

ספר

הזרש טוב

על התורה, מועדים וזמנים
וסיומי מסכתות הש"ס

מהדורה חדשה ומנקדת

ספר דורש טוב

ובו שלושה חלקים:

דורש טוב על התורה

דורש טוב על מועדים וזמנים

דורש טוב על סיומי מסכתות הש"ס

ועכשיו נדפסו כולם בכרך אחד

במהדורה חדשה ומנוקדת

שנת תשפ"ב

ספר הזרש טוב

דרושים על פרשיות השבוע

הודפס לראשונה בשנת תשנ"ד לפ"ק
ועכשיו יוצא במהדורה שלישית ומנוקדת ע"י
אדגון "בעזרת השם" שנת תשפ"ב לפ"ק
מאת הצב"י אפרים כחלון ס"ט

להורדת ספרי
הרב אפרים כחלון שליט"א סרוק:

<https://www.beezrathashem.org/ebooks>

BEZRAT HASHEM INC.

www.BeEzratHaShem.org

כל הזכויות שמורות לארגון "בעזרת השם"

יצירת קשר עם הרב אפרים כחלון: 054-8447655

RabbiEfraim@BeEzratHaShem.org

בית הוראה יורו משפטיך

כראשות הרב הגאון גדעון בן משה שליט"א

תאריך י"ב אלול ה'תשפ"ג
יום א' ד'אלול ה'תשפ"ג - 10/9/23

יקר סהדותא

הובאו לפני גליונות ספרי "דורש טוב" ג' כרכים, מעשי ידיי להתפאר של אחד המיוחדים מבני החבורה בכוללנו הרה"ג ר' אפרים כחלון שליט"א אשר כבר אתמחי גברא בספר שו"ת "אך טוב לישראל" שני חלקים שהוציא לא מכבר וכעת איוותה נפשו ויעש חיבור גדול וחשוב בעניני אגדה ודרוש המושכים את הלב.

האחד סובב הולך על סדר פרשיות השבוע, ועל ידו השנ"י דרשות נפלאות על מועדי השנה דבר דבור על אופניו תפוחי זהב במשכיות כסף, ועל שלושה ל'ו אשיבנו, כרך נוסף של חידושי "הדרן" על סדר מסכתות הש"ס, רובם ככולם דברים אשר נשא בעצמו בסיומי הש"ס אשר ערך בדרך לימודו, אשריו ואשרי חלקו, תרב גדולתו.

יודע אני בו כי יראתו קודמת לחכמתו ובודאי שיש בדברים תועלת גדולה בדברי אגדה המושכים את הלב, לאמרם ליד שלחן שבת ומועדי השנה, הן לדרשנים והן להמון העם, להתענג על ה'.

יהי רצון כי חפץ ה' בידו יצלח ויזכה לישב בשבת תחכמוני ולהוציא לאור עוד חידושים טובים ומועילים כאוות נפשו הטהורה אמן.

בברכת התורה
ובאהבה רבה

ע"ה גדעון בן משה ס"ט
ראש כולל ובית הוראה "יורו משפטיך"
ואגודת דין לממונות ברבנות ירושלים ת"ו

תָּכֵן הָעֲנִינִים דוֹרֵשׁ טוֹב עַל הַתּוֹרָה

19 דְּבַרֵי פְתִיחָה

21 הַקְדָּמָה.

24 פְּתִיחָה לְמַהְדוּרָה שְׁלִישִׁית

29 דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת בְּרֵאשִׁית
גוֹף אֶחָד אֵשָׁה = חוֹמָה ❧ חוֹמָה קַיָּם לְעִיר ❧ אֵשֶׁת חָבֵר.

32 דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת נֹחַ
אֶסוֹן הַמַּבּוּל ❧ מוֹסֵר הַשְּׁכָל ❧ תִּבַּת נֹחַ כַּיּוֹם.

35 דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת לֶךְ לָךְ
לָךְ לָךְ ❧ מַעֲלוֹת אַבְרָהָם ❧ הַלְקָח....

37 דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת וַיֵּרָא
אֵב רַחֲמָן ❧ גְּדוּלֵי הַדֹּר ❧ יְפוּחוּ עַל... ❧ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו ❧ יְפוּחוּ הַחֲטָאִים ❧
מְסִירוֹת נֶפֶשׁ.

41 דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת חַיֵּי שָׂרָה.
נְסִינּוֹת אַבְרָהָם ❧ רַק רְצוֹן ה'.

46 דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת תּוֹלְדוֹת.
מֵאֲבִימֶלֶךְ נִתְעַבְּרָה... ❧ חֲמַרְת הַלִּיצְנּוֹת ❧ הַלִּיצְנּוֹת הָרַצְיָה.

49 דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת וַיֵּצֵא
לְמוֹד לֵאלֹהֵי שָׁנָה ❧ כַּח הַתּוֹרָה ❧ כַּח הַהֲתַמְדָּה ❧ רַעֲיוֹן הַדָּר הַיּוֹמִי ❧ עִם נֶצְחֵי עַם
תּוֹרָה נֶצְחִית.

53 דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת וַיִּשְׁלַח
הַהֲכֵנָה ❧ הַסֵּרֵת הַיֵּצֵר הָרַע.

55 דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת וַיִּשָּׁב.
כָּלֶם קְדוּשִׁים ❧ דַּבַּת יוֹסֵף ❧ מַעֲשֵׂה הָאֲחִים ❧ טַעַם לְמַכִּירֵת יוֹסֵף ❧ חֲשׂוֹנוֹת שְׂמִימִם.

- 59 **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת מִקֶּץ**
 חֲלוֹם פְּרָעָה ❀ "אִישׁ נָבוֹן וְחָכֵם" ❀ חָכֵם וְכָסִיל.
- 62 **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת וַיִּגַּשׁ**
 חֲנוּךְ הַיְלָדִים ❀ הַחֹבוֹת הָאֵב ❀ כְּבוֹד הַוָּרִים ❀ הַרְגָּשְׁתִּי אֲבָא... ❀ טוֹבַת הַיְלָד.
- 65 **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת וַיַּחֲיוּ**
 פְּרָשָׁה זוֹ סְתוּמָה ❀ הַשְּׁגָחָה מִיַּחֲדָת ❀ הַתְּנָאִים... ❀ אָבֶן מֵאֶסוּ הַבּוֹנִים.
- 69 **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת שְׁמוֹת**
 הַשְּׁעָבָד בְּמִצְרַיִם ❀ מוֹסֵר הַשֶּׁכֶל ❀ שְׁעָבָד עוֹלָמִי.
- 74 **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת וְאָרָא**
 הַדְּרִישוֹת מִמִּנְהִיג ❀ הַשֵּׁד נוֹרָא ❀ שִׁפְעַת רַחֲמִים ❀ "וְרַחֲמֶךָ" ❀ כְּבוֹד הַתּוֹרָה.
- 77 **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת בֵּא**
 אֲמוּנַת עַם יִשְׂרָאֵל ❀ הַתְּפִעֵלוֹת הַקַּב"ה ❀ "לְכַתֵּךְ אַחֲרָי" - בְּדוֹרֵנוּ ❀
 סִיּוּמָתָא דְשִׁמְעִיא.
- 80 **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת בְּשַׁלַּח**
 מְלַחֲמַת עִמְלֶךָ ❀ יְדִיעַת הַהִסְטוֹרִיָה ❀ ט"ו וְטו"ב ❀ גְּנוּת דְּבַר חַל.
- 84 **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת יִתְרוֹ**
 מַעֲמֵד הַר סִינַי ❀ מְכַחֲשֵׁי הַדָּת ❀ 'עז' וְ'שְׁלוֹם' ❀ סְטִירָה מְצַלְצֶלֶת.
- 87 **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת מִשְׁפָּטִים**
 מִצְוֹת רַבּוֹת ❀ שְׁגֵרַת הַחַיִּים ❀ נַעֲלֵי הַלְכָה.
- 91 **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת תְּרוּמָה**
 תְּכֵלֶת הַבְּרִיאָה ❀ אֵיךְ מִתְּפַלְלִים? ❀ הַתְּכֵלֶת הַנִּרְצִית.
- 94 **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת תְּצַוֶּה**
 שְׁכֵן זֵית זָךְ ❀ לֹא לְהַסִּיחַ דַּעַת ❀ מְלֻפֵּד טוֹב.
- 97 **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת כִּי תִשָּׂא**
 מַעֲלוֹתֶיהָ וְסִגְלוֹתֶיהָ ❀ גְּלוּת אֲגָלָה ❀ הַשְּׁבֵת כְּמִתְנַה.
- 101 **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת וַיִּקְהַל**
 טוֹיַת הָעֵצִים ❀ הַנְּהַגַת הַצְּדִיקִים ❀ עֲנִינִים רוֹחֲנִים ❀ "רַחֵשׁ לְבִי" ❀ מַעֲלַת הַזְּרִיזוֹת.

- 104..... **דרוש לפְרֶשֶׁת פְּקוּדֵי**
סֵדֵר סֵדֵר הַמִּשְׁכָּן ❀ הַלְקַח לְדוֹרְנוּ ❀ חֲנוּף הַיְלָדִים ❀ "הַזְרָעִים בְּדַמְעָה
בְּרָנָה יִקְצְרוּ".
- 109..... **דרוש לפְרֶשֶׁת וַיִּקְרָא**
קָרְבַּן חֲטָאת ❀ תַּכְלִית הַקָּרְבָּן ❀ סוֹס נִשְׁאָר סוֹס ❀ לֹא רַק הַלֵּב.
- 112..... **דרוש לפְרֶשֶׁת צו**
שֵׁנוּ הַבְּגָדִים ❀ נִשְׁמָה טְהוֹרָה ❀ שְׁתֵּי פִיּוֹת ❀ מִדַּת הַנִּקְיָה.
- 116..... **דרוש לפְרֶשֶׁת שְׁמִינֵי**
דְּקִדּוּקוֹ עִמָּהֶם ❀ עֲבֹרוֹת הַצְּדִיקִים.
- 120..... **דרוש לפְרֶשֶׁת תִּזְרִיעַ**
הַשְׂמֹחָה בְּמִצְוָה ❀ מַעֲלוֹת הַמִּיּוֹלָה ❀ הַצֵּלָה בְּגִלּוֹת ❀ נִשְׁיָקָה רֵאשׁוֹנָה ❀ בְּרִית
הַלְשׁוֹן ❀ סְמִיכוֹת הַפְּרָשׁוֹת.
- 124..... **דרוש לפְרֶשֶׁת מִצְרַע**
עֲנֵשׁ הַגֹּאֲזָה ❀ שְׂפִלוֹת הַגּוֹף ❀ מִכ"מ ❀ סוֹכּוֹ שֶׁל הַגֹּאֲזָה.
- 128..... **דרוש לפְרֶשֶׁת אַחֲרֵי מוֹת**
סוֹד הַשְּׁעִיר לְעִזְאֵל ❀ דְּגֻמָּאוֹת נוֹסְפוֹת ❀ סוֹס וְרִכְבּוֹ ❀ הַכְּנַעַת הַיֵּצֵר
הַמְּצַב בְּדוֹרְנוּ.
- 133..... **דרוש לפְרֶשֶׁת קִדְשִׁים**
הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ ❀ אִישׁ הָאֵמֶת ❀ מַעֲלַת הַפּוֹכִיחַ וְזָכוֹתוֹ ❀ חוֹתְמוֹ אֵמֶת ❀ מִצְוָה שְׁלֵא
לְהוֹכִיחַ ❀ לֵב טְהוֹר.
- 137..... **דרוש לפְרֶשֶׁת אָמַר**
רַבִּי שִׂיחָה בְּטֵלָה ❀ צְדִיק בְּבַחֲיִינַת שְׁבֵת ❀ תִּפְקִיד חֲכָמֵי הַדּוֹר.
- 140..... **דרוש לפְרֶשֶׁת בְּהַר**
הַצֹּהֵר ❀ בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ וְלִמְקוֹם ❀ "צְדָקָה תַּצִּיל מִמּוֹת" ❀ הַנּוֹחַ... ❀ מַחְשְׁבָה
שֶׁל גוֹי ❀ פְּרוֹשׁ הַנּוֹחַ ❀ צְדָקָה שֶׁל גוֹי וְכַוָּנָה לְכָלֵב.
- 146..... **דרוש לפְרֶשֶׁת בַּחֲקֵתִי**
עִמַּל הַתּוֹרָה ❀ הַקָּרְבָּה לַתּוֹרָה ❀ לוּלֵי תוֹרָתְךָ וְגו' ❀ הַתּוֹרָה דוֹאֲגָת לְלוֹמְדֶיהָ.
- 153..... **דרוש לפְרֶשֶׁת בְּמִדְבָר**
שָׁכַן רָע ❀ צָרוֹת עֵין ❀ עֲצָה לְהַנְצִיל מֵהַצָּרוֹת.

- 157..... **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת נִשְׂא**
 פְּרָשֶׁת סוּטָה ❖ דְּרָכָה שֶׁל תּוֹרָה ❖ הַלְקַח לְדוֹרְנוּ ❖ הַסְבָּה לַפְּחֻלָּה הַנוֹרָאָה ❖
 תּוֹרָה וְצִנְיָעוּת.
- 161..... **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת בְּהַעֲלֵתָךְ**
 גְּדֻלַּת מִשְׁה רַבְּנוּ ❖ לֹא גָבַהּ לִבִּי ❖ וְאַנְחֵנוּ מָה ❖ דַּל גְּאָה ❖ הֶפְסְדִי הַגְּאָה ❖ לֵב
 טָהוֹר בָּרָא לִי אֱלֹקִים.
- 166..... **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת שְׁלַח**
 מִנְשִׂאִים לְכוֹכָרִים ❖ הַבְּנֵי הַמְרַגְלִים בְּנִס ❖ סִיכּוֹ שֶׁל הַחֲמֻדָּן ❖ מַלְבוּשׁ שֶׁל כְּבוֹד.
- 170..... **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת קָרַח**
 כַּח הָאִשָּׁה ❖ תְּכַנֵּן הָאִשָּׁה ❖ חֲכָמָה וְאִילַת ❖ מַעֲשֵׂה מְקַטְרֵי הַקְּטָר ❖
 הַלְקַח... ❖ גְּדוּלֵי הַדּוֹר.
- 176..... **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת חֲקַת**
 לָמָּה נִסְיוֹנוֹת? ❖ "נִס לְהַתְנוּסִס" ❖ כָּרִישׁ מִחֶשֶׁל ❖ הַפְּקָקִים הַמְלַפְּדִים....
- 180..... **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת בָּלַק**
 עֲצַת בְּלָעַם ❖ כְּרֹאכָה בּוֹ כְּפָלַב ❖ נִשְׁגִּיז ❖ גִּזְל וְעֵרִיּוֹת ❖ הַתְּשִׁלוּם....
- 184..... **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת פִּינְחָס**
 מִדַּת הַשְּׁלוֹם ❖ קִנְיַת ה' = שְׁלוֹם ❖ הַחֲתָן הַכְּלוּא.
- 188..... **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת מִטּוֹת**
 כָּל הַנּוֹתֵן עֵינָיו ❖ הֵב הֵב ❖ "הֲרֹג בְּחֶרֶב" ❖ בְּלִי חֶבֶר וּבְלִי חִלּוֹן.
- 192..... **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת מִסְעִי**
 הַלּוּיִם וְגַבֵּי הַתּוֹרָה ❖ 'טְפִילִים' ❖ יְרִידַת הַדּוֹרוֹת.
- 197..... **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת דְּבָרִים**
 הַבְּרָכָה הַכּוֹלֵלֶת ❖ תְּנַאֵי בְּבָרְכָה ❖ אִיכוֹת וְכַחוֹת ❖ פִּי אֶלְךָ וְכִכּוּבִים ❖ לֹא נִגְמַר...
 ❖ אֶלְךָ צְאֲצְאִים.
- 201..... **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת וְאַתְחִנֶּן**
 "אֵת" לְרַבּוֹת ❖ שִׁמְחַת הַתּוֹרָה ❖ מְלַח בְּכוֹס תְּה.
- 204..... **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת עֵקֵב**
 יְסוּרִים מֵאֲבָא ❖ אֲהַבַת ה' לְעַמּוֹ ❖ צַעֲרוּ בְּצַעֲרָם.

- 209..... **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת רְאֵה**.....
 אותות ומוֹכְתִים ❀ מַעֲשֵׂה כְשָׁפִים.
- 213..... **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת שְׁפָטִים**.....
 כִּי יִפְּלֵא ❀ גִּאָוָה וּבֹשָׁה ❀ עֲצֻלוֹת ❀ הַפְתָּרוֹן ❀ רִיצָה לַתּוֹרָה ❀ "וְגַעַתִּי וּמִצָּאתִי".
- 217..... **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת כִּי תֵצֵא**.....
 "וְרֵאִיתָ" ❀ שְׁמִירַת הָעֲנִינִים ❀ נֶכֶשׁ הָאָדָם ❀ הַנְּסִיּוֹן בְּדוֹרְנוּ.
- 220..... **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת כִּי תֵבֵא**.....
 מִצְוֹת בְּכֹרִים וְטַעֲמָה ❀ "וַיִּשְׁמֹן וַיִּבְעַט" ❀ אֵלֶקִי נִשְׁמָה ❀ הַשְׁקָעָה כְּדָאִית.
- 223..... **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת נִצְבִים**.....
 מִצְוֹת הַתְּשׁוּבָה ❀ טוֹבַת הַיָּצָר הָרַע ❀ צְדִיקִים בּוֹכִים ❀ וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי ❀
 מִתְנַת הַנְּסִיּוֹנוֹת.
- 228..... **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת וַיִּלְךְ**.....
 הַבְּנֵת הַבְּעִיָּה ❀ הַתְּרוּכָה ❀ תְּנֵאִי הַתְּרוּכָה ❀ מֵאָה דְפִי גִמְרָא.
- 231..... **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת הָאֲזִינוּ**.....
 שְׂאֵל אֲבִיךָ ❀ הַטְּמִים וְהָאָרֶץ ❀ יוֹמָם וְלַיְלָה ❀ זָכוֹן וְשִׁכְחָה ❀ הַכּוֹפְרִים בַּתּוֹרָה.
- 234..... **דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת וְזֹאת הַבְּרָכָה**.....
 הַשְּׂאִיפָה הָאֶחָרֹנָה ❀ יוֹם הַפִּיטָה ❀ רְקוּבֹן הַגּוֹפָה.

תָּכֵן הָעֲנִינִים

דוֹרֵשׁ טוֹב מוֹעֲדִים וְזִמְנִים

- 243..... **דְּבַרִי פְתִיחָה**.....
- 245..... **דְּרוֹשׁ לְרֵאשׁ הַשָּׁנָה**.....
 תַּפּוּחַ בְּדִבְשׁ ❀ כְּפֹרֶת עוֹנוֹת ❀ כְּבִיד הַתּוֹרָה ❀ נַעֲשֵׂה וְנִשְׁמָע ❀ כְּנֶגֶד הַפְּלֶאָכִים
 ❀ חֶסֶדִי אֲבוֹת ❀ מַעֲשֵׂה אֲבוֹת ❀ גִּאָוָה וְתַאָוָה ❀ נְתִינָה לְהֵלֵת ❀ וְתְשׁוּבָה וְתִפְּלָה
 וְצַדִּיקָה ❀ "בְּכָל דְרָכֶיךָ דַּעְהוּ" ❀ "שְׂאֵנִי שְׁחַרְחֶרֶת" ❀ הַסִּיּוֹן הַטוֹב בְּיֹתֵר.

- 250..... **דְּרוֹשׁ הַכְּנֵה לְיוֹם כְּפוּר**.....
הַרְגָעִים הָאֲחֵרוֹנִים ❀ שְׁגָגוֹת וְזָכוֹת ❀ וְנִהְפֹךְ הוּא.
- 254..... **דְּרוֹשׁ לְיוֹם הַכְּפוּרִים**.....
יוֹם סְלִיחָה וּמַחֲיֵלָה ❀ מְלַךְ וְאָב ❀ סִלַח לָנוּ אָבִינוּ ❀ עַל מַנְת שְׁאֲנֵי צַדִיק.
- 257..... **דְּרוֹשׁ לְסֻכּוֹת**.....
יְדִיעַת ה' ❀ "בַּךְ ה' הִסִיתִי" ❀ אֲשֶׁרֵי יוֹלְדָתוֹ ❀ הַדָּרָן עַל מַסְכַּת סֶכֶה.
- 261..... **דְּרוֹשׁ לְשִׁמְחַת תּוֹרָה**.....
תּוֹרָה וּמוֹדוֹת ❀ אֲהַבֵת הַתּוֹרָה ❀ מַעֲגַל הַשָּׁנָה ❀ מַעֲלַת הַרְקָדִים.
- 264..... **דְּרוֹשׁ לְחֻנְכָה - א.**.....
"תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב וְיֹסֵף" ❀ נִרוֹת חֻנְכָה וּפְרֵי הַחֶג ❀ 'תּוֹסְפוֹת' בְּעִבּוֹדַת ה' ❀ חֲסָדֵי ה' עֲפוּנוּ.
- 268..... **דְּרוֹשׁ לְחֻנְכָה - ב.**.....
מִעֲטִים מוֹל רַבִּים ❀ ח' יְמֵי הַחֻנְכָה ❀ "טָפַשׁ כַּחֲלָב לְבָם".
- 271..... **דְּרוֹשׁ לְעֵשִׂירֵי בְּטֵבַת**.....
הַפְּצוֹר ❀ דָּרָךְ הַיֵּצֵר.
- 272..... **דְּרוֹשׁ לְט"ו בְּשִׁבְט**.....
הַהֲשׁוּאָה ❀ הַטְּבַעַת חוֹתֶמֶת ❀ הַתְּחַדְּשׁוֹת ❀ "כָּל חֵלֶב לֵה" ❀ קֶטֶן וְגָדוֹל ❀ מִצְמִיחַ יְשׁוּעָה.
- 276..... **דְּרוֹשׁ לְפוּרִים - א.**.....
'פְּאִרִים כְּפוּרִים' ❀ 'מַעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו' ❀ 'כָּל הַפּוֹשֵׁט יָד' ❀ 'כָּל הַקְּדוֹשׁ מִחֲבֵרו' ❀ תְּמִיד כְּנֹגֵד תְּמִיד.
- 278..... **דְּרוֹשׁ לְפוּרִים - ב.**.....
קִבְּלָה מֵאֲהָבָה ❀ גְּלוֹי הַסּוּד ❀ מִצִּוֹת הַיּוֹם.
- 280..... **דְּרוֹשׁ הַכְּנֵה לְפֶסַח**.....
'צִדָּה לְדָרָךְ' ❀ פְּאִרִים וְסַח.
- 282..... **דְּרוֹשׁ לְסַפִּירַת הָעֵמֶר**.....
מִיתַת הַצַּדִיקִים ❀ חֲבִיבוֹת יִשְׂרָאֵל ❀ בְּנִים וְעַבְדִים ❀ הַתּוֹרָה הַמֵּאֲחֵדֶת ❀ 'אֵלֹהֵי קִרְבָנוּ!'
- 286..... **דְּרוֹשׁ לְל"ג בְּעֵמֶר**.....
זְכוֹת רְשׁוּבִי ❀ לְמוֹד תּוֹרָה לְמִי? ❀ טַעַם הַגְּלִיתוֹ לְמַעֲרָה ❀ דְּאֲגָתוֹ לְחֵי הַגּוֹף ❀ מִנְהַג הַפְּדוּרוֹת.

- 290..... **דרוש לשבועות**.....
 אהבת ה' לעמו ❀ שמירה על ישראל ❀ סמיכות הפאקרים.
- 294..... **דרוש לייז בתמוז**.....
 החרבנות ❀ החרבן שלנו.
- 296..... **דרוש ליומא דהלולא דרבנו הארי"י (ה' אב)**.....
 יגיעת החכם בתורה ❀ כח מעשיו הגיד לעמו ❀ שתיקה בשנים ❀ "ודברתם אל הסלע".
- 298..... **דרוש לט' באב**.....
 באו גוים בנחלתך ❀ טבעו בארץ שעריה ❀ צער החרבן.
- 302..... **דרוש לזמן אלול**.....
 מקום שלבו חפץ ❀ "ראשיתך מצער".
- 305..... **דרוש לימים נוראים - א**.....
 תשובה ותורה ❀ לפחד תורה פהוגן ❀ קריאת שמע בכנה.
- 308..... **דרוש לימים נוראים - ב**.....
 אריה ישאג ❀ אני אשם ❀ היצר והאדם ❀ עקב ענוה יראת ה' ❀ מפתחי הלב.
- 311..... **דרוש להלדת הבן ולברית יצחק**.....
 הטוב והמטיב ❀ נר כנגד נר ❀ נר"ן שבאדם.
- 313..... **דרוש להלדת הבת**.....
 סימן יפה ❀ בניו נקבות ❀ בתו של אברהם.
- 316..... **דרוש לברית מילה**.....
 לשון הקדש ❀ "שש אנכי" ❀ מהול וערל.
- 320..... **דרוש לפדיון הבן**.....
 מצוה נדירה ❀ פדיון מהצרות.
- 322..... **דרוש ליום - הלדת**.....
 יום הולדת - למה לשמוח? ❀ נח לאדם שלא נברא ❀ שכר הצדיק השלם ❀ שעון של צדיקים.
- 325..... **דרוש לחלאקה**.....
 הטמאה שביטער ❀ "קדקד שער" ❀ מטפן לקב"ה ❀ שערות הצדיקים ❀ מעשה ברועה.

- 329..... **דְרֹשָׁה לַחֲתַן הַבֵּר - מִצְוָה**
 דְּבַרִי פְתִיחָה ❀ הַשְּׁלֵמַת הַחֶסֶר ❀ סְמִיכוֹת הַפְּסוּקִים ❀ מְסַבֵּה דְחִיּוּהָ ❀ לְמוֹד
 הַדִּינִים ❀ תּוֹרָה בְּכָל זְמַן ❀ נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע ❀ מְרַבֵּה חַיִּים ❀ בְּרִית וְתוֹרָה ❀ רֵאשִׁיתְךָ
 מְצַעֵר ❀ שְׂמִירָה מְעַלָּה.
- 334..... **דְרוֹשׁ לְאַרוֹסִין - נִשְׂוֹאִין**
 עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חֶסֶד ❀ אֵשֶׁה רְעָה ❀ לוּלִי תוֹרַתְךָ שֶׁעֲשִׂי.
- 338..... **דְרוֹשׁ לְנִשְׂוֹאִין**
 שְׁלֵבִי חַיִּים ❀ מְגַע אֵשׁ ❀ "מִינִי קִזְזוֹנוֹת" ❀ "פְּרִי הַגֶּפֶן" ❀ "פְּרִי הָעֵץ" ❀
 "הֶאֱדַמְהָ" וְ"שֶׁהִכְלִ".
- 342..... **דְרוֹשׁ לְשֶׁבֶת חֲתָן**
 כּוֹחִילַת עֲוֹנוֹת ❀ אֵיךְ זֶה קוֹרֵה? ❀ 'נַחַת' מַעֲשׂוֹ.
- 345..... **דְרוֹשׁ לְשִׁמְחוֹת (בְּרִית, בַּר מִצְוָה, חֲתָנָה)**
 סִימָן טוֹב וּמִזָּל טוֹב ❀ בַּחֲתָנָה ❀ בַּר - מִצְוָה ❀ בְּרִית ❀ קִדְשַׁת הַגּוֹף ❀
 דְּרָגוֹת בְּקִדְשָׁה.
- 349..... **דְרוֹשׁ לְחֻנְכַּת בֵּית**
 תְּפִלָּה לְדִירָה ❀ אֲשֶׁתִי בֵּיתִי ❀ בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם ❀ כְּבוֹד אָב וָאֵם ❀ זְכִיָּה
 בְּדִירָה כִּי־דָ?
- 353..... **דְרוֹשׁ לְהִכְנֶסֶת סֶפֶר תּוֹרָה - א**
 הַמִּצְוָה הָאֲחֻרֹנָה חֲבִיבָה ❀ נִשְׁמַת יִשְׂרָאֵל וְהַתּוֹרָה ❀ שִׂימָה בְּפִיהֶם ❀ תִּשְׁמִיעֵנִי
 קִדְשָׁה - כְּשִׁמְךָ.
- 356..... **דְרוֹשׁ לְהִכְנֶסֶת סֶפֶר תּוֹרָה - ב**
 דְּבַרִי פְתִיחָה ❀ סֶפֶר תּוֹרָה חִי.
- 358..... **דְרוֹשׁ הוֹדָאָה לְחוּלָה שְׁנַרְפָּא**
 לֹא אֲמוֹת כִּי אֶחָיָה ❀ מַעֲלַת הַיְסוּרִים ❀ שִׁבַּח וְהוֹדָאֵת דָּוִד ❀ "וְדַבְרַת בָּם".
- 362..... **דְרוֹשׁ לְבֵית הָאֵבֶל**
 טוֹב לְלַכֵּת ❀ מֵאַיִן בָּאתְךָ? ❀ חִי 28 טוֹב 27 ❀ שׁוֹמְחָנוּ כִּימוֹת עֲנִיתְךָ.
- 367..... **דְרוֹשׁ הַסֶּפֶד עַל מְרֵן גְּדוֹל דּוֹרְנוּ רַבִּי עוֹבְדֵיָה יוֹסֵף זְצוּקְלָלָה"ה**
 עֵקֶבְתָּא דְמִשְׁיחָא ❀ חֶסֶרוֹן גְּדוֹל הַדּוֹר.

תָּכֵן הָעֲנִינִים דּוֹרֵשׁ טוֹב עַל סִיּוּמֵי מַסְכֵּתוֹת הַש"ס

- 373..... דְּבַרֵי פְתִיחָה
- 375..... דְּרוֹשׁ 'הַדְרָן' לְמַסְכֵּת בְּרִכּוֹת
הַזְכִּיָּה לְבִרְכָּה ❀ בְּרַכַּת הַשְּׁלוֹם ❀ טַפְּלָא וְעַקְרָא.
- 377..... דְּרוֹשׁ 'הַדְרָן' לְמַסְכֵּת שַׁבָּת
הַשְּׁקִיעוֹת בַּלְפּוֹד ❀ 34 שְׁעוֹת.
- 379..... דְּרוֹשׁ 'הַדְרָן' לְמַסְכֵּת עֲרוּבֵינִין
בְּמַחְשָׁבָה תַּחֲלָה ❀ דַּעַת וְתַשׁוּבָה.
- 381..... דְּרוֹשׁ 'הַדְרָן' לְמַסְכֵּת פְּסָחִים
נֶס הַבְּכוֹרִים ❀ אֲנָקְלוֹס וְהַחֲלִילִים.
- 383..... דְּרוֹשׁ 'הַדְרָן' לְמַסְכֵּת רֵאשׁ הַשָּׁנָה
הַהֲשַׁתְּדָּלוֹת לְבִרְכָּה.
- 385..... דְּרוֹשׁ 'הַדְרָן' לְמַסְכֵּת יוֹמָא
כַּח הַמָּזָא ❀ תִּיָּד קוֹדְמִים.
- 388..... דְּרוֹשׁ 'הַדְרָן' לְמַסְכֵּת סָכָה
מַעֲשֵׂה מִרְיָם ❀ קָרַבן הַתְּמִיד ❀ צַדִּיק וְרָשָׁע.
- 391..... דְּרוֹשׁ 'הַדְרָן' לְמַסְכֵּת בִּיצָה
'וַיַּחֲזֵר לְתַלְמוּדוֹ' ❀ אֹמֵר וְעוֹשֶׂה ❀ הַלֵּקַח לְדוֹרְנוֹ.
- 394..... דְּרוֹשׁ 'הַדְרָן' לְמַסְכֵּת תַּעֲנִית
ג' סוּגֵי נְשִׁים ❀ תּוֹרָה לְשִׁמָּה ❀ 'אֵין מִים אֶלָּא תּוֹרָה' ❀ 'הַדְרָן עַלֶּךָ שְׁלֵטָה פְּרָקִים'
❀ ג' סוּגֵי מַשְׁקִין.
- 398..... דְּרוֹשׁ 'הַדְרָן' לְמַסְכֵּת מַגְלָה
הַחֶכֶה וְכוּרִים ❀ עַמְלָק וְגֵאָה ❀ חֲשׁוֹבֵן שׁוֹנֶה ❀ גֵּאָה מְבִיאָה לְשִׁכְחָה ❀ סְגָלָה
לְזִכִּירַת הַתּוֹרָה ❀ מוֹסֵר הַשְּׁכָל.

- 402.....**דרוש 'הדרן' למסכת מועד קטן**.....
קדשת חל המועד ❀ יעסק בתורה ❀ רב דחד יומא.
- 405.....**דרוש 'הדרן' למסכת חגיגה**.....
פושעי ישראל ❀ פושעים שבדורנו.
- 409.....**דרוש 'הדרן' למסכת יבמות**.....
'נת'יבותיה שלום' ❀ אחור וחיץ ❀ מצוה לשקמה ❀ יבמות = חתן.
- 412.....**דרוש 'הדרן' למסכת כתובות**.....
כתבת עם ישראל ❀ כבוד הארץ ❀ העניש הנזרא ❀ זה לעפות זה.
- 416.....**דרוש 'הדרן' למסכת נדרים**.....
כח הדבור ❀ נשואי הושע ❀ הסבה לנשואין.
- 419.....**דרוש 'הדרן' למסכת נזיר**.....
בענין מעלת התכלה בצבור ❀ מן אל זן ❀ למוד הלכות ❀ תכלה ולמוד ❀ צדי"ק ❀ אשרי העם.
- 423.....**דרוש 'הדרן' למסכת סוטה**.....
קדת העונה ❀ כגנת הצדיקים ❀ דגמא עצמית.
- 426.....**דרוש 'הדרן' למסכת גטין**.....
תורה = אשה ❀ אהבה של דם ❀ תורה וקרבת.
- 429.....**דרוש 'הדרן' למסכת קדושין**.....
ימי הזקנה ❀ סופרים אוטובוסים ❀ האשה רוחנית.
- 433.....**דרוש 'הדרן' למסכת בבא קמא**.....
מעשה גזלה ❀ בעל תשובה.
- 435.....**דרוש 'הדרן' למסכת בבא מציעא**.....
נסיונות החיים ❀ עליון ותחתון.
- 437.....**דרוש 'הדרן' למסכת בבא בתרא**.....
כח הכבוד ❀ "בכל לבבך".
- 440.....**דרוש 'הדרן' למסכת סנהדרין**.....
צדיק ורשע ❀ "תורת חסד" ❀ תפקיד הסנהדרין.

- 442.....**דרוש 'הדרן' לְמַסַּכַּת מַכּוֹת**.....
 לְטַב עֲבִיד' ❧ הַטּוֹבָה שֶׁבַחְרָבָן ❧ מַדּוֹת הַצְּדִיקִים.
- 445.....**דרוש 'הדרן' לְמַסַּכַּת שְׁבוּעוֹת**.....
 שְׁבוּעַת הַפְּקֻדוֹן ❧ פְּקֻדוֹן הַנְּשָׁמָה.
- 448.....**דרוש 'הדרן' לְמַסַּכַּת עֲבוּדָה זָרָה**.....
 עֵקֶבִית בְּחַיִּים ❧ תּוֹכוֹ כָּבָר.
- 450.....**דרוש 'הדרן' לְמַסַּכַּת הוֹרִיּוֹת**.....
 סִינֵי וְעוֹקֵר הָרִים ❧ אֲזַנִּים רוֹאוֹת.
- 453.....**דרוש 'הדרן' לְמַסַּכַּת זִבְחִים**.....
 זָרוּ לְקִיָּם הַמּוֹצוֹת ❧ הַפֶּסֶד הַטִּיסָה.
- 456.....**דרוש 'הדרן' לְמַסַּכַּת מִנְחוֹת**.....
 מִתְעַסֵּק בְּקִדְשֵׁים ❧ הַגָּעַת הַקְּלָלוֹת ❧ שִׁימַת לֵב בְּבִרְכוֹת.
- 458.....**דרוש 'הדרן' לְמַסַּכַּת חֲלִין**.....
 'שָׂכַר הַמּוֹצוֹת' ❧ מַצּוֹת וְסִכְרִיּוֹת.
- 461.....**דרוש 'הדרן' לְמַסַּכַּת בְּכוֹרוֹת**.....
 הַשְּׁלִיחַת הַתְּמִידִית ❧ בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים.
- 463.....**דרוש 'הדרן' לְמַסַּכַּת עֲרֻכִין**.....
 חֲשִׁיבוֹת הַדַּעַת ❧ בְּטוֹל הַדַּעַת.
- 466.....**דרוש 'הדרן' לְמַסַּכַּת תְּמוּרָה**.....
 הַהֲצִלָּה וְהַעֲנֵשׁ ❧ דֶּרֶךְ הַיֶּשֶׁר.
- 468.....**דרוש 'הדרן' לְמַסַּכַּת כְּרִתוֹת**.....
 גְּדוֹל הַמַּעֲשֵׂה ❧ בְּמַדָּה טוֹבָה.
- 470.....**דרוש 'הדרן' לְמַסַּכַּת מְעִילָה**.....
 מְעִילָה בְּיָמֵינוּ ❧ דִּינֵי בְּרָכוֹת.
- 472.....**דרוש 'הדרן' לְמַסַּכַּת תְּמִיד**.....
 הַכְּמִיָּה לַמַּקְדֵּשׁ ❧ צְפִיתָ לִישׁוּעָה.
- 474.....**דרוש 'הדרן' לְמַסַּכַּת נְדָה**.....
 הַעֲקָר הַמַּעֲשֵׂה ❧ הַבְּטַחַת אֱלֹהֵינוּ.

477..... דְרוֹשׁ 'הַדְרִין' לְסִיּוּם הַתְלִמוֹד בְּבָלִי.
דַּבְרִי פְתִיחָה ❀ לְמוֹד הַהֲלָכָה ❀ כְּבוֹד הַתּוֹרָה ❀ פְּנִימִיּוֹת וְחִיצוֹנִיּוֹת.

דברי פתיחה

שאיפתי היתה מימים ימימה¹ ראשון ראשון חשוב,
 "מי יתן אפו ויכתבון מלי, מי יתן בספר ויחקו
 שני כתובים הבאים באחד⁴ וזה היה חלקי מכל עמלי⁵
 אודה לאל לכב חוקר שבחר בעמו ישראל
 הכניסנו לארצנו והושיענו ואף בגלות המרה
 ולא בסתם אמרו חז"ל כי הם רק ביד האל,
 וברוך אלקינו שבראנו ושם חלקנו בתורתו
 לקים דברי "תורת ה' תמימה"² שיתקיים בי מקרא שכתוב.
 בעט ברזל ועפרת לעד בצור יחצבון"³ שיתקיימו בי בעזרת האל המיוחד.
 מה טוב ומה נעים גורלי. ברן יחד פוכבי בקר⁶.
 ושמענו תורה מפי האל. ואת האזיבים נגף לפנינו.
 מאיר על בניו בהארה. ישראל מעל המזל⁷.
 ולא נתננו ביד אף מושל. ומן התועים הכדילנו.
 והגדיל עלינו אהבתו.

ועקר זה הספר הנותן אמרי שפר⁸ לעשות בזה נחת רוח ולהגדיל תורה ולהאדירה
 ליוצר הרים וברא רוח⁹ לילה ביום יאיר כחשיכה באורה¹⁰.

1. עיין שמות יג, י.

2. תהלים יט, ח.

3. איוב יט, כג- כד.

4. עיין קידושין דף כד ע"א ועוד.

5. קהלת ב, י.

6. איוב לח, ז.

7. עיין שבת דף קנו ע"א 'אין מזל לישראל'.

8. בראשית מט, כא.

9. עמוס ד, יג.

10. תהלים קלט, יב.

וּכְבֹר זְבִנֵי בּוֹרְאֵי הָעוֹלָם
 סֵפֶר שְׂאֵלוֹת וּתְשׁוּבוֹת
 וּשְׁמוֹ יִקְבְּנוּ "אֵךְ טוֹב לְיִשְׂרָאֵל"¹¹,
 אֵךְ שְׁמַעְתִּי בְּאוֹמְרִים¹²
 יַעַן כִּי הוּא דְבַר הַקָּל לְעֵינַי
 וּמַחֲשֶׁבֶת טוֹבָה עָלְתָה בְּלִבִּי
 שִׁישְׁמַח בּוֹ הַבּוֹרְאֵי
 וְאֲנֹכִי פָגִיתִי¹³ עִתִּי
 וְהַחֲלַתִּי לְכַתֵּב לְהוֹסִיף וּלְחַדֵּשׁ,
 וּבְזֶה סִיעֵנִי בּוֹרְאֵי
 וַיֵּצֵא סֵפֶר דְּרוֹשִׁים וְאַגְדוֹת
 דְּרוֹשִׁים לְכָל עַת וְזָמַן
 וַיִּגַּשׁ בְּקֶרְבָּן זְבַח וּמִנְחָה
 וַיִּזְבְּנוּ ה' לְהַרְחִיב גְּבוּלָנוּ בַּתּוֹרָה,
 וְנִגְבְּהָ בְּמַהֲרָה לְבִנְיָן אֲרִיאֵל,
 לְהוֹצִיא סֵפֶר לְאוֹר עוֹלָם.
 בְּהַלְבוֹת הַתּוֹרָה הַמְצוּיֹת.
 שְׂזִבִיתִי בּוֹ מִמִּתְנַת הָאֵל.
 חֲפָצִים אֲנִי בְּדְרוֹשִׁים וּמְאָמְרִים.
 לְלֹא מִשָּׂא וּמִתֵּן וְדִיוֹן.
 לְחַבֵּר סֵפֶר דְּרוֹשִׁים בְּלִבִּי.
 וַיִּתְעַנֶּג בּוֹ הַקּוֹרְאֵי.
 וְהִנֵּפְתִי בְיָדֵי עַטִּי.
 דְּרוֹשִׁים לְכָל דּוֹרֵשׁ וּמְבַקֵּשׁ.
 כִּי הוּא מְעוֹדֵי רוּעִי.
 בְּרוּךְ ה' אֵל הַהוֹדָאוֹת.
 מִמָּה שֶׁה' בְּלִבִּי טָמֵן.
 לְאֵל יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת¹⁴ בְּשִׂמְחָה.
 כִּי הִיא לָנוּ עוֹז¹⁵ וְאוֹרָה¹⁶.
 וְל' וּבֹא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל¹⁷.

-
11. תהילים עג, א.
 12. עיין תהילים קכב, א.
 13. עיין בראשית כד, לא.
 14. עיין תהילים כב, ד.
 15. עיין תהילים כט, יא.
 16. עיין מגילה דף טו ע"ב.
 17. ישעיהו נט, כ.

הקדמה

"אודה ה' בכל לבב בסוד ישירים ועדה" (תהילים קיא, א), על כל הטובה והברכה אשר גמלני בוראי, ובין ברכי תלמידי חכמים הושיבני, ולחבר חבורים זכני, ולעוד ועוד נסים ונפלאות, ברוך אל ההודאות.

וכבר נודע מה שהתנדע 'יוסף אל אחיו' – מופת הדור מרן הראשון לציון הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל (בכנס ועתה כתבו לכם התשס"ח, והובאו דבריו בירחון התורני עונג שבת ל' בכסליו התש"ע מס' 1155 עמ' 3), וזה תכן דבריו – התורה מספרת לנו על מקלו של אהרן 'ויהי ממחרת ויבא משה אל אהל העדות והנה פרח מטה אהרן לבית לוי ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמל שקדים" (במדבר יז, כג) – רומז לתלמיד חכם, כי 'תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם' (עיין ברכות סד ע"א), וכתוב (אבות א, יב) 'הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום'. והמקל הזה של אהרן הפהן מסמל שני דברים, יש תלמידי חכמים שהם לא כל כך בקיאים בהלכה אבל הם יפה דורשים בחסד עליון – זה הפרחים, וזהו "ויצא פרח", אדם לא אוכל פרחים אבל נהנה מראיתם, רואה אותם – 'עקדים נקדים וברדים', כחל ואדם, ירק וצהב, נהנה מהמראה שלהם – זה פרח. זה תלמיד חכם שיודע לדרוש יפה. אבל "ויגמל שקדים" – זה אדם שיודע הלכה למעשה, לומד הרבה הלכה, זהו "ויגמל שקדים". החכם צריך להיות שלם בכל.

ואנא עניא, "מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי" (תהילים קטז, יב), על כל חסדיו המרבים אשר זכינו ברב רחמיו וחסדיו לקיים בעצמי "גם מזה וגם מזה אל תנח ידך" (עיין קהלת ז, יח). ולעוד רבי רבבות טובות נסים ונפלאות, ברוך אל ההודאות!

ופותחים בשבח אכסניא, היא האכסניא המפארה לעמלה של תורה לאסוקי שמעתתא אלבא דהלכתא, כולל 'זורו משפטיך' בראשות מורנו ורבנו הגאון הגדול ראב"ד מקדש, ראש הכולל, בישראל להלל, רבי גדעון בן משה שליט"א, אשר מוסר את נפשו ביגיעה רבה להצלחת האברכים. יתן ה' שכל משאלות לבו יתמלאו לטובה ולברכה. ויתקיים במורנו ורבנו מקרא שכתוב "ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה" (בראשית כח, ד).

וכמו כן הנני מודה לאכסניא של תורה אשר בבית המדרש המפארת לתורה ותעודה 'תנה דעת' בראשות המרא דאתרא הגדול רבי דוד יוסף שליט"א רב שכונת הר – נוף וחבר מועצת חכמי התורה, ובעל 'ההלכה ברורה', יתן ה' וימשיך להרבות חילים לתורה כדרך בקדש.

ואשיב טובה תחת טובה, להאי גברא רבא, הגאון הגדול רבי יהושע דוד רוזנברג שליט"א מרא דאתרא דקרית גורדאו וראש ישיבת 'מאור ישראל', שדואג בכל כחו לכל בני התורה

בְּכָל שְׁעָה, בְּרַכַּת ה' עָלָיו תַּחֲוֹל, לֵאלֹהֵי סִיג וּגְבוּל אָמֵן וְאָמֵן.

וְכַאֵן הַמְּקוֹם לְשִׁבְחַת וְהַלְלוּת לַהֲוֵי הַיְקָרִים מִרַבֵּי אָבִי הַיְקָר ר' חַיִּים כְּחֵלּוֹן שְׁלִיט"א, וּמֵרַת אָמִי הַיְקָרָה הַעֲזָר כְּגִדּוֹ הַרְבֵּית שׁוֹלְמִית תַּחֲוִיהָ, אֲשֶׁר גְּדֻלּוֹנִי וְהַדְרִיכּוֹנִי בְּנִתְיָבוֹת הַתּוֹרָה וְלֹא חֲסָכוּ מְאֹד מְעַלְיָתִי בַתּוֹרָה, וְכָל דְּבַר אֲשֶׁר הָיָה בּוֹ כְּדִי לְסִיעָנִי לְעֲלוֹת בְּמַעֲלוֹת הַתּוֹרָה וְהִירָאָה עֲשׂוֹ. וְכֵן הֵיא דְרַבְּכֶם בְּקִדְשׁ מְאֹד עַד עֵתָה לְסִיעַ כְּפִי כַּחֵם וְאָף לְמַעֲלָה מִזֶּה. וְאָף בְּסִדְרַת הַסְּפָרִים הַזֶּה תִּרְמוּ בְּעֵין יָפָה וּבְנֶפֶשׁ חַפְצָה, יְבָרְכֶם ה' בְּכָל מְלִי דְמִיטְב, בְּעֶשֶׂר וְאֲשֶׁר, וְכָל טוֹב סֵלָה. וְשִׁירוֹ נַחַת רוּחַ יְהוּדִית אֲמִתִּית מְכַל יוֹצְאֵי חֲלְצִיָהֶם, וְיִזְכּוּ לְמַחְזֵי פְּנֵי גּוֹאֵל בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

וּבְכָלֵל הַבְּרָכָה יֵשׁ לְבָרֵךְ וְהַלְלוּת לַמֶּר חַמֵי הַיְקָר ר' חַיִּים שְׁמוּאֵל שְׁלִיט"א, וּמֵרַת חַמּוֹתֵי תַחֲוִיהָ, אֲשֶׁר מְסִיעִים וְתוֹמְכִים בְּכָל מְלִי דְמִיטְב, יְבָרְכֶם ה' בְּכָל מְלִי דְמִיטְב, עֶשֶׂר וְאֲשֶׁר וְכָל טוֹב, וְשִׁירוֹ נַחַת רוּחַ יְהוּדִית אֲמִתִּית מְכַל יוֹצְאֵי חֲלְצִיָהֶם, וְיִזְכּוּ לְמַחְזֵי פְּנֵי גּוֹאֵל בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

"וּבְצֵל חַחְקָמָה בְּצֵל חַפְסָף" (קֹהֶלֶת ז, יב) – כֵּאֵן הַמְּקוֹם לְקַבֵּעַ בְּרַכָּה שֶׁל קִימָא לְכָל אוֹתָם הַתּוֹרָמִים הַמִּיחֲדִים, אֲשֶׁר תִּרְמוּ בְּעֵין יָפָה וּבְנֶפֶשׁ חַפְצָה. וְהַכִּירוּ בְּעֶרְךָ זְכוֵי הַרְבִּים הַעֲצוּם שִׁיגְרָם בְּעֶזְרַת ה' וּבִישׁוּעָתוֹ עַל יְדֵי סֵפֶר זֶה, וְהַפְּכוּ קִנְיָן חוֹלְף לְקִנְיָן נֶצְחִי, יִתֵּן ה' שֶׁכָּל מִשְׁאֵלוֹת לְבָבִים יִתְקִימוּ לְטוֹבָה. אָמֵן.

כֵּן הִנְנִי מְבִיעַ תּוֹדָתִי וּבְרַכְתִּי לְאַבְרָךְ הַמְצִיָן וְהַנְּעֵלָה, הַרְהִיג רַבֵי אִיתִי אֶלְפִסִי שְׁלִיט"א אֲשֶׁר טַרַח וְיָגַע בְּעֶשֶׂר אֲצַבְעוֹתָיו בְּהַדְפַּסַּת סֵפֶר זֶה. בְּרַךְ ה' חִילוֹ וּפְעָלֵי יְדָיו תִּרְצָה, יִשְׁלַם ה' פְּעָלוֹ וְתִהְיֶה מְשֻׁכְּרָתוֹ שְׁלָמָה מֵעַם ה'.

וְאַחֲרֵיכֵן חֲבִיבָה הֵיא אֲשֶׁרֵי הַיְקָרָה הַרְבֵּית שְׁרָה תַחֲוִיהָ, אֲשֶׁר בְּלַתִּי נִתְּן לְתַאֲרָה וְלִשְׁעָרָה כַּח עֲמִלָּה וּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁוֹה בְּכָל צְרָכֵי וְעִנְיָנֵי הַבַּיִת, הַכֹּל בְּכָל מְכַל כָּל, כְּדִי שְׁאוּכַל לְשַׁקֵּעַ בְּעַמְלָה שֶׁל תּוֹרָה מִתּוֹךְ שְׁלוֹה, הַשְּׁקֵט וּבְטָח. וְאָף בְּסִדְרָה מְפֹאֲרַת זוֹ יִגְעָה בְּמֵאֵד מֵאֵד, יִגְעָה אַחַר יִגְעָה, יְהִיָה שְׁכָרָה כְּפּוֹל מִן הַשְּׁמַיִם. וְתִזְכָּה לְרֵאוֹת פְּרוֹתֵיהֶם שֶׁל אֱלֹהֵי הַמַּצּוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן קִימַת לְעוֹלָם הַבָּא.

הַשְּׁתַדְלָתִי מֵאֵד בְּסִדְרַת סְפָרִים זוֹ שִׁיכְתְּבוּ הַדְּבָרִים בְּשׁוֹפָה בְּרוּרָה וּפְשׁוּטָה הַמְתַאֲמִימָה לְכָל שְׁכִיבוֹת הַצְּבוּר. כֵּךְ שֶׁהַדְּבָרִים יְהִיו מְתַאֲמִים וּמוֹבְנִים לְכָל, וְכָל אֶחָד יוּכַל לְהִבְיָנֵם וְלְהַפְּיָעֵם הַלָּאָה בְּדְרָשׁוֹת, כְּנָסִים, הַתּוֹעֲדִיּוֹת אוֹ שְׁעוּרִים.

אֶךְ זֹאת יֵשׁ לְזַכֵּר, שֶׁעַל הַדְּרָשׁוֹן לְהִיּוֹת פֶּקַח, וְלְהִתְאִים אֶת דְּבָרֵי דְרָשׁוֹתוֹ לְצְבוּר שְׁהוֹלֵךְ לְשִׁמְעַ. וּמִטְעָם זֶה אֵין חוֹבָה לּוֹמֵר אֶת כָּל הַדְּרָשָׁה הַמּוֹבָאָת בְּסֵפֶר, וְאֶפְשֶׁר לּוֹמֵר גַּם אֶת חֲלָקָה, וּבִיחֻד כְּשֶׁהֲזָמֵן קֶצֶר! (וְעַע בְּפֵלֵא יוֹעֵץ עֶרֶךְ דְּרוּשִׁים).

קִרְאֵתִי אֶת שֵׁם הַסֵּפֶר 'דֹרֵשׁ – טוֹב' עַל שֵׁם הַפְּסוּק "דֹרֵשׁ טוֹב לְעִמּוֹ" (אֶסְתֵר י, ג), שְׁכָבֵר אָמְרוּ חַז"ל (בְּרַכּוֹת דף ה' ע"א), 'אֵין טוֹב אֶלֵא תּוֹרָה', לְהוֹרוֹת שְׁכָל הַדְּרוּשִׁים הַמּוֹבָאִים כֵּאֵן כָּלֵם

על פי דברי התורה.

ועוד שידוע מה שכתבו רבותינו שיש לרמז שם המחבר בשם ספרו, ותבות 'דורש - טוב' (עם הכולל) עולים בגימטריה כתבות 'אפרים בן ה"ה חיים ס"ט'.

ויהי רצון שיתקיים בנו על ידי רבוי התורה סוף הפסוק הנזכר - "ודבר שלום לכל זרעו", שהשלום בעם ואחדותו הוא רק על ידי למוד התורה, ולזה אמר בתחלה "דרש טוב לעמו" - ובזכות ובגלל זה, "דבר שלום לכל זרעו", כדרך תלמידי חכמים המרבים שלום בעולם (עיין ברכות דף סד ע"א ועוד).

כה יתן ה' וכה יוסיף, לנו ולכל בני ביתנו ולכל התומכים בלומדי התורה ועמליה, שפע ברכה והצלחה וכל מלי דמיטב, בגדול הילדים בקדשה ובטהרה. עדי ביאת יגון ואליה אמן. הלא כה דברי המצפה לביאת יגון.

הצב"י אפרים כחלון ס"ט.

חדש מר חשון שנת "והנה הראה אתי אלהים"

(בראשית מח, יא) תשע"ד לפ"ק.

פְּתִיחָה לְמַהְדוּרָה שְׁלִישִׁית

"אוֹדָה"

לא ללב חוקר, בְּרֵן יחד פּוֹכְבֵי בְקָר" אוֹדָה וְאִשְׁבַּח לְהֵשֵׁם יִתְבַרַךְ שֵׁשׁ חֲלָקֵי מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְלֹא שֵׁם חֲלָקֵי מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת. וּבִיחּוּד עַל הַזְכוּת הַגְּדוּלָה בְּחֻמַּת הַשֵּׁם עָלֶי, לְחֵבֵר כְּמָה סְפָרִים שֶׁהִתְקַבְּלוּ בְּעֵין יָפֵה בְּעוֹלָם הַתּוֹרָה וּמְחוּצָה לוֹ, וּבִיחּוּד סֵפֶר זֶה "דֹרֶשׁ טוֹב", שֶׁכְּמָה שָׁנִים אֲשֶׁר אֶזֶל מִן הַשּׁוּק וּמוֹצִיאִים אֲנִי אוֹתוֹ בְּסִיעֵתָא דְשְׂמַיָא בְּמַהְדוּרָה שְׁלִישִׁית מְהַדְרַת וּמְפָאֶרֶת וּמְנַקְדָת, בְּבַחֲנֵת "תּוֹרָה מְפָאֶרָה בְּכָלִי מְפָאֶר".

וּבִדְרָךְ זֶה שֶׁל כְּתִיבַת הַדְרָשׁוֹת מְצָאנוּ גַם לְרִבּוּתֵינוּ בְּעָלֵי הַמְּאֹרֹת, שֶׁלְמֵרוֹת כָּל גְּאוֹנוֹתֵם, יְדַעוּ לְרַדַּת אֵל הָעַם, וּמִי לָנוּ גְדוֹל כְּהַר"ן, הַמְּחַבֵּר סֵפֶר דְרָשׁוֹת הַר"ן, וּבִדְרָכּוֹ הִלְכוּ גַם רִבּוּתֵינוּ הָאֲחֵרוֹנִים כְּדָגְמַת הַרֵב חֵיד"א וְרַבֵּנוּ יוֹסֵף חַיִּים, וּמִן הַרֵב עוֹבְדֵיהֶּ יוֹסֵף יִצְחָל בְּסֵפֶר עֲנָף עֵץ אֲבוֹת וּבְסֵפֶר מְאוּר יִשְׂרָאֵל דְרוֹשִׁים, וְעוֹד לוֹ הַרְבֵּה בְּכַתּוּבִים. וְלְמֵרוֹת כָּל גְּדוּלוֹתֵם, וְחִבּוּרֵיהֶם הַגְּדוּלִים בְּהִלְכָה, חֵבֵרוּ חִבּוּרֵי פְרוֹשִׁים וְדְרָשׁוֹת, שֶׁהִיוּ לְעַמְּנוּ לְמְאֹרֹת, וְשֵׁם סְפָרִים יִקְנְנוּ, הַגּוֹרְמִים לְקַרְבָּה לְבוֹרְאָנוּ.

צֵא וּלְמַד לְמָה שֶׁכָּתַב מִן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הַגֵּר"ע יוֹסֵף יִצְחָל (בְּסֵפֶר מְאוּר יִשְׂרָאֵל דְרוֹשִׁים עֵמוֹד רַלד): 'וְכִבֵּר אִמְרוּ בְּגִמְרָא (סְנַהֲדִין דָּף לַח ע"ב), לְגַבֵּי רַבֵּי מְאִיר שֶׁהָיָה דֹרֶשׁ שְׁלִישׁ הַלְכוֹת וְשְׁלִישׁ אֲגָדָה וְשְׁלִישׁ מְשָׁלִי שׁוּעָלִים, וְהוּא אוֹתוֹ רַבֵּי מְאִיר הַחֲרִיף הָעֶצּוֹם שֶׁלֹּא נִקְבְּעָה הַלְכָה כְּמוֹתוֹ מִפְּנֵי שֶׁגַם חֵבְרֵיו לֹא יָכְלוּ לְרַדַּת לְסוֹף יְדַעְתּוּ (עֵיין עֵירוּבִין דָּף יג ע"א). וְכָל הַרְוָאָהוּ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ כְּאִלוֹ עוֹקֵר הָרִים וְטוֹחֲנֵם זֶה בְּזֶה (עֵיין סְנַהֲדִין דָּף כד ע"א), עִם כָּל זֶה מְצָא שֶׁפֶה מְשִׁתַּפֵּת גַּם עִם הַמּוֹן הָעַם בְּאִמְצָעוֹת מְשָׁל וְאֲגָדָה עַד שֶׁאִפְלוּ נְשִׁים הָיוּ בְּאוֹת לְשִׁמְעַ דְרָשׁוֹתָיו כְּמִבְּאֵר בִּירוּשָׁלַיִם (סוּטָה פ"א ה"ד). וְזוּהִי נַחֲלַת יְחִידֵי סְגָלָה'.

פְּעַמִּים וְנִשְׁתִּיתִי מִדְרָךְ הַפְּשֻׁט, לְתַפְאֶרֶת הַמְּלִיצָה, וְהַמְּחַפֵּשׁ פְּרָכוֹת וְקִשּׁוּיֹת בְּוֹדָאֵי יִמְצָא, אֶךְ יִזְכֵּר אֶת מְאִמְרוֹן 'אֵין מְקֻשִׁים עַל הַדְרָשׁוֹן' (עֵיין בְּפִירוּשׁ הַרַא"ם דְּבָרִים א, ג), וְעוֹד אִמְרוּ חֲכָמִים 'אֵין מְקֻשִׁים עַל רְמִזִּים' (עֵיין בְּסֵפֶר פְּרִי צְדִיק לר' צְדוֹק הַכֵּהן מְלוּבָלִין שְׁמוֹת פְּרִשֶׁת שְׁקָלִים). עַל כֵּן יִשְׁמַר אֶת הַפְּרָכוֹת וְהַקִּשּׁוּיֹת, לְלַמּוּדֵי הַגְּמָרוֹת וּפְסָקֵי הַהֲלָכוֹת.

וּמָה אֲשִׁיב לְהֵשֵׁם כָּל תְּגֻמּוֹלוּהִי עָלֵי שְׁזַכְנֵי בְּחֻסְדֵּי הַמְּרַבִּים לְהִיּוֹת שְׁתַּף בְּאֶרְגוֹן הַקְּדוֹשׁ "בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם" בְּרֵאשׁוֹת יְדִידֵינוּ וְאוֹהֲבֵנוּ הַרֵב יְרוּן רְאוּבֵן שִׁיחִיהִ, וְזוֹכִים אֲנִי לְהַפִּיץ תּוֹרָה וְעֵבֹדָה

וגמילות חסדים בכל רחבי העולם. ובפעילות הארגון ראינו סיעתא דשמיא עצומה, וגם הספר הזה מדפס ויוצא על ידי הארגון הנפלא הזה. פה יתן ה' וכה יוסיף שגזכה הלאה להגדיל תורה ולהאדירה, ולעשות נחת רוח ליוצרינו, ולעשות רצון בוראנו. ונזכה לחזות בהקמת שכונתא מעפרא במהרה בימינו אמן.

אודה מקרב לבי להורי הקרובים הרב חיים כחלון, ואמי מורתני הרבנית שולמית שיחיו, על כל התמיכה והסיוע בגשמיות ורוחניות, ועושים ומשתדלים בכל דבר שבקדשה ועושים ומעשים למען עם ישראל. יתן ה' שיזכו לכל הברכות הכתובות בתורה וירוו נחת רוח יהודית מכל יוצאי חלציהם מתוך בריאות איתנה ונהורא מעליא, הון ועשר בביתם וצדקתם עומדת לעד. אמן.

כמו כן אודה להורי אשתי שיחיו על השתדלותם ועזרתם בפנים מאירות בכל עת, יתן ה' ויראו דור ישרים יברך בפרנסה טובה וכל טוב סלה. אמן.

ולא אפגע מלשבח לאכסניא של תורה, כולל "יורו משפטיך" בראשות הרה"ג רבי גדעון בן משה שליט"א אב בית דין ירושלים, השוכן כבוד בבית המדרש "יחנה דעת" בראשות הרה"ג רבי דוד יוסף שליט"א, אשר שם קבעתי מושבי זה רבות בשנים, ללמד וללמד ולאסוקי שמעתא אלבא דהלכתא. יהי רצון שיזכה מורנו ורבנו להרחיב גבולו בתלמידים וירוו נחת מבניו, ותלמידיו כבניו, לארך ימים ושנות חיים הוא וכל משפחתו אמן.

ברכת שמים תחול, על ידי ואהובי כאח לי הרב ירון ראובן שליט"א יושב ראש ארגון "בעזרת השם" המפיץ דבר ה' ומרבה תורה וחסד בכל העולם. יתן ה' לו ולאשתו הרבנית ולכל משפחתו חיים טובים ומאשרים, ויזכה להגדיל תורה ולהאדירה כהנה וכהנה אמן.

ואחרונה חביבה אודה לאשתי הרבנית שרה שתחיה, אשר פרקה מעל צוארי על חשבונות רבים וטורחת ללא לאות בגדול הילדים ונהול הבית. יהי רצון שיתמיד השם בריאותה, בנחת שמחה ושלום, ונרוה נחת רוח יהודית מכל יוצאי חלציהם ונזכה לעשות רצונו כרצונו בכל עת, ונזכה לרב טוב בזה ובבא. אמן.

'יהי נעם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו'.

סֵפֶר
בְּרֵאשִׁית

דורש טוב
על החורה

דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת בְּרֵאשִׁית

שְׁלֵמוֹת הָאָדָם תְּלִיָּה בְּאֵשֶׁתוֹ

גּוֹף אֶחָד

בְּפָרֶשֶׁתֵנוּ אָנוּ רוֹאִים, שְׁלֵאֲחַר שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרָא אֶת הָאָדָם וַיְצַר אֶת הָאִשָּׁה מִצְלָעוֹ, אָמַר - "זֹאת הִפְעַם עֵצָם מִעֲצָמֵי וּבָשָׂר מִבָּשָׂרִי לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לְקָחָהּ זֹאת" (בראשית ב, כג), וְהִינוּ שֶׁהִכִּיר אָדָם הָרֵאשׁוֹן בְּעֶרְךָ הָעֵצוּם שֶׁל הָאִשָּׁה אֲשֶׁר יָחַדוּ בּוֹנִים בְּנֵי הַזּוּג אֶת שְׁלֵמוֹת הַבַּיִת, שֶׁשְּׂנִיָּהֵם בְּיַחַד מְהוּיִם גּוֹף אֶחָד מְשֻׁלָּם.

אִשָּׁה = חוֹמָה

גַּם חַז"ל שִׁבְּחוּ דְבַר זֶה, וְאָמְרוּ (יבמות דף סב ע"ב) 'כָּל הַשְּׂרוּי בְּלֹא אִשָּׁה שְׂרוּי בְּלֹא חוֹמָה'.

וּכְבָּר אָמַר שְׁלֵמָה הַמְּלֶךְ בְּחֻמָּתוֹ, שְׂאוּמֶרֶת הָרַעֲיָה לְדוֹד 'אֲנִי חוֹמָה וְשָׂדֵי כַּמְגַדְלוֹת' (שיר השירים ח, י, וע"ע בבא בתרא דף ח ע"א מה שדרשו חז"ל בזה).

וְעַל דֶּרֶךְ הַרְמָז יִרְאֶה לְפָרֶשׁ שֶׁכְּבָר יָדוּעַ לְמָה שְׂאָמְרוּ חַז"ל (סוטה דף יז ע"א) 'אִישׁ וְאִשָּׁה שָׂזְכוּ שְׂכִינָה בִּינֵיהֶם, לֹא זָכוּ אֵשׁ אוֹכְלֶתָן'. וְרָמְזוּ שֶׁכְּשֶׁנֶּחְסִיר אֶת אוֹתֵיּוֹת הַשֵּׁם בְּרוּךְ הוּא מִתְבַּוֵּת 'אִישׁ' וְ'אִשָּׁה' - וְהִינוּ אֶת הָאוֹת "מִתְבַּוֵּת 'אִישׁ' וְאוֹת הָאוֹת ה' מִתְבַּוֵּת 'אִשָּׁה', נוֹתֵר 'אִשׁ' וְ'אִשׁ', חֶרְבֵּן שְׁלוֹם הַבַּיִת. הִרִי שֶׁהָאִישׁ הוּא בְּבַחֲיִנַת "וְהָאִשָּׁה בְּחִינַת ה'.

וְהִמְתְּבוֹנֵן יִרְאֶה שְׂצוּרַת כְּתִיבַת הָאוֹת ה' הִיא כְּאוֹת "קִטְנָה הַמְּקַפֶּת מִשְׁנֵי צְדִיקָה [כְּזֶה ה.]. וְזֶהוּ רָמַז לְמָה שְׂאָמְרוּ חַז"ל 'כָּל הַשְּׂרוּי בְּלֹא אִשָּׁה שְׂרוּי בְּלֹא חוֹמָה', שֶׁהָאִישׁ שֶׁהוּא כְּנֶגֶד בְּחִינַת הָאוֹת "מִקֵּץ מִשְׁנֵי צְדִיקוֹ בְּאוֹת ה' שֶׁהִיא כְּנֶגֶד הָאִשָּׁה.

דורש טוב על התורה

ועוד יש לפרש, שתפקידה של החומה הוא כפול, גם לשמר שלא יכנסו אויבים בשערי העיר, וגם שלא יצאו אנשים שלא צריכים לצאת. וכן הוא תפקידה של האשה שהשותה לחומה, ששומרת על בעלה שגם לא יכנסו דברים שאינם הוגנים לקרבו, וגם שלא יוציא דברים שאינם ראויים.

ובאמת תכונה זו שהאשה היא כחומה לבעלה, מתנת שמים היא שמיד כשמתחתן האדם זוכה בה, אך פעמים ואין קיום לדבר. וזהו מה שאמר שלמה המלך בחכמתו "חכמות נשים בנתה ביתה ואולת בידיה תהרסנו" (משלי יד, א), שהורסת היא את חומת הבית הקימת. ונראה שלכך נקט הפסוק ואמר "ואולת בידיה תהרסנו" - שעל אף שבתחלה נתנה לה מתנה זו משמים, היא הורסת ומנתצת את הבנין.

החומה קיום לעיר

והנה מצאנו במדרש (רבה במדבר טו, יב), שכששלח משה רבנו עליו השלום את המרגלים לרגל את הארץ, סימן מסר להם ואמר "מנין אתם יודעין כחם? אם במחנים הם שרוין - הם גבורים ובוטחין על כחם. אם במבצרים - חלשים הם ולבם רך".

נמצאנו למדים שכשקימת חומה מורה הדבר על צרך בקיומה, שבלעדיה לא יהיה קיום לעיר. וכן הדבר אצל האדם, שבלעדי האשה לא יהיה לו קיום, ולכן השוו חז"ל ואמרו שהאשה חומה לאדם.

עוד נראה לפרש מה שהשוו חז"ל את האשה לחומה, שכל חומה אפלו הגדולה ביותר, התחילה מפסיפס של אבנים קטנות שהצטרפו ביחד אחת לשניה ומזה קמה החומה וגם נצבה. כן הדבר בישראל - בית' בין האיש לאשה, שהחומה שהם בונים יחד מרפבת מחלקים קטנים שהצטרפו זה לזה, ואל לו לאדם להתיאש באמצע הבנין, שכלל שתתגבר ההשקעה כך תגדל החומה לשמי השמים.

אשת חבר

ואכן, כל גדולי ישראל הכירו בעבדה שגדלותם נבעה מהסיוע מנשותיהם. והמשפט שאמר רבי עקיבא על אשתו 'שלי ושלכם שלה הוא' היה נאמר בפייהם בכל עת.

אחת מני רבות היתה הרבנית אלישיב זכרונה לברכה - אשת מרן הגאון ר' יוסף שלום אלישיב זצ"ל - הרבה ספורים על גדלותה ספרו לאחר פטירתה, ואחד מהם הוא - שבכל עת שהיו מבקשים 'להפריע' לבעלה הגדול בלמוד ולשאלו שאלות, היתה מתחננת ואומרת לבאים - "אנא מכם אל תפריעו לרב אם אתם לא מכרחים!". ובהזדמנות אחרת אמרה - "התרגלתי למרט שערות ראשי מצער וצרות, העקר שלא להפריע לרב".

ואכן, בכל כחה שמרה על בעלה הרב זצ"ל שלא יפריעו לו בלמודו. עד כדי כך הגיעו פני הדברים, שכשחלתה את חליה האחרון טרם פטירתה, השתדלה לשדר לבעלה שהכל כרגיל.

גם ברגיעה האחרונים שהרגישה כבר את פרפורי הגסיסה ובעלה הגדול עמד לצאת ללמודו, התאמצה בכל כחה להראות לו שהיא מרגישה טוב, ושלחה את בעלה ללמד.

ולבסוף מסרה את נשמתה הטהורה לבדה בגפה בביתה...

**דרוש
לפרשת נח**

הפבול ולקחו

אסון המבול

”ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ לשחת כל בשר אשר בו רוח חיים מתחת השמים כל אשר בארץ יגוע” (בראשית ו, ז).

כאן התבשר נח באסון האקולוגי הראשון והגדול שהיה בהסטוריה - אסון המבול.

המבול מתאר בצורה מאד פרטנית בפרשתנו, בתחלה - כגשם קליל שלא נראה מאים במיחד, וככתוב ”ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה” (בראשית ז, יב), ארבעים יום וארבעים לילה, דבר שבדאי אותם רשעי הדור פרשוהו כגשמי ברכה. אך המשך גשמים קלילים אלו היה הרה אסון: ”ויהי המבול ארבעים יום על הארץ וירבו המים וישאו את התבה ותרו מעל הארץ. ויגברו המים וירבו מאד על הארץ ותלף התבה על פני המים. והמים גברו מאד מאד על הארץ ויכסו כל ההרים הגבהים אשר תחת כל השמים. חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים ויכסו ההרים. ויגוע כל בשר הרמש על הארץ בעוף ובבהמה ובחיה ובכל השרץ השרץ על הארץ וכל האדם. כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מכל אשר בחרבה מתו. וימח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים וימחו מן הארץ” (שם פסוקים יז - כג), הכחדה טוטאלית של כל היקום, שפללה לא רק מות בטביעה אלא מחיה ואבדה גמורה - ”וימח את כל היקום”.

מכל היקום הגדול הזה נשאר נח, וככתוב ”וישאר אך נח ואשר אתו בתבה” (שם פסוק כג).

מוסר השכל

ולכאורה יש לעיין מה רוצה התורה ללמדנו בפרוט מדיק ומפרט כזה של חרבון הגדול והנורא?

ונראה שהתורה רומזת לנו על המבול של הדורות הבאים, מבול של כפירה ופריצות. תחלתו רק במשהו קליל, כמו שהתחיל המבול. מחשבה קלילה על הנהגת הבורא, או יציאה לרחוב עם בגד קליל שלא כל כך מתאים לאמות מדת ההלכה. ואחרית הדבר שהיצר סוּחָף וסוּחָף, עד שגובהות התאות שנמשלו למים הזדונים השוצפים כל הנקרה בדרךכם (עיין בספר כתב סופר על התורה ויקרא כו, ג. ובספר תפארת שלמה על מועדים - במבוא השער. ובספר פרי צדיק פרשת וארא - אות ה. ופרשת בא - אות א. ולחג הפסח - אות מט). והיצר לא מסתפק רק בטביעה, אלא דורש שיהיה "וימח" - מחיה של כל גדרי האמונה והצניעות, ופריצת כל המוסרים המקבילים המוציאים את האדם מן העולם הזה והעולם הבא.

מי יכול להשאיר חי וקיים ללא פגע במבול נורא שכזה? את התשובה לכך גלתה לנו התורה: "וישאיר אך נח ואשר אתו בתבה" - כל מי שהיה בתבה עם נח נצל מהמבול הנורא.

תבת נח כיום

בדורו של ר' איזיל חריף הרימה תנועת ההשכלה והרפורמה ראש. תחת כל עץ רענן קמו 'בתי מדרשות' של המשכילים, וטמפלים של הרפורמים.

באחת הפעמים כשעבר ר' איזיל חריף עם תלמידיו ליד 'בית מדרש' שכזה, התבטא ואמר - "המקום הזה הוא ממש תבת נח!"

כשנשאל לפרוש דבריו ענה ואמר - "מה תבת נח היתה "מבית ומחוץ בכפר" (בראשית ו, יד), גם בית זה כן הוא "מבית ומחוץ בכפר" - בכפירה!". וכדי שאנו או בנינו, לא ידבק בנו מן הדבר הרע הזה, יש לנו לאמץ את מה שאמר החזון אי"ש, שבדורנו הישיבות הקדושות ובתי המדרש הם התבת נח של דורנו.

והחכם שחס על חיינו ועל בני ביתו, יזהר שלא לתן לבני ביתו להסחף במבול שיש בחוץ, לשמר עליהם מכל משמר, אך כל זה בדעת ובתבונה, וכמאמר הכתוב "דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום".

וְרָמַז לָזֶה מֵאִמֵּר הַכְּתוּב "וַיִּשְׁאַר אֶךְ נֶחֱ" - שְׂאֵם יִרְצֶה הָאָדָם שְׂבָנָיו וּבְנוֹתָיו
יִשְׁאַרוּ עִמוֹ בְּאֵהָלָה שֶׁל תּוֹרָה, יִתְנַהֵג עִמָּהֶם אֶךְ וְרַק בְּנֵחַ - בְּדַרְכֵי נַעֵם.

דְּרוֹשׁ לְפָרֻשֵׁת לֶךְ לְךָ

נְסִיוֹנוֹת אַבְרָהָם וְלִקְחָם

לֶךְ לְךָ

פְּרֻשֵׁתנו פּוֹתַחַת בְּצוּוֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם אַבְיָנוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם "לֶךְ לְךָ לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלְדֹתְךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךָ" (בראשית יב, א). צוּוֵי זֶה הֵנּוּ אֶחָד מֵעֲשָׂרָה נְסִיוֹנוֹת שֶׁנִּתְּנָסָה אַבְרָהָם אַבְיָנוּ (עֵינֵי אַבוֹת פ"ה מ"ג). וְהִמְתַּבּוֹנֵן בְּהִסְטוֹרִית הַחַיִּים שֶׁל אַבְרָהָם אַבְיָנוּ יִרְאֶה שֶׁכָּל חַיָּיו לֹא הָיוּ קָלִים כְּלָל וְעָקָר. כִּבְּרַתְחַלֵּת חַיָּיו, לְאַחַר שֶׁהִכִּיר אֶת בּוֹרְאוֹ, נִזְרַק לְכַבֵּשׁן הָאֵשׁ (עֵינֵי מִדְרַשׁ רַבָּה בְּרֵאשִׁית פֶּרֶשָׁה לַח, פֶּסֶקָה יג). לְאַחַר נִשׁוּאָיו אֲשֶׁתּוֹ שָׂרָה נִלְקַחַת מִמֶּנּוּ פַּעַם אַחֵר פַּעַם (עֵינֵי בְּרֵאשִׁית יב, טו. כ, ב), חַי עֲרִירִי לְלֹא יִלְדִים זְמַן רַב (עֵינֵי בְּרֵאשִׁית טו, ב), וְעוֹד וְעוֹד. וְעַם כָּל זֶה זָכָה לֹא רַק לְהִכִּיר בְּבוֹרְאָה, אֲלָא גַם לְהַפִּיץ אֶת אוֹר הָאֱמוּנָה לְכָל הָעוֹלָם (וְעֵי עַד בְּדַבְרֵי הַרְמַב"ם בִּידוֹ הַחֻזְקָה פ"א מֵהַלְכוֹת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים ה"ג).

מַעֲלוֹת אַבְרָהָם

וּכְבָּר יְדוּעָה מַעֲלָתוֹ הַגְּדוֹלָה שֶׁכִּבְּרַת בְּגִיל שֶׁלֹּשׁ הִכִּיר אֶת בּוֹרְאוֹ (עֵינֵי בְּדַבְרֵי הַרְמַב"ד בְּהַשְׁגוֹתָיו עַל הַרְמַב"ם בְּפ"א מֵהַלְכוֹת עֲבוֹדָה זָרָה ה"ג), וְלְאַחַר מִכֵּן זָכָה וְהִצִּיץ עָלָיו בְּעַל הַבִּירָה. וְאִף קָיָם אֶת כָּל הַתּוֹרָה כְּלָהּ (עֵינֵי קִידוּשֵׁין דף פב ע"א וְעוֹד). וְהָיָה גַם כֵּן "אֲב הַמוֹן גּוֹיִם" (בְּרֵאשִׁית יז, ה) ו"נִשְׂאִי אֱלֻקִּים" (שם כג, ו).

וְנִרְאֶה לְרַמֵּז אֶת כָּל מַעֲלוֹתָיו הִלְלוּ בְּשֵׁמוֹ 'אֲב - רַם'. שֶׁתְּחַלֵּת דְּרָכּוֹ בְּגִלּוֹי הַבוֹרְאָה הִיְתָה בְּגִיל שֶׁלֹּשׁ - גִּימַטְרִיָּה 'אֲב' (בִּשְׁם אֲשֶׁתִּי הַרְבֵּנִית שְׁתַּחִּיה). וְהָיָה 'רַם' וְגִדּוֹל בְּכָל דְּרָכָיו. גַּם בְּהַפְרַת הַבוֹרְאָה יִתְבָּרַךְ, וְגַם בְּקִיּוֹ לְכָל דֵּינֵי הַתּוֹרָה וּבְהַפְצַת הָאֱמוּנָה. וּבְזָכוֹת זֶה שֶׁהָיָה 'אֲב - רַם', זָכָה וְנִהְיָה ל'"אֲב - הַמוֹן גּוֹיִם", ו"נִשְׂאִי אֱלֻקִּים".

וְהִמְתַּבּוֹנֵן יִרְאֶה שֶׁמָּה שֶׁקָּיָם אֶת כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה, גַּם כֵּן נִרְמַז בְּשֵׁמוֹ 'אַבְרָהָם' הָעוֹלָה בְּגִימַטְרִיָּה רַמ"ח, כְּמִנְיֵן מִצְוֹת עֲשָׂה.

ובודאי שגזרה אברהם אבינו גם כן מכל מצות הלא תעשה, שאם קים את מצות עשה לעשות נחת רוח לבורא יתברך, בודאי שלא עשה מעשים שיכעיסו לבורא. ועוד, שכבר ידוע למה שאמרו חז"ל (יבמות דף ז ע"א), 'עשה דוחה לא תעשה', ופרש הרמב"ן (שמות כ, ח), שהטעם הוא משום שמצות עשה היא מאהבת הבורא, ומצות לא תעשה היא מיראת הבורא, ואהבה גדולה מיראה. ולכן דוחה עשה את הלא תעשה. ולפי זה נראה פשוט, שאם קים אברהם אבינו את מצות העשה מאהבה, ודאי שגזרה במצות לא תעשה שהן כנגד היראה, שבכלל מאתים מנה.

הלקח...

והלקח החשוב ביותר שיש לאדם ללמד מדרך חיינו של אברהם אבינו עליו השלום, הוא שלא להתיאש למרות הקשיים. ואדרבה, מהקשיים להתחשל.

ספר הרב נסים יגן זצ"ל: 'באחת הפעמים שהגיעה קבוצה עשירה של תורים מחו"ל לארץ, החליט מדריך התורים להפתיע אותם. הוא תאם עם אחד מבסיסי הצבא ולקח את התורים הנרגשים לראות את האמונים של החילים.

החילים עלו וירדו, קפצו על מכשולים ודלגו על בורות. הקרקע הייתה מלאה מהמורות, ובכל אפן הצליחו לעבר את הכל.

לאחר המחזה, בקשה אחת מהתורות העשירות להפגש עם המפקד. היא נגשה אליו עם דמעות בעינים ואמרה - "אדוני המפקד, ממש רחמנות על הבחורים הצעירים הללו שמתאמצים כל כך. אני תורמת שני מליון דולר למדינת ישראל, על מנת שיישרו את כל המכשולים הללו בשביל הבחורים הצעירים האלה..."

נו, מה אתם אומרים על האשה המליונרית הזו?...

דְרוֹשׁ לְפָרְשֵׁת וִירָא

"כְּרַחֵם אָב עַל בְּנָיִם" (תהילים קג, יג)

אָב רַחֵמָן

בְּפָרְשֵׁתְנוּ אָנוּ רוֹאִים אֶת מְסִירוֹת נַפְשׁוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ בְּהַכְנָסַת אוֹרְחִים. וַיֵּשׁ לְהַתְּבוּנָה מֶה מְבִיא אֶת אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם לְרוּץ אַחֲרֵי שְׁלֹשָׁה עַרְבִים בַּיּוֹם חָם נוֹרְאִי, שָׁבוּ יִצְחָק חֲמָה מִנְּרִתִיקָה, כְּשֶׁהוּא פְּצוּעַ וְחָבוּל מִבְּרִית הַמִּלָּה שְׁעָרָךְ לְעַצְמוֹ לֹא מִכְּבָר (עֵינַי יִלְקוּט שְׁמַעוֹנִי בְּרֵאשִׁית פֶּרֶק יח רִמּוֹז פב), וְלִהְתַּחַנֵּן אֲלֵיהֶם שְׂיֵבֵאוּ לְהַתְּאַרַח בְּבֵיתוֹ?

וּבֵינֵינוּ יֵשׁ לְתַמָּה עַל פִּי הַמְּבַאֵר בְּגִמְרָא (שֶׁבֶת דָּף קכז ע"א) שְׂבִאוֹתָהּ שְׁעָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא לְבַקְרוֹ, וְהוּא עֲזָבוּ וְרָץ לְקִרְאָתָם?

אֵת אוֹתָהּ שְׂאֵלָה יֵשׁ לְשָׂאֵל עַל הַמְּשֻׁךְ הַפְּרָשָׁה, כְּשֶׁרוֹאִים שְׂאֵבְרָהֶם אָבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם מְנַסֶּה לְבַקֵּשׁ עַל אֲנָשֵׁי סְדוּם הָרְעִים וְהַחֲטָאִים, "אוֹלֵי יֵשׁ חַמְשִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר הָאֵף תִּסְפָּה וְלֹא תִשָּׂא לְמָקוֹם לְמַעַן חַמְשִׁים הַצְּדִיקִים" (בְּרֵאשִׁית יח, כד), וְהַשְּׂאֵלָה מִתְּבַקֵּשֶׁת - מֶה יֵשׁ לוֹ לְאַבְרָהָם אָבִינוּ לְהַתַּחַנֵּן עַל נַפְשָׁם שֶׁל הָרְשָׁעִים הַלְלוּ, שְׂאֵכְזָרִיוֹתָם וְרַשְׁעוֹתָם הָיוּ לְשֵׁם דְּבָר? (עֵינַי יִלְקוּט שְׁמַעוֹנִי פֶּרֶשֶׁת לך לך רִמּוֹז ע, וּבִסְנֵהדְרִין דָּף קט ע"ב, וּבְרֵשִׁי אִיּוֹב כח, ד)

הַתְּשׁוּבָה לְכֶךָ רְמוּזָה בְּשֵׁמוֹ 'אַבְרָהָם' - "אָב הַמּוֹן גּוֹיִם" (בְּרֵאשִׁית יז, ה). וְעֵינַי בְּדַבְרֵי הַזֶּהוּר הַקְּדוֹשׁ פֶּרֶשֶׁת וִירָא דָּף קה ע"א וּבְפִירוּשׁ מִתּוֹק מַדְבַּשׁ עֲמוּד תְּקִיג שְׂאֵמֵר הַקַּב"ה עַל אֲבֵרָהֶם שְׂהוּא אָב שֶׁל כּוֹלָם וְכוּ', וְעוֹד אִמְרוּ שֶׁם דָּף קו ע"א וּבְפִירוּשׁ מִתּוֹק מַדְבַּשׁ עֲמוּד תְּקַכּוּ מִי רֵאָה אָב רַחֲמָן כְּאַבְרָהָם!?!). וְהֵינּוּ שְׂאֵבְרָהֶם אָבִינוּ הַרְגִישׁ אֶת עַצְמוֹ כְּאָב רַחֲמָן לְכָל הַנְּבִרָאִים, וְלָכֵן בְּכָל עֵת נִסָּה לְהִיטִיב לָהֶם בְּכָל כַּחוֹ, הֵן בְּרוּחָנִיּוֹת וְהֵן בְּגִשְׁמִיּוֹת. וְכִשְׂאֵבֵא רֹאָה בְּצִרְתּוֹ יִלְדִּיו, אוֹ שֵׁשׁ לוֹ הַזְּדִמְנוֹת לְהִיטִיב עִמָּהֶם, הוּא לֹא מִפְּסָפְסֵי הַזְּדִמְנוֹת זוֹ, גַּם כְּשֶׁהֵם לֹא הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ הַיֵּשֶׁר.

מטעם זה זכה אברהם אבינו שמדת החסד תקרא על שמו, וככתוב "חסד לאברהם" (מכ"ה ז, כ). חסד, בכל עת עם הראויים ועם שאינם ראויים. ומטעם זה זכה שיהיו חותמים בשמו "מגן אברהם" (עיין פסחים דף ק"ז ע"ב), שכח החסד גדול עד מאד.

גדולי הדור

גם בדורות האחרונים רואים אנו את הדאגה של גדולי הדור לצאן מרעיתם כדאגת אב רחמן על בניו.

הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל, כשפתח את בית היתומים פונביז', קבל על עצמו להיות לאב ולאם לאותן נשמות מענות הטמונות בגופם הקטן של אותם הילדים שחסו בצל קורתו.

לא פעם ראו את הרב נכנס בשעת לילה מאחרת אל חדר הילדים, כדי לסדר את השמיכה שנפלה או לראות אם חסר משהו לאחד הילדים.

לא פעם היה רואה את אחד הילדים מכונן על מטתו ובוכה מפחד או געגוע, או שניהם יחד, אל משפחה שלא תשוב. הרב היה נגש אל הילד, יושב אתו על מטתו, מחבקו ומנשקו ובוכה עמו שעה ארוכה. "חבוקים ונשיקות אלו" - אמרו לימים אותם ילדים שגדלו - "גרמו לנו להרגיש מהם אבא ואמא אמתיים שכל כך חסרו לנו!".

ימחו על...

ומעתה יש לתמה מאד על מה שמבאר בגמרא (שבת דף פ"ט ע"ב) 'לעתיד לבא יאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם: בניך חטאו לי, אומר לפניו: רבונו של עולם, ימחו על קדשת שמך!'

איה מדת הרחמים והחסד שהיא מדתו של אברהם אבינו? וכי בשביל בניו תמה מדה זו?

ואכן המפרשים פרושים שונים בזה, שמכלם נראה את גדלות נפשם של מאורי האמה:

המהרש"א (ס), פ"ש - שיש במשמעות דברי אברהם אבינו שתי פנים, האחת לטובה והשנייה לרעה. אם לרעה - שימחו חס ושלום ישראל בקדוש שמך. ואם

לְטוֹבָה - שְׂיָמְחוּ עוֹנוֹתֵיהֶם בְּקִדּוֹשׁ שְׁמֶךָ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וְכִפַּר עַל חַטָּאתֵינוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ" (תהילים עט, ט). וְכֹונְנוֹתוֹ הֵיטֵב לְטוֹבָה. וְכִמוֹ שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים בְּנֶסֶח 'אָבִינוּ מְלַכְנוּ' - 'עֲשֵׂה לְמַעַנְךָ אִם לֹא לְמַעַנְנוּ'. וְהֵינּוּ שֹׁפְעֵמִים וּמַחֲמֵת רַבּוּי הַחֲטָאִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַרַח לְמַחֵל לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, שְׁאִם לֹא יִצְטָרֵךְ חֲלִילָה לְאָבְדָם, וְעַל זֶה הַבְּטִיחַ שְׁלֵעוֹלָם לֹא יִכְחַד זֶרַע יִשְׂרָאֵל. וְזֶה מֵה שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם: "אִם עוֹנוֹת תִּשְׁמַר יְהוָה מִי יַעֲמֵד" (תהילים קל, א) - שְׁאִם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִשְׁמַר חֲלִילָה אֶת כָּל הָעוֹנוֹת, אִף אֶחָד לֹא יוּכַל לְעַמֵּד בְּזֶה מַחֲמַת רַבּוּי הָעֲנָשִׁים שְׂיִגְיעוּ לוֹ בְּעֵבוֹר עוֹנוֹת אֵלָיו.

וְהַלְכַת בְּדַרְכֵי

וְהַתּוֹרָה שֶׁמְצַוָּה אוֹתָנוּ לְלַכֵּת בְּדַרְכֵי שֶׁל הַבוֹרָא (עֵינֵי מַסַּכַת סוֹפְרִים פ"ג ה"ז), כֹּונְנוֹתָה גַם עַל דְּבַר זֶה, שֶׁתִּלְךָ בְּדַרְכֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַחֵל וְלִסְלַח לְכֻלָּם וְלֹא לְכַעַס וְלְהַעֲנִיֵשׁ עַל כָּל דְּבַר.

הַגָּאוֹן ר' צְבִי פֶסֶח פְּרַנְק זצ"ל פָּנָה פְּעַם אַחַת לְאָב שֶׁהֵכָה אֶת בְּנוֹ, וּשְׁאָלוֹ - "מִפְּנֵי מָה הֵכִיתָ אֶת הַבֵּן?" "הוּא עוֹשֶׂה שְׁטִיּוֹת!" - עָנָה הָאָב, "הוּא לֹא מְתַפְּלֵל וְלֹא לוֹמֵד כְּלוּם, מְבַקֵּר וְעַד לַיִל מְתַבַּטֵּל וְכִיצַד לֹא אֲכַהוּ?!"

"תִּרְאֶה" - אָמַר הָרַב - "גַּם אָנוּ בְּנֵי שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְגַם אָנוּ עוֹשִׂים שְׁטִיּוֹת, וְלֹא תַמִּיד מְתַפְּלִים כְּמוֹ שְׁצָרִיךְ, וְאִף מְתַבַּטְּלִים, כְּלוּם תִּרְצֶה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִפְלִיא בְּנוֹ אֶת מַכּוֹתָיו בְּכָל פְּעַם עַל מַעֲשֵׂינוּ?..."

פְּרוּשׁ נוֹסֵף לְדַבְּרֵי אַבְרָהָם אָבִינוּ שֶׁאָמַר "יִמְחוּ עַל קִדְשַׁת שְׁמֶךָ", מְצַאנוּ לְהַגָּאוֹן רַבִּי יוֹסֵף חַיִּים בְּסַפְרוֹ בֵּן יְהוּיָדָע (ס), 'שְׁכֹונְנוֹתָם בְּזֶה לְטוֹבָה, כִּי יִמְחוּ הוּא לְשׁוֹן קְנוּחַ, וְאָמְרוּ בְּלִשׁוֹן זֶה לְהַעֲלִים הַדְּבַר מִן הַמְקַטְרָגִים שֶׁלֹּא יִבִּינוּ כֹּונְנוֹתָם וְיִקְטְרוּגוּ עַל רַב אֲשַׁמַּת יִשְׂרָאֵל, כִּי הֵם יִחְשְׁבוּ יִמְחוּ וְכֵן הִטְעוּ.'

יִמְחוּ הַחֲטָאִים

וּבְסַפֵּר בֵּית הַלְוִי (ח"ג דְּרִשׁוֹת דְּרִשָׁה יג) פֶּרַשׁ עוֹד - 'שְׁזֵהוּ שֶׁאָמְרוּ אַבְרָהָם וַיַּעֲקֹב, רַבּוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, יִמְחוּ עַל קִדְשַׁת שְׁמֶךָ, אָמְרוּ בְּלִשׁוֹן תְּפִלָּה וְתַחֲנוּנוּגִים וְהַתְּפִלָּלוּ שֶׁלֹּא יַעֲנִישֵׁם בְּגֵדֵר עֲנֵשׁ לְחוּד כְּפִי שְׁמַגִּיעַ עַל הָעֲבָרָה, שְׁאִם כֵּן לֹא יִהְיֶה סוּף וְתַכְלִית לְעֲנִישֵׁם, רַק יַעֲנִישֵׁם בְּגֵדֵר שְׂיִהְיֶה גַם קְדוֹשׁ הַשֵּׁם עַל יְדֵי הָעֲנָשׁ, וְיִתְקַן

החטא והפגם שקלקלו במעשיהם, וזה שאמרו 'ימחו' - פרוש שהחטאים ימחו על קדשת שמך'.

כאן נראה מסירות נפשם של אבותינו על קדוש שמו הגדול, שכדי לקדש את שמו יתברך מוכנים הם למסור את בניהם לענוש. דבר זה דומה הוא לעקדת יצחק, שבעוד שרחמי האב על הבן, בקש הקדוש ברוך הוא מאברהם "העלהו שם לעלה" (בראשית כב, ב), ואברהם עושה רצון בוראו ומקדש שם שמים ללא שאלות.

מסירות נפש

ואכן את מסירות הנפש הזו ירשנו אנו מאבותינו, ובכל משך שנות גלותנו היו יהודים שמסרו את נפשם ואת בניהם לקדש שמו הגדול של הבורא יתברך.

אחד מהספורים המזעזעים הוא על בתו של המקבל האלקי רבי שלום שבזי, שמצאה חן בעיני בנו של מלך תימן. הלה היה נחוש לשא אותה בכל מחיר. כשנודע הדבר לאביה הצדיק, הלך לדבר עם המלך ונסה להניאו, ולא הצליח. לבסוף הפטיר ואמר - "אנו שני עמים, ולא יתכן שנשא זה לזה, אם מתעקש המלך להוכח בזה, יוכח מהר מאד!", סים את דבריו וחזר לביתו.

המלך לא שעה לדבריו, וכבר הכין את כל צרכי החתונה ליום המיעד. ביום המיעד הלביש הצדיק את בתו בגדים לבנים כלבוש תכריכים, ולזה אותה עד פתח הארמון. מיד כשדרכה על פתח הארמון נפלה ומתה...

הדבר גרם לקדוש השם גדול בכל רחבי תימן, וכלם ידעו שאין להתערב בין העמים.

החתנה התבטלה, והצדיק הקדוש ובני הקהלה שמחו על הצלתה מידי עברה זו, אך בכך את פטירת הצדקת.

דְּרוֹשׁ לְפָרְשַׁת חַיֵּי שָׂרָה

לְחִיּוֹת עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם

גִּסְיוֹנוֹת אַבְרָהָם

בְּפָרְשָׁה זוֹ מוּבָא הַגִּסְיוֹן הָאֲחֵרוֹן שֶׁהָיָה לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם, וְהוּא קְבוּרַת שָׂרָה. אַבְרָהָם אֲבִינוּ שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִבְטִיחַ לוֹ הַבְּטָחוֹת רַבּוֹת עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הוֹלֵךְ וּמְחַפֵּשׁ מְקוֹם קֶבֶר לְאִשְׁתּוֹ, וְכִשְׁמוּצָא אֶת הַמְּקוֹם הַמֵּיָד, בְּעוֹד גּוֹפַת אִשְׁתּוֹ מְנַחַת עַל הָאֶרֶץ, עֵפְרוֹן מְנַצֵּל אֶת הַהַזְדַּמְנוֹת וּמִבְקֵשׁ סְכוּם עֵתָק. אִף הִרְהוּר וְלוֹ הִקְל בְּיוֹתֵר, לֹא חוֹלֵף בְּמַחוּ שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ עַל הַנְּהַגַת ה' זוֹ עִמּוֹ. הוּא מֵאֲמִין וּבוֹטָח בְּלֵב שְׁלֵם בְּבוֹרְאוֹ, לֵלֵא פִקְפוּק כָּלֵל.

וְאִם נִתְבוּנָן נִרְאָה שֶׁגִּסְיוֹנוֹתָיו שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ הָיוּ כְּנֶגֶד כָּל הַהֲגִיוֹן. בְּתַחֲלָה אָנוּ רוֹאִים אֶת אֶחָד מֵעֲשָׂרֵת הַגִּסְיוֹנוֹת (עֵיין אֲבוֹת פ"ה, מ"ג) שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גָּסָה אֶת אַבְרָהָם, בְּצִוּוֹתוֹ "קַח נָא אֶת בְּנִךְ אֶת יְחִידֶךָ אֲשֶׁר אֶהְבַּת אֶת יִצְחָק וְלֶךְ לְךָ אֶל אֶרֶץ הַמִּרְיָה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֵלָה עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אִמַר אֱלֹהִים" (דְּבָרִים כב, ב). אַבְרָהָם כְּעֵבֶד הַנְּצִמָן לְבוֹרְאוֹ, הוֹלֵךְ וּמְקַיֵּם בְּשִׂמְחָה אֶת רְצוֹן ה'. קִדְּם לוֹ הַגִּסְיוֹן הָרִאשׁוֹנִי כְּשֶׁזָרְקוּהוּ בְּגִיל שֶׁלֵּשׁ לְכַבְּשֵׁן הָאֵשׁ (עֵיין בַּמְדַּרְשׁ רַבָּה בְּרֵאשִׁית פְּרָשָׁה לַח, פִּסְקָה ג'). וְאִמְנָם יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּין גִּסְיוֹן זֶה לְשֶׁאֵר הַגִּסְיוֹנוֹת, שֶׁכֹּאֲשֶׁר נִזְרַק לְכַבְּשֵׁן הָאֵשׁ, הָיָה זֶה בְּתַחֲלַת חַיָּיו, כְּשֶׁעוֹד לֹא הָיָה בְּכָל צְדָקוֹתָיו וְחִסְדוֹתָיו וּמִמִּילָא הַגִּסְיוֹן הָיָה קַל יוֹתֵר, יֵרַק לְמַסַּר אֶת הַנֶּפֶשׁ, אִךְ הַגִּסְיוֹנוֹת הַבָּאִים הָיוּ קִשִּׁים יוֹתֵר, לְחִיּוֹת עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם. וְאַפְרָשׁ דְּבָרֵי.

כִּידוּעַ, דֶּרֶךְ עוֹבְדֵי הָאֱלֹהִים בְּכָל הַתְּקוּפוֹת הַיְתֵה לְזַבַּח 'קֶרְבָּנוֹת אָדָם' לְאֱלֹהֵיהֶם, וְכִשְׁהָיָה אַבְרָהָם אֲבִינוּ מְשִׁיב אֶת הַגְּרִים בְּתִשְׁבּוּבָה, הָיָה מוֹכִיחֵם בְּדֶרֶךְ טְעוּתָם שֶׁמְכַלִּים חַיֵּיהֶם וְזוֹבְחִים אֶת בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם, וְלֹא כֵן הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲשֶׁר לֹא חָפֵץ בְּקֶרְבָּנוֹת אָדָם, אֲלָא הוּא 'מִלֵּךְ חָפֵץ בְּחַיִּים'. וְאֵת כָּל חַיָּיו הִקְדִּישׁ לְהַלְחֵם כְּנֶגֶד אוֹתָם הַמְּקַרְיָבִים וְזוֹבְחִים אֶת בְּנֵיהֶם לְאֱלֹהִים.

דֹרֵשׁ טוֹב עַל הַתּוֹרָה

וְהִנֵּה מְגִיעַ צוּי ה' - צוּי אֲשֶׁר יִגְרַם לוֹ מִלְבָּד אֶת הַפֶּסֶד בְּנוֹ, עוֹד מִשְׁבֵּר עֲרָכִים גָּדוֹל וְנוֹרָא מְאִין כְּמָהוּ, שְׁכֵן דְבַר זֶה שׁוֹבֵר לוֹ אֶת 'הַמִּיתוּס הָאֲגָדִי' בְּכַבּוּד שְׁמַיִם, שְׁאִין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲפֵץ בְּקִרְבָּנוֹת אָדָם. וּמָה יֵאמְרוּ עֲכָשׁוּ כָּל הַגֵּרִים שֶׁהִתְגַּיְרוּ מֵאַבְרָהָם? שְׁאַבְרָהָם שָׁקַר לָהֶם כָּל הַשָּׁנִים, וְשֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא חֲלִילָה כְּמוֹ כָּל הָאֱלִילִים.

וְאַבְרָהָם דְּבִק בַּמְטָרָה. הוּא לֹא שׁוֹאֵל שְׁאֵלוֹת וְלֹא חוֹשֵׁב מֵה יֵאמְרוּ, אֲלֹא אוֹמֵר: הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא צָוָה - עוֹשִׂים. לְמִרְוֹת שֶׁהִתּוֹצְאוֹת שֶׁל הַמַּעֲשֵׂה אַחֲרֵיתָן מִי יִשׁוּרְנָה.

כֵּן הַדְּבַר בְּנִסְיוֹן הַנּוֹכַחִי, בְּקִבּוּרַת שָׂרָה, בְּעוֹד שְׁאַבְרָהָם אָבִינוּ כָּל יְמֵי חַיָּו מֵרָאָה שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא דוֹאֵג לְמֵאֲמִינֵי וַיֵּשׁ בְּכַחוֹ לְסַפֵּק וְלְדַאֵג לְכָל מַחְסוֹרָם, עוֹמֵד הוּא הַמֵּאֲמִין הַגָּדוֹל, וְלֹא מוֹצֵא אֶפְלוֹ מְקוֹם קְבוּרָהּ בְּחַנָּם לְאַשְׁתּוֹ הַצְדִּיקָת.

רַק רְצוֹן ה'

עֲמִידְתּוֹ בְּנִסְיוֹנוֹת אֵלוֹ הוֹכִיחָה שֶׁלֹּא הִיָּה לְאַבְרָהָם שׁוֹם רְצוֹן אוֹ פֶּן אִישִׁי שְׁלוֹ, אֲלֹא אֶת הַכֹּל הִקְרִיב וְזָבַח לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. דְּבַר זֶה גָּדוֹל עֲשָׂרַת מוֹנִים מְלֻמּוֹת פַּעַם אַחַת עַל קְדוּשׁ הַשֵּׁם, שְׁנִסְיוֹנוֹת אֵלוֹ הֵם, בְּכָל עֵת וּבְכָל שְׁעָה לְהִתְמוֹדֵד עִם כָּל הַמְקַטְרְגִים וְהַמְפְרִיעִים וְלַחִיּוֹת עַל קְדוּשׁ הַשֵּׁם.

דְּבַר דּוֹמָה לְזֶה מְצִינוּ אֶצֶל הַנְּבִיא הַקְדוּשׁ הוֹשֵׁעַ בֶּן בְּאָרִי. הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצִוְהוֹ בְּמֵרָאָה גְבוּאִי, וְאוֹמֵר לוֹ "לֵךְ קַח לָךְ אִשָּׁת זְנוּנִים וַיִּלְדֵי זְנוּנִים כִּי זָנָה תִזְנֶה הָאָרֶץ וַיִּלְךְ וַיִּקַּח אֶת גָּמֵר בֵּת דְּבָלַיִם וַתְּהֵר וַתֵּלֵד לוֹ בֵּן" (הוֹשֵׁעַ א, א - ג).

בּוֹאוּ וּנְתַאֵר לְעַצְמֵנוּ, אָדָם שֶׁהוּא גָּדוֹל הַדּוֹר, קְדוּשׁ עֲלִיוֹן, הוֹלֵךְ בְּצוּי ה' וְנוֹשֵׂא אִשָּׁה פְרוּצָה שֶׁהִיָּתָה? דְּוַעָה לְכָל בְּמַעֲשֵׂיהָ הַמְגַנִּים וְהַמְכַעְרִים (עֵיין פִּסְחִים דף פז ע"א). מָה יֵאמְרוּ הַבְּרִיּוֹת עַל הַנְּבִיא? וּמָה יֵאמְרוּ חֲלִילָה עַל הַתּוֹרָה וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא? אֵךְ הַנְּבִיא הַקְדוּשׁ מִיֵּד הוֹלֵךְ וְעוֹשֶׂה אֶת רְצוֹן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא (בַּהֲסַבֵּר הַטַּעַם מִפְּנֵי מָה הַקְבִּיָּה גֵרַם לוֹ לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל זֶה הַמַּעֲשֵׂה? עֵיין בַּמִּשָּׁבַד בְּרוּשׁ 'הַדְרִין' עַל מַסַּכַת נְדָרִים).

דְּבַר זֶה מֵרָאָה עַל הַקְרִבָּה מְאִין כְּמוֹהָ שֶׁל הָאָדָם לְבוֹרְאוֹ, וְאַשְׁרֵי הַזּוֹכָה...

כֵּךְ הִיא הַנְּהַגַת הַצְדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים שֶׁבְּכָל דּוֹר וְדוֹר, כְּשִׁיּוֹדְעִים שְׁכֵךְ הוּא רְצוֹן ה', לֹא עוֹשִׂים שְׁקוּלִים מֵה יֵאמְרוּ וְאִיךְ יִרְאֶה הַדְּבַר.

הַצְדִּיק רַבִּי חַיִּים מִצְאֵנוּ זַצ"ל נִקְלַע לְעִיר אַחַת. הָרִיחַ הַטּוֹב שֶׁבָּעִיר מִשָּׁךְ אוֹתוֹ, הָרִיחַ הָיָה רִיחַ מִיָּחָד, מֵעֵין עוֹלָם הֵבֵא שֶׁהַצְדִּיק הָרִיחַ בְּקִדְשָׁתוֹ.

הוא פָּנָה לַחֲפֵשׁ אֶת מְקוֹר הָרִיחַ, וְעָבַר מִבֵּית לְבֵית, עַד שֶׁהִגִּיעַ לְבֵית שִׁמְשׁ הָעִיר רַבִּי פֶּסַח. כְּשֶׁנִּכְנַס לְבֵיתוֹ הִפִּיר שֶׁמִּבֵּית זֶה נוֹדַף הָרִיחַ לְכָל הָעִיר.

כָּל הָעִיר הִתְפַּלְאָה מָה לְרַבִּי הַקְּדוֹשׁ וּלְשִׁמְשׁ הָעִירָה הַפְּשוּט...

אֲךָ הָרַבִּי מִשְׁתוֹקֵק לְהִכְנִס אֶל הַבַּיִת פְּנִימָה.

הוא בִּקֵּשׁ רְשׁוּת לַחֲפֵשׁ דְּבַר מָה בְּבֵית. מִשֶּׁהִסְכִּים לוֹ רַבִּי פֶּסַח, הִתְחִיל לְהָרִיחַ אֶת חֲדָרֵי הַבַּיִת. מִחֲדַר הַשְּׁנָה הִגִּיעַ הָרִיחַ הַטּוֹב. כְּשֶׁהִתְקַרַּב לְאָרוֹן הַבְּגָדִים הָרִיחַ הָיָה חֲזָק מְאֹד.

"הֵאֵם תּוֹכֵל לִפְתֹּחַ אֶת אָרוֹן הַבְּגָדִים" - שָׁאַל אֶת בַּעַל הַבַּיִת.

רַבִּי פֶּסַח הִזְדַּרְזַּו לְקַיֵּם אֶת רְצוֹן הָאֲדָמוֹר.

מִשְׁהוֹצְאוֹ הַבְּגָדִים מֵהָאָרוֹן, הָרִיחַ הַצְדִּיק בָּגַד בָּגַד, עַד שֶׁהִכְרִיז "מִצְאָתִי". הָיָה זֶה בָּגַד כְּמוֹרָה יָשָׁן וּבִלְהָ, מִמֶּנּוּ נִדְּף הָרִיחַ הַטּוֹב.

"אוּלַי תּוֹאִיל בְּטוֹבָךָ לְסַפֵּר לִי מֵאֵינן לָךְ בָּגַד זֶה?" - בִּקֵּשׁ הָאֲדָמוֹר מֵרַבִּי פֶּסַח בַּעַל הַבַּיִת.

רַבִּי פֶּסַח הִתְבַּיֵּשׁ, הוּא הִתְחִיל לְגַמְגֵּם, אֲךָ הָרַבִּי עוֹדְדוֹ וְאָמַר "פְּתַח פִּיךָ וַיֹּאֲרוּ דְבָרֶיךָ!"

פְּתַח רַבִּי פֶּסַח וְסִפֵּר - "לִפְנֵי עֶשְׂרוֹת שָׁנִים הָיִיתִי גַם גִּזְבֵּר צְדָקָה בְּעִיר זוֹ. עֲנִיִּים רַבִּים הָיוּ מִדְּפָקִים עַל דְּלָתִי, וּבִפְיֵהֶם סְפוּרִים מְלֵאֵי צַעַר, עֲנִי וּמְחֻסָּר. תָּמִיד הִשְׁתַּדַּלְתִּי לְהַעֲנוֹת לְבִקְשָׁתָם.

בְּאֶחָד הַיָּמִים, כְּשֶׁכָּבַר עֲרַכְתִּי כְּמָה מִגְבִּיּוֹת אֶצֶל אֲנָשֵׁי הָעִיר, בְּשַׁעַת לַיִל מֵאֲחֶרֶת שִׁמְעַתִּי דְּפִיקָה בְּדָלַת.

כְּשֶׁפְּתַחְתִּי אֶת הַדְּלַת רְאִיתִי שְׁתֵּי נָשִׁים צְנוּמוֹת בּוֹכוֹת. "מָה קָרָה?" שָׁאַלְתִּי בְּבִהְלָה. הַגְּדוּלָה שֶׁבִּינִיחֵן פְּתַחְהָ וְאָמְרָה "זֹאת בַּתִּי" - וְהִצְבִּיעָה עַל הָאִשָּׁה הַצְּעִירָה שֶׁעֲמָדָה לִידָה. "לִפְנֵי כְּמָה חֲדָשִׁים מִצְּאָה הִיא אֶת בַּחִיר לְבָהּ. בְּתוֹנָאִים הִתְחַיְבַּתִּי לְסָכּוּם נְדוּנָא, וְשַׁעֲרָתִי שֶׁאֶצְלִיחַ לְחַסֵּךְ סָכּוּם זֶה מֵעֲבוּדוֹת מְזִדְּמָנוֹת, אֲךָ לֹא הִצְלַחְתִּי, וּמָחָר הִחַתְנָה וּבְבֵיתִי אֵין לָחֵם וְאֵין שְׂמֵלָה."

דורש טוב על התורה

"היכן בעלך?" - שאלתי. "בעלי?" - תממה האשה, "נפטר הוא לפני עשר שנים, ומאז אני דואגת לבד לפרנסתי ולפרנסת בני ביתי. אנא עשה משהו שלא נבוש ושלא תתבטל החתנה למחר!".

הרהרתי בדעתי 'מה אעשה? הלא מאנשי העיר כבר לא אוכל לבקש, הם תרמו היום כבר די והותר' - אך רעיון עלה בדעתי, 'אלך לפנדק הקרוב, שם בני הפריצים מתרועעים במשחקי קלפים והכסף זורם כמים, אולי אצליח להתרימם'.

"המתינו כאן! אראה מה אוכל לעשות למענכם", הפטרתי לעבר הנשים.

יצאתי אל חשכת הליל. הפנדק היה קרוב לשכונת הגוים, וכבר מרחוק נשמעו צוחות השכורים. פחדתי להכנס, אך מה אעשה, כלום אשוב בידיים ריקות ואצער אלמנה וכלה יתומה?

נכנסתי לפנדק. כל המבטים הפנו אל הכניסה. מחזה כזה לא ראו יושבי הפנדק מעולם, יהודי עטור זקן ופאות, נכנס בשעת לילה מאחרת למקום מפקפק שכזה.

ראש החבורה שהיה שם צעק - "מה אתה רוצה, יהודון?"

פתחתי את פי בגמגום וספרתי להם את הספור, אך לא נראה שהדבר נוגע ללבם. 'לב אבן יש לגוים האלו' - הרהרתי.

כשסימתי התחילו כלם לצחק... בריון מגדל התקרב לעברי באיום וצעק "רק כסף אתם רוצים, היהודים!", התפללתי שלפחות אצא חי ממקום מסכן זה.

לפתע פנה הגדול שבהם אלי ואמר - "שמע יהודון, יש לי רעיון, אתה תתלבש בבגדי הכמורה שמנחים כאן ותלך ברחוב היהודים. כשתגמר את הסיבוב תקבל את מלא הסכום".

צחוק אדיר התפשט בפנדק, על רעיון מצין כזה הם לא חשבו.

"אתה מוכן?" - שאלו. "כן", עניתי בחשש.

"קדימה תתלבש, אנו באים איתך" - צעקו כלם.

השעה הייתה כבר שעת בקר מקדמת, ואנשי העיר כבר התחילו לקום לתפלת שחרית.

התלבשתי בבגדי הכמר ויצאתי מהפנדק. מאחרי הלכו כל אותם הגוים השקצים, הם הצטידו כהוגן והביאו אתם תפים ומצלתיים, וכך נכנסנו כלנו לרחוב היהודים.

הַגּוֹיִם שְׁלוּוֹנֵי עֵשׂוֹ הַכֹּל כְּדֵי לְהַעִיר אֶת כָּל תּוֹשְׁבֵי הָרְחוֹב הַיְהוּדִי שֶׁיָּבֵאוּ לְרֵאוֹת אֶת הַמַּחְזָה, אֵיךְ יְהוּדֵי עֶטוּר זָקֵן וּפְאוֹת לְבוּשׁ בְּגָדֵי כֶמֶר.

הַרְעַשׁ הַגָּדוֹל הַעִיר אֶת כָּל הַתּוֹשְׁבִים, הַכֹּל יֵצְאוּ וְרָאוּ אוֹתִי, הַכֹּל נָדוּ בְּרֵאשֵׁיהֶם וְאָמְרוּ "רַבִּי פֶסַח הַשְּׁתַגֵּעַ", חֶלֶק אָמְרוּ שֶׁהַתְּנַצְרֵתִי, וְהָיוּ כְּאֵלֶּה שֶׁהַגְּדִילוֹ לֹמַר שֶׁמַּעֲוֹלָם לֹא הָיִיתִי יְהוּדִי, רַק הַתְּחַפְּשֵׁתִי. שִׁמְעֵתִי אֶת הַדְּבוּרִים שֶׁפָּלְחוּ אֶת לְבִי כְּחֻרְבוֹת, אֶךְ הִרְהַרְתִּי שֶׁהַכֹּל כְּדָאֵי לְמַעַן הָאֵלְמָנָה וְהַכֶּלֶה הַיְתוּמָה.

כְּשֶׁגִּמַּרְתִּי אֶת הַסִּיבּוּב, הוֹצִיא הוֹגָה הַרְעִיוֹן אֶת סִכּוּם הַכֶּסֶף, שְׁלֵם לִי עַל מוֹפֵעַ הָרֵאוּהָ שֶׁעֲשִׂיתִי בְּיַד רְחֻבָהּ, וְאַף הַשְּׂאִיר לִי אֶת בְּגָדֵי הַכֶּמֶר.

מִהֲרַתִּי אֶל שְׁתֵּי הַנָּשִׁים שֶׁחִכּוּ בְּפֶתַח בֵּיתִי. הֵן לֹא יָדְעוּ עַל כָּל מַה שֶׁקָּרָה, בֵּיתִי הָיָה בְּסוֹף הָרְחוֹב, מְבֻדָּד מִשְּׂאֵר בְּתֵי הָעִיר. נִתְתִּי לָהֵן אֶת כָּל הַכֶּסֶף שֶׁהָיָה בְּרֵשׁוֹתַי וְשִׁלַּחְתִּים לְשָׁלוֹם. הֵן הוֹדוּ וּבָכוּ מִהַתְּרַגְּשׁוֹת, וְאֲנִי רִצְתִי לְתַפְּלַת שְׁחֵרִית.

כְּכֹר כְּשֶׂרָאוּנִי מִרְחוֹק, יָדַעְתִּי שֶׁמִּכָּאֵן וְאֵילֶךְ לֹא יִהְיוּ חַיֵּי קָלִים. לֹא רָצוּ לְצַרְפְּנִי לְמַנְיָן עַל הַחֲלוּל הַשֵּׁם שֶׁעֲשִׂיתִי. חֶלֶק רָדְפוּ אוֹתִי בְּאֶמְרָם שֶׁאֲנִי גוֹי מְחַפֵּשׁ וּמוֹסֵר לְמַלְכוּת. גַּם מִתְּפִקִיד הַגְּזֻבְרוֹת פִּטְרַתִּי. זֶהוּ הַסְּפוּר, רַבִּי" - סִיִּם רַבִּי פֶסַח, "וְאֵם חֻטְאֵתִי יוֹאִיל לְלַמְדֵנִי דֶרֶךְ תְּשׁוּבָה!"

הֵאֲדַמוּ"ר הַתְּרַגֵּשׁ וְאָמַר - "אֲשֶׁרִיךְ רַבִּי פֶסַח, מִחֻלְקֶךָ יִהְיֶה חֻלְקִי וּמִגּוֹרְלֶךָ גּוֹרְלִי!..."

כֶּךָ הֵיא דִרְכָם שֶׁל צְדִיקִים, שֶׁלֹּא עוֹשִׂים שְׁקוּלִים וּמְחַשְׁבוֹת כְּשֶׁרָצוֹן ה' לְנַגֵּד עֵינֵיהֶם.

דרוש לפרשת תולדות

כח הליצנות

מאבימלך נתעברה...

בפרשתנו מספר על לדת יצחק, וככתוב "ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק" (בראשית כה, יט). ומובא במדרש (תנחומא פרק ו אות ו, והובא בפירושו רש"י כאן) -, 'כיון שכתב הכתוב יצחק בן אברהם, למה הזקק לומר אברהם הוליד את יצחק? אלא לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה! שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו, מה עשה הקדוש ברוך הוא? צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל - אברהם הוליד את יצחק. וזהו שכתב יצחק בן אברהם היה, שהרי עדות יש, שאברהם הוליד את יצחק'.

ולכאורה יש לעין, מה אכפת לאברהם אבינו ולתורה ממה שאומרים אותם האנשים 'ליצני הדור'? הלא כל חיי אברהם היו כנגד העולם, שעל שם זה נקרא אברהם העברי, שהוא היה בעבר אחד וכל העולם בעבר שני (עיי' בפירושו רבנו בחיי שמות ג, יח).

כמה אנשים בכלל התייחסו אליהם? הלא דבר הנס הגדול שהקדוש ברוך הוא עשה עם שרה בבית אבימלך, שנגעו נגעים גדולים ועצומים הוא וכל אנשי ביתו, וכמבאר בכתוב "פי עצר עצר ה' בעד כל רחם לבית אבימלך על דבר שרה אשת אברהם" (בראשית כ, יח), ומפרש במדרש (אגדת בראשית פרק כח אות א), 'אמר רבי אבהו: עצר הקדוש ברוך הוא כל מה שהיה לאבימלך לו ולאשתו ולעבדיו ולשפחותיו ולבהמתו ולצאנו ולבקריו, והיאך עצר? אלא סתם פיהם, שלא לדבר דבר. נחירן - שלא יריחו בה. עיניהם - שלא יסתכלו בה. אזניהם - שלא ישמעו תפלתה. תשמישן - שלא ידבקו עמה. וכיון שהתפלל אברהם עליהם מיד רפאן הקדוש ברוך הוא'. ונדאי שנס גדול ונורא כזה התפרסם בעולם, ואף הסבה עמו. ועם כל זה יש חשש לכמה ליצנים! ומי חושש? הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו על כבודו של אברהם העברי!

אֵלָא בָּא הַדְּבָר לְלַמְדָּנוּ שְׁזָהוּ כַּחַה שֶׁל הַלִּיצְנוֹת, לְפָרֵק וְלַהֲרִים כָּל חֻלְקָה טוֹבָה בְּלִי הַגִּיּוֹן וּסְבָרָא.

חֻמְרַת הַלִּיצְנוֹת

וְאִכְּנ בְּכָל שְׁנוֹת דּוֹר, בְּכָל פַּעַם שֶׁרְצוּ מְנַגְּחֵי הַתּוֹרָה וּמְהַרְסֵיהָ, לְהִלָּחֵם בַּתּוֹרָה וּבְלוּמֻדֶיהָ, הִשְׁתַּמְּשׁוּ בְּכַח הַלִּיצְנוֹת. מִטַּעַם זֶה נִזְהָרוּ גְדוּלֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֲד מַעוֹן הַלִּיצְנוֹת.

בְּגִלְל לִיצְנוֹת אַחַת קִטְנָה שֶׁל אָבִי הַכֹּלָה בְּמִסְבַּת הַתְּנָאִים, בְּטַל רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגַר שְׂדוּךְ שֶׁהֵצַע לִבְנוֹ...
 וְכִשְׁהִגִּיעוּ לְפָנָיו שְׁנֵי בַחֲוָרֵי יְשִׁיבָה וְהִבִּיא לְפָנֵיהֶם כְּבוֹד בִּיצִים שְׁלוּקוֹת וּמִשְׁקָה, הִסְתַּפְּקוּ עַל מָה לְבַרְךְ. קָם אֶחָד וְאָמַר - "הֲלֹא מִקְרָא מְלֹא הוּא: "וְהָעִי מִקְדָּם" (בְּרַאשִׁית יב, ח) - שֶׁבְּלִשׁוֹנָם נִקְרְאוּ בִיצִים אֵלּוּ 'הָעִי'. הַדְּדַעַק הַגָּאוֹן וְצַעֵק - "לִיצְנוֹת - לֹא בְּבִיתִי", וּמֵהָר לְסַלֵּק אֶת הַבַּחֲוֹר מִבֵּיתוֹ.

צֵא וּלְמַד מֵהִי חֻמְרַת לִיצְנוֹת אַחַת, שֶׁמִּלְבַּד מֵה שְׁמִבְאָר בְּגִמְרָא (סוּטָה דף מב ע"א) כִּפְת לְצִים אֵינָה מִקְבֵּלַת פְּנֵי שְׂכִינָה, עוֹד מִבְּאָר חֻמְרַת תְּקוּנָה, שְׂכַתְב בְּסִפְר מַעֲלוֹת הַתּוֹרָה לְרַבִּי אַבְרָהָם אַחֵי הַגֵּר"א (בְּהַקְדָּמָה) 'מִבְּאָר בְּסִפְרֵי קְדָמוֹנִים שֶׁהַכִּפְרָה עַל לִיצְנוֹת אַחַת, הִיא מְאָה עֲשָׂרִים תַּעֲנִיּוֹת!'.
 צֵא וְחֻשָּׁב, עַל לִיצְנוֹת אַחַת שֶׁלְקַחָה שְׁנֵי מִסְפָּר, צָרִיךְ לְהַתְעַנּוֹת אֶלְף אַרְבַּע מֵאוֹת וְאַרְבָּעִים שְׁעוֹת. וְזֶה אִם מִתְעַנֶּה רַק מַעֲלוֹת הַשַּׁחַר עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים (לְעֵרֵךְ כְּשֵׁתִים עֶשְׂרֵה שְׁעוֹת). אֵךְ אִם מִתְעַנֶּה תַּעֲנִית גְּמוּרָה (שֶׁל עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שְׁעוֹת בִּימְמָה), יוֹצֵא שְׂיִצְטָרֵךְ לְהַתְעַנּוֹת אֶלְפִים שְׁמוֹנֶה מֵאוֹת וְשְׁמוֹנִים שְׁעוֹת.

וְכַמְעַט שָׂאִין תְּקָנָה לְלַץ, שֶׁהָרִי כָּבֵר הַזֶּהִירָנוּ שְׁלֵמָה הַמְּלֵךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם בְּאִמְרוֹ "אֵל תּוֹכַח לֵץ פֶּן יִשְׁנֹאֲךָ" (מִשְׁלֵי ט, ח), וְעוֹד אָמַר בְּחֻמְרָתוֹ "לֹא יֵאָהֵב לֵץ הוֹכַח לוֹ אֵל חֻמְרִים לֹא יִלְד" (שֵׁם טו, יב). וּמִכָּל תּוֹכַחָה שְׂיוֹכִיחֻהוּ תַצְאָנָה שְׁתֵּי רְעוּת, הָרַאשׁוֹנָה שְׂיִשְׁנָא אֶת הַמוֹכִיחַ, וְהַשְּׁנִיָּה עוֹד לִיצְנוֹת שְׂבֻדָּאֵי בָּא תְּבֵא.

הַלִּיצְנוֹת הַרְצוּיָה

וּמִכִּיּוֹן שְׂיִדְעוּ חֻמְרִים אֶת כַּחַה הָאֲדִיר שֶׁל הַלִּיצְנוֹת, הַתִּירוּ וְצוּוּ לְהִשְׁתַּמְּשׁ בָּהּ כְּדִי לְהַתְלוּצֵץ עַל עֲבוּדָה זָרָה, וְכִמוֹ שֶׁאִמְרוּ בְּגִמְרָא (מַגִּילָה דף כה ע"ב ועוד), 'כָּל

דורש טוב על התורה

ליצנות אסורה חוץ מליצנות מעבודת כוכבים'. כאן לקחו חז"ל את אותו הכח ההרסני ונתבו אותו להרס ולנגח בו את חומות הכפירה והעבודה זרה בעולם.

בספר 'בנאות דשא' על התורה (בראשית עמוד רכט), הביא מעשה שספר הרה"ג רבי יעקב אדלשטיין שליט"א - על אביו שהיה רב של אחת הערים ברוסיה. הקהלה היתה מנהלת ביד רמה על מי מנוחות, שלוחה ושקטה, 'אין פרוץ ואין צנחה'. אך פתאום קרה דבר נוראי, השמועה עברה מפה לאזן, שהפסל של האמא הטמאה של אותו האיש (ש"ו), בוכה בדמעות שליש על חטאי העם. וכהוכחה לכך נמצאו סימני דמעות רבים על יד הפסל שבכנסיה הקטולית, כך שהרצפה היתה רטובה. רבים הלכו לראות את המחזה, ביניהם גם כמה יהודים שנתפסו לשמועה זו. היתה זה לשיחת היום בבית הכנסת, כי הרטיבות שהיתה ליד הפסל שכנעה את רואיה. וכשהגיעה השמועה לאזני הרב הראשי, החליט לעשות מעשה.

ערב שבת הגיע, קהל גדול מלא את אולם בית הכנסת, וכמנהגו של הרב לדרש בין קבלת שבת לתפלת ערבית עלה גם הפעם לדרש את דרשתו. אך הפעם חרג ממנהגו והחל לספור ספור אקטואלי. - "ובכן רבותי" - אמר הרב בקול בוטח ומרטיט, "שמעו איזה מעשה מוזר קרה בעירנו". הס השלך באולם בית הכנסת, והכל היו קשובים. "בכנסיה הקטולית שבמרכז העיר, זמם לו הכומר לגנב את היהלומים המעטרים את עיניה של פסל האם הטמאה. בשעת ליל, כשאין יוצא ואין בא, נטל הכומר סלם, השעינו על הפסל והעפיל לראשו. אך לפתע שמע הכומר קול של חריקת דלת נפתחת, ומרב פחד שיגלוהו, עשה צרכיו. וכל המעניין לראות, יכול לראות עד היום את הרצפה שעל יד הפסל כשהיא רטובה..."

לפתע פרוץ צחוק אדיר שהרעיד את אולם בית הכנסת. הקהל, שלא פסק מלצחק במשך מספר דקות, הבהיר מעל כל צל של ספק שמרגע זה התנפצה לרסיסים אותה שמועה אולת. מה שעשתה ליצנות אחת לא עשו דרשות רבות!...

דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת וַיֵּצֵא

כַּח הַהֲתַמְדָּה וְהַרְצִיפוֹת

לְמוֹד לְלֹא שָׁנָה

בְּפָרֶשֶׁתֵנוּ מְסַפֵּר בְּלִשׁוֹן רִמְזוֹ עַל הַתְּמַדְתּוֹ הַגְּדוֹלָה שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם, וְכִכְתוּב "וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם וַיִּלֶן שָׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ" (בראשית כח, יא). וּמְבֹאֵר בְּמִדְרָשׁ (יִלְקוּט שְׁמַעוֹנִי בְּרֵאשִׁית פָּרָק כח רמז קיט), שֶׁיַעֲקֹב אָבִינוּ לֹא יָשַׁן כָּל אוֹתָן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנִים שֶׁהָיָה בְּבֵית שָׁם וְעֵבֶר, וְרַק עֵתָה כְּשֶׁהִגִּיעַ לְאוֹתוֹ מָקוֹם הַלֶּךְ לִישׁוֹן.

הֵיטָה לוֹ סִבָּה טוֹבָה לְהִתְנַהֵג כֵּן, שֶׁיִּדַע יַעֲקֹב אָבִינוּ שֶׁקֹּדֶם בּוֹאוֹ לְבֵית לָבָן הָאֲרָמִי יֵשׁ לוֹ לְלַמֵּד בְּרִצְפִיפוֹת לְלֹא הַפְּסָקָה. מִפְּנֵי שֶׁפְּעֵמִים וְהַפְּסָקוֹת אֵלּוּ הֵנָּה פָּרִי טְפוּחָיו שֶׁל הַיֵּצֵר הָרָע, וְכַעַת שֶׁהוֹלֵךְ הוּא אֶל בֵּית לָבָן הָאֲרָמִי, שֶׁשָּׂרְשׁוֹ הוּא בְּטַמְאָה וְהוּא מַכֵּת הַיֵּצֵר הָרָע, חֲפָץ הִיָּה שֶׁלֹּא יוּכַל לְהִדְבֵּק בּוֹ מְאוּמָה מִטַּמְאָה זוֹ. עַל כֵּן לֹא הִפְסִיק בְּהִתְמַדָּה זוֹ אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה, עַד שֶׁיֵּצֵר מִסְבִּיבוֹ חוֹמַת אֵשׁ וּמָגֵן שֶׁלֹּא יוּכַל לָבָן הָאֲרָמִי לְהִזְיִקוֹ וּלְפַגְעַע בּוֹ מִכַּח קִדְשָׁתוֹ, תּוֹרָתוֹ וּמִצְוֹתָיו.

כַּח הַתּוֹרָה

וְזֶה מֵה שֶׁשָּׁלַח יַעֲקֹב אֶל עֶשׂוֹ אָחִיו וְאָמַר לוֹ "עִם לָבָן גָּרַתִּי" (בראשית לב, ה) - וּבְרִשׁ"י - 'גָּרַתִּי בְּגִימְטְרִיָּה תְרִי"ג, כְּלוֹמַר עִם לָבָן הִרְשַׁע גָּרַתִּי וְתְרִי"ג מִצְוֹת שְׁמִרְתִּי וְלֹא לְמִדְתִּי מִמַּעֲשֵׂי הָרָעִים' - מִכַּח הַהֲכָנָה הַגְּדוֹלָה שֶׁל הַהֲתַמְדָּה בַּתּוֹרָה שֶׁעֲסַקְתִּי בְּבֵית שָׁם וְעֵבֶר, לֹא הִיָּה בְּכַח לָבָן הָאֲרָמִי לְהִזְיִק לִי. כִּי חוֹמַת אֵשׁ הַתּוֹרָה מְגַנָּה וּמְצִילָה בְּכָל עֵת וְזָמַן, גַּם בְּשַׁעַת שֶׁלֹּא עוֹסֵק בָּהּ הָאָדָם (עֵינן סוּטָה דף כ"א ע"א), וּמֵאוֹתוֹ הַכַּח הַגְּדוֹל הַזֶּה אָנִי בָּא אֵלֶיךָ.

וְעֶשׂוֹ, שֶׁאָף הוּא הִיָּה מִכַּח הַיֵּצֵר הָרָע, הִפְכִיר בְּכַח הַתּוֹרָה וַיִּדַע מֵהוּ, וְעַל כֵּן הֶעֱדִיף שֶׁלֹּא לְהִלָּחֵם בְּיַעֲקֹב אָבִינוּ, אֲלֵא אֲדַרְבֶּה "וַיִּחְבְּקֵהוּ וַיִּשְׁקֵהוּ" (בראשית לג,

(ד). כי "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלם אתו" (משלי טז, ז).

כח ההתמדה

טוֹד זה של כח ההתמדה שזור בעם ישראל, שמעולם לא פסק מלעסוק בתורה. למרות כל הענניים הקשים, הנסיונות והצרות, עסק התורה הנה וניהיה לעד ולעולמי עולמים בעם ישראל. שהרי הכתוב מעיד: "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי" (ירמיה לג, כה), "והארץ לעולם עמדת" (קהלת א, ד).

גם בדורנו אנו, רבו לומדי התורה ברוך ה', אך זה כנגד זה עשה אלקים, גם כח הטמאה רב ועצום. וכדי שלא ישלט היצר הרע המשתולל בחוצות על האדם, יש לו לקיים את העצה שקיים אבינו יעקב - למוד התורה בהתמדה. ללא הפסקות, ללא הפרעות וללא טלפונים. תורה, תורה, תורה.

וודאי שבדורנו החלש לא יוכל האדם להתמיד ארבע עשרה שנה ברציפות. ואפלו ארבע עשרה שעות ברציפות, לא ימצאו רבים שיעשו זאת. אך, לכל הפחות שעה שעתיים ביום ודאי שהאדם יכול להתמיד בהן וללמדן ברצף וללא הפסקה. ואשרי הזוכה...

רעיון הדין היומי

ואם נתבונן, נלמד עד כמה גדול כחה של ההתמדה מהרעיון העצום של 'דין היומי'. רעיון זה, שמחוללו הגאון מהר"ם שפירא מלובלין זצ"ל, ראש ישיבת 'חל ישראל' חלם עליו כבר בהיותו ילד, למוד של דף אחר דף בכל יום ללא הפסקה בכל העולם, יגרם לשרשרת חליות המחברת בין כל יהודי העולם לכל מסכתות הש"ס. חבור זה הנו החומה המגנה ביותר על כל אחד ואחד מעם ישראל.

וכך זה התחיל...

יושב הנה הגאון בבית המדרש ומביט בתלמידי החכמים השוקדים על דפי הגמרא ביגיעה רבה ועצומה. מדי פעם אחד מן הלומדים הופך את דף הגמרא בחיך משביע רצון ובהנאה גדולה, עוד דף מתוך אותם אלפים שש מאות ששים וששה וחצי (266.5) דפי התלמוד בבלי הצליח הוא לסים. אכן אין הנאה גדולה מזו!!!

אדם העמל לפרנסתו נכנס לבית המדרש, מביט בעמלי התורה היגעים בתלמודם ונאנח, אוי מתי גם יהיה חלקי עמיהם? מתי גם אני אוכל לשבת וללמוד דף גמרא כמו שצריך או אפילו לסים מסכת? מחשבות אלו היו לו כחלום מתוק ותו לא. נוטל הוא חומש עם רש"י ולומד בו כפי הבנתו.

ראה הגאון ר' מאיר שפירא מלובלין זצ"ל את חשקו של אותו יהודי פשוט. ומנגד רואה שאף אצל תלמידי החכמים המפלגים בעמל התורה רחוק הדבר שיסומו את כל הש"ס, ובמחו הגאוני מתחיל לבצבץ רעיון.

אברך צעיר היה הגאון הנ"ל באותה העת, ועל אף רצונו העז ידע את כל הקשיים המרבים שיעמדו בדרכו לבצוע רעיונו הגאוני. רעיון שחכה לבצועו שנים על גבי שנים - אך רק עתה הגיע לידי בצוע. אור עצמו והלך לכהן הגדול שבמיו, הלא הוא מרן החפץ חיים זצ"ל, להסיח לו את כל הרעיון.

"כבוד הרב" - שטח האברך הצעיר את דבריו, "עלה בראשי רעיון כיצד יזכו כל בית ישראל לסים את כל התלמוד בבלי בימי חייהם ואפילו יותר מפעם אחת". מרן החפץ חיים זצ"ל, שהיה אז בזקנותו המפלגת, רכן אל עבר האברך הצעיר לשמע מה בפיו.

"הרעיון הוא פשוט" - אמר האברך הצעיר, "בכל יום מימות השנה ילמד אדם דף אחד בלבד, וכך דף יצטרף לדף, עד שפעבור כשבע שנים יזכה כל אדם שיתמיד בתלמודו בקביעות לסים את כל התלמוד בבלי".

החפץ חיים נהנה מן הרעיון הפשוט והגאוני, וחשב כיצד לפרסם את הדבר בכל גלילות ישראל. לפתע עלה רעיון במחו והוא אמר - "ר' מאיר, הנה עוד מעט עושים כנוס גדול לכבודה של תורה, קהל אלפים יבואו והרבה מגדולי ישראל יהיו שם. בא לשם ותציע רעיון זה בפני כלם, וכך יתפרסם הדבר".

הסכים האברך הצעיר ר' מאיר שפירא לרעיון, ונפרד בלב שמח ממרן החפץ חיים.

ביום הכנס הגדול הגיע החפץ חיים זצ"ל מבעוד מועד למקום ויחכה לאברך הצעיר שיכנס לאולם. אלפי יהודים ותלמידי חכמים התכנסו למקום, ביניהם רבנים מפלגים ועצומים. לאחר דקות מספר נכנס האברך הצעיר ר' מאיר שפירא מלובלין לאולם. החפץ חיים בראותו, עמד על רגליו מלא קומתו לכבודו של אותו אברך. רחש לחש עלה בקהל: מיהו האברך הזה, שהחפץ חיים עם כל גאונותו, צדקותו וזקנותו קם לכבודו? בודאי הנו אחד מגדולי הדור או מהצדיקים

הנסתרים שבדור! שחו אחד עם השני.

ואכן, כאשר הציע הגאון ר' מאיר שפירא זצ"ל את רעיונו, נכנסו דבריו בלב השומעים בדרך הסלולה שפלל קדם לכן החפץ חיים באותה הקימה לכבודו. ומאז ועד עתה, זכו ועוד זכו עשרות אלפי יהודים, לסיים את התלמוד. אשרי העם שפכה לו.

עם נצחי עם תורה נצחית

ומנגד גם היצר הרע לא שקט על שמריו. בכל דור ודור נסה הוא ושלוחיו להפריע ללומדי התורה, אך ללא הצלחה. העם היהודי עמד איתן. גם בעתות משבר, כשצרות נוראות פקדו את עמנו, אסף את שבָּריו והקים עליה של תורה מחדש. אחד מני רבים הוא הספור שפרסם בסיום הש"ס האחרון שהיה בחדש מנחם אב תשע"ג, מה שארע לבני ישיבת חכמי לובלין.

בשנת ת"ש החל העם הגרמני במלחמתו, ושנה קדם לכן נכנסו לישיבה ושרפו אותה עד היסוד. את הספריה התורנית הענקית שהיתה בישיבה שרפו בטקס פומבי בכרך השוק לעיניהם של יהודי לובלין.

העם הגרמני שחק והיהודים בכו...

את חיותיהם פרסמו בבטאון הנער הגרמני 'דויטשה יוגענד צייטונג', וכך כתבו - 'היתה זו גאונה להחריב את כל האקדמיה התלמודית הזאת, שהיתה נודעת כגדולה ביותר בפולין. השלכנו החוצה את כל הספרים של היהודים והצתנו אותם. עשרים שעות שלמות השתוללו הלהבות. יהודי לובלין עמדו מסביב ובכו, אולם לך דאגנו מראש. הזמנה לשם תזמרת צבאית והצלילים העליזים של המוזיקה החרישו את יללתם'...

אם היינו נכנסים לראשם הטמא של הגרמנים, בודאי היינו מזהים את המחשבה שהיהודים לא ישתקמו ממכה כזו, וודאי שלא יעסקו שוב בספרים השרופים האלה. אך גירא בעיני השטן הגרמני! פיוס, לאחר כשבעים שנה, חוגגים היהודים בכל העולם את סיום הש"ס במחזור הי"ב.

'היטלר, איפה אתה'...???

דרוש לְפָרֶשֶׁת וַיִּשְׁלַח

הַכְנָה לְעִבּוּדַת ה'

ההכנה

בְּפָרֶשֶׁתֵנוּ אָנוּ קוֹרְאִים עַל הַצּוּי הָאֱלֹקִי לְיַעֲקֹב לְבָנוֹת מִזְבַּח, וְכַתּוּב "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל יַעֲקֹב קוּם עִלָּה בֵּית אֵל וּשְׁב שָׁם וַעֲשֵׂה שָׁם מִזְבַּח לְאֵל הַנְּרָאָה אֵלֶיךָ... וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל בֵּיתוֹ וְאֵל כָּל אֲשֶׁר עִמּוֹ הִסְרוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְכָּר אֲשֶׁר בְּתַכְכֶּם וְהִטְהֵרוּ... וַיִּתְּנוּ אֶל יַעֲקֹב אֶת כָּל אֱלֹהֵי הַנִּבְכָּר אֲשֶׁר בְּיָדָם וְאֵת הַנִּזְמִים אֲשֶׁר בְּאֲזָנֵיהֶם וַיִּטְמְנוּ אֹתָם יַעֲקֹב תַּחַת הָאֵלָה אֲשֶׁר עִם שָׁכָם. וַיִּסְעוּ וַיְהִי חַתַּת אֱלֹהִים עַל הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיהֶם וְלֹא רָדְפוּ אַחֲרָי בְּנֵי יַעֲקֹב" (בראשית לה, א-ה). וְאֲכֵן יַעֲקֹב מֵתְכוּנָן לְכַךְ, לַעֲשׂוֹת רְצוֹן ה'.

הַדָּבָר הָרִאשׁוֹן שְׁעוֹשֶׂה, הוּא מוֹדִיעַ לְכָל בְּנֵי בֵּיתוֹ - "הִסְרוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְכָּר אֲשֶׁר בְּתַכְכֶּם וְהִטְהֵרוּ וְהַחֲלִיפוּ שְׁמֹלֵתֵיכֶם". הַמְדַקְדָּק בְּפֶסוּק יִרְאֶה שֶׁלֹּא אָמַר יַעֲקֹב לְבְנֵי בֵּיתוֹ "הִסְרוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְכָּר" - וְתוֹ לֹא, אֶלֶּא הוֹסִיף וְאָמַר "אֲשֶׁר בְּתַכְכֶּם", הֵינּוּ אֵת אוֹתוֹ הַיֵּצֵר הַמְפָרִיעַ לְאָדָם לְהַתְקַדֵּשׁ וּלְהִטְהַר בְּעִבּוּדַת ה', וְכִמוֹ שְׁאָמְרוּ חֲז"ל (שבת דף קה ע"ב) 'אֵיזְהוּ אֵל זֶר שֵׁשׁ בְּגוּפוֹ שֶׁל אָדָם? הֵוִי אוֹמֵר זֶה יֵצֵר הָרַע'.

הסרת היצר הרע

וְהִשְׁאֵלָה מֵתְבַקֶּשֶׁת, כִּיצַד מְסִירִים אֶת אוֹתוֹ יֵצֵר הָרַע?

עַל זֶה הַתּוֹרָה מְסַפֶּרֶת: "וַיִּתְּנוּ אֶל יַעֲקֹב אֶת כָּל אֱלֹהֵי הַנִּבְכָּר אֲשֶׁר בְּיָדָם וְאֵת הַנִּזְמִים אֲשֶׁר בְּאֲזָנֵיהֶם וַיִּטְמְנוּ אֹתָם יַעֲקֹב תַּחַת הָאֵלָה", קִדְּם כָּל הוֹרְדַת כָּל סְמָמָן חִיצוֹנִי שֶׁיְכוּל לְהַשְׁפִּיעַ וְלוֹ בְּמִקְצַת עַל עִבּוּדַת ה', וְאַחֲרָי הַהוֹרְדָה הַטְּמִין יַעֲקֹב אֶת אוֹתָם הַדְּבָרִים תַּחַת הָאֵלָה. "אֵלָה" - הוּא עֵץ (עֵינן פִּירוּשׁ רש"י), לְלַמְּדֵנוּ, שֶׁלֹּא מְסַפִּיק לוֹ לְאָדָם לְהִסִּיר אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְכָּר וּלְהִסְתַּפֵּק בָּזֶה, אֶלֶּא יֵשׁ לוֹ לְטַמְּנָם תַּחַת

דורש טוב על התורה

העץ, הוא עץ החיים של התורה הקדושה, וככתוב "עץ חיים היא למחזיקים בה" (משלי ג, יח). התנתקות מהרע אינה בהכרח מובילה לחבור אל הטוב, אלא אם כן האדם עושה ומקיים חבור שכזה.

אחרי הכנה כזו, רומזת לנו התורה על עוד שלב בעבודת ה': "ויסעו" - התקדמות מרבית. יש לאדם להוסיף עוד ועוד בעבודת ה', ולא לעמד במקום.

וכאשר האדם מגיע בהכנה מקסימלית כזו ובעבודת ה' משלמת, אין מקום למפריעים, וכמאמר הכתוב: "ויהי חמת אלהים על הערים אשר סביבתיהם" - כל האיבים והשונאים מפקדים, שהרי "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלם אתו" (משלי טז, ז).

ואם נתבונן נראה שלכל אדם ואדם יש גדר של התנתקות מהנכר על פי דרגתו. 'הסבא מנובהרדוק' - בראשית דרכו הרוחנית, עת שהתחיל לשבר את תחלואי ותאוות הגוף, ותר על כל פרט מעניני העולם הזה, ורק מכנס של שבת היה בצקלונו. יום אחד בשעת חשבון נפש, חכך בדעתו שמכנס זה מחבר אותו עדין אל מנעמי העולם הזה ותחלואיו. חיש מהר חפש עני ונתן לו אותו במתנה.

ברום דרגתו, היה מכנס זה מחבר אותו אל אלהי נכר הארץ - התאוות הגשמיות.

ואנו, ודאי שלא בדרגות כאלה. אך מה נעשה שגם במה שבאמת מספיק לנו, אין אנו מסתפקים!!! שואפים אנו עוד חבור ועוד חבור אל אלהי נכר הארץ, דבר שקושר אותנו אל הקרקע מבלי יכלת להעפיל בעבודת ה' מעלה מעלה...

דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת וַיֵּשֶׁב

מְכִירַת יוֹסֵף

כָּלֶם קְדוּשִׁים

פְּרֻשְׁתֵּנוּ פּוֹתַחַת בְּתַאוּר הַיְחָסִים בֵּין יוֹסֵף לְאַחִים, וְאוֹמְרַת - "אֵלֶּה תִּלְדוּת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן שִׁבְעַ עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רָעָה אֶת אָחָיו בְּצֹאן וְהוּא נֶעַר אֶת בְּנֵי בְלֵהָה וְאֶת בְּנֵי זְלֵפָה נְשֵׂי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דְּבַתָּם רָעָה אֶל אֲבֵיהֶם" (בְּרַאשִׁית לז, ב).

גְּדוּלֵי הַדְּרָשָׁנִים הִסְתַּבְּכוּ בְּפִרְשָׁה זוֹ, וְזֹאת מִשּׁוּם שְׁבֹכֵל הַפְּרֻשִׁיּוֹת יֵשׁ מֶה לְדַרְשׁ עַל גְּדֻלַּת הַצְּדִיק וְכַנְגְּדוֹ פְּחִיתוֹת הָרָשָׁע: בְּפִרְשֵׁת בְּרַאשִׁית - אָדָם הָרַאשׁוֹן וְכַנְגְּדוֹ הַנְּחָשׁ, בְּפִרְשֵׁת נֹחַ - נֹחַ הַצְּדִיק וְכַנְגְּדוֹ דּוֹר הַמַּבּוּל, בְּפִרְשֵׁת לֶךְ לָךְ - אֲבֵרָהֶם אָבִינוּ וְכַנְגְּדוֹ נִמְרוֹד, בְּפִרְשֵׁת וַיֵּרָא - אֲבֵרָהֶם אָבִינוּ וְכַנְגְּדוֹ אֲנָשֵׁי סְדוּם, בְּפִרְשֵׁת חַיִּי שָׂרָה - שׁוֹב אֲבֵרָהֶם אָבִינוּ וְכַנְגְּדוֹ עֶפְרוֹן הָרָשָׁע, בְּפִרְשֵׁת תּוֹלְדוֹת - יַצְחָק אָבִינוּ וְכַנְגְּדוֹ אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים. בְּפִרְשֵׁת וַיֵּצֵא - יַעֲקֹב אָבִינוּ וְכַנְגְּדוֹ לָבֵן הָאֲרַמִּי, בְּפִרְשֵׁת וַיִּשְׁלַח - יַעֲקֹב וְכַנְגְּדוֹ עֶשׂוֹ. אֵךְ כְּשִׁמְגִיעִים לְפָרֶשֶׁת וַיֵּשֶׁב אָנוּ עוֹמְדִים בְּפְנֵי בְעֵינָהּ, הֲלֹא כָּלֶם אֲהוּבִים כָּלֶם בְּרוּרִים וְכָלֶם קְדוּשִׁים, גַּם הַשְּׁבִטִים, וְכַנְגְּדָם גַּם יוֹסֵף, שְׁכָל מַעֲשֵׂיהֶם הָיוּ לְשֵׁם שְׁמַיִם, וְאִין כָּאֵן צַד טוֹב וְכַנְגְּדוֹ צַד רָע.

דְּבַת יוֹסֵף

וּבְאַמַּת צְרִיף לְהַבִּין פִּיצַד מְכָרוֹ הָאֲחִים עִם כָּל גְּדֻלָּתָם, אֶת יוֹסֵף הַצְּדִיק לִישְׁמַעֲאֵלִים?

וּבַתְּחִלָּה יֵשׁ לְבַרֵּר מֶה גָּרַם לְכָל זֶה, וְהַכְּתוּב מְסַפֵּר - "וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דְּבַתָּם רָעָה אֶל אֲבֵיהֶם", יוֹסֵף הַצְּדִיק הוֹלֵךְ וּמְסַפֵּר לְאָבִיו מֶה רוֹאֶה עַל הָאֲחִים, וְסִפּוּרוֹ הוּא אֵךְ וְרַק לְתוֹעֵלַת עַל פִּי כָּל כְּלָלֵי הַלְכוֹת לְשׁוֹן הָרַע.

וְכֵן פִּרְשׁ בְּסִפּוּר אֲפִיקַי יָם (ח"ב פֶּתַח דְּבַר) אֶת הַפְּסוּקִים "וְהוּא נֶעַר אֶת בְּנֵי בְלֵהָה וְגו'..." "וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דְּבַתָּם רָעָה אֶל אֲבֵיהֶם", 'בָּא הַכְּתוּב לֹאמַר עַד כִּמָּה גְּדֻלָּה

צדקתו של יוסף, שלא בא חלילה להוציא דבה על אחיו, וכל כוונתו היתה לטובה, ובאפן שמתר על פי הדין. ולכך רמז הפסוק ואמר בתחלה "והוא נער את בני בלהה וגו'", לבאר מפני מה לא הוכיח יוסף את אחיו טרם שגלה לאביו כפי הדין, מפני שלפי השערתו חשב שודאי לא תועיל תוכחתו, כיון שהם היו מזלזלין בבני השפחות, והוא היה משמש ומשרת אצל בני השפחות (וכן פירש במלבי"ם), אם כן בודאי שלא תועיל תוכחתו. ואחר כך אמר, "ויבא יוסף" ולא יוספר, להורות שלא הוסיף שום דבור, כדרך המספרים ספור, אלא רק "ויבא" כמביא דבר ממקום למקום ממש, בלא הוספה וגרעון. ואחר כך אמר "אל אביהם", ולא אמר לאביו, לרמז להורות שלא עשה כן כדי שאביו יחבבו יותר, וכל כוונתו היתה רק לתועלת, כאלו אין הדבר נוגע כלל לעצמו, וכאלו אינו אביו כלל'. וכן כתב בספר פני הושע (שבת דף נה ע"ב), 'שודאי שיוסף לשם שמים נתפנו שיוכיחם אביהם'.

מעשה האחים

ומנגד יש להבין את מעשה האחים - מה עשו ובמה חטאו, שהצריך יוסף להביא את דבתם רעה אל אביהם? ומבאר בירושלמי (פאה פ"א ה"א וכן הובא במדרש רבה בראשית פרשה פ"ד פסקה ז), "ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם" - מה אמר? רבי מאיר אמר: חשודים הן על אבר מן החי. רבי יהודה אומר: מזלזלין הן בבני השפחות ונוהגין בהן כעבדים. ורבי שמעון אומר: נותנין הן עיניהן בבנות הארץ'.

וכבר פרש הרא"ם (בראשית לו, ב), 'שלא היו השבטים עושים כן, אלא שיוסף היה טועה בדין והיה דן אותם שעשו שלא כדין והיה מגיד אותן לאביו לפי סברתו. שלגבי אבר מן החי - השבטים היו חותכים בשר מבית השחיטה בעודה מפרקסת, ומניחין אותה עד שתמות ואחר כך היו אוכלין אותו כדי שיבריאו. ודבר זה ודאי מתר, וכדאיתא בגמרא (חולין דף לג ע"א), 'הרוצה שיבריא חותך פזית בשר מבית השחיטה ומולחו ומדיחו יפה יפה ומניחו עד שתמות'. ויוסף היה סבור שכיון שחותכים אותו בעודה מפרקסת, יש בו משום אבר מן החי. ואין הדבר כן [וע"ע בספר פרשת דרכים דרוש ראשון].

וכן מה שהיו קורין אותן עבדים - לא קראום עבדים ממש, אלא "בני השפחות", שאמותיהן היו שפחות לאמותיהן מתחלה, אבל לא שכוננו בזה לומר שנולדו לאמותיהן בהיותן שפחות בלא שטר שחרור, שאם כן היו מבזין לאביהם שבא עליהן באסור. ויוסף היה סבור שכשהיו קורין אותן בני השפחות כאלו היו קורין אותן עבדים שנולדו בזמן שאמותיהן שפחות, ואין הדבר כן.

וכן מה שהיה אומר עליהם שהם חשודים על העריות - הוא מפני שהיה רואה את בנות הארץ שהיו באות אצל השבטים לקנות מהם גדיים וטלאים וחלב וגבינה וכיוצא בהם, או כדי למכר להם מפרות הארץ, והשבטים היו נושאים ונותנים עמהן, וסברו כמאמר שמואל בגמרא (קידושין דף פב ע"א) 'שמותר להשתמש באשה כשכונתו לשם שמים', וכתבו שם התוספות (ד"ה הכל) 'על זה אנו סומכין כיום שאנו משתמשים בנשים'. (ואינו אסור להשתמש בהן אלא בשימוש שהאשה עושה לבעלה, כגון רחיצת פניו ידיו ורגליו והצעת המטה לפניו ומזיגת הכוס, שאין הדברים הללו נעשין לאיש אלא על ידי אשתו, שמה יבא לידי הרהור עברה), וכיון שטעה נענש, וכנגד שלש הוצאות הדבה לקה'.

טעם למכירת יוסף

ואכן כשראו האחים שיוסף מביא את דבתם רעה אל אביהם שלא בצדק, חששו עד מאד מהקפדתו של אביהם, או מהצער שנגרם בעקיפין על ידם לאביהם. שהרי אשתו רחל האהובה מכל הנשים, כשקללה יעקב אבינו ואמר ללבן כשחפש אצלו את אלהיו "עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה" (בראשית לא, לב) - פגעה הקללה ברחל והיא מתה על אם הדרך. ועל כן חפצו האחים להרחיק את יוסף מבית אבא, כדי שלא תפגע בהם מדת הדין, ושללא יצטרע יותר אביהם מדברי הדבה עליהם. ולא שערו שיצטרע אביהם על העדרות יוסף יותר מהצער שהצטרע על הוצאת דבתם. וכשידעו שגרמו לאביהם צער גדול, היו מוכנים בכל מחיר להשיב את יוסף לבית אבא, כמבאר במדרש (רבה בראשית פרשה צא פסקה ז, והובא בפירוש רש"י בראשית מב, יד). נמצא שכל כונת יוסף והאחים הייתה רק לשם שמים.

חשבונות שמים

והמתבונן יראה שכל מעשה דבת יוסף ומכירתו היה מכון משמים, כדי שבסוף יעקב אבינו ירד למצרים ותתקיים הגזרה של "עבדום וענו אותם" (בראשית טו, יג), "והנסתרת לה' אלקינו" (דברים כט, כח). ורמז לזה שידע האדם שכל מעשה יוסף ואחיו הוא מן השמים, פתחה הפרשה בתבת "אלה" העולה בראשי תבות ה'נסתרת ליה' אלקינו.

ומכאן יש לאדם ללמד על עניני השגחת ה', שאף על פי שלא תמיד נראים כמובנים, לבסוף מתגלים כחסד אלקי מאין כמיהו.

דורש טוב על התורה

דגמא אחת מגי רבות היא - כשמידינת ישראל התקיפה את הכור בעירק, דבר שנחל הצלחה רבה, אך דבר אחד העיב על ההצלחה: שתי קטיושות שנוזרו ממוטסי חיל האויר הקרביים לא התפוצצו. הם חדרו למעבה האדמה, אך לא התפוצצו.

בצמרת הבטחון קראו לזה 'מחדלי'.

אך כיום, לאחר שנים רבות, התברר החסד האלקי. שתי מעבדות במעמקי האדמה, שהיו סמוכות למבנה המפץ, נסגרו לשמוש מחשש התפוצצות שתי הקטיושות הללו. מעבדות אלו היו הכח הפועל המכין את התחמשת לכור.

כך הפך 'המחדלי' להצלחה!

דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת מִקַּץ

תְּהַפֹּאוֹת הַחַיִּים

חֵלוֹם פְּרָעָה

פְּרִשְׁתֵּנוּ פּוֹתַחַת בְּסִפּוֹר חֵלוֹם פְּרָעָה, וְלֵאחֶר מִכֵּן בְּפִתְרוֹן יוֹסֵף, וְכִכְתּוֹב "וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל פְּרָעָה חֵלוֹם פְּרָעָה אֶחָד הוּא אֵת אֲשֶׁר הֶאֱלֵהִים עֲשֵׂה הַגִּיד לְפְרָעָה. שְׁבַע פְּרַת הַטֶּבֶת שְׁבַע שָׁנִים הֵנָּה וְשְׁבַע הַשְּׂבָלִים הַטֶּבֶת שְׁבַע שָׁנִים הֵנָּה חֵלוֹם אֶחָד הוּא. וְשְׁבַע הַפְּרוֹת הַרְקוֹת וְהָרַעַת הָעֵלֶת אַחֲרֶיהֶן שְׁבַע שָׁנִים הֵנָּה וְשְׁבַע הַשְּׂבָלִים הַרְקוֹת שְׁדָפוֹת הַקְּדִים יִהְיוּ שְׁבַע שָׁנֵי רָעַב. הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל פְּרָעָה אֲשֶׁר הֶאֱלֵהִים עֲשֵׂה הִרְאָה אֶת פְּרָעָה. הֵנָּה שְׁבַע שָׁנִים בָּאוֹת שְׁבַע גְּדוֹל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם. וְקָמוּ שְׁבַע שָׁנֵי רָעַב אַחֲרֶיהֶן וְנִשְׁכַּח כָּל הַשְּׁבַע בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְכֹלָה הָרָעַב אֶת הָאֶרֶץ. וְלֹא יוֹדַע הַשְּׁבַע בְּאֶרֶץ מִפְּנֵי הָרָעַב הַהוּא אַחֲרֵי כֵן כִּי כָבֵד הוּא מֵאֲד... וְעַתָּה יֵרָא פְּרָעָה אִישׁ נְבוֹן וְחָכֵם וַיִּשְׁתִּיחֵהוּ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם" (בְּרֵאשִׁית מ"א, כ"ה - ל"ג).

מִלְבַּד הַפְּשֵׁט הַפְּשׁוּט בְּמִשְׁמַעוֹת חֵלוֹם פְּרָעָה, יֵשׁ עוֹד לְדַרְשׁ שֶׁהַפְּרוֹת בְּרִיאוֹת הַבְּשָׂר מְסַמְּלוֹת עַל תְּקוּפָה שֶׁל שְׁלוֹה וְשְׁבַע, רְגִיעָה וְשִׂמְחָה בְּחַיֵּי שֶׁל הָאָדָם, אֲךָ לְפַתַּע אִם מְגִיעַ דְּבָר וְלוֹ הַקְּטָן בְּיוֹתֵר שְׂבִיחָס לְטוֹבָה הוּא פְּחוֹת - כִּיחַס הַפְּרוֹת הָרַעוֹת לְפְרוֹת הַטוֹבוֹת - יָכוֹל לְגַרֵם לְאָדָם שֶׁכָּל שִׂמְחָתוֹ תִּתְהַפֵּף וַיֹּאמֶר שֶׁ"כָּל זֶה אֵינְנו שׁוֹה לִי" (אֶסְתֵּר ה', י"ג), "וְלֹא יוֹדַע הַשְּׁבַע מִפְּנֵי הָרָעַב".

מֵעֲשֵׂה הַמִּמְחִישׁ זֹאת מוֹבָא בְּגִמְרָא (גִּיטִין דף נ"ב ע"ב), וְנִקְרָא מֵעֲשֵׂה 'קִמְצָא וְבַר קִמְצָא' - הַמְסַפֵּר עַל אָדָם שֶׁעֲשֵׂה סְעוּדָה וְהַזְמִין אֶת 'דִּידִיו'. הִנֵּה לוֹ אוֹהֵב שְׁנִקְרָא 'קִמְצָא' וְשׁוֹנֵא שְׁנִקְרָא 'בַּר קִמְצָא'. שֶׁלַח אֶת שְׁלוּחוֹ וַאֲמַר לוֹ שִׁזְמִין אֶת אוֹהֵבוֹ קִמְצָא. הַשְּׁלִיחַ טָעָה וְקָרָא לְשׁוֹנֵאוֹ בַּר קִמְצָא, וְכִשְׂרָאָהוּ בְּסְעוּדָה בִּישׁוֹ וְהַכְּלִימוֹ לְפָנָי כָּל הַסְּעוּדִים וְגִרְשׁוּ בְּחִרְפָּה.

וְאִם נִתְבוֹנֵן נִרְאָה שֶׁעֵמֶק הָעֵנִין הוּא, שֶׁלְמֵרוֹת כָּל הָאֲנָשִׁים הַרְבִּים שְׂבָאוּ לְכָבוֹד מֵאֲרָגֵן הַסְּעוּדָה וְכָל הַהִשְׁקָעָה הָעֲצוּמָה בְּסְעוּדָה, לֹא שֶׁת לְבוֹ אֵלָא שְׁשׁוֹנֵאוֹ מְצוּי

אָצְלוּ בְּסֵעוּדָה, וְדַבֵּר זֶה קִלְקַל לוֹ אֶת כָּל הַהֲנָאָה עַד שֶׁעָשָׂה מַה שֶׁעָשָׂה וּבִישׁוּ
בְּרַבִּים לַפְּנֵי כָל.

”אִישׁ נְבוֹן וְחָכָם”

כִּן הוּא הַטְּבַע הָרַע שֶׁנִּמְצָא אֶצֶל אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא לָמְדוּ לְהִתְגַּבֵּר עַל יִצְרָם. אִךְ
אָדָם שֶׁהוּא ”אִישׁ נְבוֹן וְחָכָם” - יוֹכֵל לְהִתְמַיֵּד בְּשִׁמְחָתוֹ שֶׁלֹּא יִחְלְפוּ מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם
הַטּוֹבָה וְהַבְּרָכָה, שֶׁמִּכִּיר בְּכָל דָּבָר וְדַבֵּר אֶת טוֹבָתוֹ ה', וְאִם בְּדַבֵּר רָע, יוֹדֵעַ אֶת
הַסִּבָּה שֶׁהֵבִיאה עָלָיו דָּבָר זֶה, שֶׁנְּבוֹן הוּא - לְהִבִּין דָּבָר מֵתוֹךְ דָּבָר, וְחָכָם -
שֶׁלֹּאֲחַר שֶׁהִבִּין יוֹדֵעַ לְתַקֵּן אֶת הַדָּבָר, וּלְעוֹלָם לֹא פּוֹסְקֵת הַטּוֹבָה מִבֵּיתוֹ.

דְּגָמָא לְכִן מְצָאנוּ בַּשְּׁנֵי תַנְאִים רַב וְתַלְמִידוֹ, נַחוּם אִישׁ גְּמָזוּ וְרַבִּי עֲקִיבָא (עֵיין
בְּסֵדֶר הַדּוֹרוֹת ח"ב עַרְךְ נַחוּם אִישׁ גְּמָזוּ), שֶׁתַּלְמִיד הָיָה רְגִילִים לְהַפְכִיר בְּטוֹבָתוֹ ה' בְּכָל
מְצָב. נַחוּם אִישׁ גְּמָזוּ - הָיָה רְגִיל לֹא לֹמַר גַּם זֶה לְטוֹבָה' (עֵיין תַּעֲנִית דף כ"א ע"א), וְרַבִּי
עֲקִיבָא הָיָה אוֹמֵר - 'כָּל דְּעֵבִיד רַחֲמָנָא לְטַב עֵבִיד' (פְּרוּשׁ כָּל מַה שֶׁהַקְּב"ה עוֹשֶׂה הַכָּל
לְטוֹבָה. עֵיין בְּרִכּוֹת דף ס ע"ב).

וְהַמְתַּבּוֹנֵן יִרְאֶה שֶׁמַּעֲלַת הָרַב - נַחוּם אִישׁ גְּמָזוּ - הִיְתָה גְּדוּלָה עַל מַעֲלַת
הַתַּלְמִיד - רַבִּי עֲקִיבָא - שֶׁנַּחוּם אִישׁ גְּמָזוּ הָיָה מִכִּיר בְּכָל דָּבָר רָע אֶת הַטּוֹב שְׁבוּ,
וְלָכֵן הָיָה אוֹמֵר - 'גַּם זֶה לְטוֹבָה', שֶׁהָיָה רוֹאֶה מִמֶּשׁ אֶת הַטּוֹבָה שֶׁבָּרַעָה. לֹא כֵן
רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁהָיָה מְצַדִּיק עָלָיו אֶת הַדִּין וְאוֹמֵר בְּאִפְּן כְּלָלִי - 'כָּל דְּעֵבִיד רַחֲמָנָא
לְטַב עֵבִיד!'

וְנִרְאֶה שֶׁמִּדַּת נַחוּם הִיְתָה ”נְבוֹן” - שֶׁהִבִּין דָּבָר מֵתוֹךְ דָּבָר, וְעַל כֵּן בְּכָל רָע מְצָא
אֶת הַטּוֹב. אִךְ מִדַּת רַבִּי עֲקִיבָא הִיְתָה 'חָכָם' - שֶׁהִפְכִיר בְּחֻמְתּוֹ שֶׁכָּל הַנְּהַגוֹת ה'
הֵן לְטוֹבָה, שֶׁדָּרָךְ הַטּוֹב לְהִיטִיב, אִךְ לֹא מְצָא בְּכָל דָּבָר וְדַבֵּר אֶת הַטּוֹבָה.

אִךְ לֹא כָּל אֶחָד זֹכֵה לְהִיֵּת נְבוֹן וְחָכָם!!!

רַב הָעוֹלָם, לֹא רַק שְׂאִינָם נְבוֹנִים וְחָכְמִים בְּבַחֲיָנָה זֹה, אֲלֵא גַם לֹא שׂוֹאֲפִים
וּמִתְיַגְעִים לְהִיֵּת בְּמַעֲלוֹת אֵלוֹ, הַנְּקוּוֹת בְּעַמְל רַב. וְעַלֵּיהֶם אָמַר שְׁלֵמָה בְּחֻמְתּוֹ
”וְיִרְאִיתִי אֲנִי שֵׁשׁ יִתְרוֹן לְחֻמְתָּה מִן הַסְּכָלוֹת כִּיִּתְרוֹן הָאֹר מִן הַחֶשֶׁךְ. הַחֶכְמָה עֵינָיו
בְּרִאשׁוֹ וְהַכְּסִיל בְּחֶשֶׁךְ הוֹלֵךְ וְיִדְעֵתִי גַם אֲנִי שֶׁמִּקְרָה אֶחָד יִקְרָה אֶת כָּלָם” (קַהֲלַת ב,
יג - יד), שֶׁהַבְּדִל בֵּין הַחֶכְמָה הַמִּכִּיר שֶׁכָּל הַנְּהַגָתוֹ ה' יֵשׁ טוֹבָה גְּדוּלָה, (גַּם אִם אֵינוֹ
מִבִּין כַּעַת אֶת סִבְתָּה כְּמִדַּת רַבִּי עֲקִיבָא), לְהַנְהִיגַת הַכְּסִיל שֶׁשָּׂחוּ עֵינָיו מֵרְאוֹת וְלָבוּ מֵהִבִּין
דָּבָר זֶה, הוּא כִּיִּתְרוֹן הָאֹר מֵהַחֶשֶׁךְ. שֶׁהַכְּסִיל שֶׁלֹּא מִבִּין דָּבָר זֶה, כְּשֶׁמִּגְּעִיהַ אֵלָיו

הָרַעָה נַעֲשֶׂה לוֹ י'חֲשֶׁךְ בְּעֵינַיִם', וְזוֹעֵק "מֵאֵין יָבֵא עֲזָרִי" (תהילים קכא, א). לא כֵּן הַחֶכֶם הַמְּבִיֵן שְׁגָם הָרַעָה טוֹמֶנֶת בְּחֻבָּה טוֹבָה גְּדוּלָּה, עֵינָיו מְאִירוֹת, וְאוֹמֵר "עֲזָרִי מֵעַם ה'" (שם פסוק ב).

חֶכֶם וְכֹסִיל

בְּמִשְׁפָּט אַחַד קֶצֶר הַמְּחִישׁ הַגָּאוֹן הַנוֹדֵעַ, רַבִּי מֵאִיר שְׁפִירָא מְלוּבְלִין, אֶת יִתְרוֹן הַחֶכֶם עַל הַכֹּסִיל. הִיָּה זֶה בְּזִמְנֵן שְׁפִשְׁתָּה הַהִשְׁכָּלָה הָאֲרוּרָה, וְנִכְנְסָה גַם אֶל מַחְנֵה הַקֹּדֶשׁ. אַחַד מֵאֲנָשֵׁי הַקְּהֵלָה נִתְפָּס בְּרִשְׁתָּה. הָרַב, שִׁדְע בְּכַחַה הַהֲרַסְנִי שֶׁל הַהִשְׁכָּלָה וְהַמְּשַׁכְּלִים, שְׁעַלִּיהֶם אָמַר הַכְּתוּב "הַיֵּשׁ מְשַׁכֵּיל דָּרַשׁ אֶת אֱלֹקִים" (תהילים יד, ב), וְלִכֵּן נִלְחַם בְּאִישׁ עַד חֲרָמָה.

אוֹתוֹ 'מְשַׁכְּלִי' נָסָה לְהִלָּחֵם נֶגְדַּ הָרַב וְלְהַמְרִיד אֶת אֲנָשֵׁי עֵדְתוֹ כְּנִגְדּוֹ, אֲךָ לֹא הִצְלִיחַ. כַּחוֹ שֶׁל הָרַב הִיָּה חֲזָק, וְאֲנָשֵׁי הַקְּהֵלָה הִבִּיעוּ תְּמִיכָה בְּלִתֵּי מְסִיגָת בְּפַעְלֵיו שֶׁל הָרַב כּוֹלָל רְדִיפַת 'הַמְּשַׁכְּלִי'.

בְּאַחַת הַפְּעָמִים הַחֲלִיט 'הַמְּשַׁכְּלִי' לְבֵא אֶל בֵּית הַמְּדַרְשׁ שְׁנַמְצָא הָרַב, שֶׁם בּוֹדָאֵי יִמְצָא מְשֵׁהוּ לְחַרְחֹר רִיב אוֹ מַחְלֶקֶת עַל הָרַב.

וְאָכֵן, שְׁעַת הַכְּשֶׁר הַגִּיעָה, הָרַב הוֹרָה לְבִנְי עֵדְתוֹ עַל הַנְּהַגָּה שְׁלֹא הִיָּתָה נְהוּגָה עַד כֹּה. מִיָּד הִתְחִיל 'הַמְּשַׁכְּלִי' לְצַעֵק בְּחֻצְפָּה וְאָמַר - "לְמָה שְׁנִצְטָרְךָ לְשִׁמְעַ לְךָ וְלְהַחְלִטוֹתִיךָ, אוּלַי גַּם אֲנָשִׁים אַחֲרַיִם יַחְלִיטוּ וְלֹא רַק אַתָּה. הֲלֹא כָּל הָעֵדָה כְּלָם קְדוּשִׁים, וּמְדוּעַ תִּתְנַשֵּׂא עַל קְהַל ה'???" (עיין במדבר טז, ג).

הַקְּהֵל הַהֵמוּם לֹא הִסְפִּיק לְמַחֹת, וְכִבֵּר נִשְׁמַע קוֹלוֹ הַשִּׁקֵּט וְהַתְּקִיף שֶׁל הָרַב: "הִתְשׁוּבָה לְשְׂאֵלְתְךָ, מְדוּעַ רַק אֲנִי אַחְלִיט וְלֹא אֲנָשִׁים כְּמוֹךָ, הִיא פְּשׁוּטָה! - אָדָם כְּמִנִּי נוֹלָד אַחַד לְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים יָמִים, אֲךָ אָדָם כְּמוֹךָ - בְּכָל יוֹם נוֹלָדִים עֶשְׂרֵת אֲלָפִים!". וּפְנֵי הַמְּשַׁכְּלִי חָפוּ...

דרוש לפרשת ויגש

הורים וילדים ומה שביניהם

חנוך הילדים

"כי איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי פן אראה ברע אשר ימצא את אבי" (בראשית מד, לד). פסוק זה מובא בפרשה שאמרו יהודה אל יוסף כשהחליט להשאיר את בנימין אצלו, בעבור שנמצא אצלו הגביע הגנוב.

אך יש שדורשים פסוק זה על כל הורה והורה, שעליו מוטלת החובה לחנך את ילדיו, והחובה המוסרית זועקת מפסוק זה "כי איך אעלה אל אבי" - שבשמים. "והנער" - הם צעירי הצאן, "איננו אתי".

כמה צער לראות את חלק מבני הנער הרועים בשדות זרים, מתמכרים לסמי המות, ומתנזרים מ'סם החיים', ללא חנוך, תרבות או ערכים.

חובות האב

חז"ל מלמדים אותנו את החובות של כל אב בישראל כלפי בנו, וכך אמרו (קידושין דף כט ע"א): 'האב חייב בבנו למולו ולפדותו וללמדו תורה ולהשיאו אשה וללמדו אמונות. ויש אומרים אף להשיטו במים'.

יש הורים המסתפקים בקיום חלק מהדברים המבארים בדברי חז"ל, ומקיימים ברית מילה ו'פדיון הבן' - 'כי אין אף אחד אחר שיעשה', 'להשיאו אשה' - 'שינסה להסתדר לבד, אם לא נעזר לו'. 'ללמדו אמונות' - 'כדי שירכש מקצוע שישאר עם משהו בחיים'. 'ולהשיטו במים' - פוטרם את עצמם ברשום הילד לקורס שחיה.

אך דבר אחד הקסירו, החיוב של 'ללמדו תורה'? חיוב זה העולה על כל שאר החיובים בחשיבותו ובתועלתו, יש הרבה שמתנערים ממנו.

ואם נשאל את ההורים, למה דוקא חלק זה אתם מחסירים מהילד? יאמרו, 'מה יועיל לו הלמוד בחיים' או 'אנו דואגים לעתיד שלו', ועוד משפטים הנובעים מדאגת הורים כנה, הנשלטים על ידי יצרם הרע.

כבוד הורים

ואם נתבונן נראה לכמה מעלות טובות זוכים הורים המלמדים או שולחים את בניהם ללמד תורה. ראשית, מבטח להם שיראו נחת מילדיהם ההולכים בדרך תורה ומצות ומקבדים אותם. וכבוד זה לא ישתנה באיזה שלב כלשהו, מפני שלמדו להיות מחיבים לצווי התורה המחיבים "כבוד את אביך ואת אמך" (שמות כ, יב). לא כן אם לא יחנכום ללכת בדרך תורה ומצות, שאמנם המצפון מחיב, אך אפשר להתגבר עליו בכרח המציאות.

הרגשתי אבא...

ספר הרב אורי זהר שליט"א - 'בתחלת חזרתי בתשובה, שלחתי את בני לבית הספר הקרוב, במקרה הוא היה בית ספר שמחנך על פי דרך התורה. בני היה חוזר מאשר ושמח בכל יום, וכך עברו לנו הימים בנעימים.

יום אחד נכנסתי בשעת ארוחת הצהרים למטבח, בני אכל באותה העת ארוחת צהרים. איך שנכנסתי - עמד, לא יחסתי לזה חשיבות, והמשכתי בעסקי. אך שוב כשנכנסתי חזר הדבר על עצמו. בפעם השלישית פקעה סבלונתי ושאלתי אותו - "יש לך קפיצים, מה אתה עומד כל רגע?"

"אבא" - הוא ענה, "למדנו בפתה שצריך לכבד את ההורים. חלק מכבוד זה כולל עמידה בפניהם כשנכנסים, לכן אני עומד לכבודך בכל פעם שאתה נכנס".
'ברחתי מהמטבח, כדי שבני לא יראה את עיני שהתמלאו בדמעות התרגשות, זאת הייתה הפעם הראשונה בחיי שהרגשתי שאני באמת אבא'.

נחת זאת איננה רק בעולם הזה, אלא גם לאחר פטירתם, יהיה מי שידאג להם בעולם האמת, וישלח להם חבילות של מצות לזכותם.

טובת הילד

אך, מלבד הדאגה האישית לעתיד של ההורים, גם בשביל הילדים חיי תורה עדיפים על כל שאר החיים, שהרי אמרו חז"ל (אבות פ"ו מ"ז), 'גדולה תורה שנותנת

חיים לעושיה'. ומי לא ירצה שילדיו יזכו בדבר החשוב מכל, החיים.

גם בענין למוד אמנות ומקצוע, מצאנו שאמרו חז"ל (קידושין דף פב ע"ב) 'רבי מאיר אומר, לעולם ילמד אדם לבנו אמנות נקיה וקלה ויבקש רחמים למי שהעשר והנכסים שלו, שאין עניות מן האמנות ואין עשירות מן האמנות... רבי נהוראי אומר, מניח אני כל אמנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה, שכל אמנות שבעולם אין עומדת לו אלא בימי ילדותו, אבל בימי זקנותו הרי הוא מוטל ברעב. אבל תורה אינה כן, עומדת לו לאדם בעת ילדותו ונותנת לו אחרית ותקוה בעת זקנותו, מהו אומר? "וקו' ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים" (ישעיה מ, לא). בזקנותו מהו אומר? "עוד יגובון בשביה דשנים ורעננים יהיו" (תהילים צב, טו).

והקשו המפרשים, הלא בגמרא (עירובין דף יג ע"ב) מבאר ש'רבי מאיר הוא רבי נהוראי', וכיצד בתחלה אמר 'לעולם ילמד אדם את בנו אמנות' ואחר כך סתר משנתו ואמר 'איני מלמד את בני אלא תורה'?

ופרשו - ש'רבי נהוראי הכיר שאין טוב אלא תורה' (ברכות דף ה ע"א) ו'טוב סחרה מסחר כסף' (משלי ג, יד) ולכך לבנו אמר 'איני מלמד את בני אלא תורה' שהיא הדבר הטוב ביותר, אך לשאר האבות שקשה בעיניהם שהבן לא ילמד מקצוע, יעץ שילמדו את בנם 'אמנות נקיה וקלה' שלא יצטרך להשקיע באמנות זו הרבה זמן, כדי שרוב זמנו יהיה בעסק התורה! (עיין במהרש"א בח"א ובבן יהוידע שם).

ועל כן החכם עיניו בראשו ללמד את בניו תורה ומצות, ואף אם בתחלת הדרך יהיו מעט קשיים של פרנסה, הלא הבטחת חז"ל בצדה, שאמרו (אבות ד, ט) 'כל המקיים את התורה מעני סופו לקימה מעשר'. מלבד שלל הטבות מיוחדות משמים השמורות רק ללומדי התורה, שהרי תלמוד תורה הוא מהדברים ש'פרותיהם בעולם הזה והקרן קימת לעולם הבא' (עיין פאה פ"א, מ"א). ומקרא מלא דבר הכתוב - "לא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם" (תהילים לו, כה), ואומר "רגלי חסידיו ישמר" (שמואל א, ב, ט).

ונראה לרמז כן במאמר הכתוב "שמר פתאים הי" (תהילים קטז, ו), שראשי תבות "פתאים" (בכתיב חסר) הם פ'דיון ת'ורה א'ישה מ'ילה. ללמדנו שהורה שיעשה לבנו חיובים אלו, לא ידאג ממה שהחסיר ולא למדו אמנות, שהקב"ה שומרו ומסיעו. (ועיין עוד בדרוש לפרשת ויחי).

דרוש לפְּרִשְׁת וַיְחִי

פְּרִנְסַת לומְדֵי התּוֹרָה

פְּרִשָּׁה זוֹ סְתוּמָה

”וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שִׁבְעַת עָשָׂר שָׁנָה וַיְהִי יָמָיו יַעֲקֹב שְׁנַיִם חֲמִישֵׁי שָׁבַע שָׁנִים
וְאַרְבָּעִים וּמָאתַיִם שָׁנָה” (בראשית מז, כח)

וברש"י כתב - וַיְחִי יַעֲקֹב - פְּרִשָּׁה זוֹ סְתוּמָה. ובספר תּוֹרַת יְהוּדָה (פרשת ויחי עמוד רלב), הִבִּיא רְמֵז בְּשֵׁם הַגָּאוֹן רַבִּי יְהוּדָה צִדְקָה זצ"ל - ראש ישיבת פְּרַת יוֹסֵף - 'שֵׁי־עֵקֶב אָבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם הוּא סֶמֶל הַתְּלַמִּידֵי חֲכָמִים שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר, וְכַמָּאֵמֶר הַכְּתוּב "וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יָשֵׁב אֲהָלִים" (בראשית כה, כז), וְרְמֵז רַש"י לומר אִיךָ יַעֲקֹב אָבִינוּ חֵי, הִינּוּ כִּיצַד מִתְּפָרְנִסִּים תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים שֶׁבְּכָל הַדּוֹרוֹת? וְעַל זֶה עָנָה - פְּרִשָּׁה זוֹ סְתוּמָה, כִּי פְּרִנְסַת הַתְּלַמִּידֵי חֲכָמִים אֵינָה טְבֵעִית'.

וְכֵן כָּתַב הַגָּאוֹן רַבִּי חַיִּים פֶּלְאָגִי זצ"ל בְּסֵפֶר עֵינֵי כָּל חַי (סוטה דף מד ע"א), 'תְּלַמִּיד חֲכָם שֶׁזָּכָה לְכַתֵּר תּוֹרָה כְּרֵאוּי, הַנְּהַגְתּוֹ וּשְׁמִירַתּוֹ עַל יְדֵי הַקַּב"ה בְּכַבּוּדוֹ בְּלִי טֵרַח וְעִמָּל אָנוּשִׁי, וְשָׁלָא כְּדָרְךָ הַטְּבֵעִי'.

הַשְּׁגָחָה מִיַּחַדָּת

אֲבָרְךָ שֶׁהִיָּה דְחוק לְפְרִנְסַתוֹ נִגַּשׁ אֶל מְרֵן הָרֵב שֶׁךָ זצ"ל לְהַתְיַעֵץ עִמוֹ אִם הוּא יְכוּל לְצַאת לְעֵבֶד. הָרֵב שֶׁךָ שָׁקַל וְעָנָהוּ קְצָרוֹת "מִמַּעַקֵּר הַדִּין מִתֵּר, אֵךְ אֲנִי לֹא מִיַּעֵץ לָךְ לַעֲשׂוֹת זֹאת".

הָאֲבָרְךָ הִסְתַּמְךָ עַל תְּחִלַּת דְּבָרֵי הָרֵב וַיִּצָּא לְעוֹלָם הָעֵבוּדָה. הוּא מְצָא עֵבוּדָה עִם מִשְׁכָּרַת מְכַבְּדָת, וְהַתְּחִיל לְעֵבֶד בְּחַרִיצוֹת וְהוֹכִיחַ אֶת עַצְמוֹ.

לְאַחַר חֲדָשִׁים מִסְפָּר, עָשָׂה חֲשׁוֹב בְּמַצְבוֹ הַכִּלְכָּלִי וְהִנֵּה הוּא רוֹאֵה שְׁלֹא רַק שְׂאִינוֹ בְּמַצְבַּ טוֹב כְּמוֹ שֶׁהִיָּה קֵדָם לְכֵן בְּהִיּוֹתוֹ אֲבָרְךָ, אֵלָא אֵךְ גְּרוּעַ מְכָךְ, הַמִּינּוֹס

בבנק גדל ועמו הרבית הצמודה כעלוקה. הוא ידע את הסבה. 'הרב שך מקפיד עלי, הלא הוא אמר לי בפרוש שאינו מיעץ שאצא לעבד' - מלמל לעצמו.

הוא מהר לעלות אל הרב ולבקש את סליחתו.

הרב שמח לקראתו וקבל את פניו, וכששמע את דבריו נענה ואמר - "חלילה! מעולם לא הקפדתי, וכל שכן עליך שעשית על פי הדין. אלא מה, יש הנהגה מיחדת לבני תורה, והוא שפע אלקי המיחד רק להם. וכעת שעזבת חיי עולם והלכת לעסק בחיי שעה, ההשגחה עליך היא ככל האדם, ועם כל הכבוד לך ולמשכרת שאתה מרויח, על פי דרך הטבע אינה מספיקה למשפחה כמו שלך!".

התנאים...

וכדי לזכות להיות בגדר זה צריך האדם להיות עמל בתורה באמת. תנאי נוסף צריך כדי לזכות לכך שלא יהיה תאב לבצע כסף ושלמונים, ויהיה מוכן לעבד את ה' בכל מחיר, גם אם פת במלח יאכל ומים במשורה ישתה ועל הארץ ישן (עיין אבות ו, ד), ובזאת יוכח שלא יפסק שפע ברכה מביתו לעולם.

אבן מאסו הבונים

ונראה לרמז כן במאמר הכתוב "אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה. מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו" (תהילים קיח, כב - כג), שידוע שתלמידי החכמים נקראו 'בונים' (עיין ברכות דף סד ע"א), וזהו שאמר "אבן מאסו הבונים" הינו התלמידי חכמים שמואסים בכסף ובזהב ונדמה להם כאבן, "היתה לראש פנה" - סבה זו תהיה הגורמת להם שיהיו לראש פנה, ולא יחסר להם כל טוב. ואם ישאלו הא כיצד? הלא אינם עוסקים ועמלים לפרנסתם! התשובה לכך "מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו" - שמאת ה' היא זו, ובזה נסתרות דרכי ה' הנפלאים בעינינו.

סֵפֶר
שְׁמוֹרַת

דורש טוב
על החנה

דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת שְׁמוֹת

אָנוּ עֹמְלִים וְהֵם עֹמְלִים...

הַשְּׁעָבוּד בְּמִצְרַיִם

הַתּוֹרָה מְעִידָה עַל קִשְׁי הַשְּׁעָבוּד שֶׁהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִפְתּוּב, "וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ. וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בַּחֲמַר וּבִלְבָנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בְּשֹׁדָה אֶת כָּל עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ" (שְׁמוֹת א, יג - יד).

וּבַזֶּהָר הַקְּדוֹשׁ (פֶּרֶשֶׁת בְּרֵאשִׁית דף כז ע"א) דְּרָשׁוּ אֶת הַפָּסוּק כְּלוּ עַל עֶסֶק הַתּוֹרָה - "וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה" - בְּקִשְׁיָא, "בַּחֲמַר" - בְּקַל וְחֲמַר, "וּבִלְבָנִים" - בְּלִבּוֹן הַלֶּכֶה, "וּבְכָל עֲבֹדָה בְּשֹׁדָה" - זוּ בְרִיתָא, "אֶת כָּל עֲבֹדָתָם" - זוּ מִשְׁנֵה'. וְקִשְׁיָא, מַה שְׂכִיחוֹת יֵשׁ בֵּין הַשְּׁעָבוּד הַנּוֹרְאִי שֶׁשְּׁעָבְדוּ הַמִּצְרַיִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לְעֶסֶק הַתּוֹרָה וְעֹמְלָהּ?

וְכִבֵּר יָדוּעַ שֶׁשָּׁבֵט לֹי לֹא הָיָה מְשַׁעֲבֵד בְּשְׁעָבוּד מִצְרַיִם, וְהַסְבָּח לְכֹךְ שֶׁהָיוּ מְשַׁעֲבָדִים לְעֶסֶק הַתּוֹרָה וְלֹא עָזְבוּ מְקוֹר מֵיָם חַיִּים בַּעֲבוּר יְדִיעָה מְעַנִּינָת אוּ בְצַע כֶּסֶף.

וְאַפְרָשׁ דְּבָרֵי: הִנֵּה בְּמִדְרָשׁ (יִלְקוּט שְׁמַעוֹנֵי שְׁמוֹת א, רמז קסג) מְסַפֵּר כִּיצַד הַתְּחִיל הַשְּׁעָבוּד, 'בְּשַׁעָה שְׁאָמַר פְּרַעֲה הִבֵּה נִתְחַכְמָה, מַה עָשָׂה? קִבֵּץ אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל וְאָמַר לָהֶם - "בְּבִקְשָׁה מִכֶּם עֲשׂוּ עִמִּי הַיּוֹם בְּטוֹבָה", הִיָּנוּ דִּכְתִּיב בְּפָרֶךְ בְּפֶה - רַךְ. נָטַל סֶל וּמִגְרָפָה, וְכָל מִי שֶׁהָיָה רוֹאֶה אֶת פְּרַעֲה נוֹטֵל סֶל וּמִגְרָפָה וְעוֹשֶׂה בְּלִבָּנִים, הָיָה עוֹשֶׂה. מִיֵּד הִלְכוּ יִשְׂרָאֵל בְּזִרְיוֹת וְעָשׂוּ אֲמָנוֹת עִמּוֹ כָּל הַיּוֹם לְפִי כַחַן, לְפִי שֶׁהָיוּ בְּעַלֵּי כַח וְגִבּוֹרִים. כִּיּוֹן שֶׁחָשִׁיף הָעַמִּיד עֲלֵיהֶן נוֹגְשִׁים וְאָמַר לָהֶם: חֲשָׁבוּ אֶת הַלְּבָנִים. מִיֵּד עָמְדוּ וּמָנוּ אוֹתָם, וְאָמַר לָהֶם: כִּזָּה אֲתֵם מְעַמִּידִים לִי בְּכָל יוֹם. וְעוֹד דְּרָשׁוּ חַז"ל "בְּפָרֶךְ" בְּפֶה רַךְ - מְשָׁכּוּם בְּדְבָרִים וּבְשֶׁכֶר עַד שֶׁהִרְגִּילוּם לַעֲבוּדָה' (עֵיין סוּטָה דף יא ע"א וּבְרַש"י שם). וְאָכֵן שְׁאָר הַשְּׁבִטִים כְּשֶׁרָאוּ אֶת פְּרַעֲה הוֹלֵךְ וְטוֹרַח לְמַעַן הָאֵמָה הַמִּצְרִית, אָמְרוּ - "אִם הִמְלִךְ נוֹהֵג כֵּן, אָנוּ עַל

אחת כמה וכמה, ובמיחד שעל כל אבן ואבן יש תשלום גדול מאוצר המלוכה". ומיד עזבו את כל עסקיהם ועמלו 'בחמר ובלבנים'. היחידים שלא התפתו לעזב דברי אלקים חיים ולעבד בחמר ובלבנים, היו שבט לוי. הם העדיפו את הרוח על החמר, וקזמו את הפסוק "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף" (תהילים קיט, עב).

וקשה, הלא אף שבט לוי היו גם הם בכלל גזרת "ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה" (בראשית טו, יג), שהתנבא אברהם אבינו, וכיצד נהיו פטורים לגמרי מגזרה זו?

שאלה זו מתבארת ומתישבת יפה בדברי הזהר, שגם שבט לוי התעסקו "בעבודה קשה בחמר ובלבנים", אך בסוג אחר, "בעבודה קשה" - בקשיא, "בחמר" - בקל וחמר, "ובלבנים" - בלבון הלכה, "ובכל עבודה בשדה" - זו ברייתא, "את כל עבודתם" - זו משנה'.

נמצא שעל ידי למוד ועסק התורה היו פטורים כל שבט לוי מצרת השעבוד.

וכשנתבונן נראה שכל דברים אלו כלולים בדברי חז"ל (אבות פ"ג מ"ה), 'כל המקבל עליו על תורה, מעבירין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ. וכל הפורק ממנו על תורה, נותנין עליו על מלכות ועל דרך ארץ'. שבט לוי שקבל על עצמו על תורה, העבירו ממנו על מלכות - של פרעה, ועל דרך ארץ - בעבודות קשות ומפרכות. לא כן שאר השבטים שרצו להראות טוב בעיני המצריים ולעזור להם, וגם לעשות קצת כסף, נתפסו בשעבוד הנורא מאתים ועשר שנים.

מוסר השכל

במה דברים אמורים? פעמים ומגיע האדם למצב קצת קשה, מבחינה חברתית או מבחינה כלכלית, הוא חושב מה לעשות כדי לצאת ידי חובת ההשתדלות ולעשות משהו בנדון. לא פעם מחליט החלטה הפוגעת בלמוד תורתו. את מוסר ההשכל צריך ללמד מהשבטים, שפעמים ויציאה קלה, גם לשם סקרנות או פתוח חיי חברה, ואפילו לפרנסת בני ביתו, תוצאותיה שעבוד עולמי...

שעבוד עולמי

'הייתי עלוי בישיבה' - פתח וספר. המספר היה נראה מכבד ומחזק פהוגן, עט זהב נוצץ תחוב בכיסו, ושעון יקרתי שמחירו בודאי שוה כמה משכורות של

אדם מן השורה, בטוח שיש לו ספור מענין, הרהרתי והקשבתי - 'התחנתי עם משפחה מכבדת. השנים הראשונות עברו בנעימים, עשיתי חיל בכלל וכבוד למשפחה. עד שחמתתי על משפחתיא...

אני מטבעי קצת חמרי, לכן לקחתי משפחתי גדולה עם תנאי החזרה שהיו נראים לי סבירים בשעת החתימה. 'בכסף זה אוכל לקנות בית כלבבי' - הרהרתי. 'העזר כנגדי' קצת חששה מהצעד אך אני חשבתי לה בחשבון פשוט כיצד נסתדר, עם המשכרת של העבודה שלה והצ'ק של הכולל.

אך דבר אחד שכחתי, ש"רבות מחשבות בלב איש, ועצת ה' היא תקום" (משלי יט, כא), אשתי לאחר הלידה כבר לא יכלה לחזר לעבודה. והצ'ק בכלל עם תמיכה קלה מההורים היו מספיקים בהחלט, אך ללא המשפחתיא.

וכך מצאתי את עצמי - כן, אני הבחור העלוי - מתחיל 'לגלגל גמחיים'. כמוכן שהראש כבר לא היה פנוי לחשוב סברות עמקות ומציאת פתרונות הלכתיים מקוריים שבהם הייתי רגיל, אלא משהו יותר אקטואלי בשבילי, מציאת פתרון מהיר כיצד אני מחזיר את החובות, וגומר את החדש.

לא התיעצתי עם איש, סמכתי על שקול דעתי - 'הן עלוי הנד' - לחש לי קול פנימי, והחלטתי למצא עבודה. מצאתי עבודה בבית דפוס, הסבר קל ואני כבר הייתי בקיא ומימן, כשרונותי לא אכזבוני, ו'הבוס' היה מרצה.

בתחלה, העבודה הייתה רק בשעות הערב, אפלו אשתי לא ידעה. שלל תרוצים שהיו לי בכל פעם שנגעדרתי בשעות הלילה הספיקו לה.

אט אט מצאתי את עצמי שקוע לגמרי בעבודה. אמנם המשכתי ללמד בכלל, אך הראש כבר היה נתון באותן שעות של עבודה.

בהמשך הזמן נהפכו השעות לארבע שעות, ואף המשכרת הכפלה. סוף סוף יכלתי לנשם לרוחה. במשכרת זו היה די להחזיר חובות ולשלם את המשפחתיא, ועוד נשארו בכיסי כמה מזמנים.

מחשבה עלתה בלבי, 'אולי אעבד יותר שעות וכך אוכל להחזיר את המשפחתיא בפחות שנים ושוב לא אהיה טרוד ואוכל ללמד בשלוה'.

לצורך כך הייתי חייב לגלות לאשתי - שבעלה העלוי 'שולח ידו' בעבודה. בתחלה הפתעה, אך לבסוף אמרה - "ההכרח לא יגנה", וכך יצאתי ליום שלם של עבודה.

דורש טוב על התורה

ה'בוס' ראה בי ספור הצלחה, אברך צעיר כשרוני, זריז, נאמן ודיקן. הוא הפקיד בידי עבודות מסבכות וכשבצעתי אותן על הצד הטוב ביותר היה מאשר, המשכרת גדלה ועמה גם ההוצאות. השלתי מעלי את בגדי האברכות וכבר הייתי נראה כאחד הגבירים.

זמן לא רב אחר כך התחיל ה'בוס' להפקיד בידי את כל הנהול. בית הדפוס היה בייתי הראשון, הזמנות עתק של סדרות ספרים הפקדו בידי, ומליונים של שקלים בשנה עברו בידי, עשיתי את מלאכתי נאמנה.

ההתמסרות לעבודה גזלה מאד מחיי הזוגיות שלי וחננוך הילדים, אך תמיד הייתי מנחם את עצמי ואומר - "יבוא יום והכל יסתדר".

כך גם בלמוד התורה. כשמדי פעם הייתי נתקף רגשות אשם על מרוצי המטרף אחר בצע כסף ויצרי הטוב היה מיסרני, הייתי ממחר להרגיעו - "יבוא יום ואוכל ללמד בשקט ובשלוה!".

חלפו שנים ו'הבוס' נפטר. הוא היה ערירי ללא ילדים, והותיר לי בירשה את כל בית הדפוס. הייתי שכור משמחה. אם עד עתה הייתי 'אמיד', מעכשו כבר הייתי 'עשיר ממש'. רכשתי מכונית חדשה ויקרתית עם כמה אביזרים טכנולוגיים נלוים, כנאה וכיאה לאיש עסקים אמתי כמני.

שפצתי את בית הדפוס, השקעתי בו את כל כחי. ההזמנות גדלו, הוספתי פועלים והכסף כאלו נשפך עלי מהשמים.

הילדים גדלו. כל אחד ידע מראש שאבא ידאג לו לדירה. חשבתי בלבי, 'אם אבא אין להם, לפחות דירה'.

הכל ברוך ה' זרם על מי מנוחות.

פתאום זה קרה... בקר אחד קמתי מקדם כהרגלי, נסיתי לקום אבל לא הצלחתי. לא חשדתי במשהו, התאמצתי יותר וללא הצלחה. ותרתי והמשכתי לישן.

כשהתעוררתי השעה הייתה כבר מאחרת. נסיתי לקום מהמטה, ושוב ללא הצלחה.

זעקת השבר שנמלטה מפי הזעיקה את אשתי במהירות.

"מה קרה?" - צעקה, "איני מצליח להזיז את גופי" - אמרתי בחלשה, "אטלפן לרופא" אמרה. הרופא הגיע, בדק ואשר את השערת: שתוק חלקי. הוא קרא

לָזֶה בְּכָל מִינֵי מַלִּים מוֹזְרוֹת, אֲךָ אֵת מִשְׁמַעוֹת הַדְּבָר הַבְּנִיתִי מִיָּד.

בְּבַת אַחַת חֲדָרָה אֵלֵי הַמַּחְשָׁבָה, 'כִּכְר אֵינְךָ תְּלוּי בְּעֶצְמְךָ, מַעֲתָה הַנֶּךְ שֶׁבָר כְּלֵי הַתְּלוּי אֲךָ וְרַק בְּחִסְדֵי אַחֲרִים' - לֹא יִכְלֹתִי לְהַשְׁלִים עִם הַמַּחְשָׁבָה הַזֹּאת, אֲךָ לֹא הָיָה בְּיָדֵי מִה לַעֲשׂוֹת. אֶחָד מִבְּנֵי נָטַל פְּקוּד עַל בֵּית הַדְּפוּס, וְאֲנִי נֹוֹתֶרְתִי לְשֹׁכֵב בַּמַּטָּה. כְּעַתָּה, כְּשֶׁאֵינִי מְמַהֵר לְאֹף מְקוֹם, הַתְּחִילוּ הַהֲרֵהוּרִים לִפְעֹל. מַחְשְׁבוֹתַי לְקַחוּנִי עֲשָׂרוֹת שָׁנִים אַחֲרָה אֶל תְּחִלַּת יָמַי נִשְׁוֹאֵי, עַל הָעֲלוּי הַצָּעִיר שֶׁחֲזוּ לוֹ גְּדוּלוֹת וְנִצְוֹרוֹת, כִּי־צַד הַפֶּךָ לְאִישׁ עֶסְקִים.

הַתְּחִלַּתִּי לְבִכּוֹת עַל עֲצָמַי. הַרְגָּשְׁתִּי שֶׁכָּל מִה שֶׁיִּגְעַתִּי וְכָל הַרְכוּשׁ הָרַב שֶׁצָּבֵרְתִי אֵינּוּ שׁוֹה לְיוֹם אֶחָד בְּכוֹלָל.

כָּל כֶּךָ הַתְּגַעְגַעְתִּי לְיָמִים אֵלוֹ, עַד שֶׁבִקְשָׁתִי מֵאֲשַׁתִּי אֵת הַגְּמָרָא. הִיא הַתְּפִלָּאָה, שָׁנִים שְׁלֹא נִגְעַתִּי בְּגְמָרָא. "אֵיזוֹ מִסְכָּת?" הִיא שְׁאֵלָה, "נְדָה" - עֲנִיתִי, זֹאת הַמִּסְכָּת שֶׁלְמַדְתִּי בְּכוֹלָל בַּפְּעַם הָאַחֲרוֹנָה.

הַגְּמָרָא הַיּוֹבָאָה. פְּתַחְתִּיהָ, הַדָּף שֶׁנִּפְתַּח הָיָה דָף לֹא עֲמוּד א'. הַתְּחִלַּתִּי לְקָרָא: 'דָּרֵשׁ רַב יוֹסֵף, מֵאֵי דְכָתִיב "אוֹדֶךָ ה' כִּי אֲנִפְתָּ בִי יֵשֵׁב אִפְּךָ וְתִנְחַמְנִי" (ישעיה יב, א) בְּמִה הַכְּתוּב מְדַבֵּר? בְּשָׁנֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁיִּצְאוּ לְסַחֲרָה, יֵשֵׁב לוֹ קוֹץ לְאֶחָד מֵהֶן, הַתְּחִיל מְחַרְף וּמְגַדֵּף. לְיָמִים שָׁמַע שֶׁטְּבַעָה סְפִינְתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ בַּיָּם, הַתְּחִיל מוֹדָה וּמִשְׁבַּח, לְכֶךָ נֶאֱמַר "יֵשֵׁב אִפְּךָ וְתִנְחַמְנִי". הַרְגָּשְׁתִּי שֶׁהַגְּמָרָא מְדַבֵּרֶת אֵלַי. דְּמַעוֹת הַחֲלוּ לְזַלַּג מֵעֵינַי, הַפְּעַם הָיוּ אֵלוֹ דְּמַעוֹת הַתְּרַגְּשׁוֹת וְהוֹדָאָה, הוֹדִיתִי לָהֶן עַל הַשְׁתּוֹק שֶׁפָּקַח אֵת עֵינַי וְהַחֲלַטְתִּי - 'הָיָה מִה שֶׁיְהִיָּה, לֹא אֶתֵּן לְיִצְרֵי הָרַע שֶׁיִּשְׁעַבְדְּנִי שֶׁעֲבוּד עוֹלָמִי אֲצִלוּ. אֲנִי חוֹזֵר לְחַיֵּי תוֹרָה, אֶל הַכוֹלָל...'

דרוש לפרשת וארא

דמותו של מנהיג

הדרישות ממנהיג

"וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל" (שמות ו, יג). לא מפרש בכתוב מהו הצווי שצוה ה' את משה ואהרן על בני ישראל.

וברש"י משם המדרש הביא "ויצום אל בני ישראל" - צוה עליהם להנהיגם בנחת ולסבל אותם.

ובמדרש (רבה שמות ז, ג) מפרש עוד, 'אמר לו הקב"ה - בני סרבנים הן, רגזנין הן, טרחנין הן, על מנת כן תהיו מקבלין עליכם שיהיו מקללין אתכם, שיהיו מסקלין אתכם'. וכן מפרש בספרי (בהעלותך פסקה לג).

פשר צווי זה שמצוה הבורא היודע כל תעלומות, את משה ואהרן נראה שהוא צווי קשה מנשא, שמודיע להם מראש שעם ישראל, שנצטוו להנהיגם, הוא עם של סרבנים, רגזנים, וטרחנים, ואם לא תלכו לפי רוחם יש סכוי שיהיו מקללין או סוקלין אתכם. ואכן מצאנו שחשש משה מזה באמרו "עוד מעט וסקלני" (שמות יז, ד).

חשד נורא

חלק מעם ישראל החולקים על משה בעדת קרח, הוסיפו חטא על פשע והרהיבו עז בחצפה גדולה להוציא שם רע ונורא על בחיר הנביאים הרועה הנאמן, שם רע שאפלו על אדם פשוט מטיל אות קלון למשך זמן רב.

אות קלון זו, גלו לנו חז"ל בגמרא מהי, ואמרו, (סנהדרין דף קי ע"א) "וישמע משה ויפל על פניו" (במדבר טז, ד) מה שמועה שמע? אמר רבי שמואל בר נחמני

אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: שְׁחַשְׁדוּהוּ מֵאַשְׁת אִישׁ, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּקְנְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמַּחְנֶה" (תהילים קו, טז) - אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק: מְלַמֵּד שְׂכָל אֶחָד וְאֶחָד קָנָא אֶת אִשְׁתּוֹ מִמֹּשֶׁה, שֶׁנֶּאֱמַר "וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת הָאֵהָל וְנִטָּה לוֹ מִחוּץ לַמַּחְנֶה". וְאִם נִתְבּוֹנֵן בְּפֶשֶׁר הָעֵלִילָה הַשְּׂפִלָּה הַזֹּאת עַל קְדוּשַׁת ה', נִבְהַל וְנִשְׁתַּוְּמֵם כִּי־צַד הַעֲזוֹ? כִּמָּה חָלוּל הַשֵּׁם יִצָּא מִזֶּה הָעֵלִילָה? וּמִשָּׁה רַבְּנוּ לֹא נִלְחַם בָּהֶם אוֹ מַעֲנִישָׁם אֲלָא מַחְלִיט, 'אִם חוֹשְׁדִים בִּי מֵאַשְׁת אִישׁ, אֶסְלַק אֶהְלִי שְׁלֵא אֶהְיֶה סְבָה לְחֶסְרוֹן שְׁלוֹם בֵּית!...'.

וּמַעֲתָה נִלְמַד מֵהִי דְמוּתוֹ שֶׁל מְנַהֵג אֲמַתִּי, הַמְקַבֵּל עַל עֲצָמוֹ אֶת הַמְּנַהֲיגוֹת אֶף עַל פִּי שְׂיִחְרְפוּהוּ וַיִּגְדְּפוּהוּ וַיִּסְקְלוּהוּ, וְלֹא עַל מְנַת שְׂיִזְכָּה בְּכַבוֹד וְהַעֲרָצָה וְשִׁפְעָה מְמוֹן וְכָל טוֹב.

שִׁפְעָה רַחֲמִים

וּבְאַמַּת מְנַהֵג שְׁמַתְנַהֵג בְּרַחֲמִים וּבְאֶרְךְ רוּחַ עִם צֵאן מְרַעִיתוֹ, וְלִמְרוֹת שְׁמַחְרָפִים וְרוֹדְפִים אוֹתוֹ לֹא כוֹעֵס עֲלֵיהֶם אֲלָא מֵאֲרִיךְ אָפוֹ, מִשְׁפִּיעַ שִׁפְעָה רַחֲמִים מִשָּׁמַי מְרוֹמִים, שֶׁהַקְּב"ה נוֹשֵׂא קַל וְחֹמֶר בְּעֲצָמוֹ, שָׂאֵם אָדָם זֶה שְׁמַחְרָפִים וּמְגַדְּפִים אוֹתוֹ לֹא נוֹקֵם וְנוֹטֵר אֲלָא מַעֲבִיר עַל מַדּוּתָיו וּמוֹחֵל וְסוֹלַח לְצֵאן מְרַעִיתוֹ, אֲנִי לֹא אֶמְחַל לְבְּנֵי רַחֲמִי עַל עוֹנֹתֵיהֶם וּפְשָׁעֵיהֶם!.

"וְרַחֲמֶךָ"

וְעַל פִּי זֶה נִרְאָה לְפָרֵשׁ מֵאִמֵּר הַכְּתוּב "וְנָתַן לָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמֶךָ" (דברים יג, יח), שְׁלִכְאוּרָה לֹא פָּרַשׁ מֵהִי נְתִיבַת הָרַחֲמִים, וְאִם בָּא לוֹמֵר שֶׁהַקְּב"ה יְרַחֵם עָלֵינוּ הֲיֵיה אֹמֵר הַכְּתוּב "וְרַחֲמֶךָ", וּמַהוּ שְׂאוֹמֵר "וְנָתַן לָךְ רַחֲמִים"? (עֵיין בַּפִּירוּשׁ הָאוּר הַחַיִּים הַקְּדוּשׁ מֵה שְׁפִירֵשׁ בַּזֶּה). וְנִרְאָה לוֹמֵר שֶׁהַקְּב"ה יִתֵּן לָךְ נְתִיבָה מִיְחֻדָּת שְׁעַל יְדֵי נְתִיבָה זֶה יִכְרַח כְּבִיכּוֹל גַּם הוּא לְנַהֵג בְּעַמּוֹ בְּמִדַּת הָרַחֲמִים. נְתִיבָה מִיְחֻדָּת זֶה שֶׁל רַחֲמִים נִתְּנָה לְמְנַהֵג בְּעַם יִשְׂרָאֵל כְּדֵי שִׂיתְנַהֵג עִם הָעָם בְּנַחַת לְמְרוֹת שְׂיִחְרְפוּהוּ, וּבְזִכּוֹת זֶה "וְרַחֲמֶךָ" - גַּם הַקְּב"ה יְרַחֵם עַל בְּנֵי רַחֲמֵינוּ.

כְּבוֹד הַתּוֹרָה

אֲמָנָם, פְּעָמִים וַיֵּשׁ עַל הַמְּנַהֵג לְעַמֵּד בְּפָרֶץ לְבַל יִהְיֶה לְשַׁחֲוֶק וּלְהַעֲמִיד אֶת הַדָּת עַל תְּלָהּ. סְפוּר הַמְּמַחֵשׁ זֹאת הוּא עַל גְּאוֹן הַגְּאוּנִים, רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגַר וְצ"ל, שְׁסַמֵּל עֲנוּתוֹתוֹ הֲיֵיה לְשֵׁם דְּבָר, וְלֹאֲחַר שֶׁנִּבְחַר לְכַהֵן כְּרַב בְּפוּזְנָא, בְּקֵשׁ מִיְדִידוֹ

דורש טוב על התורה

רבי יעקב מליסא בעל ה'נתיבות המשפט', שיבוא עמו אל העיר. אנשי העיר הכינו קבלת פנים מפארת ומלכותית לשני גאוני עולם אלו. ימים רבים קדם בואם נקו ונפצו את כל רחובות היהודים שהגאונים יעברו שם, כפיאה לכבודה של תורה.

היום הגדול הגיע. משעות הבקר המקדמות היו כל אנשי העיר מרגשים - הן לא בכל יום מגיעים אל העיר הזו שרי התורה בכבודם ובעצמם! המתנה ארכה, וסוף סוף מרחוק נראתה העגלה הרתומה לסוסים אבירים מתקרבת. ההמון פתח בשירה אדירה לכבוד התורה ולומדיה, פרחי בשמים פזרו לפני העגלה. ההמונים נהרו אל העגלה לזכות לראות את פני קדושי עליון הללו.

סוף סוף הרגע הגדול הגיע, דלת העגלה נפתחה, פניהם של הרבנים הקדושים המאירים נראו. הדחיפות התעצמו, כלם השתוקקו לזכות לראות ולו לרגע אחד את פניהם של שרי התורה.

כלם?! לא בדיוק. שני משפילי העיר גם הם הגיעו, הם מזמן לא היו שיכים ליהודים הימשנים' השומרים באדיקות על חיי תורה ומצות. הם היו שיכים לדור העתיד ולמודרניזציה הכובשת. אך שמעו שיש הכנות גדולות ברחוב של היהודים והחליטו לבוא. כשראו את העגלה מתקרבת ואת הדחיפות הגדולות לא הבינו על מה הדחיפות, ומשנראו פני הרבנים בפתח העגלה התחילו לצחק בקול ולצעק - 'בשביל הזקנים האלה אתם נדחפים? אתם משגעים?!'

רבי יעקב מליסא הזדעזע מחלול השם הנורא. "כבוד הרב" - פנה אל עמיתו רבי עקיבא איגר, "חזבים לעשות משהו! שני פורקי העל הללו מחללים שם שמים ומבזים את כבוד התורה ולומדיה".

רבי עקיבא איגר נעמד, ונעץ מבטו על אחד משני הריקים הללו. הלה צנח מיד פגר מת. חברו השני מרב בהלה פרח ורץ כמשגע לכל עבר.

כך נשמר כבוד התורה ביום הראשון של כהנת הרב!!!

**דְּרוֹשׁ
לְכַתְּבֵנּוּ בֵּא**

"לְכַתְּבוּ אַחֲרַי בְּפִדְבָּר" (ירמיה ב, ב)

אֲמוּנַת עַם יִשְׂרָאֵל

בְּפִרְשָׁה מְבֹאֵר תְּהִלָּתוֹ יְצִיאַת עַם יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם: "וַיִּשְׂא הָעַם אֶת בְּצִקּוֹ טָרֵם וַחֲמָץ מִשְׁאַרְתָּם צָרַרְתָּ בְּשִׁמְלַתְּם עַל שִׁכְמָם. וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כְּדִבְרֵי מִשְׁה... וַיִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִרַעְמֶסֶס סִכְתָּה כְּשֶׁשׁ מְאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מִטָּף" (שמות יב, לד - לז).

בּוֹאוּ נִתְבּוֹנֵן מָה קָרָה. עִם יִשְׂרָאֵל הַמוֹנָה שֶׁשׁ מְאוֹת אֶלֶף גְּבָרִים לְבַד מִטָּף, יוֹצֵא מֵאֲרָץ נוֹשֶׁבֶת וְהוֹלֵךְ לַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל אַחֲרַי זְקֵנֵי הָעֵדָה מִשְׁה וְאַהֲרֹן.

בְּאֲמַת, בְּמִצְרַיִם הָיָה קִשְׁיָה, הָיָה שְׁעִבּוּד, הָיוּ מִכּוֹת, אֵךְ לָחֵם לְאָכַל וּבִגְדֵי לְלִבֵּשׁ גַּם הָיָה. כֹּאן, בְּצִאֲתָם אֶל "הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנוֹרָא" (עיין דברים א, יט), לֵאלֹהֵי אֲסִפְקַת מְזוֹן מִתְאַיְמָה וְלֹא כָלִים הַמִּתְאַיְמִים, יוֹצְאִים בְּצִעְדָה אַחֲרַי מִשְׁה וְאַהֲרֹן. אֵי אֲפָשֶׁר שְׁלֹא לְהִתְפַּעֵל מֵהָאֲמוּנָה הַחֲזָקָה הַזֹּאת שֶׁהִיָּתָה לְעַם יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָהּ שְׁעָה!

הַתְּפַעֲלוֹת הַקִּב"ה

וְלֹא רַק אָנוּ מִתְּפַעֲלִים מִכַּח אֲמוּנַתְּ שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל בְּצִאֲתָם מִמִּצְרַיִם, אֲלֹא גַם הַקִּב"ה בְּכִבוֹדוֹ וּבְעֲצָמוֹ מִתְּפַעֵל וְאוֹמֵר לִירְמְיָה הַנְּבִיא: "הֲלֹךְ וְקִרְאתָ בְּאָזְנֵי רְיוֹשָׁלַם לֵאמֹר כֹּה אָמַר ה' זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ וְאַהֲבַת כְּלוּלְתֶיךָ לְכַתְּבוּ אַחֲרַי בְּמִדְבָּר בְּאֲרָץ לֹא זְרוּעָה" (ירמיה ב, ב). וּפְרָשׁ רַש"י 'אִם הִיָּתָם שְׁבִים אֵלַי תְּאוֹתֵי לְרַחֵם עֲלֵיכֶם, כִּי זְכַרְתִּי חֶסֶד נְעוּרֶיךָ וְאַהֲבַת כְּלוּלְתֶךָ... וְמָה הוּא חֶסֶד נְעוּרֶיךָ? לְכַתְּבוּ אַחֲרַי שְׁלוּחֵי מִשְׁה וְאַהֲרֹן, מֵאֲרָץ נוֹשֶׁבֶת יְצִאֲתָם לַמִּדְבָּר וְאִין צְדָה

לדרך כי האמתם ביי.

והינו, שהקב"ה היה מוכן לסלח לעם ישראל על כל מה שחטאו ופשעו, בזכות אותה אמונה תמימה שהיתה לאבות אבותיהם בצאתם ממצרים.

"לכתך אחרי" - בדורנו

גם בדורנו אפשר לזכות להתפעלות הבורא, בבחינה זו של "לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה".

לא קל לחיות באזור לא חרדי. חנוך הילדים ופתויי הרחוב הנוראים, לא פעם מעלים את המחשבה 'מה אני עושה פה?' בחרוף נפש יש לשמר על הילדים הרפים שלא יסוו מהתלם אשר בו צעדו אבותינו ואבות אבותינו. הכאב הגדול המפלח את הלב כשמביטים אנו על אחינו הטועים שלא זכו עדין לטעם טעמה של תורה, גם הוא תורם למצב הלא פשוט הזה. וכך עם חבוטי נפש גדולים, עובר עוד יום ועוד יום.

אך יושב בשמים מביט אל בניו רחומיו, רואה הוא את הנסיונות הקורצים מעבר לכל פנה ואת בנו הנאמן אשר שומר על עצמו במקום שמועד לפרענות שלא להכשל, וגאה בו ואומר "ישראל אשר בך אתפאר" (ישעיה מט, ג). מתפעל הוא מאותה ערבות בשמירה תמידית על כל 'קוצו של יוד' בסביבה חלופית. רואה הוא את העמידה בפתויי היצר הרע בסמטאות הרחוב, את ההתמדה הקבועה בהגעה לבית - המדרש דבר יום ביומו, והכי חשוב - ההשקעה בחנוך הילדים. זוכר הקב"ה ואומר "זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולתיך" - איך ששמרתם על בניכם ובנותיכם בימי הנעורים שלא יכשלו בפתויי הרחוב, והפרחתם את השממה הרוחנית שהיתה במקום. "לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה" - ובאתם וזרעתם ויגעתם. ו"הזרעים בדמעה ברנה יקצרו".

סיעתא דשמיא

ואכן פעמים ורואים את הפרות גם בעולם הזה, כשרואים שיש יותר סיעתא דשמיא במקום שאין בו כל כך חיי תורה. כדגמא לכך מספר על הגאון רבי עקיבא

אִיגֵר זַצ"ל, שְׁשָׂאֲלוּהוּ - "כִּי־צַד זָכָה לְהַגִּיעַ לְדִרְגוֹת עֲלִיוֹנוֹת כָּל כֶּךָ בַּתּוֹרָה?" עָנָה וְאָמַר - "בְּעִיר יְלֻדוֹתַי לֹא הָיוּ כָּל כֶּךָ בְּנֵי תּוֹרָה, כֶּךָ שְׂאֵת כָּל הַסִּיעֵתָא דְשְׂמִיָּא לְלִמּוּד הַתּוֹרָה שֶׁהֵבִיאוּ מִשָּׁמַיִם לְמָקוֹם זֶה זְכִיתִי בּוֹ אֲנִי".

דרוש לפרשת בשלח

הגנת לומדי התורה

מלחמת עמלק

בפרשתנו אנו קוראים על המלחמה הראשונה שהיתה לעמנו, וככתוב "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידם" (שמות יז, ח), ודרשו חז"ל במדרש (תנחומא פרק כה) 'אין רפידים אלא שרפו ידיהם מן התורה, ולפיכך עמלק בא עליהם. וכן אתה מוצא שאין השונא בא אלא על ידי רפיון ידים מן התורה'.

הרי לנו קשר ישיר על סבת בואו של עמלק, ולא דוקא עמלק אלא כל שאר האויבים על ישראל. וכן כתב רבנו בחיי (שמות יג, יז) 'אחרי היותם ברפידים ורפו ידיהם מן התורה שקבלו במרה, ובענש זה בא עמלק ונלחם בהם, כי בעון בטול תורה הצרות באות לעולם'.

ואם נתבונן נראה, שמקרא מלא הוא וכמפרש בתורה בפרשת בחקתי "אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם" (ויקרא כו, ג) - ופרש רש"י 'שתהיו עמלים בתורה' - תזפו בכל ההבטחות ואף בנצחון אבסולוטי ברדיפת האויבים. וככתוב "ורדפתם את איביכם ונפלו לפניכם לחרב. ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו ונפלו איביכם לפניכם לחרב" (שם פסוקים ז - ח). ומנגד, "ואם בחקתי תמאסו ואם את משפטי תגעל נפשכם לבלתי עשות את כל מצותי להפרכם את בריתי" (שם פסוק טו), מלבד כל הצרות, תהיה סבה זו גם להגעת האויבים וכשלוך חרוץ במלחמה. וככתוב "ונתתי פני בכם ונגפתם לפני איביכם ורדו בכם שנאיכם ונסתם ואין רדף אתכם" (שם פסוק יז). ועיין עוד בדרוש לפרשת בחוקתי).

ובאמת יש להתבונן, מפני מה עמלק וכן שאר האויבים מתעוררים להלחם בישראל כאשר אינם עוסקים בתורה?

וְנִרְאָה לְבָאָר עַל פִּי מָה שֶׁכָּתַב בְּסֵפֶר חֻמְדַּת יָמִים (פורים פרק א) 'שֶׁהַשֵּׁטֶן הוּא שָׂרוֹ שֶׁל עֲמֻלָּה'. וְיָדוּעַ מֵאֲמַר חַז"ל (בבא בתרא דף טז ע"א), 'הוּא שֵׁטֶן הוּא יֵצֵר הָרַע הוּא מְלַאכֵּי הַמּוֹת', וְיָדוּעַ שֶׁכַּחוֹ שֶׁל הַיֵּצֵר הָרַע נִכְנָע וּמִתְבַּטֵּל עַל יְדֵי לְמוּד הַתּוֹרָה (עיין בקידושין דף ל ע"ב, ובשבת דף ל ע"ב), וּמִמִּילָא כֹּאֲשֶׁר עִם יִשְׂרָאֵל לֹא עוֹסְקִים בְּתוֹרָה מִתְגַּבֵּר כּחוֹ, וְעִמּוֹ גַּם שָׂאָר כַּחוֹת הַשָּׂרִים שֶׁל מַעֲלָה שֶׁל שָׂאָר הָאֲמוֹת, שֶׁכֻּלָּם בְּכֻלָּל כַּחוֹת הַטְּמֵאָה וּמִצָּרִים לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁעַד עַתָּה הִכְנִיעוּ אוֹתָם בְּלְמוּד הַתּוֹרָה.

וּמִטַּעַם זֶה, כְּשֶׁגִּזְרוּ הַמֶּן הַרְשָׁע אֶת גְּזוּרוֹתָיו, הִלָּךְ מְרֻדְכִי וְעִסַק עִם תְּלַמִּידָיו בְּתוֹרָה (עיין מגילה דף טז ע"א), לְפִי שֶׁיָּדַע סוּד זֶה, שֶׁלְמוּד הַתּוֹרָה יִכְנִיעַ אֶת עֲמֻלָּה עִם שָׂאָר כַּחוֹת הַטְּמֵאָה, וְכִמוֹ שֶׁאֵכָן קָרָה לְבִסוּף.

יְדִיעַת הַהִסְטוֹרִיָּה

אֶת הַהִסְטוֹרִיָּה הַזֹּאת לִישׁ לְשׁוֹן אֲצֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵעַם יִשְׂרָאֵל, לְהוֹדִיעַ וּלְהוֹדִיעַ לְכָל בָּאֵי עוֹלָם שֶׁבְּכָל הַדּוֹרוֹת הַדְּבָר הַיְחִיד שֶׁשָּׁמַר עַל עַם יִשְׂרָאֵל הוּא כַח הַתּוֹרָה, וְלֹא שׁוּם כַח אַחֵר.

סֵפֶר רַבֵּי שְׁבִתָּאֵי יוֹדֵלְבִיץ' - 'אַחֲרֵי מַלְחַמַת שֵׁשֶׁת הַיָּמִים כְּשֶׁהִגְאֹוה הַיִּשְׂרָאֵלִית הִרְקִיעָה שְׁחָקִים, הַזְמַנְתִּי לְדַרְשׁ בְּאֶחָד מִבְּסִיִּסֵי צַה"ל. הַמְּפַקֵּד זְחוּחַ הַדַּעַת הַסֵּתֶפֶל עָלַי, הֵרֵב 'הַחֲרָדִי', בְּמִבְטָ יְהִיר. שֶׁמַּעֲתִי אוֹתוֹ אוֹמֵר לְחִילָיו "מָה 'הֵם' תָּרַמוּ לְמַלְחָמָה?" וְהוֹסִיף עוֹד כְּמָה מְלוֹת נִפְךָ עַל 'הַחֲרָדִים'.

נִטְלִיתִי אֶת הַרְמַקוּל וְאֲמַרְתִּי - "קִהֵל נִכְבָּד, שֶׁמַּעֲתִי כִּאֵן בִּקְרַת עַל צְבוּר שְׁלָם, שֶׁכִּנְרָאָה הַחֲלִיטוֹ שְׁאֵנִי מִיִּצְגוֹ, וּמִכִּיּוֹן שְׁאֵנִי הַחֲרָדִי הַיְחִיד כִּאֵן אֲנִי אֵיִצְגוֹ!".

"בְּשִׁאֲלָה כִּאֵן הַשְּׂאֲלָה מָה הַחֲרָדִים תָּרַמוּ לְמַלְחָמָה? וּבִכְוֵן, הִבָּה וְאֲסַפֵּר לָכֶם מָה שְׂאוּלֵי אֵינְכֶם יוֹדְעִים. לְפָנַי שֶׁפָּרְצָה הַמַּלְחָמָה, לֹא צָפוּ אֲנָשִׁי הַמְּמַשֵּׁל לְגִס כְּזֶה. הֵם צָפוּ לְאֲלָפֵי חֲיָלִים מֵתִים. וְהִנֵּה אֵלוֹ הָיוּ חֲיָלִים מֵתִים חֵס וְשְׁלוֹם, מִי הָיָה מְטַפֵּל בָּהֶם? רַק הַחֲרָדִים! שֶׁהֵם אֲנָשִׁי 'הַחֲבָרָא קְדִישָׁא'. וְאֵז כְּבָר כָּלָם הָיוּ יוֹדְעִים וּמוֹקִירִים כְּמָה הַחֲרָדִים תָּרַמוּ בְּמַלְחָמָה.

מָה עָשָׂה הַקַּב"ה? חֵסֶךְ לְחֲרָדִים אֶת הָעֲבוּדָה, וְהַעֲדִיף שֶׁיִּמְשִׁיכוּ לְלַמֵּד תּוֹרָה! וְעַל זֶה יֵשׁ שֶׁמִּתְלוֹנְנִים שֶׁהַחֲרָדִים לֹא תָרַמוּ כְּלוֹם בְּמַלְחָמָה. כְּלוֹם לֹא עָדִיף הַמַּצָּב הַזֶּה שֶׁל נִצְחוֹן מִזְהִיר לְלֹא הַרוּגִים וְשֶׁהַחֲרָדִים יִמְשִׁיכוּ לְלַמֵּד?"

מחיאות הכפיים שנשמעו הביכו את המפקד שמהר להסתלק מהמקום...'

ט"ו וט"ב

ועל דרך הרמז נראה לומר, שכאשר אדם מקבל על עצמו את ב' התורות, הינו תורה שבכתב ותורה שבעל פה, ינצל מכל אויביו ובעקר מעמלק. שתבת 'עמלק' עולה ט"ו בגימטריה (קטנה), ואם מקבל על עצמו ב' תורות, נוסף על הט"ו, ב', ועולה בסך הכל בגימטריה כתבת 'טוב', שהיא התורה הקדושה, וכאמרם ז"ל (ברכות דף ה ע"א), 'אין טוב אלא תורה, שנאמר "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו"'. נמצא שזכות התורה מגנה על האדם מעמלק, ומכל אויביו.

גנות דבור חל

עוד רמז יש לרמז בזה, שתבות 'עמלק' 'המן האגגי' עולות בגימטריה (קטנה) כתבת 'בם', וזהו מה שאמר הכתוב "ודברת בם" (דברים ו, ז) הינו "בם" - בדברי תורה ולא בדברים בטלים, שעל ידי זה יכניע את אותם כחות הטמאה שרוצים להצר לעם ישראל.

ואם יתבונן האדם יראה עד כמה גורם רעה לעצמו כשמבטל זמנו ולא עוסק בתורה.

ולדגמא נביא, במה 'זוכה' אדם ששח שיחה בטלה, לא שיחת לשון הרע או דברי אסור, אלא שיחה בטלה בלבד!

ראשון לציון הנה הנם, דברי חז"ל (יומא דף יט ע"ב) 'אמר רבא: השח שיחת חלין עובר בעשה, שנאמר "ודברת בם" - בם, ולא בדברים אחרים'. (ולדינא - אם בדיבור חול עובר על לאו דאורייתא עיין בשו"ת אך טוב לישראל ח"ב סימן יב).

וכבר כתב הרב חיד"א (ספר נחל קדומים פרשת חוקת אות ב) בשם רבי חיים ויטאל - 'הדבור הוא חלק מהנשמה, וכל דבור מפסיד דבר מה מהנשמה'. ופרוש דבריו, שאדם שירבה בשיחה בטלה ממעט את שנות חייו. ובקנטרס מזהב ומפז (בביאור סדר פיטום הקטורת עמ' קיט) כתב, 'וחזינן מדברי מהר"ו שלכל אדם קצוב לו הדבור הגשמי, ויש סכנה שירבה בו כיון שיכול לגרם בכך מיתה לעצמו ח"ו, כי יגמר את סך הדבור שנקצב לו והוא מה שנאמר בפסוק, "נפשי יצאה בדבורו" (שיר השירים ה, ו), והינו שחס ושלום אם ישיח וירבה לדבר דברים בטלים יגמר לו סך

הַדְּבֹר הַקְּצוּב וְנִפְּשׁוּ תִצָּא בְּעוֹן דְּבָרוֹ.

וְנִרְאָה עוֹד לְהִבְיֵא רָמֵז עַל זֶה, מִמֵּאֲמַר הַכְּתוּב "בּוֹרֵא נִיב שְׁפָתַיִם" (ישעיהו נז, ט), וְהִינוּ, שְׁבִשְׁעַת בְּרִיאָתוֹ שֶׁל הָאָדָם חִיּוֹ תְלוּיִים בְּ"נִיב שְׁפָתַיִם".

וְהִנֵּה תִבֵּת "נִיב" עוֹלָה בְּרֵאשֵׁי תְבוֹת נִפְּשֵׁי יִצְאָה בְּדָבָרוֹ. וְסוֹפֵי תְבוֹת נִפְּשֵׁי יִצְאָה בְּדָבָרוֹ עוֹלִים לְאוֹתֵיּוֹת י, ה, ו, שֶׁהֵם שֵׁם הוֹי"ה חֶסֶד. וְבָא לְרִמְזוֹ עַל נִשְׁמַת הָאָדָם שֶׁהִיא חֶלֶק אֱלוֹהִים מִמַּעַל, שְׁכָאֲשֶׁר מְחַסְרָהּ בְּדָבָר פּוֹגֵם בְּחֶלֶק אֱלוֹהִים מִמַּעַל וּמְחַסֵּיר בְּזֶה מִשֵּׁם הוֹי"ה בְּרוּךְ הוּא. (וּלְכֹה נְחֻסְרָה הָאוֹת ה' כְּנֶגֶד חֲמֵשׁ בְּחִינּוֹת שֵׁשׁ לְנִשְׁמָה: נֶפֶשׁ, רוּחַ, נִשְׁמָה, חַיָּה, יְחִידָה).

וְעַל פִּי זֶה יִבְאֵר הַמְּשֻׁךְ הַפְּסוּק בְּשִׁיר הַשִּׁירִים "בְּקִשְׁתִּיהוּ וְלֹא מִצְּאֵתִיהוּ קִרְאֵתִיו וְלֹא עֲנִינִי", שְׁבִרְבוּי דְבוּרוֹ גָּרַם לְעֲצֻמוֹ קִצּוֹר יָמִים וְנִפְטָר מִן הָעוֹלָם, וְכִשְׁמַת הָרִי הוּא בְּבַחֲיַנֵּת "בְּקִשְׁתִּיהוּ וְלֹא מִצְּאֵתִיהוּ קִרְאֵתִיו וְלֹא עֲנִינִי".

עַל כֵּן "הַחֲלֵשׁ יֹאמֵר גְּבוּר אָנִי" (יואל ד, ט), לְהִתְחַזֵּק בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה, וְעַל יְדֵי זֶה לְסַלֵּק אֶת כָּל הַצָּרוֹת, הָאוֹיְבִים וְהַשׁוֹנְאִים מֵעַם יִשְׂרָאֵל.

וְכִשְׁיִכִּיר הָאָדָם בְּתוֹעֵלַת הַגְּדוּלָה שֶׁל לִמּוּד הַתּוֹרָה וּבְחֶסְרוֹן כְּשֶׁמִּבְטָלָה וְשָׁח שִׁיחָה בְּטָלָה, יִגְבִּיר דְּבָר זֶה אֶת חֲשָׁקוֹ בְּתוֹרָה.

דרוש לפרשת יתרו

תורת ישראל ועם ישראל

מעמד הר סיני

בפרשה זו מצין המארג ההיסטורי הגדול ביותר בתבל, מעמד הר סיני. מעמד שהתרחש לעיני מליוני איש, וככתוב "וכל העם ראים את הקולת ואת הלפידים ואת קול השפר ואת ההר עשן וירא העם ויגעו ויעמדו מרחק" (שמות כ, טו). מעמד זה, שנחקק בדעתם, העבר לבניהם ומהם אל בניהם איש מפי איש עד דורנו.

וכבר ידוע מה שמספר במדרש (ילקוט שמעוני תהילים פכ"ט רמז תשי), 'באותה שעה שהיה מעמד הר סיני נתקבצו אצל בלעם ואמרו לו - "מה קול ההמון הזה ששמענו, שמא מביא מבול לעולם? שנאמר "ה' למבול ישב וישב ה' מלך לעולם" (תהילים כט, י), "אמר להם - "כבר נשבע הקב"ה שלא יביא מבול לעולם, שנאמר "כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי" (ישעיה נד, ט). אמרו לו - "שמא מבול של מים אינו מביא אבל מביא מבול של אש?" אמר להם - "לא מבול של מים, ולא מבול של אש הוא מביא, אלא חמדה טובה יש לו בבית גנזיו שגנוזה אצלו תתקע"ד דורות קדם שנברא העולם, ונותנה לעמו, שנאמר "ה' עז לעמו? תן" (תהילים שם, פסוק יא), "ענו כלם ואמרו - "ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום" (שם). הרי שפרסום מעמד הר סיני היה עולמי, וגם כל גויי הארצות ומשפחות האדמה הכירו והודו בו.

מכחישי הדת

מארג זה הרבה ממכחישי הדת ומהרסייה נסו להכחיש. כמה ופוחי סרק היו בין גדולי ישראל בכל הדורות אשר מסרו גופם ונפשם להעמיד את הדת על תלה, ולשמרה מפני אותם מהרסים ומחריבים.

בְּכָל דֶּרֶךְ שֹׁסְגְלוֹ לְעַצְמָם לֹא הִצְלִיחוּ - אוֹתָם הַמְהַרְסִים - לְהִבְקִיעַ אֶת חוֹמַת הַיְהוּדוֹת הַחֲזָקָה שֶׁהִיְתָה נְצוּרָה בְּלִבּוֹת עִם - יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר סָרְבוּ לִשְׁמַע דְּבַר וְחֻצֵי דְבַר עַל כְּפִירָה בַּתּוֹרָה וְאַמוּנָה בְּאֵל אַחֵר. אוֹתָם הַמְסִיתִים שֶׁבְּכָל הַתְּקוּפוֹת לֹא בָּחְלוּ בְּאַף דֶּרֶךְ, לְשַׁכְּנֵעַ בְּטוֹבוֹת, לְהַכְרִיחַ וּלְכַפּוֹת, כְּדִי לְהַסִּית וּלְהַדִּיחַ אֶת עַם יִשְׂרָאֵל מִלְּהָאֲמִין בְּאַלְקֵיו וּלְהַפְּכּוֹ שִׁיְהִי 'כָּכָל הַגּוֹיִם בֵּית יִשְׂרָאֵל', אֲךָ כָּל נְסִיוֹנָם הָיָה לְשׂוּא.

וַיֵּשׁ לְהַתְּבוּנָה, מֵאִינן הַכֹּחַ הָעַצְמָתִי הַזֶּה לְסָרֵב לְטוֹבוֹת גְּדוּלוֹת, וּמִנְגִּיד לְעַמֵּד בְּעֵז כְּנִגֵּד הַיְסוּרִים עַד כְּדִי מְסִירַת נַפְשׁ וּבְלֵב שְׁלֵם שְׁלֵא לְעֵזֵב אֶת דֶּרֶךְ ה'?

'עֵז' וְ'שְׁלוֹם'

וְנִרְאָה לְפָרֵשׁ בְּזֶה עַל פִּי מַה שֵּׁיֵשׁ לְדַקְדָּק בְּדַבְרֵי הַמְדַרְשׁ שֶׁהוּבָא לְעִיל, שֶׁמְבָאָר בְּדַבְרָיו שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרְאָת בְּשֵׁנֵי שְׁמוֹת: 'עֵז' וְ'שְׁלוֹם'. וְלִכְאוּרָה שְׁתֵּי הַבְּחִינּוֹת הִלְלוּ הֵן בְּחִינּוֹת הַסּוֹתְרוֹת זֶה אֶת זֶה, כִּי מֵדַת הַ'עֵז' הֵנָּה חֲזָק וְתַקִּיפוֹת, לֹא כֵן מֵדַת הַ'שְׁלוֹם'. וְכִיצַד הַתּוֹרָה נִקְרְאָת גַּם בְּבַחֲינָה זֶה וְגַם בְּבַחֲינָה זֶה?

וְהַנִּרְאָה לְבָאָר בְּזֶה, שֶׁפְּעָמִים וְדַרְכָּה שֶׁל תּוֹרָה הֵנָּה בְּמֵדַת הַ'עֵז', הֵינּוּ בְּתַקִּיפוֹת וּבְגִבּוּרָה. דֶּרֶךְ זֶה נִכּוֹנָה הִיא בְּהִנְהַגַת הָעַמֵּדוֹת הַדָּת עַל תְּלָה בְּלִי וְתוֹר עַל 'קוּצוֹ שֶׁל יוֹד', וּבְמַלְחָמָה עֲקֻשֶׁת וּמִתְמַדָּת כְּנִגֵּד מִהַרְסֵי הַתּוֹרָה וּמְחַרְיְבֶיהָ (עֵינן בַּטּוֹר בַּאוּ"ח סִימָן א סעיף א. וּבַרמ"א בַּשׁו"ע שֶׁם בַּהֲגָה). לֹא כֵן בְּשֶׂאֵר הַנְּהַגוֹת הַתּוֹרָה שֶׁעֲלֶיהָ נֶאֱמַר "דֶּרֶכֶיהָ דְרָכֵי נַעֲם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם" (מִשְׁלֵי ג, יז), שֵׁיֵשׁ לְנַהֵג בְּמֵדַת הַ'שְׁלוֹם', וְכִמּוֹ שֶׁצּוּנּוֹ חַז"ל וְאָמְרוּ (אַבוֹת פ"א מ"ב) 'הוּי מִתְלַמְּדֵיךָ שֶׁל אַהֲרֹן, אוֹהֵב שְׁלוֹם וְרוֹדֵף שְׁלוֹם'.

וְעַל פִּי זֶה נִרְאָה לְבָאָר שֶׁמְכַאֵן שָׂאֵב עִם יִשְׂרָאֵל אֶת הַכֹּחַ לְהַתְּגַבֵּר עַל כָּל הַצָּרוֹת וְהַיְסוּרִים שֶׁעָשׂוּ לוֹ מְכַחֲשֵׁי הַדָּת, שֶׁבְּעֵצָם קִבְּלַת הַתּוֹרָה זָכָה עִם יִשְׂרָאֵל בְּשְׁתֵּי מֵדוֹת אֵלוֹ, מֵדַת הַ'עֵז' - שֶׁנִּתְּנָה לְעַם יִשְׂרָאֵל אֶת הָעֵזוֹת הַקְּדוּשָׁה, לְעַמֵּד וּלְמַסֵּר אֶת הַנַּפְשׁ כְּשֶׁרָצוּ לְהַעֲבִירָם עַל דָּתָם. וְאַף אֶת מֵדַת הַ'שְׁלוֹם' - שֶׁבָּהּ יִשְׁתַּמְּשׁוּ כְּשִׁיצַג לָהֶם שְׁלוֹם מְזִיף, וּשְׂאָר מַעֲלוֹת וְקִנְיֵי הָעוֹלָם הַזֶּה מֵאֲמוֹת הָעוֹלָם בְּעֵבוֹר וְתוֹרָם עַל עֲקָרֵי הָאֲמוּנָה וְדֶרֶךְ הַתּוֹרָה. שֶׁלְּאַחַר שֶׁהִכִּירוּ אֶת מֵדַת הַ'שְׁלוֹם' הָאֲמִתִּי, לֹא יוֹכְלוּ עוֹד הָעוֹלָם לְהִטְעוֹתָם בְּמַקְסָמֵי שׂוּא.

סְטִירָה מְצַלְצֶלֶת

ספור אחד הממחיש את ה'עז' - שזכה לו כל אחד ואחד מבני עמנו, ואת מדת מסירות הנפש לקיום מצות התורה, מספר הרה"ג ר' יצחק זילבר זצ"ל (מקים עלה של תורה בארץ רוסיה ועוד, מתוך מסירות נפש) על גיסו ר' אהרן רבינוביץ' זצ"ל:

בשל פעילותו בעניני יהדות, שלחו את הרב אהרן למשך עשר שנים לסיביר. במהלך החקירה אמר לו החוקר הרוסי - 'הורד מיד את הציצית שלך, מדוע יושב אתה מולי לבוש כך?'

"אני?! , שאני אוריד את הטלית קטן?!"

והוא סטר לחוקר סטירה כה עזה עד כי הלה צנח מכסאו וכובע המצחיה שלו עם העטור הגבוה שעליו, נפל על הרצפה. יכולים אתם לתאר לעצמכם לאילו מכות 'זכה' לאחר מכן... (ספר להשאר יהודי עמ' 129).

דְּרוֹשׁ לְפָרִישַׁת מְשֻׁפָּטִים

מְצוֹת ה'

מְצוֹת רַבּוֹת

'וְאַלֶּהֶם הַמְשֻׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִׂים לִפְנֵיהֶם' (שמות כא, א).

פָּרִישַׁתְנוּ זוּ מְלֵאָה בְּמִצְוֹת שׁוֹנוֹת, וּבִפְרָטוֹתֵם תִּמְצָא חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם מִצְוֹת. בְּצָרִיכוֹת גְּדוֹלָה נְדוּנוּ מִצְוֹת אֵלּוּ בְּסִפְרֵים עַל כָּל פְּרִטְיָהוֹן, דִּינְיָהוֹן וְדִקְדוּקָיָהוֹן.

פְּעָמִים עוֹלָה מִחֻשְׁבָּה בְּלִבּוֹ שֶׁל הָאָדָם: 'כִּי־צַד אֲצַלִּיחַ לְקַיֵּם אֶת כָּל סֵךְ הַמִּצְוֹת בְּחַיֵּי הַקְּצָרִים? הֲלֹא בְּכָל מִצְוָה יֵשׁ פְּרִטִּים רַבִּים, וְכִי־צַד אֶסְפִּיק?'

וּכְבָּר לְמִדּוּנּוֹ חַז"ל (עבודה זרה דף ג ע"א) שֶׁ'אֵין הַקַּב"ה בָּא בְּטְרוּנְיָה עִם בְּרִיּוֹתָיו, וּבּוֹדָאֵי כְּשֻׁצוֹנוֹ עַל מִצְוֹת רַבּוֹת כָּל כֶּף, בּוֹדָאֵי יְכוֹל הָאָדָם לְקַיֵּמוֹן. אֲלֹא שְׂכָבֵר אָמַר הַתַּנָּא (אבות פ"ב מט"ז), 'לֹא עָלֶיךָ הַמְּלֵאכָה לְגַמְרֵי - אֶךְ בְּכָל אִפּוֹן - 'אֵין אַתָּה בֶּן חוֹרִין לְהַבְטִיל הַיְמָנָה'.

שְׁגֵרַת הַחַיִּים

וְכַאֵן הֵבֵן שׁוֹאֵל, מִפְּנֵי מָה צְנוּנוּ בּוֹרְאָנוּ בְּכָל כֶּף הַרְבֵּה מִצְוֹת, כְּלוּם לֹא הִיָּה דִי בְּכַמָּה מִצְוֹת בּוֹדְדוֹת שְׂכַלְמֵם הָיוּ יְכוֹלִים לְקַיֵּמוֹן? תְּרוּצִים רַבִּים נֶאֱמָרוּ עַל שְׁאֵלָה זוּ. וְאַמְנֵם הַמְדַקְדֵּק יִרְאֶה אֶת הַחֹסֵד הָאֱלֹקִי הַטְּמוּן בְּרַבּוּי הַמִּצְוֹת, שֶׁהָרִי הַרְבֵּה מַעֲשִׂים שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה בֵּין כֹּה וְכֹה כְּדֶרֶךְ שְׁגֵרַת הַחַיִּים, אִם יִתְפּוֹן בְּמַעֲשָׂיו אֵלּוּ לְמִצְוָה, יִהְפְּכוּ לוֹ לְמִצְוֹת רַבּוֹת. וְכַדְגָּמָה כָּל עֲנִינֵי שְׁמִירַת הַבְּרִיאוֹת וְהַגּוּף, אִם יְכוֹן הָאָדָם שְׂמַקִּים מִצְוֹת 'וְנִשְׁמַרְתֶּם מֵאֵד לְנַפְשֹׁתֵיכֶם' (דברים ד, טו. וע"ע בַּסֵּפֶר תּוֹרַת תְּמִימָה (פְּרִישַׁת וְאַתְחַנֵּן אוֹת טז) שֶׁהֵבִיא מַחְלֻקַּת בִּזָּה וְאִכְמ"ל), בְּכָל פְּעֻלָּה שִׁיעֲשֶׂה לְשְׁמִירַת גּוּפוֹ, שְׂכָרוֹ בְּצַדוֹ בַּעֲשִׂיַת הַמִּצְוָה. וְכֵן כְּאֲשֶׁר מִתְעַסֵּק בְּשִׂאָר צְרִיכֵי גּוּפוֹ, יְכוֹל הוּא לְכוֹן עַל מִצְוֹת חֹסֵד שֶׁעוֹשֶׂה עִם גּוּפוֹ, כְּמוֹבָא בְּמִדְרָשׁ (רַבָּה וִיקְרָא פְּרָשָׁה

לד, פסקה ג) על הלל הזקן, שִׁבְשַׁעַה שְׁנַפְטָר מִתְלִמִּידוֹ הָיָה מְזַדְרָז לְהִלָּךְ, אָמְרוּ לוֹ "לְהִיכֵן אַתָּה הוֹלֵךְ?" אָמַר לָהֶם - "לַעֲשׂוֹת מְצוּהָ". אָמְרוּ לוֹ - "וְכִי מָה מְצוּהָ הִלָּל עוֹשֶׂה?" אָמַר לָהֶם - "לְרַחֵץ בְּמַרְחֵץ!", אָמְרוּ לוֹ - "וְזוֹ הִיא מְצוּהָ?", אָמַר לָהֶם - "הֵן!", וְמָה אִם אֵיִקוֹנִין (פְּרוּשׁ דְּמוֹת דִּיִּיקוֹן) שֶׁל מְלָכִים שְׁמַעְמִידִין אוֹתָם בְּבִתֵּי קַרְקֶסְאִיּוֹת וּבְבִתֵּי טַרְטְרָאוֹת מִי שְׁמַמְנָה עֲלֵיהֶם מְמַרְקָן וְשׁוֹטְפֵן וּמִתְגַּדֵּל בְּגַדוּלֵי מְלָכוֹת, אָנוּ שְׁבַרְאָנוּ בְּצֶלֶם וּדְמוּת, דְּכַתִּיב "כִּי בְּצֶלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם" (בראשית ט, ג), עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה!".

גם בדברים פשוטים כקשירת געלים, המתכוון לעשית מצוה כשיקשרם על פי הסדר המובא בשלחן ערוך (אורח חיים סימן ב סעיף ד), יעלה בידו קיום הלכה ומצוה בכל קשירת געלים. וכן כשהולך האדם לבקר את הוריו, כשמכוון בזה למצות 'כבוד את אביך ואת אמך' (שמות כ, יב) עולה בידו מצוה עשה. וכן בהרבה פרטים בכל צעד ושעל של האדם. והמתבונן זוכה. נמצא שבזכות רבוי המצות יכול האדם לעשות מצות רבות במעשים שבין כה וכה הוא עושה אותם.

וזו מה שאמר התנא (מכות דף כג ע"ב) רבי חנניה בן עקשיא - ש'רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצות, כדי שעל כל צעד ושעל שיעשו יתקלו במצוה ויזכו בה.

ונראה לרמז כן בפסוק הראשון בפרשתנו 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם' - שלא אמר 'ואלה המשפטים אשר תאמר להם', אלא תשים לפניהם, שהשימה הזו מורה על שלל מצות שבכל מקום שילכו ובכל צעד שיעשו יזכו במצוה. והחכם עיניו בראשו להספיק כמה שיותר מצות ומעשים טובים בחייו...

נעלי הלכה

נביא כאן דגמא אחת מני רבות, עד כמה יכולה מצוה אחת ואפלו מדרבנן להגן על האדם ולשמר עליו מכל רע:

רמי היה כבר חוזר בתשובה ותיק. כשחשב על איציק חברו מהצבא שעדיין רחוק מדרך התורה והמצות, החליט לעשות מעשה. הוא קם ונסע לבסיס ונפגש אתו. בזמן ההפסקה התחיל לדבר אתו על תכלית האדם בעולם הזה ומציאות השם יתברך, והגיע אתו למסקנות נכונות וברורות. בסוף השיחה שאל רמי - "בו, מה אתה מקבל עליך בעקבות המסקנות שהסקנו?..."

"תראה" - אמר איציק - "קשה להשתנות בן רגע!"

”בְּכָל אַפֵּן מִשְׁהוּ קִטְוִן!” - לַחֲץ רְמִי - ”יֵשׁ לִי רַעִיוֹן. בֹּא נִקַּח סֵפֶר הַלְכוֹת וְהִיכֵן שִׁפְתָּח, הַלְכָה אַחַת מֵהַכְּתוּב בַּסֵּפֶר אֲתָה מְקַבֵּל עַל עֲצָמְךָ וּמְקַיֵּם!”.

”רַק הַלְכָה אַחַת, נוּ בְּסֵדֶר.”.

רְמִי הִזְדַּרְזוּ וְהוֹצִיא מְכִיסוֹ סֵפֶר קַצוֹר שֶׁלֶחַן עֲרוּךְ. הוּא פָּתַח אֶת הַסֵּפֶר וְהִסְפִּיר נִפְתַּח בְּהַלְכוֹת ‘כְּבוֹד אָב וְאָם’.

”תְּרַאֶה, אָמַר רְמִי, לֹא כָּל כֶּף מַעֲשֵׂי בְּשִׁבְלִי, אֲנִי כָּל הַיּוֹם בְּצַבָּא, וְיֵשׁ בְּזֶה הַרְבֵּה פְּרִטִים, בּוֹא נִפְתַּח עוֹד פַּעַם וּמָה שִׁיּוֹצֵא אֲנִי לוֹקַח עַל עֲצָמַי”.

פָּתְחוּ עוֹד הַפַּעַם ... נִפְתַּח הַסֵּפֶר בְּהַלְכוֹת ‘לְבִישַׁת הַבְּגָדִים’ - רְמִי קָרָא - ‘יִנְעַל מִנְעַל יְמִין תַּחֲלֶה וְלֹא יִקְשְׁרֶנּוּ, וְאַחַר כֵּן יִנְעַל שֶׁל שְׂמָאל וְיִקְשְׁרֶנּוּ, וְיִחְזֹר וְיִקְשֹׁר שֶׁל יְמִין’ (שׁו”ע או”ח סימן ב סעיף ד) - ”זֶה מִתְּאִים לִי” - צָהַל אֵיצִיק - ”אֲנִי מְקַבֵּל עַל עֲצָמַי אֶת הַהַלְכָה הַזֹּאת!”.

מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם הִקְפִיד אֵיצִיק עַל קִיוֹם הַלְכָה זוֹ. גַּם בְּהִיּוֹתוֹ בְּצַבָּא כְּשֶׁהָיָה צָרִיךְ לְנַעַל אֶת נְעָלֵי הַצַּבָּא הַגְּבוּהוֹת עִם הַשְּׂרוּכִים הָאֲרָפִים, תָּמִיד הִקְפִיד לְנַעַל אֶת הַנְּעָלִים עַל פִּי הַסֵּדֶר הַמְּבֹאֵר בְּהַלְכָה. וְכִשְׁלִפְעָמִים, מִתּוֹךְ הַרְגָּל שָׂכַח וְנַעַל שְׁלֹא כְּמוֹ הַסֵּדֶר הַמְּפֹרָשׁ בְּהַלְכָה, כְּשֶׁנִּזְכַּר בְּכַךְ מִיָּד הָיָה חוֹלֵץ אֶת נְעָלָיו וְנוֹעֵלָן לְפִי הַהַלְכָה.

קִיוֹם הַלְכָה זוֹ ‘זְכָה’ אוֹתוֹ לֹא פַּעַם לְגַעְרוֹת וְעֲלֻבוֹנוֹת מִצַּד חֲבָרָיו וּמְפַקְדָיו בְּצַבָּא, שָׂרְאוּ אוֹתוֹ יוֹתֵר מִדִּי מִתְּעַסֵּק עִם נְעָלָיו וְקוֹשֵׁר בְּדַבְּקוֹת בְּסֵדֶר מְסִים, וְגַם כְּשֶׁמִּתְבַּלְבֵּל אוֹ שׁוֹכַח הוּא לֹא מוֹתֵר. לֹא פַּעַם אֶף אַחַר לְמִסְדֵּר הַבְּקָר בְּעִקְבוֹת שֶׁשָׂכַח לְנַעֵלָן לְפִי הַהַלְכָה, וְהִצְרִיךְ שׁוּב לְחַלְצֵן וּלְנַעֵלָן עַל פִּי הַסֵּדֶר. אֶךְ אֵיצִיק בְּשָׁלוֹ - ”קִבְּלֵתִי עַל עֲצָמַי מִשְׁהוּ וְאֲנִי חַיֵּב לְעַמֵּד בּוֹ, וְשׁוּם דָּבָר לֹא יִזִּיז אוֹתִי מֵהַחֲלֻטָּתִי, גַּם לֹא צַעֲקוֹת הַמְּפַקְדִים אוֹ שְׂאֵר עֲנָשִׁים צְבָאִים” - הִיָּה מְשֻׁנֵּן לְעַצְמוֹ.

בְּבָקְרוֹ שֶׁל יוֹם רְבִיעִי, כָּל הַפְּלָגָה הִיָּתֶה צְרִיכָה לְטוֹס בְּשָׁנֵי מְסוּקִים לְפַעֲלָה צְבָאִית. הוּא קָם מִקְדָּם מֵהַרְגִיל, הִתְאַרְגֵּן וְיִצֵּא לְמִסְדֵּר. לְפַתַּע נִזְכַּר שֶׁשָׂכַח לְנַעַל אֶת הַנְּעָלִים לְפִי הַסֵּדֶר הַהַלְכָתִי. הוּא רָץ חֲזָרָה לְחֹדֶר לְחַלֵּץ אֶת נְעָלָיו וּלְנַעֵלָן שׁוּב. מִשׁוּם מָה הַפַּעַם הוּא הִסְתַּבֵּךְ עִם הַשְּׂרוּכִים הָאֲרָפִים, עַד שֶׁחָלַץ אֶת נְעָלָיו וְנַעַל אֶת שֶׁל יְמִין תַּחֲלֶה וְאַחַר כֵּן אֶת שֶׁל שְׂמָאל, וְקָשַׁר אֶת שְׂמָאל וְאַחַר כֵּן אֶת שֶׁל יְמִין עָבְרוּ דְּקוֹת אֲרָכוֹת. הוּא לֹא רָצָה לְאַחַר לְמִסְדֵּר, הוּא יָדַע שֶׁהַפְּלָגָה יוֹצֵאת הַיּוֹם לְפַעֲלָה צְבָאִית חֲשׁוּבָה. זְמַן רַב הִתְאַמֵּן הוּא וְחֲבָרָיו לְפַעֲלָה זוֹ, וְכִלְמֵם רָצוּ לְהוֹכִיחַ אֶת הַצִּלְחָתָם הַגְּדוּלָה. הוּא רָץ לְמִסְדֵּר וּמִרְחוֹק רָאָה שֶׁהַמְּפַקֵּד עוֹמֵד

על מקומו וְכַל הַפְּלָגָה מוֹכֵנָה. כְּשֶׁנִּסְּתָה לְהִשְׁתַּחֲלֵל לַפְּלָגָה הָיָה מְאַחַר מִדֵּי, הַמִּפְקֵד רָאָה אוֹתוֹ - "חֵיל בֵּא הִנֵּה!" - צָעַק. הוּא הִגִּיעַ בְּמַהֲרָה, כְּלוּ מְבַהֵל. "מָה קָרָה, לָמָּה אַחֲרֵת?" - "אֵה הַנְּעָלִים..." - גַּמְגָּם אִיצִיק - "לֹא נִעַלְתִּי אוֹתָן כְּמוֹ שְׂצָרִיד... וְעַד שֶׁנִּעַלְתִּי אוֹתָן אֵה אֵה...". הַמִּפְקֵד, שֶׁהִסְפִּיק לְהִכִּיר אֶת 'הַשְּׂגֵעוֹן' שֶׁל אִיצִיק, הִתְעַצְבֵּן - "אַתָּה לֹא יוֹצֵא אֶתְנוּ לַפְּעֵלָה!" - צוּח - "אַתָּה תֵּשֵׁב כָּאֵן בְּמַחְבֹּשׁ וַיְהִיָּה לָךְ הַרְבֵּה זְמַן לַנְּעֵל וְלַחֲלֹץ אֶת הַנְּעָלִים כְּמָה שֶׁתִּרְצֶה!".

הַפְּלָגָה עָלְתָה לְמִסּוּקִים וְהוּא נִשְׂאָר בּוֹדֵד בְּמַחְבֹּשׁ. מַחְשָׁבָה עָלְתָה בְּלִבּוֹ, 'הִנֵּה קִימְתִּי אֶת הַהֲלָכָה בְּאֲדִיקוֹת וּבִדְבָקוֹת וְרַק רַע יִצָּא לִי מִזֶּה, אוֹלִי לֹא הָיָה שׁוֹה לִי לְשֹׁמֵר אֶת הַהֲלָכָה הַזֹּאת בְּאֲדִיקוֹת רַבָּה כֹּל כֵּךְ?' - מִתּוֹךְ מַחְשָׁבוֹת אֵלוֹ נִרְדָּם.

לְאַחַר כְּמָה שְׁעוֹת כְּשֶׁהִתְעוֹרֵר, שָׁמַע צְעָקוֹת מִתּוֹךְ הַבְּסִיס, טְלָפוֹנִים בְּהוֹלִים וְכֻלָּם רְצִים, "מָה קָרָה?" - שָׁאַל, "לֹא שָׁמַעְתָּ? שְׁנֵי הַמִּסּוּקִים שֶׁיִּצְאוּ מִכָּאֵן לִפְנֵי כְּמָה שְׁעוֹת הִתְנַגְּשׁוּ וְכֹל הַחֵילִים נִסְפוּ". - הָיָה זֶה 'אֶסוֹן הַמִּסּוּקִים' שָׁבוּ נִסְפוּ שְׁבָעִים וְשִׁלְשָׁה חֵילִים, תְּהֵא נִשְׁמַתָּם צְרוּרָה בְּצִרוּר הַחַיִּים.

דְּמָעוֹת רוֹתַחוֹת זָלְגוּ מֵעֵינָיו, דְּמָעוֹת שֶׁל עֶצֶב מֵהוֹלוֹת בְּדָמָעוֹת הוֹדָאָה, עֶצֶב עַל חֲבָרָיו שֶׁאֵבֵד וְהוֹדָאָה לֵה' עַל הַצֵּלְתוֹ.

לְיָמִים, לְאַחַר שֶׁשָּׁב בְּתִשְׁבּוּבָה שְׁלֵמָה, סִפֵּר הַחֵיל אֶת סִפּוּרוֹ וְאָמַר - "אִם מִצְוָה אַחַת קָלָה וּמְדַרְבְּנָן יְכוּלָה לְהִגָּן כֹּל כֵּךְ עַל מִי שֶׁשׁוֹמְרָהּ, כְּמָה כַּח הַגְּנָה וְשִׁמְרָה יֵשׁ לְמִי שֶׁשׁוֹמֵר אֶת כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה..."

דרוש לְפָרֶשֶׁת תְּרוּמָה

כַּח הַתּוֹרָה וְלוֹמְדֶיהָ

בְּפָרֶשֶׁתֵנוּ מְסַפֵּר עַל תְּרוּמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. עִם יִשְׂרָאֵל כְּהִרְגָלָם 'נִתְבָּעִים וְנוֹתְנִים' (עֵינן ירושלמי שקלים פ"א ה"א), וְנִתְיַנְתֵּם בְּעֵינן יָפֵה.

בֵּין הַדְּבָרִים שֶׁהָיוּ נִצְרָכִים לְמִלְאֲכַת הַמִּשְׁכָּן הָיוּ עוֹרוֹת תְּחָשִׁים (עֵינן שמות כה, ה). הַתְּחַשׁ הָיָה מִיַּן חִיָּה שְׁעוֹרָה מְלֵא בְּגוּנִים שׁוֹנִים וְנָאִים. וְכִמוֹ שְׁמוּבָא בְּרִש"י בְּשֵׁם הַגְּמָרָא (שבת דף כח ע"ב), 'תְּחַשׁ - מִיַּן חִיָּה, וְלֹא הִיְתָה אֶלָּא לְשַׁעָה וְהִרְבֵּה גּוּנִים הָיוּ לָהּ'.

וְאִם נִתְבוּנָן בְּדַבְרֵי חֲזו"ל הַלְלוּ, נִרְאֶה שְׁכָל בְּרִיאָתוֹ שֶׁל הַתְּחַשׁ לֹא הִיְתָה אֶלָּא כְּדִי שְׁיֻכְלוּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּעוֹרוֹ לְצַרְךָ הַמִּשְׁכָּן, וְאֵלּוֹ לֹא הָיָה קִיָּם הַמִּשְׁכָּן לֹא הָיָה נִבְרָא הַתְּחַשׁ, שֶׁהָרִי מִיָּד לְאַחַר שֶׁהוּקָם הַמִּשְׁכָּן כְּלָה מִיַּן הַתְּחַשׁ מִן הָעוֹלָם.

תְּכִלִּית הַבְּרִיאָה

הַשְּׁקָפָה זוֹ - צְרִיכָה לִהְיוֹת לְאָדָם עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר מֵהַבְּרִיאָה, שְׁכָל הַבְּרִיאָה כְּלָה לֹא נִבְרָאָה אֶלָּא לְצַרְךָ וְקִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת. שֶׁהָרִי מְפָרֵשׁ בְּדַבְרֵי הַזֶּהֱרַקְדוּשׁ (בראשית דף קלד ע"א) שֶׁהַקְּב"ה הִסְתַּפֵּל בַּתּוֹרָה וְעַל פִּיהָ בְּרָא אֶת הָעוֹלָם. וְהֵינּוּ שְׁכָל הָעוֹלָם נִבְרָא וּמִתְקַיֵּם אֶךְ וְרַק לְצַרְךָ הַתּוֹרָה וְלוֹמְדֶיהָ.

נִמְצָא שֶׁהִטְבַּע וְהַגְּשָׁמִיּוֹת מְשַׁמְשִׁים לְצַרְכֵי הַקְּדוּשָׁה וְהַרוּחָנִיּוֹת.

וְכֵן מְצָאנוּ בְּגְמָרָא (ברכות דף נח ע"א) 'בֶּן זֹמָא רָאָה אוֹכוֹלוֹסָא עַל גַּב מַעְלָה בְּהַר הַבֵּייתָ, אָמַר, בְּרוּךְ חֲכָם הַרְזִים וּבְרוּךְ שְׁבָרָא כָּל אֵלּוֹ לְשַׁמְשֵׁנִי. הוּא הָיָה אוֹמֵר: כְּמָה יְגִיעוֹת יִגַּע אָדָם הָרֵאשׁוֹן עַד שֶׁמְצָא פֶת לְאָכֵל, חֶרֶשׁ וְזָרַע וְקִצֵּר וְעֵמֶר וְדָשׁ וְזָרָה וּבָרָר וְטָחוֹן וְהִרְקִיד וְלָשׁ וְאַפָּה וְאַחַר כֵּךְ אָכַל. וְאַנִּי מְשַׁכֵּים וּמוֹצָא כָּל אֵלּוֹ מִתְקַנֵּינן לְפָנָי. וְכְמָה יְגִיעוֹת יִגַּע אָדָם הָרֵאשׁוֹן עַד שֶׁמְצָא בְּגָד לְלִבָּשׁ, גָּזַז וּלְבָן וּנְפֹץ וְטוֹהַ וְאַרְגַּ וְאַחַר כֵּךְ מְצָא בְּגָד לְלִבָּשׁ. וְאַנִּי מְשַׁכֵּים וּמוֹצָא כָּל אֵלּוֹ מִתְקַנֵּים לְפָנָי, כָּל

דורש טוב על התורה

האמות שוקדות ובאות לפתח ביתי ואני משכים ומוצא כל אלו לפניי. ועוד מובא בגמרא (קידושין דף פב ע"א) 'רבי שמעון בן אלעזר אומר, ראית מימך חיה ועוף שיש להם אמנות? והן מתפרנסין שלא בצער, והלא לא נבראו אלא לשמשני'.

ועל פי זה יבאר הטעם למה שנתן ללומדי התורה כח לשנות את הטבע, וכמו שכתב האור החיים הקדוש (שמות יד, כז), 'התנה הקב"ה על כל מעשה בראשית להיות כפופים לתורה ועמליה, ולעשות כל אשר יגזרו עליהם, וממשלתם עליהם כממשלת הבורא ברוך הוא, ולזה תמצא כמו כן בשמים ובארץ ובכוכבים ובשמש וירח שלטו עליהם הצדיקים יחידים, ואין צריך לומר מרבים כאשר חקק ה' להם בעת הבריאה'. והדברים פשוטים שמאחר שכל הבריאה הנה לשמושם, אם כן כשיש צורך לשנות את השמוש משתנה השמוש על פי רצונם.

איך מתפללים?

ומזה הענין יש לאדם ללמד כיצד להתפלל. יש אדם שרוצה לשא אשה, וחברו רוצה בנים, והאחר רוצה דירה נאה, ועוד ועוד רצונות, וכשמתפלל על קיום רצונו לא תמיד נענה. וזאת מחמת המקטרגים הרבים החוסמים את שערי שמים שלא תתקבל תפלתו. ועל כן יש לאדם להתחכם ולכוון שכל בקשותיו יהיו לצורך רוחני ולא גשמי, והינו, שרוצה לשא אשה ובנים - כדי לקים מצות פריה ורבייה, דירה נאה - כדי לקים מצות מעקה או מזוזה או שיהיה מקום להשראת השכינה (עיין עוד במ"ש בדרוש לחנוכת הבית), ואז בודאי יענו לו מן השמים.

ועל זה יש להליץ מה שאומרים בתפלה בימות החורף 'משיב הרוח ומוריד הגשם' - דהינו שכדי להוריד את הגשם - את הגשמיות, צריך להשיב כנגד המקטרגים שכל מה שמתפלל הוא לשם רוחניות. וזהו 'משיב' - למקטרגים, 'הרוח' - שכל כונתו לרוחניות.

התכלית הנרצית

עוד התבוננות יש להתבונן, שהרי מין התחש הזה בודאי נברא בבריאית העולם, שהרי "אין חדש תחת השמש" (קהלת א, ט), ואף עבר את המבול בתבתו של נח עם שאר החיות. וגם אותו טרח נח לכלכלו ולפרנסו. וכך חי לו מין התחש מאות שנים, עד שהצרכו לשמושם במשכן. ללמדנו שפדאית הכנה של מאות שנים כדי שפעם אחת ישמש הדבר לצורך קדשה או מצוה.

וכדומה לזה אמרו חז"ל (יבמות דף סג ע"א), 'אין פְּרָעָנוֹת בָּאָה לְעוֹלָם אֶלָּא בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל - דְּהֵינּוּ, שְׂאֵלְפֵי פְּרָעָנוֹת שֶׁבְּכָל דּוֹר וְדוֹר שֶׁמְגִיעוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵאַמּוֹת הָעוֹלָם, כָּל תְּכִלִּיתָן הִיא שְׁעָם יִשְׂרָאֵל יִלְמְדוּ וְיִקְחוּ מוֹסֵר.

וְזֶה מֵאַמֵּר הַנְּבִיא - "הִכְרַתִּי גוֹיִם נִשְׁמוּ פְּנוֹתָם הַחֲרַבְתִּי חוּצוֹתָם מִבְּלֵי עוֹבֵר נִצְדוּ עֲרִיהֶם מִבְּלֵי אִישׁ מֵאִין יוֹשֵׁב. אֲמַרְתִּי אַךְ תִּירְאֵי אוֹתִי תִקְחֵי מוֹסֵר" (צפניה ג, ו - ז), לְהוֹרוֹת שְׂכָל הַחֲרַבְנוֹת בְּעוֹלָם הַנֶּם רַק לְתַכְלִית אַחַת - "אֲמַרְתִּי אַךְ תִּירְאֵי אוֹתִי תִקְחֵי מוֹסֵר".

אַחַת הַדְּגָמָאוֹת לְכָךְ שֶׁהִטְבַּע מִשְׁרַת אֶת הַתּוֹרָה, מִתְבַּטֵּאת בְּמַעֲשֵׂה שֶׁהָיָה לִפְנֵי מְאוֹת שָׁנִים עַל אֲדָם בְּאַחַת מֵעֲרֵי אִירוּפָּה שֶׁחָלָה בְּחֵלִי נוֹרָא. הָרוּפְאִים נוֹאֲשׂוּ מַחֲיוֹ וְקָבְעוּ שְׁמִיּוֹ סְפוּרִים. כְּשֶׁפָּנָה לְרַבּוֹ לְהַתִּיעֵץ עִמּוֹ מֶה יַעֲשֶׂה, שְׂאֵלוֹ פְּרָטִים רַבִּים אוֹדוֹת תְּכוּנוֹת הַמְּחֻלָּה.

לְפֶתַע קָם הָרַב מִמְּקוֹמוֹ וּפָנָה לְאַרוֹן הַסְּפָרִים, הוֹצִיא סֵפֶר שְׁלֹחַן עֲרוּךְ חֵלֶק יוֹרֵה דְעָה, פָּתַח בְּהִלְכוֹת טְרָפוֹת (הַנְּמַצִּים מִסִּימָן כֵּס וְהַלָּאָה), הִצְבִּיעַ עַל אַחַת הַהִלְכוֹת וְאָמַר לְחוֹלָה - "תִּקְרְאִי!"

הִלָּה קְרָא, וְלֹא הִבִּין מֶה הַקֶּשֶׁר. "הַמְּשֹׁךְ לְקִרְאָה" - צוּה הָרַב, וְהִלָּה הַמְּשִׁיךְ לְקִרְאָה אֶת דְּבָרֵי הַרְמִ"א בְּהִגָּ"ה. לְכַשְׁפִּים אֶת הַסְּעִיף, אָמַר לוֹ רַבּוֹ בְּשִׁמְחָה - "יֵשׁ לְנוּ פִתְרוֹן!"

הִלָּה שָׁלַא הִבִּין שְׂאֵל "לְמָה כְּבוֹד הָרַב מִתְכוּוֹן?"

"פְּשוּט" - עָנָה הָרַב, "הַמְּחֻלָּה שְׁלֹךְ הִנָּה נִתּוּנָה לְמַחֲלַקַת מֶרֶן רַבִּי יוֹסֵף קָאָרוֹ, וְהַרְמִ"א - רַבִּי מִשֵּׁה אִיסְרָלִישׁ, הָאֵם נִחְשָׁב חֵלִי זֶה כְּטָרְפָה? לְדַעַת מֶרֶן - אִין חֵלִי זֶה נִחְשָׁב כְּטָרְפָה, וְלְדַעַת הַרְמִ"א - חֵלִי זֶה נִחְשָׁב כְּטָרְפָה. אֵתָהּ נִמְצָא כְּעַת בְּאַרְצוֹת אִירוּפָּה - אֲשַׁכְּנֹז, שְׁהַרְמִ"א הָיָה 'הַמְּרָא דְאַתְרָא', וְהִלָּא הוּא פֶּסֶק שֶׁחֵלִי זֶה הֵנוּ חֵלִי הַמְּטָרִיף, וְיֵשׁ חֲשֵׁשׁ סְבִיר מֵאֵד לְחַיִּיד. קוּם עֲלֵה לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, שָׁם הָיָה מֶרֶן 'הַמְּרָא דְאַתְרָא' וְהוּא פֶּסֶק שְׂאִין חֵלִי זֶה מְטָרִיף, וּבּוֹדָאי תַּחֲיָה שָׁנִים רַבּוֹת".

הִלָּה שָׁמַע לְרַבּוֹ, וְחִישׁ מֵהַר עֲזַב אֶת עִירוֹ וְעָקַר לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל. וְאֶכֶן פֶּסֶק הַהִלְכָה שֶׁל מֶרֶן הַשְּׁלֹחַן עֲרוּךְ הִתְקַיֵּם בּוֹ וְהוּא חֵי עוֹד שָׁנִים אַרְכוֹת בְּשִׁלּוֹה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, אֵתְרָה דְמֶרֶן...

**דרוש
לפרשת תצוה**

למוד התורה בלבד

שמן זית זך

"ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלת נר תמיד" (שמות כז, כ).

מצינו בחז"ל שהשוו את המנורה לחכמה, ומטעם זה אמרו (בבא בתרא דף כה ע"ב) 'הרוצה שיהיה ידריים, שמנורה בדרום' (פרש רש"י - יחזיר פניו לדרום בתפלתו). ופשוט הדבר שזאת החכמה המדברת כאן הנה חכמת התורה הכוללת בה את כל החכמות, וכמאמר חז"ל (אבות פ"ה מכ"ב) 'הפך בה והפך בה דכלא בה', שכדי לזכות בה יש להתנגע במאד מאד, וכבר הפליגו חז"ל ואמרו (אבות פ"ו מ"ו) 'בארבעים ושמונה קנינים התורה נקנית', ובכל אחד מאלו הקנינים נאמרו פרושים רבים.

אך כלל אחד בדרך לרכישת קנין התורה, מלמד אותנו פסוק זה, ש"השמן זית" - הינו חכמת התורה, יהיה "זך". ללא ערוב של חכמות אחרות או שאר דברי בטלה, וכאשר זוכה לכך - זוכה לכתרה של תורה.

על יסוד זה - נסגרה ישיבת וולוז'ין המעטיקה, דבר שהסב צער נורא לראש הישיבה הרב נפתלי צבי יהודה ברלין זצ"ל - המכנה בפי כל הנצי"ב מוולוז'ין - עד שחלה את חליו האחרון ממנו לא קם. וכל זה כדי לא להפגע לדרישה הרוסית להכניס את למוד השפה הרוסית לתוככי הישיבה. כי ידעו גם ידעו רבני הישיבה, שאין קיום ללמוד התורה כשהוא מערב עם חכמות אחרות או דברים אחרים.

לא להסיח דעת

ובכלל השקידה בלמוד התורה, נכלל גם כן כמה האדם שקוע בעמקה של תורה ולא מסיח דעתו ממנה, דבר המראה על הערך הגדול לתורה, ולחבור אמתי.

ספר אחד מנאמני ביתו של מֶרֶן הגר"ש אֶלְיָשִׁיב זצ"ל - 'פעם שאלתי את הרב כיצד זכה לזכרון מפלא, ולשליטה בהירה ובְּרוּרָה בכל חלקי התורה?', ענה לי הרב - "הגמרא (מגילה דף יח ע"ב ועוד) דורשת את הפסוק "התעייף עיניך בו ואיננו" (משלי כג, ה) על למוד התורה, התורה נעלמת ונאבדת בהסח הדעת של רפרוף עין. ומכלל לאו אתה שומע הן, שמי שלא מסיר ממנה את דעתו רגע אחד ממילא זוכה לזכרה!" - 'נדהמתי מאד מהתשובה' - ספר אותו מקרב, 'הנה כאן ספר לי מֶרֶן זצ"ל כמסיח לפי תמו את עצמתו וגדלתו הרוחנית, ואת הקף שקדנותו'.

לדרגה כזו זוכים רק לאחר שעמלים ויגעים בתורה, ומתחברים אליה באמת, שרק ביגיעה גדולה כזו יכולים לזכות לכתרה של תורה. וכן פרש בספר כתב סופר על התורה פסוק זה - "שמן זית זך כתית למאור להעלת נר תמיד" - 'יש לפרש, שרמז כאן באמרו שמן זית זך כתית למאור - לעמלה של תורה, שצריך שיהיה "כתית", פרוש לכתת עצמו וליגע עצמו, על דרך שאמרו (בבא בתרא דף קמה ע"ב) "כל ימי עני רעים" (משלי טו, טו) - אלו בעלי הגמרא'.

ספר אברך אחד העושה חיל בלמודו בצורה מפליאה, מהו סוד הצלחתו ואמר - "משתדל אני לא לאמץ את ראשי או להכניס לראשי ידיעות משמעותיות, שלא יהיה חלילה על חשבון למוד התורה. מטעם זה לא למדתי את משחק השח - מט, ואף לא הוצאתי רשיון נהיגה, כדי שלא יכנסו דברים אחרים בעלי משמעות לראשי".

וכדברי אותו אברך נמצא מפרש במדרש (שיר השירים פרשה א, ג) 'למה נמשלו דברי תורה לשמן, אם יתן אדם קרטוב של מים לתוך חבית של שמן, קרטוב שמן יוצא כנגדו, כך מי שהוא מלא חכמה אם מכניס דברי הבטלה, דברי חכמה יוצאים מלפניו לפי מה שהוא'.

מְלַמַּד טוֹב

ומעתה, כמה יש להתיגע למצא מלמד ומורה טוב שילמד את בנינו תורה, שהרי כתבו המפרשים, 'שהשמן זית זך היה צריך חכמי לב בעשיתו' (עין בספר משכיל לדוד שמות כה, ו). ואם השמן שהוא רק המשל הרומו לתורה, צריך חכמי לב בעשיתו, כמה חכמת לב צריך בחנוף הילדים ובדרך ללמדם תורה.

צא ולמד מדורות ראשונים, כיצד מסרו נפשם בעמלה של תורה, וקימו את דברי הרמב"ם בידו החזקה (הלכות תלמוד תורה פ"א ה"ח) הכותב - 'כל איש מישראל

דורש טוב על התורה

חַיֵּב בְּתַלְמוּד תּוֹרָה, בֵּין עֲנִי, בֵּין עָשִׁיר, בֵּין שְׁלֵם בְּגוּפוֹ, בֵּין בֶּעַל יְסוּרִין, בֵּין בָּחוּר, בֵּין שֶׁהָיָה זָקֵן גָּדוֹל שֶׁתִּשָּׂש כּחוֹ, אֶפְלוּ הָיָה עֲנִי הַמִּתְפַּרְנֵס מִן הַצְּדָקָה וּמַחֲזֵר עַל הַפְּתָחִים וְאֶפְלוּ בֶּעַל אִשָּׁה וּבָנִים, חַיֵּב לִקְבֹּעַ לוֹ זְמַן לְתַלְמוּד תּוֹרָה בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר, וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה - כִּפְשׁוּטוֹ בְּכָל עֵת. וְזֹאת מִפְּנֵי שֶׁהִכִּירוּ וְטָעְמוֹ אֵת מְתִיקוֹת הַתּוֹרָה, עַל יְדֵי שֶׁרְבוּתֵיהֶם יָדְעוּ לְהַמְתִּיק לָהֶם וּלְגַלוֹת לָהֶם אֵת אוֹרָה הַצָּפוֹן וְכְנוּס בְּתוֹכָהּ.

וּמִסְפָּר עַל הַגָּאוֹן ר' יְחִזְקֵאל אֲבַרְמֶסְקִי זצ"ל, בֶּעַל הַחֲבוּר הַנוֹדָע 'חֲזוֹן - יְחִזְקֵאל' עַל הַתּוֹסֵפֶתָא, שֶׁבְּכָל בִּקְרָה הָיָה מִתְפַּלֵּל לְאַחַר בְּרִכּוֹת הַתּוֹרָה וְאוֹמֵר "רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, כַּעַת חֲתַמְתִּי בְּבִרְכַּת הַתּוֹרָה 'הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל' - וְזֹאת עַל פִּי תַקְנַת חֲזוֹ"ל שֶׁיְסֻדּוּ וְתַקְנּוּ אֵת הַבְּרָכָה בְּנֶסֶח זֶה. וְאִם כֵּן רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, מִבְּקֵשׁ אֲנִי מִמֶּךָ לְהִיּוֹת תַּלְמִידֶךָ וְלִלְמַד מִמֶּךָ אֵת דִּינֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה וְחֻקוֹתֶיהָ". גַּם גָּאוֹן עֲצוּם זֶה חִפֵּשׂ מִלְּמַד, וּבַחֵר בְּטוֹב בְּיֹתֵר.

דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת כִּי תֵשֵׂא

מַעֲלַת הַשְּׁבֵת וְשִׁמְרָתָהּ

מַעֲלוֹתֶיהָ וּסְגֻלוֹתֶיהָ

"וְשִׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשְּׁבֵת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשְּׁבֵת לְדַרְתֶּם בְּרִית עִוְלָם" (שמות לא, 12). כְּאֵן נִצְטוּיֵנו עַל שְׁמִירַת הַשְּׁבֵת, וְהַמְתַּבּוֹנֵן בְּסִפְרִים הַקְּדוּשִׁים יִרְאֶה כִּמָּה הַפְּלִיגוּ חַז"ל בְּמַעֲלַת שְׁמִירַת שְׁבֵת וּבְשִׁבְחַ הַשְּׁוֹמְרָהּ.

צֶא וְלָמַד מִמָּה שְׁמַבְאָר בְּמַכִּילְתָּא (פֶּרֶשֶׁת כִּי תֵשֵׂא) 'רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן פְּרָטָא אוֹמֵר, כָּל הַמְשַׁמֵּר אֶת הַשְּׁבֵת כְּאֵלוֹ עָשָׂה אֶת הַשְּׁבֵת, שְׁנֹאֲמַר "לַעֲשׂוֹת אֶת הַשְּׁבֵת". רַבִּי אוֹמֵר, כָּל הַמְשַׁמֵּר שְׁבֵת אַחַת כְּתַקְנָהּ מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כְּאֵלוֹ שׁוֹמֵר שְׁבֵתוֹת מִיּוֹם שְׁבָרָא הַקַּב"ה אֶת עוֹלָמוֹ עַד שְׁיַחֲיוּ מֵתִים, שְׁנֹאֲמַר "וְשִׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשְּׁבֵת".

וְעוֹד אָמְרוּ (שֵׁם פֶּרֶשֶׁת וַיִּסַּע פֶּרֶשָׁה ו) "'שִׁמְרֵ שְׁבֵת מִחֻלְלוֹ וְשִׁמְרֵ יְדוֹ מֵעֲשׂוֹת כָּל רָע" (ישעיהו נו, ב). הֵא לְמַדְנֵנו שְׁכָל מִי שְׁמַשְׁמֵר אֶת הַשְּׁבֵת מְרַחֵק מִן הָעֲבָרָה'.

נִמְצָא שֶׁהַשְּׁבֵת הִנֵּה מְקוֹר לְכָל הַמַּעֲלוֹת וְהַבְּרָכוֹת, וְכִמוֹ שְׁכַתֵּב ר' שְׁלֵמָה אֶלְקַבֶּץ בְּפִיּוּטוֹ הַמְּפָרֵס וְהַקְּדוּשׁ 'לְכָה דוּדִי' - 'לְקִרְאֵת שְׁבֵת לְכוּ וְנִלְכֶה כִּי הִיא מְקוֹר הַבְּרָכָה'.

גַּם לְרִפּוּאָה שְׁלֵמָה כְּחֵה שֶׁל הַשְּׁבֵת יָפָה, וְכַפִּי שְׁפָרַשׁ הַחֶפֶץ חַיִּים אֶת מֵאֲמַר חַז"ל בְּגִמְרָא (שֵׁם דָּף יב ע"א) 'שְׁבֵת הִיא מְלֻזֶּקֶת וְרִפּוּאָה קְרוּבָה לְבֵא' - דִּהִינּוּ שְׂאֵם הַשְּׁבֵת תִּפְסִיק מְלֻזֶּקֶת עַל אָדָם זֶה מַחְלוּלָה - 'רִפּוּאָה קְרוּבָה לְבֵא'.

כִּמָּה מְצַעַר לְרִאוֹת אֲנָשִׁים הַמְּחַפְּשִׁים סְגֻלוֹת לְשִׁמְרָהּ אוֹ לְדַבְּרָ אַחַר, בְּעוֹד שְׂאֵת הַשְּׁבֵת שֶׁהִיא מְקוֹר כָּל הַבְּרָכוֹת וְהַסְּגֻלוֹת, מַחְלָלִים. וְרַמְזוּ לָזֶה, שְׁתַּבַּת 'סְגֻלָּה' עוֹלָה כְּתַבוֹת 'שְׁבֵת קֹדֶשׁ' בְּגִימְטְרִיָּה (קִטְנָה).

גלות וגאולה

בגלות אמריקה במשך שנים רבות הייתה שמירת השבת כרוכה במסירות נפש. לא פעם ראש המשפחה לא היה עומד בלחץ הפרנסה, ולא היה עומד בנסיון הקשה ומחלל שבת כדי להביא פרנסה לעולליו הקטנים, וכיון שיעבר עברה ושנה בה נעשית לו כהתרה' (עיין יומא דף פו ע"ב) יחד עם עוד עברות אחרות עד שפרקו עלם. ומה היה בסופם? שאותם הבנים שנולדו להם וטרחו למענם כל כך, הפנו ערף לאלקיהם ולהוריהם, נשאו נשים נכריות והתבוללו באפן נוראי, ושכחו את הוריהם המזדקנים. ותחלת הכלל הייתה מפריקת עלה של השבת הקדושה.

מעלת שמירת השבת בגלות, מעלה יתרה יש לה. צא ולמד ממה שכתב הרמח"ל (ספר תקט"ו תפילות תפילה רצ"ו) 'מעלת שמירת השבת בגלות היא להראות שישאל אפלו בהיותם משעבדים לאמות העולם, באמת עבדיו של הקב"ה הם, ואין היצר הרע שולט עליהם, ובזכות זה תתעורר השכינה עלינו להוציאנו מעבדות לחרות'. וכן אמרו בגמרא (שבת קיח ע"ב), 'אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהם אמה ולשון'.

ובמדרש (ילקוט שמעוני במדבר פרק ח רמז תשיט) מובא, 'אומר הקב"ה: אם שמרתם גרות של שבת אני מראה לכם גרות של ציון, ואיני מצריכה לכם לראות באורה של חמה אלא בכבודי אני מאיר לכם. והאמות עתידין להיות מהלכין לאורכם. וכל כך למה? בזכות הגרות שהן מדליקין בשבת'.

נמצא שגאולת עם ישראל מגלותם גם היא תלויה בשמירת השבת. ואמנם במשך אלפי שנים, בכל שנות גלותם, שמרו ישראל את השבת במסירות נפש, והשבת שמרה עליהם. המשפט ההסטורי 'יותר משישראל שמרו על השבת השבת שמרה עליהם' - הכר כמשפט מפתח גם אצל החפשיים שלא שמרו את השבת.

השבת כמתנה

ספר המגיד הגדול ר' ראובן קרלינשטיין שליט"א - 'באחת הפעמים בהיותי מחבר בבית החולים אל מכשיר הדיאליזה יחד עם עוד כמה חולי כליות, דברו החולים ביניהם כדרך האנשים שמדברים על כל דבר. לפתע נכנסה אחת האחיות וספרה - 'הבקר אחת האחיות חגגה את יום הולדתה, היא הביאה בקבוק יין ועוגה לחלק לכל העובדים. בין העובדים הייתה אחות דתיה. משקבלה את כוס היין שמזגה לה בעלת השמחה, סרבה לשותתה. כשהפצירה בה אמרה לה

בְּשֶׁקֶט - "מִכִּיּוֹן שֶׁאֵת מַחְלַלֵת שֶׁבֵת בְּפִרְהֶסְיָא, אֲסוּר לִי עַל פִּי הַהֲלָכָה לְשִׁתּוֹת אֵת הַיִּין שְׁמוֹזְגָת".

הָאָחוֹת הַחוּגְגָת נִפְגָּעָה עַד מָאֵד, וְכַעֲסָה. הִיא הִתְחִילָה לְצַעֵק עָלֶיהָ וּלְרִיב אֹתָהּ. הַסְּפוּר הִתְפָּרַס כְּאִשׁ בְּשִׂדָה קוֹצִים בְּכָל הַמַּחְלָקָה, וּבִיחּוּד בְּקֶרֶב הָאֲנָשִׁים הָרְחוּקִים מִן הַתּוֹרָה וְהַמְצוֹת, שֶׁהִזְדַּרְזוּ וּבָאוּ לִגְעוֹר בְּאוֹתָהּ אָחוֹת דְּתִיָּה שֶׁפָּגְעָה בַּחֲבֵרָתָהּ לְעַבּוּדָה, וְאִיךָ הַעֲזָה לַעֲשׂוֹת זֹאת? וְעוֹד הָעֲרוֹת שׁוֹנוֹת.

"וַיִּמָּה אַתֶּם אוֹמְרִים?" שָׁאַלָה הָאָחוֹת אֵת כָּלֶם, וְהִסְתַּכְּלָה עָלַי. יָדַעְתִּי שְׁכּוֹנָתָה לְהַקְנִיט וּלְקַנְטֵר, וְעַל כֵּן שֶׁתִּקְרָא אֵיךְ בְּזִמְן שֶׁשֶׁתִּקְרָא כָּל חוּלֵי הַכְּלִיּוֹת הַמְּחַבְּרִים לְדִיאֲלִיזָה שֶׁהָיוּ אֵתִי בַּחֲדָר, הִתְחִילוּ לְהִתְמַרְמֵר עַל הַהִתְנַהֲגוּת הַמְּבִישָׁה שֶׁל הַדְּתִיָּה הַזֹּאת. עַד מְהֵרָה הִגִּיעוּ גַם לִכְפִּיָּה הַדְּתִיָּה וְגִיּוּס הַחֲרָדִים, וְעוֹד טְעָנוֹת שְׁנִשְׁמָעוֹת מִפִּי אַחֵינוּ הַטּוֹעִים תְּמִידִין כְּסִדְרוֹן.

בְּאוֹתָהּ הַפַּעַם הִחְלַטְתִּי שְׁלֵא לְהִגִּיב, אֵיךְ בְּשָׁבוּעַ לְאַחַר מִכּוֹן, חִכִּיתִי שְׁכָל הַחוּלָּים יִתְחַבְּרוּ לְמַכְשִׁיר הַדִּיאֲלִיזָה שְׁלֵא יוּכְלוּ לְבָרוּחַ בְּאַמְצַע הַדְּרָשָׁה, וּפְתַחְתִּי אֵת פִּי -

"יֵשׁ לִי סְפוּר מְעַנֵּן לְסַפֵּר לָכֶם" - סְפוּר הֵם הָיוּ מוֹכְנִים לְשִׁמְעַ גַּם מְחַרְדֵי - "אֶתְמוּל בְּעָרֵב הָיִיתִי בְּסַעֲוֹדַת אַרוֹסִין. הַסַּעֲוֹדָה הָיְתָה כְּהוֹגֵן, הַשְּׁבָחִים עַל בְּנֵי הַזּוּג שֶׁהוֹלְכִים לְהִקִּים אֵת בֵּיתָם הִגִּיעוּ מְכֹל עֵבֶר. וְאִזּוֹ הִגִּיעַ הַרְגַע הַגְּדוֹל, הַחֲתָן הָעֵנִיק לְכָלָה מִתְּנָה. הָעֵטִיפּוֹת וְהַפְּרָחִים שֶׁכִּסּוּ אֵת הַמִּתְּנָה הָיוּ מְכַבְּדִים, הַרְהָרְתִי - 'אִם הָעֵטִיפָה כֵּךְ מָה יֵשׁ בְּפָנִים?'

וְהַכְּלָה מְחִיכָת פּוֹתַחַת עוֹד עֵטִיפָה וְעוֹד עֵטִיפָה, סָרַט וּפְרַח, עַד שֶׁהִגִּיעָה לְקַפְסָא קְטַנָּה. כְּשֶׁפְתַּחָה אֵת הַקַּפְסָא הִמְתַּח הָיָה בְּאוֹרִי, הִיא הוֹצִיאָה מִתּוֹכָה טְבַעַת מְדֵהִימָה עִם יְהִלּוּם זוֹהָר בִּיפִיּוֹ. כָּל הַמְּשַׁתְּפִים מְחֵאוּ כְּפִים. אֵיךְ לְפִתַע צָעָקָה הַכְּלָה - "אִיזָה מִתְּנָה מְגַעִילָה, אֲנִי לֹא אוֹהֶבֶת אֵת הַשְּׁטוֹת הַזֹּאת" - וְזָרְקָה אֵת הַטְּבַעַת עַל הַרְצָפָה וְהִסְתַּלְּקָה מִהַמְּקוֹם. הַחֲתָן הַחֹוֹרִי, הָיוּ צָרִיכִים לְתַמְךָ בּוֹ שְׁלֵא יִפֹּל. הָאוֹרְחִים הִתְבַּיְשׁוּ וְהִחְלוּ לְהִסְתַּלֵּק מִן הַמְּקוֹם, וְכֵךְ נִגְמַר טַקְס הָאֲרוֹסִין.

כְּמוֹכֵן שֶׁהַחֲתָן כָּבֵר הָיָה מְסַפֵּק אִם לְהַמְשִׁיךְ אֵת הַשְּׁדוּךְ הַזֶּה. בְּקִשׁוֹ מִמֶּנִּי כָּעַת לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בֵּית וּלְדַבֵּר עִם הַחֲתָן. נוֹ, מָה אַתֶּם אוֹמְרִים, כְּדֹאֵי לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בֵּינֵיהֶם וְשִׁיתְחַתְּנוּ אוֹ לֹא?"

כָּל הַנוֹכְחִים הִסְכִּימוּ פֶּה אַחַד שֶׁאֲסוּר לִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם שְׁלוֹם בֵּית, וְהִטְעִימוּ וְאָמְרוּ שִׁי אִם קָדָם הַנְּשׂוֹאִין הִיא עוֹשָׂה לוֹ כְּאֵלָה בּוֹשׁוֹת וּבְזִיוְנוֹת, מָה יְהִיָּה אַחַר כֵּךְ!"

"גם אני חושב כך" - אמרתי והמשכתי בדרשתי - 'שבוע שעבר ספרה אחת האחיות ספור על אחת מחברותיה לעבודה שסרבה לשנות את היין שמזגה לה האחות המחללת שבת, וכלכם צעקתם על התנהגותה המבישת ועוד ועוד.

אך אם תתבוננו תראו, שכל מחלל או מחללת שבת במעשיהם גורמים לבזיון נורא לקב"ה, כמו הכלה שבזתה את חתנה ואף יותר, שהרי אמרו חז"ל (שבת דף י"ב) 'אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ומבקש אני לתנה לישראל, לך והודיעם!' - הקב"ה אומר שיש לו מתנה טובה שרוצה לתנה רק לעם ישראל, וכשנותן להם את המתנה הזו ששבת שמה, מעניק עמה גם את כל הסגלות הנפלאות שיש בה. והנה מגיע אדם, ולפני כלם מחלל את השבת ומראה שמואס במתנה, ומשפיל את כבוד הנותן - שהוא מלך מלכי המלכים הקב"ה - ועוד מצפה שלא יהיה דינו כגוי לגבי שתיה מיינו?

שתיקת הנוכחים הבהירה שהבינו את המסר...

ומעתה על כל אחד ואחד להזהר עד מאד במתנה זו ולכבדה כפי כחו, כנאה וכיאה לשבת קדש!!!

דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת וִיקָהָל

מִדַּת הַזְרִיזוֹת

טוֹיֵת הָעֵזִים

"וְכָל הַנְּשִׂימִים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֶתְנֶה בְּחֻמָּה טוֹו אֶת הָעֵזִים" (שמות לה, כו). וּבְרַשׁ"י "טוֹו אֶת הָעֵזִים" - הִיא הֵיטָה אֲמֵנוֹת יִתְרָה שְׁמַעֲל גְּבִי הָעֵזִים טוֹיֵן אוֹתָן'.

וּמְקוֹר דְּבָרָיו מֵהַגְּמָרָא (שבת דף צט ע"א), 'תְּנִינָא מִשּׁוּם רַבִּי נַחֲמִיָּה: שְׁטוּף בְּעֵזִים וְטוֹי מִן הָעֵזִים', הִינּוּ שְׁמַעְשָׂה הַשְּׁטִיפָה וְהַטּוֹיָה הִיָּה בְּהִיּוֹת הַצֶּמֶר מְחַבֵּר לְעֵזִים.

וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לַעֲיֵן מִפְּנֵי מָה הַצֶּמֶר לְהַשְׁתַּדֵּל בְּאֲמֵנוֹת יִתְרָה כְּזוֹ וְלַעֲשׂוֹת עֲבוֹדוֹת אֵלּוּ מֵעַל הָעֵזִים מִמָּשׁ? כְּלוּם אִם הִיוּ טוֹוִים אֶת הַצֶּמֶר הַתְּלוּשׁ הִיָּה נֶחֱסֵר מִשְׁהוּ מִעֲבוּדָה זֹו?

וְאִפְשָׁר שֶׁבָּא לְרַמֵּז, שֶׁבְּכָל דְּבָר שֶׁל קִדְשָׁה יֵשׁ לְאָדָם לְהַזְדַּרֵּז לַעֲשׂוֹתוֹ כִּמְהָ שְׁיִוִּתֵר מֵהַר לֵלֵא שֶׁהוּוֹת וְעֻכּוּב, וְלִכֵּן אֶת הַצֶּמֶר מֵעַל גְּבִי הָעֵזִים, טוֹו אוֹתָם לֵלֵא שֶׁהוּוֹת שֶׁל גְּזִיזָה וְנִפּוּץ וּשְׂאָר הַמְּלֵאכּוֹת הַנִּצְרָכוֹת לְעִבוּד הַצֶּמֶר, אֲלֵא עֲשׂוּ הַכֵּל בְּבֵת אַחַת לְמַהֵר אֶת הַזְּמַן הַנִּצְרָף לְכֵל מְלֵאכָה בְּנִפְרָד.

הַנְּהַגַּת הַצְּדִיקִים

וְכֵן הִיא הַנְּהַגַּת הַצְּדִיקִים, שְׁכָל מַעֲשֵׂיהֶם בְּזְרִיזוֹת. וְכִבֵּר הַזְּהִיר עַל זֶה בְּסִפְרֵי רֵאשִׁית חֻמָּה וְכַתֵּב (שער הקדושה פרק שביעי), 'צָרִיף הָאָדָם כְּשִׁיתְעוֹרֵר מִשְׁנָתוֹ יָקוּם מִיַּד לְתַת כְּבוֹד לְיוֹצְרוֹ לְעַסֵּק בַּתוֹרָה, וְלֵא יִתְעַצֵּל בְּאִפְּן שִׁיחֹזֵר לִישׁוֹן, אֲלֵא בְּזְרִיזוֹת יָקוּם לְעִבוּדָתוֹ יִתְבָּרַף, כִּי הַתְּעוֹרְרוֹת הָרוּחַ מוֹרָה עַל הַזְּרִיזוֹת, כְּעִבְדֵי הַמֶּלֶךְ הָעוֹבְדִים אֶת אֲדוֹנֵיהֶם בְּזְרִיזוֹת לְמִצַּא חֵן בְּעֵינָיו. וְיִרְאוּ לְכֵל, הִיּוֹת מַעֲשֵׂיהֶם בְּזְרִיזוֹת גְּדוּל וּבְאֵהָבָה רַבָּה כְּדִי שִׁידַע הַמֶּלֶךְ טוֹב לִבָּם עִמּוֹ וְיִגְדֵּלֵם וְיִנְשָׂאֵם. וּבְעֶרְףֵךְ כִּמְהָ רְאוּי שְׁנַזְדַּרֵּז לְעִבוּדָת מְלַכְנוּ וְיוֹצְרֵנוּ לְמִצַּא חֵן לְפָנָיו שִׁיכַפֵּר עוֹנוֹתֵינוּ

וְתִהְיֶה תּוֹרַתְנוּ רְצוּיָה לְפָנָיו שֶׁנִּקְרָא עֲבָדָיו'. (ועי' בספר הכוזרי מאמר שלישי אות ה).

עֲנִינִים רוֹחֲנִים

וְאִם בְּעִנְיֵי הָעוֹלָם הַזֶּה הַגְּשָׁמִיִּים יוֹדֵעַ הָאָדָם שֶׁאִם לֹא יִשְׁתַּדֵּל לְהַשִּׁיג מְבַקְשׁוֹ לֹא יִשְׁגֹּנוּ, בְּעִנְיָנִים רוֹחֲנִים עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם לְהִשְׁתַּדֵּל לְהַשִּׁיגָם, שֶׁהָרִי הַיֵּצֵר הָרַע מְפָרִיעַ וּמוֹנֵעַ, מִסִּית וּמְדִיחַ מְלַקֵּים מִצּוֹת אֵלּוּ.

וּמִטַּעַם זֶה אָמְרוּ חַז"ל (אבות פ"ב, מ"ד), 'אַל תֹּאמֶר לְכַשְׁאֲפָנָה אֲשֶׁנָּה שֶׁמָּא לֹא תִפְנֶה' - הִינּוּ שְׂאִין לָאָדָם לְדַחוֹת וּלְהִשְׁתַּחֲוֹת שׁוֹם דְּבָר, וּבִיחֻד בְּעִנְיָנִים רוֹחֲנִים. וְעַל זֶה הָיָה מוֹסִיף הָאָדָמוֹרִי מְקוֹצֵק שְׁבִדוֹרוֹת אַחֲרוֹנִים, שֶׁגָּבַר כַּח הַיֵּצֵר עַל הַבְּרִיּוֹת, "שֶׁמָּא לֹא תִפְנֶה" נִהְיָה 'וּדְאִי לֹא תִפְנֶה'.

וְזֶהוּ טַעַם אֲמָרָם (מכילתא בא, אות ט. הובא שמות יב, יז), "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמִּצְוֹת" - אֲפֹשֶׁר לְקַרְאָה 'הַמִּצְוֹת', כְּשֵׁם שְׂאִין מַחְמִיצִין אֶת הַמִּצְוָה כִּי אֵין מַחְמִיצִין אֶת הַמִּצְוֹת, שֶׁאִם בָּאָה מִצְוָה לִיָּדֶךָ אֵל תַּחְמִיצְנָה אֲלָא עֲשֵׂה אוֹתָהּ מִיָּד'.

"רַחֵשׁ לְבִי"

וְעַל פִּי זֶה נִרְאָה לְפָרֶשׁ מֵאֲמַר הַכְּתוּב (תהילים מה, ב) "רַחֵשׁ לְבִי דְבַר טוֹב אֲמַר אֲנִי מַעֲשֵׂי לְמַלְךָ" - שְׂאוֹמֵר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם, שֶׁכֶּאֱשֶׁר "רַחֵשׁ לְבִי" לַעֲשׂוֹת "דְּבַר טוֹב" תַּכְּף וּמִיָּד אֲנִי מִזְרֵז עֲצָמִי וְאוֹמֵר "מַעֲשֵׂי לְמַלְךָ", שֶׁיֵּשׁ לַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם הַדְּבַר שֶׁעָלָה בְּמַחְשַׁבְתִּי.

וְרָמַז רָמְזוּ עַל אָדָם שֶׁתַּכְּף לְאֲמָרֵי פִּיו מְקַיֵּם לֹלָא שְׁהוֹת, שֶׁנִּדְמָה לְבוֹרְאוֹ שֶׁמִּשְׁבַּח בְּבַחֲנֵינָת 'בְּרוּךְ אוֹמֵר וְעוֹשֶׂה'.

מַעֲלַת הַזְּרִיזוֹת

בְּכַמָּה דְּבָרִים טוֹבִים וּמוֹעִילִים יְכוֹל הָאָדָם לְזַכּוֹת כְּשֶׁיִּקְנֶה אֶת מִדַּת הַזְּרִיזוֹת. לֹא פַעַם אֲנּוּ רוֹאִים אֶת אֲזֵלַת יָדָם שֶׁל אַנְשֵׁים שׁוֹנִים שֶׁעַם מְעַט זְרִיזוֹת הָיוּ יְכוֹלִים לְהַעֲפִיל וּלְעֵלוֹת בְּסֵלֶם הַהַצְלָחָה.

מִקְרָה אֶחָד מִנֵּי רַבִּים כִּיִּצַּד מַעֲשֵׂה אֶחָד שֶׁל זְרִיזוֹת הֵיטִיב עִם כָּלֵל הָעַם הַיּוֹשֵׁב בְּצִיּוֹן, בְּסַפּוֹר הַבָּא:

בתקופת מלחמת השחרור ירושלים הייתה במצור. בלתי נתן היה להכניס מוצרים לעיר, והכל היה במדה ובמשורה. המצרכים שפן הגיעו, הגיעו בשירות, תוך סכנה גדולה.

כשהגיע יום הפורים, ראו התושבים שלצורך קיום מצות היום חסרים הרבה דברים, ביניהם גם מגלת אסתר כשרה. היו מגלות בודדות בכל העיר והיה צורך דחוף להביא מגלות אחרות.

באותו הזמן הייתה בעיר משפחת 'אליהו', ובין ילדיהם היו שני האחים הרב מרדכי [לימים הראשון לציון הרב מרדכי אליהו זצ"ל], ואחיו הגדול הרב נעים. הם קבלו על עצמם לכתב את מגלת אסתר מתוך מגלה אחרת. כל אחד קבל על עצמו לכתב חצי מהמגלה, על מנת להספיק את כתיבת המגלה עד חג הפורים.

במשך ימים ספורים ישבו השנים וכתבו במרץ, וכשהגיע חג פורים הייתה לתושבי העיר הרוחה במגלה נוספת כשרה (ספר אביהן של ישראל ח"ג עמוד 65).

כשהיו תלמידים צעירים נכנסים אל הגאון ר' שלמה זלמן אוירבך זצ"ל היה מזרזם להספיק וללמד הרבה בזמן קצר.

וכששאלוהו - "כיצד הדבר אפשרי?" ענה ואמר - "הזמן הוא כמו גומי, אפשר למתחו ולהכניס בו הרבה!".

אחד מידידי, אברך בירושלים, החליט באחת השבתות לישים את דברי האדמו"ר מגור זצ"ל שאמר - 'במסכת שבת יש עשרים וארבעה פרקים, כנגד עשרים וארבע שעות של שבת, לרמז לנו שיש ללמד את כל המסכת בשבת'.

החליט ועשה: כל השבת יגע בעמל במסכת זו, דף אחר דף, ללא התבטלות, ובעת צאת השבת על פי זמן רבנו תם זכה לסיים את כל המאה חמשים ושבעה דפים של מסכת זו.

כלום אין זו דגמא המחייבת וממחישה את דברי הגאון ר' שלמה זלמן אוירבך זצ"ל - 'שהזמן הוא כמו גומי, ואפשר למתחו...'

**דְרוֹשׁ
לְפָרֶשֶׁת פְּקוּדֵי**

דְאָגָה לְחַיִּים רוֹחֲנַיִם

סדר סדור המשכן

”וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. בְּיוֹם הַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֲדָשׁ תִּקַּים אֶת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד” (שמות מ, א - ב). בְּפָרֶשֶׁתְנוּ מְבֹאָר סֵדֵר בְּנֵית הַמִּשְׁכָּן בְּפָרְטֵי פָרְטִים, וְלֹא לְחֻנָּם הָאֲרִיכָה הַתּוֹרָה בְּפָרְטִים אֵלּוּ. וְצָרִיכִים אָנוּ לִידַע לָמָּה נִכְתְּבוּ, וּמָה אֶפְשָׁר לְלַמֵּד מֵהֶם?

הַדְבָר הָרִאשׁוֹן שֶׁנִּצְטָוָה מֹשֶׁה הוּא לְדַאֵג לְאֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְכִכְתוּב ”וּשְׁמַת שֵׁם אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְסִכַּתָּ עַל הָאֲרוֹן אֶת הַפָּרֹכֶת” (פסוק ג), וְרַק לְאַחַר מִכֵּן לְשִׁלְחוֹן, וְכִכְתוּב ”וְהִבַּאתְ אֶת הַשִּׁלְחוֹן וְעִרְכַתְ אֶת עִרְכוֹ וְהִבַּאתְ אֶת הַמִּנְרָה וְהַעֲלִיתְ אֶת גִּרְתֶּיהָ” (פסוק ד). וְכִבֵּר בְּאֵרוֹ חֲזוּ”ל (עיין בבא בתרא דף כה ע”ב) שֶׁהַשִּׁלְחוֹן רוֹמֵז לְפָרְנִסְתּוֹ שֶׁל אָדָם.

נִמְצָא שֶׁכָּאֵן נִצְטָוָה מֹשֶׁה לְדַאֵג בְּתַחֲלָה לְעִנְיַי הַרוּחַ שְׂאוֹתֵם הָאֲרוֹן מִסְמַל, וְרַק אַחַר כֵּן לְעִנְיַיִם הַגְּשָׁמִיִּים שְׂאוֹתֵם הַשִּׁלְחוֹן מִסְמַל.

הַלְקַח לְדוֹרְנוּ

וְלִכֵּן כְּתוּבָה הַתּוֹרָה אֶת פְּרוּט סֵדֵר הַפְּסוּקִים, לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד מִדְרָךְ סֵדוֹר עֲבוּדַת הַמִּשְׁכָּן לְכָל הַנְּהַגוֹת הַחַיִּים. וְכַגּוֹן בְּקִנְיַת דִּירָה, לְבִדֵּק קִדְּם כָּל שְׁהִמְקוּם נְקִי מִפְּגָעִים רוֹחֲנַיִים, וּמִתְאִיִּים לְצַבִּיּוֹן הַיְהוּדִי הַטְּהוֹר, וְרַק אַחַר כֵּן שְׁנָקִי גַם מִמְכָּשׁוּלִים גְּשָׁמִיִּים. וְכֵן כְּשֶׁרוֹצִים לְצַאת לְטִיּוּל אוֹ נֶפֶשׁ, יֵשׁ לְבִדֵּק קִדְּם כָּל אֶת הַסְּכָנוֹת הַרוֹחֲנַיּוֹת, כְּמוֹ שְׁבוּדָקִים אֶת הַסְּכָנוֹת הַגְּשָׁמִיּוֹת

חֲנוּךְ הַיְלָדִים

וּבְכֻלָּל צוּוִי זֶה הוּא הַצָּרֵךְ לְדַאֵגָה לְחֲנוּךְ הַיְלָדִים, וְאֲרוֹן בְּרִית ה' אֲשֶׁר עָלָיו נִמְצָאִים שְׁנֵי כְרוּבִים וּפְנִיָהֶם כְּפְנֵי תִיּוּבָק (עיין סוכה דף ה ע”ב) - מְרַמֵּז לְזֶה. וּפְעָמִים

וההורים שולחים את ילדיהם ללמד בבית הספר הקרוב לבית 'כי שם יש גנת משחקים גדולה', או 'כדי שלא יצטרכו להטלטל בהסעות'. שקולים אלו ודומיהם חשובים הם, אך בחשיבות משנית. ראשית צריך לדעת מהו החנוך שנוחלים בין כתלי בית ספר זה? והאם מחנך הוא על פי ערכי היהדות הצרופה המסורה לנו דור אחר דור? ואם התשובה חיובית, אפשר לבדק הלאה גם את עניני החמר ודומיו.

כמה הורים אשר לא הלכו בדרך סדר בגינת המשכון, ודאגו לצרכי חיייהם הגשמיים של ילדיהם, בעוד שעל הצורך הרוחני לא ברוו כלל, וסוף דבר שאבדו את ילדיהם משני עולמות.

"הזרעים בדמעה ברנה יקצרו"

ספר מרן הראשון לציון הרב עובדיה יוסף וצ"ל - 'באחת הפעמים שהזמנתי לסדר חפה וקדושין, הצרכתי להמתין זמן מה עד שיגיעו הקרואים. בינתיים התישבתי באחד השלחנות ועסקתי בלמודי.

לפתע שמעתי קול בכי. התפלאתי, הלא זמן חתונה פעת ועת לשמח.

הבטתי לצדי וראיתי אדם לבוש מחלצות, נפר שהוא בעל ממון והוא מקמר בבכי.

נגשתי אליו ושאלתי "מה קרה?"

"הרב לא יכול לעזר לי!" - אמר והמשיך בבכיו.

הפצתי בו ואמרתי - "דאגה בלב איש ישחנה" (עיין משלי יב, כה), ספר לי! אולי בכל זאת אוכל לעזר לך?!"

פתח ואמר - "כבוד הרב, בן אחד יש לי, ואני אוהבו כנפשי. מה שרצה נתתי לו, כסף וזהב לרב. יום אחד בקש ממני שהוא רוצה רכב, על המקום נתתי לו צ'ק פתוח ואמרתי לו - 'קח את הצ'ק ותקנה איזו מכונית שאתה רוצה. הוא קנה מכונית יפה ושמח.

יום אחד בשעה שמונה בערב ראיתי אותו יוצא מהבית, "לאן אתה הולך, בני היקר?" - שאלתי.

"למסבה עם חברים" - ענה קצרות. עלה למכונית ונסע.

אני ואשתי המתנו לבואו. השעה עשר בלילה, ועדין לא הגיע, קצת דאגתי. אחת עשרה, כבר החלטתי להתקשר למשטרה, אך התבישתי. שתיים עשרה, אחת, והבן לא מגיע.

בשתיים בלילה כשילבי מתפלץ מדאגה, ראיתי מרחוק את הרכב שלו מתקרב, בתוכו היו שלשה אנשים, והנהג לא היה בני. נלחצתי, 'מה קרה לבני היקר?'

כשהגיע הרכב לפתח הבית ראיתי את בני שרוע במושב האחורי של הרכב. שני החברים שהיו איתו אחזו בו כדי לסייע בעדו ללכת, והוא כלו שכור.

"מה קרה?" שאלתי בדאגה.

"כלום", ענו החברים וצחקו - "הוא רק לקח קצת סמים, עוד מעט הוא יתעורר מזה".

"סמים" - צעקתי, "מי נתן לו?"

"כלם לוקחים!" - אמרו החברים, ומהרו להסתלק.

הכנסתי את בני אל הבית, הוא נפל ישר על הרצפה, לא שם לב בין מינו לשמאלו. ישבתי לידו והתחלתי לבכות. כלום לא אבכה, כבוד הרב, על זה!?, שכעת לקראת מי זקנתי נפל בני יחידי לסמים, ומי אמר שיצליח לצאת מזה?" סיים האיש.

"לאן רשמת את בנך ללמד?" - שאלתי.

"לבית ספר פלוני, ואחר כך לאוניברסיטה פלונית, שניהם היו קרובים לבית ומפארים ביותר!" - ענה האיש.

"נו, מה הנך רוצה?" - שאלתי - "הילד לא אשם, הלא אתה שלחת אותו למקומות כאלה המועדים לפרענות, ומה יעשה הנער ולא יחטא? אתה אשם במצבו! ועליך לבכות על עצמך שגרמת לו כך! שהרי הכתוב אומר "הזרעים בדמעה ברנה יקצרו" (תהילים קכו, ה), אתה שרצית חיים קלים ורשמת את בנך לבית ספר קרוב לבית, בלא לברר את סוג החנוף הנתן בו וזרעת ברנה ולא השקעת בחנוכו, עכשו אתה קוצר בדמעה..."

ספר
ויקרא

דורש טוב
על התורה

דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת וִיקְרָא

'רַחֲמָנָא לְבָא בְּעֵי'

קִרְבַּן חֲטָאת

פְּרִשְׁת וִיקְרָא עוֹסֶקֶת כְּלָה בְּעִבּוּדַת הַקִּרְבָּנוֹת. בְּתַחֲלָה עוֹסֶק הַכָּתוּב בְּקִרְבָּנוֹת עוֹלָה, אַחַר כֵּן בְּקִרְבָּנוֹת שְׁלָמִים וְאַחַר כֵּן בְּקִרְבָּנוֹת חֲטָאת. כָּל קִרְבָּן וְקִרְבָּן מַעֲלָתוֹ גְּדוּלָה עַד מְאֹד, אֲךָ הַקִּרְבָּן הַמִּיחָד שֶׁנַּעֲסֵק בּוֹ הוּא קִרְבַּן חֲטָאת.

וְאוֹמֵר הַכָּתוּב "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נִפְשׁ כִּי תַחֲטִיא בְּשִׁגְגָה מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה..." (ויקרא ד, א - ב). כָּאֵן מְלַמְּדֵנוּ הַכָּתוּב שֶׁהַקִּבְיָה בְּרַחֲמֵיו הַמְרַבִּים, לֹא זֹו בְּלִבְד שֶׁלֹא מַעֲנִישׁ אֶת הַחוּטָא מִיַּד בְּשַׁעַת חֲטָאוֹ, אֲלֵא אִף נוֹתֵן לוֹ דֶּרֶךְ לְתַקוּן מַחֲלֵט שֶׁל הַחֲטָא. וְכֵאֲשֶׁר נִכְשַׁל הָאָדָם בְּחֲטָא בְּשִׁגְגָה, צָרִיךְ לְהִבְיֵא קִרְבָּן לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁסּוּמְךָ עַל הַקִּרְבָּן וּמִתְנַדָּה עַל חֲטָאֵיו (עֵינן יוֹמָא דָּף לו ע"א).

תְּכִלִּית הַקִּרְבָּן

וְסוּד עֲנִיִן הַקִּרְבָּנוֹת מְפָרֵשׁ בְּזֵהַר הַקְּדוּשׁ (פִּרְשֵׁת פִּינַחֵס דָּף רַמ ע"א וּבִפִּירוּשׁ מֵתוּק מִדְּבַשׁ שֶׁסּוּד עֲמוּד תב), 'שְׁבִזְמָן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קִיָּם כְּאֲשֶׁר הָאָדָם מְקַרֵּב אֶת קִרְבָּנוֹ עַל חֲטָאוֹ, כָּל כְּפָרְתוֹ תְלוּיָהּ עַד שְׁמֵת־חֲרַט בְּאַמַּת עַל חֲטָאוֹ, שָׂרַק עַל יָדֵי זֶה שׁוֹבֵר אֶת כַּחוֹת הַטְּמֵאָה שֶׁנִּבְרָאוּ מִחֲטָאוֹ, וְאֵז מִתְקַבֵּל קִרְבָּנוֹ לְרִצּוֹן. וְאִם רוּחַ הַטְּמֵאָה הֵהִיא לֹא נִשְׁבְּרָה אֵינן קִרְבָּנוֹ שׁוֹהַ כְּלוּם, וְנִמְסָר לְכִלְבִּים שֶׁהֵם כַּחוֹת הַטְּמֵאָה, וְאֵינן חֵלֶק לְקַבְיָהּ בּוֹי'.

וְנוֹרָא הַדְּבַר, שֶׁפְּעֻמִּים וְיִכְשַׁל הָאָדָם בְּאִיזָה חֲטָא, וְכִדֵּי לְכַפֵּר עַל חֲטָאוֹ יִלְךְ וְיִבְחַר פֶּר מִשְׁבַּח נְקִי מִכָּל מוּם, וְיוֹצִיא עָלָיו מְמוֹן הַרְבֵּה, וְאִף יִשְׁמַר אוֹתוֹ כָּל הַדֶּרֶךְ לִירוּשָׁלַיִם שֶׁלֹא יִזַּק וְשֶׁלֹא יִזַּק, וְיִפְרֹד מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ לְכַמָּה שְׁבוּעוֹת עַד שֶׁיִּגְיעַ

לירושלים בתנאים של אז, ויטלטל עצמו בדרךכים, ויחשב 'שכל זה לצורך כפרת עונו שחטאו'. ומשיגיג על בית המקדש וישחט הכהן את קרבנו, ישמח שעלתה מחשבתו לכפר על חטאו. אך האמת היא, שלא רק שלא התכפר חטאו, אלא נוסף גם הוא שקרבנו הלך לחיצונים, וכל מה שטרח ויגע היה לריק ולבהלה. וזאת משום שלא התחרט באמת על עונו, ועשה מעשהו כמצות אנשים מלמדה, ללא שימת לב שיש להתחרט על עונו.

נמצא ש'רחמנא לבא בעי' (פרוש: הקב"ה רוצה את לבו של אדם) - אין הוא דבר חיצוני בקרבן, אלא עקר העקרים, ובלעדיו אין קרבנו שוה לכלום.

סוס נשאר סוס

ומעסק הקרבן נלמד לדרך עבודת ה', שעל האדם לעשות את המצות בכונת הלב מרבה. וגם מספר על חסיד אחד שנכנס לרבו האדמו"ר מקוצק ובפיו שאלה - "רבי" - אמר החסיד, "ראיתי כתוב שאם אדם עושה תענית דבור ארבעים יום זוכה הוא לגלוי אליהו, ואני עשיתי כבר שמונים יום, והיאך לא הגיע אלי 'התשבי'?"

צחק האדמו"ר, ובקש ממנו שיביט מחלון חדרו ואמר - "בא תראה את הסוס שבחצר, כל ימיו הוא בתענית דבור, מאכלו רק תבן ומשכבו על הקרקע, ועם כל מעלות אלו, לא רק שלא זכה לגלוי אליהו אלא נשאר סוס כשהיה!". נמצא שכל הדרךים הללו הנן רק חלק אחד בדרך העולה בית אל, אך העקר הוא עבודת הלב!!!

לא רק הלב

אמנם יש אנשים התועים לומר, שכיון שהקב"ה רוצה רק את הלב, בשביל מה לעשות מעשים?

על זו הטענה התשובה פשוטה, שהלא כל מצות התורה מכחישות טענה זו, שהקב"ה לא אמר שנעשה את המצות בלב אלא במעשה. וכבר כתב ספר החנוך (מצוה טז), 'דע כי האדם נפעל כפי פעלותיו, ולבו וכל מחשבותיו תמיד אחר מעשיו שהוא עושה בהם, אם טוב ואם רע, ואפלו רשע גמור בלבבו וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, אם יערה רוחו וישים השתדלותו ועסקו בהתמדה בתורה ובמצות, ואפלו שלא לשם שמים, מיד ינטה אל הטוב, ובכח מעשיו ימית

הִיצַר הָרַע, כִּי אַחֲרֵי הַפְּעֻלוֹת נִמְשָׁכִים הַלְּבָבוֹת'.

גַּם בְּעִבוּדַת הַקְּרִבּוֹנוֹת מְצָאנוּ שֶׁהַתּוֹרָה צִוְּתָה שְׂצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה וּלְהִבְיֵא קְרִבֵּן אֶל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּבַד בְּבַד עִם הַבָּאֵת הַקְּרִבֵּן יֵשׁ לְהַתְחַרֵּט עַל חֲטָאוֹ.

וּמִטַּעַם זֶה מְבֹאָר (שְׁבַת דָּף יב ע"ב), כֹּאֲשֶׁר רַבֵּי יִשְׁמַעֵאל בֶּן אֱלִישֶׁע קָרָא וְשָׁגַג וְהִטָּה אֶת הַנֵּר בְּשַׁבָּת, 'כָּתַב עַל פְּנִקְסוֹ, אֲנִי יִשְׁמַעֵאל בֶּן אֱלִישֶׁע קְרִיתִי וְהִטִּיתִי נֵר בְּשַׁבָּת, לְכַשְׁיִבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אָבִיא קְרִבֵּן חֲטָאת שְׁמִנָּה, וְלֹא הִסְתַּפַּק בְּחֻרְטָה שְׁבַלְב!

וְכָל אָדָם הַטּוֹעֵן טַעֲנָה זֹו, מִכִּיר בְּעִצְמוֹ שְׁטַעֲנָה זֹו בְּשִׁקָּר יְסוּדָה, שֶׁהֲלֹא גַּם הוּא יוֹדֵה שֶׁעַל מִצְוֹת מְסֻיְמוֹת לֹא תִכּוֹן הָאֲמוּנָה בְּלֵב, כְּמִצְוֹת מִיְלָה, אוֹ חֲמֵץ בְּפֶסַח וְכְדוּמָה, שִׁיאֵמַר הָאָדָם 'אֲנִי מֵאֲמִין בְּקַב"ה בְּלֵב, וּבְזֶה אֶסְתַּפֵּק וְלֹא אֲמוּל אֶת בְּנִי אוֹ 'אוֹכֵל חֲמֵץ בְּפֶסַח! הֲלֹא כָּל הַשּׁוֹמֵעַ יִצְחַק לוֹ, שְׁדַבְּרִיו דַּבְּרֵי כְּסִיל הֵמָּה. וְכֵן הַדַּבֵּר בְּכָל מִצְוֹת הַתּוֹרָה, שְׁכַשְׁצוּתָה הַתּוֹרָה אֶת צוּוּיָהּ כְּוִנְתָּה הִיָּתָה עַל מְנַת שִׁיעֲשׂוּ!...

**דרוש
לפרשת צו**

מלאכת קדש ומלאכת חל

שנו הבגדים

בפרשתנו מבאר סדר העבודה. אחת העבודות שהיו במקדש היתה הוצאת הדשן, וקדם לכן היה צריך הכהן להחליף את בגדיו, וככתוב "ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה אל מקום טהור" (שמות ו, ד). ופרש רש"י "ופשט את בגדיו" - שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד, בגדים שבשל בהן קדרה לרבו אל ימזג בהן כוס לרבו, לכך ולבש בגדים אחרים פחותין מהן. ומקורו מדברי הגמרא (שבת דף קיד ע"א) 'תנא דבי רבי ישמעאל: למדך תורה דרך ארץ, בגדים שבשל בהן קדרה לרבו אל ימזג בהן כוס לרבו!'

גם בדור שלנו, אף על פי שנחרב הבית עדין יש משמעות לדין זה שבגדים שבשל בהן קדרה לרבו אל ימזג בהן כוס לרבו - המלמדנו דרך ארץ. שהרי כתבו המפרשים (עיין בפירוש תורה תמימה על התורה כאן אות כח), שמכאן יש רמז מפרש ללבישת בגדים מכבדים לתפלה (וע"ע שבת דף י ע"א).

נשמה טהורה

אולם מלבד זאת, נראה ללמד מדין זה מוסר גדול עד מאד! שהרי בכל יום בבקר אנו אומרים - 'אלקי, נשמה שנתת בי טהורה היא, אתה בראתה אתה יצרתה, ואתה נפחתה בי ואתה משמרה בקרבי, ואתה עתיד לטלה ממני ולהחזירה בי לעתיד לבאי - ובזה מודים אנו בקיום הנשמה ובטהרתה, ואף במה שעתידי לחזר אל קונה.

ואם תבונן האדם יראה עד כמה תגדל הבושה, אם לא יחזיר את נשמתו טהורה ונקיה כמו שקבלה, שהלא אפלו בגדים שאפשר לפשטן ולהחליפן,

אָמְרוּ חו"ל - יְבָגְדִים שְׂבִשָּׁל בְּהֵן קִדְרָה לְרַבּוֹ אֵל יִמְזַג בְּהֵן כּוּס לְרַבּוֹ, שְׁמַחַמַת שְׁנַתְלַכְלְכוּ מִבְּשׁוּל הַקִּדְרָה אֵין רְאוּי לְבֵא כֶּךָ לְפָנֵי רַבּוֹ. וְאָנוּ מַה נַּעֲנֶה בְּיוֹם דִּין עַל לְכַלּוֹךְ הַנְּשֻׁמָּה?

וּמִצְאָנוּ אֲזַהֲרַת חו"ל עַל דְּבַר זֶה, שְׁאָמְרוּ (שַׁבַּת דף קנג ע"א) 'רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: שׁוֹב יוֹם אֶחָד לְפָנֵי מִיתְתְּךָ! וְכִי אָדָם יוֹדֵעַ אֵיזְהוּ יוֹם יָמוּת? אֵלֵא יְשׁוּב הַיּוֹם שְׁמָא יָמוּת לְמַחֵר, וְנִמְצָא כָּל יָמָיו בְּתִשׁוּבָה! אָמַר רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי - מִשָּׁל לְמַלְךְ שְׂזַמֵּן אֶת עַבְדֵּי סִעֻדָּה וְלֹא קָבַע לָהֶם זְמַן, פִּקְחִין שְׂבָהֵן קִשְׁטוּ אֶת עֲצָמָן וַיָּשׁוּבוּ עַל פֶּתַח בֵּית הַמֶּלֶךְ, טַפְּשִׁין שְׂבָהֵן הִלְכוּ לְמִלְאכְתּוֹ, אָמְרוּ - "וַיְדַאי יִטְרַחוּ לְהַכְנִיחַ הַסִּעֻדָּה וְנִסְפִיק לְהַכִּין עֲצָמָנוּ". פֶּתְאוּם בִּקֵּשׁ הַמֶּלֶךְ אֶת עַבְדָּיו, פִּקְחִין שְׂבָהֵן נִכְנְסוּ לְפָנָיו כְּשֶׁהָן מְקַשְׁטִין, וְהַטְּפָשִׁים נִכְנְסוּ לְפָנָיו כְּשֶׁהָן מְלַכְלְכִין. שְׁמַח הַמֶּלֶךְ לִקְרֹאת פִּקְחִים וְכַעַס לִקְרֹאת טַפְּשִׁים, אָמַר - "הִלְלוּ שְׁקִשְׁטוּ אֶת עֲצָמָן לְסִעֻדָּה יָשׁוּבוּ וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ, הִלְלוּ שְׁלֹא קִשְׁטוּ עֲצָמָן לְסִעֻדָּה יַעֲמְדוּ וַיִּרְאוּ!"

כִּמָּה יֵשׁ לָנוּ לְזַהֵר לְהִיּוֹת מִהַפְּקִיחִין מִשְׁמַחֵי הַמֶּלֶךְ וְלֹא מִן הַטְּפָשִׁים מְכַעֲסִין הַמֶּלֶךְ! וְכֵן דְּרוֹךְ הַצְּדִיקִים שְׂיִוְדָעִים וּמְכִירִים בְּמַעֲלָתָם שֶׁל הַפְּקִיחִים, שְׁכָל חֵייהֶם עֲמֵלִים לְהַגִּיעַ נְקִיִּים אֶל הַמַּפְגֵּשׁ עִם הַמֶּלֶךְ.

שְׁתֵּי פִּיּוֹת

טְעָנָה דּוּמָה לְזוֹ, מִצְאָנוּ בְּמָה שְׁאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאי בִּירוּשָׁלַיִם (בְּרֻכּוֹת פ"א ה"ב) 'אֵלוֹ הֵייתִי עוֹמֵד בְּגוֹפִי עַל הַר סִינַי בְּשַׁעַר שְׁנַתְנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, הֵייתִי מְבַקֵּשׁ לְבְרָא אֶת הָאָדָם בְּשְׁתֵּי פִּיּוֹת, אַחַת לְקִדְשׁ לְתוֹרָה וְתַפְלָה, וְאַחַת לְדַבְּרֵי תּוֹרָה' - וְזֶהוּ הַטַּעַם 'כִּי כָּלִי שֶׁהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ קִדְשׁ יִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ חֲלִי? (עֵיין בַּבֵּא מְצִיעֵא דף פד ע"ב), וַיְבָגְדִים שְׂבִשָּׁל בְּהֵן קִדְרָה לְרַבּוֹ אֵל יִמְזַג בְּהֵן כּוּס לְרַבּוֹ!"

וְאִכָּן טְעַנְתָּ ר' שְׁמַעוֹן חֲזָקָה הִיא, כִּי־צַד יְכוּל אָדָם, לְאַחַר שְׁנַבֵּל אֶת פִּיו אוֹ דְבַר בּוֹ דְּבָרִים אֲסוּרִים, לְבּוֹא וּלְהַתְּפַלֵּל אוֹ לְלַמֵּד תּוֹרָה?

וּמִנְגַּד, כִּמָּה כַּח יֵשׁ לְאָדָם שְׁשׁוֹמֵר אֶת פִּיו, וּמִדְּבַר בּוֹ רַק דְּבָרֵי תּוֹרָה וְדְבָרִים שְׁהוּרִים, שְׁאֵז בּוֹדָאי כַּח תּוֹרָתוֹ וְתַפְלָתוֹ חֲשׁוּבִים וּמוֹעִילִים לְאֵין עַרְףְּ! וְאִכָּן, כְּבָר כָּתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת (סוּטָה דף כ"א ע"א ד"ה ז'ה), 'סֵתָם תְּלַמִּיד חֶכֶם תּוֹרָתוֹ אֲמָנוּתוֹ וְעוֹסֵק בָּהּ וּמְהַרְהֵר כָּל שַׁעַר וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ ד' אַמוֹת בְּלֹא תּוֹרָה'. וְהֵינּוּ שֶׁהוּא מְכִיר וַיּוֹדֵעַ לְשֹׁמֵר עַל פִּיו וְעַל נִשְׁמָתוֹ.

ועל פי זה אמרתי לפרש את הפסוק "נדבות פי רצה נא ה' ומשפטיך למדני" (תהילים קיט, קח), דהינו שדוד המלך עליו השלום בענותנותו התפלל ש"נדבות פי" - הינו את מלות תפילתי "רצה נא ה'", אף על פי שאיני בגדר של תלמיד חכם ששקוע בתורה ולא שח שיחה בטלה, אלא אני בגדר של "ומשפטיך למדני" - אחד שעדין לומד ומתלמד.

מדת הנקיות

בדבר זה כלולה אחת מהמדות הטובות, היא מדת הנקיות אשר היא נר לרגלי הצדיקים והחסידים שבכל דור ודור. צא ולמד ממה שכתב בספר מסלת ישרים (פרק י) 'מדת הנקיות היא - היות האדם נקי לגמרי מכל מדה רעה ומכל חטא, גם כן ממה שהלב נפתח בו להורות התר בדבר, אך כאשר נחקר עליו באמת נמצא שלא היה ההתר ההוא נראה לו, אלא מפני היות הלב עדין נגוע קצת מן התאוה, כי לא טהר ממנה מכל וכל, על כן תמשכהו להקל לו'.

קטע מוסר זה, היה נר לרגלי ראש ישיבת 'נחלת דוד' מרן הגאון ר' ברוך שמעון סלומון זצ"ל, והיה מראה קטע זה לשומעי לקחו ומזהירם על זה, שפסיקת ההלכה צריכה להיות ללא נטיה כל שהיא.

וידועה בשער בת רבים הקפדתו על חומת הכשרות, עד כדי כך שהכשרו היה מקבל על כלם פה אחד. הקו שהנחה את הרב זצ"ל היה 'מדת הנקיות', והינו שאי אפשר לתת הכשר למקום מסים אם אין הוא כשר על פי ההלכה לגמרי, מכל הבחינות, הן מבחינת כשרות והן מבחינת צניעות או שמירת שבת וכדומה.

ומטעם זה לא היו מקבלים כשרות מקומות אשר הווי מוקד מפקפק לאנשים לא ישרים, או שהיו מוכרים שם עתונים פרוצים, למרות כשרות המאכלים.

דגמא נוספת למדת הנקיות ספרה על הראשון לציון, הגאון ר' מרדכי אליהו זצ"ל, שכשהתחיל לשוק את הבשר שבהכשרו, אסר על המשוק להזריק בו מים או חלבונים.

ספר משוק הבשר - 'זמן קצר לאחר שהתחלתי בשווק הבשר, ראיתי שאין הדבר רוחי, הייתי חיב כדי להרויח לתת בו מעט מים או חלבונים. נגשתי אל הרב אליהו ובקשתי התר להזריק עשרה אחוזים מים לבשר, תוך כדי שאני מציין שדבר זה יהיה רשום על האריזה באפן בולט, כך שמי שיקנה זאת, יהיה זה על דעתו והסכמתו.

אך הָרַב לֹא הִסְכִּים. כְּשִׁשְׁאֵלְתִּי לְטַעְמוֹ, אָמַר הָרַב - "גַּם אִם נִצִּין עַל הָאֲרִיזָה וְנִרְשָׁם שֵׁשׁ בְּבֶשֶׁר עֲשֶׂרָה אַחֲוִי מִים, וּמָה יִהְיֶה אִם הַמְּכֹנֶה תִּזְרִיק שְׁנַיִם עֲשָׂר אַחֲוִי מִים, נִכְשֵׁל בְּגִזְלִי! לֹא, אִינִי מוֹכֵן לְהִכְשֵׁל בְּגִזְלִי, וְעַל כֵּן אֵל תִּזְרִיק מִים כָּלְלִי!"

דרוש לפרשת שמיני

הקב"ה והצדיקים

דקדוקו עמהם

בפרשתנו אנו לומדים על דקדוקו של הקב"ה עם הצדיקים, וככתוב "ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרבי אקדש ועל פני כל העם אכבד וידם אהרן" (ויקרא י, ג). ופרש רש"י "ויעל פני כל העם אכבד" - כשהקב"ה עושה דין בצדיקים, מתירא ומתעלה ומתקלס, שאם אלו נענשים כל שכן הרשעים. וכן הוא אומר "נורא אלהים ממקדשיך" (תהלים סח, לו) אל תקרא ממקדשיך אלא ממקדשיך".

ומקור דברי רש"י מהגמרא (זבחים דף קטו ע"ב), 'אמר רבי חי'א בר אבא אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב נורא אלהים ממקדשיך? אל תקרי ממקדשיך אלא ממקדשיך, בשעה שעושה הקב"ה דין בקדושי מתירא ומתעלה ומתהלל'.

ואכן, אם נתבונן נראה שהדין עם הצדיקים הוא בדקות שבדקות. צא ולמד ממה שמובא בבבלי (אבל רבתי פרק שמיני) 'כשנהרג רבי עקיבא בקיסרי באה השמועה אצל רבי יהודה בן בבא ואצל רבי חנניה בן תרדיון, עמדו וחרגו שקים את מתניהם, וקרעו את בגדיהם, ואמרו - "אחינו שמעונו - לא נהרג רבי עקיבא על הגזל, ולא על שלא עמל בתורה בכל כחו, לא נהרג רבי עקיבא אלא למופת'.

והמדקדק ישתומם, שאלו היה רבי עקיבא עמל בתורה, אלא שהיה קצת מתרפה בה ולא לומדה בכל כחו, היתה מגיעה לו מיתתו האכזרית שסרקו בשרו במסרקות של ברזל. (עיין ברכות דף סא ע"ב).

עוד מצאנו בבבלי (אבות דר"ג פרק שלושים ושמונה ברייתא ג), 'כשתפשו את רבן שמעון בן גמליאל ואת רבי ישמעאל להרג, היה רבן שמעון בן גמליאל יושב ותוהה בדעתו ואומר - "אוי לנו שאנו נהרגין כמחללי שבתות וכעובדי כוכבים וכמגלי עריות וכשופכי דמים!" אמר לו רבי ישמעאל בן אלישע - "רצונך שאומר

לְפָנֶיךָ דָּבַר אֶחָד? אָמַר לוֹ - "אָמַר!" אָמַר לוֹ - "שָׁמָא כְּשֶׁהֵייתָ מִסֵּב בְּסֻעוּדָה בָּאוּ עֲנִיִּים וְעָמְדוּ עַל פֶּתַחְךָ וְלֹא הִנָּחְתָּם שְׂיִכְנָסוּ וְיֹאכְלוּ?" אָמַר לוֹ - "הַשָּׁמַיִם (לְשׁוֹן שְׂבוּעָה הוּא) אִם עָשִׂיתִי כֵּן, אֲלֹא שׁוֹמְרִים הָיוּ לִי יוֹשְׁבֵינִי עַל הַפֶּתַח, כְּשֶׁהָיוּ עֲנִיִּים בָּאִים הָיוּ מְכַנְסִין אוֹתָן אֲצִלִּי, וְאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין אֲצִלִּי, וּמְבַרְכִין לְשֵׁם שָׁמַיִם!" אָמַר לוֹ - "שָׁמָא כְּשֶׁהֵייתָ יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ בְּהַר הַבַּיִת וְהָיוּ כָּל אֲכֻלוֹסֵי יִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבֵינִי לְפָנֶיךָ זָחָה דַּעְתָּךְ עָלֶיךָ?" אָמַר לוֹ - "יִשְׁמַעְאֵל אַחִי, לֹא! אֲלֹא מִכָּאֵן לְאָדָם שְׂיִקְבֵּל אֶת פִּגְעוֹ!" (פְּרוּשׁ: שְׁלֹא יִהְיֶה רֵחַ אַחֲרֵי מִדּוֹת הַקַּב"ה כִּי גִזְרָה הִיא מִלְּפָנָיו - בְּנִין יְהוֹשָׁע).

וְהַדְּבָרִים מִבְּהִילִים עַד מָאֵד, שְׁאֵלוּ פַּעַם אַחַת הֲיָה מַעֲכָב אֵיזָה עֲנִי מִלְּהַכְנִס אֲצִלוֹ לְאֵלֶּל, אוֹ שֶׁהֵייתָ דַּעְתּוֹ זְחוּחָה עָלָיו מִחֲמַת הַכְּבוֹד הַמַּגִּיעוֹ, כְּכֹר הֵייתָ מַגִּיעָה לוֹ מִיתָה זוֹ כְּמַחְלָל שְׁבֵת אוֹ כְּעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה.

וְכֵן אָמְרוּ בְּגִמְרָא (יבמות דף קכא ע"ב) "וּסְבִיבּוֹ נִשְׁעָרָה מֵאֵד" (תהילים נ, ג), מִלְּמַד שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַקְדֵּק עִם סְבִיבּוֹ כְּחוֹט הַשְּׁעָרָה.

וְאֶפְשָׁר שֶׁזֶהוּ עִמָּךְ דְּבָרֵי חַז"ל בְּאֶמְרָם (סוכה דף נב ע"א) 'כָּל הַגְּדוֹל מִחִבְרוֹ יִצְרוּ גְדוֹל הַיַּמּוֹנִי - שֶׁמֵּאַחַר שֶׁהָאָדָם נִהְיָה יוֹתֵר צַדִּיק, מְדַקְדָּקִים אֹתוֹ יוֹתֵר וְיוֹתֵר עַל כָּל צַעַד וְשַׁעַל.

וְעַלָּה בְּמַחְשְׁבָה לְפָנַי לְפָרֵשׁ כָּאֵן אֶת מֵאֵמֶר הַכְּתוּב "טוֹב וְיִשָּׂר ה' עַל כֵּן יוֹרָה חֲטָאִים בְּדַרְךְ. יְדַרְךָ עֲנוּיִם בְּמִשְׁפָּט וְיִלְמַד עֲנוּיִם דְּרָכּוֹ. כָּל אֲרָחוֹת ה' חֶסֶד וְאֵמֶת לְנִצְרֵי בְרִיתוֹ וְעַדְתּוֹ" (תהילים כה, ח - י), וְהִינּוּ שֶׁהַפְּסוּק הָרִאשׁוֹן הָאוֹמֵר "טוֹב וְיִשָּׂר ה'" - הַמְדַבֵּר עַל רוֹצְחִים (עֵיין פִּירוּשׁ רִש"י שם), אֵינן הַקַּב"ה תּוֹפְסִים כָּל כָּךְ עַל חֲטָאִים שֶׁהֵם בְּשׁוֹגֵג, וְזֶהוּ שֶׁאֵמֵר "עַל כֵּן יוֹרָה חֲטָאִים בְּדַרְךְ" - דֵּהִינּוּ שְׁלֹא מַעֲנִישֵׁם אֲלֹא מִלְּמַדָּם אֲרָחוֹת חַיִּים.

וְהַפְּסוּק הַבָּא, כְּכֹר מְדַבֵּר עַל אֲנָשִׁים שֶׁבְּדַרְגָּה גְדוֹלָה מִקּוֹדְמֵיהֶם, וְאוֹמֵר "יְדַרְךָ עֲנוּיִם בְּמִשְׁפָּט" - הִינּוּ שְׁלֹא דֵּן אוֹתָם עַל עוֹנוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ מִכְרַח הַמְצִיאוֹת כְּאִנֹּס אוֹ מְדַבְרִים שֶׁעֲנִינָם שִׁיךְ בְּסוּדוֹת הַתּוֹרָה (עֵיין בְּפִירוּשׁ הַמַּלְבִּי"ם שם).

וְהַפְּסוּק הַבָּא, הָאוֹמֵר "כָּל אֲרָחוֹת ה' חֶסֶד וְאֵמֶת" - שֶׁהַקַּב"ה שֶׁהוּא כְּלִיל הָאֵמֶת וְאֵינן בּוֹ וְלוֹ הַדְּבָר הַקָּטָן שֶׁל שֶׁקֶר, וּמִמִּילָא מְדַקְדֵּק עַל כָּל אֲרָחוֹתָיו שֶׁל הָאָדָם, וְאֵף עַל מָה שֶׁלֹּא עָשׂוּ עַל פִּי מִדַּת הַחֶסֶד, אוֹ שֶׁסָּטוּ בְּמִקְצַת מְדַרְךָ הָאֵמֶת, זֶהוּ רַק "לְנִצְרֵי בְרִיתוֹ וְעַדְתּוֹ".

עברות הצדיקים

ספור חסידי מספר - שפעם אחת בעת תשליך הלך אחד מהחסידים מאחורי רבו, ובעת שנער את כנפי הבגד, כמעשה המראה על השלכת העונות, עשה החסיד תנועות כאוסף אותם אל חיקו.

לאחר אמירת התשליך, שאל האדמו"ר את חסידו מפני מה עשה כך?

ענה החסיד - "רבי, הלואי עלינו עונות כמו שלכם. הלא העונות שלכם מסתמא הם שפעם אחת לא התפללתם את כל התפלה בכונות הר"ש"ש, ושפעם אחת לא בכיתם מספיק על צרות כלל ישראל, דברים אלה הם מליצי ישר מספיק גדולים בשבילי!"

וספר אחד מגדולי תלמידי החוזה מלובלין - 'פעם אחת נכנסתי אל החוזה מלובלין, וראיתיו בוכה ללא הפסקה.

"רבי, מה קרה?" - שאלתי בבהלה.

"נכשלתי בחטא!" - ענה קצרות.

שערתי בעצמי מהם החטאים של הרבי. אך מאד סקרן אותי מהו החטא. ועל כן אזרתי אמיץ ושאלתי - "אולי יואיל בטובו הרבי לספר לי מהו החטא שכל כך מצטער עליו?"

"דברתי באמצע התפלה" - ענה הרבי, והמשיך לבכות.

"בחזרת הש"ץ?" - שאלתי, "לא", - ענה הרבי - "אחרי קדיש הנאמר קדם פסוקי דזמרה".

"איזו עברה יש בזה? הלא אפלו ברוך שאמר הרב עוד לא אמר?"

"נכון" - ענה הרבי ואמר - "אך מכיון שעל פי נסח אשכנז אומרים ברוך שאמר כבר בתחלת הפסוקי דזמרה, נמצא שלשטתם דברתי אחרי ברוך שאמר, ועל זה אני בוכה".

"נו, ואם מתר לדעת גם מה הרבי דבר" - המשכתי לחקר - "הלא שיחה בטלה בנדאי שלא היתה".

"חס וחלילה" - הזדעק הרבי - "שיחה בטלה מה פתאום! אלא שאשה היתה יושבת על המשבר והתקשתה בלדתה, והביאו לי את שמה כדי שאברכה, וברוך ה' נושעה".

”אז היכן החטא?” - שאלתי שוב. והפעם הרבי כָּבַר לא עָנָה, הוא המשיך
לבכות ולחפש לעצמו דרכי תשובה...

דרוש לפרשת תזריע

מצות ברית מילה

השמחה במצוה

בפרשתנו מובא הצווי ההסטורי על מצות המילה, וככתוב "וידבר ה' אל משה לאמר... וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (ויקרא יב, א - ג).

כמה שמחה אנו רואים שיש לאדם שזוכה להכניס את בנו בבריתו של אברהם אבינו עליו השלום. למרות שהמעשה מסכן לכשעצמו גם בגיל גדול יותר, וכל שכן בגיל שמונה ימים, ואבי הבן עושה את מצות ה' בשמחה ובשלונה עם סעודה גדולה. וכך מבאר במדרש (תנחומא ריש פרשת תצוה), 'אמר ר' שמעון בר יוחאי, בא וראה שאין חביב לפני האדם יותר מבנו והוא מל אותו, וכל כך למה? אמר ר' נחמן בר שמואל: כדי לעשות רצון בוראו, הוא רואה בנו שופך דם ממילתו ומקבל עליו בשמחה. אמר ר' חנינא: ולא עוד, אלא שמוציא הוצאות ועושה אותו היום של שמחה מה שלא נצטווה. הוא שהכתוב אומר "ואני תמיד איחל והוספתי על כל תהלתך" (תהילים עא, יד). ולא עוד, אלא אדם הולך ולוה וממשכן עצמו ומשמח אותו היום'.

מעלות המילה

והנה, אם נתבונן כמה מעלות טובות ועצומות זוכה האדם בזכות מצוה זו מלבד קיום מצות ה':

ראשית, גדולה מצוה זו עד מאד יותר מכל מצות התורה (עין נדרים דף לב ע"א וכתב סופר על התורה בראשית יז, א), שהיא כעקדת יצחק זעירה. ורמז לזה שתבת 'ברית' בגימטריא (עם הכולל) עולה כמנין תרי"ג, להורות שגדולה ושקולה כנגד כל תרי"ג מצות.

וְעוֹד אָמְרוּ (ברכות דף מח סוע"ב) צָרִיךְ הָאָדָם שִׁיקְדִים בְּבִרְכַת הַמְזוֹן בְּרִית לְתוֹרָה, שְׂזוֹ נִתְּנָה בְּשֵׁלֶשׁ בְּרִיתוֹת וְזוֹ נִתְּנָה בִּי"ג בְּרִיתוֹת' (וּפְרֵשׁ רִש"י: מִלָּה נִתְּנָה בִּי"ג בְּרִיתוֹת הָאֲמֹרִים בְּפִרְשַׁת מִלָּה שֶׁנִּתְּנָה לְאַבְרָהָם, וְהַתּוֹרָה בְּשֵׁלֶשׁ בְּרִיתוֹת, בְּסִינִי, וּבֶאֱהָל מוֹעֵד, וּבְעֶרְבוֹת מוֹאָב. וְע"ע בְּרַמְב"ם בִּידוֹ הַחֲזָקָה בַּפ"ב מֵהַלְכוֹת בְּרִכּוֹת ה"ג, וּבְשׁו"ת יִבִיעַ אֹמֵר ח"ד חִי"ד סִימָן יט אוֹת ז). הֵרִי שְׁקוּדָמַת מְצוֹת מִלָּה אֶף לְמְצוֹת תְּלֻמוֹד תּוֹרָה, מַחְמַת י"ג הַבְּרִיתוֹת שֶׁנִּכְרְתוּ עָלֶיהָ. וְרַמְזוֹ לְזֶה, שֶׁתַּבַּת 'מִלָּה' עוֹלָה י"ג בְּגִימְטְרִיא (קְטָנָה), הֵם אוֹתָם הִי"ג בְּרִיתוֹת שֶׁכָּרַת הַקַּב"ה עָלֶיהָ.

עוֹד מַעֲלָה גְדוֹלָה יֵשׁ בְּמְצוֹת הַמִּלָּה, שֶׁבְּקִיּוֹם מְצוּהָ זֶה נִכְנָס הוּא לְגֵדֵר יְהוּדִי, וּמְזַדְכֵּךְ בְּמָאֵד מְאֵד מְכַל טְמָאוֹת וְגִלוּלִים שֶׁאֲפָפוּ אוֹתוֹ עַד עֵתָה מְטַמְּאֵת הָעֶרְלָה. (וְלִכְן יֵשׁ שְׁנֵהָרוּ שְׁלֹא לְנִשְׁק בְּנֵיהֶם קִדְם הַמִּלָּה מִטַעַם זֶה. עֵינֵי בְּסַפּוֹר הַמוֹבָא לְקַמְזוֹ). וְרַמְזוֹ לְזֶה שֶׁתַּבַּת 'בְּרִית' עוֹלָם מְלוּי אוֹתִיּוֹתֶיהָ בְּגִימְטְרִיא (קְטָנָה, הִינּוּ בֵּית', רִישׁ', יוֹד' תִּף') כְּמַגֵּן ז"ךְ, לְהוֹרוֹת שְׁבָאוֹתָהּ שֶׁעָה שֶׁנִּמּוֹל נִהְיָ הָאָדָם זָךְ וְנָקִי מְכַל טְמָאָה. שֶׁכַּעַת כָּרַת בְּרִית עִם אֱלֹקָיו, בְּרִית דְּמִים גְּמוּרָה, הַחֲקוּקָה בְּבִשְׂרוֹ לְעוֹלָם.

הַצְּלָה בַּגְּלוּת

וְזוֹהִי מַעֲלָה וְזִכּוֹת עֲצוּמָה לְעַם יִשְׂרָאֵל לְהוֹשִׁיעַם מִגְּלוּתָם, שֶׁכֹּאֲשֶׁר הַקַּב"ה כּוֹעֵס עָלֵיהֶם נִזְכָּר בְּבְרִית הַמִּלָּה שֶׁמְקִימִים, וְרוֹאֶה אֶת הַדָּם שֶׁהִקְזוּ לְכַבּוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, וְנַח מִכַּעֲסוֹ! וְלִכְן מְפָרְסֵם הַדְּבָר שֶׁבִשְׁעַת בְּכִיוֹ שֶׁל הָרֶךְ הַנִּמּוֹל, אוֹתָהּ שֶׁעָה הִיא שְׁעַת עַת רְצוֹן, שֶׁמִּתְעוֹרֵר הַקַּב"ה בְּרַחֲמִים עַל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל (שׁו"ת צִיץ אֲלִיעֶזֶר ח"כ סִימָן עג מִשֵּׁם הַרְבַּ עוֹלָלוֹת אֲפָרִים הַקְּדוּמוֹן).

וּבְזֶה אֲמַרְתִּי לְפָרֵשׁ מֵאֵמֶר הַכְּתוּב "כִּי דָרַשׁ דְּמִים אוֹתָם זָכָר, לֹא שָׁכַח צַעֲקַת עֲבוּרִים" (תהלים ט, יג). וְהִינּוּ שֶׁהַדְּבָר הָעוֹמֵד לְיִשְׂרָאֵל בְּעַת גְּלוּתָם הִיא מְצוֹת הַבְּרִית שֶׁהַקַּב"ה "דָּרַשׁ דְּמִים" אֵלּוּ שֶׁל "אוֹתָם זָכָר" - הִינּוּ אוֹתָם הַזִּכָּרִים הַנִּמּוֹלִים, לְסַתֵּם פִּיּוֹת הַמַּסְטִינִים וְהַמְקַטְרָגִים. וּבְזִכּוֹת זֶה "לֹא שָׁכַח צַעֲקַת עֲבוּרִים".

וְאִם יִתְבוּנֵן הָאָדָם יִרְאֶה שֶׁאֵת מְצוֹת הַמִּלָּה, אֶף הֶרְחֹקִים שֶׁבָּעַם יִשְׂרָאֵל מְקִימִים בְּשִׂמְחָה וְחֵדוּהָ.

סֵפֶר אֶחָד מֵהַמּוֹהֲלִים הַיְּהוּדִים בְּרוֹסִיָּה הַסּוֹבֵיטִית, שֶׁכִּשְׁשָׁאֵל אֶת אֶחָד מֵהַקְּצִינִים הַסּוֹבֵיטִים - שֶׁלֹּא הוֹתִיר לְעַצְמוֹ שׁוּם דְּבָר מִיְּהוּדוּתוֹ וְלִמְרוֹת זֹאת הַזְּמִינוֹ לְמוֹל אֶת בְּנוֹ - "לְמָה אֲתָה מֵל אֶת בְּנֶךְךָ? הֲלֹא הִכַּחֲשֵׁת אֶת יְהוּדוּתְךָ בְּכָל מְקוֹם וּבְכָל עֵת!" עָנָה הַקְּצִין - "הַמְּצָב מַחֲבִיב כְּעַת שֶׁאֲסִתִּיר וְאֲכַחֲשֵׁ אֶת יְהוּדוּתִי, אֶךְ מָה יִהְיֶה

כשפני יגדל? איני יודע! ויתכן שירצה לשוב אל חיק היהדות בגאון, ולכן אני דואג למולו מעכשו שדרך השיבה ליהדות תהיה לו קלה ומהירה.

נשיקה ראשונה

דגמא נוספת למעלתם של עם ישראל בהתייחסותם למצות המילה, ספר אחד מפעילי המחתרת היהודית ברוסיה הקומוניסטית:

"פעם אחת היה צריך לארגן ברית תחת עינם הפקוחה של הק.ג.ב. ארגנו הכל במהירות, מוהל, סנדק ורופא יהודי. הפעם היה צריך גם רופא מפני שהתינוק היה כבר מעל גיל שנתים. עד עתה לא ידעו הוריו שאפשר למול ברוסיה בכלל, ועתה משנודע להם הם חפצים לעשות זאת, וכמה שיותר מהר."

"הגענו לבית" - ספר הפעיל, הכל כבר היה מוכן. האמא עמדה בצד עם התינוק שיטן בשלוה בזרועותיה. המוהל נגש אל המלאכה. כל אחד מבין המשתתפים ידע שאם יתפס יצטרך לבלות את שארית חייו בסיביר הקפואה.

עודנו מהרהרים במצב אם נתפס, והנה כבר המוהל הזריז סים את מלאכתו. האמא שעד עתה הייתה בצד נגשה ורכנה אל הרך הנמול, נשקה אותו ונפלה מתעלפת.

הרופא מיד נגש ועזר, והאשה התעוררה. "מה קרה?" - שאלתי, אני מבין שזה מארע מרגש, הן לא בכל יום נכנס תינוק לבריתו של אברהם אבינו תחת עינם הכולשת של הרוסים. אך עד כדי להתעלף?"

"הסכנת ושמע" - אמרה האשה - "מיום שנולד התינוק הזה ידעתי שלא נוכל למולו, קבלתי על עצמי שלא אנשקו, אתה מבין בודאי למה!" - קבעה האשה. "כיצד אוכל לנשקו והוא אינו מהול, כגוי. מעל שנתים ימים חכיתי לרגע הזה, הלב יצא מגעגוע, אך עמדת ביזה בגבורה. עתה נתתי לו את הנשיקה הראשונה שחפתי למעלה משנתים. נשיקה לילדי היהודי..."

ברית הלשון

וידוע מה שכתבו רבותינו בספרים הקדושים (עיין בפירוש הרמ"ז על הזוהר - מפתחות - עמוד 165. ובספר בעל שם טוב על התורה - פרשת שמות אות יב. ובספר מאור ושמש - פרשת תצא ד"ה ומשמ. ובספר אור תורה - בליקוטים. ובספר מי השילוח - פרשת וישב. ובספר ביכורי

אבייב על התורה - פרשת מצורע. ובספר עטרת ישועה על התורה - פרשת נח אות טו. ובספר אמרי נועם - ליל ראש השנה אות יג. ובספר שם משמאל פרשת מקץ - שנת תרע"ב. ובבן יהוידע על סוכה דף גב ע"א ד"ה צדיקים. ועוד), שְׁבֵרִית הַלְשׁוֹן מְכוּן כְּנֶגֶד אֲבֵר הַבְּרִית, וְהִינוּ שְׁלֹא דִי שֵׁיִשְׁמֵר הָאָדָם אֶת בְּרִיתוֹ בְּמָה שֶׁהוּא מְהוּל אֶלָּא צָרִיךְ גַּם כֵּן לְהִזְהֵר וְלִשְׁמֹר פִּיּוֹ וְלִשְׁוֹנוֹ שֶׁהוּא בְּרִית הַלְשׁוֹן. וְיֵשׁ לְרִמְזֵ בְּזֵה - שֶׁתִּבְּת 'מִלָּה' עוֹלָה בְּגִימְטְרִיא 'פֶּה', לְהוֹרוֹת שְׁזֵה כְּנֶגֶד זֶה.

ועוד יש לרמז בזה - שֶׁהַמְזֻמֹּר שְׁנֹאֲמֵר עַל מְצוֹת מִלָּה (תהילים יב, ועין מנחות דף מג ע"ב) עוֹסֵק כְּלוֹ בְּבְרִית הַלְשׁוֹן וּבְעֵנִינִים שְׁבִדְבוּר. לְהוֹרוֹת שְׁשֵׁנִי אֵלוֹ, הַבְּרִית וְהַלְשׁוֹן, מִשְׁרֵשׁ אֶחָד יִצְאוּ.

סְמִיכוֹת הַפְּרָשִׁיּוֹת

ועל פי זה תבאר סְמִיכוֹת הַפְּרָשִׁיּוֹת תְּזָרִיעַ - לְמִצְרָע. שְׁלֹאֲחֵר שְׁצוֹתָה הַתּוֹרָה עַל בְּרִית הַמִּלָּה בְּפָרְשָׁתְנוּ, מִיַּד הִזְהִירָה עַל בְּרִית הַלְשׁוֹן בְּפָרְשָׁה הַסְּמוּכָה לָהּ, בְּכַתְּבָה אֶת עֵנִינֵי הַצָּרַעַת הַמְּגִיעִים מַחֲמַת לְשׁוֹן הָרֵעַ.

ויהי רצון שִׁיִּזְכְּנוּ ה' לְהַתְּקַדֵּשׁ וּלְהַטְהֵר וּלְזַכּוֹת לְגֹאֲלָהּ הַשְּׁלֵמָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן וְאָמֵן. [עוד בענין ברית מילה עיין בחלק המועדים וזמנים בדרוש לברית מילה]

**דרוש
לפרשת מצרע**

חֵקֶר עֵינֵי הַגְּאָוָה

ענש הגאווה

”זאת תהיה תורת המצרע ביום טהרתו והובא אל הלה” (ויקרא יד, ב).

בפרשתנו מובא תהליך ההתרפאות של המצרע. תהליך זה הוא רוחני ולא רפואי, וזאת מפני שהצרעת אינה באה מחמת חלי או חסר הגינה, אלא אך ורק על חטאי האדם. ובגמרא (ערכין דף טז ע”א) מובא, ‘על שבעה דברים נגעים באים’ ואחד מהם הוא ‘גסות הרוח’, והינו גאווה, וכבר האריכו רבותינו בגנות מדה זו (עיין בפירוש המשניות הרמב”ם על אבות פ”ד מ”ד). והדעת נוטה, שכל זמן שלא תקן החוטא את חטאו שמחמתו באה עליו צרעת זו, לא יתרפא מצרעתו! לכן בתהליך רפואתו לוקחים דברים שישמלו ויזכירו לו את הצורך להיות ענו כתולעת שני ואזוב (עיין מדרש תנחומא פרשת מצורע פרשה ג), שיפיק את הלקח מחלי זה.

ויש להתבונן, מפני מה האדם הגאה מקבל דוקא ענש זה, שידיע שכל מדותיו של הקב”ה מדה כנגד מדה’ (עיין סנהדרין דף צ ע”א), ומהי ה’מדה כנגד מדה’ כאן?

שפלות הגוף

והנה כבר אמרו חז”ל (בבא בתרא דף עה ע”א), ששחירם מלך צור נתגאה והחשיב עצמו לאלוה, אמר לו הקב”ה ”בך נסתפלתי ובראתי נקבים באדם”. והינו שמה שיש באדם נקבים שמשתמש בהם להוצאת מותרי הגוף, אות היא שאין הוא אלוה! ואף פרעה נתפס על דבר זה, וכמו שאמר הקב”ה למשה ”הנה יצא המימה” (שמות ח, טז) ובארו חז”ל במדרש (רבה פרשה ט פסקה ח) ‘לא היה יוצא המימה אלא בבקר! לפי שאותו רשע היה משתבח ואומר שהוא אלוה ואינו יוצא

לְנִקְבֵי, לְפִיכֶךָ הִיָּה יוֹצֵא בְּבִקָּר, בְּשַׁעָה שֶׁהוּא נִצְרָךְ תַּפֵּשׂ אוֹתוֹ! נִמְצָא שֶׁשְּׂפִלוֹת הַגּוֹף מוֹרָה עַל חֶסְרוֹן, שֶׁכְּשֵׁיִשׁ לְאָדָם חֶסְרוֹן הוּא לֹא יָכוֹל יוֹתֵר לְהִתְגַּאֵז וּלְהַחֲזִיק מֵעֲצָמוֹ.

מכ"מ

וְעַל פִּי דִרְכָנוּ יִבְאֵר מִפְּנֵי מָה הָעֵנֶשׁ עַל הַגְּאָוָה הוּא צָרַעַת, שֶׁכֹּאֲשֶׁר רוֹאֶה שֶׁהַצָּרַעַת מִתְפַּשֵּׁטת בְּגוּפוֹ וְאִין לֹאֵל יָדוֹ לַעֲשׂוֹת כָּלוּם, מְרַגֵּישׁ אֶת אִפְסוֹתוֹ וְחֶסְרוֹנוֹ. הַצָּרַעַת שֶׁבְּגוּפוֹ מוֹכִיחָה לֹא רַק לוֹ, אֶלָּא לְכָל בְּאֵי הָעוֹלָם שֶׁאִינוֹ אֶלָּא בְּשֵׁר וְדָם הַמְּגַבֵּל וְתִלּוּי רַק בְּכַח וּבְרִצוֹן הָאֵל!

וְנִרְאֶה שֶׁזֶהוּ גַם הַטַּעַם שֶׁנֶּעֱנְשׁוּ הַמְצָרִיִּים בַּמְצָרִים, בְּמַכַּת שַׁחִין שֶׁגַם כֵּן דָּמָתָה לְצָרַעַת, שֶׁבְּזֶה הַשְּׂפִלָּה גְּאוּתָם, שֶׁהוֹכַח בְּפְנֵי כָּל בְּאֵי עוֹלָם שֶׁאֵף עַל גּוּפָם אִינָם שׁוֹלְטִים, וְתִלּוּיִים הֵם אֶךְ וְרַק בְּכַח וּבְרִצוֹן הָאֵל.

וְהַמְתַּבּוֹנֵן יִרְאֶה, שֶׁעוֹן הַגְּאָוָה שֶׁיֵּךְ בְּדַבּוּר וּבַמַּעֲשֶׂה, וְכַנְגֵד כָּל דְּבַר וְדַבָּר מְקַבֵּל עֵנֶשׁ. כַּנְגֵד עוֹן הַגְּאָוָה בְּדַבּוּר, שֶׁהַתְּגָאָה בְּדַבּוּרוֹ עַל אַחֲרִים - 'וְטָמָא טָמָא יִקְרָא' (ויקרא יג, מה), וְדִרְשׁוּ חַז"ל (מועד קטן דף ה ע"א) 'מְלַמֵּד שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹדִיעַ צָרְתוֹ לְרַבִּים, וְרַבִּים מְבַקְּשִׁים עָלָיו רַחֲמִים'. עַל יְדֵי כֵּךְ שֶׁנִּזְדַּקַּק לְטוֹבָתָם וְחֶסֶדָם שֶׁל אַחֲרִים שֶׁיִּתְפַּלְלוּ עָלָיו, שׁוֹב מִבֵּין הוּא אֶת שְׂפִלוֹתוֹ וְאִפְסוֹתוֹ. וְכַנְגֵד הַגְּאָוָה בַּמַּעֲשִׂים שֶׁעָשָׂה בְּגוּפוֹ וְהַתְּגָאָה עַל אַחֲרִים - נַעֲנֵשׁ גּוּפוֹ - "וּבִדְדָּ יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ" (ויקרא יג, מו). [וְהִגַּם שֵׁיִשׁ גְּאוּה בַּמַּחֲשָׁבָה, וְכַמְאָמַר הַכְּתוּב "תּוֹעֵבַת ה' כָּל גְּבַה לֵב" מִכָּל מְקוֹם לֹא נַעֲנֵשׁ עָלֶיהָ, שֶׁכִּכְבֵּר אָמְרוּ חַז"ל (קידושין דף מ ע"א) 'אִין הַקַּב"ה מְצַרֵּף מַחֲשָׁבָה רָעָה לְמַעֲשֶׂה'. אֶךְ 'דַּבּוּר הוֹה מַעֲשֶׂה' (עין בבא מציעא דף צ ע"ב), לְכֵן נַעֲנֵשׁ עָלָיו].

זֹאת וְעוֹד, שֶׁכֹּאֲשֶׁר הָאָדָם מִתְּגַאָּה בְּדַבּוּר וּבַמַּעֲשֶׂה, הַקַּב"ה מְסַתְּלֵק מִמֶּנּוּ, שֶׁהָרִי אָמַר הַכְּתוּב "תּוֹעֵבַת ה' כָּל גְּבַה לֵב" (משלי טו, ה). וְעוֹד אָמְרוּ (ערכין דף טו ע"ב) שֶׁאֹמֵר הַקַּב"ה 'אִין אֲנִי וְהוּא יְכוֹלִים לְדוֹר בְּכַפִּיפָה אַחַת'.

וְיִרְאֶה לְרַמֵּז כֵּן בְּתַבַּת 'אָדָם', שֶׁהָאוֹת א' תְּרַמֵּז עַל 'אֶלוֹפוֹ שֶׁל עוֹלָם' - הוּא הַקַּב"ה, וְכֹאֲשֶׁר הָאָדָם מִתְּגַאָּה בְּדַבּוּרוֹ וּבַמַּעֲשִׂיו, מְסַתְּלֵק מִמֶּנּוּ, וְנִשְׁאַרוֹ אוֹתִיּוֹת 'דָּם' - שֶׁהֵם פְּצָעֵי הַצָּרַעַת הַמְּמַלְאִים אֶת גּוּפוֹ שֶׁל הָאָדָם דָּם. וְעוֹד שֶׁרָאשֵׁי תַבּוֹת ד"ם הֵם דְּבִיּוֹר מַעֲשֶׂה, לְהוֹרוֹת שֶׁעַל חֶטָּא זֶה, שֶׁל הַגְּאָוָה בְּדַבּוּר וּבַמַּעֲשֶׂה הַסְּתַלְק

ממנו הקב"ה.

סופו של הגאון

נמצינו למדים שסופו של הגאון הוא קלון, בוז וצער. מספר על שייח ערבי שהיה צורך היהודים, רגיל היה להסית את בני עדתו במסגד ולשסות את שומעי לקחו ביהודים. בכל יום ששי היו הם יוצאים מהמסגד מוסתים ומשלהבים, ופושטים את ידיהם ברחובות היהודים. נאנחו היהודים ונאנקו, אך קצרה ידם מלעשות מאומה.

החליט אחד היהודים לנקם בשייח הצורך. לבש בגדי מוסלמי ועלה אל המסגד. שמע את השייח הצורך שופך דברי בלע ושנאה על היהודים. סים הלה את דרשותו ובקש לצאת מהמסגד, מקף במאות מעריציו.

נדחף היהודי ונדחק עד שהגיע אל הצורך, החוה לפניו קדה ואמר - "רום מעלת השייח הנערץ! אמש נגלה אלי מחמד בחלום הלילה ואמר לי - "אין בכל הארץ כעבדי הנאמן, השייח הגדול. והיה, אם יעניק לך ברב חסדו שערה אחת מזקנו - תוכל להיות סמוך ובטוח פי תעלה הישר השמימה, לגן העדן העליון, ולא תפחד מדינה של גיהנם!" לכן, תפל תחנתי לפניך, והענק לי שערה אחת מזקנך, ועשית עמדי חסד נצח!"

זכה דעתו של השייח על עדות הנביא, שאין כמהו בכל הארץ, מרט שערה אחת מזקנו והושיטה לאיש בנדיבות רוח, ואמר - "בני, בני, קח לך שערה זו, וצוה נא שיניחוה למראשותיך כשתמות, והיה בטוח, מקומך בגן עדן!"

נשק היהודי לשערה, הודה נרגשות וחקק לדרך.

פנה אחד המלומים אל השייח ואמר - "אנא, יואיל מעלת רוממותו לזכות גם אותי באחת משערות זקנך, ואזכה גם אני להיות בגן עדן העליון!"

ויעתר לו השייח ויתלש עוד שערה ויתן לו.

ויתחננו לפניו גם השלישי והרביעי והחמישי שיואיל לזכותם בשערה מזקנו 'הקדוש', ולא עמד בחנפתם.

עד מהרה יצא הקול כי הזוכה באחת משערות זקנו של השייח הוא בן העולם הבא. מיד הקיפוהו הנוכחים וכל אחד תלש שערה, וידחפו זה את זה. וידחפוהו

וַיִּרְמְסוּהוּ, וַיִּתְלְשׁוּ אֶת שַׁעְרוֹתָיו וַיִּמְרְטוּ אֶת זַקְנוֹ, וְלֹא הוֹתִירוּ בּוֹ אֶפְלוֹ שַׁעֲרָה אַחַת. וְנִקְמַת הַיְהוּדִים הָיְתָה שְׁלָמָה בְּהַכּוֹתוֹ אֶת הַשַּׁיִיחַ - בְּמַעְרִיצָיו. (הגדת אבותינו ספרו לנו עמ' 231).

דרוש לפרשת אחרי מות

הפרשת חלק ליצור הרע

סוד השעיר לעזאזל

"ונתן אהרן על שני השעירים גרלות גזרל אחד לה' וגזרל אחד לעזאזל" (ויקרא

טז, ח).

בפרוש פסוק זה האריכו המפרשים וכתבו בו סודות גדולים, בהבנת עמק הצווי של השעיר לעזאזל. אחד מגדולי המפרשים, רבנו האבן עזרא, אף סתם הדברים וכתב 'ואם יכלת להבין הסוד שהוא אחר מלת עזאזל, תדע סודו וסוד שמו כי יש לו חברים במקרא ואני אגלה לך קצת הסוד ברמז בהיותך בן שלשים ושלש תדענו'. דבריו הסתומים הוו אתגר להרבה מהמפרשים שבאו אחריו, ונסו למצא את עמקם.

כבר בראשונים מצאנו התייחסות לדברי רבנו האבן עזרא - והם בדברי הרמב"ן (ויקרא טז, ח), שכתב - 'והנה רבי אברהם - (הוא המכנה 'האבן עזרא') - נאמן רוח מכסה דבר, ואני הרכיל מגלה סודו שכבר גלו אותו רבותינו ז"ל במקומות רבים...'

ומביא הרמב"ן את מה שמובא בפרקי ר' אליעזר הגדול (פרק מו), 'אמר סמאל (הוא השטן) לפני הקב"ה - "רבון כל העולמים, על כל אמות העולם נתת לי רשות ועל ישראל אין אתה נותן לי?" אמר לו - "הרי יש לך רשות עליהם ביום הכפורים, אם יש להם חטא, ואם לאו אין לך רשות עליהם!". לפיכך נותנין לו שחד ביום הכפורים שלא יבטל את ישראל שלא יקריבו את קרבנם, שנאמר "גזרל אחד לה' וגזרל אחד לעזאזל". גזרלו של הקב"ה לקרבן עולה, וגזרלו של עזאזל שעיר חטאת, וכל עונותיהם של ישראל עליו... וכיון שרואה סמאל שלא נמצא בהם ביום הכפורים חטא, אומר לפניו - "רבון כל העולמים, יש לך עם אחד כמלאכי השרת שבשמים, מה מלאכי השרת יחפי רגל, כך הן ישראל יחפי רגל ביום הכפורים. מה מלאכי השרת אין בהם אכילה ושתייה, כך ישראל אין בהם אכילה

וּשְׁתִּיָּה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. מֵה מְלֹאכֵי הַשְּׂרֵת אֵין לָהֶם קַפִּיצָה (פְּרוּשׁ: אֲפֻשְׁרוֹת לְקַפֵּל אֶת רַגְלֵיהֶם וּלְשַׁבֵּת), כִּךְ יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִין עַל רַגְלֵיהֶם בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. מֵה מְלֹאכֵי הַשְּׂרֵת שְׁלוֹם מִתּוֹךְ בֵּינֵיהֶם, כִּךְ הֵן יִשְׂרָאֵל שְׁלוֹם מִתּוֹךְ בֵּינֵיהֶם בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. מֵה מְלֹאכֵי הַשְּׂרֵת נְקִיִּים מִכָּל חֲטָא, כִּךְ הֵן יִשְׂרָאֵל נְקִיִּים מִכָּל חֲטָא בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. וְהַקְּבִיָּה שׁוֹמֵעַ עֲדוּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִן הַקְּטָגוֹר שֶׁלָּהֶם וּמְכַפֵּר עַל הַמַּזְבֵּחַ, וְעַל הַמִּקְדָּשׁ, וְעַל הַכֹּהֲנִים, וְעַל כָּל עַם הַקְּהָלִי. נִמְצִינוּ לְמַדִּים שֶׁהַשְּׁעִיר לַעֲזָאזֵל הוּא שְׁחָד לְשִׁטָּן שְׁלֵא יִקְטָרַג עָלֵינוּ.

וְאִם כֵּן יִקְשֶׁה כִּיצַד בְּיוֹם הַקְּדוֹשׁ בְּשָׁנָה, אֲנוּ נוֹתְנִים שְׁחָד כְּקָרְבָן לְכַחוֹת הַטְּמָאָה הוּא הַשְּׁעִיר לַעֲזָאזֵל, שְׁשֵׁם מְקוֹם מִשְׁכַּן כַּחוֹת הַטְּמָאָה, וְכִמוֹ שֶׁכָּתַב בְּתַרְגוּם יוֹנָתָן (פְּסוּק ^ו) שֶׁהַעֲזָאזֵל הוּא מְקוֹם 'בֵּית חֲרוּרִי' - וּפְרוּשׁוֹ מְקוֹם בֵּית דִּירָה, שְׁשֵׁם דִּירָתוֹ שֶׁל עֲזָאזֵל. וְהֵלֵא הַתּוֹרָה צוֹתְנוּ לֵאמֹר "וְלֹא יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת זְבַחֵיהֶם לְשְׁעִירִים אֲשֶׁר הֵם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם חֶקֶת עוֹלָם תִּהְיֶה זֹאת לָהֶם לְדֹרֹתָם" (ויקרא יז, ז), וְכִיצַד בְּיוֹם הַקְּדוֹשׁ נִצְטוּיְנוּ לְנִהַג אַחֲרַת מִצְוִיָּה?

לְקַשֵּׂיָא זו - אוֹמֵר הַרְמְבִין - הַתְּכַוֵּן הָאֲבֵן עֲזָרָא לְפָרֵשׁ. וְזֶהוּ מֵה שְׁאֲמַר 'בְּהִיּוֹתָךְ בֵּן שְׁלֹשִׁים וְשֹׁלֵשׁ תִּדְעֵנּוּ דְהֵינוּ, שְׂאֵם תִּמְנָה סֵךְ שְׁלֹשִׁים וְשֹׁלֵשׁ פְּסוּקִים מִפְּסוּק - "וְנָתַן אֶהָרֵן עַל שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים גּוֹרְלוֹת", תִּגִּיעַ לְפָסוּק הַמִּצְוָה אֶת עַם יִשְׂרָאֵל שְׁלֵא לְהַקְרִיב קָרְבָּנוֹת לְכַחוֹת אַחֲרִים שֶׁהֵם כַּחוֹת הַטְּמָאָה, הֵינּוּ הַפְּסוּק הַנִּזְכָּר "וְלֹא יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת זְבַחֵיהֶם לְשְׁעִירִים". וְעַל כֵּן מְפָרֵשׁ הַרְמְבִין - שְׂאֵין נְתִיבַת הַשְּׁעִיר לַעֲזָאזֵל כֶּהַפְּרִשְׁת קָרְבָּן לְשִׁטָּן, אֲלֵא הַקְּבִיָּה נָתַן זֹאת לְעַבְדּוֹ. וְהַמְּשַׁל בְּזֶה לְמִי שְׁעָשָׂה סְעוּדָה לְאָדוֹן, וְצוּהָ הָאָדוֹן לְטַבַּח הָעוֹשֶׂה אֶת הַסְּעוּדָה - 'תֵּן מְנָה אַחַת לְעַבְדִּי פְּלוֹנִי, שְׂאֵין הָעוֹשֶׂה הַסְּעוּדָה נוֹתֵן כְּלוֹם לְעַבְדֵּךְ הַהוּא וְלֹא לְכַבוֹדוֹ יַעֲשֶׂה עִמּוֹ, רַק הַכֹּל נָתַן לְאָדוֹן, וְהָאָדוֹן נוֹתֵן פְּרִס לְעַבְדּוֹ. וְשֹׁמֵר בְּזֶה אֶת מִצְוַת אֲדוֹנוֹ, וְעָשָׂה לְכַבוֹד הָאָדוֹן כָּל אֲשֶׁר צוּהוּ, וְאִמְנָם הָאָדוֹן לְחַמְלָתוֹ עַל בְּעַל הַסְּעוּדָה רָצָה שִׁיְהִי כָל עַבְדּוֹ נִהְיִין מִמְּנָה שִׁיסְפָר בְּשִׁבְחוֹ וְלֹא בְּגִנוּתוֹ'.

וּמוֹסִיף וְאוֹמֵר - 'וְזֶה טַעַם הַגּוֹרְלוֹת, כִּי אֵלוֹ הִיָּה הַכֵּהֵן מְקַדֵּישׁ אוֹתָם בְּפֶה לֵה' וְלַעֲזָאזֵל, הִיָּה כְּעוֹבֵד אֱלֹהֵי (אֵל הַשִּׁטָּן) וְנוֹדֵר לְשָׁמוֹ, אֲבָל הִיָּה מְעַמִּיד אוֹתָם לְפָנֵי ה' פְּתַח אֶהָל מוֹעֵד, כִּי שְׁנֵיהֶם מִתְּנָה לֵה' וְהוּא נָתַן מֵהֶם לְעַבְדּוֹ הַחֶלֶק אֲשֶׁר יָבֵא לוֹ מֵאֵת הַשָּׁם, הוּא הַפִּיל לָהֶם גּוֹרֵל וְיָדוּ חֶלֶק לָהֶם'. (וכן מְפוּרֵשׁ בַּדְּבָרִי הַזֶּה הַקְּדוֹשׁ פְּרִשְׁת וִירָא דָף קִיד ע"ב וּבַפִּירוּשׁ מִתּוֹק מַדְבַּשׁ עִמוּד תְּרִי עִי"ש. וְעִי"ע בַּפִּירוּשׁ הַרְקָאנְטִי, וְהַאֲוֹר הַחַיִּים הַקְּדוֹשׁ, וּבַסְּפָר תּוֹלְדוֹת יִצְחָק עַל הַתּוֹרָה כֹּאן, וּבַסְּפָר אֲרִים נִיסִי לְהַגְאוֹן הַנְּאֻמִּין גְּר"ו ע"ס גִּיטִין בַּמְבּוֹא עִמוּד 113, וְעוֹד).

זֶהוּ כַחוֹ שֶׁל הַשְּׁחָד שֶׁמַּעוֹר אַף אֶת עֵינָיו שֶׁל הַשֹּׁטֵן בְּעֶצְמוֹ.

דְּגֻמָּאוֹת נוֹסְפוֹת

וְהַמִּתְבּוֹנֵן יִרְאֶה שֶׁלֹּא רַק בְּעִבּוּדַת יוֹם הַכַּפּוּרִים נִצְטוּיָנו לְתַת חֶלֶק לַשֹּׁטֵן, שֶׁלֹּא יִפְרִיעֵנו מִעִבּוּדַתְנוּ וְיִהְיֶה לְסַגּוֹרָנוּ, אֲלֵא גַם בְּשֶׁאֵר מִצְוֹת.

וְנִבִּיא מִסְפֵּר דְּגֻמָּאוֹת:

מִים אַחֲרוֹנִים - בְּזִהַר הַקְּדוֹשׁ (פרשת תרומה דף קנד ע"ב, ובפירוש מתוק מדבש שם עמוד שמג, ובפרשת בלק דף קפו ע"ב, ובפירוש מתוק מדבש שם עמוד שפה), מְבֹאֵר שֶׁכָּל טְנוּף וְלִכְלוּף הוּא מְקוֹם מְשָׁכָן לְסִטְרָא אַחְרָא, וְלִכְךָ אָמְרוּ חַז"ל (חולין דף קה ע"ב) 'מִים אַחֲרוֹנִים חוֹבֵה', כְּדִי לְתַת אֶת זְהֻמַּת הַמַּאֲכָל חֶלֶק לְחִיצוֹנִים שֶׁלֹּא יִקְטָרְגוּ עַל כָּל סְעוּדָתוֹ (וע"ע בספר גלא עמיקתא לרבי אפרים פאנצ'ירי עמ' קמו הוצאת מכון זכרון אהרן, ובספר כף החיים להגרי"ח סופר זצ"ל או"ח סימן קפא אות א).

הַשֶּׁעַר שְׁבַתְפְּלִין - בְּזִהַר הַקְּדוֹשׁ (פרשת פקודי דף רלז ע"ב, ובפירוש מתוק מדבש שם עמוד רי) מְבֹאֵר, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁהַקְּבִ"ה נִתֵּן לַשֹּׁטֵן כַּח וְשְׁלִיטָה שִׁישְׁלֵט בְּעוֹלָם בְּכַמָּה אָפְנִים וְיֵשׁ בְּכַחוֹ לְקִטְרַג וְלִהְזִיק, עַל כֵּן אָנוּ צְרִיכִים לְהִשְׁמַר מִמֶּנּוּ שֶׁלֹּא יִקְטָרְגַּנּוּ בְּעֵינֵינוּ הַמִּצְוֹת וְהַקְּדוּשָׁה שֶׁלָּנוּ. וְזֶהוּ הַסּוּד וְהַטַּעַם שֶׁאָנוּ צְרִיכִים לְהַצְנִיעַ שֶׁעַר שֶׁל עֵגֶל בַּתּוֹךְ הַתְּפִלִּין וְשִׁירָאָה לְבַחוּץ, כְּדִי לְתַת לוֹ מְקוֹם אַחִיזָה כְּדִי שֶׁלֹּא יִקְטָרְגַּנּוּ עֲלֵינוּ בְּעֶסְקָנוּ בְּמִצְוֵה זֶה (וע"ע בשו"ע אורח חיים סימן לב בדברי המגן אברהם ס"ק סא).

רְאִיתָ קָרִי - כָּתַב הַגָּאוֹן ר' יוֹסֵף חַיִּים מִבְּבֶל ה'בֵּן אִישׁ חַי' בְּתִשְׁבֻּבָה (שו"ת רב פעלים חלק אורח חיים ח"ב סימן סא) 'פְּעָמִים בְּהִיּוֹת הָאָדָם צָדִיק מִתְקַנָּאִים בּוֹ הַמְקַטְרָגִים, וְרוֹצִים לְסוּבֵב לוֹ מִיְתָה אוֹ יְסוּרִין קָשִׁים עַל יְדֵי קִטְרוּגִים. וְהוּא אֵינוֹ בְּגֵד צָדִיק גָּמוּר וְאֵין בְּכַחוֹ לְדַחֲוֹתָם. וְעַל כֵּן פְּעָמִים וִירְחַמוּ עָלָיו מִן הַשְּׂמִים וְיִנְיָחוּ אֶת אוֹתָם הַמְקַטְרָגִים לְהַתְּגָרוֹת בְּצָדִיק בְּטִמְאָת קָרִי, כִּי שְׂמֵחִים הֵם בְּזֶה כְּדָגְמַת הַשֶּׁעִיר שְׂנוֹתָנִים לַשֹּׁטֵן בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים כְּדִי לְשַׁמֵּר אֶת יִשְׂרָאֵל אוֹתוֹ הַיּוֹם מִקְטְרוּגָיו. וְכֵן כָּאֵן אֲצֵל הַצָּדִיק מִתְפַּיְסִים הַמְקַטְרָגִים בְּטִמְאָה זֶה, וְעוֹזְבִים אֶת קִטְרוּג הַמִּיתָה וְהִיִּסוּרִין שֶׁרָצוּ לְקִטְרַג עָלָיו וְשׂוֹתְקִים'.

עֵגְלָה עֵרוּפָה - בְּזִהַר הַקְּדוֹשׁ (פרשת וירא דף קיד ע"א ובפירוש מתוק מדבש עמוד תרז) פֵּרֵשׁ, שֶׁהַטַּעַם שֶׁל מִצְוֹת עֵגְלָה עֵרוּפָה שֶׁנִּצְטוּוּ זְקֵנֵי הָעִיר לְעַרְףָּה אֶת רֹאשָׁהּ כְּשֶׁנִּמְצָא חֶלֶל בְּאֲדָמָה וְלֹא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ (עיין דברים כא, א - ט), הוּא כְּעֵנִין הַשֶּׁעִיר לְעֵזְאוֹל, שֶׁהַשֹּׁטֵן מְקַטְרַג בְּאוֹתָהּ הַשְּׂעָה עַל רְצִיחַת אָדָם זֶה, וְלִכְךָ מְפָרִישִׁים לוֹ

עֲגֵלָה זוֹ לְפִיֶּסוּ.

טְהֵרַת הָאִשָּׁה - בַּזְהָר הַקְדוֹשׁ (פרשת פינחס דף רמח ע"ב ובפירוש מתוק מדבש שם עמוד תקכד) מְבֹאָר, שְׁכַאֲשֹׁר הָאִשָּׁה נִטְהַרַת מִנִּדְתָּהּ כְּדִי לְהִתְקַרֵּב אֶל בַּעֲלָהּ, צְרִיכָה לְתַת חֶלֶק לְכַחוֹת הַטְּמֵאָה. וְהַחֶלֶק הַזֶּה הוּא צִפְרֻנְיָה עִם הַלְּכָלוֹךְ שְׁבָהָן, וּמַעֲט מִשְׁעָרוֹת רֹאשָׁה הַיּוֹצְאִים כְּשֶׁמִּסְתַּרְקֶת קֹדֶם הַטְּבִילָה. וְעַל יְדֵי זֶה לֹא יִלְכוּ אַחֲרֶיהָ כַּחוֹת הַטְּמֵאָה לְהִזְיקָהּ, כִּי כָּבֵד קִבְּלוּ אֶת חֶלְקָם.

שְׁעִיר רֹאשׁ חֹדֶשׁ - בַּזְהָר הַקְדוֹשׁ (פרשת פינחס דף רמח ע"ב ובפירוש מתוק מדבש שם עמוד תקכג, וע"ע בדברי הזוהר פרשת חיי שרה דף קכב ע"ב ובפירוש מתוק מדבש עמוד י) מְבֹאָר, שֶׁהַטַּעַם לְהִבְאֵת שְׁעִיר רֹאשׁ חֹדֶשׁ הוּא, כְּדִי לְתַן חֶלֶק לְכַחוֹת הַטְּמֵאָה שֶׁלֹּא יִינָקוּ מִן הַקְדָּשָׁה.

קַרְבָּנוֹת - בַּזְהָר הַקְדוֹשׁ (פרשת פינחס דף רכז ע"ב ובפירוש מתוק מדבש עמוד קסג והלאה) מְבֹאָר, שְׁכַחוֹת הַטְּמֵאָה נוֹטְלִים אֶף חֶלֶק בְּכָל קַרְבָּן וְקַרְבָּן.

אֲמִירַת קֹדֶשֶׁה בְּאַרְמִית - הַגְּאֹן רַבִּי יְהוֹנָתָן אֵיבִיבְשִׁיץ זצ"ל מְבֹאָר (בספרו יערות דבש ח"א דרוש ד עמוד קמג הוצאת אבן ישראל), שֶׁשְׂרָשׁ שֶׁל הַחִיצוֹנִים הוּא אַרְמִית, וְשִׁפְת הַאֲרַמִּית הִיא דְבוּקָה בְּלִשׁוֹן הַקְדָּשׁ, וְלִכְךָ לְתַן לָהֶם אַחֲזִיזָה לְבַל יִקְטָרְגוּ עַל יִשְׂרָאֵל לְמֵאֵד אָנוּ אוֹמְרִים בְּסִדְרָא דְקֹדֶשֶׁה - שֶׁהוּא "וְאִתָּה קְדוֹשׁ" - הַקְדָּשָׁה בְּלִשׁוֹן קְדָשׁ וּפְתוּרוֹנוֹ בְּלִשׁוֹן אַרְמִי, וְכֵן הַקְדִּישׁ כְּלוֹ הוּא בְּלִשׁוֹן אַרְמִי, וּבְזֶה תִּגְיַע לָהֶם יְנִיקָה וְאַחֲזִיזָה בְּלִשׁוֹנָם, וּמִזֶּה שׁוֹקֵט קְטוּרוֹגָם וּמִתְפַּיְסִים, כְּמוֹ בְשְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח.

נִמְצְיָנוּ לְמַדִּים שְׁעַל הָאָדָם כְּדִי לְהַצְלִיחַ בַּעֲבוּדַת ה' שְׁלוֹ, וְלַעֲלוֹת מַעֲלָה מַעֲלָה בְּקֹדֶשֶׁה וּבְטְהָרָה לְלֹא הַפְרָעוֹת, יֵשׁ לְהַפְרִישׁ חֶלֶק לְיֹצֵר הָרַע.

סוֹס וְרִכְבּוֹ

דְּגָמָא נוֹסְפַת לָזָה מְצִאָנוּ בְּסִפְרָא מַעֲשֵׂה צִדִּיקִים (סימן קמו), בְּהִנְהַגַּת אַחַד מִגְדוּלֵי הָרֵאשׁוֹנִים, הוּא רַבְּנֵי זְרַחְיָה הַלּוֹי הַמְּכַנֶּה הַרְזִי"ה, בַּעַל הַמְּאֹר. (על שם חבורו 'המאור הגדול' על סדרי נשים ונזיקין, ועל שם חבורו 'המאור הקטן' על סדר מועד), שְׁכָבֵר בְּגִיל י"ח שָׁנִים חֵבֵר אֶת סִפְרוֹ הַגְּדוֹל. פַּעַם אַחַת הִתְקַשְׁו חֲכָמֵי דוֹרוֹ בְּעִנְיָן אַחַד - וְהַחֲלִיטוּ לִילֵךְ אֵלָיו וּלְשַׂאֲלוֹ, כִּי הִתְפָּרַס מִבְּגִדְלוֹתוֹ וּבְחֻכְמָתוֹ. הִלְכוּ אֵלָיו ג' תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים לְשַׂאֲלוֹ, וְכַשְׁבָּאוּ אֶל פֶּתַח הַבַּיִת רְאוּ נַעַר צֹעֵר רוֹכֵב עַל סוֹס, וְהִיא מְהִלֵּךְ אַרְכוֹת וּקְצָרוֹת כְּמַעֲשֵׂה הַנְּעָרִים. כְּשֶׁרָאָה אוֹתָם הִפִּיר בָּהֶם שְׁבָאוּ לְשַׂאֲלוֹ דָּבָר, וּמִיָּד הִזְדַּרְזוּ לְהַשִּׁיגָם וּנְכַנְסוּ לְבַיִת הַמְּדַרְשׁ, וְהִתְעַטְפוּ בְּטִלְתוֹ וַיִּשְׁבּוּ וְלָמְדוּ. כְּשֶׁנְּכַנְסוּ

לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, קָבַל אוֹתָם הֶרֶב בְּכָבוֹד גָּדוֹל, וְהֵמָּה רָאוּ כֵּן תְּמָהוּ, "הֲלֹא זֶה הַנֶּעַר אֲשֶׁר רָאיֵנוּ בַחוּץ מִטֵּיִל עַל הַסּוֹס" - הַתְּלַחֲשׁוּ זֶה עִם זֶה. פָּנָה אֲלֵיהֶם הֶרֶב וְאָמַר "עַל מָה אַתֶּם מִתְּלַחֲשִׁים? אִם יֵשׁ לָכֶם שְׂאֵלָה שְׂאֵלוּ וְאֶעֱנֶה לָכֶם!", "יִמְחַל נָא לָנוּ רַבֵּנוּ" - פָּתַחוּ וְאָמְרוּ, "אֵךְ כִּמְדַמָּה לָנוּ שְׂרָאיֵנוּ אֶת כְּבוֹדוֹ מִטֵּיִל וְרוֹכֵב עַל הַסּוֹס כְּדֶרֶךְ הַנֶּעָרִים, וְתַמְהִים אָנוּ עַל הַמְרָאָה הַזֶּה".

נִעְנֶה הֶרֶב וְאָמַר - "אֲמַת, אֲנִי הוּא! וְכֵךְ הוּא מְנַהֵגִי שְׂבָכָל יוֹם קֹדֶם שְׂאֵשֵׁב לְלַמֵּד, אֲנִי רוֹכֵב עַל הַסּוֹס וּמִטֵּיִל ב' שְׁעוֹת, כְּדִי לְתַת חֶלֶק לַשֹּׁטָן שְׂלֹא יִפְרִיעֵנִי בַלְמוּדֵי...".

הַכְּנֻעַת הַיֶּצֶר

רַעֲיוֹן דוֹמָה מְצָאנוּ שְׁכָתֵב הַגָּאוֹן ר' יְהוֹנָתָן אֵיִיבֶשִׁיץ בְּסִפְרוֹ יַעֲרוֹת דְּבַשׁ (ח"א דרוש ו לעשרת ימי תשובה עמ' קעד הוצאת מכון אבן ישראל) - 'אֵין לְהַכְנִיעַ אֶת הַיֶּצֶר הָרַע בְּכֹל, רַק צָרִיךְ לְתַן לוֹ קִיּוּם בְּמִקְצַת כְּמִבְאָר בְּגִמְרָא (יומא דף סט ע"ב) דְּיֶצֶר הָרַע דְּעֵבְרָה נִצְרָךְ לְבְרִיּוֹת' - וְהוּא נִצְרָךְ לְקִיּוּם הַמִּין בְּזֶה הָעוֹלָם. וְעַל פִּי זֶה פָּרַשׁ אֶת הַפְּסוּק "כִּי תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל אֵיבִיךָ" (דברים כא, י) - הֵינּוּ הַיֶּצֶר הָרַע. וּמִפְרָשׁ בַּמִּדְרָשׁ, שְׂאִין הַכּוֹנֵה בְּאִמְרוֹ "עַל אֵיבִיךָ" לְהַכְנִיעוֹ וְלַעֲקֹרוֹ מִן הַשָּׂרֵשׁ, אֲלֹא שֶׁהַמְּלַחְמָה תִּהְיֶה רַק כְּנֶגֶד אוֹיְבֶךָ, הֵינּוּ שֶׁהֲרָצוֹן שֶׁל כָּל הַמְּלַחְמָה יִהְיֶה לְהַגָּן וְלִשְׁמֵר שְׂלֹא יֵרַע לָךְ בַּתְּתוֹ לְהִלָּחֵם עִמָּךְ.

הַמְּצַב בְּדוֹרֵנוּ

אֲמָנָם מַה נֹאמַר וּמָה נְדַבֵּר, שְׂבָדוֹרְנוּ הֵיְתוּם לֹא רַק שְׂנוּטֵל הַיֶּצֶר הָרַע אֶת חֶלְקוֹ אֲלֹא פְעָמִים וְנוּטֵל אֶת הַכֹּל, וְלֹא מִשְׂאִיר שְׂרִיד וּפְלִיט. וְתַחַת אֲשֶׁר בְּיָמִים כְּתוּבָה הָיוּ צָרִיכִים חַז"ל לְמַצֵּא רַעֲיוֹנוֹת שֶׁעַל יְדֵיהֶם יִקְבַּל הַשֹּׁטָן אֶת חֶלְקוֹ, הִשְׁתַּנּוּ הַטְּבַעִיִּים וְנוּטֵל אֶת חֶלְקוֹ בְּכָפָל כְּפָלִים, לֹא יוֹם וְלֹא יוֹמִים. "גַּם בַּחוּר גַּם בַּתוֹלָה יוֹנֵק עִם אִישׁ שִׁיבָה" (עיין דברים לב, כה).

בּוֹאוּ וְנִתְחַזַּק בְּעַד עֲמָנוּ וּבְעַד עָרֵי אֱלֹקֵינוּ (עיין שמואל ב, י, יב), וְנִסְלַק אֶת הַשֹּׁטָן מִקְרַבְנוּ, וְלֹא נִבְיֵא לוֹ אֲלֹא אֶת חֶלְקוֹ הַמְּגִיעוֹ כְּתוּבָה חַז"ל וְתוֹ לֹא... .

דְּרוֹשׁ לְפָרִשְׁת קִדְשִׁים

"הוֹכַח תוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ" (ויקרא יט, יז).

הוֹכַח תוֹכִיחַ

בְּפָרִשְׁתֵּנוּ נִצְטוּיֵנוּ עַל חוֹבַת הַהוֹכָחָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וְנִכְפָּתוּב "הוֹכַח תוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ", וְדָרְשׁוּ חַז"ל (בבא מציעא דף לא ע"א) אֶת כָּפַל הַלְשׁוֹן "הוֹכַח תוֹכִיחַ" - אֶפְלוּ מֵאָה פְּעָמִים.

וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לְהִבִּין כִּמָּה אֶפְשָׁר לְהוֹכִיחַ בֶּן אָדָם? פְּעַם אַחַת וְהוּא לֹא שׁוֹמֵעַ, פְּעָמִים, שְׁלֹשׁ, אַרְבַּע, חֲמֵשׁ, וְהוּא אֶפְלוּ לֹא מִתְיַחַס, לָמָּה לָנוּ לְהִמְשִׁיךְ לְהוֹכִיחוֹ וּלְהַחֲשֵׁב כְּנוֹדֵנִיקִים חֲסָרֵי תִקְנָה?

אֶת הַתְּשׁוּבָה לָזֶה מְצָאנוּ בַּמִּדְרָשׁ (רבה ויקרא פרשה ד, פסקה ו) שֶׁם מוֹבָא הַמְּשָׁל הַיְדוּעַ בְּבִנְי אָדָם שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבֵינָה בְּסַפְיִנָּה, נָטַל אֶחָד מֵהֵן מִקְדָּח וְהִתְחִיל קוֹדֵחַ תְּחַתָּיו, הוֹכִיחוּהוּ חֲבֵרָיו וְאָמְרוּ לוֹ - "מָה אַתָּה יוֹשֵׁב וְעוֹשֶׂה?"

וְהוּא תָמָּה - "מָה אִכְפַּת לָכֶם מִמַּעֲשֵׂי, הֲרִי זֶה בְּחֻלְקֵי שְׁלִי!"

עָנוּ לוֹ - "כִּסִּיל שְׁכַמוֹךָ! אֵינְךָ יוֹדֵעַ שְׁמַהחֹר שְׁתַּעֲשֶׂה יְכַנְסוּ מִים לְסַפְיִנָּה וַיִּטְבִּיעוּ אֶת כְּלָנוּ?!".

וְעַמֵּק דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ הֵם, שֶׁבְּחוֹבַת הַהוֹכָחָה צָרִיךְ כָּל אֶחָד לְהִבִּין שֶׁהוּא מְצִיל לֹא רַק אֶת הָאָדָם הַחוּטָא מִמוֹת, אֲלָא גַם אֶת עֲצָמוֹ וְאֶת כָּל הָעוֹלָם, שֶׁכְּלָנוּ נִמְצָאִים בְּאוֹתָהּ הַסַּפְיִנָּה. כְּאֲשֶׁר שָׁלַם הָאָדָם עִם עֲצָמוֹ בְּמַחְשָׁבָה זוֹ, וּמִבֵּין אֶת הַצָּרִיךְ בְּחִיּוּב הַהוֹכָחָה, כִּכָּר לֹא יִחַשֵׁשׁ מִמָּה שְׁיִחְשְׁבוּ עָלָיו שֶׁהוּא נוֹדֵנִיק וְכִדּוּמָה, שֶׁהָרִי הוּא מְצִיל אֶת כָּל הָעוֹלָם. כְּלוּם אָדָם שְׁעוֹסֵק בְּהַצְלַת חַיִּים נוֹתֵן לְלִבּוֹ לְחַשֵׁב מַחְשְׁבוֹת זוּטוֹת שְׁכַאֲלָה?

איש האמת

וקבר ידוע מה שאמרו חז"ל (עבודה זרה דף יח ע"א), שהאדם שיש בידו למחות ואינו מוחה נענש. ובזה יראה לרמז בפסוק "הוכח תוכיח את עמיתך, ולא - תשא עליו חטא", והינו שצונתה התורה להוכיח לאדם החוטא ואם לא יוכיחו, הוא ישא את חטא החוטא.

וכאשר האדם מוכיח את החוטאים הרי הוא מאוהבי ה', שחפץ הוא שיתפשטו התורה והמצוות בעולם כלו. ובזאת יבחן האדם אם איש אמת הוא או דבק בשקר, שאם הוא מהחנפים לעוברים על רצון ה' ולא מוכיח לרעיו וידידיו, אות הוא כי בשקר יסודו. אך אם מוכיח הוא את עוברי עמק הבקא אלו העוברים על רצון ה', ומקיים בעצמו "לא ת'גורו מ'פני איש (דברים א, יז), העולים לראשי תבות אמת, אות הוא כי איש אמת הוא.

ובזה יראה לרמז שסופי תבות "ולא תשא עליו חטא" עולים בגימטריה קטנה אמת (9), והינו שכן היא מדת האמת להוכיח את החוטאים כשצריך].

מעלת המוכיח וזכותו

והדבר פשוט שהאדם המוכיח את החוטאים לשם שמים יזכה לעולם הבא, שהרי כבר אמרו במדרש (ילקוט שמעוני תהילים פרק טז רמז תרסט) 'שלא יהא הרב בגיהנם והתלמיד בגן עדן'. וגם כאן הדבר כן, שכאשר מוכיח אחרים ומפרישם מדרךיהם הרעים, הרי הוא מצילם מן הגיהנם ומכניסם לחיי העולם הבא, וכיצד יהיו תלמידיו בגן עדן והוא בגיהנם?!

ובזה יראה לרמז בפסוק "אמת מארץ תצמח" ש'הארץ' - היא העולם הבא, שנאמר "ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ" (ישעיה ס, כא, ועיין עוד בסנהדרין דף ז ע"א). ואיש 'האמת' המוכיח את חבריו וידידיו ולא נושא פנים לאיש יזכה ל'ארץ תצמח'.

וזה ירמז גם כן במאמר הפסוק "ראש דברך אמת ולעולם כל משפט צדקך" (תהילים קיט, קס), והינו שאדם שראש דבריו היא מדת האמת יזכה "לעולם כל משפט צדקך" - הינו חיי העולם הבא שכל דרכיו ומשפטיו על פי האמת והצדק.

חותמו אמת

והנה כבר אמרו חז"ל (ירושלמי בתחילת מסכת סנהדרין) 'חותמו של הקב"ה אמת'. ויראה לבאר בזה על פי המתבאר לעיל, שכבר אמר הפסוק "כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה" (משלי ג, יב), והינו שהקב"ה מוכיח את מי שהוא אוהב ואין חנפה לפניו, שנאמר "כי לא לפניו חנף יבוא" (איוב יג, טז). והאדם שמוכיחו הקב"ה ביסורין הרי גופו נושא את חותם הקב"ה שלא נשא לו פנים (וע"ע יבמות דף קה ע"ב במעשה עם ר' ישמעאל בר' יוסי ואבדן). נמצא שכאשר מתהלך בחוץ ונכרים יסוריו, מוכיח הוא בפני כלם את אמתות הקב"ה, ואת חותמו שטבע בו בגופו ממש.

ולכאורה יחשב האדם שכאשר מוכיחו הקב"ה על ידי יסורין אין זה ממדת הרחמים אלא ממדת הדין! אך אם יתבונן האדם יראה שאף ביסורין אלו מערבת מדת הרחמים, שמוכיח את אוהביו ביסורין לכפר עונותיהם בזה העולם החולף, ולהרבות שכרם בעולם הבא, ולא נושא להם פנים. וזהו מה שאנו מסיימים באמירת קריאת - שמע ואומרים "ה' אלקיכם אמת" - שהרי ידוע ששם הוי"ה הוא מדת החסד ושם אלקים הוא מדת הדין, וכאן חבר שני שמות אלה בחותמו של הקב"ה שהוא אמת, ללמדנו שאצל הקב"ה ההנהגה מערבת בדין וברחמים כאחד. [ויש לרמז שתבת 'תוכחה' עולה בגימטריה קטנה (עם הכולל) שם 'הוי"ה' ברוך הוא המורה על מדת החסד והרחמים].

מצוה שלא להוכיח

ויש להתבונן, מפני מה מוכיח הקב"ה רק לאוהביו, וכמאמר הפסוק "את אשר יאהב ה' יוכיח", הרי לאלו שאינם אוהבי ה' ואין ה' אוהבם ודאי שיש להוכיחם יותר!?

ונראה לבאר בזה, לפי שאמר הכתוב "ולא תשא עליו חטא" והינו שישקל האדם בפלס קדם שיוכיח את חברו אם ישמע לתוכחתו, שאם לא ישמע לדבריו טוב לו שלא יוכיחו, וכמו שאמרו חז"ל (יבמות דף סה ע"א) 'כשם שמצוה לומר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע', וכבר אמרו 'כשם שקבלתי שכר על הדרושה כך אקבל שכר על הפרישה' (עין קידושין דף נו ע"א). כן היא הנהגת הקב"ה, שמכיון שידוע שאותם הרשעים לא יקבלו את התוכחה שיוכיחם,

ואדרבה פְּעָמִים וַיִּגְדִּילוּ עֹנָם וּסְאָתָם, לְכֵן לֹא מוֹכִיחֵם.

לב טהור

דָּרָךְ מְעִינֵינָתְךָ שֶׁל הוֹכְחָה הֵיטָה לְגֵאוֹן הַמִּפְלֵא 'הַצְדִּיק בְּכָל דְּרָכָיו וְחָסִיד בְּכָל מַעֲשָׂיו' רַבִּי אַרְיֵה לִוִּין זצ"ל, וְכַמְסַפֵּר עָלָיו, שֶׁפַּעַם אַחַת רָאָה אוֹתוֹ אֶחָד מִמְּכָרָיו שֶׁהָיָה רְחוֹק מִתּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּרַחוּב, וּבְאוֹתָהּ הָעֵת הָיָה גְלוּי רֹאשׁ וְלֹא הָיָה נְעִים לוֹ מִהֵרֵב שִׁישְׁאָלָהוּ 'הֵיכֵן נִעְלַם הַכּוֹבֵעַ שֶׁבְּרֹאשׁוֹ?' וְעַל כֵּן הִעֲדִיף לְהִתְחַמֵּק מִהֵרֵב וְלִבְרַח'.

ר' אַרְיֵה, שֶׁבִּינְתִים הִבְחִין בּוֹ רָאָה שְׂאוֹתוֹ אָדָם מְסֻתָּבֵב וּבּוֹרְחַ' מִמֶּנּוּ. מִיַּד הִתְחִיל לְרַדֵּף אַחֲרָיו עַד שֶׁהִשְׁיִגּוֹ, וּשְׁאָלוֹ - "מִפְּנֵי מָה בְּרַחְתָּ מִמֶּנִּי, וְכִי אַתָּה כּוֹעֵס עָלַי כָּךְ שְׂאִינְךָ רוֹצֶה לְרֹאוֹת אֶת פְּנֵי?"

"לא, רַבִּי" - עָנָה הָאִישׁ בְּבוֹשָׁה. "הִתְבַּיֵּשְׁתִּי מִכְבוֹד הָרַב שְׂאִין רֹאשִׁי מְכֻסָּה, וְלִכֵּן בְּרַחְתִּי".

"אָה, בְּגַלְל זֶה בְּרַחְתָּ מִמֶּנִּי" - אָמַר ר' אַרְיֵה בְּחִיּוֹף - "אֵין לָךְ מָה לְדַאֵג, אֲנִי אִישׁ נְמוּךְ קוֹמָה וְאֲנִי רוֹאֶה רַק עַד הֵלֵב שְׁלֶךְ, וְהֵלֵב שְׁלֶךְ טְהוֹר..."

וְאוֹתוֹ? הַיּוֹדֵי מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם לֹא הִלְךְ לְעוֹלָם בְּגְלוּי רֹאשׁ וְשָׁב בְּתֻשׁבָּה שְׁלֵמָה.

דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת אָמֹר

חֲקֵרֵת עֵוֹן חִלּוּל הַשֵּׁם

"וְלֹא תַחֲלֹלוּ אֶת שֵׁם קִדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם" (ויקרא כב, לב). כָּאֵן נִצְטוּיְנוּ עַל הָאֶסוּר לְחַלֵּל שֵׁם שָׁמַיִם, וּמִנְגִיד עַל הַחֻבָּה לְקַדֵּשׁ שֵׁם שָׁמַיִם.

עֲבָרָה זֹאת חִלּוּל הַשֵּׁם, הִיא הָעֲבָרָה הַיְחִידָה שֶׁכָּל כְּלָה תְלוּיָהּ בְּדַעַת אַחֵרִים, וְהֵינּוּ אִם מְחֻזְקִים מְאֹד זֶה שֶׁהוּא 'צְדִיק' לְמֵרוֹת שְׂאִינּוּ כֵן, כְּשֶׁעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה שְׂאִינּוּ רְאוּי לְפִי מָה שֶׁמְחֻזְקִים מִמֶּנּוּ - גּוֹרֵם לְחִלּוּל הַשֵּׁם!

צֵא וּלְמַד עַד כַּמָּה הִחְמִירוּ חַז"ל עַל עוֹן זֶה, עַד שֶׁאָמְרוּ (יומא דף פו ע"א) 'מִי שֶׁיֵּשׁ חִלּוּל הַשֵּׁם בְּיָדוֹ אֵין לוֹ כַּח בְּתִשׁוּבָה לְתַלּוּת, וְלֹא בְיוֹם הַכַּפּוּרִים לְכַפֵּר, וְלֹא בְיַסּוּרֵינִי לְמַרְקָה, אֲלֵא כִּלְיָן תּוֹלֵינִי וּמִיתָה מְמַרְקָתִי!'

כַּמָּה יֵשׁ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְהַזְהֵר מִחִלּוּל הַשֵּׁם, וּבְמִיחָד אֲנָשִׁים הַמְחַזְקִים כְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים.

רְבוּי שִׁיחָה בְּטִלְיָה

דְּגַמָּא אַחַת שֶׁיֵּשׁ לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים לְשִׁים לֵב אֲלֵיהֶּ, הִיא רְבוּי שִׁיחָה בְּטִלְיָה. עַמִּי הָאֶרֶץ הָאוֹהֲבִים אֶת פְּטָפוּטֵי הַסֶּרֶק עַל דָּא וְעַל הָא, כְּשֶׁרְאוּאִים שְׂגָם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מְדַבְּרִים עִמָּהֶם בְּדַבְּרִים בְּטִלִּים יוֹרְדֵת קֶרֶן הַתּוֹרָה בְּעֵינֵיהֶם, שְׂרוּאִים שֶׁהִנֵּה גַם תַּלְמִידֵי הַחֲכָמִים אֵינָם מִיְחַדִּים, שֶׁהָרִי גַם הֵם מְדַבְּרִים אֶת אוֹתָם הַדַּבְּרִים כְּמוֹתָם. וְכָל יְרִידָה בְּעֶרְךָ לְתוֹרָה וְחֲכָמִיָּה בְּכֻלָּל חִלּוּל הַשֵּׁם הוּא. וּכְבָר אָמְרוּ חַז"ל (סנהדרין דף נב ע"ב) שֶׁתַּלְמִיד חָכֵם בְּתַחֲלָה נִדְמָה לְעַם הָאֶרֶץ כְּכֻלֵּי זֶהָב, וּכְשֶׁדָּבַר אֹתוֹ (הֵינּוּ דַבְּרִים בְּטִלִּים), דּוּמָה עָלָיו כְּכֻלֵּי כֶּסֶף, שֶׁכְּבָר יֵרֵד בְּדַרְגָּה.

דורש טוב על התורה

ומטעם זה מובא בגמרא (סוכה דף כח ע"א) 'אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי: מימיו לא שח שיחת חלין'. ולא התפרש מי הם האומרים עליו, שלא מבאר בגמרא שמות האומרים. ונראה לפרש שאמרו עליו, הם כלל האנשים ובכללם עמי הארץ, שהכירו בערכו ובגדלותו.

וזו הדרך מתאימה לכל תלמיד חכם, וכמו שכתבו התוספות (סוטה דף כא ע"א ד"ה זה תלמיד), 'סתם תלמיד חכם תורתו אמונתו ואינו הולך ד' אמות בלא תורה ובלא תפלין'. והינו שלא מפסיק ממשנתו כלל, ותמיד כל שיחו ושיגו בדברי תורה.

ועלה במחשבה לפני, לתת עוד טעם וסבה שתלמידי חכמים יצטרכו להזהר בשיגם ושיחם, שלא לדבר דברי חלין, על פי מה שאמרו רבותינו שדבור חל מקצר משנות חיו של אדם (עיין בדרוש לפרשת בשלח). וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו, וכשמדבר דברי בטלה ללא תועלת ותכלית מראה שמזלזל בחייו וקטרוגו גדול. ותלמידי חכמים צריכים להזהר בזה יותר מפל אדם, וכמו שיבאר להלן.

צדיק בבחינת שבת

והנה מבאר בזהר הקדוש (חדש תיקונים כרך ב דף צו ע"א), ש'הצדיק הוא בבחינת שבת' [וכבר ידוע מה שהביאו לפרש בשם הגר"א מוילנא את דברי הגמרא (ברכות דף מז ע"ב), 'שמונה ושבת מצטרפין'. שתבת 'שבת' ראשי תבות שנים שעוסקים ב'תורה]. ובשבת כידוע צריך האדם להזהר יותר לשמר את דבורו שלא להשיח שיחת חלין, וכדרשת חז"ל (שבת דף קיג ע"ב), לפסוק "ממצוא חפצך ודבר דבר" (ישעיה נח, יג), 'שלא יהיה דבורך בשבת כדבורך בחל'. וכתבו התוספות (שם ד"ה שלא יהא), 'כתבו בירושלמי בקשי התירו לומר שלום בשבת. ואמו של ר' שמעון בר יוחאי כשהיתה מרבה לדבר היה מעיר לה - אמא שבת היום!'.

ואם כן כל תלמיד חכם שהוא בבחינת שבת, צריך לזהר בשיחו ושיגו בחל כמו בשבת (ומטעם זה, יש לכל אדם למעט בשיחה בטלה בשבת, שהרי בשבת מקבילים נשמה יתרה, ואם כן נמצא אצל האדם ב' נשמות וכששח שיחה בטלה פוגם גם בנשמה היתרה, וכשתשוב הנשמה בצאת השבת אל צור מחצבתה תשוב פגומה, נמצא שלא החזיר את הפקדון שלם).

ועל פי זה יש לבאר עוד מאמר חז"ל (שבת דף קיד ע"א), 'גנאי לתלמיד חכם שיצא במנעלים המטלאים לשוק', ועוד אמרו 'כל תלמיד חכם שיש רבב על בגדו חייב מיתה'. שמלבד חלול השם שבדבר הלא תלמיד חכם הוא בבחינת שבת, וכמו שבשבת יש לזהר בלבוש מכבד כאמרם ז"ל (שבת דף קיג ע"א) 'לא יהא

מִלְבוּשָׁךְ שֶׁל שַׁבָּת כְּמִלְבוּשָׁךְ שֶׁל חֹלִי, לְגַבֵּי תִלְמִיד חָכֵם הַדֹּבֵר שֶׁיֵּךְ בְּכָל הַשָּׁבוּעַ.

תִּפְקִיד חֲכָמֵי הַדּוֹר

וּמַעֲתָה תִּפְקִיד קֶשֶׁה יֵשׁ לְתִלְמִידֵי הַחֲכָמִים שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר, לְהַגִּיעַ לְדִרְגָּה כְּזוֹ שֶׁכָּל הַלֵּיכוּתֵיהֶם יִהְיוּ בְּקִדּוּשׁ הַשֵּׁם, וְעַל יְדֵי זֶה יִזְכּוּ שְׁמִשְׁמִים יְסִיעוּ בְּעֵדָם שְׂיִתְקַדַּשׁ שֵׁם שְׁמַיִם עַל יָדָם בְּכָל מְקוֹם, וְיִפְּירוּ כָּלֵם בְּכַחֵם וּבִקְדוּשָׁתָם. לֹא רַק אֲצֵל בְּנֵי בְרִית, אֲלָא אִף אֲצֵל מִי שְׂאִינוּ בֶּן בְּרִית.

סְפוּר עַל כֶּךָ סֵפֶר הָרַב שְׁלֵמָה בְּנִיזוּרֵי שְׁלִיט"א - בְּכַנְס חַג הַפֶּסַח תִּשְׁע"ב שְׁנַעֲרָךְ בְּאַחַד מִבְּתֵי הַמְּדַרְשׁ:

בְּהִיוֹתִי בֵּין אֲסִירֵי עֲנִי וּבְרַזָּל, בְּאַחַד הַיָּמִים הַגִּיעַ מֶרֶן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן, הִגָּאוֹן רַבִּי עוֹבְדֵיָה יוֹסֵף זצ"ל לְבִקְרָנִי וּלְעוֹדֵד אֶת רוּחִי. דָּבַר הַגָּעַתּוֹ שֶׁל מֶרֶן שֶׁר הַתּוֹרָה פָּרַשׁ כְּנִפְיָם, וּמִכָּל עֶבֶר הַגִּיעוּ אֲסִירִים וְסוֹהָרִים לְקַבֵּל בְּרַכַּת מֶרֶן.

בֵּין הַבָּאִים הָיָה מִפְּקִד הָאָגָף, דְּרוּזֵי בִּשְׁם מַגִּיאַד, וְאִף הוּא הַגִּיעַ וּבָא לְפָנָי מֶרֶן לְקַבֵּל אֶת בְּרַכְתּוֹ. מִשֶּׁהֲצִיגוּ אֶת הָאִישׁ לְפָנָי מֶרֶן בִּרְךָ אוֹתוֹ מֶרֶן, וּכְדַרְכּוֹ אִף הוֹסִיף לְטִיפּוֹת' עַל פְּנָיו, אַחַת הִנֵּה וְאַחַת הִנֵּה.

מִשִּׁיָּצָא הָאִישׁ מִלְּפָנָי מֶרֶן הִתְקַשֵּׁר מִיַּד לְבֵיתוֹ, וְאָמַר לְאִשְׁתּוֹ בְּהַתְּרַגְּשׁוּת - "פְּטִימָה, הַחֲכָם שֶׁל הַיְּהוּדִים בִּרְךָ אוֹתִי וְאִף נָתַן לִי לְטִיפּוֹת' שֶׁל חֶבֶה עַל הַפָּנִים".

אִשְׁתּוֹ נִסְחָפָה עִם הַתְּרַגְּשׁוֹתָיו וּמִיַּד אָמְרָה - "מַגִּיאַד, אֵל תִּרְחֹץ אֶת הַפָּנִים שֶׁלְּךָ עַד שֶׁתִּגִּיעַ הַבֵּיתָה, אֲנִי רוֹצֶה לְזַכּוֹת וּלְגַעַת בְּמְקוֹם שֶׁנִּגְעוּ בוֹ הַיְּדִים שֶׁל הַחֲכָם שֶׁל הַיְּהוּדִים!" (סֵפֶר מִשׁוֹשׁ תַּבַּל דְּבָרִים עִמ' שְׁדַמ').

**דְרוֹשׁ
לְפָרֶשֶׁת בְּהַר**

מִצְוֹת הַצְדָקָה וּמַעֲלוֹתֶיהָ

הַצְּוִי

בְּפָרֶשֶׁתנוּ נִצְטוּיֵנוּ עַל מִצְוֹת הַצְדָקָה וְהַדְּאָגָה לְעַנִּי, וְכַפְתּוֹב "וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהַחֲזַקְתָּ בוֹ" (ויקרא כה, לה). מִצְוָה זוֹ מַפְאֵת חֲשִׁיבוּתָהּ מִבְּאֲרַת כְּמָה פְּעָמִים בַּתּוֹרָה, וְכַכְתּוֹב "נִתּוֹן תִּתֶּן" (דברים טו, י), "פֶּתַח תִּפְתַּח", (דברים טו, יא וע"ע בַּסֵּפֶר הַחִינוּךְ מִצְוֵה תַעֲט).

בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ וּלְמִקּוֹם

מִצְוֹת אֵלוּ מְלַבֵּד שֵׁישׁ בֵּהֶן מִצְוֹת שֶׁל בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ, יֵשׁ בֵּהֶן אֶף מִצְוֹת בֵּין אָדָם לְמִקּוֹם, שְׁמֵשִׁים שְׁלוֹם בֵּין הָעַנִּי לְבֵין קוֹנוֹ, וְכַמְבֹאֵר בַּמִּדְרָשׁ (רבה ויקרא פֵּרֶשֶׁה לַד פִּסְקָה טז) 'כְּשֶׁנִּתְּנָה הָאָדָם צְדָקָה לְעַנִּי אוֹמֵר הַקַּב"ה, "הָעַנִּי הַזֶּה יוֹשֵׁב וּמִתְרַעַם לְפָנַי מָה אֲנִי שׁוֹנֶה מִפְּלוֹנִי? הוּא יֵשֶׁן עַל מִטָּתוֹ וְאֲנִי יֵשֶׁן כְּאֵן, פְּלוֹנִי יֵשֶׁן בְּבֵיתוֹ וְאֲנִי כְּאֵן, וְאֵתָהּ נִתְּנָה לוֹ, חִיֵּךְ שְׁאֲנִי מַעֲלָה עָלֶיךָ כְּאֵלוֹ עֲשִׂיתָ שְׁלוֹם בֵּינוֹ לְבֵינִי". וְכַמְאָמַר הַכְּתוּב "אוֹ יַחֲזֹק בְּמַעֲוִזִי יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם לִי יַעֲשֶׂה לִּי" (ישעיה כז, ה). וְכֵן פָּרַשׁ הָאוֹר הַחַיִּים הַקְּדוּשׁ (שְׁמוֹת כג, ג) אֶת הַפְּסוּק "וְדַל לֹא תִהְדָּר בְּרִיבוֹ" - 'שִׁירְמֹז בְּתַבַּת "בְּרִיבוֹ", עַל דֶּרֶךְ מָה שְׁאָמְרוּ חַז"ל בַּמִּדְרָשׁ שְׁהָעַנִּי עוֹשֶׂה מְרִיבָה עִם קוֹנוֹ, לְמָה זֶן לְכָל וְהוּא רָעַב וּבְעִירָם? וְכָל הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה לְעַנִּי וּמְפָרְנֵסוֹ הֲרִי זֶה מִשְׁבִּית אֶת רִיב הָעַנִּי מֵעַל הַשָּׁמַיִם. וּבְזִמָּן שְׁאֵין הָאָדָם חוֹנֵן דָּלִים, וּמַנִּיחַ אֶת הָעַנִּי לְטַעֵן אֶת טַעֲנָתוֹ - טַעֲנַת הָעַנִּי הִיא טַעֲנָה הַנִּשְׁמַעַת וּמִהֲדַרְתָּ. וְלִזְהָ צְוָה הַקַּב"ה שֶׁלֹּא יִסּוּבְבוּ הַדּוֹר לְרִיב הָעַנִּי עִם קוֹנוֹ, אֲלֵא יַחֲנֹנְוהוּ כְּמִשְׁפַּט חוֹנֵן דָּלִים'.

”צדקה תציל ממות”

וּכְבֵּר הַבְּטִיחֵנוּ שְׁלֹמֵה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם בְּאִמְרוֹ ”וּצְדָקָה תִּצְלֵל מִמּוֹת” (משלי י, ב), וְהֵינּוּ שְׁמֵלֶבֶד הַמְצִיחַ שֵׁישׁ לְאָדָם בְּעוֹלָם הָאֵמֶת הַמְכַרְיַעַתוֹ לְכַף זְכוּת, וְהוֹלֶכֶת לְפָנָיו, וְכִפְתּוּב ”וְהֵלֶךְ לְפָנָיִךְ צְדָקָךְ” (ישעיה נח, ח), עוֹד גּוֹרֵם הַצֶּלֶה לְעֲצֻמוֹ מִמִּיתָה.

סֵפֶר מֶרֶן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הַגָּאוֹן רַבִּי עוֹבְדֵיָה יוֹסֵף זצ”ל (הובא בספרו מאור ישראל דרושים עמוד רד), ‘מַעֲשֵׂה שְׂאֵרֵע בִּירוּשָׁלַיִם בְּיוֹם חֲמִישִׁי ד’ חֶשְׁוֹן תשס”ג, שְׂאוּטוֹבוֹס מְלֵא נוֹסְעִים, וּבִתּוֹכָם אֲנָשֵׁי צְדָקָה וְחֶסֶד, עֹצֵר בְּתַחֲנָה לְהַעֲלוֹת נוֹסְעִים, וְאֵז מְחַבֵּל מִתְאַבֵּד, שֶׁהִיא מְחַפֵּשׁ לַיהוּדֵי חֲרָדִי, נִגַּשׁ לְעֵלוֹת לְאוּטוֹבוֹס בְּמִטְרָה לְהַשְׁמִיד לְהַרְג וּלְאַבֵּד. וְהִנֵּה בְּעֵלוֹתוֹ אֶל הָאוּטוֹבוֹס מַעַד וְנִפְל. מִיָּד נִגַּשׁ אֵלָיו אֶחָד הַנוֹסְעִים לְעֹזֵר לוֹ לְקוֹם, אֶךְ בְּהִיּוֹתוֹ שׁוֹכֵב אַחַר נְפִילָתוֹ הַתְּרוֹמְמוֹ בְּגָדָיו, וְהַבְּחִינוֹ בַּחֲגוּרַת נִפְץ שֶׁהִיְתָה תַּחַת בְּגָדָיו, וּמִיָּד הִרְחִיקוּהוּ מֵהָאוּטוֹבוֹס וְנִסְעוּ לְדַרְכָּם, וְהַמְחַבֵּל נִתְפַּס עַל יְדֵי שׁוֹטְרֵי יִשְׂרָאֵל. נִמְצָא שְׂאֵנְשֵׁי הַחֶסֶד לֹא רַק שֶׁהִגְנוּ עַל עֲצָמָם אֲלָא אֶף הִגְנוּ בְּכַחֲם עַל כָּל הַנוֹסְעִים בְּאוּטוֹבוֹס. בְּרוּךְ פּוֹדֵה וּמַצִּיל.

הוֹכּוּחַ...

וְאֲכֵן, עִם יִשְׂרָאֵל נִבְדְּלוּ מִשְׂאֵר הָאֲמוֹת שֶׁנִּדְרָשִׁים וְנוֹתְנִים, לֹא כֵן אֲמוֹת הָעוֹלָם שְׂמוֹצְאִים סְבוֹת וְתִרְוֻצִים לְמָה לֹא לָתֵת, וְעוֹד מִתּוֹכָחִים עִם נוֹתְנֵי הַצְּדָקָה. צֹא וּלְמַד מִמָּה שֶׁמְסַפֵּר בְּגִמְרָא (בבא בתרא דף י ע”א), ‘שְׂאֵל טוֹרְנוֹסְרוֹפוֹס הָרִשֵׁעַ אֶת רַבִּי עֲקִיבָא - “אִם אֱלֹהֵיכֶם אוֹהֵב עֲנִיִּים הוּא, מִפְּנֵי מָה אֵינוֹ מְפָרְנֶסֶם?” אָמַר לוֹ - “כִּדֵּי שֶׁנִּצּוֹל אָנוּ בְּהֵן מְדִינָה שֶׁל גִּיהֶנָּם!” אָמַר לוֹ טוֹרְנוֹסְרוֹפוֹס - “אֲדַרְבֵּה, זוֹ שְׂמַחֲבִתְכֶן לְגִיְהֶנָּם! אֲמַשֵּׁל לָךְ מִשָּׁל לְמָה הַדְּבַר דּוֹמָה, לְמֶלֶךְ בֶּשֶׁר וְדָם שֶׁכַּעַס עַל עֲבָדוֹ וְחִבְּשׁוֹ בְּבֵית הָאֲסוּרִין וְצוּהָ עָלָיו שֶׁלֹּא לְהֶאֱכִילוֹ וְשֶׁלֹּא לְהַשְׁקוֹתוֹ, וְהֵלֶךְ אָדָם אֶחָד וְהֶאֱכִילוֹ וְהַשְׁקָהוּ. כְּשֶׁשָּׁמַע הַמֶּלֶךְ לֹא כּוֹעֵס עָלָיו?! וְאַתֶּם קְרוּיִן עֲבָדִים, שֶׁנֶּאֱמַר “כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים” (ויקרא כה, נה). אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא - “אֲמַשֵּׁל לָךְ מִשָּׁל לְמָה הַדְּבַר דּוֹמָה, לְמֶלֶךְ בֶּשֶׁר וְדָם שֶׁכַּעַס עַל בְּנוֹ וְחִבְּשׁוֹ בְּבֵית הָאֲסוּרִין וְצוּהָ עָלָיו שֶׁלֹּא לְהֶאֱכִילוֹ וְשֶׁלֹּא לְהַשְׁקוֹתוֹ, וְהֵלֶךְ אָדָם אֶחָד וְהֶאֱכִילוֹ וְהַשְׁקָהוּ, כְּשֶׁשָּׁמַע הַמֶּלֶךְ לֹא דוֹרוֹן מִשְׁגֵּר לוֹ?! וְאָנוּ קְרוּיִן בְּנִים, דְּכַתִּיב “בְּנִים אַתֶּם לַה’ אֱלֹהֵיכֶם” (דברים יד, א). אָמַר לוֹ טוֹרְנוֹסְרוֹפוֹס - “אַתֶּם קְרוּיִם בְּנִים וְקְרוּיִן עֲבָדִים! בְּזִמְן שֶׁאַתֶּם עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם אַתֶּם קְרוּיִן בְּנִים, וּבְזִמְן שֶׁאֵין אַתֶּם עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם אַתֶּם קְרוּיִן עֲבָדִים!. וְעַכְשָׁו אֵין אַתֶּם עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם!” אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא - “הֲרֵי צוּתְנוּ הַתּוֹרָה בְּמֵאֵמֶר הַכְּתוּב “הֲלֹא פָּרַס לְרַעֵב לְחֶמֶד

וְעַנִּיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בֵּית" (ישעיה נח, ז) בְּכֹל עֵת וּבְכֹל שְׁעָה, גַּם בְּזִמְנֵי שְׂאִין עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם!".

מַחֲשָׁבָה שֶׁל גּוֹי

וְהַמַּתְבּוֹנֵן יִרְאֶה אֶת דֶּרֶךְ מַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל טוֹרְנוֹסְרוֹפּוֹס עַל נְתִינַת הַצְּדָקָה, שְׂכָדֵי לְהַשְׁתִּיק אֶת מִצְפוֹנוֹ פֶּתַח תְּאוּרִיָּה שְׁלֵמָה לְהוֹכִיחַ שְׁלֵא רַק שְׂאִין לְתַת צְדָקָה אֲלָא שְׂאֲסוּר לְתַת צְדָקָה, וְהֵלֶךְ לְרַבֵּי עַקִּיבָא שְׁהִיָּה גִזְבַּר צְדָקָה (עֵינֵי קִידוּשֵׁי דָף כז ע"א ועוד) וְהוֹכִיחוּ שְׂאִינוֹ עוֹשֶׂה מִצְוָה אֲלָא עֲבָרָה. וְכֹל זֶה מַחֲמַת עֵינֵי הָרַעָה שְׁהִיָּתָה רַעָה גַם בְּנְתִינַת הָאֲחֵרִים. וְכָבֵר אֲמָרוּ חֲז"ל הַקְּדוּשִׁים אֶת דְּעַתְּם דְּעַת הַתּוֹרָה (אבות פ"ה, מ"ג) 'הַרוּצָה שְׁלֵא לְתַן וְשְׁלֵא יִתְּנוּ אַחֲרִים - רְשָׁעִי. שְׂכָן דֶּרֶךְ הָרְשָׁעִים שְׁנַחֲנוּ בְּעֵינֵי רַעָה, שְׁלֵא רַק שְׁלֵא יְכוּלִים לְתַת צְדָקָה, אֲלָא קִשָּׁה בְּעֵינֵיהֶם לְרֵאוֹת שֵׁישׁ מִי שְׁנוֹתֵן צְדָקָה.

פְּרוּשׁ הַוּכּוּחַ

וְעֵלָה בְּמַחֲשָׁבָה לְפָנֵי לְפָרֵשׁ אֶת וּכּוּחוֹ שֶׁל טוֹרְנוֹסְרוֹפּוֹס הָרַשָּׁע עִם ר' עַקִּיבָא, עַל פִּי מַה שְׂכָתַב הָרַב חֵיד"א בְּסִפְרוֹ מְדַבֵּר קְדָמוֹת (עֵרֶךְ רְצוֹן מַעֲרַכַת ר אֹת יג) בְּשֵׁם מַהֲר"י חֲאגִיז ו"ל 'שְׂאִין לְעַבְד לְשִׁנוֹת מְדַבְּרֵי אֲדוֹנוֹ אִף עַל פִּי שְׁעַל יְדֵי כָף יִתְקַיֵּם רְצוֹנוֹ שֶׁל אֲדוֹנוֹ, לֹא כֵן הֵבֵן שְׂיִכּוּל לְשִׁנוֹת מְדַבְּרֵי אָבִיו אִם בְּכָף יִתְקַיֵּם רְצוֹנוֹ' - וְנִרְאֶה שֶׁזֶה מַה שְׂאֲמַר טוֹרְנוֹסְרוֹפּוֹס הָרַשָּׁע לְר' עַקִּיבָא - כִּיּוֹן שְׂאֲתֵם עֲבָדִים אֲסוּר לְכֶם לְתַת מְעוֹת לְצְדָקָה אֲפִלּוּ אִם תֹּאמְרוּ שְׁהַקְבִּיָּה רוּצָה בְּנְתִינַתְכֶם, שְׂכִיּוֹן שְׂאֲתֵם עֲבָדִים, וְאִין לְעַבְד לְשִׁנוֹת מְדַבְּרֵי אֲדוֹנוֹ אִף עַל פִּי שְׂיִתְקַיֵּם רְצוֹן הָאֲדוֹן בְּזָה. וְעַל זֶה עֲנָה לוֹ ר' עַקִּיבָא שְׂאֲנוּ קְרוּיִם בְּנִים, וְלִכֵּן אָנוּ יְכוּלִים לַעֲשׂוֹת אֶת רְצוֹן הַקְבִּיָּה אִף עַל פִּי שְׁלֵא צָנוּ בְּפְרוּשׁ לְתַת צְדָקָה גַּם כְּשֵׁלֵא עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, שְׂאֲנוּ יוֹדְעִים שֶׁזֶה רְצוֹנוֹ. כְּמוֹ הֵבֵן שֶׁל הַמְּלַךְ שְׂיִוְדְעִים אָנוּ שְׂרָצוֹן הַמְּלַךְ שְׂיִתְנוּ לוֹ מֵאֲכָל וּמִשְׁקָה, עַל אִף שְׁנַתְנוּ בְּבֵית הָאֲסוּרִים.

צְדָקָה שֶׁל גּוֹי וּפְנוּק לְכָלֵב

גַּם אֲצֵל הַגּוֹיִם מְצָאוּנוּ נְתִינָה שֶׁל צְדָקָה. נְתִינַתְם מְהוָּה קְטְרוּג עַל עַם יִשְׂרָאֵל, וְנִלְחַמוּ הַצְּדִיקִים בְּדַבָּר, וְכִמוֹ שְׁנַבִּיא בְּסִפּוֹר הַבָּא:

זמן כל נְדָרֵי הַגִּיעַ, כָּל הַחֲסִידִים כָּבֵר הִתְכַּנְּסוּ לְבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל רַבֵּם הַגָּדוֹל ר' שְׂרָאֵל בְּעַל שֵׁם טוֹב, וְחָכוּ שְׂיַצֵּא מִחֲדָרוֹ. כִּמְהָ שְׁנִיּוֹת וְהִדְלַת נִפְתָּחַת.

הָרַב יָצָא מִחֲדָרוֹ בְּכָל הַיּוֹם וְהִדְרוֹ. הוּא נִגַּשׁ לְעִמּוּד הַתְּפִלָּה וְהִתְעַטֵּף בְּטִלִּית. עֵינָיו כָּל הַחֲסִידִים נִנְעָצוּ בְּרַבֵּם, לְסַפֵּג עוֹד קִצַּת מְרַגְעֵי הַקִּדּוּשׁ אֲצֵל רַבֵּם, אוֹ לְקַלֵּט עוֹד אִיזוֹ הַנְּהִיגָה. הַבְּעַל שֵׁם טוֹב גָּמַר אֶת הַתְּעַטְפוֹתָיו וְכָלֵם חָכוּ לְרַגֵּעַ שְׂיִתְחַיֵּל אֶת 'כָּל נְדָרֵי'. אֲךָ רָגַע זֶה בּוֹשֵׁשׁ לְבוֹא. הַדְּקוֹת חוֹלְפוֹת וְעוֹבְרוֹת בְּמַהֲרָת, זְמַן הַשְּׂקִיעָה כָּבֵר כִּמְעַט חֶלֶף, וְהַבְּעַל שֵׁם טוֹב עוֹצֵם עֵינָיו וּמְתַיַּחַד בְּמַחְשְׁבוֹתָיו. נִכְרַ הִיָּה שֶׁהוּא מְשׁוֹטֵט בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים...

הַחֲסִידִים לֹא הֵינּוּ לְהוֹצִיא הַגָּה.

לְפָתַע, הַתְּנַעַר הַבְּעַל שֵׁם טוֹב כְּמִתּוֹךְ חִלוּם וְשָׂאֵל - "ר' אִיזִיק מִהֲעִירָה הַסְּמוּכָה נִמְצָא כְּאֵן?"

"כֵּן, כֵּן" - נִשְׁמַע הַקּוֹל. אָדָם צָנוּם הַתְּקַרֵּב לְעִמּוּד הַתְּפִלָּה וְעַמֵּד נִכְנַע לְפָנָיו רַבּוֹ הַבְּעַל שֵׁם טוֹב.

תֹּאמַר לִי ר' אִיזִיק, פָּנָה הַבְּעַל שֵׁם טוֹב לְחֲסִיד - "הֵאֵם אַתָּה מְכִיר אֶת הַפְּרִיץ שֶׁל הָעִירָה?"

"בְּיָדָאִי, רַבִּי!" - עָנָה. "אֲנִי חוֹכֵר מִמֶּנּוּ אֶת בֵּית הַמְּרֻזָּח בְּעִירָה".

"יִפְהֵ!" - עָנָה הַבְּעַל שֵׁם טוֹב. "הֵאֵם תּוֹכֵל לֹאמַר לִי אִם הַפְּרִיץ הַזֶּה הוּא חֲסִיָּן בְּהוֹצְאוֹתָיו אוֹ בְּזַבְזוֹן"

"רַבִּי" - אָמַר ר' אִיזִיק - "בְּזַבְזוֹן כְּמַהוֹ לֹא רְאִיתִי כָּל יְמֵי חַיָּי. הִנֵּה, רַק בְּשָׁבוּעַ שְׁעָבַר הוֹצִיא הוּא עַל כָּלֵבוֹ חֲמָשִׁים מִטְּבָעוֹת זָהָב טְבִינִין וְתַקִּילִין. בְּכָל הַנְּשָׁפִים וְהַמְּסֻבּוֹת שֶׁהוּא עוֹשֶׂה הוּא מְבַזְבֵּז אֲלֵפֵי מִטְּבָעוֹת זָהָב בְּהִינָף יָד".

"תּוֹדָה עַל הַמִּידְעָה!" - אָמַר הַבְּעַל שֵׁם טוֹב, הַסְּתוֹבֵב לְעִמּוּד הַתְּפִלָּה וְהַתְּחַיֵּל בַּתְּפִלָּה 'כָּל נְדָרֵי'...

ר' אִיזִיק שָׁב לְמִקְוָמוֹ בְּהַתְּרַגְּשׁוֹת. הֵן לֹא בְּכָל יוֹם זוֹכָה הוּא לְעֹזֵר לְרַבּוֹ הַקִּדּוּשׁ. הַחֲסִידִים שֶׁהִתְפַּלְאוּ עַל שִׁיג וְשִׁיחַ זֶה, עַד מִהֲרָה שְׂכַחוּהוּ וְהִתְעַמְקוּ בְּמַלּוֹת הַתְּפִלָּה.

"לְשָׁנָה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלַיִם, בִּירוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה" - שָׁרוּ מְאוֹת הַחֲסִידִים. זֶה עֲתָה הַסְּתִימָה תְּפִלַּת נְעִילָה שֶׁל הַיּוֹם הַקִּדּוּשׁ. הַחֲסִידִים הִרְגִּישׁוּ עַד כְּמַה טֵּהַר אוֹתָם

דורש טוב על התורה

יום כפור זה בצל רבם הקדוש. זקני החסידים כבר נגשו אל רבם הבעל שם טוב לקבל ברכה לשנה טובה.

כמה חסידים נזכרו במאָרע שהיה בערב יום כפור, הם נגשו אל ר' אייזיק ובקשו הסבר. "מה הקשר של הבעל שם טוב הקדוש אל פריץ העירה?" - שאָלוהו.

"איני יודע" - ענה ר' אייזיק. "אך מה שאני כן יודע הוא שהרבי פעל ישועות בערב יום כפור, ואני הייתי השליח לכך ברוך ה', סים ר' אייזיק בחשיבותו.

"סבור אני שאם נשאל את הרבי הוא בודאי יגלה לנו" - הפטיר אָחד מזקני החסידים.

בדחילו ורחימו נגשו כמה מזקני החסידים אל הבעל שם טוב ואמרו לו - "ילמדנו רבנו, מה פשר הענין שהיה בערב יום כפור עם פריץ העירה הסמוכה, ר' אייזיק?"

חיוך התפשט על פני הבעל שם טוב והוא אמר - "אספר לכם ספור. בעירה הסמוכה נמצא אחד מהעניים הגדולים ביותר באזור. ביתו המט לפל לא הצליח להגן עליו ועל אשתו ושמונת ילדיו. לא רק עני היה האיש, אלא גם בייש - גָדא', בכל מקום ששלח בו יד לא הצליח להחזיק מעמד, את כל העבודות נסה אך שוב ושוב מצא את עצמו עומד ברחוב ומקבץ נדבות.

באחד הימים הקר היה גדול. בני ביתו רעדו מקור, והוא לא היה לו במה לכסותם, כסף לעצים ודאי שלא היה. המצב הגיע כבר לפקוח נפש, והוא היה חייב למצא פתרון. הוא נסה אצל כמה משכניו היהודים, אך אלה שלא הבינו את חמרת המצב, התעלמו מבקשתו. הוא יצא אל היער לנסות לחטב עצים אך גם במלאכה זו לא הצליח, הגרזן נשבר, ואתו גם לבו. הוא התחיל לבכות.

פרסות סוסים נשמעו מרחוק אך הוא לא שָת לבו לזה. הפרסות התקרבו ולפתע הוא שמע קול מעלי - "יהודון, מה קרה? מה אתה בוכה?" - היה זה פריץ העירה ששב ממסעו על סוסו האביר.

הוא לא העלה בדעתו לא לענות לפריץ, והוא ענה בדמעות - "אדוני הפריץ, יש לי אשה ושמונה ילדים בבית הקופאים מקר, ואין לי אמצעים לחממם".

"לכמה כסף הנך זקוק כדי לגמר את החדש?" - שאל הפריץ.

”עֲשֶׂרָה רוּבְלִים יִסְפִּיקוּ לִי בְרוּחַ”.

”חָה חָה חָה” - צַחַק הַפְּרִיץ, ”זֶה הַכֵּל? בְּשִׁבִיל עֲשֶׂרָה רוּבְלִים אַתָּה מְמַרְר בְּבִכִי, יְהוּדוֹן? קַח עֲשָׂרִים רוּבְלִים וְלֶךְ לְבֵיתְךָ”.

הַפְּרִיץ זָרַק לְיְהוּדֵי שְׁטַר שֶׁל עֲשָׂרִים רוּבְלִים וְהִמְשִׁיךְ בְּדַהֲרָתוֹ.

הָעַנִי הָרִים אֶת הַשְׁטַר, נָשָׂא עֵינָיו לַשָּׁמַיִם וְהוֹדָה לֵה’.

וּבְשָׁמַיִם בְּאוֹתָהּ הִשְׁעָה נְהִיָּה רַעַשׁ גָּדוֹל. כַּתּוֹת שֶׁל מְקַטְרָגִים הִתְחִילוּ לְקַטְרֵג לְפָנָי הַקְּבִ”ה עַל עַם יִשְׂרָאֵל, וְאָמְרוּ - ”רְאֵה אֶת עַמְּךָ הַנִּבְחָר שֶׁלֹּא הָיָה יְהוּדֵי אֶחָד שֶׁהָיָה יָכוֹל לְעֹזֵר לְיְהוּדֵי, וְרַק הַפְּרִיץ הִגּוֹי עֹזֵר לוֹ!”.

הַקְּטְרוּג פָּעַל אֶת פְּעֻלָּתוֹ, וּכְשֶׁבֵּאתִי בַיּוֹם כַּפּוּר לְהִתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת כָּל נַדְרֵי רְאִיתִי שֶׁשְׁעָרֵי שָׁמַיִם סְגוּרִים לְתַפְּלָה, הַקְּטְרוּג חָסַם אֶת כָּל שְׁעָרֵי הַתְּפִלָּה. יָדַעְתִּי שֶׁאֵין בְּשִׁבִיל מָה לְהִתְפַּלֵּל.

נִסִּיתִי לְסַנְגֵּר בְּפָנָי בֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה עַל אוֹתָם יְהוּדִים, אֲךָ שׁוּם דָּבָר לֹא עֹזֵר, הַמְקַטְרֵג הָיָה חֹזֵק מִתְּמִיד.

לְפַתַּע עָלָה בְּמַחֵי רַעֲיוֹן, וְאָמַרְתִּי בְּפָנָי בֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה, - ”מָה שֶׁהַפְּרִיץ עָשָׂה לֹא הָיָה זֶה בְּשִׁבִיל מְצוֹת צְדָקָה, אֲלֵא סֵתֵם הַפְּרִיעַ לוֹ הַיְּהוּדֵי בְּדַרְךְ, וּמִצָּא בּוֹ עוֹד אֵיזָה סוּג שֶׁל שְׁעֻשׂוּעִים!”.

בֵּית הַדִּין שָׁקַל אֶת הַטְּעֵנָה וְאָמַר לִי - ”אִם תָּבִיא לָנוּ רְאִיָּה שֶׁהַפְּרִיץ הוּא בְּזַבְזֹן וְלֹא חוֹשֵׁב עַל הוֹצָאוֹתָיו, נוּכַל לְהִתְחַשֵּׁב בְּטְעֵנָה שְׁלֶךְ”.

וְאֵז קָרָאתִי לְרִי אֵיִיזִיק, שֶׁהוּא מֵהַעֲיָרָה הַסְּמוּכָה, וּבִרְרָתִי אָצְלוֹ עַל הַפְּרִיץ. כִּיּוֹן שֶׁשָּׁמַעְתִּי אֶת תְּאוּרוֹ עַל חֵי הַהוֹלְלוֹת שֶׁל הַפְּרִיץ וְעַל חֲמָשִׁים מְטַבְּעוֹת הַזָּהָב שֶׁהִשְׁקִיעַ עַל כְּלָבוֹ, יָדַעְתִּי שֶׁהַתְּבַטְּלָה הַגְּזֵרָה וְהִתְחַלְתִּי בְּכָל נַדְרֵי.”.

דרוש לפרשת בחקתי

העסק בתורה ועמלה

עמל התורה

”אם בחקתי תלכו” (ויקרא כו, ג) - בפסוק זה פותחת הפרשה, ועמה שלל ההבטחות הגדולות שינתנו להולכים בחקות התורה.

מה כלול בהליכה בחקות התורה שהתורה מבטיחה שלל הבטחות גדולות כאלה? את התשובה לזה אנו מוצאים בפרוש רש”י כאן על הפסוק. ‘אם בחקתי תלכו - שתהיו עמלים בתורה’. רק עמל התורה נקרא הליכה בחקות הקב”ה. ועל דבר זה דוקא נתנו כל ההבטחות הללו.

הקרבה לתורה

חלק ממה שנצרך ל’עמלה של תורה’ הוא המסירות לתורה הקדושה. בכלל זה כשמשקיע בלמוד התורה גם על חשבון הפסדים אחרים, כמו הפסדי ממון וכבוד וכדומה. רק על ידי כך נבחן מה מעדיף, את עניני העולם הזה או חיי העולם הבא. אך היצר - הרע היודע ומכיר לבבו של האדם, פעמים רבות מביא לאדם נסיונות של רוחי כסף וזהב על חשבון עסק התורה, כדי שלא יתמיד בלמודו.

גם היצר הרע יודע את גדל מעלת עסק התורה, וחושב שמי פתי יסר הנה (עיין משלי ט, ד) לעזב את חיי העולם הבא כדי לקח ממון ושאר עניני העולם הזה? ועל כן מגדיל היצר הרע את הנסיון ואת התמורה ש’ירויח’ האדם על ידי הפסק למודו, ומפתה את האדם ואומר לו ”הרי הנך יכול להתעשר בקלות, והתורה תחכה לך בקרן זוית. עזבה! ולך אל הממון, ולאחר מכן תשוב ללמודך” - עד כאן דברי היצר הרע.

וכאשר האדם מתפתה לילך אחר עצת יצרו הרע ונופל ברשתו, שוב טומן לו היצר מלכודות בכל צעד ושעל שימשיך להסתחר בכספו וזהבו, עד ששוכח

מֵעֶסֶק הַתּוֹרָה.

וּכְבֹר יָדוּעַ שֶׁהַבּוֹרָא נָתַן אֲמֻצָּעִים גְּשָׁמִיִּים בְּלִתי מְגַבְלִים לַיִצָר הָרַע כְּדֵי שְׂיֻכַל לְפַתּוֹת בָּהֶם אֶת הָאָדָם, וּבָהֶם מִשְׁתַּמֵּשׁ הַיִצָר בְּעֶרְמָה לְתַת מֵהֶם עוֹד וְעוֹד לְאָדָם כַּחֲפָצֵי לְבוֹ, הָעֵקֶר שְׂיִהְיֶה טְרוּד בָּהֶם וְלֹא בְעֶסֶק הַתּוֹרָה. כִּי עֶסֶק לְמוֹד הַתּוֹרָה הוּא סֵם הַמּוֹת בְּשִׁבִיל הַיִצָר, וְכִמו שֶׁאָמְרוּ חֲזו"ל (קִידוּשֵׁין דף ל ע"ב) 'אִם פְּגָשְׁךָ מְנוּל זֶה מְשַׁכְּהוּ לְבֵית הַמְדַרְשׁ, אִם אָבֵן הוּא נְמוּחַ, אִם בְּרִזָל הוּא מִתְפּוֹצֵץ'. כְּנֶגֶד עֶסֶק הַתּוֹרָה לֹא יֻכַל הַיִצָר לַעֲמֹד גַּם לֹא לְשַׁעַר קָלָה, וְלִכֵּן טוֹרַח הוּא בְּמִיָּחָד לְבַטְלוֹ מִמֶּנָּה.

לוּלֵי תוֹרַתְךָ וְגו'

וּבִזְהָ יֵרָאֶה לְפָרֵשׁ בְּדַרְךְ הַמְלִיצָה אֶת מֵאֲמַר הַכָּתוּב "לוּלֵי תוֹרַתְךָ שֶׁעֲשִׂי אֲזַ אֲבֻדְתִּי בְעֵנִי" (תהילים קיט, צב), שֶׁפְּסוּק זֶה שִׁינָּה לְאָמְרוֹ עַל אָדָם שֶׁנִּכְשַׁל וְנָפַל בְּרִשְׁתּוֹ שֶׁל הַיִצָר הָרַע, שֶׁבְּתַחֲלָה כְּשֶׁהָיָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה הָיָה בְעֵנֵי גְדוּל, וְאֲזַ הִסִּיתוֹ יִצְרוֹ לְזַנַּח אֶת עֶסֶק הַתּוֹרָה וּלְהַשְׁקִיעַ בְּקַנְיָנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, וְאוֹתוֹ הַיִצָר רוֹמְמוֹ וְנִשְׂאוֹ עַל כִּסְפֵי וּמְרַבְצֵי זֶהָב לְמַנְעוֹ מֵעֶסֶק הַתּוֹרָה. וְלִזְהָ אוֹמֵר "לוּלֵי תוֹרַתְךָ שֶׁעֲשִׂי" - הֵינּוּ לוּלֵי הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה שֶׁהִיא הַשְׁעִשׂוּעַ שֶׁל הַקַּב"ה וּמַעֲלָתָהּ גְדוּלָה וְלִכֵּן הַיִצָר כָּל כֶּף חָפֵץ בְּבִטּוּלָה, "אֲזַ אֲבֻדְתִּי בְעֵנִי" - הֵייתִי מְמַשִּׁיף לְהִיּוֹת עֵנִי, כִּי הַיִצָר לֹא הָיָה טוֹרַח שְׂאֲרוּיָח כָּל כֶּף מְמוֹן שֶׁאֲשַׁתְּכֶנּוּ לַעֲזֹב חַיֵּי תוֹרָה. ה' יִצִּילֵנוּ.

וְהַמְתַּבּוֹנֵן יֵרָאֶה שֶׁבְּכָל הַדּוֹרוֹת זָכָה עִם יִשְׂרָאֵל בְּאַנְשִׁים אֲשֶׁר מָסְרוּ אֶת נַפְשָׁם מִמֶּשׁ עַל עֶסֶק הַתּוֹרָה וְעַמְלָה. וְלֹא זוֹ בְּלִבָּד אֲלָא שָׁגַם וְתָרוּ עַל כָּל תַּאֲוֹת וְתַעֲנוּגֵי הָעוֹלָם הַזֶּה בְּשִׁבִיל עוֹד הַבְּנָה בַּתּוֹרָה. כַּמָּה הַנְּאָה וְקוֹרַת רוּחַ יֵשׁ לַקַּב"ה וְלִכְל פְּמַלְיָא שֶׁל מַעֲלָה כְּשֶׁרוֹאִים שָׁגַם בְּדוֹרְנוֹ יֵשׁ אַנְשִׁים אֲשֶׁר בְּזוֹ לְכֹסֶף וְלִזְהָב, וּמְשַׁקִּיעִים אֶת כָּל מְרָצִים וְיִגְעֵתֶם בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה.

הַתּוֹרָה דוֹאֲגַת לְלוּמְדֶיהָ

אֵךְ זֹאת צְרִיף הָאָדָם לְדַעַת, שֶׁהַתּוֹרָה דוֹאֲגַת לַעֲמַלְיָהּ, וְכִמו שֶׁפָּרֵשׁ הָאוֹר הַחַיִּים הַקְּדוּשׁ (דברים כב, יג), אֶת פְּרֻשֵׁת מוֹצִיא שֵׁם רַע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל - שֶׁהִיא הַתּוֹרָה, שֶׁאוֹמֵר הָאָדָם שֶׁהִסְבִּיחַ שְׁלֹא עוֹסֵק בַּתּוֹרָה הִיא כִּי אֵין הַתּוֹרָה זְנָה וּמְפָרְנֶסֶת וְהוּא צְרִיף לְמַחְיָה. וְגַם אֵינוֹ רוֹאֶה סִימָן בְּרָכָה מֵאֲמֻצָּעוֹת לְמוֹדָה, הֵגַם שֶׁיַּעֲסֵק בָּהּ, שֶׁאֵין נִפְתָּחִין לוֹ שְׁעָרֵי פְּרֻנְסָה טוֹבָה, וְאֲדַרְבָּא רוֹאֶה כִּי כָּל הָאַנְשִׁים שֶׁרַחֲקוּהָ

דורש טוב על התורה

ואינם חושבים בה כל עקר, בתייהם מלאים כל טוב. וזהו שאמר "ושם לה עלילת דברים" (שם פסוק יד), והוציא עליה שם רע, באמרו "את האשה הזאת לקחתני", פרוש שאינו כופר בלקוחיה, אלא שאומר "ואקרב אליה ולא מצאתי לה בתולים", פרוש לשון חזק, כי עוסקיה סביב יחנו לדפק על דלתי אחרים למצא טרף.

ועל זה מודיע הכתוב כי הקדוש ברוך הוא שהוא הנקרא אבי הנערה וכנסת ישראל יתבעו עלבונה של תורה לפני בית דין הגדול, ואמר "אבי הנערה" - הוא הקב"ה. "אל הזקנים" - הם הבית דין של מעלה. "את בתי נתתי לאיש הזה לאשה" - שלא נתתיה לעגנה בקרן זוית, אלא להתנהג עמה כמנהג אשה. ואמר הכתוב שמראה אבי הנערה את הבתולים ואומר "ואלה בתולי בתי וגו'" - והיו הדברים ברורים כשמלה כמה מעלות וחזק התורה, שתחלת כל דבר כל העולם כלו בה נברא, בשבילה נברא, ובה מתקיים, וכל טובה הצפונה לעולם הבא ואוצרות החיים והטוב נקנים בה. עד כאן דבריו הקדושים. ואשרי הזוכה שהתורה בעצמה תדאג לו...

וזהו אחד הדברים החשובים שיש להדגיש ולפרסם במיוחד בדורנו זה, שהתורה דואגת ללומדיה בכל מצב ובכל עת. אחת הדגמאות מני רבות, היא בספור הבא:

תלמיד חכם מבני ברק לצרף הוצאת ספרו נצרף להפגש עם תלמיד חכם חשוב מירושלים. אותו תלמיד חכם ירושלמי בהיר לו שאחרי השעה 7:30 בערב הוא לא יהיה בביתו עקב יציאתו למסר כמה שעורים קבועים, על כן שישתדל להגיע לא יאחר מהשעה 7:00.

אבל גם סדרת שעוריו של התלמיד חכם מבני ברק מסתיימת רק בשעה 5:30 ומכיון שהיה עומד בראש כולל חשוב בגוש דן ולבני ברק היה חוזר רק בסביבות השעה 6:00, התלבט האם לצאת לפני הזמן כדי להגיע לפגישה היעודה או שלא כדאי לעשות זאת, שהרי יציאתו המקדמת עלולה לגרם רפיון לאברכי הכולל. מה גם שיפסידו האברכים את השעור שרגיל לומר להם בנסיעה.

לבסוף החליט להשאיר בכולל, שהרי בודאי שלא יפסיד ממה שלא יבטל תורה.

ואכן כך עשה, נשאר הוא עד סיום הלמודים בכולל, ונסע עם האברכים ואף מסר להם כהרגלו שעור בדרך. הוא הציץ בשעונו וראה שעדין יש בידו מספיק זמן להגיע לפגישה היעודה בזמן.

אך ביציאה מהעיר היה פקק גדול, משהו לא שגרת. הרכב התקדם בעצלתים והזמן עושה את שלו, מתקדם בקצב אחד ומהיר.

לאחר זמן ממשך ועכובים שונים, כשירד סוף סוף אותו תלמיד חכם בכביש געה כדי לעלות לאוטובוס לירושלים הוא הספיק עוד לראות מרחוק את האוטובוס עוזב את התחנה ומתיר אחריו שבל של עשן...

השעה הייתה כבר 6:05, מה שאומר שלפני 6:20 הוא לא יספיק לצאת מבני ברק, ולירושלים יגיע הרבה אחרי השעה 7:00. אך אותו תלמיד חכם בטוח היה שלא יפסיד ממה שלא בטל תורה, והמתין לאוטובוס הבא.

וכך בהיותו עומד בתחנה, הגיע לפתע רכב שרד מפאר. 'אם רצונך לנסע לירושלים הנה מזמן לעלות' - אמר הנהג. מידענו התלמיד חכם, שראה בזה את יד ה', הסכים ועלה לרכב. עד מהרה התברר שהרכב השתיך - לא פחות ולא יותר - לפמלתו של שר החוץ האמריקני ג'יימס בייקר שבקר באותם הימים בארץ.

האיש שישב ליד ההגה היה אחד העוזרים הבכירים של השר, ובמקרה היה גם יהודי, ומשראה תלמיד חכם עומד בתחנה עצר לידו והציע לו להצטרף לנסיעה.

כרכב שרד שבגגו מתקנת 'המנורה הכחלה המסתובבת' השמורה לרכבי בטחון, פנו לו כל המכוניות את הדרך ועד מהרה עקף את האוטובוס שהפסיד התלמיד חכם בתחנה. הנהג שלו הביא אותו לביית בו נערכה הפגישה.

השעה הייתה 6:58. (ספר עלינו לשבח ויקרא עמוד קמו - קמז. ועיין בעוד דוגמא נוספת שאין הפסד מעסק לימוד התורה בספר עלינו לשבח במדבר עמוד קפ והלאה).

ספר
במזרח

דורש טוב
על החנה

דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת בְּמִדְבָּר

'אוֹי לְרָשָׁע וְאוֹי לְשֹׁכֵנו'

שְׂכֹן רַע

בְּפָרֶשֶׁתנו אָנוּ קוֹרְאִים עַל סֵדֶר הַמְשָׁפְחוֹת שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָהּ הַתְּקוּפָה. בֵּין הַמְשָׁפְחוֹת הַחֲשׂוּבוֹת שֶׁהָיוּ בְּאוֹתָהּ הַתְּקוּפָה הִיְתָה מְשַׁפַּחַת בְּנֵי קֹהֵת אֲשֶׁר הָיוּ עוֹבְדִים בְּעִבּוּדֵי הַקֹּדֶשׁ, וְכִכְתוּב "מְשַׁפַּחַת בְּנֵי קֹהֵת יַחֲנוּ עַל יַרְדֵּן הַמְּשַׁכֵּן תִּימְנָה" (במדבר ג, כט).

וְאִמָּנָם יֵשׁ לְעֵיִן מִפְּנֵי מָה נִכְתַּב לָנוּ בְּאִיזָה צַד הָיוּ חוֹנִים בְּנֵי קֹהֵת. כְּלוּם יֵשׁ הַבְּדֵל אִם הָיוּ חוֹנִים בְּצַפּוֹן אוּ בְּדָרוֹם? וְלָמָּה כְּתִיבָה הַתּוֹרָה שֶׁהֵם חוֹנִים "עַל יַרְדֵּן הַמְּשַׁכֵּן תִּימְנָה" - שֶׁהוּא צַד דָּרוֹם? אֵת הַתְּשׁוּבָה לְכַךְ כְּתַב רַש"י מִשֵּׁם הַמְדַרְשׁ (תנחומא פרשה יב) - "מְשַׁפַּחַת בְּנֵי קֹהֵת יַחֲנוּ... תִּימְנָה" - וְסִמּוּכִין לָהֶם דָּגַל רְאוּבֵן הַחוֹנִים תִּימְנָה. אוֹי לְרָשָׁע וְאוֹי לְשֹׁכֵנו, לְכַךְ לָקוּ מֵהֶם דָּתָן וְאַבִּירָם וּמֵאֵתֵיחַ וְחַמְשִׁים אִישׁ עִם קִרְחַ וְעֵדְתוֹ שֶׁנִּמְשְׁכוּ עִמָּהֶם בְּמַחְלָקָתָם". וְהֵינּוּ שְׂבַמְלָה אַחַת "תִּימְנָה" - גְּנוּז וְאַצּוֹר כָּלֵל זֶה שֶׁל 'אוֹי לְרָשָׁע וְאוֹי לְשֹׁכֵנו', שְׂזוּ הַסְּבָה שֶׁדָּתָן וְאַבִּירָם בְּנֵי רְאוּבֵן וּמֵאֵתֵיחַ וְחַמְשִׁים אִישׁ עִמָּהֶם לָקוּ עִם קִרְחַ וְעֵדְתוֹ, שֶׁהָיוּ סְמוּכִים אֲלֵיהֶם בְּצַד "תִּימְנָה". אֵת הַכָּלֵל הַזֶּה מְלַמְּדִים חַז"ל כְּבָר בְּתַחֲלַת סֵפֶר בְּמִדְבָּר, הַגֵּם שֶׁעֲצָם מַעֲשֵׂה קִרְחַ נִקְרָא רַק בְּעוֹד אַרְבָּעָה שְׁבוּעוֹת, לְלַמְּדֵנוּ תַּחֲלָה וְרֵאשׁ אֵת חֲמֵרַת דְּבַר זֶה.

וְאִכֵּן קִשָּׁה כְּשׂוֹל לָגוֹר בְּמִקוֹם שֶׁאֵין הַשְּׂכֵנִים מְפָרְגִים, עֵינֵיהֶם צָרָה עַל כָּל חֵלוֹן אוּ מְרַפֶּסֶת שְׁבוּנִים. תְּמִיד יֵשׁ לָהֶם תְּלוּנוֹת, וְכִפִּי הַנְּרָאָה מְחַפְּשִׁים רַק הַזְּדִמְנוֹת כִּי צַד לְרִיב וְלֵהֲלַחֵם.

וְאִם הַדְּבַר מְפָרִיעַ מְאֹד בְּעֵינֵינוּ גְּשָׁמִים מַעֲנִינֵי הָעוֹלָם הַזֶּה הַחוּלְף, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שְׂכִיכּוֹל הַדְּבַר לְהַפְרִיעַ וְלֵהֲזִיק בְּעֵינֵינוּ רֹחֲנִים, שְׁכַאֲשֶׁר הַסְּבִיבָה שָׁגַר בָּהּ הָאָדָם הִנֵּה סְבִיבָה שֶׁל אֲנָשִׁים הֶרְחוּקִים מִתּוֹרָה וּמִצְוֹת יְכוֹל הָאָדָם לֵהִיּוֹת

דֹרֶשׁ טוֹב עַל הַתּוֹרָה

מִשְׁפָּע מֵהֶם. וּכְבָר כָּתַב רַבְּנוּ הַרְמַב"ם (בידו החזקה הלכות דעות פ"ו ה"א) 'דֶּרֶךְ בְּרִיתוֹ שֶׁל אָדָם לֵהוֹיֹת נִמְשָׁךְ בְּדַעוֹתָיו וּבְמַעֲשָׂיו אַחַר רַעְיוֹ וּחְבָרָיו, וְנוֹהֵג כְּמִנְהַג אֲנָשֵׁי מְדִינָתוֹ. לְפִיכֵךְ צָרִיךְ הָאָדָם לְהִתְחַבֵּר לְצַדִּיקִים וְלִישָׁב אֶצֶל הַחֲכָמִים תָּמִיד כְּדֵי שִׁילְמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם, וְיִתְרַחֵק מִן הַרְשָׁעִים הַהוֹלְכִים בַּחֲשָׁךְ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִלְמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם... וְאִם הָיָה בְּמְדִינָה שְׂמִנְהוּתָהּ רָעִים וְאִין אֲנָשֵׁיהָ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל, יֵלֶךְ לְמָקוֹם שְׂאֲנָשֵׁיהָ צַדִּיקִים וְנוֹהֲגִים בְּדֶרֶךְ טוֹבִים. וְאִם הָיוּ כָּל הַמְּדִינוֹת שֶׁהוּא יוֹדֵעַם וְשׁוֹמֵעַ שְׂמוֹעֵתָן נוֹהֲגִים בְּדֶרֶךְ לֹא טוֹבָה, כְּמוֹ זְמַנְנוּ, אוֹ שְׂאִינוּ יְכוּל לֵלְכֵת לְמְדִינָה שְׂמִנְהוּתָהּ טוֹבִים מִפְּנֵי הַגִּיסוֹת אוֹ מִפְּנֵי הַחֲלִי, יֵשֵׁב לְבַדּוֹ יַחֲדִי!... וְאִם הָיוּ רָעִים וְחֲטָאִים שְׂאִין מְנִיחִים אוֹתוֹ לִישָׁב בְּמְדִינָה אֲלֵא אִם כֵּן נִתְעַרַב עִמָּהֶן וְנוֹהֵג בְּמִנְהַגֵּם הָרַע, יֵצֵא לְמַעְרוֹת וְלַחֹחִים וְלַמְדַּבְּרוֹת וְאֵל יְנַהֵג עֲצָמוֹ בְּדֶרֶךְ חֲטָאִים!...'

וְאָכֵן, לֹא לַחֲנָם אָמַר רַבִּי יוֹסִי - אֶחָד מְגֹדֹלֵי הַתְּנָאִים, מִתְּלַמְּדֵי שֶׁל ר' יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי - (אבות פ"ב, מ"ט) שֶׁהִדְרִיךְ הָרַעָה שִׁיתְרַחֵק מִמֶּנָּה הָאָדָם הִיא - 'שֶׁכֵּן רָע'.

צָרוֹת עֵין

וּבְכָלֵל דְּבָר זֶה גַּם אָנוּ צָרִיכִים לְזַהֵר שֶׁלֹּא נִהְיֶה בְּכָלֵל גְּדֵר 'שֶׁכֵּן רָע' - גַּם כְּלָפֵי בֵּין אָדָם לְמָקוֹם. וְכְמוֹ שְׂאָמְרוּ בְּגִמְרָא (ברכות דף ח ע"א) 'אָמַר רִישׁ לְקִישׁ - כָּל מִי שֵׁישׁ לוֹ בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּעִירוֹ וְאִינוּ נִכְנָס שָׁם לְהִתְפַּלֵּל נִקְרָא שֶׁכֵּן רָע, שְׂנֵאֲמַר "כֹּה אָמַר ה' עַל כָּל שֶׁכְּנֵי הָרָעִים הַנִּגְעִים בְּנִחְלָה אֲשֶׁר הִנְחַלְתִּי אֶת עַמִּי אֶת יִשְׂרָאֵל" (ירמיה יב, יד). וְגַם כְּלָפֵי בֵּין אָדָם לְחֻבְרוֹ, כְּשֶׁהִשְׁכֵּן רוֹצֵה לְפַתַּח מַרְפֶּסֶת וְהִדְבֵּר בְּאֵמֶת לֹא מִפְּרִיעַ לָהּ, אֶךְ הִרְגִּישָׁה פְּנִימִית (קוֹרְאִים לְהִרְגִּישָׁה זֹז יֵצֵר הָרַע), אוֹמְרֵת לָהּ לֹא לַחְתֵּם לוֹ. הַשֶּׁכֵּן מִתְחַנֵּן וְאֵתָה מִתְעַקֵּשׁ. סוּפוֹ שֶׁל הַדְּבָר יְדוּעַ - מִסְתַּכְסְּכִים וְרַבִּים, וּפְעָמִים אֶף הוֹלְכִים לְהִדְיֵן בְּבֵית דִּין, דְּבָר הַגּוֹרֵם בְּטוֹל זְמַן, בְּטוֹל תּוֹרָה, וּפְעָמִים גַּם בְּטוֹל שְׁעוֹת הָעֶבֶדָה שֶׁלָּהּ, וְכוּ', וְהַכֵּל שׁוֹה כְּדֵי שֶׁהִשְׁכֵּן לֹא יִפְתַּח מַרְפֶּסֶת?

וְאֲמַנָּם, אִם יֵאֱמִין הָאָדָם בְּמָה שְׂאָמְרוּ חַז"ל (יומא דף לח ע"ב) 'אִין אָדָם נוֹגֵעַ בְּמוֹכֵן לְחֻבְרוֹ אֶפְלוּ כְּמֵלֵא נִימָא' - לֹא יִחְשַׁשׁ לְפָרְגָן וְלִסְיַע בְּעַד חֻבְרוֹ, וְאֶף מִדַּת הַקְּנֻאָה שְׂנַחֵן בָּהּ מִיּוֹם הַגּוֹלְדוֹ תַּחֲלֵשׁ וְתֵאבֵד. שֶׁהִרִי אֵין בְּמָה לְקַנָּא בְּאַחַר, שְׂמַחֲלָקִי וְדָאִי לֹא נָטַל. אֲזַ לְמָה לֹא לְפָרְגָן וְלִסְיַע, וְלִזְכוֹת לִיחְסֵי שְׂכָנוֹת וּפְלָאִים?

וְנִרְאֶה לְדַרְשׁ כֵּן בְּאוֹתוֹ הַפְּסוּק הַנִּזְכָּר לְעֵיל שֶׁהִסְמִיכוּ רִישׁ לְקִישׁ עַל דְּרָשְׁתּוֹ עַל מִי שֵׁישׁ לוֹ בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּעִירוֹ וְאִינוּ נִכְנָס שָׁם לְהִתְפַּלֵּל שְׂנִקְרָא שֶׁכֵּן רָע. שְׂאָמַר

הכתוב "כה אמר ה' על כל שכני הרעים הנגעים בנחלה אשר הנחלתי את עמי את ישראל" - והינו שהקב"ה מצר על כל אחד ואחד שמצר את חברו בענייני מגורים ונחלה וקורא להם "שכני הרעים" - שבמעשיהם אף מצרים לקב"ה, שמראים בזה על חסר אמונה בו ורוצים לנגע בנחלה "אשר הנחלתי את עמי את ישראל" - היא שהנחיל לכל אחד ואחד מעם ישראל. [ואפשר לבאר שלכן כפל הפסוק ואמר "את עמי את ישראל", שתבת "את" באה לרבות טענה כפולה, לא רק בין ישראל לאביהם שבשמים, אלא גם בין איש לרעהו].

עצה להנצל מהצרות

בשכונת 'שערי חסד' - הייתה תקופה נוראה, תינוקות קטנים נפטרו בזה אחר זה, והמבוכה והצער גדלו מיום ליום. בצר להם חפצו אנשי השכונה להתחזק באיזה דבר שיהיה למליץ ישר עליהם. אך, 'כשם שפרצופיהם שונים, כך דעותיהם שונות' (עין ברכות דף נח ע"א), כל אחד ממליץ על קבלה אחרת. האחד בתפלה, והשני בשמירת שבת, השלישי בלמוד תורה, ועוד ועוד. לבסוף החליטו להכנס אל הקדש פנימה לגאון ר' שלמה זלמן אוירבך זצ"ל שהיה מתושבי השכונה, והחליטו ללכת על פי עצתו. מששאלו את הרב במה כדאי להתחזק, שמח הרב על הרעיון ואמר "לדעתי, צריך להתחזק במדת הנתינה לזולת בין השכנים, ובמיוחד בענייני מגורים. יש כאן כמה וכמה משפחות מרבות ילדים, שרצו להוסיף חדר או מרפסת, והשכנים מסרבים לחתם להם. דבר זה מהנה קטרוג גדול ונורא בשמים, שהרי 'זה נהנה וזה לא חסר', ואפשר שקטרוג זה גרם לכל הצרות. אם תצליחו לתקן את הדבר הזה, בודאי יוסר הקטרוג והכל יחזר על מקומו בשלום, שהרי כשנתן זה לזה בעין יפה ובנפש חפצה, אף מן השמים יתנו לנו כל טוב כהנה וכהנה" - סים הרב אוירבך.

השואלים נדהמו, על 'חזוק' שכזה הם לא חשבו...

נאמנים לפסקו של הרב, הלכו וכנסו אספה גדולה של כל אנשי השכונה. באספה ספרו על הצרות שהתרחשו על כמה וכמה מתושבי השכונה, ועל ההחלטה להתחזק לתועלת הענין. ושעל כן נכנסו אל הקדש פנימה אל הגאון ר' שלמה זלמן שפסק את פסקו ואמר, שלדעתו הסבה לכל זה היא צרות העין וחסר הפרגון בין איש לרעהו, ובמיוחד בין השכנים בענייני המגורים, ומעתה כל אחד ואחד יעשה כל מה שיש לאל ידו לעשות למנוע את המשחית והמגפה מקרבנו. הדברים פעלו את פעלתם, וכבר באותו הערב נחתמו כמה

וְכַמָּה חֲתִימוֹת לְאֲשׁוּרֵי תוֹסֶפֶת בְּנִיָּה בְּכֹל רַחֲבֵי הַשְּׁכוּנָה. וְהַפְּלֵא הַגְּדוֹל קָרָה,
זְמַן קֶצֶר לְאַחַר מִכֵּן, לֹא נִשְׁמַע עוֹד שׁוֹד וְשֹׁבֵר בְּגָבוּלָם, חָלְפוּ הַצָּרוֹת כְּלַעֲמַת
שָׁבְאוּ...

דְּרוֹשׁ לְפָרֻשַׁת נְשָׂא

עֵרֶךְ הַבַּיִת הַיְהוּדִי וְקִדְשָׁתוֹ

פְּרֻשַׁת סוּטָה

בְּפָרֻשָׁתְנוּ מְבֹאֵרֶת פְּרֻשַׁת סוּטָה, וְכַתּוּב - "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׁטָה אֶשְׁתּוֹ וּמַעַלָּה בּוֹ מַעַל. וְשָׁכַב אִישׁ אֶתָּה שְׁכַבְתָּ זָרַע וְנִעְלַם מֵעֵינַי אִישָׁה וְנִסְתָּרָה וְהִיא גִטְמָאָה וְעַד אֵין בָּהּ וְהוּא לֹא נִתְפָּשָׂה" (במדבר ה, יב).

הַתּוֹרָה שְׁמַכִּירָה בְּעֵרֶךְ הַבַּיִת הַיְהוּדִי כְּעֵרֶךְ עֲלִיּוֹן שְׁעָלָיו מְשַׁתָּת כָּל קִיּוּמוֹ שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל, הַקְּדִישָׁה לְקִדְשַׁת הַבַּיִת הַיְהוּדִי וְשִׁלְמוֹתוֹ פְּרֻשָׁה שְׁלֵמָה, וְאָף בְּתִלְמוּד יֵשׁ מִסְכַּת שְׁלֵמָה הָעוֹסֶקֶת כְּלָה בְּנוֹשָׂא זֶה - 'מִסְכַּת סוּטָה'.

יְדוּעָה הַנִּהְגָּתוֹ שֶׁל הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ, שֶׁהִיא בְּדֶרֶךְ טְבִיעִית, וְכִמוֹ שֶׁכָּתַב הַרְמְבַ"ן (בראשית ו, יט) 'הַדֶּרֶךְ בְּכָל הַנְּסִים שֶׁבַתּוֹרָה אוֹ בְּנִבְיָאִים לַעֲשׂוֹת מַה שְׁבִיד אָדָם לַעֲשׂוֹת, וְהַשָּׂאָר יִהְיֶה בְיַדֵי שְׁמַיִם', וְהִינוּ שׁוֹדְרִכּוֹ שֶׁל הַקַּב"ה לְמַעַט בְּנָסִים, אֲךָ לֹא כֵן כְּשֶׁמַּגִּיעַ הַדְּבָר לְיַדֵי עַרְעוֹר חַיִּי הַנְּשׂוֹאִין וְקִדְשָׁתָם, אֲזִי הַנִּהְגָּה הִיא הַנִּהְגָּה נְסִית, וּמִשְׁקִים אֶת הָאִשָּׁה בְּמַיִם הַמְּאָרְרִים, וְאִם סִטְתָּה וְעִנְשָׁתָּ בְּצוּרָה נוֹרְאִית בְּיוֹתֵר, וְכַהֲבִטַּחַת הַתּוֹרָה "וְהִיְתָה אִם גִּטְמָאָה וְתִמְעַל מֵעַל בְּאִישָׁה וּבָאוּ בָּהּ הַמַּיִם הַמְּאָרְרִים לְמַרִּים וְצִבְתָּהּ בְּטִנָּה וְנִפְלָה יִרְכָּה וְהִיְתָה הָאִשָּׁה לְאֵלָה בְּקִרְבַּ עֲמָה" (שם פסוק כז).

דְּרֻכָּה שֶׁל תּוֹרָה

הַתּוֹרָה מְאֹז וּמְתִמֵּד לֹא הַקְּשָׁתָה עַל חַיֵּי הָאָדָם, וְדְרֻכָּה הִיא הַדֶּרֶךְ הַמְּמַצֶּעַת הַמְּתַאִמָּה לְרַב כָּכֵל בְּנֵי הָאָדָם. וְכִבֵּר שִׁבַּח שְׁלֵמָה הַמְּלֻךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם בְּחֻכְמָתוֹ אֶת דְּרֻכֵי הַתּוֹרָה וְאָמַר "דְּרֻכֵי דְרֻכֵי נַעַם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם" (משלי ג, ז), וְמָה נוֹאֲלוּ אֵלּוֹ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר חוֹשְׁבִים שֶׁחַיִּים עַל פִּי הַתּוֹרָה הַנֵּם קָשִׁים מְנִשּׂוֹא, חֲשָׁךְ

ולא אור. יצרם הרע מתעתע בהם עד כדי כך שעל 'אורה זו תורה' (מגילה דף טז ע"ב) אומרים - חשך, ועל חשכות נוראה של דרך חטאים אומרים - אור.

ואף חז"ל הממשיכים את דרך התורה, אמרו (גיטין דף ז ע"א) 'כשם שהדעות במאכל כך דעות בנשים, יש לה אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזרקו ואינו שותהו - וזו היא מדת פפוס בן יהודה, שהיה נועל בפני אשתו ויוצא. ויש לה אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזרקו ושותהו - וזו היא מדת כל אדם, שמדברת עם אחיה וקרוביה ומניחה. ויש לה אדם שזבוב נופל לתוך תמחוי מוצצו ואוכלו - זו היא מדת אדם רע, שרואה את אשתו ורואה פרוע וטוה בשוק ופרומה משני צדדיה ורוחצת במקום שבני אדם רוחצין, זו מצוה מן התורה לגרשה'.

הרי שהגדירו לנו חז"ל את ג' סוגי האנשים: המחמירים ביותר - כפפוס בן יהודה. המקלים ביותר - כדרך הרשעים. והדרך הממצעת היא דרך התורה המתאימה לדרך של כל אדם.

חז"ל בקרו את שתי הדרכים האחרות, את דרך הרשעים הפרוצים, ואת דרך המחמירים יותר מדי, וכמו שכתב רש"י על דרך המחמיר הוא פפוס בן יהודה, (שם ד"ה פפוס) "פפוס בן יהודה בעלה של מרים מגדלא נשיא היה, וכשיוצא מביתו לשוק נועל בפניה שלא תדבר לכל אדם. ומדה שאינה הוגנת היא זו, שמתוך כך איבה נכנסת ביניהם ומזנה תחתיו". הרי שמדתו של פפוס בן יהודה שהיה נוהג באשתו הביאתה לסטות ולזנות תחתיו. ואכן לבסוף סטתה אשתו עם אחד הנקרא פנדירא. ויש התולים שהיא אמו של יש"ו. וזה המספר בחבור תולדות ישוע הנוצרי אותו העתיק החת"ם סופר בכתב ידו (ירושטנו ספר שני תשס"ח עמ' עג, והביאו בספר משיחי השקר ומתנגדיהם להרב בנימין שלמה המבורגר שליט"א מהדורה מורחבת עמ' 652 הערה 39) 'היה איש אחד ושמו פפוס בן יהודה והיה לו אשה אחת ושמה מרים, היא הייתה מרים קדם שנשאת קולעת שערות הנשים, והיא הייתה יפת מראה עד מאד. ובעלה פפוס לא הניחה לצאת מביתו חוצה, וסגר הדלת בעדה כי אמר פן יזנו הפריצים עמה. ויהי היום, ביום צום כפור, עבר נגד חלונה הפריץ יוסף פנדירא הנוצרי, והוא היה יפה מראה, ובראותו כי אין איש בביתה, הרים קולו וצעק אליה - "מרים מרים, עד מתי תשבני כלואה ותהי נשקפה בעד החלון?" וענתה לו - "יוסף יוסף, הוציאני! והלך יוסף והביא סלם ויצאה מרים בעד החלון, וברחו שניהם מירושלים לבית לחם ביום צום כפור. ויגורו בבית לחם ימים רבים ואין איש מכירם. ויהי יוסף עם מרים ביום צום כפור ותהר ותלד לו בתקופת תמוז את ישוע הנוצרי" (וע"ע במ"ש בשו"ת אך טוב לישראל ח"ב סימן

ו הערה 13).

נמצינו למדים שחז"ל ידעו את ההבחנה והגדר המדויק המתאים לאדם, והמתחכם לעשות יותר או פחות, מפסיד הכל.

הלקח לדורנו

ומה נאמר ומה נדבר בדורנו, דור המתירנות, שהיצר הרע הוציא את כל כלי מלחמתו להלחם בנושא זה של קדשת הבית היהודי ועניני צניעות וקדשה. ופעמים גם אנשים המגדירים את עצמם כחרדים לדבר ה', אינם עומדים בגדר זה של צניעות וקדשה כפיא לעם אשר בחר בו ה'. וידוע מה שאמרו חז"ל (סוטה דף מט ע"ב) 'בעקבתא דמשיחא חצפא יסגא' - והינו שהחצפה תגדל ותפשה. ועניינו הרואות שדברי חז"ל מתקיימים במלאם. ומצאנו שאמרו חז"ל (עיין מסכת כלה פרק ראשון בני חצופה אלו עזי פנים. וברש"י בסוטה דף מט ע"א ד"ה חפו ראשם. וברשב"ם בב"ב דף נח ע"ב ד"ה חבוטו. ובמהרש"א בזבחים דף פח ע"ב סוד"ה כתונת, ועוד) שחסר התנהגות בקדשה ובצניעות גורמת לבנים שיהיו חצופים, עזי פנים ורשעים. נמצא שהדבר תלוי אחד בשני, שידעו חז"ל את ירידת הדורות והפריצות והמתירנות שיהיו בדור 'עקבתא דמשיחא', ועל כן אמרו שבודאי 'החצפה תסגא'.

הסבה למחלה הנוראה

הגאון הראשון לציון הרב מרדכי אליהו זצ"ל, היה מפרסם בצדקותו ובחסידות ובהארת הפנים לכל. הרב זצ"ל לא היה מקמץ בברכות, וכל מי שהיה מבקש ברכה היה נענה. ומטעם זה נדהמו בני הבית עת אשר נכנס אדם לא מכר וספר לרב שהוא חולה 'במחלה הנוראה', ומבקש ברכה לרפואה שלמה. הרב לא התניח לדבריו, ושם עצמו כמי שאינו שומע. ושוב מבקש אותו אדם, ושוב הרב לא נענה לבקשתו. הדבר חזר על עצמו כמה פעמים עד שהתיאש האיש והלך.

כשנגשו לשאלו 'מפני מה עשה כן?' ענה הרב - "הקב"ה ברא את עולמו בצורה כזו שיוכל להתקיים כתקנו. ועל כן צוה את עם ישראל על הרבה חקים ומשפטים לתועלתנו ולתועלת העולם. בכלל זה את מדת ההסתפקות, שיש לאדם להסתפק במה שיש לו ולא לחמד דברים אחרים, וכמאמר הפתוב "לא תחמד בית רעך לא תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחקמו וכל אשר לרעך" (שמות כ, יד). אדם שלא הולך על פי דרך התורה הזו וחומד, אף הקב"ה מביא עליו

מדה כנגד מדה את 'המחלה הנוראה' שכל כלה הנה התרחבות של תאים הגדלים ללא פרופורציה, מדה כנגד מדה, אתה לא הסתפקת במה שיש לך, גם התאים שבגופך לא יסתפקו במה שיש להם. אדם זה ראיתי עליו שהוא נגוע עד מאד בדברים הנוראים ביותר של ענין זה, ועל כן לא חפצתי לברכו. ברכתי לא תועיל ללא שנוי מצדו. וכיון ששקוע הוא עד מאד בענינים אלו, ידעתי שלא יהיה מוכן לשמע ולהפסיק להתעסק בהם, ועל כן התעלמתי מדבריו!"

תורה וצניעות

כדי לידע עד כמה עניני הקדשה והצניעות הם הדברים הנוגעים לנשמת חזיו של העם היהודי - נביא את פסקו של החזון איש זצ"ל. היה זה בזמן שאנשי הממשל רצו לגייס את בחורי הישיבה, ואחינו בית ישראל החרדים נלחמו על זה הדבר, שלא תפסק התורה מישראל, והי הצליח דרכם. אך אז עלתה שאלת השרות הלאמי לבנות, וכנגדו יצאו כל גדולי ישראל בהכרזה "הרג ואל יעברו". כמה מעסקני הצבור חששו שעתה יפגע הדבר בבחורי הישיבות ויצטרכו שוב להלחם בעד זה, והפעם מי אמר שיצליחו?! נכנסו אל הקדש פנימה אל הגאון חזון איש זצ"ל לשאלו על הדבר. נענה ואמר - "סכנת הגיוס של הבנות כוללת בתוכה גם את סכנת עולם התורה, כי איזה בחור ישיבה ירצה להתחתן עם בת ששרתה בשרות לאמי?!"

נמצא שעולם התורה קשור בקשר בל ינתק עם עולם הקדשה, הטהר והצניעות.

ולא לחנם אמרו חז"ל (סוטה דף יא ע"ב) 'בזכות נשים צדקניות נגאלו אבותינו ממצרים', ובזכותן עתידין להגאל, שהגאלה האחרונה תהיה כגאלה הראשונה, וכמאמר הכתוב "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז, טו. וע"ע בדברי השלי"ה הקדוש מסכת פסחים דרוש רביעי אות יג), והינו, שבזכות העמידה בנסיונות הקשים של דרדורי הרחוב ותרבות הגוים, זכות זו תגאל את כל עם ישראל, במהרה בימינו אמן.

דְּרוֹשׁ לְפָרִישַׁת בְּהֵעֵלְתָּךְ

בְּשִׁבַח מִדַּת הָעֵנוּה

גְּדֻלוֹת מֹשֶׁה רַבְּנוּ

בְּפָרִישַׁתְנוּ אָנוּ מוֹצְאִים שֶׁהַשְּׂתַבַּח בְּחִיר הַנְּבִיאִים לֹא בְּמַעֲלַת גְּדֻלוֹתוֹ בְּתוֹרָה אוֹ בְּהַשְׁגַּת דְּרָגוֹת נְבוּאָה שְׁאִין לְמַעֲלָה מֵהוּ, אֲלָא בְּמִדַּת עֲנוּתוֹנוֹ, וְכַפִּי שֶׁהַעֵיד עָלָיו בּוֹרְאוֹ בְּתוֹרָה "וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנוּ מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה" (במדבר יב, ג). וְאִמְרַתִּי אֶלְקֻטָּה בְּאִמְרִים כַּמָּה גְּדוּלָּה מַעֲלָה זֹה, וְכַמָּה גְּרוּעָה הַפְּכִיּוּתָהּ.

לֹא גְבַה לְבִי

אָמְרוּ חַז"ל (יומא דף ט ע"ב) 'מִקְדָּשׁ שְׁנֵי שָׁהִיו עוֹסְקִין בְּתוֹרָה וּבִמְצוֹת וּגְמִילוֹת חֻסְדִּים, מִפְּנֵי מָה חָרַב? מִפְּנֵי שֶׁהִיָּתָה בּוֹ שִׁנְאָת חַנּוּם'. וְאִם נְשִׁים לֵב נִרְאָה שְׂאָף בְּעוֹן לְשׁוֹן הָרַע נִחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְכִמּוֹ שֶׁמְבַאֵר בְּמִדְרָשׁ (ילקוט שמעוני פרשת שלח רמז תשמג) שֶׁמֵּאוֹתָהּ הַשְּׁעָה שֶׁהוֹצִיאֻהוּ הַמְּרַגְלִים דְּבָה עַל הָאָרֶץ וּבָכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִגְזְרָה גְזָרָה עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁיִּחְרַב, וְשִׁיגְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵין אַמּוֹת הָעוֹלָם. וְכֵן כָּתַב בְּסֵפֶר פְּרִי לְצַדִּיק (דרוש לחמשה עשר באב אות ג), 'שֶׁהַעֲנֵשׁ שֶׁל מִתִּי הַמְדַבֵּר נִגְזָר עַל יְדֵי עוֹן לְשׁוֹן הָרַע שֶׁל הַמְּרַגְלִים שֶׁקָּבְעוּ בְּכִיָּה לְדוֹרוֹת עַל חֲרִיבָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּתַשְׁעָה בָּאָב וּנְגָזַר אֲזַל לְזֵרוֹתֵם בְּאַרְצוֹת'.

וְשֶׁרַשׁ הַדְּבָר שֶׁמְגִיעַ הָאָדָם לְיַד עוֹנוֹת אֵלוֹ, הוּא מִמִּדַּת הַגָּאוּה, שֶׁמְחַשֵּׁב אֶת עַצְמוֹ עַד מְאֹד, וְלִכֵּן פְּלוּנֵי לֹא מוֹצֵא חֵן בְּעֵינָיו, וְעַל אֲלֻמוֹנֵי בְּכָלֵל אֲפֹשֶׁר לְגַמֵּר אֶת 'הַהֵלֵל'. אֲךָ אֵלּוֹ הֵיָה מְבִיט קֶצֶת עַל עַצְמוֹ וְחִסְרוֹנוֹתָיו, הֵיָה יוֹדֵעַ שְׂאָף הוּא לֹא הָאָדָם הַמְשֻׁלָּם בְּיוֹתֵר, וְאִם כֵּן מָה לוֹ לְחַפֵּשׂ פְּגָמִים אֲצֵל אַחֵרִים? הֵרִי שֶׁשֶׁרַשׁ אֶחָד לְשְׁנֵי עוֹנוֹת אֵלוֹ.

וְכַבֵּר מְצָאנוּ מָה שְׂאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם "לְדָוִד ה' לֹא גְבַה לְבִי וְלֹא רָמוּ עֵינָי וְלֹא הִלַּכְתִּי בְּגְדֻלוֹת וּבִנְפִלְאוֹת מִמֶּנִּי, אִם לֹא שׁוֹיִתִּי וְדוּמְמִתִּי נִפְשִׁי

כגמל עלי אמו" (תהלים קלא, ב). והיבנו שאומר דוד המלך עליו השלום, שתמיד היה משים עצמו כתינוק השותק הגמול עלי אמו, ולא היה עונה למחרפו דבר, גם על אלה שדברו עליו לשון הרע ושנאוהו חנם, וכמו שהעיד על עצמו ואמר "שורים רדפוני חנם" (קיט, קסא), ואת הכח לזה שאב ממה שלא היתה בו מדת הגאון. ורמז לזה שתבות שנאת חנם, לשון הרע כל אחת עולה ל"א בגימטריא קטנה, וזה מה שאמר לא גבה לבי, שלא היה אצלו לשון הרע ושנאת חנם העולים לא בגימטריא, מפני שלא היתה בו מדת הגאון, וכמו שאמר על עצמו "אנכי תולעת ולא איש חרפת אדם ובזוי עם" (תהלים כב, ז).

ואנחנו מה

ובאמת מצאנו שאבות האמה התברכו במדת הענוה, שהנה אברהם אבינו אמר על עצמו "ואנכי עפר ואפר" (בראשית יח, כז), ומשה ואהרן אמרו על עצמם "ונחנו מה" (שמות טז, ז), והיא בחינת הענוה הגבוהה ביותר - שאיננו כלום. וזוהי תכלית האדם בחייו, להגיע לידי ענוה בדרגה זו. ולזה ירמז מה שאמר הכתוב "מה ה' אלקיך שאל מעמך כי אם ליראה אותו" (דברים י, יב), שעל ידי שיזכה האדם לדרגת 'מה', הינו הענוה הגבוהה ביותר, ממילא יזכה בודאי לחכמה וליראת שמים. שהרי אמרו חז"ל (ירושלמי שבת פ"א ה"ג), 'מה שעשיתה חכמה עטרה לראשה עשיתה ענוה עקב לסלייתה, שנאמר "ראשית חכמה יראת ה'" (תהילים קיא, ט). ובענוה נאמר "עקב ענוה יראת ה'" (משלי כב, ד). ובודאי בהיותו ענו יזהר מעונות הללו של לשון הרע ושנאת חנם, וכמו שאמרו חז"ל (ערכין דף טו ע"ב) 'מה תקנתו של מספר לשון הרע? אם עם הארץ הוא ישפיל דעתו! ובכלל זה אף לא ישנא אדם אחר, שלאחר שמשפיל דעתו ובמחשבתו חושב שהוא פחות ממנו, למה שישנאהו?

ולזה ירמז עוד מה שאמר הכתוב "מה יתן לך ומה יסיף לך לשון רמיה" (תהלים ככ, א), שמוכיח דוד המלך עליו השלום את החוטא בעון לשון הרע, "מה יתן לך ומה יסיף לך" - שאלו היית בבחינת "מה" - היא מדת הענוה, היית נצל מ"לשון רמיה".

ובדרך של אבותינו הלכו והולכים רבותינו גדולי הדורות. דגמא לענוה מפלאה נלמד מהמספר על הגאון הצדיק ר' אריה לוינ זצ"ל, שהיה הולך בכל ערב אל בית אחד מהמקבלים הגדולים, ויחד היו מסתגרים בחדר ואיש לא ידע את מעשיהם.

פעם אחת ראהו אחד מתלמידיו והסתקרו, פנה אליו ושאלו - "כבוד הרב, מה אתם עושים שם בחדר, לומדים כל הלילה סודות התורה?!"

"לא", - ענה הרב לוין בתמימות, "הוא לומד ואני רק מחזיק לו את הנר..."

דל גאה

ואם יתמה האדם, כיצד יוכל להגיע לבחינת ענוה כל כך גבוהה, וכי הוא בדורות קודמים שידעו את נכלולי היצר הרע ונפתוליו? העצה הפשוטה לזה היא שיתבונן ויפשפש במעשיו ודרךיו ויראה שאין לו כלל במה להתגאות, שהרי כמה עונות וחטאים משתרגים על צנארו! ונרמז כן בכתוב האומר "מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו" (איכה ג, ט), שכדי לזכות להגיע לבחינת 'מה' הינו מדת הענוה, צריך 'שיתאונן אדם חי גבר על חטאיו' - שיביט ויסתכל ויצטער על חטאיו הרבים.

ומספר על אדם אחד שהגיע לרבו לבקש ממנו דרך כיצד להתגבר על מדת הגאווה. אמר לו הרב - "תשב כמה דקות בבית המדרש ואחשב מה יהיה הפתרון לבעייתך".

לאחר מספר דקות, נכנס יהודי בוכה אל הרב - "רבי, הושיעני כי באו מים עד נפש" - צעק, "מה קרה" - שאל הרב, "יש לי כמה בנות בוגרות ואין בידי לתת להן מאומה להוצאות החתונה ונדונייה, ואנה אוליך את חרפתי". "תשמע" - אמר לו הרב, "יש יהודי אחד בבית המדרש, לך ושאל אותו אם יכול הוא לעזר לך במשהו".

הלך היהודי אל מידעו הגאותן והשיח לפניו את צרתו, "למה באת אלי, הלא איני רבי, וגם כסף אין לי" - אמר התלמיד. "הרב שלח אותי אליך". "אלי?! הלא אני בקשי גומר את החדש", חזר היהודי בצער אל הרב שעזר לו כמיטב יכלתו.

לאחר כמה דקות הגיע יהודי עם שאלה חמורה בהלכות טרפות. הרב שהיה עסוק באותה שעה הפנה אותו אל תלמידו היושב בבית המדרש. פנה אותו השואל אל התלמיד הגאותן שישב בבית המדרש שיענה לו על שאלה חמורה זו. תמה התלמיד - "איני מבין כלל בהלכות, ובודאי לא בהלכות טרפות, מי שלח אותך אלי?" "הרב" - ענה האיש.

הזדרזו התלמיד לגשת אל רבו לשאלו מפני מה הוא שולח אלי אנשים. אמר לו הרב - "תראה, כסף אין לך, תורה גם אין לך, אז במה יש לך להתגאות?!"

הפסדי הגאה

ויש לְדַקְדֵק עוד בלשון הכתוב הנזכר "מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו" שנקט לשון חטא - "גבר על חטאיו" - ולא אמר גבר על פשעיו או עונותיו? ונראה לפרש בזה שכידוע חטא הוא עברה בשוגג, ופשע ועון הנם עברות במזיד ובמעל. ואם כן אדם שהוא גאה ומחזיק את עצמו כאחד שלא טועה, אף בשמים דנים אותו גם על עברותיו שבשוגג כמזיד, שהרי לא תתכן אצלו עברה בשוגג, הוא לא טועה אף פעם. לא כן אדם שהוא ענו ומחזיק את עצמו שיכול לטעות ולשגות, ממילא אפשר לומר שעונותיו הנם בשגגה ובטעות. ולכן אמר הכתוב "מה יתאונן אדם" שכשיהיה האדם בבחינת "מה" היא מדת הענוה, וזאת על ידי שיתאונן על מצבו שאין לו במה להתגאות, ממילא ידונוהו על עברותיו כשגגה, וזהו שאמר "גבר על חטאיו",

ועל פי זה יבאר מה שאמרו חז"ל (ערכין דף טו ע"ב) 'כל המספר לשון הרע הרע מגדיל עונותיו עד לשמים'. שמאחר שמספר לשון הרע מוכיח שלא זכה עדין למדת הענוה, ומחזיק מעצמו כאדם שיכול לדבר על אחרים מחמת גאותו, ושהוא לא יכול לטעות, ואם כן אף עונותיו שעושה אינם עונות של טעות או שגגה אלא הרי הם במזיד וחסומים פי כמה וכמה, ומגדיל חמר עונותיו (לשון מזיד) עד לשמים.

וזהו שאמרו חז"ל (שם) שאומר הקב"ה על מספר לשון הרע "אין אני והוא יכולים לדור בכפיפה אחת", שכיון שכלו מלא עונות ולא יתכן לפי מה שמחזיק מעצמו לדונו שחטא בשוגג, שהרי הוא אינו טועה לעולם, ואם כן עונותיו הם במזיד, והרי הוא מורד במלכות, וככזה ודאי שאי אפשר לדור בכפיפתו. ולא רק הקב"ה לא יכול לדור עמו בכפיפה אחת, אלא אף בני ביתו (עיי' בבא בתרא דף צח ע"א), וזה מה שאומר ר' לויטס איש יבנה (אבות פ"ד מ"ד) 'מאד מאד הוי שפל רוח, שתקות אנוש רמה' - שאם יהיה האדם ענו מאד בעולם הזה יהיה לו מה לטען בעולם הבא, שעונותיו לא נעשו בידון אלא בשוגג, שהרי הוא בסך הכל 'תולעת' ובודאי שיכול להכשל בשוגג ומבלי משים.

לב טהור ברא לי אלקים

עוד דרך ישרה יש שיוכל לזכות האדם על ידה להנצל מב' עונות אלו של שנאת חנם ולשון הרע, והיא, שיתן על לבו בכל עת ובכל שעה שהקב"ה משגיח עליו ושהוא חוקר כליות ולב והכל נעשה על פי רצונו ברוך הוא. ואם יחקק כן בדעתו בודאי שימנע עצמו מלשון הרע ושנאת חנם, שהרי הכל מגיע מאתו יתברך, ומה לי להתלונן על פלוני או לשנא את אלמוני. ולזה תרמז גם כן תפלת דוד המלך עליו השלום שהתפלל לקב"ה ואמר "לב טהור ברא לי אלקים" (תהילים נא, יב), והינו מדת יראת השמים וההשגחה הפרטית שתשכן בלבבו, ועל ידי זה בודאי לא יכשל בעון שנאת חנם ולשון הרע. [ורמז לזה שכשנוסיף את ה'אחד' הוא הבורא ברוך הוא על עון שנאת חנם ולשון הרע העולים בגימטריה קטנה ל"א (31) עולים כמנין ל"ב, ועל זה התפלל שלב זה יהיה טהור. ובזה יש לפרש על דרך המליצה את מאמר הכתוב "לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו" (קהלת י, ב), שכידוע דרך כתיבת המספרים היא משמאל לימין. והנה החכם שלבו בימינו, ממשיך עוד לצד ימין וסופר מסך 31 שהוא כמנין תבות 'לשון הרע' ו'שנאת חנם', עוד מספר, וממשיך ועולה מנינו לסך 32 כמנין 'לב' שנצל מהם. וזהו "לב חכם לימינו". אך הכסיל שלבו בשמאלו, נוהג גם כן בספירתו ופונה לשמאל, נמצא שמחסיר מסך 32 שהוא מנין תבת 'לב' אחד, ומגיע מנינו לסך 31 שהוא מנין תבות 'לשון הרע' ו'שנאת חנם' ונכשל בהם. וזהו "ולב כסיל לשמאלו"].

**דרוש
לפרשת שלח**

פרשת המרגלים

מנשיאים לכופרים

בפרשתנו אנו קוראים תאור מדיק של מעשה המרגלים. אנשים שקבלו את התאר של "ראשי בני ישראל" (במדבר יג, ג), הופכים עד מהרה לכופרים בכחו העצום של האל, וכמו שדרשו חז"ל (סוטה דף לה ע"א) על מאמר המרגלים - "כי קזק הוא ממנו" (שם פסוק לא) אל תקרא ממנו אלא ממנו - הינו מהקב"ה עצמו. וקשה להבין, כיצד בזמן מועט כל כך נהפכו והשתנו לגמרי מקצה לקצה?

עוד יש לעיין שמאחר שכבר אמרו ש"הארץ אכלת יושביה" (שם פסוק לב) למה היו צריכים לומר עוד דברים לשכנע את עם ישראל שלא ירצו להכנס לארץ, וכי יש אדם שירצה להכנס ל"ארץ אכלת יושביה"? וממילא גם לא היו צריכים להגיע לכפירה בכחו של האל, אלא רק להסיק שהארץ הזו לא מתאימה עקב היותה אוכלת יושביה, ומפני מה הגיעו לכפירה בכחו של האל?

הבנת המרגלים בנס

ולך נא ראה למה שמספר כאן במדרש (רבה פרשה טז פסקה כד) שכאשר הגיעו המרגלים לארץ ישראל, בכל מקום שהגיעו היו רואים לזיוות של אנשים מתים, דבר שלא היה לו תקדים בתדירות גבוהה כזו. הסבה לכך היתה כדי שלא יבחינו בהם ויתפסו, והם "ראשי בני ישראל" שבודאי לא היו טפשים, ובמקום להודות לה' על נס הצלתם כפרו בטובה זו ואמרו "ארץ אכלת יושביה".

והמתבונן יראה שאת כל סדר טענותיהם על הארץ סדרו באופן מופתי כדי שייסדר הכל לשטתם, שהרי אם אכן הקב"ה עשה להם נס שבכל מקום שהגיעו היו מתים אנשים, נמצא שכחו של הקב"ה גדול, ובודאי הוא יכול לכלות בהם

וְלַהֲרֹג. וְלֹא רַק יְכוּל - אֲלֵא אַף עָשָׂה כֵּן בְּשִׁבִיל קִמְץ אַנְשִׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְכֹל שֶׁכֵּן שִׁיעָשָׂה כֵּן בְּשִׁבִיל כָּל עַם יִשְׂרָאֵל אִם יִצְטָרְכוּ לְזֶה בְּכַנְיֻסְתֶּם לְאַרְץ. וְאִם כֵּן מֵה יֵשׁ לִפְחַד מֵאוֹתָם הָעַמִּים? וְלָזֶה שָׁנוּ וְאָמְרוּ שֶׁהִסְבֵּה לְמוֹתָם שֶׁל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ הִיא מִשׁוּם שֶׁ"אַרְץ אֲכֹלֶת יוֹשְׁבֵיהָ הִוא" - וְאִין מֵאַרְע זֶה מַעֲשֵׂה נְסִים מֵהַקִּבֵּ"ה שֶׁעָשָׂה כֵּן כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְפָּסוּ.

וְלִמְתַּעַקְשִׁים שִׁיאֲמְרוּ - "שֶׁהִיָּה זֶה מִחַמַּת נֶס שֶׁעָשָׂה כֵּן לְצָרְכֶם, וּמִמִּילָא אִין מֵה לְדֹאג וּלְפַחַד מִיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ, שֶׁהָרִי הַקִּבֵּ"ה בְּכַחוּ יְכוּל לְהַמִּית אֶת כָּל הָאוֹיְבִים", כְּמוֹ שֶׁהַמִּית בְּשִׁבִיל הַמְּרַגְלִים, גַּם לְזֶה הַכִּינוּ תְּשׁוּבָה וְאָמְרוּ, "כִּי חָזַק הִוא מִמֶּנּוּ" - וְדַרְשׁוּ חֲז"ל מִמֶּנּוּ - מֵהַקִּבֵּ"ה. אֲמַנֶּם עַל מִקְצַת הָעַם יְכוּל הַקִּבֵּ"ה, אֲךָ עַל הַגְּבוּרִים שֶׁבָּהֶם הַקִּבֵּ"ה לֹא יוּכַל, (חֶס וְשְׁלוֹם), וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ "וְשֵׁם רָאינו אֶת הַנְּפִילִים בְּנֵי עֲנָק מִן הַנְּפִילִים" (בַּמְדַּבֵּר יג, לג).

סוּפוּ שֶׁל הַחֲמֻדִין

נִמְצָא שֶׁהִגִּיעוּ לְכַפִּירָה בְּכַחוּ שֶׁל הָאֵל בְּמַחְשָׁבָה מְפַכַּחַת, וְכֹל זֶה הָיָה לְזִכּוֹת בְּעוֹד כְּבוֹד מְדֻמָּה, שִׁדְעוּ שֶׁכְּשִׁיכְנוּסוּ לְאַרְץ כְּבָר לֹא יִהְיוּ נְשִׁיאִים, וְעַל כֵּן נִלְחֲמוּ בְּאַפְשָׁרוֹת זֹו בְּכָל כַּחַם, כְּמַבְאָר בְּסִפְר מְאוּר וְשִׁמְשׁ (פֵּרֶשֶׁת מִסְעִי) מִשֵּׁם הַזֶּהֲרֵר.

וּבְאִמַּת דְּבַר זֶה יְכוּל לְקִרוֹת לְכָל אָדָם שֶׁחֹמֵד וְחוֹשֵׁק בְּכְבוֹד. וְכִמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲז"ל (אֲבוֹת פ"ד מ"א) 'הַקְּנָאָה וְהַתְּאֵוָה וְהַכְּבוֹד מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם' - וְהַמְדַּקְדֵּק יִרְאֶה שֶׁאָמְרוּ שְׁגִי דְבָרִים אֵלוֹ לֹא גוֹרְמִים חֲלִי אוֹ עֲנִיוֹת אוֹ דְבַר אַחֵר, אֲלֵא מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם - לֹא פְּחוֹת!

דְּגַמָּא לְזֶה מִצְאָנוּ בְּסִפְר אַרְחוֹת צְדִיקִים (שַׁעַר הַקְּנָאָה) הַמְתָּאָר בְּפִרְטוּט מֵה יְכוּל לְקִרוֹת לְאָדָם שֶׁחֹמֵד, וְכִיצַד הַקְּנָאָה וְהַחֲמֻדָּה מוֹצִיאָתוֹ מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: 'מַעֲשֵׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁהָיָה לוֹ שֶׁכֵּן, וְהָיָה כְּתֹל מִפְּסִיק בֵּינֵיהֶם, וְהָיָה הִרְשָׁע חֹמֵד אֶת אִשְׁתּוֹ וְקִצַּת מִחֲפָצָיו. יוֹם אֶחָד הָיָה שׁוֹמֵעַ שֶׁהָיָה הָאִישׁ אוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ - "רוֹצֵה אֲנִי לְעֹלוֹת לְסַחֲוֵרָה!" וְכֵן עָשָׂה. מֵה עָשָׂה הִרְשָׁע? הִלֵּךְ בְּלִיל שַׁבָּת וְשָׁבַר הַכְּתֹל שֶׁבִּינֵיהֶם, הָרִי עֶבֶר עַל "זְכוּר וְשִׁמּוֹר" (שְׁמוֹת כ, ח, וּדְבָרִים ה, יב). וְאַנְס אֶת הָאִשָּׁה, הָרִי עֶבֶר עַל "לֹא תַחֲמֹד" (שְׁמוֹת כ, יד). וְשָׁכַב עִמָּה, הָרִי עֶבֶר עַל "לֹא תִגְאָף" (שֵׁם פְּסוּק יג), וְאַחֵר כִּךְ כְּשֶׁהִתְחִיל לְגַזֵּל אֶת הַמָּמוֹן צָעָקָה הָאִשָּׁה, וְעָמַד עָלֶיהָ וְהִרְגָה, הָרִי עֶבֶר עַל "לֹא תִרְצַח" (שֵׁם). וְכִשְׁגָּזַל וְגָנַב מֵה שֶׁחֹמֵד, הָרִי עֶבֶר עַל "לֹא תִגְנַב" (שֵׁם) וְ"לֹא תַחֲמֹד". עָמְדוּ אָבִיו וְאָמוֹ וְהוֹכִיחוּהוּ, עָמַד עָלֶיהֶם וְהִכֶּם, הָרִי עֶבֶר עַל מִצְוֹת "כִּפְדוּ אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמָּךְ" (שֵׁם פְּסוּק יב). וְאַחֵר כִּךְ

הנבא לפני בית דין, והעיד הוא עם חברו בליעל, שאלו החפצים משכון שלו היו, שמשכון לו בעל האשה, וחזר והאמינם לו, ולא יכול להוציאם מידו עד עכשו ששברו הלסטים את הכתל שביניהם והרגו האשה, וכששמע נכנס גם הוא ולקח עבוטו (עד כאן מדברי אותו הרשע בבית הדין), הרי עבר על "לא תענה" (שם פסוק יג). ובכל מקום שהיה בא, היה נשבע שלא פשע כלל, הרי עבר על "לא תשא" (שם פסוק ז). לבסוף נתגלתה רעתו ונתפרסמה פשיעתו, ומחמת הבושה יצא לתרבות רעה וכפר באלהים חיים, הרי עבר על "אנכי ה' אלהיך" (שם פסוק ב). לסוף היה אדוק בעבודה זרה והשתחוה ועבד לה, הרי עבר על "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני לא תשתחוה להם ולא תעבדם" (שם פסוקים ג - ה). וכך זה גרם לו החמוד. נמצא שהחומד קרוב לעבר על כל התורה'.

והמתבונן יראה שאין הבדל כלל מה האדם חומד, שגם חמדת הכבוד היא בכלל "לא תחמד".

מלבוש של כבוד

גם בדורנו מוצאין אנו אנשים שלא רק שלא רוצים את הכבוד, אלא בורחים ממנו בכל כחם.

ספר לי בנו של הגאון ר' משה לוי זצ"ל (מחבר הספרים ברכת ה', מלוה ה', מנוחת אהבה, שו"ת תפלה למשה ועוד) שמר אביו הגאון נקרא פעם לבית מרן הרב עובדיה. מרן הרב זצ"ל שהעריך עד מאד את אביו, אמר לו - "מפני מה כבוד הרב לא מגיש מעמדות לרב עיר? אני אדאג לכם שתבחרו, ואחר כך נעשה אתכם ראשון לציון!"

"איני חפץ בזה!" - ענה הרב משה.

"טוב, אז אולי תרצו להיות דינים. נמנה אתכם לדינים" - אמר מרן זצ"ל.

"מחילה מכבוד הרב" - השיב הרב משה - "גם בזה אין לי חפץ! מפני שמשרה זו מחיבת לבישת פראק'. ובמלבוש של גאוה כזה איני חפץ!".

"אם כך" - ענה לו מרן - "יש לי רעיון בשבילך. תעשה כמו שאני הייתי עושה, הייתי לוקח את הפראק' בשקית ורק כשהייתי מגיע לבית - הדין הייתי לובשו".

"כבוד הרב" - אמר הרב משה בהתלהבות - "איני חפץ שיהיה עלי מלבוש של

כבוד זה אפלו רגע אחד!..."

וַיְהִי רְצוֹן שָׁגַם אָנוּ נִזְכָּה לְבָרַח מִהַכּוֹד וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ כְּרְצוֹנוֹ וּלְהַתְגַּבֵּר עַל כָּל
הַמַּדּוֹת הַרְעוֹת אָמֵן.

דרוש לפרשת קרח

כחן של נשים

כח האשה

"ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ואון בן פלג בן ראובן" (במדבר טז, א). על צמד נשות האנשים הללו דרשו חז"ל במדרש (רבה במדבר פרשה יח, פסקה כ) את הפסוק "חכמות נשים בנתה ביתה ואולת בידיה תהרסנו" (משלי יד, א). "חכמות נשים בנתה ביתה" - זו אשתו של און בן פלג ששכנעה אותו לפרש מעדת קרח. "ואולת בידיה תהרסנו" - זו אשתו של קרח, ששכנעה אותו לחלק על משה רבנו.

ולכאורה יש לעיין מפני מה דרשו דוקא את הפסוק הזה על ב' נשים אלו, הלא רבו הפסוקים המשבחים את האשה הטובה ומנגד מגנים את האשה הרעה?

תכונת האשה

והנה מצאנו שאמרו חז"ל (עבודה זרה דף יח ע"ב) 'נשים - דעתן קלות'. ומנגד אמרו (גדה דף מה ע"ב), 'בינה יתרה נתנה באשה'. הרי שנתברכו בבינה ונתמעטו בדעת. וכידוע, יש ג' דברים והם - חכמה, בינה, ודעת. וענין החכמה היא למוד מדבר חכמה קיים. וכגון, אדם שלומד דבר, נמצא שדבר זה החכמים אותו - זו החכמה. וכשמתבונן בו ומבין דבר מתוך דבר - זו הבינה. וכשמבחין בין טוב לרע בדבר זה זה הדעת, וכנאמר "עץ הדעת טוב ורע" (בראשית ב, ט). ועל כן לא אמרו חז"ל דבר על חכמת הנשים, מפני שכל אשה כפי מה שנותנת דעתה ללמד דברי חכמה יש בה חכמה, אלא רק על הבינה והדעת.

ואמנם אשה שהתברכה בחכמה מעלתה גדולה עד מאד, שמלבד הבינה היתרה שיש בה ממתנת שמים, עוד נוסף לה גם ידיעת החכמה. וככל שתגדל חכמתה

כֵּן תִּגְדֹּל בִּינְתָהּ.

חֻכְמָה וְאוֹלָת

וְהִמְתַּבּוֹנֵן יִרְאֶה, שְׂאִשְׁתּוֹ שֶׁל אוֹן בֶּן פִּלֵּת מְלַבֵּד הַבִּינָה שֶׁהִיְתָה בָּהּ הַתְּבָרָכָה גַּם כֵּן בְּחֻכְמָה. וְחֻכְמָה זוֹ הַשִּׁיגָה מֵהִתְבּוֹנְנוֹת בְּדַרְכֵי ה' וְהַשְּׁגָחָתוֹ עַל עַמּוֹ עַל יְדֵי מִשֶׁה נְבִיאֹו נֶאֱמַר בֵּיתוֹ. וְחֻכְמָה זוֹ כְּשֶׁנוֹסְפָה לָהּ גַּם כֵּן הַבִּינָה הַטְּבָעִית שֶׁקְּבָלָה כָּכָל הַנְּשִׁימִים, גְּרָמָה לָהּ לְהַבִּין שֶׁכָּל הַחוּלְקִים עַל מִשֶׁה רִבְנוּ הָרִי הֵם כְּחוּלְקִים עַל הַקַּב"ה. וְבוֹדָאֵי לֹא תִסְתִּימִים מִחֻלְקָת זוֹ בְּטוֹב, וְעַל כֵּן הַפְּרִישָׁה אֶת בַּעֲלָהּ מִכָּל זֶה.

לֹא כֵן אִשְׁתּוֹ שֶׁל קֶרַח - שֶׁעַל אֶף שֶׁהִתְבָּרְכָה בְּמִתְנַת שְׁמִים בְּבִינָה הִיְתָרָה כָּכָל הַנְּשִׁימִים, אֲךָ חֻכְמָה לֹא הִיְתָה לָהּ, שֶׁלֹּא הִחְכִּימָה לְלַמֵּד מִכָּל מַעֲשֵׂי ה' לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי מִשֶׁה נְבִיאֹו, וְהִשְׁתַּמְּשָׁה רַק בְּבִינָה הִיְתָרָה שֶׁלָּהּ, לְהַבִּין דְּבַר מֵתוֹךְ דְּבַר. וְהַבִּינָה שְׂאֵם יִצְלִיחַ בַּעֲלָהּ לְעַרְעֵר אֶת מְלָכוּתוֹ שֶׁל מִשֶׁה יֵשׁ סְכוּי שֶׁהוּא יִהְיֶה נְשִׂיא יִשְׂרָאֵל, וְהִיא אִשְׁת הַנְּשִׂיא. מֵה גַּם שֶׁלֹּא חָסְרוּ כָּלֵל הַמַּעֲוֹת אֲצֵלָם (עֵיין בַּמְדַּרְשׁ רַבָּה שְׁמוֹת פְּרָשָׁה לֹא, פֶּסֶקָה ג וְעוֹד), שֶׁדְּבַר זֶה יָכוֹל לְהַקְל מְאֹד בְּשִׁכְנוּעַ, שֶׁהָרִי "הַכֶּסֶף יַעֲנֶה אֶת הַכֹּל" (עֵיין קַהֲלַת י, יט). וְרִאֲתָה אֶת הַדֶּרֶךְ הַקְּצָרָה לְמַלוּכָהּ, עַל יְדֵי בִינְתָהּ לְלֹא חֻכְמָה.

וְעַל פִּי זֶה יִבָּאֵר מִפְּנֵי מָה דְרָשׁוּ חַז"ל דְּוָקָא לְפֶסוּק "חֻכְמוֹת נְשִׁימִים בְּנִתָּה בֵּיתָה וְאוֹלָת בִּינְדִיָּה תִהְרָסְנוּ" עַל ב' נְשִׁימִים אֱלוֹ, שֶׁשְׁתִּיָּהֶן נִחְנוּ בְּבִינָה יְתָרָה, אֲלֹא שְׂאִשְׁת אוֹן בֶּן פִּלֵּת הִשְׁתַּמְּשָׁה גַּם כֵּן בְּחֻכְמָה בְּנִתוּנִים שְׂרָאֲתָה וְלִמְדָה, וְעַל כֵּן עָלֶיָּה נֶאֱמַר - "חֻכְמוֹת נְשִׁימִים בְּנִתָּה בֵּיתָה", לֹא כֵן אִשְׁתּוֹ שֶׁל קֶרַח שֶׁהִשְׁתַּמְּשָׁה רַק בְּבִינְתָהּ וְלֹא בְּחֻכְמָתָהּ, וְלִכְךָ עָלֶיָּה נֶאֱמַר - "וְאוֹלָת בִּינְדִיָּה תִהְרָסְנוּ".

מַעֲשֵׂה מַקְטִירֵי הַקְּטֹרֶת

בְּהַמְשַׁךְ הַפְּרָשָׁה מוּבָא מַעֲשֵׂה הַחֻמְשִׁים וּמֵאֲתִים רֵאשִׁי סְנֵהֲדָרָאוֹת שֶׁנֶּסּוּ לְהַקְטִיר קְטֹרֶת, כְּפִי שְׂאוֹמֵר הַכְּתוּב "וַיֹּאמֶר מִשֶׁה אֶל קֶרַח אֲתָה וְכָל עַדְתְּךָ הִיוּ לִפְנֵי ה' אֲתָה וְהֵם וְאַהֲרֹן מִחֵר. וַיִּקְחוּ אִישׁ מִחֻתּוֹ וַיִּתְּמוּ עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת וְהִקְרַבְתֶּם לִפְנֵי ה' אִישׁ מִחֻתּוֹ חֻמְשִׁים וּמֵאֲתִים מִחֻתּוֹ וְאַתָּה וְאַהֲרֹן אִישׁ מִחֻתּוֹ. וַיִּקְחוּ אִישׁ מִחֻתּוֹ וַיִּתְּנוּ עֲלֵיהֶם אֵשׁ וַיְשִׂימוּ עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת וַיַּעֲמְדוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּמִשֶׁה וְאַהֲרֹן" (בַּמְדַּרְשׁ טז, טז - יח). גַּם סוֹפֵם הַטְּרָאגִי מֵתָאֵר בְּתוֹרָה, וְכִכְתוּב - "וְאֵשׁ יִצְאָה מֵאֵת ה' וְתֹאכַל אֶת הַחֻמְשִׁים וּמֵאֲתִים אִישׁ מִקְרִיבֵי הַקְּטֹרֶת" (שֵׁם פֶּסוּק לֵה).

דורש טוב על התורה

אותם החמשים ומאתים איש לא היו אנשים פשוטים, אלא כלם היו ראשי סנהדראות (עין במדרש רבה במדבר פרשה יח פסקה ג), וכשבאו להקטיר קטרת אמר להם משה "הרי אני אומר לכם שלא תתחבבו, מי שיבחר מכם יצא חי וכלכם אובדין" (עין במדרש רבה במדבר פרשה יח, פסקה ח), ואף על פי כן הלכו כל אותם המאתים חמשים ראשי סנהדראות להקטיר קטרת, שכל אחד ואחד היה בטוח שהוא יהיה היחיד שיזכה בבחירת הכהנה.

ובדאי כל אחד מאותם החמשים ומאתים איש התכוון בכל לבו ונפשו ועשה הכנות רוחניות גדולות לקראת המעמד המרומם הזה, שיבחר הוא - לפי דעתו - לכהן הגדול. ועם כל ההכנות הרוחניות הגדולות שעשו, לא הועיל להם הדבר כלל, "ואש יצאה מאת ה' ותאכל את החמשים ומאתים איש מקריבי הקטרת" - כי במעשיהם חלקו על גדול הדור משה רבנו.

הלקח...

ומכאן ללקח. פעמים עולה בלב האדם לעשות צעדים שנראה לו שזהו כבוד ה' וזהו רצונו, ובטוח הוא שהקב"ה שמח במעשיו. לא פעם מעשים אלה נוגדים את דעתם של גדולי הדור, ועליו לדעת שכל ההכנות הרוחניות וכל התפלות והעניינים שיעשו לא יועילו לו במעשיו כשעושה מעשה נגד גדולי הדור, ומדת הדין תפגע בו עם כל מעלותיו.

גדולי הדור

וכאן נראה לחבר את שני הרעיונות, שהטעם שאנו מחיבים לשמע לגדולי הדור, לפי שהם נחנו בכל אותן ג' המעלות שקימות - בחכמה, בבינה ובדעת. וחקמה זו שאבו ממקור מים חיים כל חיייהם, ועליו בססו את בינתם להבין דבר מתוך דבר, כמו שלמדו כל חיייהם לעשות בלמוד הגמרא וההלכה, וממילא ההבחנה שלהם מה טוב ומה רע - שהיא מעלת הדעת, גדולה וחקמה לאין ערף מכל אדם אחר. הם פוסקים והולכים על פי התורה, ואדם אחר פוסק מתוך הבטן, כן, מאותה הבטן המתאווה לתענוגי העולם הזה הנפסד.

ומטעם זה צוה התורה "ושמרת לעשות ככל אשר ירוף" (דברים יז, ט), ועוד צוה "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (שם פסוק יא). ודרשו חז"ל (בספרי והובא בספר תורה תמימה על הפסוק הנזכר), 'ואפלו נראין בעיניך על שמאל

שהוא ימין ועל ימין שהוא שמאלי. הכלל העולה, שיש לשמע לחכמי וגדולי הדור המיצגים את דעת התורה בכל ענין, והשומע לעצתם ישכן בטח.

ספור אחד מני רבים, הממחיש נקדה זו, שגם כשנראה שהרב טועה השומע לעצתו לא מפסיד:

באחת מעירות רוסיה חיה לה משפחה יהודית בשלוחה. הבעל חקר את הפנדק של העירה מהפריץ. למרות שהיה אדם מאמין בתורה ומקיים את מצותיה, לא האמין בכחם של הצדיקים. ומנגד "העזר כנגדו" אשתו הייתה מאמינה בכל לבה ובכל נפשה בכחם של הצדיקים.

לימים נפלה עליהם צרה גדולה, הפריץ שהיה זקוק באפן מדי למזמנים, העלה את התשלום בעבור חכירת הפנדק, ודרש את כל התשלום מראש ובמזמן.

החוכר היהודי לא ידע את נפשו. 'מאין יבא עזרי' - חשב, הלא בקשי מצליח אני להתקיים מפנדק זה, ומאין לי סכום גדול שכזה? הוא נועץ באשתו, שמא לה יש רעיון? והאשה מיד אמרה - "קום סע אל הרבי!". "מה יעזר לי הרבי, כלום יתן לי מתנת חנם או סכום הלוואה גדול שכזה?" - שאל במרירות.

בכל יום הייתה מפצירה בו אשתו השכם והערב - "סע לרבי ומשם תבוא הישועה", אך הוא בשלו.

עברו הימים ותאריך מועד הפרעון של תשלום לפריץ מגיע, והוא כארי בסוגר לא יודע כיצד להמציא סכום גדול כזה. ואשתו דוחקת בו - "סע לרבי, ותראה ישועות!".

בצר לו חשב שאולי כדאי לנסע אל הרבי, 'אין לי מה להפסיד' - הרגה בדעתו, ו'לו רק בכדי להפטר מהטרדותיה של אשתי שוה הדבר'. וממחשבה למעשה - קם ונסע.

כשהגיע לבית הרבי ראה את הבית מלא באנשים הממתינים לעצה, ברכה או ישועה מהרבי. הוא כתב פתקה בה פרט את צרתו ונתנה לשמש. לידו ישב עוד יהודי שהיה חולה מאד וגם הוא בא לבקש ברכה וישועה מהרבי, ואף הוא נתן פתקה לשמש שימסרנה לרבי.

לאחר דקות מספר יצא השמש עם התשובה מהרבי, אך מרב מהירות החליף בין התשובות, ואמר לחוכר - "הרבי אמר שתעשה כוסות רוח!" (סוג רפואה שהיה נוהג בימי קדם, שעל גדה נקז דם לחולה, דבר שהיה גורם להבראתו), ולאדם החולה אמר

- "הרבי אמר שבקרוב תבוא הישועה".

הוא יצא מבית הרבי בפחי נפש, אפלו להגיב לשמש לא היה יכול, השמש מיך עבר ליהודי הבא שנזקק לרבי. כל הדרך חזר לא הפסיק לצחק מתשובת הרבי, 'אני בריא כמו שור, ומה אני צריך לעשות כוסות רוח' - הרהר בדעתו.

כשהגיע לביתו לא רצה לאכזב את אשתו שכל כך האמינה וצפתה לתשובת הרבי, ועל כן לא גלה לה את תשובתו. אך זו לא הניחה לו - "נו, מה אמר הרבי?" - הפצירה בו שוב ושוב. לבסוף אמר לה - "הרבי אמר שאעשה כוסות רוח, כאלו שאני חולה". "אם הרבי אמר אתה חייב לעשות!" - פסקה האשה. והוא בשלו, "אני לא חולה! כנראה והרבי טעה, הוא בסך הכל בן אדם!". אך אשתו לא נתנה לו מנוח והתעקשה ושכנעה אותו שייעשה כוסות רוח כצווי הרבי.

ולבסוף עשה...

לאחר הטפול המסור שאשתו עשתה לו עם כוסות הרוח, היה כל גופו מלא בדם ובפצעים וחבורות.

באותו היום הגיעו שוטרי הפריץ לגבות את התשלום בעבור הפנדק. כשנכנסו לביתו ראו את מידעו החוכר בעל הפנדק שרוע על מטתו ומלא בדם.

"תאמרו לפריץ שבעלי חולה והוא לא יכול לקום מהמטה" - אמרה האשה.

שבו השוטרים בידיים ריקות לבית הפריץ.

כששמע הפריץ את הסבה שלא הביאו את החוכר זעם, "מה זאת אומרת חולה ולא יכול לקום מהמטה? תביאו אותו עם המטה, אני רוצה לראות שהוא חולה".

השוטרים נחפזו להביא את בעל הפנדק המדמם כשהוא שוכב במטתו, אל הפריץ.

"מה קרה?" שאל הפריץ.

היהודי, מאימת הפריץ שתק, ואשת הפריץ שהיתה שם אמרה, "אני יודעת מה קרה, בטח הוא הלך לנסות להשיג לך את הכסף, ותפסו אותו שודדים, והכו אותו. תראה למה גרמת" - צעקה על בעלה.

הפריץ הרהר רגעים מספר ולבסוף אמר - "אני מאד מעריך את הטרחה שטרחת למעני! - וכתמורה לך אני מעניק לך השנה את הפנדק בחנם!".

אִשֶּׁת הַפָּרִיץ הוֹסִיפָה וְאָמְרָה - "תֵּן לּוֹ גַּם אֶת הַמְּעוֹת שֶׁלָּוָה בְּשִׁבְלֶךָ, שֶׁהֲרִי הוּא צָרִיךְ לְהַחְזִיר לְכֹל מִי שֶׁלָּוָה מִמֶּנּוּ, וְתֵתֵן לּוֹ גַּם עוֹד כֶּסֶף לְרוֹפֵא וְלִתְרוּפוֹת!".

"גַּם אֶת זֶה תִּקְבְּלִי" - אָמַר הַפָּרִיץ. וְצִוָּה לְשׁוֹטְרִים לְהִשְׁיבוּ לְבֵיתוֹ, עִם סְכוּם כֶּסֶף גָּדוֹל.

מִיָּד לְאַחַר שֶׁנִּרְפָּא מִכּוֹסוֹת הָרוּחַ נָסַע לְבֵית הָרַבִּי לְהוֹדוֹת לוֹ עַל עֲצָתוֹ. כְּשֶׁשָּׁמַע הָרַבִּי אֶת הַמַּעֲשֶׂה, חִיָּךְ וְאָמַר - "כַּחֲסִים שֶׁל הַצַּדִּיקִים הוּא לֹא רַק בְּמָה שֶׁהֵם אוֹמְרִים לַעֲשׂוֹת וְעוֹשִׂים, אֲלָא גַּם בְּמָה שֶׁחֹשְׁבִים שֶׁהֵם אוֹמְרִים - וְעוֹשִׂים..."

זִכְנּוּ ה' יִתְבָּרַךְ לְלַכֵּת וּלְהַתְנַהֵג בְּדַרְךְ הַתּוֹרָה עַל פִּי צוּרֵי גְדוּלֵי הַדּוֹר אָמֵן.

דרוש לפרשת חקת

מעלת הנסיון

למה נסיונות?

בפרשתנו אנו קוראים על מלחמת הכנעני בעם ישראל, וככתוב "וישמע הכנעני מלך ערד ישב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישב ממנו שבי. וידר ישראל נדר לה' ויאמר אם נתן תתן את העם הזה בידי והחרמתי את עריהם. וישמע ה' בקול ישראל ויתן את הכנעני ויחרם אתהם ואת עריהם ויקרא שם המקום חרמה" (במדבר כא, א - ג).

ויש להתבונן לשם מה הצרכה מלחמה זו להיות עתה לעם ישראל, ולא רק מלחמה אלא גם נצחון חלקי לכנעני שהצליח לשבות שבי מעם ישראל [אמנם במדרש (ילקוט שמעוני במדבר פרק כא רמז תשסד וכן פירש רש"י כאן) מבאר, שכל הצלחתם הגדולה של הכנעני במלחמה זו עם ישראל, הסתכמה בלקיחת שפחה אחת. ואפלו דבר מועט שכזה הפריע לעם ישראל שמיד התקרב לאלקיו ונושע].

שאלה זו נשאלת על כל נסיון שהיה לעם ישראל ולא רק בתקופת היותם במדבר, אלא בכל דור ודור. ולא רק על כללות ישראל אלא על כל אחד ואחד מעם זה שמן השמים גלגלו נסיון לפתחו.

"נס להתנוסס"

וכבר אומר הכתוב "נתתה ליראיך נס להתנוסס" (תהילים ס, ו), ופרשו המפרשים "עיין ברד"ק זכריה ט, טז. ובספר העמק דבר על התורה בראשית כב, א ועוד), שכל נסיון לאדם מגביה את האדם, וזהו "נתתה ליראיך נס" - פרוש נסיון, כדי "להתנוסס" - שיתנוססו בגאון וינשאאו. נמצא שכל נסיון לאדם הוא מקפצה לעליה בדרגה הרוחנית.

ואכן כמה מחפש האדם לעלות בדרגות רוחניות, פעמים ולאחר יגיעה גדולה מצליח הוא אך מעט להתקדם בעבודת ה'. ובעת הנסיון נתן לו הדבר בקלות בלא עבודה ממשכת אלא אך ורק בעמידה בנסיון.

כך היה הדבר אצל עם ישראל בהיותם במדבר, חפץ היה הקב"ה לעלותם בדרגה, ועל כן נתן להם נסיון זה שעל ידו יגיעו יותר לקרבת אלקים. ואכן כך היה, שלאחר שאמר הכתוב "וישב ממנו שבי" והכירו עם ישראל בנסיון זה שהקב"ה נותן להם, מיד התקרבו יותר לה', וככתוב "וידר ישראל נדר לה'", נדר שקדם לכן לא חשבו לעשותו, לפי שעדין לא הגיעו לדרגה כזו. ולאחר שראה הקב"ה שעמדו בנסיון תכף ומיד שמע לקולם, וככתוב "וישמע ה' בקול ישראל ויתן את הכנעני".

הרי לנו שכאן השפיל עם ישראל לנצל ולמנף את הנסיון כדי לעלות בדרגה הרוחנית.

כְּרִישׁת מחשלה

אחת הדגמאות הטובות ביותר להמחשת תועלת הנסיון נמצאת ביפן, שם אוהבים היפנים בשר דגים טרי. ככל שהדג יותר טרי כך מוכנים היפנים להוציא יותר כסף ולרכשו. המצב של מאות מליונים של יפנים התאבים לכל חתיכת דג טרי הנה עד מהרה מחסור חמור בשוק הדגים הטריים. כל אזור החוף הקרוב היה שמם מדגים. כל דגיג קטן וטרי שנדוג מן הים ננעצו בו מאות עינים תאבות. לא פעם גם הגיע הדבר לידי תגרה המונית.

השלטונות חפשו עצה, ועד מהרה עלה בדעתם להפליג עם אניות גדולות אל הים הפתוח, שם בין גלי הים העמקים נמצאים מצבורים אין סופיים של דגים טריים שיספקו את כל תושבי יפן.

הספינות נרכשו ויצאו לדרך. לאחר כחודש ימים של הפלגה בים הפתוח, חזרו האניות להטיל עגן בנמל יפן. במקרים הקפואים חכו מאות טונות של דגים טריים קפואים, מיד כשנצודו מהים הכנסו להקפאה ישירה.

העם היפני חכה לסחורה הזו, והם לא יכלו לאכזבו...

עד מהרה נכונה להם אכזבה. היפנים שהתרגלו לבשר הדגים הטרי, לא הסתפקו בדג קפוא, ובעקבות כך גם התשלום ירד ועמד על חמשים אחוז ממחירי

דורש טוב על התורה

הדגים הטריים. אך גם דבר זה לא שכנע את היפנים להמשיך לדרש שיממשו את חלומם - 'דגים טריים'.

מיד התכנסו טובי המחות בענף הדיג, בקשו עצה ולבסוף מצאו. ההוראה נתנה לבנות על ספוני האניה ברכות ענק שיחזיקו את כל שלל הדגים חי, עד הגעתם אל החוף חזרה. הפעם, חשבו הממחים, יזכו היפנים להתגשמות החלום.

ושוב יצאו הספינות אל הים הפתוח בשליחות כל העם היפני שנשא אליהם עינים מיחלות...

לאחר כחדש הפלגה בים הפתוח, שוב חזרו האניות להטיל עגן בנמל יפן. על הספון חכו מאות טונות של דגים והפעם כשהם טריים חיים. עד מהרה נפוצה השמועה המרנינה, ושמחה גדולה התפשטה ברחובות יפן.

ההמונים גדשו את החניות ורכשו דגים טריים במיטב כספם. הממחים חיו, והמזמנים זרמו. 'סוף סוף הצלחנו' - חשבו לעצמם.

אך לאחר כמה ימים נכונה להם שוב אכזבה. אניני הטעם התעקשו לומר - 'שדגים אלו טעמם שונה מדגים טריים שנצודו ישר מהים. בכל משך ההפלגה לא יכלו הדגים לזוז ממקומם, דבר שגרם לנוון שריריהם, והשפיע בעקיפין על טעם בשר הדג...', השמועה התפשטה במהירות. וכל יפני שהחזיק את עצמו לאגין טעם לא קנה דגים אלו. ושוב היה קשה למצא קונים לסחורת הדגים.

מועצת החכמים וראשי השלטון עמדו אובדי עצות נכח חוש הטעם של העם, אך הבינו בגדל מצוקתם ועמלו בכל כחם לטכס עצה כיצד לרצותם ולממש את חלומם הגדול - 'דגים טריים חיים ולא מנוגנים'.

לבסוף עלה הרעיון. שוב יצאו הספינות אל הים הפתוח וצדו מאות טונות של דגים ישירות לברכה שבספון, רק שהפעם הצטרף אורח נוסף לכל ברכה, כריש גדול ומאים שט לו שם. הדגים שפחדו מהכריש לא הפסיקו לזוז ולנסות להתחמק ממנו בכל משך ההפלגה. אמנם הוא טרף כמה עשרות, אך מאות טונות הדגים שנשארו היו חיים, טריים וטעימים, ולעם היפני היתה הרוחה (מתוך ספר 'ניצוצות' במדבר).

דגמא זו ממחישה לנו את עצמתו של כל נסיון שעושה הקב"ה לכל אהד ואהד. הנסיון הוא הכריש שגורם לכל אדם שלא לעמד במקום בעבודת ה' אלא

לְהַתְחַשֵּׁל וְלִהְיוֹת חֻזַּק וְלַעֲלוֹת בְּדַרְגָּה.

הַפְּקָקִים הַמְלַמְדִים...

וּמִכֵּיּוֹן שְׁתַּכְלִית הַנְּסִיּוֹן הַנֶּה לְהַעֲלוֹת אֶת הָאָדָם לְדַרְגוֹת עֲלִיוֹנוֹת, מִמִּילָא כְּשֶׁמֵבִין הָאָדָם אֶת הַמָּסַר שֶׁהַקַּב"ה שָׁלַח לוֹ עַל יְדֵי הַנְּסִיּוֹן וְעוֹמֵד בּוֹ, מִסְתַּלַּק הַנְּסִיּוֹן, שֶׁכָּבֵר עֲשָׂה אֶת יַעֲוִדוֹ.

עֲבָדָה הַמְמַחֶשֶׁה זֹאת, סֵפֶר הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק ר' שְׁלֵמָה וּוּלְבָה זצ"ל. "בְּכָל פַּעַם שֶׁהֵייתִי נִתְקַע בְּפְקָקִים, הִיָּה עוֹלָה בְּלִבִּי מֶה בָּאִים הַפְּקָקִים לְלַמְדֵנִי? שֶׁהֲרִי אֵין דָּבָר בְּעוֹלָם שֶׁקוֹרֶה לְאָדָם שֶׁלֹּא בָּא לְלַמְדוֹ. חֲשַׁבְתִּי וְחִשְׁבְתִּי וּבִסּוּף עָלָה בְּדַעְתִּי - הַפְּקָקִים מְלַמְדִים וּמְרַגְּלִים אֶת הָאָדָם לְמִדַּת הַסְּבִלְנוֹת. כְּשֶׁאֲתָה נֶאֱלָץ לְחַכּוֹת וּלְחַכּוֹת וּלְחַכּוֹת, אִם אֲתָה עוֹמֵד בַּנְּסִיּוֹן הַזֶּה בְּלִי לְצַפֵּר וְלִהְיוֹת עֶצְבָן וּלְנִסּוֹת לְעַקֵּף וּלְהִדְחֵף, נִקְנָה קִנְיָן בְּנִפְשָׁךְ שֶׁל מִדַּת הַסְּבִלְנוֹת'.

הוֹסִיף הָרַב וּוּלְבָה וְאָמַר - 'מִיּוֹם שֶׁהִבְנֵיתִי דָּבָר זֶה וְהִתְחַלַּתִּי לְעַבֵּד בְּפְקָקִים עַל מִדַּת הַסְּבִלְנוֹת, יוֹתֵר לֹא נִתְקַעְתִּי בְּפְקָקִים, הַקַּב"ה רָאָה שֶׁהִבְנֵיתִי אֶת הַרְמֵז וְהַנְּסִיּוֹן, וְהִסְתַּלַּק הַנְּסִיּוֹן'.

**דרוש
לפרשת בלק**

חֵקֹר אִסּוּר הַקְּרִיבָה לְנִכְרִית

עצת בלעם

בסוף הפרשה אנו רואים את מעשה הנבלה שגרם בלעם בעצתו בהחטאת עם ישראל עם בנות מואב בלעם הרשע שחכם היה, חפץ היה להחטיאם בחטא זה שהוא נורא ביותר, וכמו שיבאר לקמן.

כרוכה בו ככלב

וכבר אמרו חז"ל (סוטה דף ג ע"א ובעבודה זרה דף ה ע"א), 'כל העובר עברה אחת קשורה בו ככלב, שנאמר "ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה" (בראשית לט, י), לשכב אצלה - בעולם הזה, להיות עמה - לעולם הבא'. והנה ממה שדרשו חז"ל דרשה זו מפסוק זה שעוסק בנסיון של יוסף עם אשת פוטיפר, משמע שהעברה המדוברת היא מענין עריות עם נכרית, ועל זה אמרו שפרכה בו אותה גויה ככלב ומלפפתו עד יום המיתה ואף אחרי כן (וכן נראה מדברי הבן יהוידע בסוטה דף ט ע"ב ד"ה בגמר ביאה נשמטה מתחתיו ע"ש).

ונראה לבאר שחמר עברה זו של חטא עם הנכרית הוא בכל המישורים, והינו, אם פגם בראיה ובמחשבה, כרוך זה המראה אצלו ככלב ונאחז בכבלי זכרונו ולא נותן לו יצרו מנוח עד ששוב יכשל, שכך היא דרכו של הכלב לשוב על עקביו לאחר שסלקוהו שוב ושוב, ולהתחנף לאדונו שיעתר לרצונו. כן דרכו של היצר הרע, שמשכנע את האדם לחטא בזו העברה.

נשג"ז

וכבר למדונו חז"ל (סנהדרין דף פב ע"א), 'אמר רב דימי: בית דינו של חשמונאי גזרו, הבא על הנכרית חייב עליה משום נדה, שפחה, גויה ואשת איש. כי אתא

רַבִּין אָמַר מִשּׁוּם נִשְׁגִּיז: נְדָה, שְׁפָחָה, גּוֹיָה, זוֹנָה. אָבֵל אִישׁוֹת אֵין לָהֶם'. [וַיֵּשׁ לְרִמְזָא כֵּן בְּמָה שְׁאָמְרוּ חַז"ל שְׁפָרוּכָה בּוֹ כְּפָלְבִי, שְׁתַּבּוֹת 'בוֹ כְּפָלְבִי' עִם הַכּוֹלֵל עוֹלָיִם בְּגִימְטְרִיָּה קְטַנָּה כְּתַבַּת 'נִשְׁגִּיז' (18)].

וְהִנֵּה מִדְּבָרֵי הָאֲמֹרָאִים הַקְּדוּשִׁים רַב דִּימִי וְרַבִּין עוֹלָה, שֶׁהֵבֵא עַל הַנְּכָרִית עוֹבֵר עָלֶיהָ מִשּׁוּם שֶׁשָּׂה דְּבָרִים: נְדָה, גּוֹיָה, שְׁפָחָה, זוֹנָה, אִשְׁתֵּי אִישׁ, וְעוֹד עֲבָרָה כְּלָלִית שֶׁלֹּא שָׁמַע לְצוּוֵי חַז"ל שֶׁגָּזְרוּ עָלֶיהָ, וְכִצּוּוֵי הַתּוֹרָה "לֹא תִסּוּר מִן הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּדּוּ לָךְ מִיָּן וּשְׁמַאל" (דְּבָרִים יז, יא וְע"ע בִּשְׁבַת דף כג ע"א וְהִיכֵן צוּנוּ וכו'). וְלָזֶה יְרַמֵּז מָה שְׁאָמְרוּ חַז"ל 'שְׁפָרוּכָה בּוֹ' הֵינּוּ בּוֹ, שֶׁהִנְכָּשֵׁל עִם הַנְּכָרִית כְּרוּךְ עוֹנוֹ בְּשֵׁשׁ עֲבָרוֹת.

גִּזְלֵי וְעֵרִיּוֹת

וְעוֹד אָמְרוּ חַז"ל (מְכוֹת דף כג ע"ב) 'גִּזְלֵי וְעֵרִיּוֹת נִפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם מְחַמְדָּתָן, וְכִבֵּר דְּדוּעַ הַכָּלָל שֶׁ'אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן חֲבִיב' (עֵיין בְּרַש"י בְּרַאשִׁית לַג, ב), וְלָכֵן כָּתְבוּ בְּאַחֲרוֹנָה אֶת הָעֵרִיּוֹת שֶׁעוֹן זֶה חֲבִיב לְאָדָם יוֹתֵר מִן הַגִּזְלֵי. אֵךְ יֵשׁ לְהַתְּבוּנָה מִפְּנֵי מָה נִקְטָו חַז"ל וְאָמְרוּ 'נִפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם מְחַמְדָּתָן' - וְלֹא גּוֹפּוּ?

וַיְדוּעַ, שֶׁהִנֵּפֵשׁ הִנֵּה הַחֶלֶק הַפְּחוּת בְּחֶלֶק הָאֱלוֹהִים מִמֶּעַל, שֶׁהֵרִי יֵשׁ ה' בְּחִינּוֹת, וְהֵן - נִפְשׁ, רוּחַ, נִשְׁמָה, חַיָּה, חֵידָה. וְלִגּוּיִם יֵשׁ רַק נִפְשׁ, שֶׁזֶהוּ הַכַּח שְׁמַחִיָּה אֶת גּוֹפֵם. וְאַצֵּל עִם יִשְׂרָאֵל יֵשׁ זוֹכִים בְּדֶרֶגָה נְעֵלָה יוֹתֵר שֶׁל רוּחַ אוֹ נִשְׁמָה. וְכֹאֲשֶׁר יְהוּדֵי נִכְשָׁל עִם גּוֹיָה, חֶלֶק מִנִּפְשָׁה שֶׁל הַגּוֹיָה נִדְּבַק בּוֹ וּמוֹרִידוֹ מִדְּרַגַּת רוּחַ אוֹ נִשְׁמָה לְדֶרֶגַת נִפְשׁ. וְלָכֵן אָמְרוּ חַז"ל 'שְׁפָרוּכָה בּוֹ כְּפָלְבִי', שֶׁהַחֲסָרוֹן שֶׁיֵּרֵד מִדְּרַגַּת נִשְׁמָה לְדֶרֶגַת נִפְשׁ מִפְּרִיעַ לוֹ, וּמִמֵּלֵא חֲסָרוֹן זֶה בְּדְבוּק נוֹסֵף שֶׁל נִפְשׁ לְנִפְשׁ, וְלָכֵן מְכָרַח הוּא לְהַמְשִׁיךְ לְהַדְּבִיק בְּגוֹיָה. וְכֵן בְּגוֹיָה שֶׁנִּדְּבַקָה בִּיהוּדֵי שְׁבוּ שׁוֹכְנֵת רוּחַ אוֹ נִשְׁמָה, רוֹצִים כַּחוֹת הַטְּמֵאָה שֶׁבְּקִרְבָּה לְהַמְשִׁיךְ לִינֵק מִהַקְּדוּשָׁה, וְלָכֵן גּוֹרְמִים שֶׁיִּדְּבִקוּ הָאֶחָד בְּשֵׁנֵי. [וַיִּרְאֶה לְרִמְזָא בְּזֶה שְׁתַּבּוֹת נִפְשׁ עוֹלָה בְּגִימְטְרִיָּה קְטַנָּה כְּמִנֵּי 'כְּרוּכָה' (17), וְכֵן תַּבּוֹת בּוֹ כְּפָלְבִי עוֹלָיִם כּוּ), לְהוֹרוֹת שֶׁנִּפְשׁ הַגּוֹיָה וְנִפְשׁ הַחוּטָא שֶׁיֵּרֵד מִמְּדֶרֶגַת נִשְׁמָה בְּעֻקְבוֹת חֲטָאוֹ, מִשְׁתּוֹקְקִים וּמִתְאַוִּים אַחַת לַשְּׁנֵי. וּבְחִבּוּר אֵלוֹ הַנִּפְשׁוֹת נִגְרָם צֶעַר לְשִׁכְיָה הַקְּדוּשָׁה וְעוֹשָׂה אוֹתָהּ בְּבַחֲיַנַּת 'דְּלָה', וְלָזֶה יְרַמֵּז שֶׁב' פְּעָמִים תַּבַּת 'נִפְשׁ' עוֹלָה בְּגִימְטְרִיָּה קְטַנָּה ד"ל (34)].

הַתְּשׁוּלִים...

סֵפֶר הַדְרָשׁוֹן הַנּוֹדֵעַ ר' יַעֲקֹב גְּלִינְסְקִי זצ"ל אֵשֶׁה בּוֹכֶיָה נִכְנָסָה אֶל הַרְבֵּי מְקוּפִיטְשֵׁינִיץ זצ"ל בְּאַרְצוֹת הַבְּרִית, וְסִפְרָה שֶׁהִיא אֵשֶׁה אֶלְמָנָה וְלָהּ בֶּן יָחִיד וְתוֹלָה בּוֹ אֶת כָּל תְּקוּוֹתֶיהָ. וְעַתָּה מִבְּקֶשׁ הוּא לְשֹׂאת גּוֹיָה וְלְהוֹרִיד אֶת שִׁיבְתָּהּ בְּיָגוֹן שְׂאוּלָה - "יִשׁוּחַח עִמּוֹ הַרְבֵּי וַיִּנְיָאוּ מִהַחֲלָטָתוֹ".

מִי יַעֲמֵד מוּל דְּמָעוֹת הָאֶלְמָנָה? "הִבִּיאִי אוֹתוֹ!" אָמַר הַרְבֵּי.

לְאַחַר כֵּמָה דְּקוֹת נִכְנָס הַבֶּן שֶׁנֶּרְאָה כְּגוֹי לְכָל דְּבַר וְעַנְיָן. אִמּוֹ אָמְרָה לוֹ שֶׁהַרְבֵּי רוֹצֶה לְבָרְכוֹ לְרַגֵּל נְשׂוֹאֵיו, לְכֵן בָּא...

אָמַר לוֹ הַרְבֵּי - "שִׁמְעָה, וְאַסְפְּרָה!".

'בִּט"ז בְּמִרְחֻשׁוֹן תְּרַצ"ט - בְּתִשְׁעָה לְנוֹבֶמְבֶּר, שְׁנַת שְׁלֹשִׁים וּשְׁמוֹנֶה - פָּרְצוּ פְּרָעוֹת 'לֵיל הַבְּדֻלַח' בְּרַחֲבֵי גְרַמְנִיָה וְאוֹסְטְרִיָה. בְּתֵי הַכְּנֶסֶת הֶעֱלוּ בְּאֵשׁ, אֶלְפֵי חֲנִיּוֹת נְבֻזוֹ, מֵאוֹת יְהוּדִים נֶרְצְחוּ, וְלִמְעַלָּה מִשְׁלֹשִׁים אֶלֶף נֶעְצְרוּ. גַּם אֲנִי הֵייתִי בֵּין הַעֲצוּרִים. חֲלִילֵי הַגֶּסֶטְפוֹ פָּרְצוּ לְדִירְתִי שְׁבוּיָנָה, וּבִמְכוֹת וּקְלָלוֹת הַרִיצוּנֵי לְמִטְּהַ הַגֶּסֶטְפוֹ וְהַשְּׁלִיכוּנֵי לְמִרְתֵּף עֵנֶק.

הַמִּרְתֵּף הָיָה מְלֵא בִּיהוּדִים הַמְּמַתִּינִים לְחֻקִּירָה. בֵּין הַמְּמַתִּינִים לְחֻקִּירָה הָיָה אָדָם כְּבֵן אַרְבָּעִים. גְּלוּי רֵאשׁ, מְגֻלָּח לְמִשְׁעֵי, הַדּוֹר בְּלְבוּשׁוֹ. גְּבוּ אֵלֵינוּ וְהוּא מְטִיחַ רֵאשׁוֹ בְּקִיר הַךְ הַךְ הַךְ...

פְּנִיתִי אֶלְיוֹ - 'אֶפְלוּ חֶרֶב חֲדָה מִנְחַת עַל צְוָאוֹ שֶׁל אָדָם אֵל יִתְיָאשׁ מִן הַרְחֻמִּים. אֵל תִּיִסֵּר עֲצָמָהּ, בְּטַח בְּבוֹרָא יִתְבָּרַךְ!'

הָאִישׁ לֹא עָנָה, וְהַמְּשִׁיךְ בְּשֵׁלוֹ הַךְ הַךְ הַךְ...

תְּפַסְתִּי בְּיָדוֹ. בְּטוֹחַ הֵייתִי שֶׁמֵּאֲבֵד אֶת שְׁפִיּוֹת דַּעְתּוֹ. 'הִרְגַּע' - בְּקִשְׁתִּי.

פָּנָה אֵלַי בְּעֵינַיִם אֲדָמוֹת. 'הִנְח' - אָמַר - 'לֹא מִגִּיעַ לִי שֶׁהַבוֹרָא יַחְמַל עָלַי'.

'חֹמֶל הוּא עַל כָּל יְהוּדֵי בְּכָל מִצְבֵּי' - עֲנִיתִי.

'לֹא עָלַי' - קָרָא, וְסִפֵּר סִפּוּרוֹ -

הוֹרִיּוּ הַגְּרוֹ מְגֻלִּיצְיָה לְפָנַי שְׁנוֹת דוֹר. חֲנֻכּוֹהוּ חֲנוּךְ יְהוּדֵי פוֹשֵׁר, וְגַם אֶת הַמַּעַט שְׁעוֹד נוֹתֵר אֶצְלוֹ הַשִּׁיל מֵעָלְיוֹ כְּשֶׁבָּחַר לְהַנְשֵׂא לְגוֹיָה. בְּמִשְׁךְ הַזְּמַן נִתְקַן כָּל קֶשֶׁר עִם עִמּוֹ, וְגַם הוֹרִיּוּ נִתְקַו עִמּוֹ כָּל קֶשֶׁר. הוּא הַקָּרִיב הַכֹּל עֵבוֹר הַקֶּשֶׁר עִם הַגּוֹיָה. הַתְּכַחֵשׁ לִיְהוּדוֹתוֹ, אִישׁ אֵינּוּ חוֹשֵׁד בּוֹ שִׁיְהוּדֵי הוּא - וְאִמְשׁ הַסְּגִירָה אוֹתוֹ

אֲשֶׁתוֹ. חֲקִי הַגִּזֵּעַ הַגְּרָמָנִיִּים אוֹסְרִים עָלֶיהָ נְשׂוֹאִין לַיהוּדִי - שְׂיֶאֱסְרוּהוּ, שְׂיַעֲנוּהוּ,
שְׂיִגְלוּהוּ, וְתִשָּׂאֵר עִם כָּל הַרְכּוּשׁ!

”יֹאמֶר לִי הָרֵב” - לְחֵשׁ בְּצָרִידוֹת, ”הָאֵם מְגִיעַ לִי לְחִיּוֹת?!...” סִימָתִי: ”חֲשׁב עַל
כֶּךָ לִפְנֵי שְׂתַכְאִיב כָּל כֶּךָ לְאִמָּךְ הָאוֹהֶבֶת, וְתִקְשֹׁר גּוֹרְלָךְ עִם הַנְּכָרִיָּה!”

הַבְּחוּר קִפֵּץ כְּנִשׁוּף נְחֹשׁ, זָנֵק לְעֵבֶר הַפְּתַח, הַנִּיחַ יָדוֹ עַל הַמְּזוּזָה וְנִשְׁבַּע שְׁלֹא
שְׂאֵנָה!...’ (להגיד - הגדה של פסח עמ' 194-193)

דרוש לפרשת פינחס

מדת השלום

מדת השלום

פרשתנו פותחת בדבור ה' אל משה שיאמר אל בני ישראל את התפעלותו ממעשהו של פינחס, ואת ההבטחה ההסטרית "הנני נתן לו את בריתי שלום" (במדבר כה, יב), והינו שהשלום תמיד ישרה ויהיה בחלקו של פינחס. מדה זו של השלום כבר היתה אצל סבו, הוא אהרן הכהן, וכמאמר חז"ל (אבות פ"א מ"ב) 'הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום', ועתה הוא היורש הממשיך בדרך סבו. (וכן כתב הש"ך על התורה (כאן פס' יא) 'שכמו שאהרן אוהב שלום ורודף שלום כן פינחס נאמר לו הנני נתן לו את בריתי שלום').

ואכן כך היא דרכה של תורה ודרך חכמיה, שעל התורה אמר הכתוב "דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום" (משלי ג, יז), ועל תלמידי החכמים אמרו חז"ל (ברכות דף סד ע"א ועוד), שהם 'מרבבים שלום בעולם, שנאמר "וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך"' (ישעיהו נד, ג). והינו שעקר שיגם ושיחם של תלמידי החכמים הוא להרבות שלום בעולם, הן בלמוד תורתם והן בכל אורחותיהם ודרכיהם. וכך שורת הדעת נוטה, שמאחר שדבוקים הם בתורה, והתורה תכליתה 'וכל נתיבותיה שלום', ממילא גם אצלם מדה זו נמצאת במדה גדושה.

ומעתה ככל שירבה האדם בלמוד התורה, כך תדבק בו יותר מדה זו ויוכל יותר להרבות שלום בעולם. ועל כן כתבו התוספות (סוטה דף כא ע"א ד"ה זה תלמיד), 'שסתם תלמיד חכם תורתו ואמנותו ומהרהר בה כל שעה ולא הולך ארבע אמות בלא תורה'. ללמדנו שתלמיד חכם אמתי שעליו אמרו חז"ל שהוא בכלל המרבבים שלום בעולם בכל עת וזמן, הוא זה ששקוע באפן תמידי בעסק התורה ולא הולך ד' אמות בלא תורה, שהתורה ונתיבותיה דבוקים בו בכל עת וזמן. נמצא, שהתורה והשלום ותלמידי החכמים חד הם.

קנאת ה' = שלום

והנה כאן בפרשתנו אנו רואים שפינחס התברך במדה זו של השלום דוקא לאחר שקנא לאלקיו והרג את זמרי בן סלוא ואת כזבי בת צור, ולא קדם לכן. דבר זה בא ללמדנו, שרק קנאי אמתי לדבר ה' שמוכן למסור את נפשו על קדשת שמו - כמעשה פינחס (עיין בזוהר הקדוש פרשת פינחס דף ריז ע"א שפרחה נשמתו), הוא זה שזוכה לברכה הגדולה מן הכל - 'שלום', משום שעל ידי מעשיו מתרבה שלום אמתי בעולם.

וממעשהו של פינחס נמצינו למדים שלא תמיד הדרך הרצויה בעיני הקב"ה היא השלום, שפעמים והמחלקת והמריבה היא הדרך הנרצית בעיני ה'. ולזה נכתבה האות ו' שבבתב 'שלום' קטועה, להורות שפעמים וצריך האדם לקטע את השלום, וכמאמר הכתוב "אין שלום אמר ה' לרשעים" (ישעיהו מח, כב). ונראה לרמז כן בהמשך דברי חז"ל (ברכות שם) שהסמיכו חז"ל דרשתם זו שתלמיד חכם מרבים שלום בעולם, על דברי הפסוק "ורב שלום בניך" - 'אל תקרא בניך אלא בוניך' ותבות 'ורב שלום' אפשר לקרוא גם 'ורב שלום', שאכן ברב הפעמים צריך האדם לנהג בדרך השלום, אך פעמים מועטות אסור לו להתנהג כן, ואדרבא מחיב הוא לנהג בתקיפות (והינו כמו שדרשו חז"ל (מגילה דף טז ע"ב), על מרדכי שהשתבח במגלה "ורצוי לרב אחיו" (אסתר י, ג) - 'לרב אחיו ולא לכל אחיו'), משום שלא תמיד השלום רצוי בעיני ה'.

החתן הכלוא

את דרכה של תורה זו ידע הגאון ר' ציון לוי זצ"ל, רבה הראשי של פנמה, ולמרות אישיותו הלבבית והחיקנית, כשראה לנכון לנהג בתקיפות כדי לשמר על חומות הדת, עמד כחומה בצורה. בתחלת דרכו, לא פעם אף היה בסכנת חיים כשעמד על דעתו 'דעת - תורה', שלא להתכופף לגחמותיהם ולרצונותיהם של כמה מאנשי קהלתו שהיו אנשים אלימים מאד.

אחת הפעמים היתה, עת בנו של אחד מנשיאי הקהלה החליט להתחתן עם גויה. הרב ציון, רב הקהלה לא יכול לשאת זאת שבקהלתו יהיו נשואי תערבת. כמה שנסה לדבר עם הבן ועם אביו לא הצליח, ודבריו נפלו על אזנים אטומות.

יום החתונה הגיע...

הָרַב צִיּוֹן לִוי יוֹשֵׁב מְכֻנָּס בְּמִשְׁרָדוֹ, וּלְפִתַּע אֹרֻו עֵינָיו, רַעֲיוֹן נֹעֵז עָלָה בְּלִבּוֹ, וְהוּא הִחְלִיט לְבַצֵּעוֹ. תוֹךְ כַּמָּה דְקוֹת יָצַר קֶשֶׁר עִם הַחֲתָן וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לְבֹא בְדַחֲפּוֹת אֵלָיו!

”עַל מָה הַדַּחֲפּוֹת?” - שׁוֹאֵל הַחֲתָן.

”יֵשׁ לִי בְשִׁבִילְךָ מִתְּנָה מִיְחַדָּת לְרַגְל יוֹם נְשׂוּאָיְךָ, וְאַתָּה חַיֵּב לְקַבֵּלָהּ קֹדֶם הַחֲתָנָה. אֲנִי בְּמִשְׁרָד, תְּבֹא לְקַחְתָּ.” - סִים הָרַב צִיּוֹן.

”בְּסֹדֵר, אָבֹא עוֹד שְׁעָה!”.

הַטְּלָפוֹן נִתַּק, וְהָרַב צִיּוֹן נִשְׁאַר לְהִמָּתִין לְחֲתָן בְּמִשְׁרָדוֹ.

לְאַחַר כַּמָּה דְקוֹת נִשְׁמְעוּ נְקִישׁוֹת עַל הַדְּלָת. ”אֲפֹשֶׁר לְהִכְנִס” - אָמַר הָרַב. הַחֲתָן נִכְנָס וְאָמַר - ”לֹא יִכְלָתִי לְהִתְאַפֵּק וּבְאַתִּי לְרֹאוֹת אֶת הַמִּתְנָה.” ”טוֹב שְׁבֹאתִי!” - אָמַר הָרַב. ”קֹדֶם נִשְׁתָּה כּוֹס קָפָה וּנְדַבֵּר, וְאַחַר כֵּךְ הַמִּתְנָה...”.

לְאַחַר כַּמָּה דְקוֹת פָּנָה הָרַב צִיּוֹן לְבַחֹר וְאָמַר לוֹ - ”תּוֹכֵל לְהִשְׁאִיל לִי אֶת הַפֶּלֶא - פּוֹן שְׁלֶךְ לְכַמָּה דְקוֹת?”. ”בּוֹדְאִי!” - עָנָה הַבַּחֹר.

הָרַב יָצָא מִהַמִּשְׁרָד, נָעַל אֶת הַדְּלָת מִבְּחוּץ, וְהִלֵּךְ לְדַרְכוֹ. וּבִינְתִים הַחֲתָן מְחַכֵּה לְשׁוּבוֹ שֶׁל הָרַב, עֹשֵׂר דְקוֹת, עֹשְׂרִים דְקוֹת, חֲצִי שְׁעָה, וְהָרַב לֹא חוֹזֵר. סְבָלְנוֹתוֹ פְּקָעָה, וְהוּא קָם מִמְּקוֹמוֹ וּפְנָה לְצֵאת מִהַמִּשְׁרָד לְחַפֵּשׂ אֶת הָרַב, אֶךְ הַדְּלָת הַנְּעוּלָה מְנַעָה בְּעֵדוֹ. עֶכְשָׁו הֵבִין אֵיזוֹ מִתְנָה הָרַב הִכִּין לוֹ לְיוֹם נְשׂוּאָיו.

’אֲנִי כְּלוֹא בַּחֲדָר’ - הַדְּהָדָה הַמְּחַשְׁבָה בְּמַחוּ. הוּא רָץ אֶל מְכַשִּׁיר הַטְּלָפוֹן וְנִסָּה לְהִתְקַשֵּׁר, אֶךְ גָּלָה לְאַכְזָבְתוֹ שֶׁגַם עַל זֶה חָשַׁב הָרַב. הַטְּלָפוֹן נִתַּק מִבְּעוֹד מוֹעֵד.

הוּא נִסָּה לְצַעֵק וּלְדַפֵּק עַל הַדְּלָת, אֶךְ מְקוֹם הַמִּשְׁרָד הָיָה בְּאַזּוֹר שׁוֹמֵם, כֵּךְ שֶׁלֹּא נִשְׁאַרָה לוֹ בְּרָרָה אֲלֵא לְחַכּוֹת לְרַב שִׁישׁוֹב.

בְּשַׁעַת לִילָה מְאַחֲרָת, הִגִּיעַ הָרַב לְמִשְׁרָד, פָּתַח אֶת הַדְּלָת וְאָמַר לוֹ - ”עֶכְשָׁו אַתָּה יְכוֹל לְלַכֵּת!”. הוּא רָץ כְּאַחֲזוֹ טְרוּף אֶל אוֹלָם הַחֲתָנוֹת, שֶׁם רָאָה אֶת אַחֲרוֹן הָאוֹרְחִים יוֹצֵא, וְאֶת מִשְׁפַּחַת הַכֶּלֶה זוֹעֵמִים.

אֵיךְ שֶׁרְאוּהוּ מִתְקַרֵּב מִרְחוֹק, הִתְנַפְּלוּ עָלָיו בְּחִרּוּפִים וּגְדוּפִים - ”יְהוּדִי מְלַכְלֵךְ, אֵיפֹה נְעִלְמָתְךָ?, הֲרִסְתָּ לָנוּ אֶת כָּל הַשְּׂמֻחָה!”, גַּם הַכֶּלֶה הִיָּתָה בֵּין אוֹתָם הַמְּגַדְפִים וְהַמְּחַרְפִים. הוּא הִסְתַּלַּק מִהַמְּקוֹם בְּבִשְׁת פָּנִים, וְנִשְׁבַּע לְנִקֵּם בְּרַב...

אותו הלילה ישן הרב ציון לוי טוב. הוא ידע שזכה להציל עוד יהודי מנשואי תערובת. ידיעה זו גרמה לו אשר רב, אף לא לארץ זמן.

כשיצא בבקר לבית הכנסת הרגיש שעוקבים אחריו. הוא הסתובב לאחור וראה את הבחור החתן עם אקדח ביד. הוא ידע שסופו קרב. הוא עצר וחפה לבחור שיתקרב. כשהתקרב פתח הרב את חלצתו ואמר לבחור - "אתה יכול להרג אותי! הנה כאן הלב שלי. אבל תדע לך, שאני כרב הקהלה כאן, לא רק שאיני מתחרט על מה שעשיתי לך, אלא אני גם שמח! כי אני נתתי לך את המתנה הגדולה ביותר ביום שהיה אמור להיות יום חתונתך, והיא האפשרות שלא לנתק את הקשר ליהדות" - סים הרב בהתרגשות.

מול עז רוח שכזה, גם החתן הכעוס לא יכול היה. הוא הסתובב והלך.

לימים ספר החתן - שבינתיים כבר התקרב לרב ציון ונשא יהודיה כשרה - "הדבר היחיד שגרם לי שלא לרצח את הרב, הייתה מחשבה שעלתה במחיי באותו הרגע ברחוב כשנפגשתי עם הרב - 'אם הרב מוכן למות רק בשביל שלא אתחתן עם גויה, סימן שהדבר חמור ביותר, וטוב שהרב הציל אותי מזה!'.

**דרוש
לפרשת מטות**

בשבח מדת ההסתפקות

כל הנותן עיניו

בפרשתנו אנו קוראים על הריגת בלעם, וככתוב "ואת בלעם בן בעור הרגו בקרב" (במדבר לא, ח). ואמרו חז"ל (סוטה דף ט ע"א - ע"ב ובפירושי שם ד"ה בלעם) 'כל הנותן עיניו במה שאינו שלו - מה שמבקש אין נותנין לו, ומה שבדודו נוטלין הימנו. בלעם נתן עיניו בממונו של בלק, ונהרג במדין, שהלך לטל שכר עשרים וארבעה אלף שנפלו מישראל בעצתו'. וכבר למדונו חז"ל (אבות פ"ה מ"ט) מהן תכונותיו של בלעם, 'עין רעה, ורוח גבוהה, ונפש רחבה'. מדות של חמדה, תאוה וגאווה. והזהירו חז"ל על גנות מדות רעות אלו ואמרו (אבות פ"ד מ"א) 'הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם'. הן סם המות לאדם גם בעולם הזה וגם בעולם הבא.

הב הב

עד כמה חשוב הדבר שהאדם יסתפק במה שיש לו, ולא יחמד ויתאוה לממון אחרים. אפלו אם רק מבקש ומתפלל לקב"ה כל הזמן על עוד ועוד מצרכי גופו, אין ראוי הדבר. ובתקוני הזהר (תיקון ו דף כב ע"א) קורא לאותם האנשים הללו - 'כלבין דצוחין הב הב, הב לן חיי הב לן מזונא' (פרוש - כלבים הצוחים ואומרים הב הב, תן לנו חיים ותן לנו מזונות).

חסרון נוסף יהיה ברדפו אחר עוד ועוד מעניני העולם הזה, והוא שלא יוכל לזכות לכתרה של תורה, שהרי אמרו חז"ל (אבות פ"ו מ"ו) שאחת מהמעלות שאפשר לזכות בהן לכתרה של תורה היא 'מעוט תענוג'. וכן כתב בספר מאור ושמש על התורה (תחילת פרשת תרומה) 'צריך מדרגה אחרת שלא יאהב לקנות ממון הרבה רק צריך להיות במדת ההסתפקות בהסתפק במועט, כי אם חס ושלום

יְהִי אֹהֶב כְּסָף, לֹא יְהִי יָכוֹל כָּלֵל לַעֲבֹד ה' בְּאַמְת' (וע"ע במה שכתבתי בשו"ת אך טוב לישראל ח"א סימן יב אות יד).

"הַרְגוּ בְּחָרֵב"

וְנִרְאָה לְרַמֵּז כֵּן בְּפִסּוּק הַנִּזְכָּר "וְאֵת בְּלַעַם בֶּן בְּעוֹר הַרְגוּ בְּחָרֵב" - וְהִינוּ שְׂאֵם רוּצָה הָאָדָם לִזְכוֹת לַתּוֹרָה הַנִּרְמָזת בַּתְּבַת "אֵת" (הם כ"ב אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה מֵאֵת - ת) צָרִיךְ קֹדֶם כָּל לְהַרְג אֵת בְּלַעַם בֶּן בְּעוֹר, הִינוּ אֵת הַמְּדוּת שֶׁל בְּלַעַם שֶׁהֵן חֲמַדַּת הַתְּאֻוָּה, וְחִזּוֹר אַחֲרֶיהָ בְּכָל עֵת.

אָמֵנָם, יֵשׁ לְהַזְכִּיר שֶׁבְּכַח הָאָדָם לְבַד לֹא יוּכַל לַגְּבֹר עַל יְצִרוֹ הָרַע הַמִּפְתָּהוּ לְחֻמַּד וְלְהַתְּאֻוֹת לְעִנְיָנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה. אֲךָ כָּבֹר גָּלוּ לָנוּ חַז"ל (קִידוּשֵׁין דף ל ע"ב) שֶׁהַכַּח הַמְּכַנִּיעַ אֵת הַיְצֵר הָרַע - הוּא כַח הַתּוֹרָה. וְגַם לָזֶה רִמַּז הַכְּתוּב וְאָמַר "וְאֵת בְּלַעַם בֶּן בְּעוֹר הַרְגוּ בְּחָרֵב", שֶׁאֵת הַמְּדוּת הַחֲמַדְנִיּוֹת שֶׁל בְּלַעַם צָרִיךְ לְהַרְג וְלְהַכְנִיעַ בְּחָרֵב, הִינוּ בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה בְּהַתְּמַדָּה, שֶׁתְּבַת "בְּחָרֵב" נוֹטְרִיקוֹן - רִי"ק בְּהַתְּמַדָּה חִזְקָה בִּתְּוֹרָה.

בְּלִי חֵבֶר וּבְלִי חִלּוֹן

סְפוּר מְזֻעָזַע הַמִּמְחִישׁ אֵת הַכַּח הַהֶרְסָנִי הַנּוֹרָא שֶׁל חֲמַדָּה וְקִנְיָאָה, וְשֶׁהָאָדָם הַחוֹמֵד מִפְּסִיד גַּם אֵת מַה שֵּׁיֵשׁ לוֹ מִמֶּשׁ כְּמוֹ בְּלַעַם, שָׂרְצָה עוֹד מְמוֹן, וְאִף אֵת חִיּוֹ נְטִלוּ מִמֶּנּוּ:

בְּאֶחָד מִבְּתֵי הַסַּעַד שֶׁכָּבוּ שְׁנֵי חוֹלִים בְּאֶחָד הַחֲדָרִים. חוֹלִים אֵלוֹ לֹא שָׁפַר עֲלֵיהֶם מְזִלָּם. מְלַבֵּד גּוֹפִם הַמִּשְׁתַּק וְהַפִּיגִ'מָּה שֶׁעַל גּוֹפִם לֹא הָיָה לָהֶם כְּלוּם בְּעוֹלָמָם, עֲרִירִים הָיוּ וְכָךְ נִשְׁאַרוּ.

רַב שְׁעוֹת הִימָמָה הָיוּ שׁוֹכְבִים בְּמִטָּתָם וּמְדַבְּרִים אֶחָד עִם הַשְּׁנִי, וְכָל אֶחָד הָיָה מִסְפֵּר אֵת הַתְּלָאוֹת וְהַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ עָלָיו בְּכָל חַיָּו.

יוֹם אֶחָד הִבְחִין אֶחָד הַחוֹלִים שֶׁלִּיד מִטָּתוֹ נִמְצָא חִלּוֹן הַפּוֹנֶה לַחוּץ, הוּא נִזְכָּר שֶׁהֶרְבֵּה זְמַן לֹא רָאָה מַה קוֹרָה בְּעוֹלָם בְּחוּץ. מִשְׁפָּחָה לֹא הָיְתָה לוֹ שִׁיקָחוּ אוֹתוֹ לְטִיֵּל בְּחוּץ, וְהַצָּוֹת הָיָה עֶסוּק מְדִי בְּשִׁבִיל לְטִיֵּל אִתּוֹ בְּחוּץ. הוּא הִחְלִיט לְנִסּוֹת לְרִאוֹת מַה קוֹרָה מֵעֵבֶר לַחִלּוֹן. הוּא לָחַץ עַל לַחְצוֹן הַקְּרִיָּאָה, וְאַחֲוֹת מְבַהֵלֶת הַגִּיעָה לַחֲדָר. "מַה קָרָה?" - שְׂאֵלָה בְּבִהְלָה - "אֲתָם אִף פָּעַם לֹא, קוֹרְאִים לְצוֹת!" - "אִם

אָפֶשֶׁר" - אָמַר הַחֹלֶה הַמְשֶׁתֵּק - "לְהַגְבִּיחַ לִי אֶת הַמְטָה". הָאֲחוֹת הַגְּבִיחָה אֶת הַמְטָה וַיִּצְאָה מֵהַחֶדֶר.

הוא מִשָּׁךְ אֶת גּוּפוֹ הַמְשֶׁתֵּק בְּשֵׁתֵי יָדָיו וְהִתְיַשֵּׁב עַל הַמְטָה. עֵתָה הוּא רֹאֵה הַיֵּטֵב מֵהַ קוֹרֵה מֵחוּץ לַחֲלוֹן. הוּא קָרָא אֶל יָדָיו שֶׁשָּׁכַב בְּמִטָּה הַשְּׁנִיָּה וְאָמַר לוֹ, "נִמְאַס לִי לְסַפֵּר בְּכָל יוֹם אֶת הַצָּרוֹת שְׁלִי, מֵהַיּוֹם אֲנִי אֲסַפֵּר לָךְ מֵהַ אֲנִי רוֹאֵה בַּחֲלוֹן בַּחוּץ".

"בְּסֻדָּר" - אָמַר הַשְּׁנִי בִּיבְשֶׁת.

הֵם חִכּוּ לִבְקֹר, וְכִשְׁהִגִּיעַ הַבְּקֹר הִזְדַּרְזוּ הַחֹלֶה הַמְשֶׁתֵּק שֶׁשָּׁכַב לִיד הַחֲלוֹן וְהֵעִיר אֶת חֲבֵרוֹ. "תִּשְׁמַע מֵהַ אֲנִי רוֹאֵה בַּחוּץ", הוּא הַגְּבִיחָה אֶת עֲצָמוֹ לַחֲלוֹן וְאָמַר לַחֲבֵרוֹ - "וּוֹאוּ, אֵיזוֹ שֶׁמֶשׁ יָפָה וְעֲצִים עֲמוּסִים פָּרִי אֲנִי רוֹאֵה. הִנֵּה עֹכְשׁוֹ יוֹצְאִים יָלָדִים חֲמוּדִים מִבֵּיתָם לְבֵית הַסֶּפֶר, וְהִנֵּה מִתְקַרְבֵּת לְהִקָּת חֲסִידוֹת בְּדֹאֵה יִשְׂרָאֵל לִיעַר הַסְּמוּד". הַחֹלֶה הַשְּׁנִי הִתְחִיל לְהַרְגִּישׁ רִגְשׁוֹת קִנְיָה.

"אוֹלֵי אֲבִקֵּשׁ מֵהַצָּוֹת שֶׁנִּחְלִיף מִטוֹת לְכִמָּה יָמִים, וְכֵן גַּם אֲנִי אֲרֹאֵה אֶת כָּל הַנִּפְלְאוֹת שֶׁאֵתָּה מְסַפֵּר עֲלֵיהֶן" - אָמַר הַחֹלֶה הַשְּׁנִי. "בְּשׁוֹם פְּנִים וְאֶפֶן לֹא!!!, זֶה הַמְטָה שְׁלִי וְאֲנִי לֹא מוֹתֵר עֲלֵיהָ, תִּגִּיד תּוֹדָה שֶׁאֲנִי מְסַפֵּר לָךְ מֵהַ קוֹרֵה בַּחוּץ" - אָמַר הַחֹלֶה שֶׁלִּיד הַחֲלוֹן בְּכַעַס.

וְכֵן יוֹם יוֹם, שְׁעָה שְׁעָה, הַחֹלֶה שֶׁלִּיד הַחֲלוֹן מְסַפֵּר לִידָדוֹ אֶת מֵהַ שְׂרוּאָה בַּחוּץ, וְהַחֹלֶה הַשְּׁנִי שׁוֹמֵעַ וּמְקַבֵּל.

בְּאַחַד הַיָּמִים הַתְּעוֹרֵר הַחֹלֶה הַשְּׁנִי בְּאֲמֻצָּע הַלַּיְלָה. הוּא הִבִּיט אֶל חֲבֵרוֹ הַיָּשָׁן בְּמִטָּה לִיד הַחֲלוֹן בְּקִנְיָה, 'מִתִּי גַם אֲנִי אֲזַכֶּה לְהִיּוֹת בְּמִטָּה זוֹ?' מְלַמֵּל לְעֲצָמוֹ. לְפִתְעָה שָׁמַע גְּנִיחוֹת וּפְרָפּוּרִים מִמִּטַּת חֲבֵרוֹ. הוּא הַגְּבִיחָה אֶת עֲצָמוֹ וְהִבִּיט אֶל מִטַּת חֲבֵרוֹ, וְנִבְהַל. חֲבֵרוֹ קִבֵּל הַתְּקֵף נְשִׁימָה חֲמוּר וְהִיָּה כֹּבֵר בְּשֶׁלְבֵי גְּסִיסָה. הוּא רֹאֵה אֶת הַיָּד הַלְּבָנָה וְהַחֲזָרֵת שֶׁל חֲבֵרוֹ הַמְּנֹסָה לְהַגִּיעַ אֶל לְחֻצַּן הַמְּצוּקָה, אֲךָ נִשְׁמַטֵּת בַּחֲלָשָׁה. הוּא מֵהָרָה לְהוֹשִׁיט יָד אֶל לְחֻצַּן הַמְּצוּקָה הַקְּרוֹב אֵלָיו וּבָא לְלַחֵץ, אֲךָ לְפִתְעָה מִחֲשָׁבָה סוֹרֶרֶת פִּלְחָה אֶת לְבוֹ. 'תֵּן לוֹ לְמוֹת, אַחֲרֵי שֶׁהוּא יְמוֹת אֵתָּה תִּזְכֶּה בְּמִטָּה שֶׁלִּיד הַחֲלוֹן, וְתִרְאֶה אֶת כָּל הַנוֹף הַיָּפֵה הַנִּשְׁקָף מִמְּנֹו'. הוּא עֲצָר, וְלֹא אַחֲרֵי שְׁנִיּוֹת שֶׁל לְבָטִים הוּא הַחֲלִיט 'חַיִּיד קוֹדְמִים' וְלֹא לַחֵץ.

בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה מֵת חֲבֵרוֹ...

מִיָּד כְּשֶׁפָּנּוּ אֶת הַגּוֹפָה מֵהַחֶדֶר, הוּא בִקֵּשׁ שִׁיעֲבִירוּהוּ לְמִטָּה שֶׁל חֲבֵרוֹ הַקְּרוֹבָה לְחֵלוֹן. תִּכְף כְּשֶׁהִשְׁכִּיבוּהוּ עַל הַמִּטָּה, הִזְדַּרְזוּ לְהַגְבִּיחַ אֶת גּוֹפוֹ הַמְּשֻׁתָּק וּלְהִסְתַּכֵּל בְּחֵלוֹן, אֶךְ שֵׁד וְשֶׁבֶר, קִיר אָפֵר שֶׁל הַחֶדֶר הַסְּמוּךְ שְׁעוֹד לֹא נִבְנָה, נִרְאָה לוֹ מֵהַחֵלוֹן.

רַק עֵתָה הַבִּינ, שִׁידִידוֹ הַנִּפְטָר הַמְּצִיא כָּל הַזְּמַן דְּבָרִים שֶׁהוּא כְּאִלוֹ רוֹאֶה כְּדִי לְגַנֹּן אֶת חַיֵּיהֶם הָאֲפָרִים. הוּא סֹפֵר עַל שְׁחָפִים וּמְזַרְקוֹת, עֲצֵי פְרִי וְתַרְנֻגּוֹלוֹת, שְׁכֵלָם לֹא הָיוּ אֶלָּא פְרִי דְמִיּוֹנוֹ.

עֵתָה הוּא נִשְׁאַר בּוֹדֵד בְּחֶדֶר, בְּלִי חֲבֵר וּבְלִי חֵלוֹן...

דְרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת מִסְעֵי

שֶׁבֶט לִוי שְׁבֻדוֹרְנוּ

הַלּוּיִם וּבְנֵי הַתּוֹרָה

”וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מִזְבֵּחַ עַל יַרְדֵּן יְרַחוּ לְאֹמֶר. צוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַנּוּ לַלּוּיִם מִנְחֻלַת אַחְזָתֶם עָרִים לְשִׁבְתָּ וּמִגֵּרָשׁ לְעָרִים סְבִיבֹתֵיהֶם תִּתְּנוּ לַלּוּיִם” (במדבר לה, א - ב). כָּאֵן מִצְוֵה הַתּוֹרָה לָתֵת לַלּוּיִם שׁוּמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ, חֵלֶק וּנְחִלָּה שְׂיִהְיֶה עַל חֻשְׁבוֹן כָּל אֶחָד וְאֶחָד, הֵיזוּת שְׂאִין לַלּוּיִם נְחִלָּה. וְצוּתָה הַתּוֹרָה שְׁדוּקָא עִם יִשְׂרָאֵל יִתְּבַעוּ וְיִתְּנוּ מִנְחֻלָּתָם לַלּוּיִם כְּדֵי שְׂיִזְכּוּ בְּמַעֲלֵה הַגְּדוּלָּה הַזֶּה שֶׁל הַחֲזֻקַת שׁוּמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ וּבְנֵי הַתּוֹרָה.

וְכִבֵּר יְדוּעַ מַה שְׂכָתַב הַרְמַבָּ”ם (בידו החזקה פ”ג מהלכות שמיטה ויובל ה”ב - ג) וְלָמָּה לֹא זָכָה לִוי בְּנְחֻלַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְבִזְתָּה עִם אַחֵיו? מִפְּנֵי שֶׁהִבְדִּיל לְעַבְדֹּת אֶת ה' לְשִׁרְתוֹ וְלִהְיוֹת דְּרָכָיו הַיִּשְׂרָיִם וּמִשְׁפָּטָיו הַצְּדִיקִים לְרַבִּים, שְׁנֵאֲמַר ”יִרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרַתְךָ לְיִשְׂרָאֵל” (דברים לג, ט), לְפִיכֵךְ הִבְדִּילוּ מִדְּרָכֵי הָעוֹלָם, לֹא עוֹרְכִין מִלְחָמָה כְּשֶׂאֵר יִשְׂרָאֵל, וְלֹא נוֹחֲלִין, וְלֹא זוֹכִין לְעֶצְמָן בְּכַח גּוֹפֵן, אֲלֹא הֵם 'חֵיל - הַשֵּׁם' שְׁנֵאֲמַר ”בְּרַךְ ה' חֵילוֹ” (דברים לג, יא), וְהוּא בְּרוּךְ הוּא, זוֹכָה לָהֶם. וְלֹא שֶׁבֶט לִוי בְּלִבָּד, אֲלֹא כָּל אִישׁ וְאִישׁ מְכַל בְּאֵי הָעוֹלָם אֲשֶׁר נִדְּבָה רוּחוֹ אוֹתוֹ וְהִבִּינוּ מִדְּעוֹ לְהִבְדִּיל לְעַמְד לְפָנָיו ה' לְשִׁרְתוֹ וְלְעַבְדוֹ לְדַעַה אֶת ה', וְהִלֵּךְ יִשָּׂר כְּמוֹ שְׁעֲשֵׂהוּ אֱאֻלָּהִים, וּפְרָק מֵעַל צְנֹאָרוֹ עַל הַחֻשְׁבוֹנוֹת הַרַבִּים אֲשֶׁר בְּקִשׁוֹ בְּנֵי הָאָדָם, הָרִי זֶה נִתְקַדֵּשׁ קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים. וְיִהְיֶה ה' חֵלְקוֹ וְנִחְלָתוֹ לְעוֹלָם וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים וַיִּזְכָּה לוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה דְּבַר הַמְּסִפִּיק לוֹ, כְּמוֹ שֶׁזָּכָה לְכַהֲנִים וְלַלּוּיִם'.

'טפילים'

וּמַה נוֹאֲלוּ אֵלּוֹ הָאֲנָשִׁים הַטְּפִילִים, שְׂכַאֲשֶׁר מְבַקְשִׁים לְהַתְרִימָם לְהַחֲזִיקַת הַתּוֹרָה וְלִזְמִידָהּ אוֹמְרִים - "טפילים, לכו לעבד!". וְאִינָם מְכִירִים בְּעֶרְךָ לִזְמִידָהּ הַתּוֹרָה אֲשֶׁר

נתקדשו קדש קדשים - כלשון הרמב"ם, והעולם עומד בזכותם, כמאמר חז"ל (פסחים דף סח ע"ב) 'אלמלא תורה, לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתיו" (ירמיה לג, כה). נמצא, שהעולם קיים בזכות אותם לומדי התורה, ואף אותו אדם המתקמצן על ממונו בטענה המטלאה - "לכו לעבד!" - לא שם לבו שקיימו בעולם ואף כח דבורו זה, הנם בזכות לומדי התורה שמדבר נגדם. ואם כן הוא הטפיל שחי ויונק ללא הפסקה טפות חיים, מאותם לומדי התורה ועמליה.

כלום, לא היו צריכים בני התורה לומר לאותם האנשים - "טפילים, לכו ללמד! למה אתם חיים בזכותנו? תדאגו לעצמכם!", אך לא כך היא דרכה של תורה, המלמדת אותנו "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח), ואת מצות החסד והעזרה איש לאחיו.

והמתבונן יראה שהאדם הנוהג כן, להתריס תמיד כנגד לומדי התורה, ואף לא תומך ומסייע בעדם, הרי הוא כורת את עץ החיים שעליו יושב ומרבה עליו קטרוגים, ומכאן הדרך קצרה להפסד ממונו וצרות רעות (ה' ירחם).

רִידַת הַדּוֹרוֹת

דבר זה, הבינו בדור הקודם גם אותם האנשים שלא היו שומרי התורה, ביניהם ראש הממשלה דאז דוד בן גוריון כשנפגש עם 'החזון אי"ש' וצ"ל בעת הסערה הגדולה של 'גיוס בני הישיבות'. באותה השיחה אמר לו 'החזון אי"ש' - "אתה רוצה לחיות או למות?"

"לחיות!" - ענה בן גוריון.

"אם כן" - אמר 'החזון אי"ש' - "אל תפגע בלומדי התורה, כי מי שיפגע בהם יפגע".

התפעלותו של בן גוריון מהפגישה עוררה גלים בכל הארץ. התבטאותו ש'החזון אי"ש' אינו אדם אלא מלאך, פרשה כנפים, וכך גם החלטתו שלא לפגע בלומדי התורה.

גם 'החפץ חיים' וצ"ל היה רגיל לומר, ומה בהר סיני נאמר "כל הנגע בהר מות יומת" (שמות יט, יב), הנוגע בתורה גופא - ובכלל זה גם בלומדי התורה שכל גופם הוא אש של תורה (עיני חגיגה דף כז ע"א) על אחת כמה וכמה שיענש כך.

וּבְדוֹרֵנוּ, יָרְדוּ הַדּוֹרוֹת, וּמֵה שֶׁבֶן גּוֹרִיוֹן הֵבִין, יֵשׁ שְׁלֵא מְבִינִים, אִו לֹא
רוֹצִים לְהֵבִין...

סֵפֶר
דְּבָרִים

דורש טוב
על החנה

דרוש לְפָרֶשֶׁת דְּבָרִים

בְּרַכַּת הַקַּב"ה וּמִשָּׁה לְיִשְׂרָאֵל

הַבְּרָכָה הַכוֹלֶלֶת

בְּפָרֶשֶׁתֵנוּ מִצָּאנוּ אֶת בְּרַכַּת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לְעַם יִשְׂרָאֵל, וְכַפְתּוּב "וְאָמַר אֲלֵכֶם בְּעַת הַהוּא לֵאמֹר לֹא אוֹכַל לְבַדִּי שְׂאֵת אֲתֶכֶם. ה' אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֲתֶכֶם וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב. ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵכֶם יִסֹּף עֲלֵיכֶם כְּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים וַיְבָרֶךְ אֲתֶכֶם כַּאֲשֶׁר דָּבַר לָכֶם" (דברים א, ט - יא). וּבְרִש"י הֵבִיא מִשֵּׁם הַסְּפָרִי - "וְיִוֹסֵף עֲלֵיכֶם כְּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים" - מֵהוּ שׁוֹב "וַיְבָרֶךְ אֲתֶכֶם כַּאֲשֶׁר דָּבַר לָכֶם"? אֵלֶּא אָמְרוּ לוֹ - "מֹשֶׁה, אַתָּה נוֹתֵן קֶצֶבָה לְבְרִכּוֹתֵינוּ?! כִּבְרַת הַבְּטִיחַ הַקַּב"ה אֶת אֲבֹרָהֶם "אֲשֶׁר אִם יוֹכַל אִישׁ לְמַנּוֹת וְגו'" (בראשית יג, טז), אָמַר לָהֶם - "זוֹ מִשְׁלֵי הוּא, אֲבָל הוּא יְבָרֶךְ אֲתֶכֶם כַּאֲשֶׁר דָּבַר לָכֶם".

וַיֵּשׁ לְשָׂאֵל, אִם כֵּן לָמָּה הִצְרִיךְ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לְבָרְכֶם, הֲלֹא בְרַכַּת הַקַּב"ה לְעַם יִשְׂרָאֵל כּוֹלֶלֶת בְּתוֹכָהּ אֶת בְּרַכַּתוֹ, שֶׁהִרִי אִם לֹא יוֹכַל אִישׁ לְמַנּוֹתָם בְּיָדָי יִהְיוּ יוֹתֵר מִמָּה שֶׁבְּרַכְתֶּם מִשָּׁה!?

תְּנָאֵי בְּבָרְכָה

וְנִרְאָה לְיֵשֵׁב, שֶׁבְּרַכַּת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לְעַם יִשְׂרָאֵל הִיְתָה לְלֹא תְּנָאִים, וְהִינוּ שְׂאָף אִם לֹא יַעֲשׂוּ רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, תְּחוּל עֲלֵיהֶם בְּרַכַּתוֹ. לֹא כֵן בְּרַכַּת וְהַבְּטַחַת הַקַּב"ה לְעַם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא תְּלוּיָהּ בְּתְּנָאֵי שְׂאֵם יַעֲשׂוּ רְצוֹנוֹ [וְשׁוֹב רְאִיתִי שְׂכֵן הַקֶּשׁוּ וַתְּרַצּוּ בְּשִׁפְתֵי חֲכָמִים אוֹת צ].

וּבְבָרְכָה זוֹ אָנוּ רוֹאִים אֶת אֲהַבְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לְעַם יִשְׂרָאֵל, אֲהַבָּה לְלֹא מְצָרִים וְלֹלֵא תְּנָאִים, שֶׁהִגֵּם שְׂלֵא יִהְיוּ רְאוּיִם לְבְּרַכַּת הַקַּב"ה, הוּא 'מְבַטֵּחַ' אוֹתָם בְּבְרַכַּתוֹ.

כִּךְ הִיא הַנְּהַגַת גְּדוּלֵי הַדּוֹר, שֶׁשֶׁבְּבָאִים אֲלֵיהֶם אֲנָשִׁים שְׂלֵא רְאוּיִים כָּל כִּךְ לְבְּרַכַּת ה', עִם כָּל זֶה מִשְׁתַּדְּלִים הֵם לְבָרְכֶם, וּבְלִבָּד שִׁיְהִיוּ כְּלֵי מַחְזִיק בְּרַכָּה.

דורש טוב על התורה

ספר אחד מבאי ביתו של הגאון ר' חיים קניבסקי שליט"א, באחת הפעמים של קבלת הקהל בבית הרב, הגיעו אליו בני זוג הרחוקים מתורה ומצוות. חזותם העידה עליהם שאין להם כל קשר לרבנים. הקוקו הארץ של הבעל העיד יותר מאלף עדים שאינו קשור לעולמה של תורה, ונדאי שלא לרבנים. אך ההכרח לא יגנה, בני הזוג נשואים כבר עשר שנים ועדיין לא נפקדו בילדים. גם דרישתם ברופאים וברפואות לא הועילה. הם היו בכל העולם, מאות אלפי דולרים הוציאו, אך כל תקותם לשוא. מישהו הפנה אותם לכאן ואמר להם שכאן הם יושעו! ולכן באו.

הרים ר' חיים את עיניו, הסתכל על הבעל, ואמר - "שתי נשים לא יכולים להביא ילדים! תוריד את הקוקו ותושעו!".

הבעל ההמום התכופף מיד ואמר לרב שיגזר לו את שערו, והרב חתך את הקוקו. כעבור שנה הזמן לסנדק אצל בני הזוג.

איכות וכמות

תרוץ נוסף על השאלה הנזכרת, כתב באור החיים הקדוש, שמה שברכם משה רבנו "יסף ה' עליכם ככם אלף פעמים" שיהיו צדיקים ככם, אלף פעמים. וכנגד הרבוי אמר "ויברך אתכם כאשר דבר לכם". והיבנו שמשנה רבנו כדרכו של מנהיג אמתי, דאג לא רק לרבוי הגשמי שלהם אלא גם ובעיקר למצבם הרוחני.

גם הנהגה זו מצאנו אצל גדולי הדורות. אחת מהנהגותי המיוחדות של הגאון ר' יוסף שלמה פהנמן זצ"ל, ראש ישיבת פוניבז', שהיה דואג לתלמידיו בכל כחו אונו והונו ובכל עת. לצורך כך בכל פעם הפתיע את תלמידיו ושומעיו לקחו ברעיון חדש שדרבנם לעסק בתורה. באחת מהפעמים כשחזר ממסעו בארצות נכר לקבץ ממון לטובת ישיבתו והיה ה' בעזרו והצליח לאסוף ממון רב, נכנס להיכל הישיבה והכריז - "מי שיאמר לי כעת ללא כל הכנה עמוד גמרא בעל פה יקבל מאה דולר". אחד מתלמידי הישיבה נעמד ואמר את הדף הקצר ביותר שבש"ס, שנמצא במסכת בבא קמא (דף עז ע"א), והוא פרה מטמאת טמאת אכלין הואיל והיתה לה שעת הכשר'. הרב מפוניבז' חידך על הברקה גאונית זו, לומר את הדף הקצר שבש"ס, ועמד בהתחייבותו, והעניק לבחור מאה דולר. רעיונות כאלו ואחרים גרמו לבחורי הישיבה להתמיד בתורה, ובד בבד שמכל רעיון שכזה

צומחת תועלת רוחנית וגשמית כאחד - לזוכים.

פי אלף וכפוכבים

תרוץ נוסף יש לומר - שמשה רבנו פתח ואמר "ה' אלהיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרב", והוא כהבטחת הקב"ה לאברהם אבינו עליו השלום, "הבט נא השמימה וספר הכוכבים אם תוכל לספור אתם ויאמר לו כה יהיה זרעך" (בראשית טו, ה). ובזה נפתח פתח למקטרג לומר, שכבר התקימה הבטחת הקב"ה שעם ישראל ככוכבי השמים לרב. לכן מיד אמר משה רבנו "יסף עליכם ככם אלף פעמים" - להורות שעדין עם ישראל נתנים למנין, וההוכחה לכך שאף אם יהיו פי אלף הלא עדין יהיה אפשר למנותם. ואם כן עדין לא התקימה ברכת והבטחת ה' כפשוטה שלא יוכלו למנותם מחמת רבויים. ולזה אמר "ויברך אתכם כאשר דבר לכם".

לא נגמר...

ולכאורה יש לעיין בהבטחה זו, הלא כל מספר לבסוף יצליחו למנותו, ואם כן מהי הברכה שעם ישראל יתרבה עד שלא יוכל להמנות, הא כיצד?

ועלה במחשבה לפני לפרש הדבר, על פי מה שהתפרסם על רבויים הגדול של תושבי סין - 'שאם כל תושבי סין יעברו על פניך בהליכה בטור אחד, בקצב של אדם אחד אחד בכל שנה, תמשך התהלוכה 41.6 שנה ואף פעם לא תגמר, כי באותו הזמן יתוספו בגלל הרבוי הטבעי 698,464,000 אנשים חדשים שיקח להם עוד 22 שנה נוספות לעבר על פניך, וכן הלאה. נמצא שלא נתנים למנין, שתמיד יתוספו עוד ועוד. וכך היא גם הבטחת הקב"ה לאברהם שלא יוכל איש למנות את זרעו, מפני שבאותו הזמן שימנום, מחמת רבויים הטבעי יתוספו עוד ועוד, וכן הלאה. ומעתה מובנת היטב ההשוואה לכוכבי השמים, שגם בהם הקב"ה מוסיף ומחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית (עיי' מדרש תהילים מזמור צו אות א).

אלף צאצאים

רעיון נוסף אפשר לומר, שבברכת משה רבנו נכללה ברכה גדולה ועצומה שאינה כלולה בברכת והבטחת ה'. שהרי ברכם "יסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם", והמדקדק יראה שאמר "יסף עליכם" - והינו

כְּשֶׁהֵם בְּעוֹדֵם בְּחַיִּים יְתוֹסְפוּ עֲלֵיהֶם פִּי אֱלֹהִים, וַיִּרְאוּ אֶת כָּל זֶרַעַם הַגְּדוֹל. לְבִרְכָה שֶׁכְּזוֹ מַעֲטִים הַזּוֹכִים. אָמֵן גַּם בְּדוֹרְנוֹ שֶׁמַּעֲנוּ שְׁאֶחָד מֵהַזּוֹכִים לְבִרְכָה זוֹ הוּא מֶרֶן הַגְּרִי"ש אֶלְיָשִׁיב זצ"ל, שֶׁכְּשֶׁנִּפְטַר לְבֵית עוֹלָמוֹ בְּגִיל 102 הַשְּׂאִיר אַחֲרָיו לְמַעַלָּה מֵאֱלֹהִים בְּנִים, נְכֹדִים, נִינִים וְצִאֲצָאִים וְעוֹד. נִמְצָא שֶׁהַתְּקִימָה בּוֹ הַבְּרָכָה כְּפִשׁוּטָה "יִסֶּף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֱלֹהִים פְּעָמִים".

דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת וְאַתְחִנַּן

"מִוֶּרָא רַבָּךְ כְּמוֹרָא שְׁמַיִם"

"את" לרבות

בְּפָרֶשֶׁת הַשְּׁבוּעַ הַצְּטוּיִנוּ בְּצוּי הָאֱלֹקִי "את ה' אֱלֹקֶיךָ תִירָא" (דברים ו, יג), וְדָרְשׁוּ חֲז"ל (פסחים דף כב ע"א) "את" - לרבות תלמידי חכמים, שְׁבִכְלָל יִרְאֵת ה' הִיא הִירָאָה מִן הַחֲכָמִים, וּבְמִיָּחַד מְרַבּוּ, וְכִמוֹ שְׁאַמְרוּ חֲז"ל (אבות פ"ד מ"א), 'מוֹרָא רַבָּךְ כְּמוֹרָא שְׁמַיִם'. וַיֵּשׁ לְהִתְבּוֹנֵן מִפְּנֵי מָה הַחֲמִירוּ חֲז"ל וְאַמְרוּ שֵׁישׁ לְאָדָם לִירָא מְרַבּוּ כִּירְאֵת הַמָּקוֹם, וְלֹא אָמְרוּ כֵּן עַל שְׂאֵר הַחֲכָמִים?

וְהִנֵּה אָמְרוּ חֲז"ל (שבת דף ל ע"ב), 'אֵין שְׂכִינָה שׁוֹרָה אֶלָּא מִתּוֹךְ שְׁמִחָה שֶׁל מְצוּהָ. אָמַר ר' יְהוּדָה: וְכֵן לְדַבֵּר הַלְכָה', (שְׁצַרִּיךְ לִפְתַּח בְּמַלִּי דְבְדִיחוּתָא - רש"י), וּמִקְשָׁה הַגְּמָרָא - וְהֵלֵא רַב גִּידֵל בְּשֵׁם רַב אָמַר שְׁכָל תְּלַמִּיד חֲכָם שִׁיּוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבּוֹ וְאֵין שְׁפַתָּיו נוֹטְפוֹת מִרַ מִפְּחַד רַבּוֹ - תְּכַוִּינָה?, וּמִתְרַצָּת הַגְּמָרָא וְאוֹמְרַת 'לֹא קִשְׂיָא, הָא בְּרַב, וְהָא בְּתַלְמִיד'. וְהִינּוּ שְׁהָרַב צְרִיךְ לְלַמֵּד בְּשְׂמִחָה, אֶךְ הַתְּלַמִּיד צְרִיךְ לִירָא מְרַבּוֹ. תְּרוּץ נוֹסָף תְּרַצָּה הַגְּמָרָא: 'הָא מְקַמֵּי דְלִפְתַּח, הָא לְבַתֵּר דְּפַתַּח' - וּפְרוּשׁוֹ שְׁקָדָם הַלְמוּד יֵשׁ לוֹ לְרַב לּוֹמֵר כְּמָה מְלִי דְבְדִיחוּתָא שִׁיּוֹשֵׁב לֵב הַתְּלַמִּידִים, אֶךְ לְאַחַר מִכֵּן יֵשׁ לוֹ לְלַמֵּד בִּירְאָה. וְכֵן הִיָּה נוֹהֵג גְּדוֹל הָאֱמוּרָאִים - רַבָּה, שֶׁלִּפְנֵי אֲמִירַת הַשְּׁעוֹר הִיָּה אוֹמֵר לְתַלְמִידָיו דְּבָרֵי בְדִיחוּת לְשִׁמְחָם, וְאַחַר כֵּךְ הִיָּה יּוֹשֵׁב בְּאִימָה וּמְלַמֵּד תּוֹרָה.

וְלִכְאוּרָה יִקְשָׁה, כִּיצַד יִתְקַיֵּם הִ'מוֹרָא רַבָּךְ כְּמוֹרָא שְׁמַיִם' - אִם הֵרַב יִשְׁחַק עִם תְּלַמִּידָיו וַיִּסְפֹּר לָהֶם דְּבָרֵי בְדִיחוּת? הֲלֹא דָבָר זֶה מוֹרִיד בְּאִימָה וְהִירָאָה מְרַבּוֹ! וְכִי כְּדָאֵי הַדְּבָר שְׁהָרַב יְבַדַּח אֶת תְּלַמִּידָיו וַיִּמְעִיט עַל זֶה אֶת כְּבוֹדוֹ?

שמחת התורה

וזאת יש לדעת, שמעלת השמחה בעסק התורה היא תנאי הכרחי בעסק התורה, ולמרות החשש שמא ירד במעט כבודו של הרב, אמרו חז"ל שהרב צריך לפתח במלי דבדיחותא קדם הלמוד. ועל פי זה יבאר עוד מה שהפליגו חז"ל (יבמות דף סב ע"ב) בשבח האשה ואמרו, 'כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא שמחה ובלא תורה'. ולכאורה מה שיכות יש לאשה עם למוד התורה של האדם, שהשרוי בלעדיה שרוי בלא תורה?

ועל פי המתבאר יש לומר, שהקשר של התורה עם השמחה הוא קשר בלתי נתן לפרוד. ועל כן כששרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה וממילא גם בלא תורה.

אך דא עקא, פעמים ויגרם השחוק עצמו למעוט בתורת ה', ומטעם זה אמרו חז"ל (אבות ו, ה), שאחד מהמ"ח קנינים שהתורה נקנית בהם הוא 'מעוט שחוק'. והטעם לכך הוא לפי שגבול דק מאד מבדיל בין שמחה להוללות, ולא כל אדם בר השגה יכול להבדיל ביניהם, ועל כן אמרו שתפקיד זה מוטל על הרב, שהוא זה שיודע לתת את הגבול המתאים בין שחוק להוללות. לא כן התלמידים.

דרך נוספת יש, השיכת גם לתלמידים שעל ידה יוכלו להזהר שלא להגיע מהשחוק להוללות, והיא כשיזכרו את פחד ה' והדר גאונו. וכמו שמספר על האדמו"ר מקוצק ששאלוהו כיצד חסידיו שותים קדם התפלה, הלא אסור לשכור להתפלל? (שו"ע או"ח סימן צט סעיף א), ענה האדמו"ר - "חסידי, כשבאים להתפלל ונזכרים ברוממותו של הבורא יתברך נתקפים בפחד עצום עד שבקשי יכולים לזוז, ועל כן שותים הם מעט יי"ש להפיג פחד זה, שהרי אמרו חז"ל (בבא בתרא דף י ע"א) 'פחד קשה יין מפיגו'. ולזה כונה הגמרא בתרוץ השני 'הא מקמי דלפתח הא לבתר דפתח' - שכאשר בא האדם לעסק בתורה בודאי 'הא הוא מפחד מקדשת התורה ומיראת נותן התורה, ועל כן התירו לו לפתח במלי דבדיחותא להפיג פחד זה, כחסידי קוצק בשעתו - בשתיית היי"ש קדם התפלה.

ועל פי המתבאר, נמצא טעם לשבח במה שהפליגו חז"ל ביראת התלמיד מהרב ואמרו 'יהי מורא רבך כמורא שמים', מה שלא אמרו כן בשאר החכמים, שפיון שהרב צריך לפתח בדברי בדיחות קדם הלמוד כדי שיופתח לב התלמידים לקבל יותר תורה, חששו שמטעם זה תרד לתלמיד היראה מרבו, ולכן חזקו ואמרו 'יהי

מורא רבך כמורא שמים'.

מֶלַח בְּכּוֹס תֵּה

ואכן, כמה יש להזהר מלגרם זלזול או חלישות הדעת לתלמיד חכם, שהעושה כן דמו בראשו.

ספר הגאון ר' מנשה שוע שליט"א - שמעתי מהרב יהודה צדקה זצ"ל שפעם נסעו קבוצה של בחורים לטיול, ותוך כדי טיול, אחד זכה דעתו עליו וחשב לעשות 'צחוק' מהחכם.

מה עשה? הלך והכין כוס תה לחכם, אך במקום סכר שם מלח והגיש לחכם. כשהחכם טעם הרגיש שיש מלח בכוס וראה את התלמיד צוחק. הקפיד ואמר - "תמהני אם ישלים הבחור הזה את שנתו". וכך היה - הבחור לא השלים את שנתו משום שעשה בזיון לחכם' (גליון דרך ה' מספר 95).

יזכנו ה' לירא ולכבד תלמידי חכמים ולא לפגוע חלילה בכבודם.

דרוש לפרשת עקב

יסורין של אהבה

יסורים מאבא

המתבונן בהסטוריה היהודית יראה עד כמה סבל העם היהודי. כמעט תמיד עלה הכורת וגזר גזרות, ומאות מליוני יהודים שנטבחו ונרצחו על קדוש ה' בכל שנות גלותנו עדים לכך. ואמנם כבר אמר הכתוב "וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך" (דברים ח, ה).

פסוק זה שופך אור על אותן שנות הסטוריה הרוויות בדם, ועל אותם חלקי העם שנטבחו ללא רחם באכזריות נוראה בכל דור ודור.

"כי כאשר ייסר איש את בנו" - כשוראים שאב מכה או מעניש את בנו, ואנו בטוחים באהבתו לבנו, יודעים אנו שכל מכה שמכה או ענש שמעניש, כואב הדבר לאב יותר מכאב הבן. ובאפן הזה ממש "ה' אלהיך מיסרך".

אהבת ה' לעמו

וכבר העיד הכתוב "אהבתי אתכם אמר ה'" (מלאכי א, ב) - אהבת הקב"ה לעמו היא אהבה גדולה ועצומה, וכמאמר שלמה המלך עליו השלום "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו" (שיר השירים ח, ז), אהבת ה' זו לעם ישראל היא למרות חטאיהם ופשעיהם כנגדו.

ונראה לרמז כן שהוכחת הקב"ה לעמו ישראל היא תמיד באהבה וברחמים, שראשי תבות כאשר ייסר איש את בנו" עולה בגימטריה 'אהבה' (עם הפולל).

וזה מה שאמר שלמה המלך בחכמתו (משלי ג, יב) "כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה". ופרש הגר"א בבאורו שם - 'כי אין דרך להוכיח רק לאוהב

אֲשֶׁר לְבוּ דוֹאֵג עַל רַעְהוּ וְרוֹאֵה שְׁהוּלֶךְ בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר אֵינוֹ טוֹב לוֹ הוּא מוֹכִיחַ. וְכֵן כְּאֲשֶׁר מוֹכִיחַ אוֹתָךְ הַקַּב"ה - אוֹהֵב אוֹתָךְ. "וְכָאֵב אֶת בֶּן יִרְצָה" - הוּא נִגְדֵּד הַמוֹסֵר שְׂאֵל תַּמָּאֵס, כִּי אֵין דֶּרֶךְ לְיִסָּר רַק אֵב לְבָנוּ! וְאִפְלוּ לְאוֹהֵב אִם אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ לְתוֹכַחְתּוֹ אִזּוֹ הוּא עוֹזֵב אוֹתוֹ לִילֶךְ בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר חָפֵץ, אֲבָל אֵב אֶת בְּנוֹ, אִם אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ לְתוֹכַחְתּוֹ אִף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ עוֹזְבוֹ אֲלֵא מוֹכִיחוֹ בְּיִסּוּרִים עַד שְׁעוֹזֵב הַדֶּרֶךְ הָרַע. וְהֵינּוּ מַחֲמַת אַהֲבָתוֹ אֲשֶׁר גְּדֵלָה עָלָיו יוֹתֵר מִן הַכֹּל, כֵּן לְבוּ כּוֹאֵב עַל רַעְתּוֹ וְחָפֵץ בְּצַדִּיקוֹתָיו, עַל כֵּן מִיִּסָּר אוֹתוֹ לְהִיטִיב לוֹ, וְהִסִּימֵן שְׂמַחְמַת אַהֲבָה הוּא מוֹכִיחוֹ שְׂאֵחֵר כֶּךָ כְּאֲשֶׁר יִסִּיר שְׁבִטוֹ מִמֶּנּוּ חָפֵץ לְמִלְאוֹת רְצוֹנוֹ, וּמְדַבֵּר אֶתוֹ דְּבָרֵי תְּנַחֲמוּמִין לְפִיֵּס דַּעְתּוֹ. וְזֶהוּ שְׂאֵמֵר הַכְּתוּב שְׂאֵל תַּמָּאֵס אֶת הַיִּסּוּרִין, כִּי כְּאֲשֶׁר מִיִּסָּר אוֹתָךְ בְּיִסּוּרִים נִרְאֶה שְׂאֵתָהּ חָבִיב עָלָיו כִּבֵּן, וְאַחֵר כֶּךָ כְּאֵב אֶת בְּנוֹ יִרְצָה אוֹתָךְ וַיִּמְלֵא רְצוֹנְךָ'.

וּבְדֶרֶךְ זֶה נִרְאֶה לְפָרֵשׁ מֵאֵמֵר הַכְּתוּב "שְׁבִיטָךְ וּמִשְׁעֲנֵתְךָ הֵמָּה יִנְחַמְנִי" (תהילים כג, ד). שְׁלֵכְאוֹרָה קֶשֶׁה, הֵלֵא שְׁבִיט הוּא מִקַּל חוֹבְלִים, וּמִשְׁעֲנֵת הִיא מִקַּל שְׁנִשְׁעֵנִים, וּמִפְּנֵי מָה כָּלֵלִם בְּבֵת אַחַת? וְעוֹד, מָה הַנְּחָמָה בְּשִׁבְט שֶׁהוּא מִקַּל חוֹבְלִים?

וְעַל פִּי דְבָרֵי הַגֵּר"א הֵלְלוּ מוֹבֵן הַדְּבָר הַיִּטֵּב, שְׁבִיטָה מוֹכִיחַ הַקַּב"ה אֶת הָאָדָם וּמַכָּה בּוֹ כְּכִיכּוֹל בְּשִׁבְט, אִךְ אַחֵר כֶּךָ מִרְצָה אוֹתוֹ וּמִמְלֵא רְצוֹנוֹ שְׁזַהוּ מִקַּל הַמִּשְׁעֲנֵת.

צַעְרוֹ בְּצַעְרִים

וְכִבֵּר אֶמְרוּ חַז"ל (מכילתא פרשה בא פרשה יד) שְׁכָל זְמַן שִׁישְׂרָאֵל בְּצַעַר גַּם הַקַּב"ה עִמָּהֶם בְּצַעַר, שְׂנֵאֵמֵר "בְּכָל צָרְתֶם לוֹ צָר" (ישעיה סג, ט). צָר וְלָמַד מִמָּה שְׂאֵמְרוּ חַז"ל (ברכות דף נט ע"א) 'בְּשַׁעָה שֶׁהַקַּב"ה זֹכֵר אֶת בְּנָיו שְׁשִׁירוּיִים בְּצַעַר בֵּין אַמּוֹת הָעוֹלָם, מוֹרִיד שְׁתֵּי דַמְעוֹת לַיָּם הַגְּדוֹל וְקוֹלוֹ נִשְׁמָע מִסוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ, וְהֵינּוּ גוֹהָא' (פְּרוּשׁ - צוֹנְאָמִי).

צַעַר הַקַּב"ה הוּא לֹא רַק בְּצַעְרוֹ הַכְּלָלִי שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל אֲלֵא גַם כְּשִׁזְכֹּר אֶת צַעְרוֹ וְצָרוֹתָיו שֶׁל כָּל יַחֲיד וְיַחֲיד, וְכִכְתוּב "עֲמוּ אֲנֹכִי בְּצָרָה" (תהילים צא, טו). נִמְצָא שֶׁהַחוּטָא, מְלִבֵּד הַצַּעַר שְׁגוֹרִים לְקַב"ה בְּעֵצֶם חֲטָאוֹ, גוֹרֵם צַעַר נוֹסֵף בְּמָה שְׁנִשְׁעֵנֵשׁ עַל חֲטָאוֹ, שְׁגַם בְּצַעְרוֹ זֶה מְצַטְעֵר עֲמוֹ הַקַּב"ה (וע"ע בְּזוּהַר הַקְּדוֹשׁ פְּרִשְׁת וִירָא דָף ק ע"ב וּבְפִירוּשׁ מֵתוֹק מִדְּבַשׁ עֲמוּד תְּרַפ).

דורש טוב על התורה

ועל פי זה שמעתי לפרש מה שאמר התנא (אבות דר"ב פכ"ה מ"ד) 'שכר מצוה מצוה, ושכר עברה עברה', שכאשר אדם עושה מצוה וקבל על כך שכר, גורם בזה נחת רוח גדולה מאד לקב"ה, שבגו היקר מקבל שכר. ונחת רוח זו מזכה אותו בעוד מצוה, שהרי גרם עתה נחת רוח לקב"ה, וזהו 'שכר מצוה מצוה'. וכן להפך חלילה, כשעושה עברה ונענש על כך גורם בזה צער גדול מאד לקב"ה, ועברה היא בידו, וזהו 'שכר עברה עברה'.

ומטעם זה כל אדם צריך להזהר שלא יהיה בעצבות ובצער, שגורם בזה עצבות לקב"ה.

ספר לי אחד מחשובי הרבנים בירושלים: 'לעת זקנותו של המגיד הגדול ר' שלום שבדרון זצ"ל הייתי הולך לסעדו ולסמכו.

ר' שלום באותה העת כמעט ולא היה מדבר, אך יום אחד פנה אלי ואמר - 'מה אתם חושבים, שהגענו בלי כלום לעולם הבא, יש לנו חמש ויזות כניסה לגן עדן!'

"אולי יואיל כבוד הרב לספר לי מה הנ?" - בקשתי.

"הסכת ושמע", - אמר לי המגיד - 'בהיותי ילד קטן התייתמתי מהורי. אך הודות לסבי הגדול המהרש"ם מברז'אן זצ"ל, יצא שמי למרחוק.

באותה העת, בשנת תרפ"ט, התרחשו הפרעות בחברון. הרבה מבני הישיבה נרצחו בדם קר על ידי הפורעים הערביים צמאי הדם.

רק לאחר שפתו הפרעות התברר גדל ההרס, ההרג והחרבן שעשו הרשעים. הרבה מבני הישיבה היו בסכנת נפשות ונזקקו לטיפול רפואי. היכל בית המדרש היה מלא בדם עד שנשפך מהמרזב אל הרחוב. את 'מתמיד הישיבה' רצחו בהיותו לומד בבית המדרש, ודמו נשפך על הגמרא.

ראש הישיבה ר' משה מרדכי אפשטיין זצ"ל, כשראה את החרבן הנורא, מרב צער נשבר לבו בקרבו. מאותו היום התכנס בתוך עצמו ונכנס לחדרו ולא היה מדבר עם איש. כמה שנסו תלמידיו ומכריו ושומעי לקחו לדבר עמו, לא הצליחו. צערו העמק והנורא גבר על הכל.

כך היה כמה חדשים, עד שהגיע פורים בישיבה.

מְנַהֵג הִיָּה בְּיִשְׁבֵּיהַ שְׁבֻפוּרִים מְגִיעִים בְּנֵי הַיִּשְׁבֵּיהַ אֶל בַּיִת רַבָּם רֹאשׁ הַיִּשְׁבֵּיהַ, לְשִׁמְחָ עִמּוֹ בְּשִׂמְחַת פּוּרִים. אֶךְ בְּאוֹתָהּ הַשָּׁנָה סָרַב רֹאשׁ הַיִּשְׁבֵּיהַ לְבֹא לְהַשְׁתַּתֵּף בְּשִׂמְחָה. צִעְרוּ עַל אֲבִדֵן תְּלַמִּידָיו הִיָּה לְלֹא נִשְׂוֹא.

וּבְאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁל פּוּרִים הִגַּעְתִּי לַיִּשְׁבֵּיהַ.

בְּכָל מְאֵדִי רְצִיתִי לְרֹאוֹת אֶת רֹאשׁ הַיִּשְׁבֵּיהַ הַגָּדוֹל, אֶךְ הִבְהִירוּ לִי שְׂרֹאשׁ הַיִּשְׁבֵּיהַ בְּעֻצְבוֹת גְּדוֹלָה וּמְכַנָּס בְּחִדְרוֹ וּבִקְשֵׁי אֶף יוֹרֵד מִמִּטָּתוֹ, וְעַל כֵּן מִן הַנִּמְנָע לְהַכְנִס אֵלָיו.

פְּנִיתִי לְרַבְנֵי וּבִקְשָׁתִי מִמֶּנָּה אִם תּוֹאִיל בְּטוֹבָה לֹמַר לְרַב שֵׁישׁ כָּאֵן נֶעַר יְתוֹם נִכְדוֹ שֶׁל מֵהֶרֶשׁ"ם מְבַרְז'אָן, אִם מְסֻכִּים שֵׁיכְנִס אֵלָיו לְמִסְפַּר דְּקוֹת?

מִזֵּל הִיָּה לִי, שֶׁהַרְבֵּנִית רַחֲמָה עָלַי וְנִכְנְסָה לְרַב. לְאַחַר דְּקָה יִצְאָה וְאָמְרָה - "הֶרַב מְסֻכִּים, תִּכְנִס".

נִכְנְסָתִי אֶל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה. הֶרַב שָׁכַב עַל מִטָּתוֹ וּפְנִיּוֹ מִסְרוֹת וְעֵינָיו מְצַעְפוֹת.

"כְּבוֹד הֶרַב, הֵאֵם אוֹכַל לְסַפֵּר סְפוּרִים?" - שְׂאֵלְתִי בַחֲשָׁשׁ. הֶרַב הִנְהִן בְּרֹאשׁוֹ!

פְּתַחְתִּי וְסִפַּרְתִּי - 'בְּעִירַת הַלְדָּתִי הִיָּה עֲשִׂיר גְּדוֹל שְׁכָל אֲנָשֵׁי הָעִירָה הָיוּ שׁוֹמְרִים אֲצִלּוֹ אֶת כֶּסֶפָּם. הָעֲשִׂיר בְּתַמּוּרָה לְשִׁמְרָה עַל כֶּסֶפָּם, נִתְּנָה לוֹ הַרְשׁוֹת לְסַחֵר בְּכֶסֶף זֶה.

בֵּין הַמְּפַקְדִים הָיוּ יְתוּמִים, אֱלֻמְנוֹת וּשְׂאָר אֲבִיוֹנִים, שֶׁהֶעֱדִיפוּ לְשַׁמֵּר אֶת כָּל הַסְּכוּנוֹתֵיהֶם 'בְּמִקּוֹם בְּטוֹחַ' עַד אֲשֶׁר יִזְדַּקְקוּ לוֹ.

יוֹם אֶחָד בַּשַּׁעַת בֵּין הָעֶרְבִים, נִכְנַס הָעֲשִׂיר לְרַב הָעִירָה וְצָעַק - "רַבִּי, הַסְּפִינָה!" וְהִתְעַלֵּף.

מִיָּד רָצוּ כָּל בְּנֵי הַבַּיִת לְעֶזֶר, חִישׁ מֵהֵר שְׁפָכוּ עַל פְּנִיּוֹ מַיִם וְעוֹרְרוּהוּ. אֶךְ שׁוֹב צוּעַק הָעֲשִׂיר - "רַבִּי, הַסְּפִינָה!", וּמִתְעַלֵּף. כִּךָּ הִיָּה כְּמָה וְכְמָה פְּעָמִים, עַד שֶׁהִמָּצָב הִגִּיעַ לַיָּדִי פְּקוּחַ נֶפֶשׁ.

הֶרַב בְּחֻמְתּוֹ הַבֵּין מֵה קָרָה - 'בְּטַח הָעֲשִׂיר הִשְׁקִיעַ אֶת כָּל כֶּסֶפוֹ עִם כֶּסֶפָּם שֶׁל הַמְּפַקְדִים הָרַבִּים בְּסִפִּינַת סַחֲוֹרָה וְטַבְעָה הַסְּפִינָה' - הִרְהַר בְּדַעְתּוֹ. 'וּמַעַתָּה לֹא רַק שְׂאִינוֹ עֲשִׂיר אֲלָא שְׁהוּא גַּם בַּעַל חוֹב גְּדוֹל לְאוֹתָם הַמְּפַקְדִים'.

קָם הֶרַב וְעָשָׂה מַעֲשֵׂה: הִלָּךְ וְהִעִיר אֶת הָעֲשִׂיר מֵעֲלֻפוֹ, וְאִיךְ שֶׁהִתְעוֹרַר הִתְחִיל לְצָעַק עָלָיו - "אֵתָה לֹא מִתְבַּיֵּשׁ, כִּיצַד הִנָּךְ מַעֲזוֹ לְהִתְעַלֵּף?"

העשיר מרב בהלה כבר לא התעלה...

והרב ממשיך לצעק - "בגלל הספינה שטבעה אתה כל כך בצער עד שהנך מתעלה בכל פעם, אינך מתבייש?, הלא בצער זה אתה גורם צער לקב"ה, שהכתוב אומר "בכל צרתם לו צר". וכי מגיע לקב"ה בורא כל העולמות, צער גדול שפנה בגלל הפסד ספינת הסחורה שלך?, וכי הצער שזה בנוזק המלך?"

"כעת" - המשיך הרב לומר, "הנך צריך לפיס את הקב"ה, ולשמח!"

"כיצדדד אאאעשה זאת?" - גמגם העשיר.

"אתה כעת תקום ותרקד על ספינתך שטבעה. ועל ידי שתשמח ותרקד אף הקב"ה ישמח. ועל ידי זה יתקן הצער הגדול שגרמת לקב"ה" - אמר הרב.

העשיר לא ידע את נפשו, אך שמע לעצת הרב והתחיל לרקד יחד עם הרב, בתחלה בסרוך רגלים אך עד מהרה הצטרפו עוד ועוד אנשים שבאו לרקד ולשמח כדי לסלק את עצבותו של הקב"ה.

"זה המעשה שקרה בעירתי!". סימתי ופניתי לצאת מהחדר.

"הבנתי את הרמז" - אמר ראש הישיבה, ומיד קם ממטתו ונעל את נעליו ויצא אל תלמידיו...

כל הלילה שמח הרב עם תלמידיו. סודות התורה שגלה עם כמיות היין שנשפכו כמים, הצטרפו לשמחה משלמת. שמחה כזו לא היתה לישיבת חברון זה רבות בשנים. הבחורים יצאו מגדרם לשמח את רבם ראש הישיבה. וראש הישיבה יצא מגדרו לשמח את הקב"ה ככפרה על כל חדשי הצער שהיה בצער.

היה זה הפורים האחרון בחייו של הרב.

סיים ר' שלום שבדרון את ספורו ואמר - "אני חושב שזו ויזה מספיק מכבדת לבוא לשם!".

דְּרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת רְאָה

הָאֲמוּנָה הַתְּכִיכָה

אותות ומופתים

הרבה אנשים בעולם הזה מתלהבים מאותות ומופתים, כששומעים על רב שכחו בתורה גדול, אם עדין לא שמעו על מופת או גם שנעשה על ידו יורד ערכו בעיניהם. והשאלה המתבקשת: מהי דעת התורה על עשית מופתים? בפרשתנו אנו קוראים על נביא או חולם חלום שעושה מופתים כדי להסית את עם ישראל, ועל זה מצוה התורה "לא תשמע אל דברי הנביא ההוא או אל חולם החלום ההוא כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת הישכם אהבים את ה' אלקיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם. אחרי ה' אלקיכם תלכו ואתו תיראו ואת מצותיו תשמרו ובקלו תשמעו ואתו תעבדו ובו תדבקו. והנביא ההוא או חולם החלום ההוא יומת כי דבר סרה על ה' אלקיכם המוציא אתכם מארץ מצרים והפדך מבית עבדים להדיחך מן הדרך אשר צוה ה' אלקיך ללכת בה ובערת הרע מקרבך" (דברים יג, ד - ו).

ואם נתבונן בפסוקים הללו, נראה עד כמה התורה חרדה על אמונתם התמימה של עם ישראל שהם 'מאמינים בני מאמינים' (עיין שבת דף צז ע"א), שלא יפנו אותה למקורות זרים ונהיה אחרי נסים ומופתים.

התורה שמכירה את נפשו של האדם יותר מכל, הזהירה מראש שיהיו אנשים שיעשו מופתים, נסים ונפלאות, אך כחם לא יהיה מצד הקדשה אלא מצד הטמאה. והבדיקה לכך, מאמריו וצווייו של אותו מחולל הנסים, אם אומר "נלכה אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם ונעבדם" (שם פסוק ד) יש להזדרז לקים בו את הצווי "ובערת הרע מקרבך" עם כל גדלותו בעשית נסים ומופתים, אך אם אינו מסית ומדיח נגד קיום התורה והמצות, מה טוב.

נמצא שעשית נסים ומופתים אינה ערבה לגדלות, אלא אם כן מגיע הדבר עם למוד התורה ועל פי דרכה של תורה. וידוע מה שכתבו המפרשים (עיין בספר חיי

דורש טוב על התורה

אדם חלק א כלל א אות ג ועוד), 'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הֵאֱמִינוּ בְּמִשָּׁה מַחֲמַת הַנְּסִים שְׁעָשָׂה', והֵינּוּ שֹׁדְרֵךְ הַתּוֹרָה הִיא שְׁלֵא לְהֵאֱמִין בְּאָדָם בְּגִלְל נְסִים שְׁעוֹשָׂה, שְׁכַבֵּר הַתּוֹרָה מְצוֹנָנוּ עַל זֶה, שְׁפַעְעִמִים וְהַקִּב"ה נוֹתֵן כַּח לְאוֹתוֹ הָאָדָם לַעֲשׂוֹת נְסִים "כִּי מְנַסֶּה ה' אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם".

וְהִנֵּה נְסִיווּנוֹת כְּאֵלֶּה וְאַחֲרֵים הָיוּ לְעַם יִשְׂרָאֵל בְּכָל הַהִסְטוֹרִיָּה, וְלַצְעָרָנוּ הָיוּ גַם כְּאֵלֶּה שְׁנֵהוּ וְטֵעוּ אַחֲרֵי אוֹתָם מְחוֹלְלֵי נְסִים וּמְאַחְזֵי עֵינַיִם. אֲךָ גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת זָכְרוּ אֶת צוּוֵי הַתּוֹרָה וּבִדְקוּ אִם הוֹלֵךְ אוֹתוֹ אָדָם עַל פִּי תוֹרַת ה', וְכִשְׁהַתְּבַר שְׁפוֹטָה הוּא וְלוֹ בְּמַעַט מִדְּרֹךְ הַיֶּשֶׁר - יֵצְאוּ נִגְדוּ בְּכָל הַכַּח, נְדוּהוּ וּרְדְפוּהוּ לְבַל יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבֵּי יִשְׂרָאֵל.

לַצְעָרָנוּ, בְּדוֹרָנוּ אָנוּ עֹדִים לְתוֹפְעָה שֶׁל כָּל מִינֵי מְחוֹלְלֵי נְסִים 'פּוֹקְדֵי עֲקָרוֹת' וּ'מוֹצִיאֵי עֵינַי הָרָע', וְעוֹד תְּאָרִים מִתְּאָרִים שׁוֹנִיִּם. רַבִּים נִפְלוּ בְּרִשְׁתָּם, וְהִפְסִידוּ מְמוֹן רַב - בְּמַצָּב הַטּוֹב - בְּעַקְבוֹת הַהִלִּיכָה אַחֲרֵי אוֹתָם אֲנָשִׁים.

וְזֹאת יֵשׁ לְדַעַת! שְׁמְחוֹלְלֵי נְסִים וְעוֹשֵׂי פְּלֹאוֹת הָיוּ גַם הָיוּ בְּכָל הַדּוֹרוֹת, אֲךָ לֹא מַחֲמַת זֶה נִהְיָ גְּדוּלֵי הַדּוֹר. הַבְּדִיקָה שְׁצָרִיךְ לְבַדֵּק כָּל אֶחָד שֶׁהוֹלֵךְ לְמְחוֹלְלֵי הַנְּסִים הִלְלוּ הִיא, הָאִם גְּדוּלֵי הַדּוֹר דַּעַתָּם נוֹחָה מֵהֶם? וְגַם אִם כֵּן, הָאִם אוֹתוֹ מְחוֹלֵל הַנְּסִים שְׁקוּעַ בְּלִמּוֹד הַתּוֹרָה?

מִי לֹא שָׁמַע עַל הַגָּאוֹן הַצְּדִיק ר' יִשְׂרָאֵל אַבּוּחֲצִירָא 'הַבְּבֹא סְאֵלִי זְכוּק"ל שֶׁהַתְּפָרֶסֶם בְּכָל הָעוֹלָם כְּמְחוֹלֵל נְסִים וּמוֹפְתִים. אֲךָ מֵה שְׁפָחוֹת יְדוּעַ הוּא, שֶׁהַבְּבֹא סְאֵלִי הָיָה בְּקִיא עֲצוּם בְּכָל הַתּוֹרָה בְּנִגְלָה וּבְנִסְתָּר. עוֹד בִּהְיוֹתוֹ צָעִיר לְיָמִים, הַתְּמַנָּה לְהִיּוֹת אַב בֵּית דִּין בְּעִירַת מוֹלְדָתוֹ בְּמְרוֹקוֹ. מֵה שְׁאוּמֵר שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּקִיא בְּחֵלֶק גְּדוֹל מְאֹד שֶׁבַתּוֹרָה, דְּבַר שְׁמַחֲבֵב הַתְּמַדָּה וּקְדוּשָׁה שֶׁהִבְיָאוּהוּ לְיָדֵי כַּחוֹ הַגְּדוֹל בְּעִשְׂתֵּי מוֹפְתִים.

כֵּךְ הָיוּ כָּל בְּנֵי מִשְׁפַּחַת אַבּוּחֲצִירָא הַמְּפָאָרָה קִדְּם כָּל תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים, וְאַחַר כֵּךְ עוֹשֵׂי מוֹפְתִים.

סֵפֶר הַגָּאוֹן הַגְּדוֹל ר' גְּדֵעוֹן בֶּן מִשָּׁה שְׁלִיט"א, רַאב"ד יְרוּשָׁלַיִם וְרֵאשׁ מוֹסְדוֹת "יִירוֹ מִשְׁפָּטִיד" שֶׁהָיָה מְקָרֵב מְאֹד לְהַגָּאוֹן הַצְּדִיק ר' אֶלְעָזָר אַבּוּחֲצִירָא 'הַבְּבֹא אֶלְעָזָר', זְכוּק"ל, ר' אֶלְעָזָר הָיָה בְּקִיא בְּתַלְמוּד בְּאֶפֶן מִיְחָד. שְׁלִיטָתוֹ הָיְתָה מְדַהֵימָה, כָּל הַתְּלַמוּד עִם פְּרוּשׁ הַמַּהְרָש"א הָיָה כְּמִנְחָ בְּכִיסוֹ. גַּם בְּסִפְרֵי הַתְּלַמוּד הִשְׁיָבְתִּים הָיָה הוֹגֵה, וּפְעַם אַחַת סֵפֶר שֶׁלְמַד כְּמָה פְּעַמִּים אֶת הַסֵּפֶר 'שֵׁב שְׁמַעְתָּתָא' (סֵפֶר עֵיוֹנִי וּמְפֻלְפֵל שֶׁנִּלְמַד בִּישִׁבוֹת) עִם בְּנוֹ.

אִתָּה הָרֵאת לְדַעַת, שְׁדַרְכָּה שֶׁל תּוֹרָה שְׁלֵא לְהִתְפַּעֵל מִנְסִים וּמוֹפְתִים אֲלֵא מִהִתְמַדָּה בַּתּוֹרָה וּקְדוּשָׁה. וְהִכַּח לְפַעַל יְשׁוּעוֹת בֹּא יָבֵא.

וְהָיוּ שֶׁהִלִּיצוּ עַל אוֹתָם עוֹשֵׂי נְסִים וְנִפְלְאוֹת לְלֵא יְדִיעָה בַּתּוֹרָה "אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּאֲדַמַּת בְּנֵי חָם" (מתוך ברכת 'גאל ישראל').

מַעֲשֵׂה כְּשָׁפִים

אֶחָת הַמַּעֲשִׂוֹת הַמְּפְלְאוֹת בְּיוֹתֵר, הַמוֹכִיחָה כִּיצַד אֵין לְהִתְרַשֵּׁם וּלְהִתְפַּעֵל מִמַּעֲשֵׂה מוֹפְתִים כְּשֹׁאֵינָם צְמוּדִים לְתוֹרָה וּלְגְדוּלֵי הַדּוֹרוֹת, הִיְתָה בְּשֵׁנַת תְּקִי"ט לְאֶלְף הַנוֹכְחִי, עִם הַרְשָׁע יַעֲקֹב פְּרָנֵק שֶׁם רְשָׁעִים יִרְקָב. סְפוּר זֶה מוּבָא בְּשׁוּ"ת כַּח שׁוּר (ח"א הַקְדָּמָה לְסִימָן לֵא) לְהַגְאוֹן רַבִּי יִצְחָק שׁוּר שֶׁהָיָה בַעַל הַמַּעֲשָׂה. וְזֶה תַכְנוּ -

בְּשֵׁנַת תְּקִי"ט הִגִּיעַ יַעֲקֹב פְּרָנֵק וְחִבֵּר מֵרַעֲיו הַמַּאֲמִינִים בְּמִשִּׁיחַ הַשֶּׁקֶר שֶׁבִּתְּאֵי צְבִי, אֶל הַבִּישׁוּף וְהַכְּמָרִים בְּבִקְשָׁה וּבְדַרְיִשָׁה לַעֲשׂוֹת וּכּוּחַ עִם חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, וּלְהוֹכִיחַ לְעֵין כָּל שֶׁהֵם הַצּוֹדְקִים בְּדַרְכָּם. וּבְכֵן בְּחָרוּ הַיְהוּדִים שְׁלֹשָׁה רַבָּנִים גְּאוּנֵי יִשְׂרָאֵל וְצַדִּיקֵי הַדּוֹר, וּבִינֵיהֶם מְסַפֵּר הַמַּעֲשָׂה, הַגְּאוֹן רַבִּי יִצְחָק שׁוּר.

כָּלֶם הַתְּכּוֹנְנוּ לַיּוֹם הַמֵּיַעַד. יַעֲקֹב פְּרָנֵק שֶׁהָיָה בְּקִיא בְּחֲכָמַת הַכְּשׁוּף וּבִשְׁמוֹת הַטְּמָאָה, הַתְּרַבְּרַב וְאָמַר - "בְּכַחֵי לְשַׁרְף אוֹתָם בְּהֶבֶל פִּי", אֶךְ תִּהְלֹת לְאֵל, לֵא הַצְּלִיחַ לְפַגַּע בָּהֶם לְרַעָה...

הַוּכּוּחַ הַחַל בְּשִׂאֲלוֹת שׁוֹנוֹת שֶׁהִכִּינוּ חֲבָרֵי הַכַּת שֶׁל יַעֲקֹב פְּרָנֵק, וְעַל הַכֹּל עָנוּ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשִּׁיבוּ מִלְחָמָה שְׁעָרָה. בְּהַמְשָׁךְ הַוּכּוּחַ שָׂאֵל רַבִּי יִצְחָק שׁוּר אֵת יַעֲקֹב פְּרָנֵק הַרְשָׁע, "כִּיצַד הִנָּךְ מְתִימֵר לוֹמֵר שְׁדַרְכָּךְ הִיא הַצּוֹדְקָת, בְּעוֹד שֶׁהִתְרַתְּ אֶסּוּרֵי תּוֹרָה הַחֲמוּרִים, כְּאֲכִילַת חֲזִיר וְאֶסּוּרֵי עֲרוּהָ, וְעוֹד שֶׁהִפְכָת אוֹתָם בְּכִסְלוּתְךָ לְמַצּוֹת, הֲלֵא מִפְּרֵשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁאֵלוּ עֲבֵרוֹת חֲמוּרוֹת, וּמָה תַעֲנֶה עַל כֶּךָ?"

הַשִּׁיב הַרְשָׁע - "תּוֹרַת מֹשֶׁה נִתְּנָה עַד זְמַן בִּיאַת שְׁבִתֵי צְבִי, מִכָּאֵן וְאֵילָךְ תּוֹרָה חֲדָשָׁה מֵאֵתִי תֵצֵא".

שֶׁאֲלָהוּ הָרַב - "כִּלּוּם יֵשׁ בְּכַחֲךָ לְבַטֵּל אֵת מַצּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּסִינֵי לְעֵינֵי כָּל עַם יִשְׂרָאֵל?"

עָנָה הַרְשָׁע - "הֲלֵא לֹא רֵאִיתָ אֵת מַעֲמַד הַר סִינֵי בְּעֵינֶיךָ, אֲלֵא שֶׁהִנָּךְ מֵאֲמִין עַל פִּי מָה שֶׁלְּמַדּוֹ אוֹתְךָ אֲבִיךָ וְאֵמָךְ, וְאֵם כֵּן אֶעֱשֶׂה גַם אֲנִי מַעֲשֵׂה וְאוֹכִיחַ לְךָ שֶׁתּוֹרַת שְׁבִתֵי צְבִי אֵמֶת, וְזֹאת עַל יְדֵי שֶׁאֲבִיא אֵת אֲבִיךָ וְאֵת אֵמָךְ שֶׁכָּבַר מִתּוֹ, מִהָעוֹלָם

הַעֲלִיזוֹן, וְהֵם יִגִּידוּ לְךָ שֶׁבְטֻלָה תּוֹרַת מֹשֶׁה!"

מִיֵּד שָׂרָק פְּרָנֶק בְּשִׁפְתָיו, וַיִּבְאוּ שְׁתֵּי נַפְשׁוֹת מֵתִים בְּדַמּוֹת אָבִיו וְאִמּוֹ שֶׁל הָרֶב יִצְחָק שׁוֹר.

הָרֶב הַכִּירָם תַּכְף שְׂאֲכָן הֵם דְּמִיּוֹת אָבִיו וְאִמּוֹ.

מִיֵּד פָּתְחוּ אֶת פִּיהֶם וְאָמְרוּ - "דַּע בְּנִנּוּ, תּוֹרַת מֹשֶׁה בְטֻלָה שְׁנִתּוֹנָה הִיא עַד בִּיאַת שְׁבַתְאֵי צְבִי, וּמֵאֲזֻז וְהִלָּאָה בְטֻלָה. וְרַק בְּשְׁבַתְאֵי צְבִי תֵאֱמִין כִּי זֶהוּ מְשִׁיחַ ה'!"

וַיַּעַן הָרֶב וַיֹּאמֶר - "מִי הִגִּיד לָנוּ שֶׁיֵּשׁ לְכַבֵּד אֶת הַהוֹרִים, הֲלֹא רַק תּוֹרַת מֹשֶׁה, וְאִם כֵּן מֵאַחַר שְׂאֲתָם אֹמְרִים שֶׁבְטֻלָה הִיא, אֵינִי מַחֲבִיב בְּכַבּוֹדְכֶם!"

וְתַכְף וּמִיֵּד הָרִים אֶת מִטְהוֹ וְהִכָּה פְּעַמִּים עַל רֵאשֵׁם וּמִיֵּד נִפְלוּ לְאַרְצָךְ, וְרֵאוּ כָּלֶם וְהִפִּירוּ כִּי הִמָּה שְׁתֵּי נְבִלוֹת מְשַׁנִּי כְּלָבִים מֵתִים. אֲזִי הַכִּיר הַבִּישׁוֹף כִּי יַעֲקֹב פְּרָנֶק אִישׁ מְרֻמָּה הוּא' (עוד על מעלליו של אותו רשע טמא יעקב פרנק, עיין בספר מקור ברוך להגרי"ב אפשטיין ח"ד פרק מג סעיף ו עמוד תתקמ"ד).

וְאִם נִחְשָׁב, אֵלּוּ הָיָה רַבִּי יִצְחָק שׁוֹר מֵתְרַגֵּשׁ וּמֵתְפַעֵל מִמוֹפְתִים, כְּלוּם לֹא הָיָה מִפְּסִידִים גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל בְּיוֹכּוּחַ, וְעוֹלָם הַתּוֹרָה הָיָה נֶזֶק קְשׁוֹת?

מִחֻשְׁבָּה שְׁנֵי שֵׁשׁ לְחֻשְׁבָּה, הָאֵם אָנוּ בְּמִקּוּם הָרֶב הַנִּזְכָּר, הֵינּוּ מֵתְבַלְבְּלִים וְחוֹשְׁבִים אוֹלֵי יַעֲקֹב פְּרָנֶק צוֹדֵק, אוֹ שְׁלֹא הֵינּוּ מֵתְפַתִּים לְהַבְלִיּוֹ?

הַתְּשׁוּבָה לְשִׂאלָה זוֹ תִשְׁקָף לְכָל אֶחָד וְאֶחָד אֶת כַּח הָאֱמוּנָה וְדִבְקוּתוֹ בַּתּוֹרָה...

**דרוש
לְפָרֶשֶׁת שִׁפְטִים**

"וְקִמַּת, וְעָלִית, וְדַרְשֶׁת"

כי יפלא

"כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו. ובאת אל הכהנים הלויים ואל המשפט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט" (דברים יז, ח - ט). וברש"י "כי יפלא" - כל הפלאה לשון הבדלה ופרישה שהדבר נבדל ומכסה ממך. "בין דם לדם" - בין דם טמא לדם טהור. "בין דין לדין" - בין דין זכאי לדין חייב. "ובין נגע לנגע" - בין נגע טמא לנגע טהור. "דברי ריבת" - שיהיו חכמי העיר חולקים בדבר, זה מטמא וזה מטהר, זה מחיב וזה מזכה.

כאן מבארת התורה שכאשר אדם לא ידע את הדין בכל ענין מדיני התורה, אל לו להתבייש לשאל את הגדול ממנו, אלא חייב הוא לעלות ולשאל את החכמים היושבים בבית המקדש - חכמי הסנהדרין.

ולכאורה אם נתבונן יש לעין מפני מה הצרכה התורה לצוות שכאשר אדם לא יודע, יש לו לשאל, כלום אין הדבר פשוט שכך יש לנהג?

גאווה ובושה

אלא, שידעה התורה את עמק נפשו של האדם, ש"יצר לב האדם רע מנעריו" (בראשית ה, כא), וכאשר מגיע לבית הספק גאותו לא נותנת לו לשאל, ומחשבה מנקרת במחו 'וכי אני לא אדע דין פשוט זה?!' ומחמת גאווה זו מתעוררת בו תחושת בושה. ולכן הוסיפו חז"ל ואמרו (אבות פ"ה מ"כ) 'לא הבישן למד'. ושתי ההרגשות הללו כובלות את האדם בחזקה שלא יעלה לשאל את חכמי ישראל. ועל כן באה התורה לזרז האדם ולהרגילו לשאל את החכמים ולהקנות לעצמו

קניני ענוה בדרך הלמוד, ולסלק ממנו גאוה סרוחה.

החנוך התורני שלא להתגאות אף בדרך הלמוד, מתבטא בהרבה מישורים תלמודיים, כדגמת מה שאמרו חז"ל 'לעולם יאמר אדם איני יודע' (עין ברכות דף ד ע"א). דבר שלא מצוי כל-כך שיעיד אדם על עצמו שהוא לא יודע!

בדור הקודם היה אחד מגאוני ישראל המהרי"ל דיסקין זצ"ל, אשר כנה בפי כל בחרדת קדש 'השרף מבריסק' גאונותו ושאר כשרונותיו הרקיעו שחקים בכל קני מדה. יכול היה להביט על אילן וכרע לומר את מספר העלים שבו [דבר שנבדק על ידי תלמידיו, שמיד לאחר שנקב הרב במספר העלים הלכו בחשאי וקטפו מספר עלים, ושאלוהו שוב כמה עלים יש באילן? ואכן אמר להם את הסף המדיק שאמר קדם, פחות סף העלים שקטפו]. ולמרות כל גאונותו, כשהיה טועה בדבר או שלא היה יודע היה מפרסם בכל רחבי השכונה שטעה או שלא ידע משהו, כדי שידעו שגם 'השרף מבריסק' טועה ולא יודע הכל.

עצלות

סבה נוספת יש שבגללה צותה התורה לעלות לשאל את החכמים, והיא כנגד מדת העצלות, מדה שכמעט כל אחד נחן בה מי במעט ומי בהרבה. מדה זו גורמת לאדם שלא לקום ולעלות בית ה' לשאל את שאלותיו לחכמי ישראל!

הגאון ר' ישראל סלנט, אבי תנועת המוסר, הקים ועד רוחני שיעסק בבעיות הדור של אותה תקופה. באחת הפעמים עלה הספק האם לנסע לחזק עיר פלונית שרחוקה כמה וכמה שעות נסיעה, או שהנסיעה לא תעזר. הועד התכנס, ובראשם הגאון ר' ישראל. כשנכנס הרב פקד - 'תכף ומיד נוסעים לעיר', עלו כולם על העגלות ונסעו. לאחר שעות ארוכות של טלטולי דרך ונסיעה מתישה, הגיעו לעיר. אז פנה ר' ישראל אל הועד הרוחני ואמר - 'עכשו צריך לדון אם יש לחזק את העירה הזו, או שלא יעזר הדבר'. התפלאו כלם - 'בשביל מה נסענו עד לכאן אם נשאר הספק?', 'פשוט' - ענה ר' ישראל, 'חששתי שכאשר אנו רחוקים מהעיר, תהיה מדת העצלות הכרעה שלא לנסע לעיר זו, ועכשו שאנחנו כבר כאן אפשר לדון ללא נגיעות אם יש מה לעשות או לא'.

ב' מדות אלו, גאוה ועצלות, פעמים ומגיעות ביחד לאדם והנסיין כפול. כאותו הספור הרווח בצבא צרפת, שבאחד ממסעות הקרב הרבים של נפוליאון, שכב השליט באהלו. השעה הייתה שעת לילה מאחרת, וגרונו נחר. העיפות גם היא

נתנה את אותותיה בגופו. באותה השעה לא ידע מה לעשות, לקום לשנות או להשאר במטתו לישן. לימים כשספר את ספקו בפני חיליו, הסביר להם - "אם הייתי קם ושונה, התגברתי על העצלות אך לא התגברתי על התאווה. ואם לא הייתי קם לשנות וממשיך לשכב, הייתי מתגבר על התאווה אך לא על העצלות. ובכן חילים, מה נראה לכם שעשיתי?" - שאל נפוליאון בארשת חשיבות. הוא לא המתין לתשובתם ואמר - "קמתי, הבאתי לי כוס מים, הנחתיה ליד מטתי וחזרתי לישן, כך התגברתי גם על התאווה וגם על העצלות".

כשספר זאת המגיד הנודע הגאון ר' שלום שבדרון זצ"ל, הוסיף: "על מה נפוליאון לא הצליח להתגבר? על מדת הגאווה, שספר זאת לחיליו כיצד הוא המצביא הדגול, שולט לא רק בחיליו אלא גם בגופו ורצונותיו".

ואפשר שהכח של נפוליאון לעמד בנסיון זה היה רק כדי להרויח עוד כבוד, ועוד ספור על עצמו!!!

הפתרון

ובאמת, הדרך הטובה ביותר שיוכל האדם להתגבר על הבושה שיש לו, כשצריך לשאל ולברר את דבר ה', ולשבר את הגאווה והעצלות שנשתרשו בו כבר מינקותו, שהרי "עיר פרא אדם יולד" (איוב יא, יב), היא על ידי אהבת התורה באמת, שהאווה את התורה מצפה ומיחל לכל דין חדש שמתחדש, ושמה בו שמחת עולם.

ונראה לרמז פן בכתוב "ויבן בהם את גבע ואת המצפה" (דברי הימים ב, טז, ו), שפיצד יזכה האדם ל"ויבן בהם את" הינו להבנה בדברי תורה הכלולים באותיות התורה מא' - ת', "גבע" - כשיתגבר על ג' מדות אלו העולות בראשי תבות גבע: גאווה ב'בושה ע'צלות. וכיצד תגבר על מדות אלו? "ואת המצפה" - כשיצפה לדבר ה', ואשרי הזוכה!

ריצה לתורה

גם בדורות האחרונים שומעים אנו ספורים על אנשים מיחדים, שכל צפיתם הייתה לדבר ה'. אחד מהם היה הרב יצחק זילבר זצ"ל, שספר על עצמו - 'בהיותי כלוא בפלא הקומוניסטי, נסיתי בכל כחי לשמר את מצות התורה. כל האסירים היו חביבים לעבד, אני לקחתי על עצמי את אספקת המים בדליים ממבקעי הקרח

שעל נהר קאזונקה. היתה זו עבודה המיעדת לפחות לחמשה בני אדם. אבל השתדלתי להצליח לעשותה לבדי, שכן הדבר היה כדאי לי. בעבודה זו לא הייתי תלוי באיש והייתי מרצה מהענין.

נאמן לדברי הרמב"ם שפסק (בירו החזקה הלכות תלמוד תורה פ"א ה"ח), 'הכל חיבין בלמוד תורה, בין שלם בגופו ובין בעל יסורין, ואפלו המחזר על הפתחים, החלטתי אף אני למצא זמן לעסק בלמוד התורה!

אך החלטה לחוד ומציאות לחוד! לא ידעתי מנין אמצא זמן שבו אוכל לעסק בתורה. מחמש וחצי בבקר ועד שבע וחצי בערב הייתי נושא ללא הרף דליי מים מהנהר למחנה. לצריף שבו התאכסנתי הייתי מגיע עיף ותשוש לגמרי, ומתי אלמד?

"יגעתי ומצאתי"

בצעידה רגילה ארף לי 'המסלול', כשאני נושא את הדליים שעה אחת. נסיתי לנוע בריצה - במקום שעה התקצר הזמן לארבעים וחמש דקות. כך התחלתי לעבד בריצה.

במשך ארבעים וחמש דקות נשאתי דליי מים מהנהר למחנה. ואז, למשך רבע שעה, הייתי סר לצריף אל מאחורי הוילון, לשם הבאתי מבעוד מועד ספרי תנ"ך ומשניות. באותן חמש-עשרה דקות הגיתי בתורה, ושוב הייתי רץ לכוון הנהר.

עבדתי בכל יום כארבע - עשרה שעות, ומתוכן התאפשר לי ללמד כשלוש עד שלש וחצי שעות. אפלו כיום קשה לי למצא זמן רב כל כך ללמוד!

כך למדתי על פה את משניות 'ראש השנה', 'יומא' וגם אחרות. ואת מסכת קנים לעמקה' (להשאר יהודי עמ' - 185-186).

דְרוֹשׁ לְפָרֶשֶׁת כִּי תֵצֵא

שְׁמִירָה וְהִתְגַּבְּרוּת עַל הַתְּאוּוֹת

"וְרֵאִית"

הַפְּרָשָׁה פּוֹתַחַת בְּהוֹדְעָה - "כִּי תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל אִיבֶיךָ וּנְתַנּוּ ה' אֱלֹקֶיךָ בְּיָדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׁבִי" (דברים כא, י), שְׁכַאֲשֶׁר יֵצֵאוּ עִם יִשְׂרָאֵל לְמַלְחָמָה יִצְלִיחוּ בָּהּ, וְאִם יֵשְׁבוּ מִמֶּנָּה שְׁבִי. אֲךָ שְׁבִי זֶה יְכוּל לְגַרֵם לְתַקְלָה: "וְרֵאִיתָ בַשְּׁבִיָּה אִשֶׁת יִפְתַּת תֹּאֵר וְחִשְׁקֶתָ בָּהּ וְלִקְחֶתָ לָךְ לְאִשָּׁה" (פסוק יא), וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ בַּמִּדְרָשׁ (ילקוט שמעוני פְּרָשַׁת כִּי תֵצֵא רַמְזַת תַּתְּקַד, וְהוּבַא בְּרַש"י כֵּאן) 'דְּבַרְהָ הַתּוֹרָה כְּנִגּוּד יֵצֵר הָרַע', שְׂאֵלוֹ לֹא הֵיטֵה הַתּוֹרָה מִתִּירָתוֹ הֵיטֵה נִכְשֵׁל בָּהּ.

אֲךָ אִם נְשִׁים לֵב נִרְאָה מֵהֵיכָן הַתְּחִיל כָּל הָעֲנִיָּן, מ"וְרֵאִיתָ", וְתַכְּף לָזֶה "וְחִשְׁקֶתָ בָּהּ", וְהַתּוֹצֵאָה "וְלִקְחֶתָ לָךְ לְאִשָּׁה". אִשָּׁה זֶה, שְׂעֵד לְפָנֶי מִסְפַּר יָמִים אוֹ אֶפְלוֹ שְׁעוֹת הֵיטֵה אַחַת מִנְּשׂוֹת הָאוֹיֵב וְתִמְכָּה בְּכָל כַּחַהּ בְּאוֹיֵב שֶׁנִּצְחָתָ זֶה עֵתָהּ, וְהַשְׁנָאָה שֶׁיֵּשׁ בְּלִבָּהּ עֲלֶיךָ הִיא גְדוּלָּה, שְׁמֵלֶבֶד מֵה שְׂעֵשׂוֹ שׁוֹנֵא לִיעֶקֶב (עֵינֵי רַש"י עַל הַתּוֹרָה בְּרֵאשִׁית לַג, ד) הָרִי עֵתָהּ נִצְחָתָ וְהַכְּנַעַתָּ אֶת עַמָּהּ, וְיִתְכַן וְאֶפְלוֹ הָרַגְתָּ כַּמָּה מִבְּנֵי מִשְׁפַּחְתָּהּ, וְכִיֻּצַּד חוֹשֶׁק הַלּוּחַם הַדְּגוּל בְּאִשָּׁה כְּזֶה.

וּבְיַחּוּד שְׁהַלּוּחַם שְׁדַבֵּר בּוֹ הַכְּתוּב, הוּא צְדִיק וִירָא שְׁמַיִם, שְׁהָרִי הַכְּרוּז מְכַרִּיז וְאוֹמֵר קֹדֶם הַמַּלְחָמָה "מִי הָאִישׁ הַיָּרָא וְרַף הַלֵּבֵב יִלְךְ וְיֵשֵׁב לְבֵיתוֹ" (דברים כ, ח), וּפְרָשׁוֹ חַז"ל (סוֹטָה דף מד ע"א ע"ב) 'הַיָּרָא מְעוֹנוֹת שְׁבִידוֹ, אֶפְלוֹ שֶׁחַ בֵּין תְּפִלִּין שֶׁל יָד לְתַפְלִין שֶׁל רֵאשׁ - יִלְךְ וְיֵשֵׁב לְבֵיתוֹ'. וְאָדָם כְּזֶה יְכוּל 'לְפַל' בְּקַלּוֹת מ"וְרֵאִיתָ" אַחַד!!!

פְּרָשָׁה זֶה נוֹתֵנֶת תַּקְוָה לְכָלֵל שְׁלֵמְדוֹנוֹ רַבּוֹתֵינוּ (חולין דף יא ע"ב) 'אֵין אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס לְעַרְיוֹת'.

שמירת העינים

וכיון שהכירה התורה את נפש האדם, הצרכה תכף לצוותו "כי תצא מחנה על איביך ונשמרת מכל דבר רע" (דברים כג, י), ודרשו חז"ל (עבודה זרה דף כ סוע"א) שצווי זה מזהיר את האדם על שמירת עיניו, שלא יגרם לעצמו הרהורי עברה. ללמדנו שעל היהודי לשמר על עיניו הקדושה בכל מצב, גם בשעת מלחמה, בין אם זרי התהלה עוטפים אותו מכל צד על נצחונה, ובין אם חלילה תחושת הכאב והעלבון של הפסד צורבת בכל גופו, על עיניו קדושה - חייבים לשמר בכל מצב. זהו סוד הצלחתו של העם היהודי בכל משך שנות ההסטוריה.

ספר מרן הראשון לציון, הגאון רבי עובדיה יוסף וצ"ל - 'כשקבלתי את הפרס על ספרי יביע אמר, הגיעו כמה וכמה מאנשי הממשלה. בין הבאים היתה ראש הממשלה דאז גולדה מאיר. כשעליתי לבמה וקבלתי את הפרס לחצתי ידיים לכלם, וכשהגעתי לראש הממשלה היא הושיטה לי את ידה, ונמנעתי מללחץ לה את ידה, על אף שהיה זה במעמד אלפים, והשבתי לה בהרכנת הראש בלבד. הנשיא שהיה נוכח במקום, לא ראה זאת בעין יפה, וכשהגעתי אליו והושטתי לו את ידי סרב ללחצה ורק הנהן בראשו. יש שדרשוני לשבח ויש שדרשוני לגנאי, ואני בתמי אלך' (ספר פוסק - הדור הנד"מ עמוד 107). גם כשזרי התהלה היו סביב מורנו ורבנו, לא שכח את הפלל של "ונשמרת מכל דבר רע".

נפש האדם

ונראה, שלכך פתחה התורה בהתר של "וחשקת בה ולקחת לך לאשה", ורק אחר כך צותה על "ונשמרת מכל דבר רע" - לפי שיודעת התורה בנפש האדם, וביצרו הרע, שאם לא יהיה לו פתח של התר יקשה לו הנסיון עד מאד. ועתה, כאשר כבר פתחה פתח ופתרון, יהיה קל יותר לאדם להתגבר על יצרו הרע.

דגמא לזה מצאנו גם בדברי חז"ל (חולין דף קט ע"ב) שאמרו: כל מה שאסרה התורה, התיירה בדבר אחר כמותו. אסרה אכילת דם, וכפתוב "וכל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם לעוף ולבהמה" (ויקרא ז, כו), וכנגד זה התיירה אכילת כבד, שטעמו דם. אסרה אכילת חלב, וכפתוב "כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו" (ויקרא ז, כג), ומנגד התיירה אכילת חלב חיה. אסרה נשואים עם נכרית, וכפתוב "לא תתחתן בם" (דברים ז, א), וכנגד זה התיירה יפת תאר, ועוד ועוד.

לְלַמְדָנוּ שֶׁהַתּוֹרָה וְחַכְמֵיהָ הִכִּירוּ בְנַפְשׁ הָאָדָם וְיָצְרוּ הָרַע שֶׁמְסִיתָנוּ לְדַבֵּר אֶסוּר,
וְהַנִּיחָה לּוֹ 'פֶת בְּסִלּוֹ' לְרִסוֹן יָצְרוּ.

הַנְּסִיּוֹן בְּדוֹרָנוּ

בְּמָה דְבָרִים אָמּוּרִים? גַּם בְּדוֹרָנוּ אָנוּ עָרִים לְמַצֵּב הַבְּטָחוֹנִי הַמְעָרָעֵר, וְלֹא פְעַם
נִשְׁמָעִים אוֹתוֹת אֲזִהָרָה עַל מַלְחָמָה הַקְּרֵבָה וּבֹאָה חֲלִילָהּ. מִטְּבַע הַדְּבָרִים שֶׁבִּתְנַאֲי
לַחֵץ לֹא תָמִיד הַשֶּׁכֶל עוֹבֵד, וְיִכּוּלִים לַעֲבֹר חֲלִילָהּ עַל "וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע", הֵן
הַחֲלִילִים הַמְשָׁרְתִים בְּבִסְיָסָם וְהֵן כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵעַם יִשְׂרָאֵל. וְעַל כֵּן יֵשׁ לְזַכֵּר אֶת
הַצּוּוֵי שֶׁל הַתּוֹרָה "וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע".

אֵת הַסּוּד שֶׁיֵּאֱלֹהֵיהֶם שֶׁל אֱלֹהֵי שׁוּנָא זָמָה' - יָדַע גַּם בְּלַעַם הָרָשָׁע (עֵיין סִנְהֵדְרִין
דף קו ע"א), וּבַעֲצָתוֹ הִפְקִירוּ אֲנָשֵׁי מִדִּין אֶת בְּנוֹתֵיהֶם וְגָרְמוּ לְמוֹתָם שֶׁל עֲשָׂרִים
וְאַרְבָּעָה אֱלָף אִישׁ, כְּמִבְאָר בְּכַתוּב (בַּמִּדְבָר כ"ה, י"ט). גַּם אִם הָיוּ נִלְחָמִים סִפְקָ אִם
הָיוּ מַצְלִיחִים לַפְּגַע בְּכָל כֶּף הַרְבֵּה אֲנָשִׁים, וְכֹאן בְּמַעֲשֵׂיהֶם הַפְּרוֹצִים גָּרְמוּ לְכִלְיוֹן
נוֹרָא שְׂקֵזָה. זֶהוּ יְסוּד קִיּוּם הָעַם הַיְהוּדִי, וְכִשְׁנִפֵּל הַיְסוּד נִפֵּל הַבְּנִיָּן.

כִּשְׁשָׂאֵלוּ פְעַם אֵת הָרַב הַגָּאוֹן ר' מְרַדְכֵי אֱלִיָּהוּ זצ"ל - מִפְּנֵי מָה בְּדוֹרָנוּ הַמַּחֲלָה
הַנוֹרָאָה כָּל כֶּף פּוֹשָׁה וּמִתְרַחֶבֶת? עֲנָה הָרַב - "הַמַּחֲלָה עֲצָמָה רוֹמֶזֶת עַל סִבַּת
בּוֹאָה, שֶׁהִיא מַגְדִּילָה תְּאִים שְׁבִגוּף, כְּבִיכּוֹל שֶׁהַגּוּף לֹא מִסְתַּפֵּק בְּתֵאִים שֵׁשׁ לוֹ
וְרוֹצָה עוֹד. וְלִצְעָרָנוּ כֶּף הִיא הַנְּהַגַת חֵלֶק מֵאֲנָשֵׁי הַדּוֹר, שֶׁלֹּא מִסְתַּפְּקִים בְּמָה
שֵׁשׁ לָהֶם וּמִתְאָוִים תָּמִיד לְיוֹתֵר וְרוֹצִים עוֹד וְעוֹד דְּבָרֵי תֵאָוָה וְתוֹעֵבָה. וְלִכְךָ
הַגִּיעָה מַחֲלָה זוֹ, שֶׁנִּפְיֵק אֶת הַלְקָחִים מִמֶּנָּה!"

וְעַל פִּי זֶה נִרְאָה לְפָרֵשׁ מָה שֶׁאָמַר הַכֹּתוּב "וְלֹא תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתְךָ וְהָיִיתָ
חָרָם כְּמָהוּ" (דְּבָרִים ז, כו), שֶׁאִם חֲלִילָהּ יָבִיא הָאָדָם דְּבַר תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתוֹ וְלֹא
יִסְתַּפֵּק בְּמָה שֵׁשׁ לוֹ, יַעֲבֹשׁ בְּאוֹתָהּ מִדָּה "וְהָיִיתָ חָרָם כְּמָהוּ" - שֶׁהַתְּאִים בְּגוּפוֹ לֹא
יִסְתַּפְּקוּ בְּשִׁלְהֶם.

**דרוש
לפרשת כי תבא**

זכרון תמיד' בהנהגת ה'

מצות בכורים וטעמה

בפרשתנו הצטוינו במצוה חדשה, וככתוב "והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נתן לך נחלה וירשתה וישבת בה. ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה' אלקיך נתן לך ושמת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו שם" (דברים כו, א - ב). בצווי זה נצטוינו על מצות בכורים, 'בכורים' כשם מלשון בכור. וכדברי חז"ל (ביכורים פ"ג מ"א), "ורד אדם בתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה, אשכול שבכר, רמון שבכר, קושרו בגמי ואומר: הרי אלו בכורים'.

כמה כחות משקיע האדם עד שצומח לו הפרי הראשון, כמה תוחלת ממשכה, תפלות ותחנונים - שהזרע יקלט באדמה, ושהעץ יצמח פהוגן, ולאחר שיצמח כתקנו יוציא פרות טובים, ושאלו הפרות לא ינקרום העופות, ולא ירקיבום התולעים, ועוד ועוד. ולבסוף כשיוצא הפרי הראשון, כמה רוצה האדם להתגאות ולהראות לכל את מעשה ידיו כאומר 'ראו גדולים שגדלתי'.

לכך, מצוה התורה שתכף לצמיחת הפרי הראשון קדם שיהנה ממנו, יעלה לירושלים ויתנהו מתנה לכהן. במעשה נתינה זה מראה האדם את ההכרה וההערכה, שכל צמיחת הפרי לא היתה על ידו אלא אף ורק על ידי הבורא יתברך, ש"מלכותו בכל משלה" (תהילים קג, יט), גם על הצמחים והאילנות, הגשמים והשדות.

"וישמן ויבעט"

כך דרך התורה לתת תזכורות לאדם בכל צעד ושעל, ובמיוחד בתקופות הטובות שבחיים כשהאדם בבחינת "וישמן וישרון" (דברים לב, טו), שיש חשש ל"ויבעט"

בָּאָה תזכרת מהתורה שהכל בא מהבורא.

אדם עשיר הגיע אל החפץ חיים, כל כלו אומר כבוד, מתנשא ומתרברב. דבר אתו החפץ חיים על גדלות הבורא וגבורתו, "רבי" - אומר העשיר, "מה הקב"ה יכול כבר לעשות לי? הלא אף אם לא אעבד מעתה ועד עולם יש לי ממון בשפע, וגם אם תפל הפלפלה בנדל"ן נשאר לי צי האניות המיוחדות שלי, וגם אם צי האניות יטבעו כלו, נשארו המזמנים, יאבדו המזמנים ישארו בידי התכשיטים ואתם כלי הכסף והזהב, אבני חן ומרגליות ועוד ועוד!!!".

אמר לו החפץ חיים - "איני נכנס לחשבונות שמים, מה הקב"ה יכול לעשות לך. אך דבר אחד ברור הוא, תראה מה הכסף עשה לך, מיהודי מאמין הדבק בבוראו נהפכת לכופר בעקר, כלום יש הפסד גדול מזה?!"

עשיר אחר שנכנס לרבו האדמו"ר וגם בפיו אותה הטענה "עסקי חובקי עולם, כלום הקב"ה יחריב את עולמו כדי לטל ממני את ממוני?"

ענה לו רבו האדמו"ר בפקחות - "אולי צודק הנך שהקב"ה לא יטל ממך את ממונך, אבל לטל אותך מממונך הוא בודאי יכול!" - על זה לא חשב העשיר.

אלקי נשמה

ומטעם זה נצטוינו בכל בקר לומר ברכת 'אלקי נשמה' (עיין שו"ע או"ח סימן ו סעיף א) שבה אנו מודים ומכירים שהשבת הנשמה לגוף הנה חסד אלקי, וכאשר יתן אדם את דעתו שהנשמה שבקרבו תלויה בבוראו שוב לא יגבה לבו ולא ירומז עיניו, שידע שהכל תלוי בבורא יתברך.

ואדם שמכיר בעבדה זו, כמה קל יהיו לו כל מצות הנתינה כמצות צדקה, מעשרות, בכורים ועוד, שמכיר ויודע שכל ממונו ופעל ידיו אינו אלא חסד אלקי עליו.

ועל פי זה נראה לבאר את הפסוק על דרך המליצה "נר לרגלי דברך ואור לנתיבותי" (תהילים קיט, קה) שכאשר יכיר האדם ב"נר" היא הנשמה (עיין שבת דף ל ע"ב) התלויה בבורא, מחשבה והפכה זו תביאהו "לרגלי דברך" שיתרגל ללכת על פי דברי ה', וההולך בדרך זו זוכה ליאור לנתיבותי.

השקעה כדאית

וכמה נאה ומשמח לראות שיש יהודים המכירים בעבודה זו, שהנם רק בעלי הפקדון על הממון שנתברכו בו מבורא העולם.

ספור אחד מני רבים שמעתי מבעל המעשה - אברך חשוב בירושלים - וכך ספר: 'אחד מבני משפחתי החליט לסייע בעדי מדי חדש בחדשו בסכום נאה. יום אחד נפגשנו, והלה התענין למצבי. לפתע אמר - "תשקיע גם אתה במה שאני משקיע ותרויח כמני!", "במה אתה משקיע?" - שאל האברך, "בד" - ענה קצרות. "מיום שהשקעתי בדך והתחלתי לתמוך בדך, זכיתי לשפע גדול, כבר קניתי ארבע דירות ועוד היד נטויה!..."

דרוש לְכַרְשֵׁת נְצָבִים

טובת הנסיונות

מצות התשובה

"כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום לא נפלאה היא ממך ולא רחקה הוא. לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה. ולא מעבר לים הוא לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה. כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו" (דברים ל, יא). ומפרש הרמב"ן (על התורה - כאן) שבצווי זה נצטוינו על עשיית התשובה.

ואם נתבונן נראה שמצוה זו אין אפשרות לקימה רק אם קדם לכן חטא, או עשה דבר שלא כשורה.

טובת היצר הרע

והנה רבים הם המתכעסים על היצר הרע שתפקידו להכשיל את האדם על כל צעד ושעל. וכבר אמרו חז"ל (קידושין דף ל ע"ב), 'אלמלא הקב"ה עוזר לאדם אין יכול לו', שהוא מלאך של אש, והאדם הוא בשר, גידים ועצמות, ודרך האש לכלות הבשר.

אך אם נתבונן נראה, שלולא היצר הרע המפתה ומפריע לאדם בעבודת ה', לא היה לאדם כלל שֶׁכֶר על מעשיו, שהרי אין לו על מה להתגבר כדי לעבד את ה', ועל מה יש לו לטל שֶׁכֶר?

נמצא שפעלת היצר הרע ופתויו מרבים את שכרנו בעולם הבא.

צדיקים בוכים

וּכְבַר אָמְרוּ חַז"ל (סוכה דף נב ע"א), 'לְעֵתִיד לְבֹא הַקַּב"ה מֵרָאָה אֶת הַיֶּצֶר הָרָע, צַדִּיקִים נִדְמָה לָהֶם כְּהַר גְּבוּהָ, וְרָשָׁעִים כְּחוֹט הַשְּׁעָרָה. הִלְלוּ בּוֹכִים וְהִלְלוּ בּוֹכִים, צַדִּיקִים בּוֹכִים וְאוֹמְרִים - הַיֵּאֵךְ יִכְלְנוּ לְכַבֵּשׁ הַר גְּבוּהָ כְּזֶה. וְרָשָׁעִים בּוֹכִים וְאוֹמְרִים - הַיֵּאֵךְ לֹא יִכְלְנוּ לְכַבֵּשׁ אֶת חוֹט הַשְּׁעָרָה הַזֶּה.'

וְלִכְאוּרָה קָשָׁה עַל מָה בּוֹכִים הַצַּדִּיקִים, הֲלֹא כָּל חַיֵּיהֶם נִלְחָמוּ וְגַם נִצְחוּ אֶת יְצָרָם הָרָע, וְאִדְרָבָא עֲתָה יֵשׁ לָהֶם לְשִׂמְחָה בְּקַבְּלַת שְׂכָרָם עַל עֲבוֹדַת יְגִיעַתָּם בְּמִשָּׁךְ כָּל יְמֵי חַיֵּיהֶם [וְנִרְאָה שְׂרָש"י הַרְגִישׁ בְּקִשְׁיָא זֶה, וְעַל כֵּן פָּרַשׁ 'שְׁנוֹזְכָרִים בְּצַעֲרָם שְׁהִיָּה לָהֶם לְכַבֵּשׁ הָרָשָׁע הַזֶּה בְּחַיֵּיהֶם].

וְעַל פִּי מַה שֶּׁבְּאַרְגּוֹ, שְׁעַל נִסְיוֹנוֹת הַיֶּצֶר וּפְתוּיוֹ מִקַּבְּלִים אֶת הַשְּׂכָר, נִרְאָה לְפָרֵשׁ, שְׁעַל דְּבַר זֶה מְצִטְעָרִים הַצַּדִּיקִים, שֶׁהִסְתַּלַּק מֵהֶם הַנִּסְיוֹן הַגָּדוֹל הַזֶּה שְׁהִיָּה מְבִיא לָהֶם שְׂכָר.

וּמִסְפָּר עַל הַגָּאוֹן ר' אֵלִיהוּ מוּיִלְנָא הַמְכַנֶּה 'הַגֵּר"א', שֶׁבְּרַגְעוֹ הֶאֱחָרוּנִים קָדָם פְּטִירָתוֹ בְּכָה וְהַחֲזִיק בְּצִיצִיּוֹתָיו וְאָמַר לְתַלְמִידָיו - "רְאוּ מִצְוֹת צִיצִית שֶׁהִיא מִצְוָה קְלָה וְאָדָם קוֹנֶה אוֹתָהּ בְּדַמִּים מוּעָטִים וְשִׂכְרָהּ רַב עַד מָאֵד, שְׁעַל יָדֶיהָ יִכּוֹל לְזַכּוֹת הָאָדָם לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבֹּא, וּמִכָּאֵן וְאֵילָךְ כִּשְׂאֵפֶטֶר לְבֵית עוֹלָמִי לֹא אוֹכֵל יוֹתֵר לְקִמָּה".

ולבי חלל בקרב

וּבְלִכְתָּךְ בְּדַרְךְ זֶה בְּאֵר מַה שֶׁהִתְפַּלֵּל דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם, "וְאַתָּה אֱלֹקִים ה' עֲשֵׂה אֹתִי לְמַעַן שְׂמֶךְ כִּי טוֹב חֶסֶדְךָ הַצִּילֵנִי כִּי עֲנִי וְאַבְיוֹן אֲנִי וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי" (תהילים קט, כא - כב), שְׂכָאֵן מַעִיד דָּוִד הַמֶּלֶךְ עַל עֲצָמוֹ וְאוֹמֵר שֶׁהִסְתַּלַּק מִמֶּנּוּ יֶצֶר הָרָע - "וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי", וְחָשַׁשׁ שְׂמָא מַחֲמַת זֶה שֶׁכְּבָר אֵין לוֹ נִסְיוֹנוֹת מֵיֶצֶר הָרָע הָרִי הוּא עֲנִי וְאַבְיוֹן בְּזִכְיוֹתָיו. וְעַל כֵּן מְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ "עֲשֵׂה לְמַעַן שְׂמֶךְ כִּי טוֹב חֶסֶדְךָ", שְׁיִיטִיב עִמוּ בְּמַדַּת הַחֶסֶד מְאוּצָר טוֹבוֹ הַגָּדוֹל.

וְהַמְתַּבּוֹנֵן יִרְאֶה שְׁעַל אִף שֶׁטָּרַח וְיָגַע אֲדוֹנָנוּ דָּוִד לַעֲקוֹר וּלְשָׂרֵשׁ אֶת יֶצֶר הָרָע עַד שֶׁהִגִּיעַ לְדַרְגָּה גְּדוֹלָה זֶה, וְכָאֲמָרוּ "בְּרַכִּי כְּשֶׁלּוֹ מִצּוֹם, וּבְשָׂרֵי כַּחַשׁ מִשְׁמֹן" (שם, כד), בְּכָל אִפְּן חָשַׁשׁ שְׂמָא יִתְמַעֵט שְׂכָרוֹ מַחֲמַת סְלוּק הַיֶּצֶר, וְעַל זֶה הִתְפַּלֵּל.

מתנת הנסיונות

טובה נוספת מצאנו בנסיונות, מלבד מה שגורמים לאדם לעלות מעלה מעלה בעבודת ה', עוד זוכה האדם העומד בהם שנפתחים לו שערי שמים בשפע עצום וכל טוב.

ספור הממחיש זאת כדלהלן:

כלם הפירו אותו, 'כלם' - לא בדיוק, בעקר הפירו אותו הפושעים שבאזור. שמו הלק לפניו ב'שוק האפר', שם הוא היה משג להערצה. גופו החסן והשרירי עם עבר הסטורי מפאר של ישיבה ממשכת בכלא, העלו את קרנו בעיני אנשי עולם הפשע, 'א. הגדול' הם כנו אותו בהערצה.

עד שיום אחד זה קרה, 'א. הגדול' חזר בתשובה...

בתחלה חשבו 'החברה' שזה עוד אחד מהגימיקים שלו, או תכנון של איזה פשע בסדר גדל שמתאים רק ל - 'א. הגדול'. אך הימים חולפים, ו - 'א. הגדול' רק מתחזק, שערותיו הארכות נגזזו, ואת מקומן תפסה תספרת קצוצה של בן ישיבה, הפאות בצדי הראש הוסיפו לו חן יהודי. א. הגדול תמיד הלך עד הסוף, וגם עכשו כשחזר בתשובה.

ההחלטה לגדל זקן באה מהר, ועמה גם ההחלטה לנסע לישיבה.

הוא נסע לישיבה לבעלי תשובה, שם הרגיש את מתיקות התורה, את האור והקסום שביהדות, והרגיש ששם מקומו.

ואז... התחילו הקשיים. היצר הרע, שראה את אחד מלקוחותיו הקבועים שעזבו, לא ותר. פתאום על כל צעד ושעל הרגיש הוא הפרעות ומניעות. טלפון בהול מאחד מידידיו לשעבר' בשכונה, הבהיר לו שהמטרה מחפשת אותו בנרות. תיק פלילי כבד מעברו 'המפאר' בעולם הפשע, רובץ על צוארו, וכעת החליטו אנשי החק לגבות את חובם. הוא הכיר את החקים, הענש הקל על עברה מסוג זה הנו כמה שנים מאחורי סורג ובריח. בעבר לא פחד מענשים כאלה, אך עתה שעזב הכל ושב בתשובה, קצת חשש מה יהיה?...?

הקשיים המשיכו בישיבה, החברותא כבר לא כל כך התאימה לו, וגם לא חברי החדר. מה לעשות, הוא התרגל לתת רק פקדות. חיי החברה שלו היו קשים מנשוא, 'לא לחיים כאלה יחלתי' - הרהר בדעתו.

דורש טוב על התורה

גם מצבו הפיננסי לא היה טוב. אמנם הישיבה דאגה לאכל ולינה, אבל לא לזה הוא רגיל, חשובים של - 'אם לקנות ומה לקנות', לא היו מכרים אצלו, 'קונים - ותמיד יש כסף!' - לכך התרגל. אך עתה כשכלתה פרוטה מן הכיס, הוא מצא את עצמו גם מחשב חשובים שכאלה.

מחשבותיו לקחווהו הרחק הרחק - 'מי תתחתן אתי? עם בחור חוזר בתשובה, עם תיק פתוח במשטרה, במצב פיננסי גרוע, ועם השגים רוחניים לא משהו?!'.

אך הוא החליט להתגבר על הקשיים ולהמשיך...

וגם היצר הרע לא ותר, ורקם לו תכנית משלו. נסיון קשה מנשוא. הנסיון הגיע בתזמון מדיק בשעה לחוצה באחד מימי ששי החמים. לאחר שלשה שבועות שלא היה בבית, הוא ירד מהאוטובוס ואתו תיק הנסיעות הגדול. הוא כתפו על כתפיו, והזדרז ללכת אל בית הכנסת השכונתי להתפלל 'מנחה גדולה', שם נטל חלק פעיל מאז חזרתו בתשובה. הוא נכנס לבית הכנסת, עדין לא התחילו. הוא הוריד את התיק הכבד מכתפיו ובא להתישב, אך מבלי משים הורידו על רגל אחד מהאנשים הכעסנים ביותר שהיו בשכונה, אם לא בכל העיר.

הלה התחיל לצעק במלוא גרונו, "פושע, עברן, אין לך עינים?" ועוד 'אמרי-שפרי' שיוצאים מפיו של אדם שלא למד לרסן את עצמו בשעת כעס. א. הגדול החליט שלא להשיב ולהתעלם, אך מידענו הכעסן ראה את זה כפגיעה אישית. 'לא רק שהוא מזיק לי, הוא עוד מתעלם ממני' - הרהר. הוא החליט ללמד לקח את הבחור הזה, הוא נגש אליו, דחפו והפילו על רצפת בית הכנסת לעיני כל המתפללים...

זה כבר היה מעבר לכל גבול. חלק מהמתפללים התכוננו לגרוע מכל, הם הכירו את א. הגדול מימים עברו. פגיעה ולו הקלה ביותר היתה הופכת את הפוגע למדמם במצב הטוב.

הם ראו את פניו של א. הגדול משתנים. הוא התקרב אל האיש והיה נראה מאים, ממש כמו בימים ההם. האיש הכעסן הבין שהפעם הוא טעה, וכנראה הטעות הזו תעלה לו ביקר, והוא התחיל לסגת אחורה...

איש מבין המתפללים לא העז להתערב. האיש הצועק ראה את א. הגדול מרים את ידו הבשרנית והשרירית אל - על, הוא עצם את עיניו וזכה לגרוע מכל.

כְּשֶׁהֲרָגִישׁ טְפִיחָה קְלָה עַל גִּבּוֹ הוּא הָעֵז לִפְתּוֹחַ אֶת עֵינָיו. א. הַגְּדוֹל נִרְאָה מְחִידָה, "סְלִיחָה, אֲנִי מִתְנַצֵּל!" - אָמַר, "לֹא הִתְכַּוְּנְתִי לְהַפְרִיעַ לָךְ, אֲתָה סוֹלֵחַ לִי?", מִיִּדְעֵנוּ הַכַּעֲסוֹן הֲרָגִישׁ שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לִפְלֵי. לִפְנֵי רִגְעַת הַמַּחְשָׁבוֹת שֶׁעָלוּ בְּרֹאשׁוֹ הָיוּ - 'כִּמָּה חֲדָשִׁים הוּא יִצְטָרֵךְ לְהִתְאַשְׁפֹּז לְאַחַר שְׁיִטְעֵם מִנַּחַת זְרוּעוֹ שֶׁל הַבְּרִיּוֹן הַמְּגֻדָּל?!', וְעַתָּה, שׂוֹאֵל אוֹתוֹ 'הַבְּרִיּוֹן הַמְּגֻדָּל' אִם הוּא סוֹלֵחַ. "כֵּן, כֵּן אֲנִי סוֹלֵחַ!" - גִּמְגַּם הָאִישׁ וּבֵרַח מֵהַמָּקוֹם.

סֵפֶר אֶחָד מֵהַמִּתְפַּלְלִים:

'אֲנִי נִדְהַמְתִּי מֵהַבְּלָגָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת. הַכִּרְתִּי אֶת א. הַגְּדוֹל, וְיָדַעְתִּי כִּמָּה כֹּחוֹת נִפְשׁ הַשְּׁקִיעַ בְּהַבְּלָגָה זוֹ. בְּאוֹתוֹ הֲרִגְעַתִּי בְּטוֹחַ שְׁכָל בְּעִוְתִי הַכִּלְלִיּוֹת וְהַפְּרִטִיּוֹת יִפְתְּרוּ וְיִסְתַּדְּרוּ.

וְאָכֵן, זְמַן קִצְרֵי לְאַחַר מִכֵּן נִסְגַּר הַתִּיק בְּמִשְׁטָרָה בְּאַרְחַ מְפֹלָא. זְמַן קִצְרֵי אַחַר כֵּךְ גַּם עָמַד מִתַּחַת לַחֶפֶז עִם בְּעֵלֵת תְּשׁוּבָה נֶאֱדָה וְחִסּוּדָה, וּמִיָּד לְאַחַר נִשְׁוֹאֵיו הַתְּקַבֵּל לְכוֹלֵל מְצֻלָּח. לְאַחַר תְּשׁוּעָה חֲדָשִׁים זָכָה לְבִן זָכָר. כֹּל זֶה בְּתוֹךְ אוֹתָהּ שָׁנָה. כִּיּוֹם, לְאַחַר כִּמָּה שָׁנִים, כְּשֶׁאֲנִי רוֹאֶה אֶת הָרֵב א. הַגְּדוֹל, אִיךְ הוּא שׂוֹקֵד בְּהַתְּמַדָּה וּמִקְבֵּל עַל הַבְּרִיּוֹת, אֲנִי נִזְכָּר בְּהַבְּלָגָה הַהִיא וְזוֹקֵף הַכֹּל לְזִכּוֹתָהּ...'

דרוש לפרשת וילך

הפתרון לזמנים קשים

הבנת הבעיה

בפרשתנו רואים אנו את אחד הפסוקים הקשים בתנ"ך, שאומר הכתוב - "וַיִּחְרָה אִפִּי בּוֹ בַיּוֹם הַהוּא וַעֲזַבְתִּים וְהִסְתַּרְתִּי פְנֵי מֹהֵם וְהָיָה לֹאֲכַל וּמִצָּאֵהוּ רְעוּת רְבוּת וְצָרוֹת וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל כִּי אֵין אֱלֹהֵי בְּקִרְבֵי מִצְאוֹנֵי הָרְעוּת הָאֵלֶּה" (דברים לא, יז). בפסוק זה אנו רואים שלא רק שהענש יגיע אלא גם שייבינו את הסבה לזה, וכשמבינים את הסבה אפשר למצא את הפתרון.

התרופה

כך גם בכל שלבי חיינו של האדם. אין אדם בארץ שכל ימי חייו יהיו נעימים ללא הפרעות, אכזבות ושאר דברים מצערים. לא פעם מרגיש האדם שהדבר שארע עמו עתה הוא קשה מנשוא, וחושב בדעתו כיצד יוכל להתגבר על הדבר הנורא הזה שקרה עמו, וכיצד אפשר להמנע ממנו להבא.

ואם נתבונן בהסטוריה נראה, שגם אדוננו דוד המלך העיד על עצמו שארעו עמו דברים נוראים, אך בד בבד כתב את הפתרון באמרו "לולי תורתך שעשעי אז אבדתי בעגני (תהילים קיט, צב) שלולי עסק התורה היה הוא אבד מרב צערו ועני נפשו. נמצא שיש תרופה לכל ההרגשות והדברים המצרים, והוא למוד התורה הקדושה.

תנאי התרופה

אך זאת צריך האדם לדעת, שתרופה וסגולה זו אינה מועילה לחצאין, אלא צריך שיהיה שקוע כל כלו בתורה הקדושה בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, וכמאמר הכתוב "והיה כעץ שתול על פלגי מים" (תהילים א, ג). וכבר דרשו חז"ל (בבא

קמא דף פב ע"א ועוד) 'אין מים אלא תורה'. וכששתול על פלגי התורה זוכה לקנין התורה המועילה לו בשעת דחקו.

ונראה לרמז כן בדברי הפסוק "והיה כעץ שתול" שתבת 'שתול' ראשי תבות ל'וי'לי ת'ורתך ש'עשעיי" - שרק כשהאדם שתול, זוכה הוא להנצל מכל צרותיו כדוד המלך בשעתו שאמר כן.

והנה, כל זמן שהאדם לומד כשהוא שבע ודשן ונכסים לו לרב, אין בלמודו ראייה שבאמת חפץ וחושק בתורה הקדושה, וזאת משום שכבר הזהירו חז"ל ואמרו (אבות פ"ד מ"ט) 'כל המבטל את התורה מעשר סופו לבטלה מעני' - ולפיכך אפשר שחושש שאם יתבטל מחמת עשרו, יצטרך בסופו לבטל את התורה מעני. לא כן כאשר עוסק בזמן דחוק ואף מצבו הכלכלי לא שפיר, אז מראה בזה שלמודו הוא אמתי ולומד משום שחושק בתורה הקדושה, שהיא "יקרה מפנינים" (משלי ג, טו). וזהו שאמרו חז"ל (ילקוט שמעוני קהלת פ"ב רמז תתקסח) 'תורה שלמדתי באף היא עמדה לי, הינו עמדה לי ליום דין שלא יוכל המקטרג לומר שכל למודו היה מפחד מאמר חז"ל שאמרו 'כל המבטל תורה מעשר סופו לבטלה מעני', אלא הלמוד היה מרב חשקו בה. וכדי שיוכל האדם ללמד בכל מצב גם כשקשה, צריך שהתורה תהיה חשובה בשבילו ששעשוע.

וזהו שאמר דוד המלך "לולי תורתך שעשעיי אז אבדתי בעניי" - שאם לא הייתה התורה שעשוע בשבילי ולא הייתי לומדה גם בשעות הקשות, אלא רק בשעות הנוחות שהיו לי עשר ונכסים וכל טוב, היה למלאך המקטרג פתחון פה ליום דין שכל מה שלמד הוא מחמת שחשש שיתקיים בו מאמר חז"ל שיכל המבטל את התורה מעשר סופו לבטלה מעני' ולא שחפץ בעצם הלמוד, ומול טענה כזו 'הייתי אובד בעניי'. אך עכשו שלמדתי את התורה באף ובצער, גם מלאך רע עונה בעל כרחו 'אמן', תורה זו עמדה לי להנצל.

מאה דפי גמרא

ספר לי אחד מגדולי תלמידי מרן הרב שך זצ"ל, שפעם אחת היה בשעת קבלת קהל בביתו של הרב. הרב קרא לו, ובקש שישב לידו וישמע ביחד אתו את כל צרותיהם של הפונים אליו. זה נכנס על קשיי הפרנסה, והשני על עניני רפואה, והאחר על שלום בית, כל אחד וצרתו שלו.

אותו תלמיד הרגיש שלא בנוח לשמע את כל הצרות והבעיות של הפונים אל הרב, אך הרב התעקש שישאר לידו.

לאחר כחצי שעה פנה אליו הרב שך ואמר לו - "שמעת עכשו כמה וכמה סוגים של בעיות של כלל ישראל, אך דע לה, שכל הצרות האלו נובעות פיון שאותם האנשים לא יודעים מאה דף גמרא בעל - פה, ואלו הם היו יודעים לא היו להם צרות אלו".

וכבר גלה דעתו מרן הרב שך זצ"ל, בהקדמה לספרו אבי העזרי על הרמב"ם (סדר נשים) וזה תכן דבריו: 'כבר אמר הכתוב (דברים לא, ז), "ומצאהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על פי אינ אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה", ויש לזקק שמתחיל "ברעות רבות וצרות" ומסיים "ברעות" לבד ולא אמר 'מצאונו הרעות והצרות האלה'. ובארתי, שלפי פשוטו רעות נקרא גוף הרעה, וצרות הוא מלשון צר, ואנקלוס מתרגם 'ועקן' הינו שמעיק לאדם, שלפעמים כשנמצא האדם במצב כזה שצר לו והעולם חשך בעדו, ונשבר רוחו בקרבו חוץ מהיסורין שיש לו על ידי גוף הרעה, וזה בא לו לאדם על ידי חסר האמונה ובטחון בה', ואין בקרבו ואז הוא עשוק ורצוץ כל הימים. אבל מי שיראת ה' נגעה בלבבו ומאמין בה' ובהשגחתו הפרטית, הצרות אינן צרות, ואין מעיק לו ואין מצר לו, וכמו שאמר דוד המלך "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי" (תהילים כג, ד), כי בכל מצא מנוח ותנחומין, וקוץ ה' יחליפו כח. ומשום כך אחרי שבא לו ההפך לאמר - "על פי אינ אלהי בקרבי", בטלה ממילא הצרות ורק הרעות הן רעות, ועל כן אמר "ומצאוני הרעות האלה".

ונאים הדברים למי שאמרם, שכל מי חיו של מרן הרב שך זצ"ל היו מלאים צרות ומכאובים, ומעולם לא העפיר הדבר את שלות רוחו, בידעו את סוד שמחת החיים.

זכנו ה' שנעסק בתורה הקדושה מתוך שלוה, השקט ובטח בכל כחנו, ונעשה רצונו כרצונו אמן ואמן.

דרוש לְפָרֶשֶׁת הָאֲזִינוּ

תּוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב וְשֶׁבְּעַל פֶּה

שְׂאֵל אַבִּיךָ

בְּפָרֶשֶׁת הַשְּׁבוּעַ מִצְאָנוּ שְׂאֵמֵר הַכְּתוּב "שְׂאֵל אַבִּיךָ וַיִּגְדֶּךָ זִקְנֶיךָ וַיֹּאמְרוּ לְךָ" (דברים לב, ז), וְאָמְרוּ חֲז"ל (שבת דף כג ע"א) שֶׁזֶהוּ הַמְּקוֹר לְחִיּוּב הַשְּׂמִיעָה לְכָל צְוִיֵי חֲז"ל, שֶׁהֵרִי צוֹתָה הַתּוֹרָה "שְׂאֵל אַבִּיךָ וַיִּגְדֶּךָ זִקְנֶיךָ וַיֹּאמְרוּ לְךָ" - שֶׁהֵם הַחֲכָמִים.

הַשְּׁמַיִם וְהָאָרֶץ

וְלֶךָ נָא רְאֵה לְמָה שֶׁכָּתֵב הַגָּאוֹן מֵהֶרַח"א גְּאֹגִין זצ"ל, בְּסִפּוֹר חַיִּים מִירוּשָׁלַיִם (דף קה סוע"ב, הוּבָא בְּסִפּוֹר זָכַר דְּבַר סִימָן כה) בְּשֵׁם הַר' אֶלְיָהוּ הַכֹּהֵן מְאִיזִמִּיר בְּסִפּוֹר מִנְחַת אֶלְיָהוּ (דף ב ע"ד) שֶׁכָּתֵב - 'תּוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב הִיא בְּבַחֲיַנְת זָכַר, שֶׁמְשַׁפֵּיעָה לַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה שֶׁהִיא בְּבַחֲיַנְת נִקְבָּה. וְכֵן הַשְּׁמַיִם הֵם בְּבַחֲיַנְת זָכַר, וְהָאָרֶץ בְּבַחֲיַנְת נִקְבָּה. וְכֵן יוֹם הוּא בְּבַחֲיַנְת זָכַר, וְלֵילָה בְּבַחֲיַנְת נִקְבָּה'.

וְנִרְאֶה לְבָאֵר עַל פִּי דְבָרֵינוּ לְמָה שְׂאֵמֵר הַכְּתוּב "הַשְּׁמַיִם שְׁמַיִם לֵה' וְהָאָרֶץ נִתֵּן לְבְנֵי אָדָם" (תהילים קטו, טז), וְהֵינּוּ שֶׁהַשְּׁמַיִם שֶׁהֵם בְּבַחֲיַנְת זָכַר - כְּאוֹתָהּ בְּבַחֲיַנְתָּ שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב, אֵינָם נִתְּנִים לְשִׁנּוּי, שֶׁכֵּן הוּא גַם כֵּן בְּתּוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב, שְׂאִין לָנוּ רְשׁוֹת לְנַגֵּעַ, לְהוֹסִיף אוּ לְחַדֵּשׁ בָּהּ דְּבַר, שֶׁכְּכֹתֵבָהּ וְכַלְשׁוֹנָהּ הִיתָה וְתִהְיֶה לְעוֹלָמִי עַד, לֹא כֵן בְּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוֹת לְחֲכָמִים לְהוֹסִיף וּלְחַדֵּשׁ. וְזֶהוּ שְׂאֵמֵר "הַשְּׁמַיִם שְׁמַיִם לֵה'" - הֵינּוּ הַתּוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב תִּשְׁאָר כְּכֹתֵבָהּ לְעוֹלָם כְּפִי שֶׁקִּבְּלָנוּ בְּהַר סִינַי מֵה', אֲבָל הָאָרֶץ הִיא הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה - "נִתֵּן לְבְנֵי אָדָם" אֵלוּ הַחֲכָמִים שֶׁהוֹסִיפוּ וְחַדְּשוּ בָּהּ.

יומם ולילה

ועל פי זה יש לבאר עוד מאמר הפתוב "והגית בו יומם ולילה" (יהושע א, ח), שלכאורה על פי התורה היום מתחיל מהלילה, שנאמר "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד" (בראשית א, ה), הרי שפתח בערב תחלה. ואם כן היה לומר בלשון הפסוק 'והגית בו לילה ויום', ומפני מה כתב להפך? ועל פי המתבאר מישב הדבר, שפיון שהיום הוא בבחינת זכר - כהתורה שבכתב, והלילה בבחינת נקבה - כהתורה שבעל פה, התורה שבכתב קודמת לתורה שבעל פה, שאמרו חז"ל (אבות פ"ה מכ"א) 'בן חמש למקרא, בן עשר למשנה... בן חמש עשרה לתלמוד', ולכן הקדים תחלה את היום ואמר - "והגית בו יומם ולילה".

זכרון ושכחה

ובזה יבאר עוד מה שכתבו המפרשים (עיין בספר דרכי תשובה יו"ד סימן א ס"ק ז), שהזכרים יש להם זכרון יותר מהנקבות, ושמים מורה עליהם 'זכרים' - מלשון 'זכרון', לא כן הנקבות ששמותיהם 'נשים' מלשון 'תשי' (עיין דברים לב, יח), דהיינו שכחה. ולכן השוטה התורה שבכתב לזכר, שמכיון שהיא כתובה לא יכולה להשכח. לא כן התורה שבעל פה, שקדם שהיתה כתובה פעמים והיתה נשכחת (ולכך נכתבה אחר כך) ולכן השוטה לנקבה.

הכופרים בתורה

במהלך ההסטוריה היו אנשים שכפרו בתורה שבעל פה והאמינו רק בתורה שבכתב. ועל פי מה שהתבאר נראה שגרמו בכפירתם להפרדת היחוד זכר ונקבה העושה פרות, ומעמידים את התורה שבכתב - שהיא בחינת זכר, לבדה, וידוע שהזכר לבדו לא עושה פרות.

והמתבונן יראה שאף אמונתם בתורה שבכתב לקויה היא, שהרי מפרש בתורה שבכתב "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (דברים יז, א) ו"שאל אביך ויגדך" (דברים לב, ז, ועיין עוד בשבת דף כג ע"א). נמצא שכשלא נשמעים לדברי חז"ל כופרים בזה בצווי זה המפרש בתורה. ואכן כפי שנראה ממהלך ההסטוריה, במשך השנים זנחו אף את התורה שבכתב "ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם" (תהילים קו, לה).

וּמִגֵּד, רְבוּתֵינוּ הַקְדוּשִׁים הִיוּ דְבוּקִים בַּתּוֹרָה שֶׁבָעַל פֶּה בְּכָל כַּחַם, וּמַעֲשֵׂה אֶחָד מִנֵּי רַבִּים יַעֲיֵד עַל כָּךְ.

הַגָּאוֹן ר' בְּרוּךְ דֵּב לִיבּוּבִיץ' זצ"ל בֵּעַל ה'בְּרֵכַת שְׁמוּאֵל', הִיָּה מְבִטֵל עֲצָמוּ בְטוֹל מְחַלֵּט אֶל מוֹל פְּנֵי רַבּוֹ הַגָּאוֹן ר' חַיִּים מְבִרִיסְק זצ"ל. סִבֵּר הוּא - שֶׁרַבּוֹ הוּא אֶחָד מִמַּעֲטִיקֵי הַשְּׁמוּעָה שֶׁל דְּרָךְ הַלְמוּד דוֹר אַחַר דוֹר עַד מִשָּׁה רַבֵּנוּ.

בְּשִׁמְחַת תּוֹרָה, כְּשֶׁהִיוּ רוֹקְדִים עִם סִפְרֵי הַתּוֹרָה, הִיָּה ר' בְּרוּךְ דֵּב נוֹטֵל אֶת סִפְרוֹ שֶׁל רַבּוֹ 'חֲדוּשֵׁי ר' חַיִּים הַלּוֹי' וְרוֹקֵד עִמּוֹ עַד כְּלוֹת הַכַּחוּת, בְּאִמְרוֹ - "כְּמוֹ שֵׁשׁ עֵינָיִן לְרִקֵּד עִם הַתּוֹרָה שֶׁבְּכֵתָב, כִּי יֵשׁ עֵינָיִן לְרִקֵּד עִם הַתּוֹרָה שֶׁבָעַל פֶּה".

וּבְזֶה יֵרָאֶה לְבָאֵר מֵאֵמֶר הַכְּתוּב "לְעוֹלָם ה' דְּבָרְךָ נִצַּב בְּשָׁמַיִם לְדוֹר וָדוֹר אֲמוֹנֶתְךָ כּוֹנֵנֶת אֶרֶץ וְתַעֲמֵד" (תהילים קיט, פט - x), שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁבְּכֵתָב נִקְרָאת דְּבוּר שֶׁמִּפְרָשׁ בָּהּ הַרְבֵּה פְעָמִים וַיִּדְבֵּר ה'", לֹא כֵן הַתּוֹרָה שֶׁבָעַל פֶּה לֹא יִמָּצָא בָּהּ אֵלָא לְשׁוֹן אֲמִירָה: 'אֵמֶר אַבִּי', 'אֵמֶר רַבָּא' וְכדוּמָה. וְכִבֵּר הַתְּפָרֵשׁ שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁבְּכֵתָב הִיא בְּחֵינַת שְׁמַיִם, וְזֶהוּ שֶׁאֵמֶר הַכְּתוּב כִּנְגֵד אוֹתָם כּוֹפְרִים הַמֵּאֲמִינִים רַק בַּתּוֹרָה שֶׁבְּכֵתָב וְאוֹמְרִים "לְעוֹלָם ה' דְּבָרְךָ נִצַּב בְּשָׁמַיִם", שֶׁרַק בַּתּוֹרָה שֶׁבְּכֵתָב שֶׁהִיא בְּדְבוּר וְכִנְגֵד בְּחֵינַת שְׁמַיִם, יֵשׁ לְהֶאֱמִין, שֶׁהִרִי הִיא נִצְבֵּת עַל מַתְּכַנְתָּהּ לְעוֹלָם, לְזֶה הוֹסִיף דוֹד הַמֶּלֶךְ וְאֵמֶר "לְדוֹר וָדוֹר אֲמוֹנֶתְךָ כּוֹנֵנֶת אֶרֶץ וְתַעֲמֵד" - שֶׁהָאֲמוֹנָה הָאֲמִתִּית הִיא אִם מֵאֲמִין בַּתּוֹרָה שֶׁבָעַל פֶּה שֶׁהִיא בְּבְחֵינַת אֶרֶץ, וְאֲמוֹנָה כְּזוֹ נִשְׁאֲרֵת לְקִיּוּם וְאֶרֶץ זְמַן - "וְתַעֲמֵד".

וְנִסִּים בַּתְּפִלָּה שֶׁאֲנוּ אוֹמְרִים בְּכָל בִּקְר - 'אֲבִינוּ אֵב הֶרְחֵק, הַמְּרַחֵם רַחֵם נָא עֲלֵינוּ וְתֵן בְּלִבֵּנוּ בִּינָה לְהַבִּין, לְהַשְׁכִּיל. לְשִׁמוּעַ, לְלִמּוּד וְלִלְמֹד. לְשִׁמּוֹר וְלַעֲשׂוֹת וְלִקְיָם אֶת כָּל דְּבָרֵי תִלְמוּד תּוֹרָתְךָ בְּאַהֲבָה. וְהָאֵר עֵינֵינוּ בַּתּוֹרָתְךָ. וְדַבֵּק לְבָנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וַיְחַד לְבָבֵנוּ לְאַהֲבָה וְלִירְאָה אֶת שְׁמֶךָ. לֹא נְבוֹשׁ וְלֹא נִפְלֵם וְלֹא נִפְשֵׁל לְעוֹלָם וָעַד. אָמֵן וְאָמֵן.

דרוש לפרשת וזאת הברכה

"סוף כל האדם" (קהלת ז, ב)

השאיפה האחרונה

פרשתנו היא הפרשה האחרונה בתורה, בה אנו קוראים על פטירת משה רבנו מקבל התורה, וככתוב "ומשה בן מאה ועשרים שנה במתו לא כהתה עינו ולא נס לחה" (דברים לד, ז). ופרש רש"י "לא כהתה עינו" - אף משמת. "ולא נס לחה" - לחלוחית שבו. לא שלט בו רקבון ולא נהפך תאר פניו.

כל אדם שואף שבהגיע זמנו להפטר מן העולם, תהיה מיתתו שלמה, קלה וקלילה, ללא צער, יסורים או מחלה ממשכת. לדבר זה שאף גם בלעם הרשע, באמרו "תמת נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמהו" (במדבר כג, י), ופרשו חז"ל (עבודה זרה דף כה ע"א) שפממה היתה למות מיתת האבות הקדושים, אברהם, יצחק ויעקב, שנקראו ישרים. וזאת משום שלצדיקים אין צער המיתה גדול, ונדמה הוא כימשחל בינתא מחלבא' (פרוש - כמו שמוציאים שערה מכוס חלב). לא כן הרשעים שקשה מיתתם ביותר (עיין מועד קטן דף כח ע"א), שיש סוגי מיתת הקשים לאדם עד מאד 'כחזרא בגבבא דעמרא דלאחורי נשרא' (פרוש - כענפי הקוצים הנסבכים בגזת הצמר, וכשאדם נותקם בחזקה ומשליך לאחור, אי אפשר שלא ינתק הצמר עמהם), או 'כפטורי בפיי ושט' (פרוש - מקום יש באוקינוס שאינו מקבל ברזל - ונקרא פיום משלש ברמודה - ומחברין לוחות ודפנות הספינה על ידי חבלים ועקלים שתוחבין בנקביו, ותוקעין אותו בדחק לפי שהם גסין כמדת הנקב. עיין ברכות דף ח ע"א, וע"ע במדרש רבה ויקרא פרשה ד, פסקה ב).

ובספר בן יהוידע (שבת דף ל ע"ב ד"ה קם מלאך המות) כתב פרוט מדיק לגבי מיתת האדם - יש בענין המיתה שלשה סוגים: האחד - המון העם שמתים על ידי מלאך המות. והשני - צדיקים גמורים שאינם מתים על ידי מלאך המות אלא על ידי נשיקה, והינו שיתגלה לעיניהם אור השכינה והוא מושך נפשם מקרבם כאבן השואבת שמושכת הברזל מרחוק (הנקרא מגנט). ועל זה אמרו רבותינו ז"ל בגמרא 'כמשחל בינתא מחלבא', אך לא יזכה האדם לכך שתהיה נפשו יוצאה

מגופו על ידי אור השכינה שיתגלה לעיניו אלא אם כן הוא מוסר נפשו ברצונו הטוב, אבל ודאי הגוף החמרי קשה עליו הדבר הזה, ולכך צדיקים אלו יתגלה לפניהם אותה שעה מלאך המות מרחוק ולא יגע בהם, ורק הם כשיראוהו ירעדו ממנו פן יקח נפשם בידו, ואז תכף יהיה להם רצון טוב למסר נפשם ביד השם יתברך, וכיון שנעשה להם רצון טוב בכך אז תכף יתגלה לפניהם אור השכינה וימשך נפשם מגופם, נמצא שיצאה נפשם בנשיקה. והסוג השלישי הם האבות ומשה ואהרן ומרים שלא הצרכו שיתגלה לפניהם מלאך המות, ולא נראה כלל לפניהם בעת שיצאה נפשם בנשיקה, ועל זה אמרו בגמרא לא שלט בהם מלאך המות, הינו שלא שלט בהם כלל אפלו בראיה בעלמא להפחידם, שלא היה לו יכלת להתראות לפניהם'.

והנה בלעם שידע כל זאת, התפלל ויחל שצער מיתתו יהיה יותר מהצדיקים הגמורים שצער מיתתם הוא 'כמשחל בינתא מחלבא', שחפץ היה למות מיתת האבות הקדושים, שהיא הדרגה העליונה מכלם.

והטעם למיתת הצדיקים שהיא קלה כל כך, משום שכל שנות חייהם כמהו וכספו לאור העליון, וטהרו את החמר ככל שיכלו. נמצא שאף החמר אצלם קדוש הוא, שלא חברו את גופם לשום דבר גשמי מעניני העולם הזה, והגם שחיו בעולם הזה היתה נשמתם מרחפת בעולמות העליונים, ועל כן אין יציאת הנשמה מן הגוף קשה עליהם כלל. וכן מפרש בזהר הקדוש (ח"א דף צח ע"א) שינשמתו של הצדיק מתאווה אימתי תצא מן העולם הזה שהוא הבל, כדי להתענג בעולם הבא'.

לא כן הרשעים ששקעו עצמם בתאוות גשמיות, אשר פגמו גם בנשמה, כשמגיע העת לעזב את העולם הזה שנקשרו אליו בכל גופם ונפשם, כמה יקשה הדבר עליהם.

דגמא לזה - שח לי אדם בעל בשר ועב כרס, 'מיזם ליום משקלי עולה ועולה. השומן המרבי יכול לגרם לי למחלות רבות, מלבד הרגשת חסר הנוחות והסרבול המתמיד'. "אולי תעשה דיאטה לכמה זמן ותוריד כמה קילוגרמים עודפים" - אמרתי. הלה ענה לי - "האם אתה יודע כמה כסף השקעתי בכל קילו, כמה כמיות של בשר אכלתי, כמה עוגות ועוגיות מינים ממינים שונים קניתי ואכלתי" - וכבר התחיל לחשבון לי את סך האכל שקנה רק בשנה האחרונה, ואכן הגיע לסך מכבד מאד. "על כל ההשקעה הגדולה הזו אתה מיעץ לי לותר בקלות כזו? לא ולא!" - פסק את פסקו.

ומדבריו למדתי שאם מכמה קילוגרמים מיתרים קשה לאדם להפרד לאחר שהשקיע בהם, עד כמה יהיה קשה לו להפרד מכל גופו?

יום המיתה

אך כמה מבני האדם חושבים על אותה משאלת לב של בלעם "תמת נפשי מות ישירים" בכל יום? מעטים מאד! וזהו משום שהיצר הרע גורם לאדם שלא לחשב מחשבות אלו, המעוררות את האדם לתשובה ולהתנער מהעסק בעניני העולם הזה ומנעמיו. שהרי אחת מהדרכים להלחם ביצר הרע היא 'יזכיר לו יום המיתה' (עיין ברכות דף ה ע"א).

ועל דבר זה אמרו חז"ל (שבת דף לא ע"ב), שהקב"ה מצר ואומר - 'לא דיין לרשעים שאינן חרדין ועצבין מיום המיתה אלא שלבם בריא להן כאולם'. שאלו היו חרדים ועצבין מיום המיתה היו שבים מרשעותם, ולכל הפחות לא היה לבם בריא להם כאולם.

ואכן, משה רבנו, אדון הנביאים, השתבח בכך שבמותו "לא כהתה עינו ולא נס לחה", להודיע ולהודיע שאין שבח גדול מזה. כי אות הוא שכל ימי חייו קדש את הגוף הקמרי באפן נורא ונשגב, עד שלא שולט בו שום דבר מעכירות החמר.

וזהו עמק דברי חז"ל (עיין ברכות דף יח ע"ב) באמרם 'צדיקים אפלו במיתתן קרויים חיים', שאין רשם יום המיתה משפיע עליהם.

ועל פי זה נראה לפרש מה שאמרו בגמרא (תמיד דף לב ע"א) 'מה יעשה אדם ויחיה? ימית עצמו. ומה יעשה אדם וימות? יחיה עצמו!' - שאם רוצה האדם שגם לאחר מיתתו יחשב כחי, כל ימיו יזכר את יום המיתה, ובזכירה גרידא אין הדבר מספיק, אלא ממש צריך לדמין ולחוש את הדבר. וזהו שאמר 'ימית עצמו', ובזה יתגבר על יצרו ויחשב לצדיק, ויצדיקים במיתתן קרוין חיים. וכן להפך, אדם שרוצה שיכלה זכרו לאחר מיתתו 'יחיה עצמו', כדרך הרשעים האומרים "אכול ושתו כי מחר נמות" (ישעיה כב, יג).

דגמא מוחשית ל'יזכיר לו יום המיתה', ול'ימית עצמו' - ספר הדרשן הנודע ר' יעקב גלינסקי זצ"ל - 'אני תלמיד ישיבת בובהרדוק - שם חנכו אותנו לבוז לכל הבלי העולם הזה, וליזכיר לו יום המיתה בכל צעד ושעל. באחת הפעמים החלטתי לעשות מעשה נועז שיגרם לי תזכרת לכל חיי, של יום המיתה. המעשה היה ללכת בחצות לילה אל בית הקברות, שם בין המצבות הלבנות מצוי מקנה

טְהֵרָה שְׁבוּ מְטֵהִים אֶת הַמֵּתִים. 'אֲטַבֵּל כְּמָה טְבִילוֹת שָׁם, בְּיָדַי יוֹסִיפוּ לִי יִרְאֵת שְׁמַיִם' - הִרְהַרְתִּי. וּמִמְחֻשְׁבָּה לְמַעֲשֵׂה, עוֹד בְּאוֹתוֹ הָעֶרֶב יִצְאֵתִי אֶל בֵּית הַקְּבֻרוֹת. דְּמַמַּת מִוֹת קִדְמָה אֶת פְּנֵי, הָרוּחַ הַשּׁוֹרְקֵת הוֹסִיפָה לִפְחַד שֶׁהַתְּגַנֵּב בְּלִבִּי, אֲךָ אֲנִי כִתְלָמִיד נוֹבְהֵרְדוּק, לֹא נִכְנַע וְדָבַק בַּמְטָרָה.

לְאַחַר מִסְפָּר דְּקוֹת הַגַּעְתִּי אֶל הַמְּקוֹה. חֵישׁ מֵהַר הַתְּפֻשְׁטִי וְיִרְדְּתִי לְמְקוֹה, לְפִתְעַ הַרְגֵשְׁתִּי שְׁאֲנִי דוֹרֵךְ עַל גּוֹפָה, כְּמַעַט פְּרָחָה נִשְׁמַתִּי. מֵרַב פֶּחַד וּבִהְלָה כָּל כַּחוֹתִי עֲזוּבוֹנֵי וְהִתְחַלְתִּי לְשַׁקֵּעַ בְּמֵי הַמְּקוֹה. שְׁנִיּוֹת שֶׁל בְּהֵלָה, וְהִנֵּה הַגּוֹפָה מִתְרוֹמָמֶת מֵהַמַּיִם, הַפְּנִיִם הָיוּ מְכָרוֹת לִי - אִם כִּי קִצַּת מְבֵהֵלוֹת - הִיָּה זֶה אֶחָד מִחֻבְרֵי לִישִׁיבָה, שְׁגָם הוּא חָשַׁב עַל הָרַעְיוֹן הַיְחוּדִי וְהַמְּקוֹרֵי שְׁלִי, וְהַקְּדִימְנִי.

הִרְהַרְתִּי בְּדַעְתִּי - 'אֵיזָה בְּעַל גְּאוּנָה אֶתָּה יַעֲקֹב, אֵלֹהֵי הָיִיתָ סְבוּר שֵׁישׁ עוֹד בַּחוּרִים מְכֻשָּׁרִים כְּמוֹךְ שֶׁחָשְׁבוּ עַל רַעְיוֹן זֶה לֹא הָיִיתָ נִבְהַל. עֲכָשׁוּ שֶׁחֻשְׁבַּת שְׁרָק אֶתָּה הַמְּכֻשָּׁר מְכֻלָּם, וְרַק אֶתָּה מְצֵאֵת אֶת הָרַעְיוֹן הַגְּדוֹל הַמוֹבִיל לִירְאֵת שְׁמַיִם, נִבְהַלְתָּ כְּהוֹגֵן'.

רְקִבּוֹן הַגּוֹפָה

גַּם לְאַחַר הַמִּיתָה עֲצָמָה, נִכְרַ הַהִבְדָּל בֵּין אֵלֹהֵי שְׁמַתוֹ "מוֹת יִשְׂרָאֵל" לְבֵין אֲחֵרִים. מֵאֲרַע שֶׁל פְּתִיחַת הַקְּבֹר לְאַחַר פְּטִירַת הָאָדָם הוּא מֵאֲרַע נְדִיר, בְּדֶרֶךְ כָּלֵל אֲסוּר לְפִתּוֹחַ אֶת הַקְּבֹר וּלְהִזִּיז אֶת הַמַּת מִמְּקוֹם קְבוּרָתוֹ הָרֵאשׁוֹן. כָּל מִי שֶׁהִתְעַסֵּק אִי פַעַם בְּדַבְרֵים כְּאֵלֶּה וְשִׁכְמוֹתָם יוֹדַע, שֶׁהַטָּקָס לֹא נַעֲמִים בְּכָלֵל, וְלֹא רַק בְּגִלְל פְּתִיחַת הַקְּבֹר, אֲלֹא בְּעֵקֶר בְּגִלְל הַרִיחַ...

הַרְקִבּוֹן שֶׁבְּגוֹפָה מְדִיף רִיחַ נוֹרָא. הוֹצֵאֵת הַגּוֹפָה מֵהַקְּבֹר גַּם הִיא לֹא נַעֲמָה כָּלֵל, וּבִיחוּד כִּשֶׁהַגּוֹפָה מִתְפָּרֶקֶת וְנִרְקֶבֶת בֵּינָדִים. אֲךָ מְעִידִים אוֹתָם הָעוֹסְקִים בְּמִלְאָכָה, שֶׁבְּכָל פַּעַם שֶׁנִּצְרָכוּ לְהוֹצִיא גּוֹפָה שֶׁל צִדִּיק אוֹ צְדָקָת, הַגּוֹפָה נוֹתְרָה שְׁלֵמָה וּמוֹצָקָה, וּבְעֵקֶר לֹא רִיחַ.

לְפָנַי כְּמָה עֲשָׂרוֹת שָׁנִים הֶעֱלוּ אֶת גּוֹפַת הָאָדָם מִשְׁטַפְּנוֹשֵׁט וְצִ"ל לְאֶרֶץ הַקְּדוֹשׁ. הָעוֹסְקִים בְּמִלְאָכַת הַקְּדוֹשׁ הַעִידוּ שֶׁכִּשֶׁהוֹצִיאוּ אֶת הַגּוֹפָה מֵהַתְּכָרִיכִים הַיִּשְׁנִים, הִיא הִיָּתָה שְׁלֵמָה, וְהַפְּנִיִם הָיוּ מְאִירוֹת. אֲפִלּוּ טְפוֹת אַחְדוֹת שֶׁל מַיִם נִשְׁאָרוּ עַל הַזָּקֵן מֵהַטְּהֵרָה שֶׁעָשׂוּ לְגוֹפָה לְפָנַי לְמַעַלָּה מִשְׁמוֹנִים שָׁנָה סְמוּךְ לְקְבוּרָה. נִרְאָה הִיָּה הַדְּבָר כְּאֵלֹהֵי זֶה עֵתָה נִקְבֵר הַצְּדִיק.

הוכחה זו היא עוד אחת מההוכחות הרבות שמשה אמת ותורתו אמת, ושהתורה לא רק 'נותנת חיים לעושיה' (עיי'ן אבות פ"ו מ"ז), אלא גם מגנה ומצילה את האדם לאחר מיתתו בשאול.

ולא לחנם הזהירו חז"ל ואמרו (סנהדרין דף מז ע"א) 'אין קוברין רשע אצל צדיק', כי בעוד הצדיק כל מי חיייו כסף והשתוקק להדבק בבוראו, ומחמת זה נשמר גופו שלם ללא ריח ורקבון, אצל הרשע הכל ההפך, וכיצד אפשר לתנם זה אצל זה?

ספור נורא הובא בספר שיח שרפי קדש (ערך תשובה) שספר הרב הקדוש הרבי מאלפסנדר זצוק"ל, 'פעם אחת היו נוסעים ארבעה יהודים סוחרים מעיר מקוה אודות מסחרם למדינת פרייסין, ובמקום שהוא לא היו דרים יהודים. קרה מקרה שאחד מהסוחרים חלה על הדרך ומת, ובמקום שהוא לא נמצא בית קברות יהודי. לקחו שאר הסוחרים את המת ונסעו לאיזו עיר, אולי ימצאו שם בית קברות יהודי לקברו. ויהי כי ארצה להם הדרך והמת התחיל להסריח, התמרמרו והצטערו מאד, עד שהתחילו לבכות על הקורה אותם. עד שבאו לכפר אחד ונכנסו לבית המרוח לשתות מעט יי"ש להפיג צערם. בהיותם שם שאלו על בית קברות יהודי, אמר להם המוזג - "במקום קרוב בתוך היער יש בית קברות ישן של יהודים". חיש מהר עלו על מרכבת הסוסים ונסעו אל היער לראות. כשהגיעו אכן ראו את בית הקברות, והכירו בו שהוא בית קברות של יהודים מחמת הכר מצבות. שמחו הסוחרים מאד שמצאו מקום קבר שיוכלו לקבר את חברם הסוחר. חיש מהר חפרו שם קבר וקברו את חברם המת. ויהי כי התחילו לפנות ממקום קבורתו, פתאום נתעורר רוח סערה ושמעו קול - "קחו את המת הזה מכאן, שאינו ראוי להיות נקבר אצלנו!", תכף הביטו מאחריהם על מקום הקבר של אותו המת, וראו שהקבר פתוח והמת מוטל מחוץ לקבר. מיד לקחו את המת וחפשו מקום אחר בבית הקברות הזה רחוק ממקום זה וקברוהו שמה. ושוב תכף כשהתחילו ללכת ממקום קבורתו נעשה רעש כמקדם ושמעו קול - "קחו את המת מכאן!", כשהביטו על הקבר שקברו שוב ראו שהקבר פתוח והמת מוטל בחוץ.

ויהי כי ראו שאין להם עצה, נטלו את המת וקברו אותו סמוך ממש לגדר בית הקברות מבפנים, ובקשו מחילה מהמתים ואמרו - "אף שאיש זה אינו ראוי להקבר אצלכם, אנא רחמו על המת הזה לקבלו, כי אין לנו שום עצה ומקום לקברו".

באותו הלילה חלמו כל הסוחרים חלום שהמת מנח מחוץ לגדר בית הקברות בצד השני. ויהי כי הקיצו, הביטו איש על פני רעהו, ולא אמרו דבר, כי לא היה ביכלתם לעשות כלום.

לאחר ימים מספר החליטו לשוב לעירם. ואיך שהכינו עצמם לסע לדרךכם, לפתע ראו את גופת המת משלכת לפני הסוסים. החליטו להשמע לחלום וקברו אותו מחוץ לגדר ואחר כך נסעו משם.

כשבָּרְרוּ לְאַחַר זְמַן אֵילוּ מֵתִים הָיוּ קְבוּרִים בְּבֵית הַקְּבֻרֹת הַזֶּה, נוֹדַע לָהֶם שֶׁהָיוּ שָׁם יְהוּדִים שֶׁהָאֲמוֹת גָּזְרוּ עֲלֵיהֶם שְׂמֵד וְנִהְרְגוּ עַל קִדְשַׁת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר מִדְּרַגָּתָם לְמַעַלָּה וּלְמַעַלָּה אֲשֶׁר עֵין לֹא רָאֲתָהּ, וְלֹא יָכְלוּ לְסַבֵּל אִישׁ אֲשֶׁר צָרִיךְ עוֹד לְבוֹא בְּעֵנְשֵׁינָם וּגְיֵהֶנָם.”

וְכַעַת בְּזִמְנֵן חֲתוּם הַתּוֹרָה, כְּשֶׁנִּמְצְאוּ אָנוּ בַּפְּרָשָׁה הָאֲחֵרוֹנָה וְעוֹמְדִים אָנוּ שׁוֹבִים לְפָנֵי פְתִיחַת מַחְזוֹר חֲדָשׁ שֶׁל לְמוֹדָהּ, כָּאֵן הַמְּקוֹם לְשִׁים עַל לְבָנוּ אֵת כַּחַם שֶׁל הַתּוֹרָה וְהַמְּצוֹת עַד כְּמָה מְשִׁפִּיעִים, שׁוֹמְרִים וּמְגַנְנִים עַל לומְדֵיהֶם וְעוֹשֵׂיהֶם!

ספר
דזרש טוב

דרושים על מועדים וזמנים

הודפס לראשונה בשנת תשנ"ד לפ"ק
ועכשיו יוצא במהדורה שלישית ומנוקדת ע"י
אדגון "בעזרת השם" שנת תשפ"ב לפ"ק
מאת הצב"י אפרים כחלון ס"ט

להורדת ספרי
הרב אפרים כחלון שליט"א סרוק:

<https://www.beezrathashem.org/ebooks>

BEZRAT HASHEM INC.

www.BeEzratHaShem.org

כל הזכויות שמורות לארגון "בעזרת השם"

יצירת קשר עם הרב אפרים כחלון: 054-8447655

RabbiEfraim@BeEzratHaShem.org

דְּבַרֵי פְתִיחָה

"אודה ה' מאד בפי ובתוך רבים אהללנו" (תהלים קט, ל), על הזכות להוציא ספר נוסף בסדרת 'דורש טוב' העוסק בענייני ומועדי השנה.

וכבר אמר שלמה המלך עליו השלום בחכמתו "שמחה לאיש במענה פיו ודבר בעתו מה טוב" (משלי טו, כג). ואכן כמה שמחה יש לאיש כששואלים אותו דבר והוא יודע, ולא מגמגם ומסתפק בדבר (עיין קידושין דף ל ע"א).

אך לא די בענייני תשובות הקולעות אל השערה, לאמתה של תורה, שעל כל אחד ואחד מוטלת החובה להפיץ את אור התורה ולקרב את עם ישראל לאביהם שבשמים. דבר זה נתן לעשותו בהזדמנויות שונות כאשר צריך האדם לדרש ולדבר בפני קהל שומעי לקחו, וכשדורש היטב מענין המאורע אזי מתקיים בו גם סוף הפסוק "ודבר בעתו מה טוב".

ענין זה של שאלות ודרשות מענינו של יום מראש צורים אראנו מתקנת מנהיג ישראל משה רבנו עליו השלום, וכמו שאמרו חז"ל (מגילה דף לב ע"ב) 'משה תקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין בענינו של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת, הלכות חג בחג'.

זכני ה' יתברך להעלות דרשות מספר המקיפים את כל תקופת השנה על כל מארעותיה, מראשית שנה עד אחרית שנה, כך יהיה בנקל לכל אחד ואחד לעבר על הדרוש אשר לבו חפץ וכך יוכל להקהיל קהלות ברבים ולקרב את עם ישראל לתורה ולמצות. השתדלתי מאד מאד שיהיו הדברים שוים לכל נפש, כדי שכל אחד ואחד מעם ישראל יוכל להגות בספר זה ולהבין את כל הדברים הכתובים בו.

יהי רצון שפה יתן ה' וכה יוסיף להרבות חילים בעם ישראל ובתורתו, עדי ביאת יגון ואליה אמן.

והנה סמוך ליציאת ספר זה לאור עולם, הכינו שבר על שבר בפטירת מורנו ורבנו רבן של ישראל מרן הראשון לציון רבי עובדיה יוסף זצ"ל, והתקיים בנו מקרא שכתוב "ולב נמס ופיק ברכים וחלחלה בכל מתנים" (נחום פרק ב, יא). הוא היה מאיר דרכנו ונר לרגלנו, את פסקיו וספריו אנו שותים בצמא, ולאורו ולנתיבתו הלכנו. ועתה לא נותר אלא לדמע ולומר - "רוח אפינו משיח ה' נלכד בשחיתותינו אשר אמרנו בצלנו נחיה בגוים" (איכה ד, כ), ויהיה חבור זה גם לעלוי נשמתו הטהורה אמן.

וְחִקֵּף לְשִׁמוּעָה הַרְעָה, יִשְׁבְּתִי לְאַרְץ וּבְעוֹד עֵינַי יִרְדּוּ מִים מֵאֵין הַפּוּגוֹת, קוֹנְנִתִי אֶת הַקִּינָה
הַזֶּה אֲשׁוּר לִפְנֵיכֶם:

אֵילָן בְּבוֹת

לְמִי אֲבָבָה וְכִף אֲבָה בְּבִכֵי תְמָרוֹרִים	עַל הָאֵי שְׁפָרָא דְבְּלִי בְּאַרְעָא וּבְתַכְרִימִים
יּוֹם בּוֹ אֲקָרָא נְהִי וְאֲקַבֵּעַ קִינָה לְדוֹרוֹת	עַל הָאֵי גּוֹף קְדוֹשׁ מְלֵא חֲמוּדוֹת
חֵד מִקְמָאֵי הִיָּה בְּדוֹרְנוּ	שְׁאֵת הַתּוֹרָה הִיָּה מְלֻמְדָּנוּ
אֲהַב אֶת עַמּוֹ לְלֹא סִיג וּגְבוּל	וְאֲהַבְתּוּ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד תַּחּוּל
וְאַנּוּ אֲמַרְנוּ בְּעָלוּ נְחִיָּה	וְשִׁאתְנוּ עַד בִּיאַת יְנוֹן יְהִיָּה
וְעַתָּה הִיָּה לְאֵין	מִחֲמַד כָּל עֵין
וְאַעֲזוּחַ בְּקוֹל כְּכֻרֻכְיָה	עַל שְׁאֲבַד בְּעַל ה' חֲזוֹן עוֹבְדֵיָה
וְאַקְרַע לְבָבִי כְּאוֹלָם	עַל בְּעַל 'הַחֲלִיכוֹת עוֹלָם'
וְהִיאֲדָךְ הִיָּה וְכִבֵּר אֵין	בְּעַל ה' לְיוֹנֵת חֵן.
וְאַעֲדִיק אֶת דֵּינִי	שְׁבֹא עַל זְדוֹנִי
לְאֵל עוֹלָם שְׁעֲלִי גּוֹמֵר	שְׁלַקַּח לְבַעַל הַיְבִיעַ אֲמַר'
וּכְשִׁזְחַתְמֻלְאָה לָנוּ סָאת הַעֲזוֹנוֹת	נִלְקַח הַיְעַנֵּף עֵין אֲבוֹת'
וְאַנּוּ נִשְׁאַרְנוּ מִתֵּי מַעֲט	לְאַחַר הַסְתַּלְקוֹת בְּעַל ה' יְחִנּוּהַ דַּעַת'
אֵין תַּחֲלִיף וְתַמּוּרָה	לְמִי שֶׁחֲרַבָּה בְּכָל 'בֵּית טַהֲרָה'
וְרַק נַעֲפָה לְבִיאַת הַגּוֹאֵל	וְנַחֲזֶה שׁוֹב בְּפָנַי הַמְּאוֹר יִשְׂרָאֵל'

הַפּוֹתֵב וְחוֹתֵם לְכַבּוּדָה שֶׁל תּוֹרָה בְּיוֹם טז מֵרַחֲשׁוֹן שְׁנַת "חֲנַנּוּ כִי רַב שׁוֹבְעֵנו" (תְּהִילִים קכג, א) תְּשַׁע"ד לִפְ"ק.

הַצַּב"י אֲפָרִים כְּחֵלוֹן ס"ט

דרוש לראש השנה

מנהג התפוח בדבש

תפוח בדבש

כתב הרמ"א (בהגה או"ח סימן תקפג סעיף א) 'יש נוהגין לאכל תפוח מתק בדבש, ואומרים - תתחדש עלינו שנה מתוקה'. מנהג זה התקבל בכל בית ישראל על עדותיו השונות, ואף נהיה למקצת אנשים כסמל ההמחשה של ראש השנה - 'תפוח בדבש'.

ובאמת צריך לתן טעם מפני מה לוקחים דוקא תפוח ולא כל פרי אחר?

ומצאתי כמה טעמים לדבר זה:

כפרת עונות

תבת 'תפוח' עולה בראשי תבות ת'כפ'ר פ'שעי'נו ו'ח'טאתי'נו. ועל כן אנו טובלים את התפוח בדבש, להורות שאנו מבקשים שהמחילה והכפרה של עונותינו לא תהיה על ידי יסורים אלא במתיקות. ומבאר בגמרא (ברכות דף יז ע"א) שזו היתה תפלת רבא אחר תפלתו, וודויו של רב המנונא זוטי ביום הכפורים - 'יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא אחטא עוד, ומה שחטאתי לפניך מחק ברחמיך הרבים, אבל לא על ידי יסורין וחקלאים רעים'.

כבוד התורה

עוד יש לתת טעם לשבח - על פי מה שאמרו חז"ל (שבת דף פה ע"א) שהתפוח פרו קודם לעליו. והנה ידוע שבפעם ישראל יש את לומדי התורה ואת עמי הארץ. לומדי התורה נמשלו לפרות, ועמי הארץ לענפי האילן. ועל כן אנו אוכלים את התפוח, להורות שאנו מכירים בכבוד התורה ומכבדים את לומדיה, ואף מכירים

דֹרֵשׁ טוֹב עַל מוֹעֲדִים וְזִמְנִים

בְּצֶרֶךְ שֵׁישׁ לְהִנְעִים עַל לומְדֵי הַתּוֹרָה אֶת הַלְמוּד וּלְהַשְׁפִּיעַ עֲלֵיהֶם כָּל טוֹב שֶׁיְהִי לָהֶם חַיִּים מִתּוֹקִים כְּדָבֶשׁ. וְעַל כֵּן טוֹבְלִים אֶת הַתּוֹפּוֹחַ בְּדָבֶשׁ.

נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע

וְהֵאָדָמוּ"ר מִמִּישְׁקוֹלֶץ שְׁלִיט"א (הוֹבֵא בַגְּלִיּוֹן פְּנִינִים - רֹאשׁ הַשָּׁנָה), פָּרַשׁ בְּזֶה שְׁהָרִי אָמְרוּ חֲז"ל (שַׁבַּת דָּף פַּח ע"א), 'לְמָה נִמְשָׁלוּ יִשְׂרָאֵל לְתוֹפּוֹחַ? לֹאמַר לָךְ מָה תּוֹפּוֹחַ זֶה פְּרִיז קוֹדֵם לְעָלְיוֹ, אָף יִשְׂרָאֵל הִקְדִּימוּ נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע'. וְעַל כֵּן מְזַכְּרִים אֲנִי זְכוּת זוֹ שֶׁתַּעֲמַד לָנוּ כַּעֲתָ, וְשִׁנְזָכָה לְשָׁנָה טוֹבָה וּמְתוֹקָה. [וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף עוֹד, שֶׁבְּזֶה אֲנִי מְזַכְּרִים גַּם אֶת מַעֲשֵׂה אַמּוֹת הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא רָצוּ לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, וְכַמְבֹאֵר בְּמִדְרָשׁ (הִבְיָאוּ רַש"י בְּשִׁיר הַשִּׁירִים ב, ג), מָה הַתּוֹפּוֹחַ הִזָּה הַכֹּל בּוֹרְחִים הֵימָנוּ לְפִי שֶׁאֵין לוֹ צַל, כֶּךָ בְּרַחוּ כָּל הָאֻמּוֹת מֵעַל הַקַּב"ה בְּמַתַּן תּוֹרָה].

כְּנֶגֶד הַמְּלֹאכִים

בְּזֶהֱרָה הַקְּדוֹשׁ (פֶּרֶשֶׁת פִּינַחֵס דָּף רַמַּב ע"א) מְבֹאֵר, שֶׁהַמְּלֹאכִים נִקְרָאִים 'תּוֹפּוֹחִים'. וְהֵינּוּ הַמְּלֹאכִים הַטּוֹבִים שֶׁבָּהֶם מְשַׁבַּח הַכְּתוּב אֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְאוֹמֵר "רִיחַ אַפֶּךָ כְּתוֹפּוֹחִים" (שִׁיר שִׁירִים ז, ט). וְעַל כֵּן אֲנִי עוֹשִׂים פְּעֻלָּה סְגָלִית, וּמְמַתְּקִים אֶת הַתּוֹפּוֹחַ, הֵינּוּ אֶת הַמְּלֹאכִים, בְּדָבֶשׁ, כְּדֵי שֶׁיִּמְלִיצוּ טוֹב עֲלֵינוּ.

חֲסֵדֵי אַבוֹת

עוֹד יֵשׁ לָתֵן טַעַם עַל פִּי דְבָרֵי הַזֶּהֱרָה הַלְלוּ שֶׁהַמְּלֹאכִים נִקְרָאִים 'תּוֹפּוֹחִים'. שֶׁבְּפִירוּשׁ מְתוֹק מְדָבֶשׁ (שֵׁם עַמ' תַּכּוּחַ) בְּאֵר הַטַּעַם לָזֶה, 'לְפִי שֶׁשָּׂרַשְׁם הוּא מִחֶסֶד וּגְבוּרָה וְתַפְאֵרֶת. וְאָף בְּתוֹפּוֹחַ יֵשׁ ג' גְּוִנִים, לְבָן, אֲדָם, יָרֵק. שֶׁהֵם גְּוִנֵי הַחֶסֶד גְּבוּרָה וְתַפְאֵרֶת'. וְהֵנָּה ג' מִדּוֹת אֱלוֹהִים מִדּוֹתֵיהֶם שֶׁל הָאֲבוֹת אֲבָרָהֶם - בְּחֶסֶד, יִצְחָק - בְּגְבוּרָה, וְיַעֲקֹב - בְּתַפְאֵרֶת. (וְעִי' בְּזוּהַר הַקְּדוֹשׁ פֶּרֶשֶׁת הַאֲזִינוּ דָּף רַפְז ע"א וּבְפִירוּשׁ מְתוֹק מִדְּבַשׁ שֵׁם עַמּוּד שַׁצ), וְעַל כֵּן אֲנִי לּוֹקְחִים אֶת הַתּוֹפּוֹחַ לְהַזְכִּיר חֲסֵדֵי אַבוֹת, וּמְמַתְּקִים אֶת חֲסֵדֵי הָאֲבוֹת עוֹד יוֹתֵר בְּדָבֶשׁ.

מעשה אבות

עוד נתן טעם הרב בן איש חי (הובא בגליון פנינים - ראש השנה), שאצל יעקב אבינו בשעה שבא לקחת ולטל את הברכות מעשו, נאמר "ויאמר אליו יצחק אביו גשה נא ושקה לי בני. ויגש וישק לו וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'" (בראשית כז, כו - כז). וכתב רש"י "כריח שדה אשר ברכו ה'" - 'שנתן בו ריח טוב וזהו שדה תפוחים'. וזהו אם כן הטעם שאוכלים את התפוח בראש השנה, כדי שנוכל גם בזה היום לבוא ולחטף את הברכות לנו, ולהוציאן מידי עשו - הוא השטן המשחית, כמו שחטף יעקב ממנו את הברכות, ועל ידי כך נתברך בשנה טובה ומתוקה.

גאווה ותאוה

עוד טעם נראה לומר שתבת 'תפוח' אפשר לקרוא גם בפה רפויה, שאז משמעותה לשון תפיחה. והנה בדרך כלל מסית היצר הרע את האדם להתגאות, ולהתאוות ליותר ויותר מעניני העולם הזה, ולא להסתפק במה שיש לו, ועל כן אנו נוטנים את התפוח בדבש, שתכונת הדבש לשמר על הדבר כמות שהוא כמבאר בגמרא (עיין בבב דף ג ע"ב), ללמדנו שעל האדם לא להתגאות ולהתאוות ליותר ממה שיש לו.

נתינה לזולת

רעיון נוסף טמון ב'תפוח בדבש' שעץ התפוח הוא משג ודגמא לכל שאר האילנות (עיין בספר בר יוחאי לשיטתו במאמר 'ולשדה תפוחים' עמ' נט, ובסופו עמ' עג) ותכונת האילן לתת את מה שהשקוהו לענפים ולפרות. נמצינו למדים את מדת הנתינה לזולת - מהאילנות. ולכן לוקחים דוקא את פרי עץ התפוח, המסמל את כל האילנות, כדי שנלמד להיות משפיעים לאחרים כמוהם. (ועין עוד בדרוש לט"ו בשבט).

ותשובה ותפלה וצדקה

עוד יש לרמז במה שלוקחים דוקא תפוח למה שאמר הפייט (בפיוט 'ונתנה תוקף') 'ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רע הגזרה', שתבת 'תפוח' רומזת לג' דברים

אלו, שעולה בגימטריא תצ"ד העולה לראשי תבות ת'פלה, צ'דקה, והאות ד' - רומזת לד' הדברים הנצרכים לתשובה, ודוי, חרטה, עזיבת החטא וקבלה לעתיד (עיין ברמב"ם בהלכות תשובה).

"בכל דרכיך דעהו"

בזהר הקדוש (פרשת אחרי דף עד ע"א), מובא שכנסת ישראל משבחת את הקב"ה שנדמה לתפוח, ככתוב "כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים" (שיר השירים ב, ג), לפי שהתפוח יש בו את כל המעלות, גונים יפים, ריח טוב, טעם טוב, ורפואה לכל, כך גם הקב"ה. נמצא שבאכילת התפוח אנו נזכרים בהנהגת הבורא, שבכל צעד ושעל בחייו של האדם יש לו לזכר את הקב"ה, וככתוב "בכל דרכיך דעהו" (משלי ג, ו).

"שאני שחררת"

עוד טעם אמר הגאון ר' אברהם טויסיג שליט"א (הובא בגליון פנינים - ראש השנה), שטבעו של התפוח לאחר שמקלפים אותו הוא משחיר, אך יש עצה שלא ישחיר שלאחר הקלוף ומרחו עליו דבש, והדבש בכח סגלתו הטבעית שומר ומגן על מראהו. ולכן אנו לוקחים בראש השנה דוקא תפוח בדבש, שאנו כאומרים בזה לקב"ה, שעם ישראל נמשל לתפוח, שאף על פי שנכשלו בעברות רבות וממש השחרו פנינו מחמתן, אין זה אלא מחמת הצרות והגלות הנוראה שאנו נמצאים בה. ועל כן מתפללים אנו לקב"ה שימרח ויציף אותנו בדבש ואך טוב וחסד ירדפוננו ונשמר על מראנו הטבעי ולא נשחיר עצמנו מעונות.

הסימן הטוב ביותר

ספר אחד מתלמידי החפץ חיים זצ"ל: "שנה אחת הייתי אצל הסבא קדישא בראש השנה, כשהסבו כלם לשלחן החג פתח ואמר - "אין סימן יותר טוב מהארת פנים לזולת! חיוך וסבלנות! ואין סימן לא טוב יותר מהקפדה וכעס. ובכלל, הארת פנים לזולת, חיוך וברכה, עזרה ועידוד הרי הם סגלה בדוקה לזכות בדין. שכן אמרו רבותינו (שבת קנא ע"ב) 'כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים'. ואמרו (ראש השנה יז ע"א) 'כל המעביר על מדותיו מעבירין ממנו

את כל פשעיו, ובמדה שאדם מודד מודדים לו. אם כן, אדם המחיד לזולת -
יחידו אליו מן השמים! והמאיר פנים - יזכה להארת פנים באור פני מלך חיים...”
(גליון פנינים ראש השנה).

דרוש הכנה ליום כפור

"לפני ה' תטהרו"

הרגעים האחרונים

בכל הימים הנוראים הכנו את עצמנו ליום הנשגב והנורא הזה, היום הקדוש ביותר בשנה, 'יום - הכפורים'. אך פעמים ויצרו הרע של האדם מפריעו בהכנה ליום זה ועתה נצב מביש ונכלם בפתח יום זה ואינו יודע את נפשו, כיצד יכנס ליום הקדוש הזה לפני שנטהר מטמאת חטאיו?

אך זאת צריך לדעת, שאף רגע אחד לפני יום הכפורים מחכה הקב"ה לאדם שישוב אליו. ואפלו ביום הכפורים עצמו, יכול לשוב בתשובה. וכמו שפרש הגאון ר' יעקב נוימן זצ"ל בספרו דרכי מוסר בפרוש הפסוק "לפני ה' תטהרו" (ויקרא טז, ל), שכשמלך בשר ודם מודיע לחיליו שיבוא לבקרם, כלם צריכים להיות מוכנים מבעוד מועד קדם שיגיע, והמאחר בהכנותו ומסתדר כשהמלך כבר הגיע, וכל שכן כשמסדר ומכין עצמו לפני המלך ממש - יענש קשות על בזוי כבוד המלכות. לא כן דרכו של הקב"ה, שאמר הכתוב "לפני ה' תטהרו" - והינו שאף כשהאדם נמצא רגע לפני היום הקדוש, יום הכפורים, ואף בתוך היום עצמו כשעומד נצב בתפלתו לפני ה', אף על פי כן "תטהרו", שיכול הוא לשוב בתשובה ולהטהר מעונותיו ופשעיו.

שגגות וזכיות

והנה חז"ל (יומא דף פו ע"ב) גלו לנו את ב' הדרגות הקימות במעלת התשובה, תשובה מיראה ותשובה מאהבה. השב בתשובה מיראה - זדונות נהפכים לו לשגגות. והשב בתשובה מאהבה - זדונות נהפכים לו לזכיות.

וְנִרְאָה לָתֵן עוֹד טַעַם לְשִׁבַּח בְּזֶה, שְׁכַאֲשֶׁר שָׁב הָאָדָם בְּתִשְׁבּוּבָה וְהִקְבִּי"ה מוֹחֵל לוֹ עַל עֲוֹנוֹתָיו, נִחְשָׁב הַדְּבָר שְׁמַעוּלָם לֹא עָשָׂה עֲוֹנוֹת אֵלּוּ. וְלִכֵּן נִקְרָא שְׁמָה 'מַחִילָה' מִלְשׁוֹן מַחֹל, שְׁכַשְׁמִסְתוֹבֵב הָאָדָם בְּמַחֹל סוּפוֹ שִׁישׁוּב לְמַקוֹמוֹ שֶׁהִתְחִיל, כֵּן הַדְּבָר הַזֶּה, שֶׁשָׁב הַמִּצְבָּ לְהִיּוֹת כְּקֶדֶם שְׁחֻטָּא הָאָדָם. וְאִם נִתְבּוֹנֵן נִרְאָה שְׁכַאֲשֶׁר הָאָדָם יֵרָא שָׁמַיִם וּמַחֲמַת כֵּן לֹא חוּטָא, עֲדִין יֵשׁ חֶשֶׁשׁ שִׁיכְשָׁל בְּעֵינָיו. שְׁפַעֲמִים וְשׁוֹכַח מִהֶעֱנֵשׁ הַחֲמוֹר שְׁעֵתִיד לְקַבֵּל וְלֹא נִזְהָר כָּל כָּךְ, וְחוּטָא בְּשִׁגְגָה, שְׁכָל פַּחַד כְּשֵׁלָא מְצוּי אֶצֶל הָאָדָם בְּאִפְסָן תְּדִיר יִתְפַּקֵּהוּ. וְעַל כֵּן כְּשֶׁשָׁב הָאָדָם בְּתִשְׁבּוּבָה מִיִּרְאָה, נִהְפָּכִים לוֹ הַזְדוֹנוֹת לְשִׁגְגוֹת, שְׁהָרִי גַם עֲכָשׁוּ יְכוֹל הוּא לְעֵבֵר עֲבָרָה בְּשׁוֹגֵג כְּשִׁישְׁכַּח אֶת יִרְאָת הָעֵנֶשׁ. לֹא כֵן אֶצֶל הָאָדָם הַשָּׁב בְּתִשְׁבּוּבָה מֵאֲהָבָה וְאוֹהֵב אֶת ה' בְּכָל לְבוֹ וְנִפְשׁוֹ אֲהָבָה אֲמִתִּית שְׁאִינָה תְלוּיָה בְּדְבָר, שְׁאֵז לֹא תִתְפַּקֵּהוּ הָאֲהָבָה וְלֹא תִרְדּוּ אוֹ תְפּוּג לְאַחַר זְמַן, נִמְצָא שְׁאִין חֶשֶׁשׁ שִׁיכְשָׁל כְּלָל בְּעֵינָיו אֶלֶּא רַק יַעֲשֶׂה וְיִרְבֶּה בְּמִצּוֹת וּבְזִכְיּוֹת, וְעַל כֵּן מִהֶפֶךְ הַקְבִּי"ה לְשָׁב בְּתִשְׁבּוּבָה מֵאֲהָבָה אֶת הַזְדוֹנוֹת לְזִכְיּוֹת.

וְנִהְפּוֹךְ הוּא

וְכָבֵר יְדוּעַ מַה שְׁדָרְשׁוּ חַז"ל שְׁיּוֹם כְּפוּרִים הוּא כְּמוֹ יוֹם הַפּוּרִים, וְשִׁמּוֹ מְעִיד עֲלֵיו כֹּ - פּוּרִים (עֵיין בְּסֵפֶר יְעִרּוֹת דְּבַשׁ חֶלֶק א דְּרוֹשׁ ח וְעוֹד), נִמְצָא שְׁיֵשׁ קֶשֶׁר בֵּין ב' יָמִים אֵלּוּ.

וְעַל דֶּרֶךְ הַמְּלִיצָה נִרְאָה לְפָרֵשׁ אֶת הַפְּסוּק הַנֶּאֱמָר עַל פּוּרִים "וְנִהְפּוֹךְ הוּא אֲשֶׁר יִשְׁלְטוּ הַיְהוּדִים הַמָּה בְּשׁוֹנְאֵיהֶם" (אסתר ט, א), אֲף עַל יוֹם הַכְּפוּרִים. שְׁכַאֲשֶׁר יִתְבּוֹנֵן הָאָדָם יִרְאָה שֶׁהַשׁוֹנֵא הַכִּי גְדוֹל שְׁלוֹ הוּא הַיִּצָּר הַרְעֵה הַשׁוֹלֵט בְּאָדָם וְגוֹרֵם לוֹ לְהַכְשֵׁל בְּעֲבָרוֹת חֲמוּרוֹת, וּמּוֹרִידוֹ לְשִׁאֹל תַּחֲתִית, וּמְסַלְקוֹ מִהָאֲשֶׁר הִנְצַחִי. שְׁהָרִי כְּבָר אָמְרוּ חַז"ל (סוֹכָה דף נב ע"ב וְעוֹד) שְׁיִבְכָּל יוֹם יוֹם מִבְּקֵשׁ הַיִּצָּר הַרְעֵה לְהַמִּית אֶת הָאָדָם, שְׁנֶאֱמָר "צוּפָה רָשָׁע לְצַדִּיק וּמִבְּקֵשׁ לְהַמִּיתוֹ" (תְּהִילִים לז, לב). וְכַאֲשֶׁר שָׁב הָאָדָם בְּתִשְׁבּוּבָה הוֹפֵךְ אֶת הַקְּעָרָה עַל פִּיהָ וּמִהֶפֶךְ אֶת הַיּוֹצְרוֹת, וְנִהְיָה הוּא שׁוֹלֵט בְּשׁוֹנְאוֹ הַיִּצָּר הַרְעֵה. [וְכֵן הִיָּה בִּימֵי מְרַדְכִי וְאַסְתֵּר בְּשׁוֹשֵׁן הַבִּירָה שָׁרַק לְאַחַר שְׁשָׁבוּ עִם יִשְׂרָאֵל בְּתִשְׁבּוּבָה שְׁלְטוֹ הֵם בְּשׁוֹנְאֵיהֶם תְּרַתִּי מִשְׁמַע, גַּם שׁוֹנְאֵיהֶם הַגִּשְׁמִיִּים - הַגּוֹיִם, וְגַם שׁוֹנְאֵיהֶם הַרוֹחַנִיִּים - הַיִּצָּר הַרְעֵה וּמִשְׁרָתוֹ] וְדְבָר זֶה קוֹרָה בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, שְׁאִין שְׁלְטוֹן לְשִׁטָּן וְחִילּוֹתָיו בְּיוֹם זֶה וְכַמְבָּאֵר בְּגִמְרָא (יומא דף כ ע"א). וְלֹאֲחַר שְׁסַלַק אֶת הַיִּצָּר הַרְעֵה וְחִילּוֹתָיו מִמֶּנּוּ, מִיָּד אֶת מְלֻכוֹתוֹ יִתְבַּרֵךְ מִמְּלִיךְ עֲלָיו הָאָדָם בְּאִמְרַת "ה' הוּא הָאֱלֹהִים", שְׁכַאֲשֶׁר זֹכָה הָאָדָם לְהַכְרָה הַזּוֹ שֶׁהִקְבִּי"ה

הוא מלכו ואפס זולתו, משפיע עליו הקב"ה שפע וברכה וכל טוב.
 יזכנו ה' לקדש שמו ברבים ולעשות נחת- רוח ליוצרנו ולעשות רצון בוראנו,
 וישפיע עלינו אל ממרומים שפע ישועה ורחמים אמן ואמן.

מלאך חבלה

הדברים החשובים ביותר שיש לו לאדם להתכונן אליהם הם עניני 'בין אדם לחברו'. שהרי נפסק להלכה בשלחן ערוך (או"ח סימן תרו סעיף א) 'מצות שבין אדם לחברו אין יום הכפורים מכפר, עד שיפייסנו'.

ואם האדם לא יתבונן קדם יום הכפורים בזה, אפטר שאל ביום הכפורים עצמו יכשל בענינים אלו.

ויכר ה'ה מעשה:

כידוע ביום הכפורים דומים אנו למלאכים - לא אוכלים ולא שותים, כמותם. יחפים, ועומדים בתפלה, כמותם. אומרים כמותם בקול - 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'.

והנה יהודי עטור בטלית וכל כלו אומר חרדה מיום הדין, חותר להגיע אל מקומו בבית המדרש. דורך על פנות הרגלים היחפות, דוחף והודף, שהרי אמרו חז"ל (ברכות דף ו ע"ב) 'כל הקובע מקום לתפלתו אלהי אברהם בעזרו'. התניח בקול, שהרי 'שערי דמעות לא ננעלו' (בבא מציעא דף נט ע"א), ואף זעק, כי יפה זעקה לאדם בין קדם גזר דין ובין לאחר גזר דין (ראש השנה דף טז ע"א, יח ע"א). בלבב את תפלת כל הקהל -

התבונן ר' ישראל מסלנט זצ"ל והפטיר - "אכן מלאך הוא בלי ספק!

אבל מלאך חבלה..." (והגדת בראשית עמ' 466).

והמתבונן יראה כמה טרחו ועמלו אדירי התורה לפי אדם שחששו שפגעו בו. דגמא לזה מספר על איש צדיק ותלמיד חכם גדול שהיה מתגורר בשכונת שערי חסד בירושלים. למים התאלמן מאשתו. זמן מה לאחר שחלפו ימי האבל הגיע אליו שדכן שנשלח על ידי אשה שהתגוררה בשכונה, שהיא רוצה להנשא לו.

אֵשׁה זוֹ הֵיְתָה מְפֹרָסֶמֶת כְּאֵשׁה טְרוּדָנִית עַד מָאֵד, יְדוּעָה בְּפִי כָל כְּמִרְבֵּה בְּדָבוּר וְהַכֹּל בְּרַעַשׁ גָּדוֹל. לְמִרְבֵּה הַפְּלֵא הַסְּכִיִּים אוֹתוֹ אִישׁ צָדִיק לְהַצָּעָה הַמוֹזָנָה.

בָּאוּ אֵלָיו בְּנֵי מְשֻׁפָּחָתוֹ וְנָסוּ לְהִנְיָא אוֹתוֹ מִהַחֲלָטָתוֹ, וְלֹא הִצְלִיחוּ. כְּשֶׁהִפְצִירוּ בּוֹ מָאֵד לְגִלוֹת אֶת טַעַם הַדְּבָר שֶׁהִסְכִּיִּים לְשִׂאת אֶת אוֹתָהּ אֵשׁה טְרוּדָנִית, נִעְנָה וְאָמַר - "שְׂתִיִּים עֲשֶׂרָה שָׁנָה קִדְּם לְכֵן, הִגִּיעָה אוֹתָהּ אֵשׁה וְדָבָרָה עִם הַרְבֵּנִית עֲלֶיהָ הַשְּׁלוֹם, זְמַן רַב וּבְרַעַשׁ גָּדוֹל, דְּבָר שֶׁהִפְרִיעַ לִי מָאֵד לְלַמּוּדֵי. יִצְאָתִי מִחֻדְרֵי וְגַעְרָתִי בָּהּ. הָאֵשׁה נִעְלָכָה עַד מָאֵד וְיִצְאָה מִהַבַּיִת. הַזְּדֻרְזוּתִי לְבִקֹּשׁ מִהַרְבֵּנִית שְׂתִבְקֹשׁ אֶת סְלִיחָתָהּ, אֶף לְאַרְבֵּי כָּל הַשָּׁנִים סִרְבָּה הָאֵשׁה לְסָלַח. עַכְשָׁו כְּמִדְמָה אֲנִי שָׂאֵם אֵשׁה אוֹתָהּ לְאֵשׁה הִיא תִּמְחַל לִי..." (עֲנֵבִי הַגֶּפֶן עִמ' 203).

**דרוש
ליום הכפורים**

יום סליחת הקב"ה לעמו

יום סליחה ומחילה

"כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו" (ויקרא טו, ל) - בפסוק זה מבטיח לנו התורה הבטחה גדולה, שיום זה יכפר על חטאותינו ופשעינו. וכבר אמרו חז"ל (תענית דף ל ע"ב), 'לא היו ימים טובים לישראל כיום הכפורים'.

והנה אם יתבונן האדם על היום המפלא הזה שהוא יום סליחה ומחילה, של כל העונות והחטאים ואפלו הפשעים שעשה כל ימי חלדו עלי אדמות, ישתומם עד מאד עד כמה גדולה מעלת התשובה אשר בכחה לשבר ולהכניע את כל המקטרגים המנסים לגזר גזר דין האדם לרעה. ולא עוד, אלא שביום זה אין השטן שולט, מכח קדשותו (עיין יומא דף כ ע"א).

מלך ואב

ובאמת זה יש לעין, הרי הקב"ה הוא מלך, ואמרו חז"ל (קידושין דף לב ע"ב) 'מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול'. ואם כן כיצד אנו מעזים לבקש מהקב"ה סליחה ומחילה בעוד שלא שיך שימחל על כבודו!?

ונראה לפרש שהרי יש ב' בחינות לעם ישראל, בזמן שעושים רצונו של מקום הרי הם בבחינת בנים, כמאמר הכתוב "בנים אתם לה' אלקיכם" (דברים יד, א). וכשאין עושין רצונו של מקום הרי הם בבחינת עבדים, וכמאמר הכתוב "כי לי בני ישראל עבדים" (ויקרא כה, נה. וע"ע בבא בתרא דף י ע"א). ואכן כל זמן שלא שב האדם בתשובה הרי הוא בבחינת עבד, שהרי הוא בזמן שאינו עושה רצונו של מקום. והקב"ה שהוא מלך, מקים את הדין שימלך שמחל על כבודו אין כבודו

מחול'. לא כן כּשֶׁשָׁב בַּתְּשׁוּבָה, בְּאוֹתָהּ הֵעֵת הָרִי הוּא עוֹשֶׂה רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוּם וְנִהְפֶּךָ לְבַחֲיַנֵּת בֶּן, וְהַקְב"ה הוּא אָב הַרְחָמָן, וְיָאֵב שֶׁמַּחֵל עַל כְּבוֹדוֹ, כְּבוֹדוֹ מְחוּל'.

סֶלַח לְנוּ אֲבִינוּ

וְהִנֵּה בְּבִרְכַת 'סֶלַח לְנוּ' אָנוּ מְזַכְּרִים אֶת שְׁתֵּי הַבַּחֲיֹנוֹת, "סֶלַח לְנוּ אֲבִינוּ כִּי חָטָאנוּ" - שְׁאָנוּ בְּנִידָה, וְאָף אֶת הַבַּחֲיִנָּה הַשְּׁנִיָּה "מַחֵל לְנוּ מִלְּכַנּוּ כִּי פָשַׁעְנוּ" - שְׁאָנוּ עַבְדִּידָה. וְהַמְדַּקְדֵּק יִרְאֶה שֶׁלְּכַאוּרָה הִיא לּוֹמֵר בְּהַפֶּךְ, שֶׁהָרִי הַפָּשַׁע - הוּא עוֹן בְּמִזִּיד וּבְמַרְד, וְהַחֲטָא - הוּא עוֹן בְּשׁוּגְגָה, וּמִן הָרְאוּי הִיא לְהַזְכִּיר אֶת הַחֲטָא בְּשִׁגְגָה בְּתֵאָר 'מִלְּכַנּוּ', וְאֵת הַפָּשַׁע - שֶׁהוּא הַמְרִידָה, בְּתֵאָר 'אֲבִינוּ', שְׂאֵב יָכוֹל תְּמִיד לְמַחֵל, לֹא כֵן הַמְלֶךְ שְׂבוּדָאֵי לֹא יִמַּחֵל עַל עוֹן בְּמִזִּיד וּבְמַרְדָּ?

וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ בְּזֶה, עַל פִּי מַה שְׁאָמְרוּ חַז"ל (יומא דף פו ע"ב), 'הִשָּׁב בַּתְּשׁוּבָה מִיִּרְאָה, זְדוּנוֹת נִהְפָּכִים לוֹ לְשִׁגְגוֹת. וְהִשָּׁב מֵאֲהָבָה זְדוּנוֹת נִהְפָּכִים לוֹ לְזִכְיוֹת'. וְנִרְאֶה לְפִי זֶה שֶׁכָּל שֶׁחָטָא יִהְיֶה גָּדוֹל וְחָמוּר יוֹתֵר, כְּאֲשֶׁר יָשׁוּב בַּתְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה יִהְפֶּךְ הוּא לְזִכְיוֹת גָּדוֹלָה, שְׁזִכּוֹת זֹאת מְשַׁפְּעָה עַל הָאָדָם אֵין סוּף טוֹבוֹת. וְאֵת הַשֶּׁפַע הַגָּדוֹל הַזֶּה אָנוּ מְבַקְּשִׁים, וְעַל כֵּן אוֹמְרִים "מַחֵל לְנוּ מִלְּכַנּוּ כִּי פָשַׁעְנוּ", שְׁכִּינּוֹן שְׁאָנוּ שָׁבִים בַּתְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה, וְהַפָּשַׁע הַגָּדוֹל נִהְפֶּךְ לְזִכְיוֹת גָּדוֹלָה, וּמִמִּילָא גַם כֵּן לְשַׁפַּע גָּדוֹל שֶׁל טוֹב, שֶׁפַּע זֶה אָנוּ מְבַקְּשִׁים מִהַמְּלֶךְ, שִׁישׁ בְּיָדוֹ לְתַתּוֹת הַכֹּל שְׂאֵין שְׁלַחַן הַמְּלֶךְ חָסֵר.

וְעַל פִּי זֶה נִרְאֶה עוֹד לְבֹאֵר, שֶׁלְּכַךְ בְּרַכַּת 'סֶלַח לְנוּ' הִיא הַבְּרַכָּה הָרְאוּשׁוֹנָה קִדְּם הַבְּקָשׁוֹת הַגְּשָׁמִיּוֹת, [שְׂבָרְכוּת 'אַתָּה חוֹנֵן' וְהִשְׁיִבָה' הֵן בְּקָשׁוֹת רוּחַנִיּוֹת] שֶׁרַק לְאַחַר שֶׁשָׁב הָאָדָם בַּתְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה וּבְקָשׁ סְלִיחָה וְנִהְפָּכוּ לוֹ זְדוּנוֹתָיו וּפְשָׁעָיו לְזִכְיוֹת, רְאוּי הוּא לְקַבֵּל אֶת כָּל הַשֶּׁפַע הַגָּדוֹל מִשָּׁמַיִם, בְּזִכְיוֹת זְכִיּוֹתָיו.

עַל מְנַת שְׂאֲנֵי צְדִיק

וּבְלִכְתָּךְ בְּדַרְךְ זֹאת, יְבֹאֵר גַּם כֵּן מֵאֲמַר חַז"ל (קידושין דף מט ע"ב), 'הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה הָרִי אֶת מְקַדְּשֶׁת לִי עַל מְנַת שְׂאֲנֵי צְדִיק, אֶפְלוּ הוּא רָשָׁע גָּמוּר - מְקַדְּשֶׁת, שְׁמָא הִרְהַר תְּשׁוּבָה בְּדַעְתּוֹ. וְקָשָׁה, שְׁאֶפְלוּ אִם הִרְהַר בַּתְּשׁוּבָה, לְהִיכֵן נַעֲלָמוּ כָּל עֲוֹנוֹתָיו, וְכִיצַד נִהְיָה צְדִיק גָּמוּר, הֲלֹא עוֹד לֹא הִסְפִּיק לְעֲשׂוֹת מִצְוֹת רַבּוֹת כָּל כָּךְ שִׁיקְרָא כֵּן?!

דורש טוב על מועדים וזמנים

ולפי מה שהתבאר מובן הדבר, שאם הרהור תשובה זה הנו הרהור של תשובה מאהבה, והשב בתשובה מאהבה - נהפכים לו זדונותיו ופשעיו לזכיות, וזכיותו רבות, על כן נחשב הוא לצדיק גמור.

ויהי רצון שגזקה לשוב בתשובה שלמה ונהיה זכים וברים מחטאים ועושים רצון האלקים. אמן.

פנים - חדשות

ביום הכפורים כששבים? שאל בתשובה, הם משתנים לגמרי, ופניהם נהיות פנים חדשות, וכך כשהמקטרג רוצה לגזר עליהם גזרות הוא לא מוצאם. ברעיון זה השתמש הגאון ר' מאיר שפירא זצ"ל - מחולל הרעיון הנודע של הידף היומי - כשהזמן פעם אחת לסעודת שבע - ברכות, וכשהגיע העת לברך חפשו פנים חדשות כדי שיוכלו לברך את ברכות השבע - ברכות, ולא מצאו.

פנה ר' מאיר לאחד מהאנשים הרחוקים מתורה ומצוות ואמר לו בחינה, "אם תחזר בתשובה יהיו לנו פנים חדשות, ונוכל לברך את השבע ברכות".

הלה, שלא נחן בכבוד לתלמידי חכמים, התחצף ואמר "ואם הרב הפך לחלוני גם יהיה פנים חדשות?"!

ענה לו ר' מאיר - "חדש זה יהיה, אך פנים לא יהיה לזה!..."

דְּרוֹשׁ לְסִפּוּת

מִדַּת הַבְּטָחוֹן וְחֲנוּךְ הַיְלָדִים

יְדִיעַת ה'

נִצְטוּיֵנוּ בַּחֶג זֶה בְּצוּוֵי מִיָּחָד שֶׁל "לְמַעַן יָדְעוּ דוֹרֵיכֶם כִּי בַסִּפּוּת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ויקרא כג, מג). וְהֵינּוּ שְׂתַכְלִית חֶג זֶה הִיא הַיְדִיעָה הַבְּרוּרָה שֶׁל הַשְּׂגָחַת ה' יִתְבָּרַךְ עַל בְּנָיו עִם - יִשְׂרָאֵל, מִיְצִיאַת מִצְרַיִם וְעַד עַתָּה. וְכִמוֹ שֶׁדָּאָג לָהֶם בַּמְדָּבָר לְכָל צְרָכֵיהֶם בְּאֶכָל וּשְׂתִיָּה, וְעַנְגִּי כְבוֹד (עֵיִן בְּסוּכָה דף יא ע"ב שְׁלֹדַעַת ר' אֲלִיעֶזֶר אֱלוֹהִים הַסּוּכוֹת שֶׁהוֹשִׁיבִים בַּמְדָּבָר) כֵּן בְּכַחוֹ לְדָאָג לְכָל צְרָכֵינוּ אִם רַק נִבְטַח בּוֹ וְנַעֲשֶׂה אֶת רְצוֹנוֹ, וְכִמְאֹמֶר הַכְּתוּב "וְדַרְשֵׁי ה' לֹא יִחְסְרוּ כָּל טוֹב" (תהילים לד, יא). וְיִסוּד זֶה צָרִיךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהַנְחִיל לְדוֹרוֹתָם, וְהֵינּוּ לְבָנִים וְלְבָנֵי בָנִים עַד עוֹלָם. וְעַל יְדֵי זֶה תִּתְחַזַּק מִדַּת הַבְּטָחוֹן בְּה' בְּכָל צַעַד וְשַׁעַל. וְיִפְרִירוּ וְיִדְעוּ שֶׁה' יִתְבָּרַךְ הוּא רוֹעֵנוּ, זוֹנְנוּ וּמְפָרְנֵנוּ, וּמְכַלְכֵּל אֶת צַעְדֵינוּ, וְאֵנוּ מֵה לָנוּ לְדָאָג.

"בְּךָ ה' חִסִּיתִי"

וְאִכֵּן כְּאֲשֶׁר יִזְכֶּה הָאָדָם לְהַכְרִיחַ זֶה וּלְמַדַּת הַבְּטָחוֹן וְאִף יִנְחִילָנָה לְבָנָיו אַחֲרָיו, מִמִּילָא לֹא יָרְעוּ בְּנָיו וּבְנֵי בְּנָיו בְּשִׂדוֹת זָרִים, כִּי הַבּוֹטָח בְּה' וּמְכִיר בְּרַבּוֹנוֹ וּבְהַשְּׂגָחַתוֹ עָלָיו בְּכָל צַעַד וְשַׁעַל, לֹא הוֹלֵךְ לְחֻצַּב לוֹ בּוֹרוֹת נִשְׁבָּרִים.

וְעַל פִּי זֶה נִרְאָה לְבָאֵר מְאֹמֶר הַכְּתוּב "בְּךָ ה' חִסִּיתִי אֵל אֲבוֹשָׁה לְעוֹלָם" (תהילים לא, ב) שְׂתַבַּת "בְּךָ" עוֹלָה בְּרֵאשֵׁי תַבּוֹת "כִּי ב'סִפּוּת". רִמְזוּ לְחֶג הַסִּפּוּת, שְׂמִמְנוֹ יֵשׁ לְלַמֵּד אֶת מִדַּת הַבְּטָחוֹן בְּבוֹרָא יִתְבָּרַךְ, וְזֶהוּ "בְּךָ ה' חִסִּיתִי". וּמִמִּילָא כְּשִׂיזְכֶּה לְזֶה וְאִף יִנְחִיל מִדָּה זֶה לְבָנָיו אַחֲרָיו, יִתְקִים בּוֹ הַמְּשֶׁךְ הַכְּתוּב - "אֵל אֲבוֹשָׁה לְעוֹלָם". וְכִמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חַז"ל (בְּבִרְכוֹת דף יז ע"ב) "וְאִין צְוָחָה בְּרַחֲבֵינּוּ" (תהילים קמד, יד) שֶׁלֹּא יֵצֵא מִזְרַעֵנוּ בֵּן אוֹ תַלְמִיד שְׂאִינוּ הֶגְוִן שְׂמִקְדִּיחַ תַּבְשִׁילוֹ בְּרַבִּים

וגורם בושה להוריו ורבותיו.

אשרי יולדתו

וכבר ידוע ששבח הוא לאדם כשמשבחים את הוריו שילדוהו. ובשבח זה השתבח התנא הקדוש ר' יהושע בן חנניא, שאמר עליו רבו ר' יוחנן בן זכאי (באבות פ"ב מ"ח) 'אשרי יולדתו'. והינו משום שכאשר האדם נכר בחנוכו ובהנהגת דרכיו הטובה משבחים את הוריו שהביאוהו לעולם, וכדאמרו חז"ל (בשבת דף לב ע"א) מגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חיב.

הדרן על מסכת סכה

ולפי זה יבאר מה שיכות יש בסיום מסכת סכה לענינו של חג. שהנה חז"ל (בסוכה דף נו ע"ב) מספרים לנו את המעשה עם מרים בת בלגה שהמירה דתה והלכה ונשאת לסרדיוט אחד ממלכי יונים. וכשנכנסו היונים להיכל היתה מבטטת בסנדלה על גבי המזבח ואומרת 'לוקוס לוקוס (פירוש זאב זאב) עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל ואי אתה עומד עליהם בשעת הדחק!' וכששמעו חכמים את הדבר, הענישו את כל המשמרה משום 'אוי לרשע ואוי לשכנו'. ואף אביה ואמה נענשו, משום שתוצאות מעשה זה הן מחמת ההורים, שמה שאומר התינוק בשוק הוא ממה ששמע מאביו או מאמו. ואף היא כשבתה את המזבח ככל הנראה שמעה בבית הוריה זלזול ובזיון במזבח.

ויסוד זה שמלמדים אותנו חז"ל, שמה שהתינוק דובר ועושה הוא מחמת הוריו, הוא יסוד מוסרי גדול בחיים. כשלא שומר האדם על עצמו ונותן דרור לפיו, אף ילדיו לומדים ממנו לעשות כן.

וענין זה של חנוף הילדים להכרה בידיעת ה' נלמדת בחג הסוכות, וזה מה שרומזים לנו חז"ל בסיום מסכת סכה, את שיכותה לחג הסוכות בעצה כיצד להצליח בחנוף הילדים.

רבו ספרי המוסר העוסקים במדה נפלאה זו, 'מדת הבטחון', ולא עית האסף אף מעט שבמעט נביא, והוא מדברי אדונו דוד המלך ע"ה באמרו "שוא לכם משכמי קום מאחרי שבת אכלי לחם העצבים כן יתן לידידו שנא" (תהילים ככו),

ב) וּפְרַשׁ רַשׁ"י "שְׁוֹא לְכֶם" - בְּעַלֵּי הָאֲמֻנוֹת הַמְשַׁכְּמִים וּמֵאַחֲרֵים לְמִלְאֲכֹתָם וּמִתְפָּרְסִים בְּעֶצְבוֹן וּבִיגִיעָה, בְּלֶחֶם הָעֶצְבִּים שֶׁל טָרַח. "כֵּן יִתֵּן" - הַקַּב"ה, פְּרִנְסָה לְמִי שֶׁמִּנְדֵּד שְׁנַת מַעֲיָנוֹ בְּשִׁבְלֵי לַעֲסַק בַּתּוֹרָה. "לִידִידוֹ שְׁנָא" - לְמִנְדֵּד מַעֲיָנוֹ שְׁנָה'. (וע"ע במצודת דוד ומצודת ציון שם).

גם הרב אבן עזרא כתב (שם), 'הכל נגזר מהשמים ולכל יתן השם כאשר גזר, לא כמחשבת אדם מרוצתו ויגיעתו ותחבולותיו'.

ואם כן על מה הבהלה, המאמץ והטרחה אחרי בצע כסף? כלום לא עדיף לשקד על דלתות התורה ולזכות לשני העולמות אם רק נבטח בכח הבורא ברוך הוא!?

קְנִיּוֹת בַּחֵם

כאן המקום להביא ספור אמתי שהתרחש בדורנו.

אברהם תלמיד חכם המטפל בילדים רבים, שהמעות לא היו מצויות בכיסו, החליט בדעתו לעבד על מדת הבטחון.

במשך חודשים רבים למד את ספר חובות הלבבות של רבנו בחיי בשער הבטחון, עד שהרגיש שהוא מוכן לנסיון...

'פעת הגיע זמן הבדיקה' - חשב בדעתו, והחליט שייצא לקניות ללא כסף, שבין כה לא היה מצוי אצלו, ויקנה כל מה שצריך לכלכלת ביתו בשפע, ויבטח בבוראו שלא יאכזבו.

ממחשבה למעשה, נכנס למרכז הקניות והתחיל למלא עגלה בכשר, עופות, דגים, מוצרי חלב, פרות, ירקות, - והכל בשפע.

לפתע ראהו אחד משכניו שידע את מצבו הכלכלי, ופנה אליו ושאלו "מה קרה, זכית בלוטו?, מה אתה ממלא את העגלה בכל כך הרבה דברים בלי הבחנה, יש לך כסף לשלם את כל זה?".

"לא", ענה האברהם - "אף אני בוטח בקב"ה שישלם". אותו שכן חשב שכנראה דעתו של ידידו האברהם נטרפה עליו. אף חשב - 'אם הוא כל כך מאמין נראה מאין תבא לו הישועה'.

דֹרֵשׁ טוֹב עַל מוֹעֲדִים וְזִמְנִים

לְאַחַר הַמִּסְעָה בְּכָל הַחֲנוּת, הִגִּיעַ מִיְדַעֲנוּ הָאֲבָרָה לְקַפָּה וְהִתְחִיל לְהַעֲבִיר מוֹצָרִים, מוֹצָר וְעוֹד מוֹצָר וְעוֹד מוֹצָר, וְהִסְכּוּמִים עוֹלָיִם מְאֹה, מְאֵתִים, שְׁלֹשׁ מְאוֹת, אַרְבַּע מְאוֹת, חֲמֵשׁ מְאוֹת, וְהַעֲגָלָה עֲדִין מְלֵאָה. וְהִשְׁכֵּן רוּאָה שֶׁשָּׁכְנוּ הָאֲבָרָה רְגוּעַ וְשָׁלוּ.

לְאַחַר דְּבָרוֹת אֲרָכוֹת הָעֵבְרוּ כָּל הַמוֹצָרִים, וּפְתִיקֵת אֲרָכָה הוֹצְאָה מִמִּדְּפֹסֶת הַקִּפָּה עִם חֲשָׁבוֹן שֶׁל סְכוּם לֹא מְבֹטָל שֶׁל כֶּסֶף.

‘עֲכָשׁוּ בּוֹא נְרָאָה מֵאִיפֹה הוּא שׁוֹלֵף אֶת הַכֶּסֶף’ - הִרְהַר הַשֶּׁכֵּן הָעוֹקֵב.

הָאֲבָרָה הִתְחִיל לְאָרֵז אֶת חֲפָצָיו בְּשִׁקְיוֹת, וּפְתָאוּם פּוֹנָה אֵלָיו הִבָּא בְּתוֹר אַחֲרָיו וְשׁוֹאֵלוֹ - “רַבִּי יְהוּדִי, סְלִיחָה עַל הַשְּׂאֵלָה, אֲבָל לָמָּה קִנִּיתָ כָּל כֶּף הַרְבֵּה דְּבָרִים, יֵשׁ לָךְ אוֹרְחִים?”, “לֹא, אֵין לִי אוֹרְחִים!” - עָנָה הָאֲבָרָה - “אֲבָל יֵשׁ לִי הַרְבֵּה יְלָדִים - בָּרוּךְ ה’”.

הַתְּרַגְּשׁ הַשׁוֹאֵל וְאָמַר - “אֲנִי עֲרִירִי, אֵין לִי יְלָדִים, תְּרַשָּׁה לִי הַפַּעַם לְשֵׁלֵם לָךְ אֶת הַקִּנְיּוֹת וְלְהַשְׁתַּתֵּף בְּהוֹצְאוֹתֶיךָ”.

תִּכְךָ וּמִיָּד הוֹצִיא צִיָּק וְרָשָׁם אֶת כָּל הַסְּכוּם לְעֵינֵי הַשֶּׁכֵּן הָעוֹקֵב הַהֵמוּם...

דרוש לשְׂמֵחַת תּוֹרָה

'וְהִבְדִּילָנוּ מִן הַתּוֹעִים'

תּוֹרָה וּמִדּוֹת

חג שְׂמֵחַת תּוֹרָה, הוא יום שְׁבוּ עִם יִשְׂרָאֵל שְׂמֵחִים עִם הַתּוֹרָה וּמוֹדִים לַקִּבּוּץ על שְׁבַחַר בְּנוּ מְכַל הָעַמִּים. וְכִמוֹ שְׁאָנוּ מוֹדִים וְאוֹמְרִים בְּכָל יוֹם בְּתַפְלָה 'בְּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁבְּרָאָנוּ לְכָבוֹד, וְהִבְדִּילָנוּ מִן הַתּוֹעִים וְנָתַן לָנוּ תּוֹרַת אֱמֶת וְחַיֵּי עוֹלָם נִטַע בְּתוֹכֵנוּ, שֶׁרַק עַל יְדֵי נְתִיבַת הַתּוֹרָה הִבְדִּילָנוּ מִן הַתּוֹעִים, כִּי לֵלֵא עֶסֶק הַתּוֹרָה אֵין אֶפְשָׁרוֹת לְהִגִּיעַ לְשׁוֹם קִנְיָן רוּחָנִי אַחֵר.

סֵפֶר אֶחָד מִבוֹגְרֵי סְמִינַר עֶרְכִים - 'בְּעֵבֶר חִפְשֵׁתִי אֶת עֲצָמִי, כְּמַהֲתִי לְמַשְׁהוּ רוּחָנִי, כִּחַ רוּחָנִי מְשַׁלֵּם הַנּוֹתֵן לְאָדָם שְׁלִיטָה מְחֻלָּטת בְּכָל תְּאוֹתָיו וְעִנְיָנָיו. חִפְשֵׁתִי רַבּוֹת, אֲךָ לֹא מְצֵאתִי. כְּמַעַט וְהִתְיַאֲשֵׁתִי, עַד שִׁיּוֹם אֶחָד הִגִּיעַ לְיָדֵי סֵפֶר אוֹדוֹת 'גּוֹרוֹ' מְסִים בְּהִדּוֹ שֶׁהֲצִלִיחַ לְהִגִּיעַ לְהַשְׁתַּוּת מְחֻלָּטת, לְשְׁלִיטָה בְּמִדּוֹתָיו בְּצוּרָה מְעוֹרָרַת הַשְׁתַּאוֹת. מְכַל הָעוֹלָם נוֹהֲרִים לְבוֹמְבֵי, לְלַמֵּד מִפִּיו. הָאֲמָנָם כְּדֹאֵי לְבַחֵן?

קִמְתִּי וְטִסְתִּי לְהִדּוֹ לְפָגֵשׁ בְּפִלֵּא הַמְהַלֵּךְ. נִכְנַסְתִּי לְחֻדְרִי, הָיוּ שָׁם כְּעֶשְׂרִים אִישׁ. 'הַגּוֹרוֹ' הֵסֵב עַל הַכְּרֵסָא, יִשְׁבְּנוּ מוֹלוֹ וְהַגּוֹרוֹ חִזַּר עַל הַכְּתוּב בְּסִפְרוֹ - 'אֵין עַל מָה לְכַעַס, שׁוֹם דְּבַר אֶסוֹר לוֹ שִׁיּוֹצִיא אוֹתָךְ מִשְׁלוֹתָךְ, כִּי לְשׁוֹם דְּבַר אֵין מְשֻׁמְעוֹת, הַכָּל מְנַהֵל מִמְרוֹם, אֵין בְּחִירָה וְאֵין אֲשֵׁמָה, אֵין שְׁנֵאָה וְאֵין טִינָה, תַּפְתַּח אֶת הַדֵּלֶת יִתְכַן שְׁמִישָׁהוּ יִקְדֵם אוֹתָךְ בְּפִרְחִים, וְיִתְכַן שְׁמִישָׁהוּ אוֹרֵב לָךְ עִם סִכִּין, הוּא אֵינוֹ אֶלֵא שְׁלִיחַ, אֵין סִבָּה לְשֵׁנָא אוֹתוֹ.'

זְמַנְנוּ תָם, אוֹתָתוֹ לָנוּ לְקוֹם, לְהַשְׁתַּחֲוֹת וּלְנַשֵּׁק אֶת כַּף רַגְלוֹ שֶׁל 'הַגּוֹרוֹ'. לֹא הִזָּה נְרָאָה לִי, הַסְתַּפְקֵתִי בְּקִידָה קִלָּה לְעַבְרוֹ, וְזִיק שֶׁל כְּעַס נִצַּת בְּעֵינֵי 'הַגּוֹרוֹ'...

'רַגַע, עַל מָה הוּא כּוֹעֵס?' - הִרְהַרְתִּי, 'הֵלֵא אֲנִי רַק שְׁלִיחַ, כִּי נִגְזַר מִמְרוֹם'. הִנֵּה כִי כֵן, נִסְדָּקָה הַתְּדָמִית וְנִפְץ הַפִּסְלִי.

ואם נתבונן נבין גם למה הסבה לכך היא, שכל עבודה על המדות, חזקה ככל שתהיה, כל זמן שלא תהיה חבוקה וקשורה עם חיי תורה בעת נסיון תפל ותתמוטט.

אהבת התורה

חלק ממהות החג הוא לרקוד ולשמח עם התורה, שבוה אנו מגבירים אצלנו את האהבה לתורה. רק לאחר שהאדם יאהב את התורה, יוכל להגות בה תמיד ללא הפסק ולזכות לכתרה של תורה.

ונראה לרמז כן במאמר הכתוב "מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי" (תהילים קיט, יז), שדוד המלך עליו השלום משורר ואומר שמכיון ש"אהבתי תורתך", לכך "כל היום היא שיחתי". וזאת משום שדבר שאוהבים לא מפסיקים להשקיע בו ולעשות אותו.

את האהבה הזו 'קונים' בשמחת התורה על ידי רקוד ועוד רקוד, כשאגלי הזעה נוטפים מהפנים והעיניים שורפות, הרגלים כושלות ממאמץ, והרקוד נמשך, באותו הרגע זוכה האדם להגיע לדרגה נוספת באהבת התורה, ומכאן הדרך קצרה לזכות לכתרה של תורה.

באחת משיחותיו אמר הגאון רבי ברוך בר ליבוביץ' זצ"ל - 'העולם חושבים שרבי אייזל חריף מסלונים היה גאון מפאת מחו החריף. ברם, טועים הם! להוי ידוע לכם, שרבי אייזל חריף בעת שעסק בתורה שעות רצופות בלמוד מעמיק בתורה. לפתע פתאום היה מכרח לפסק מלמודו ורץ אל פנתו המסתרת, פתח ספר תהלים, והשתפך בקראו - "מה אהבתי תורתך, כל היום היא שיחתי!"

'יתדעו רבותי' - סיים רבי ברוך בר את דבריו המלהיבים - 'שרק מזוה גדל להיות רבי אייזל חריף, אך ורק מתוך אהבת התורה שלו!' (ספר דרכה של תורה ח"ב עמוד ש).
 עמוד ש(כ).

מעגל השנה

על פי זה יתבאר, מפני מה בסדר מועדי השנה בתחלה חוגגים את סיום התורה ביום שמחת התורה שהוא בחדש תשרי, ורק אחרי למעלה מחצי שנה חוגגים את חג 'מתן תורה' בחדש סיון?

ועל פי המתבאר מובן הדבר היטב, שרק לאחר שהתאמץ האדם לזכות לאהבת התורה ושמחתו בה, ביום שמחת התורה, רק אז יכול לזכות לכתרה של תורה, ולכן חג השבועות הוא אחרי חג שמחת תורה.

מעלת הרקודים

ברקודים אלו עם התורה יכול האדם להגיע לדרגות עליונות. צא ולמד ממה שהביא במשנה ברורה (סימן תרטס ס"ק יא) 'כתב מהרי"ק בשם רב האי גאון (שרש ט), יום זה רגילים אצלנו לרקד בו אפלו כמה זקנים בשעה שאומרים קלוסיים לתורה, ולכן יש להתאמץ בזה לרקד ולזמר לכבוד התורה כמו שכתוב גבי דוד המלך עליו השלום "מפזז ומכרכר בכל עז לפני ה'" (שמואל ב, ו, טז), וכן כתבו משם האר"י ז"ל. והעידו על האר"י שאמר, שהמעלה העליונה שהשיג באה לו על ידי שהיה שמח בכל עז בשמחה של מצוה. וגם על הגר"א ז"ל כתבו שהיה מרקד לפני ספר התורה בכל כחו'.

גם בדורות האחרונים גדולי ישראל היו רוקדים עד כלות הנפש ממש, ומעיד על כך הספור הבא -

בשעת ההקפות בשמחת תורה נגש רבי ישראל יעקב קניבסקי זצ"ל המכנה 'הסטייפּלר' אל 'החזון אי"ש' זצ"ל ואמר לו - "מילא אני, כשאני מתקשה בגמרא או בראשונים, וימים שלמים אני מתאמץ להבין את עמק דבריהם, אז כשאני מוצא ישוב או באור מספיק השמחה פורצת מאליה, וגדולה השמחה, ועל כן שמח אני בשמחת תורה. אך אצל רבנו הרי שום דבר אינו קשה, ואם כן שמחה זו עד כלות הנפש למה?!" (ספר דרכה של תורה ח"ב עמוד רצט).

על כן כל אדם ואדם יתאמץ לרקד יותר מהרגלו לכבודה של תורה.

ויהי רצון שתתעלה ותתרומם קרנה של תורה בקרב כל ישראל אמן.

דרוש לחנכה - א

מוסיף והולך

”תולדות יעקב יוסף”

אנו מתקרבים לימי החנכה, זמנים אשר בהם התרחשו נסים ונפלאות לאבותינו הן בנצחון המזוהר של העם היהודי מול אויביו, והן במציאת פך שמן טהור שהספיק לדלק שמונה זמנים.

וידוע שנחלקו רבותינו בגמרא (שבת דף כא ע”ב) אם בגרות החנכה יהיה מוסיף והולך, או הולך ופוחת. ונפסקה הלכה כבית הלל שאמרו ‘מוסיף והולך’ (עין שו”ע אורח חיים סימן תרעא סעיף ב). ונרמז בזה שמהותו של העם היהודי הוא להיות תמיד בבחינת מוסיף והולך בעליה מתמדת בדרך ה’.

ונרמז הדבר בתחלת פרשת וישב הסמוכה תמיד לימי החנכה, במאמר הכתוב “אלה תולדות יעקב יוסף” (בראשית לז, ב), שתולדותיו של יעקב אבינו הם עם ישראל, עקרום הוא ‘יוסף’, להיות ‘מוסיף’ - והולך’ בעבודת ה’.

גרות חנכה ופרי החג

ומצאנו הבהיר בין גרות חנכה, שבהם הדין שיהיה מוסיף והולך, לבין קרבנות פרי החג בחג הסוכות, שמבאר בגמרא (שבת דף כא ע”ב), שהם הולכים ופוחתים.

ונראה לבאר, שבחג הסוכות עקר החג הוא היום הראשון ועל כן ביום הראשון מרבנים בקרבנות ככל הנתן, וככל שמתרחקים מהיום הראשון הולכים ופוחתים. לא כן בחג החנכה, שכלל שעברו הימים נפר הגס של הדלקת המנורה יותר מיום אתמול, שפך השמן הקטן הספיק לדלק עוד יום, ועל כן נפסק שיהיה מוסיף והולך בגרות החנכה.

וידידי ר' שמואל פיטוסי נר"ו תרץ שפרי החג מורים הם על עניני הגשמיות, שהרי מבאר בגמרא (סוכה דף גה ע"ב), שהם כנגד אמות העולם. ועל כן הם הולכים ופוחתים, להורות לאדם שבעניני העולם הזה צריך שיהיה הולך ופוחת. לא כן בנרות החנוכה המסמלים את הכח הרוחני של העם היהודי, שבענינים רוחניים צריך האדם להיות בהם מוסיף והולך.

וכן דרשו דורשי רשומות במה שאנו אומרים בכל יום בעלינו לשבח 'בשמים ממעל ועל הארץ מתחת' - שבעניני 'שמים' הינו הענינים הרוחניים, יש לו לאדם תמיד להסתכל 'ממעל' על הגדולים ממנו ולשאף להגיע אליהם. ולעמת זאת בענינים גשמיים של 'הארץ' יש לו לאדם להסתכל 'מתחת' על האנשים שנמצאים מתחתיו, וכך לא ישאף להגדיל רכושו.

וכן מספר בגמרא (נדרים דף ג ע"א), על תחלת חיי הנשואין של ר' עקיבא ורחל אשתו הצדקת, שמחמת ענים גדול היו ישינים בבית התבן, והיה נכנס התבן בשערותיה של רחל ובעלה עקיבא היה טורח להוציאו. ראה הקב"ה בענים ורצה לנחמם ולהראות להם שאין מצבם גרוע ושפל כל כך, ולכן שלח להם את אליהו הנביא שדפק על פתח בית התבן ובקש בתחנונים מעט תבן וקש לאשתו שילדה בו, ואין לו במה לכסות את היולדת והתינוק. מיד הודרזו לחלק עמו את התבן והקש שהיה ברשותם, והתמלא לבם שמחה שהנה יש עניים פחותים מהם, שאפלו תבן וקש בשבילם הוא בגדר מותרות.

'תוספות' בעבודת ה'

ועל פי דרכנו תתישב גם כן הקשיא הידועה שהקשה מרן הבית יוסף (או"ח סימן תרע סעיף א), מפני מה חוגגים אנו ח' ימים בחנוכה, בעוד שהנס היה רק ז' ימים, שהרי בפרק השמן הטהור שמצאו היה שעור להדליק בו יום אחד, והנס היה רק במשך ז' ימים, ואם כן צריכים לחג את חג החנוכה רק ז' ימים?

ואם נתבונן נראה שלכאורה לא היה צריך הקב"ה לעשות נס גדול כל כך של מציאת פך השמן הטהור ושיספיק לדלק ח' ימים, שהרי מתר על פי דין לעבד עבודות המקדש בטמאה בצבור, (עין פסחים דף עז ע"א, וברמב"ם בידו החזקה הלכות בית הבחירה פ"ז הלכה כג ובכסף משנה שם), ושמן טמא היה מצוי בשפע והיו יכולים להדליק בו את המנורה. והקב"ה נהג עמהם בחסד וברחמים יותר מכפי צרכם ועשה עמהם נס שימצאו את הפך הטהור, ואת הנס היותר גדול שיספיק

דֹרֵשׁ טוֹב עַל מוֹעֲדִים וְזְמַנִּים

לְדַלֵּק ח' יָמִים. וּבִזְהָ פָּרְשׁוּ שְׁלֹכֵן יֵשׁ כַּמָּה וְכַמָּה גְדָרֵי הַדּוֹר בַּחֲנֻכָּה שֶׁל מְהַדְרִין, וּמְהַדְרִין מִן הַמְהַדְרִין (עֵיין רַמְבַּ"ם הַל' בְּרֻכּוֹת פִּי"א הַט"ו וְעוֹד), מָה שְׂאִין בְּכָל מִצְוָה אַחֲרֵת גְּדָר כְּזֶה, לְהוֹרוֹת שְׂאֵף אָנוּ עוֹשִׂים יוֹתֵר מִכִּפֵּי מַחֲבֻתָנוּ מִדָּה כִּנְגַד מִדָּה שְׁעֵשָׂה עִמָּנוּ בּוֹרְאָנוּ.

וְעַל פִּי זֶה אֶפְשָׁר לוֹמַר שְׁלֹכֵן אָנוּ מוֹסִיפִים עוֹד יוֹם בֵּימֵי הַחֲנֻכָּה, לְהוֹרוֹת שְׂאֵנוּ עוֹשִׂים יוֹתֵר מִמָּה שְׂמַחֲבִים אָנוּ, כְּדִי לְהִיּוֹת מוֹסִיפִים וְהוֹלְכִים לְהַשִּׁיב לְקַבִּי"ה כְּגִמּוּלוֹ הַטּוֹב שְׂגִמַּל לָנוּ בְּנִסִּים אֵף עַל פִּי שְׁלֵא הָיוּ כָּל כֶּף מִכְרָחִים לָנוּ.

חֲסִדֵי ה' עִמָּנוּ

וְאִכֵּן אִם יִתְבּוֹנֵן הָאָדָם יִרְאֶה כַּמָּה חֲסִדִים הַקַּבִּי"ה עוֹשֶׂה עִמּוֹ עַל אֵף שֶׁהִיָּה יָכוֹל לְהַסְתֵּדֵר גַּם בְּלַעֲדֵיהֶם, שֶׁהִרִי גַם אִם הִיָּה לוֹ רַק לֶחֶם וּמַיִם כָּל יְמֵי חַיָּיו לֹא הִיָּה מֵת. וְאֵף קוֹרֵת גַּג רְעוּעָה עִם אַרְבָּעָה קִירוֹת מְלֵאִים בְּעֵבֶשׁ וְטַחֵב מִצִּילָה מִן הָרוּחוֹת. וּבִכְלָל, הִרִי בּוֹדָאֵי הִיָּה יָכוֹל לְהַסְתֵּדֵר רַק עִם עֵינַי אַחַת, וְכָל שְׂכָן שְׁעַם תִּשְׁעֵ אֲצַבְעוֹת אֶפְשָׁר לְהַסְתֵּדֵר. וְכֵן הִלָּאָה וְהִלָּאָה, וְהַקַּבִּי"ה בְּרַב חֲסִדָיו הַמְרַבִּים הַשְּׁפִיעַ עֲלֵינוּ אֵת כָּל הַטּוֹב שְׁבַעוּלָם מֵעַל וּמֵעֵבֶר לְמָה שְׂצָרִיכִים אָנוּ לְקִיּוּמָנוּ הַמִּינִימָלִי. וְכִי לֹא רְאוּי שְׁנָשִׁיב לוֹ מִדָּה כִּנְגַד מִדָּה שְׂאֵף אָנוּ נַעֲשֶׂה יוֹתֵר מִמָּה שְׂאֵנוּ מַחֲבִים בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת, וְלֹא נִסְתַּפֵּק רַק בְּכַמָּה דִּקּוֹת תּוֹרָה בְּיוֹם אִוּ בְּמִלְמוּל תְּפִלָּה חֲטוּף, אִו בְּקִיּוּם מִצְוָה פְּעַם בְּכַמָּה זְמַן, אֲלֵא נִגְהַג בְּרַחֵב לֵב כְּמִדַּת הַקַּבִּי"ה לָנוּ.

הַתְּעֻלוֹת תְּמִידִית

מִסְפָּר עַל ר' סְעֵדִיָּה גָּאוֹן, שְׁפַעַם בְּדַרְכּוֹ נִקְלַע לְאַכְסֵנְיָה אַחַת, וּבַעַל הָאֲכֻסְנֵיָה קָבְלוּ בְּסִבָּר פְּנִים יְפוֹת, וְעַל אֵף שְׁלֵא הִכִּיר בּוֹ שְׁהוּא ר' סְעֵדִיָּה גְּדוֹל הַדּוֹר קִיָּם בּוֹ מִצְוֹת הַכְּנָסוֹת אֹרְחִים בְּהַדּוֹר רַב.

בְּמִשְׁךְ הַיָּמִים שֶׁהִיָּה שֵׁם נוֹדַע לְבַעַל הַבַּיִת שֶׁהָאוֹרֵחַ שְׂבָא לְחִסוֹת בְּצַל קוֹרְתוֹ הוּא ר' סְעֵדִיָּה גָּאוֹן, גְּדוֹל הַדּוֹר.

מִיָּד נִכְנָס וְנִפְּל לְרַגְלָיו בְּבִכֵּי וּבְתַחֲנוּנִים - "אֲנֵא סַלַח עַל שְׂמַחַמַת חֲסָרוֹן יְדִיעָה לֹא כְּפִדְתִּי אֵת כְּבוֹד הָרַב בְּכַבוֹד הָרְאוּי הַמְּגִיעַ לוֹ כְּפִי גְּדוּלוֹתוֹ".

"מה לך מצטער?" - שאל ר' סעדיה, "הלא כבודתני בכבוד גדול ובסדר פנים יפות".

"כן רבי" אמר האיש, "אבל אלו הייתי יודע שהאורח שלי הוא כבוד הרב גדול הדור אזי הייתי משתדל יותר ויותר".

לשמע דבריו - התחיל ר' סעדיה לבכות.

היהודי המארח נבהל. "מה קרה לכבוד הרב? הרב לא חש בטוב?" נרעש.

"לא, אני בוכה על מעשי! הלא גם אני בכל יום מתעלה ובא להכרה יותר גדולה ברוממות הבורא יתברך שמו. ועלי לחזור בתשובה על שביום הקודם לא עבדתי את הבורא יתברך שמו כראוי וכנכון לפי מה שאני מכיר בגדלותו היום!" (סידורו של שבת ח"ב דרוש ג פרק ג).

דרוש לחנכה - ב

נס חנכה ולקחו

מעטים מול רבים

נסו המפלא של חנכה שבה נצחו המעטים החשמונאים, לאלפי רבבות החילים היונים, נחקק במורשת היהודית ונקבע מדי שנה להודות להשם יתברך על הנס המפלא.

ובאמת אם נתבונן בגדל הנס נראה שהוא נשגב ועצום, שמתתיהו הזקן וחמשת בניו נצחו את כל מלכות יון הרשעה וטהרו וחנוכו את בית המקדש מחדש.

ובזה יראה לרמז בפסוק "מזמור שיר חנכת הבית לדוד" (תהילים ל, א) שדוד המלך ע"ה מזמר ומשבח על חנכת הבית ובכלל זה מה שיחנוכו החשמונאים הם בניו של מתתיהו עמו. ורמז לזה שראשי תבות מ'זמור ש'יר ח'נכת ה'בית עולה לתבת 'חמשה', הינו חמשה אנשים שחנוכו את בית המקדש, הם מתתיהו וארבעת בניו [כי בנו אלעזר מת במלחמה].

ח' ימי החנכה

והנה הגמרא (שבת דף כא ע"ב), מבארת שהטעם למה שתקנו שמונה ימים בחנכה הוא משום שנס פך השמן היה שמונה ימים, ולכן לשנה אחרת קבעו ימים טובים. וכבר ידוע שעקר השמן שבארץ ישראל היה בחלקו של אשר, וכמו שברכו יעקב אבינו ע"ה ואמר לו "מאשר שמנה לחמו" (בראשית מט, כ), וכן משה רבנו ע"ה אמר לו "יהי רצוי אחיו וטבל בשמן רגלו" (דברים לג, כד) ופרש רש"י 'יהי רצוי אחיו - שהיה מתרצה לאחיו בשמן אנפיקנון'. והינו שיהיה מספק לאחיו את השמן. ואפשר שאף השמן שהדליקו בו את המנורה בבית המקדש היה מחלקו.

ואם כן גם פך השמן שמצאו החשמונאים היה משמנו של שבט אשר.

ובזה יראה לרמז בפסוק "מאשר שמנה לחמו" שמחלקו של אשר מצאו השמן ודלק שמונה ימים, אותיות שמנה. ובזכות זה תקנו לחג את שמונת ימי החנכה, והינו "שמנה לחמו" - שתבת "לחמו" עולה בגימטריא חנכה (84 עם הכולל) רמז לשמונת ימי החנכה.

"טפש כחלב לבם"

ויראה שגדל השמחה שנקבעה והשתרשה לדורות היתה רק מכיון שהקפידו בני חשמונאי על כל ההקפדות בדיני התורה ובקיום המצוות, שהרי היו יכולים לומר שהם אנוסים והתורה פוטרתם, ומה לנו לחפש שמן טהור? וביחוד שהיו לאחר מלחמה, אך הם לא חפשו תרוצים להפטר מחובתם ומסרו נפשם לחפש שמן טהור ומצאו פך אחד קטן, שהספיק בדרך גם לדלק שמונה ימים, שכבר ידוע הכלל ש'הבא לטהר מסייעין אותו'. (עיין שבת דף קד ע"א), וזהו הטעם שכל כך טרחו לחפש שמן טהור על אף שראו שהיונים הרשעים טמאו את כל השמנים, והיו יכולים להדליק מיד בגרות של חלב וכדומה, שרצו לדבק בצווי ה' כמתכנתו ולא להדליק בדבר אחר אשר אינו כהלכה ואפלו בשעת הדחק.

ובזה יראה לרמז במאמר הכתוב "טפש כחלב לבם אני תורתך שעשעתי" (תהילים קיט, ע), שהינו שהיצר הרע שיושב בין מפתחי הלב השיאם ויעצם שלא יטרחו לחפש פך שמן טהור ראשי תבות 'טפש', אלא יסתפקו בחלב, והינו "כחלב לבם" (ליבם רמז ליצר הרע שנמצא בליבו של האדם). אך הם לא שמעו לעצתו, וקפצו לקים רצון ה' כהלכתו. וזהו שאמר דוד המלך עליו השלום "אני תורתך שעשעתי" שמכיון שהתורה היא שעשוע לאדם והוא אוהב אותה, גם בשעת הדחק ישמר את חקיה, שדבר שאוהבים באמת גם בשעת הדחק לא מפסיקים לאהב, ועל כן לא שנו החשמונאים כלום ממצוות הדלקת גרות.

ובזה יבארו גם פן הפסוקים הבאים שאמר דוד המלך ע"ה: "טוב לי כי ענית לי למען אלמד חקיה. טוב לי תורת פיך מאלפי זָהָב וְכֶסֶף" (תהילים קיט, עא - עב), שלאחר שתמה המלחמה, והיו בני חשמונאי עיפים ומותשים, לא הלכו לנוח להשתחרר מהלחץ המלחמתי, או לאסוף את שלל בזה המלחמה, אלא אמצו את גופם ורוחם לטרח ולחפש פך שמן טהור, ובזו לכסף ולזהב לעמת רצון ה' יתברך. וזהו שאמר "טוב לי כי ענית" - במה שהתענו והמשיכו לחפש פך שמן

טהור. וזאת עשו "למען אלמד חקיך" - דהיינו שידעו דורות אחרונים שבשביל התורה ראוי לענות הגוף ולא לפנות אל הכסף והזהב, כדגמת החשמונאים שבזו לכסף ולזהב ולשלל הגדול, והלכו לטרח בגופם לחפש פד שמן טהור, וזהו שאמר "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף".

ולכן דוקא בימים אלו של חנכה צריך האדם להגביר עוד ועוד חילים לתורה הקדושה ולמצות, שהם האור והנר האמתיים, וכדכתיב "כי נר מצוה ותורה אור" (משלי ו, כג). ויזהר האדם שלא יבזבז זמנו כעצת היצר הרע. וידע האדם שבעסק למוד תורתו עושה נחת רוח לקב"ה ואין הודאה גדולה מזו לקב"ה. ויהי רצון שאף בימינו יראנו ה' נפלאות, ובמהרה בימינו תושע יהודה, ואף ישראל ישכון לבטח, בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן ואמן.

אין ותורים

ימי החנכה מלמדים אותנו על חודו של העם היהודי שלא מתפשר אף על הפרטים הקטנים ביהדותו.

מספר על קבוצת 'משכילים' שהגיעו באיום לגאון ר' אייזל חריף יצ"ל ואמרו לו שאם לא ימחק כמה קטעים בתפלה שלא נראים להם כל כך, יעזבו הם ובני משפחותיהם את היהדות ויתנצרו.

חיה ר' אייזל חריף ואמר - "ומה בכך? יהיה לי חלק יותר גדול בלונדון".

לא הבינו 'המשכילים' את פשר דבריו ובקשו הסבר.

"פשוט" אמר הרב - "הרי לעתיד לבא הקב"ה יעשה סעודה לצדיקים מבשר הלונדון, ובשר זה יתחלק עם כל אלו שיזכו. וכאשר אתם הולכים ומתנצרים ממילא ישאר חלק יותר גדול לכל הצדיקים, ואף אני אצפה בחלק גדול. ועל זה תודתי אליכם כבר מעכשו..."

דרוש לעשירי בטבת

הפצור הרוחני

המצור

יום זה הוא אָחַד מִן הַיָּמִים בְּשָׁנָה שְׁבָהֶם מֵרְאִים אָנוּ אֶת הַצֶּעַר וְהַשְּׁתַּתְּפוּת שֶׁלָּנוּ עִם דּוֹר הַחֲרָבָן. בַּיּוֹם זֶה הַחַל הַמְּצוֹר, מְצוֹר שֶׁבַעֲקֻבוֹתָיו הַגִּיעוּ הָאֲנָשִׁים לְרַעַב נוֹרָא וּפְחִיתוֹת אֲנוּשִׁית שְׁלֹא הִיְתָה מֵעוֹלָם, כְּמוּבָא בַּמִּדְרָשִׁים. (עיין מדרש זוטא איכה פרק א אות ה).

כְּמָה גָּדוֹל הָיָה כָּחוֹ שֶׁל הַמְּצוֹר, שֶׁהַצְּלִיחַ לְהַחֲלִישׁ אֶת הַגְּבוּרִים שֶׁבָּאֲמָה הִיְהוּדִית. יוֹם וְעוֹד יוֹם שֶׁל רַעַב נוֹרָא שֶׁכָּרְסָם בְּגוּפָם שֶׁל אוֹתָם הַגְּבוּרִים וְשֶׁל כָּלל הָעָם. הוּא הִיְתָה הָאוִיב הַחֲזָק בְּיוֹתֵר וְהָאֲכֻזִּי בְּיוֹתֵר. עַד שֶׁבִּסּוֹף הַצְּלִיחוֹ הָאוִיבִים לְהַבְקִיעַ אֶת הָעִיר, וְנִפְלוּ גְבוּרֵי עַמְנוּ מִחֻלְשָׁה, שְׂדוּדִים לַפְּנִיָּהִם.

זוֹהִי תְּכֵלִיתוֹ שֶׁל הַמְּצוֹר, לְבוֹדֵד אֶת הַיּוֹשְׁבִים בְּתוֹךְ הָעִיר מִשָּׂאֵר הַתּוֹשְׁבִים שֶׁנִּמְצְאִים מִחוּץ לָהּ, שְׁלֹא יוֹכְלוּ לְקַבֵּל שׁוּם אִסְפָּקָת מְזוֹן וּמִים עַד שֶׁיִּכְנָעוּ.

דַּרְךְ הַיֵּצֵר

וְאִם נִתְבוֹנֵן נִרְאָה שֶׁכֶּךָ גַּם הִיא דַּרְכוֹ שֶׁל הַיֵּצֵר הָרַע, לְבוֹדֵד אֶת הָאָדָם מִכָּל מִבּוּעַ מִים רוּחָנִי, וְכִמְאֹר רְבוּתֵינוּ (בבא קמא דף פב ע"א) 'אֵין מִים אֶלָּא תוֹרָה'. וּמִכָּל חֲתִיכָה, וְלוֹ הַקְּטִנָּה בְּיוֹתֵר, שֶׁל לָחֵם רוּחָנִי, שֶׁהוּא לְמוֹד הַתּוֹרָה. וְכִמְאֹר הַכְּתוּב "לָכוּ לַחֲמוּ בְּלַחְמֵי וְשִׁתּוּ בַּיַּיִן מִסִּכְתִּי" (משלי ט, ה), וּפְרָשׁוּ חֲז"ל דִּהְיֵנוּ לַחֲמָה שֶׁל תּוֹרָה (עיין חגיגה דף יד ע"א). וּבְמִצָּב זֶה נִצָּב הָאָדָם כְּעֶרְעֵר בְּעֶרְבָה, וְנַח לְכַבְּשׁוֹ בְּכָל תַּאֲוָה וְלוֹ הַקְּלָה בְּיוֹתֵר.

מִמְצוֹר הַחֲרָבָן יֵשׁ לְלַמֵּד אֶת הַקָּשִׁי שֶׁבַּמְּצוֹר וְאֶת לִקְחוֹ הַרוּחָנִי...

דרוש לט"ו בשבט

האדם והאילן

ההשוואה

"כי האדם עץ השדה" (דברים כ, יט), כך מעיד הכתוב. גם בגמרא (תענית דף ה ע"ב) מציאנו שהשווה האדם לעץ, וכמספר על אחד האמוראים שבקש מחברו שיברכהו, אמר לו - "משל למה הדבר דומה? לאדם שהיה הולך במדבר והיה רעב ועיף וצמא, ומצא אילן שפרותיו מתוקים וצלו נאה ואמת המים עוברת תחתיו. אכל מפרותיו ושתה ממימיו וישב בצלו. וכשבקש לילך, אמר - "אילן אילן, במה אברכך? פרותיך מתוקים, צלך נאה, אמת המים עוברת תחתך, אלא יהי רצון שכל נטיעות שנוטעים ממך יהיו כמותך!". הרי שהשווה את חברו החכם לאילן המשלם בכל. וכן מציאנו בהרבה מדברי חז"ל שהשוו את האדם לאילן. (ועיין בתענית דף ז ע"א וברש"י שם, ופרקי דר"א פרק כא, ובאוצר המדרשים איזינשטיין אלפא ביתא דר' עקיבא ד"ה ומפני מה ראשו של אלף וכו') ויש להתבונן על ההשוואה שהשוו חכמינו את האדם לעץ השדה. והתבוננתי ומצאתי כמה רעיונות שיש לאדם לסגל לעצמו וללמד מעץ השדה, ואפשר שעל כן השוו חז"ל את האדם לאילן. ואפרשם -

הטבעת חותמת

אחד מטבעי האילן הוא, שבכל שנה ושנה שהוא גדל נהיה רשם בגזעו. כל טבעת חומה מורה לנו על עוד שנה שחלפה שהשאירה את חותמה בגוף העץ. כך צריך גם האדם להיות, שכל שנה שתחלף תשאיר את רשומה אצלו בתורה ויראת שמים ובמעשים טובים, ולא תחלף ותעבר כצל עובר (וע"ע בספר שבט מוסר פרק ט אות יא).

את הידיעה הזו החדיר הגאון הגדול רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל בתלמידיו. נהוג היה בפרת יוסף, שרק כאשר התלמיד התעלה ומצה את עצמו 'בכתת' אותו

מלמד הִיָּה עוֹלָה לַכֶּתֶה הַבָּאָה. כָּל זְמַן שְׁלֹדַעַת רַבְנֵי הַיְשִׁיבָה עוֹד לֹא מָצָה אֶת כּוּחוֹתָיו בְּאוֹתָהּ 'הַכֶּתֶה' עִם אוֹתוֹ מִלְמַד לֹא הִיָּה עוֹלָה 'לַכֶּתֶה' הַבָּאָה. וּמִטַּעַם זֶה הִיָּה חֶכֶם בֶּן צִיּוֹן מְזַרְזוֹ אֶת תַּלְמִידָיו וְאוֹמֵר - "אֵינִי יוֹדֵעַ מָה יַחְלִיטוּ רַבְנֵי הַיְשִׁיבָה, אֲךָ יִתְכַן וְלֹא תִהְיֶה לָכֶם עוֹד הַזְדַּמְנוֹת לְשִׁמְעַת פְּרוּשִׁים אֲמִתִּיִּים כְּאֵלֶּה מִמֶּנִּי, אֲזִי אֲנִי עָשׂוּ אֲזַנְיֹכֶם כְּאֲפִרְכָסֶת, יִתְכַן שֶׁהַשְּׁנָה הַיָּשׁוּנָה הַאֲחֵרוֹנָה שְׁלָכֶם אֲצִלִּי". 'אִיוֹם' זֶה הִסְפִּיק לְתַלְמִידָיו שְׁאֵהֲבוּהוּ אֶהֱבֵת נַפְשׁוֹ, כְּדִי לַחֲדוֹד אֶת כָּל הַחוּשִׁים. וְאֲכֵן בְּדַרְךְ לְמוֹדוֹ הִטְבִּיעַ בְּתַלְמִידָיו אֶת הַיִּשְׁרוּת, הַעֲמָקוּת וְהַעֵיּוֹן הַזֶּה כְּפִי שֶׁקָּבַל מֵרַבּוֹתָיו.

הַתְּחַדְּשׁוּת

תְּכוּנָה טְבַעִית נוֹסֶפֶת יֵשׁ לְעַץ, שְׁבִתְקוּפַת הַשְּׁלֶכֶת אִי אֲפֹשֶׁר כְּמַעַט לְזַהוֹתוֹ שְׁנוֹתָן פְּרוּת, הָעֵץ יוֹצֵא לְחַפְּשָׁה קִצְרָה וְלֹא מוֹצִיא פְּרוּת, גַּם הָעֵלִים שְׁעָלָיו נוֹשְׁרִים וְהוּא נִרְאֶה כְּעֵץ יָבֵשׁ. פֶּסֶק זְמַן זֶה, הוּא הַגּוֹרֵם לְהַתְּחַדְּשׁוֹת נִפְלְאוֹת כְּשֶׁבָּאָה עוֹנַת הָאֵבִיב, וְרוֹאִים שְׁשׁוּב מִתְּכֶסֶה הָעֵץ בְּעֵלִים וּפְרוּת חֲדָשִׁים. כֵּן גַּם הָאָדָם צָרִיךְ שִׁיְהִיָּה בּוֹ תְּמִיד אֶת מַדַּת הַהַתְּחַדְּשׁוֹת. וְגַם כְּשֶׁהוּא נִמְצָא לְפַעֲמִים בְּתַקוּפוֹת שֶׁל שֹׁפֵל, יִהְיוּ זְמַנִּים אֵלּוּ בְּבַחֲיַנַּת 'יְרִידָה לְצַרְךָ עֲלֶיָּה'.

וּמִטַּעַם זֶה צָרִיךְ הָאָדָם לִתֵּן לְעַצְמוֹ רוּחַ בֵּין פְּרִשָׁה לְפְרִשָׁה, לְנוּחַ, לְאֶסֶף כַּחוֹת, וְשׁוּב לְעַמֵּל וְלַהַתְּעַלּוֹת בְּתוֹרָה וּלְחֲדָשׁ חֲדוּשִׁים "וְיֹצֵא פֶּרַח וְיִצְצֵץ צִיץ וְיִגְמַל שְׁקָדִים" (בַּמְדַּבֵּר יז, כג).

חֶכֶם בֶּן צִיּוֹן זַצ"ל הִפִּיר בְּמַעֲלָה זוֹ שֶׁהַגּוֹף חָיָב לְהִנָּפֵשׁ, וְלְמַרוֹת שֶׁלֹּא הִיָּה קִיָּם בִּישִׁיבַת 'פֶּרֶת יוֹסֵף' הַמְּשֻׁגַּ' בֵּין הַזְּמַנִּים, פְּעַמִּים וְהָיוּ יוֹצְאִים בְּנֵי הַיְשִׁיבָה לְטִיּוֹל קִצְרָה לְהִנָּפֵשׁ וְלֶאֱגֹר כַּח.

בְּאַחַת הַפְּעַמִּים יָצְאוּ תַלְמִידָיו לְטִיּוֹל שֶׁל יוֹמִים לְקַבְּרוֹת צְדִיקִים. גַּם רַבִּם הִנְעִרָךְ - חֶכֶם בֶּן צִיּוֹן - הִתְלַוָּה אֲלֵיהֶם. בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן הָיוּ בְּכַמָּה קַבְּרוֹת צְדִיקִים, מָה שֶׁלֹּא הִסְפִּיקוּ תַכְנֵנוּ לְמַחֲרַת בְּבָקְרוֹ שֶׁל יוֹם לְהַשְׁלִים. אֲךָ צִפְתָּה לָהֶם הַפְּתָעָה, חֶכֶם בֶּן צִיּוֹן הִכְרִיז 'נוֹסְעִים לְכַנְרַת'. חֶלֶק שְׁמַחוֹ, אֲךָ חֶלֶק גַּם מַחוֹ - "כְּבוֹד הָרַב, בָּאֵנוּ לְהַתְּפַלֵּל בְּקַבְּרוֹת הַצְּדִיקִים וְלֹא לְהַשְׁתַּזְזֵף בְּכַנְרַת!", "אִם כֹּךָ", אָמַר חֶכֶם בֶּן צִיּוֹן - "תַּחֲזְרוּ מִיַּד לְיְשִׁיבָה, שֶׁם בְּמָקוֹם לְמוֹדְכֶם תּוֹכְלוּ לְהַתְּפַלֵּל כְּאוֹת נַפְשְׁכֶם וְאַף הַתְּפִלָּה תִתְקַבֵּל יוֹתֵר". נִבְהָלוּ הַתַּלְמִידִים וְאָמְרוּ - "אֲבָל רְצִינוּ

קצת להנפיש ממתח הלמוד", "אם להנפיש, אז בכנרת", פסק חכם בן ציון את פסקו.

"כל חלב לה"

חיי העץ קשים הם. כבר בהיותו שתיל קטן טורח הוא להשקיע בפרות שעתידים לצאת ממנו, במים שמקבל הוא משתמש לשבח את פרותיו, וטורח לשלח עוד ועוד את שרשיו עמק בקרקע. גם בקרני השמש משתמש הוא לתועלת הפרות, ולבסוף כשיוצאים הפרות, הוא היחיד שלא נהנה מהם, אלא קוטפים אותם ונהנים מהם. כן דרך האדם השלם, לתת תמיד את הטוב ביותר לשני אף שעמל עליו וטרח.

אות מופת ודגמא לכך היה חכם בן ציון זצ"ל. כמה השקיע בתלמידיו, כמה יגע שיבינו כל פרט ופרט ויקנו את שטת העיון האמתית כפי שקבלה מרבו 'אביר הרועים' רבי עזרא עטיה זצ"ל.

וספר אחד מתלמידיו, קדם בואי אליו למדתי בישיבה אחרת שבה היתה תורנות בין בחורי הישיבה שבכל פעם מישהו אחר היה צריך למסור שעור. כשהגיע תורי רציתי להרשים שכלם תפעלו. רעיון עלה במחיי - הלכתי אל חכם בן ציון וספרתי לו את הבעיה שלי.

על אתר שאלני החכם באיזו סגיא אנו עוסקים. משעניתי לו שאלני "את דברי הרמב"ם שם אתה כבר יודע?", "כן" עניתי, "ואף את השגת הראב"ד שם" - הוספתי. "יפה" - אמר החכם. "עכשו הסכת ושמע כמה מהלכים לישוב את דברי הרמב"ם", והתחיל מונה והולך מהלך ראשון כך וכך, ואפשר להקשות כך וכך ויש לתרץ כך. מהלך שני כך, וכן הלאה חמשה מהלכים. אף לי הספיק המהלך הראשון, אמרתי תודה ופניתי לדרך. "אינך צריך להגיד שאני אמרתי לך חדושים אלו" - הפטיר אחרי.

כך היתה דרכו, את הדבר היקר ביותר בשבילו שהיא התורה וחדושו נתן לכל מי שחפץ.

קטן וגדול

גם מפרות האילן יש ללמד לחיי האדם, שאנו רואים שבכל פרי שמוציא העץ, יש גרעין אחד קטן. ואם נתבונן נראה שדוקא מהגרעין שנראה הכי קטן והכי פחות חשוב בעץ, צומח עץ חדש וגדול לתפארת - ללמדנו שאין לזלזל באף דבר קטן, ואדרבא פעמים ודוקא הדבר הקטן מצליח לגדל ולהעפיל יותר מכלם.

דגמא לזה למדונו חז"ל באמרום (תענית דף ז ע"א) 'הרבה למדתי מרבותי, ומחברי יותר מהם, אך מתלמידי יותר מכלם'.

ספרו תלמידי חכם בן ציון - 'המחמאה הגדולה ביותר שתלמיד היה יכול לקבל היתה, כששאל שאלה טובה, וחכם בן ציון עצר, עצם את עיניו ואמר 'קשיא טובה, למה לא חשבנו עליה בעצמנו'.

מצמיח ישועה

ואם נתבונן כיצד מתחיל כל עץ לצמוח, נראה שגם מצמיחתו אפשר ללמד, שבתחלתו בשעת נטיעת הזרע באדמה עדין אינו צומח, רק לאחר שגרקב ונבקע מתחיל לצמוח. כך היא ישועת האדם, שדוקא מתוך הרקבון וכשנראה שאפסה כל תקוה מתחילה הישועה. וזהו מה שאנו אומרים בתפלה "ומצמיח ישועה".

דְרוֹשׁ לְפוֹרִים - א

מַעֲלַת הַחַג

'פּוֹרִים כְּפוֹרִים'

יָדוּעַ מֵה שְׁמֵבֶאֱר בְּסִפְרֵי הַקְּדוּשִׁים שֶׁיּוֹם הַכְּפוּרִים הוּא כָּ - פּוֹרִים. (עיין בתיקוני הזוהר דף נז ע"ב, וציינו בספר אמרי נועם - לפורים. ובספר חכמת אדם - קונטרס מצבת משה. ובספר קדושת לוי - קדושה ראשונה פורים. ובספר מאור ושמש - רמזי פורים ד"ה והנראה. ובספר רסיסי לילה - אות נח. ובספר פרי צדיק פורים - אות א. ובספר ליקוטי הלכות - הלכות תפילין הלכה ו. ובספר שם משואל פרשת תצוה - שנת תרע"ה משם כתבי האר"י ז"ל. ועוד), ופּוֹרִים הוּא גָדוֹל יוֹתֵר בְּמַעֲלָתוֹ, שְׁתוּלִים בּוֹ אֶת יוֹם הַכְּפוּרִים. וְכֵן כָּתַב הַגָּאֹן ר' צְדוּק הַכֹּהֵן מְלוּבָלִין בְּסִפְרוֹ רְסִיסי לִילָה (שם).

וּבִאֲמַת יֵשׁ לְהַבִּין בְּמָה הַתִּיחַד יוֹם זֶה מִכָּל הַיָּמִים, עַד שֶׁגְּדָלָה מַעֲלָתוֹ מִיּוֹם הַכְּפוּרִים?

וְעוֹד, מֵה שִׁיכּוּתוֹ לְיוֹם הַכְּפוּרִים, שֶׁתְּכַלִּיתוֹ הִיא מַחִילַת עֲוֹנוֹת וּפְשָׁעִים?

'מַעֲבִיר עַל מַדּוּתִיו'

וְהִנֵּה מְצָאנוּ בְּסִפְרֵי הַפּוֹסְקִים (עיין בספר חזון עובדיה פורים למרן הראש"ל הגר"ע יוסף עמ' רז - רח, שקיבצם כעמיר גרנה), שֶׁיִּצְאוּ לְדוֹן אוֹדוֹת הַמְּזִיק אֶת חֲבֵרוֹ בְּיוֹם פּוֹרִים מִחֲמַת הַשְּׂמִיחָה. שְׁמִצּוֹי הַדְּבָר עַד מְאֹד, וּבִיחּוּד בְּהִיּוֹת הָאָדָם בְּגִלּוּפִין. וְכִבֵּר הָיָה כֵּן לְעוֹלָמִים שְׁמַתוֹךְ שְׁכוֹרוֹת 'קָם רַבָּה וְשַׁחַטָּה לְרַבִּי זִירָא' (עיין מגילה דף ז ע"ב, ובשו"ת אך טוב לישראל ח"א סימן ה בהערה הבאתי כמה פירושים על זה. ומשם בארה). וְיֵשׁ מִן הַפּוֹסְקִים שֶׁפָּסְקוּ שֶׁאֵין צְרִיךְ לְשַׁלֵּם (עין בתרומת הדשן סימן קי, וברמ"א בהג"ה או"ח סימן תרצו סעיף ח, ובחומ"מ ס"ס שעח). וְהַזְדַּמְנִיּוֹת רַבּוֹת יֵשׁ לוֹ לְאָדָם בְּיוֹם זֶה לְהַעֲבִיר עַל מַדּוּתוֹ יוֹתֵר מִשָּׂאֵר הַשָּׁנָה כְּלָה. וְכִבֵּר אָמְרוּ חַז"ל (יומא דף כג ע"א) 'כָּל הַמַּעֲבִיר עַל

מדותיו מעבירין לו על כל פִּשְׁעָיו, ובִּיחוד כְּשִׁידַע שְׂאִינָם חִיבִים גַּם לְשֵׁלֶם לוֹ על נְזָקִים אֵלוֹ, כִּמָּה כַּחַת נֶפֶשׁ יֵשׁ לְאָדָם לְהַשְׁקִיעַ לְהַעֲבִיר עַל מְדוּתָיו בְּיוֹם זֶה. וְכַשְׁזֹכָה לָזֶה, וּמַעֲבִיר עַל מְדוּתָיו, נִשְׁאַר זָךְ וְנָקִי, שֶׁהַעֲבִירוֹ לוֹ עַל כָּל פִּשְׁעָיו.

כָּל הַפּוֹשֵׁט יָד'

עוד סגלה עצומה יש ביום הפורים שאינה ביום הכפורים, שמשפּע שפּע גדול מן השמים ש'כל הפושט יד נותנים לו' (עין בשו"ע או"ח סימן תרצד סעיף ג), ויכול לזכות לשפּע גדול וכל טוב, שישפיע לכל השנה כלה. ובזה נדמה יום הכפורים לפורים, שיום כפור אחד טוב משפיע לטובה על כל השנה.

כָּל הַקְּדוֹשׁ מַחְבְּרו'

ומטעם זה חפץ היצר שלא יצליח האדם לזכות ביום זה לכל סגלותיו הרבות, ו"לפתח חטאת רבץ" (בראשית ד, ז) ורוצה להכשילם דוקא ביום קדוש זה שהוא בבחינת 'כל הקדוש מחברו חרב מחברו' (עין בספר ציפת לישועה - להחפץ חיים - בהוספה בענין ההתחזקות בשעת עיקבתא דמשיחא משם הרמב"ן באיגרתו), שפורים קדוש יותר מיום הכפורים, ולכן חרב יותר ממנו.

תְּמִיד כְּנֶגְדַת תְּמִיד

ואכן, כמה קשה הדבר שלא להגיע מתוך השמחה להוללות של ליצנות, או חלילה בזיון התורה ולומדיה, שאחריתם מי ישורנה?! ורק אם יזכר האדם את פחד ה' והדר גאונו בבחינת "שויתי ה' לנגדי תמיד" (תהילים טו, ח), ו"בכל דרכיך דעהו" (משלי ג, ו) - לא יפשל חלילה על אף שמחתו ושכרותו. וכאשר יזכר האדם את הפסוק "וטוב לב משתה תמיד" (משלי טו, טו) יזכר גם את הפסוק "שויתי ה' לנגדי תמיד".

ויש לרמז כן בפסוק הנזכר "בכל דרכיך דעהו" - שתבת "דעהו" עולה כמנין פורים בגימטריא (קטנה עם הכולל).

דְרוֹשׁ לְפוֹרִים - ב

גְלוֹי הַהֶסְתֵּר

קְבֵלָה מֵאֲהָבָה

דֹרֵשׁי רְשׁוּמוֹת דְרָשׁוּ שְׂבִתְבוֹת 'מַגְלַת אֶסְתֵּר' רְמוּזָה כָּל מֵהוּת הַפוֹרִים שֶׁהִיא לְגִלוֹת אֶת הַהֶסְתֵּר. וְהִינּוּ שֶׁכָּבֵר אָמְרוּ חַז"ל (שבת דף פח ע"ב) 'הֵדָר קְבִלוּהָ בְיָמֵי אַחְשָׁרוֹשׁ מֵאֲהָבָה', שְׂבִתְחִלָּה קְבִלוּ אֶת הַתּוֹרָה מִיִּרְאָה וְרַק לְאַחַר נִס הַפוֹרִים קְבִלוּהָ מֵאֲהָבָה. וְגַם בְּזֶה הֵיטָה בְּחִינָה שֶׁל גְלוֹי הַהֶסְתֵּר, שְׁעַם יִשְׂרָאֵל גַּם בְּזִמְנָן מִתֵּן תּוֹרָה רְצוּ לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה מֵאֲהָבָה, אֲלֵא שֶׁהַשְּׂאוֹר שְׂבַעסָה הוּא הַיֵּצֵר הָרַע, עֵכָב. וְעַתָּה לְאַחַר שֶׁהֶצְטַעְרוּ בְּצַעַר גְּזֵרַת הָמֶן, חֲזְרוּ לְאַבְיָהֶם שְׂבַשְׂמִים מֵאֲהָבָה וְגִלוּ אֶת הַהֶסְתֵּר, אֶת רְצוֹנָם לְעַבֵּד בְּאַמֶּת וּבִלְבָב שְׁלֵם לְבוֹרֵא עוֹלָם. צֵא וּלְמַד מִמָּה שֶׁכָּתַב הַרְמַב"ם (הַלְכוֹת גִּירוּשִׁין פ"ב ה"כ) גְּבִי בַעַל שְׁמֶקֶרֶב לְתַת גֵּט לְאַשְׁתּוֹ דְּכּוֹפִין אוֹתוֹ עַד שִׁיאֲמַר רוּצָה אָנִי, וְלִמָּה לֹא בָטַל גֵּט זֶה, שֶׁהָרִי הוּא אָנוּס בֵּין בֵּינָד גּוֹיִם בֵּין בֵּינָד יִשְׂרָאֵל? שְׂאִין אוֹמְרִין אָנוּס אֲלֵא לְמִי שְׂנִלְחָץ וְנִדְחַק לְעֲשׂוֹת דְּבָר שְׂאִינּוּ מְחִיב מִן הַתּוֹרָה לְעֲשׂוֹתוֹ, כְּגוֹן מִי שֶׁהִכָּה עַד שֶׁמָּכַר אוֹ נָתַן, אֲבָל מִי שֶׁתְּקַפּוּ יֵצְרוּ הָרַע לְבַטֵּל מִצְוָה אוֹ לְעֲשׂוֹת עֲבֵרָה וְהִכָּה עַד שֶׁעָשָׂה דְּבָר שֶׁחִיב לְעֲשׂוֹתוֹ אוֹ עַד שֶׁנִּתְרַחַק מִדְּבָר שֶׁאֲסוּר לְעֲשׂוֹתוֹ - אִין זֶה אָנוּס מִמֶּנּוּ אֲלֵא הוּא אָנוּס עֲצָמוֹ בְּדַעְתּוֹ הָרַע. לְפִיכֵךְ זֶה שְׂאִינּוּ רוּצָה לְגַרֵשׁ, מֵאַחַר שֶׁהוּא רוּצָה לְהִיּוֹת מִיִּשְׂרָאֵל רוּצָה הוּא לְעֲשׂוֹת כָּל הַמִּצְוֹת וּלְהִתְרַחַק מִן הָעֲבֵרוֹת וְיֵצְרוּ הוּא שֶׁתְּקַפּוּ, וְכִינֵן שֶׁהִכָּה עַד שֶׁתִּשָּׂשׂ יֵצְרוּ וְאָמַר רוּצָה אָנִי כָּבֵר גֵּרֵשׁ לְרְצוֹנוֹי.

גְלוֹי הַסּוֹד

וְאִם נִתְבוֹנֵן נִרְאָה שֶׁעַקֵּר וְתַחֲלַת נִס הַפוֹרִים הִיָּה מִגְלוֹי הַסּוֹד, שֶׁהָרִי כִשְׂשׁוֹחָחוּ בְּגִתָּן וְתָרַשׁ שׁוֹמְרֵי הַסֶּף, בְּטוֹרְסִית, לֹא חֲשָׁשׁוּ מִמְרָדְכֵי הַיּוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמְּלָךְ, כִּי חֲשָׁבוּ שְׂאִינּוּ מִבֵּין שְׂפָה זֹו וְדַבְרֵיהֶם יִשְׂאָרוּ בְּסוֹד. אֲךָ מְרָדְכֵי, שֶׁהִיָּה מִיּוֹשְׁבֵי

לשַׁכַּת הַגְּזִית וְהִיא בְּקִיא בְּשַׁבְּעִים לְשׁוֹן, גְּלָה אֶת הַסּוּד (עיין מגילה דף יג ע"ב).

וּאֶפְשָׁר שֶׁזֶהוּ הַטַּעַם שֶׁיֵּשׁ חוּבָה לְהִשְׁתַּכַּר בְּיוֹם זֶה (עיין שו"ע שם סימן תרצה סעיף ב), שֶׁדַּרְךְ הַשְּׂכוּר גַּם כֵּן לְגַלוֹת אֶת הַנִּסְתָּר שֶׁבְּקִרְבוֹ, וְכִמוּ שֶׁאֲמָרוּ חַז"ל (עירובין דף סה ע"א). גְּכִנֵּס יֵין יִצָּא סוּד. וְכִיּוֹן שֶׁכֹּל עֲנִין הַפּוֹרִים הוּא לְגַלוֹת הַסּוּד וְהַהִסְתָּר, לְכַךְ מִשְׁתַּכֵּר הָאָדָם וְחוֹשֵׁף צְפוֹנוֹת לְבוֹ.

וּבְלִכְתָּךְ בְּדַרְךְ זֹו יִמָּצֵא עוֹד טַעַם הַגּוֹן לְפָרֵשׁ הַמְּנַהֵג שֶׁכָּתַב רַמ"א (בשו"ע אורח חיים סוף סימן תרצו) לְלִבֵּשׁ פְּרָצוּפִים וְלְהַתְחַפֵּשׂ בְּיוֹם זֶה, שְׁיֹוֹם זֶה כָּל מֵהוּתוֹ הִיא לְגַלוֹת אֶת הַהִסְתָּר וְהַצְּפוֹנוֹת שֶׁבִּלְבַב כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְכֹאשֶׁר אָדָם מְנַצֵּל יוֹם זֶה וּמִתְחַפֵּשׂ לְמָה שֶׁלְּבוֹ חָפֵץ, מְגַלָּה הוּא אֶת הַהִסְתָּר שֶׁשָּׁכַן בְּקִרְבוֹ יָמִים רַבִּים.

מִצּוֹת הַיּוֹם

גַּם בְּמִצּוֹת מִשְׁלוּחַ מְנוֹת וּמִתְנוּת לְאֲבִיוֹנִים נִרְאָה שֶׁתְּכַלִּיתֶם לְגַלוֹת אֶת הַהִסְתָּר, שֶׁעַל יְדֵי נְתִינַת מִשְׁלוּחַ הַמְּנוֹת מְגַלָּה וּמִרְאָה שְׁחוֹשֵׁב בְּלִבּוֹ עַל חֲבֵרוֹ, וְכֵן בְּמִתְנוּת לְאֲבִיוֹנִים שֶׁבְּנִתְיָנְתוֹ לָהֶם מְגַלָּה אֶצְלָם אֶת הַשְּׂמִחָה שֶׁהִיא נִסְתָּרַת בְּמִשְׁךְ הַשְּׂנָה כָּלָה. וְלִכֵּן אֲמָרוּ חַז"ל שֶׁהַדִּין בְּפוֹרִים יְכַל הַפּוֹשֵׁט יָד נוֹתְנִים לוֹ (עיין בשו"ע או"ח סימן תרצד סעיף ג), שֶׁבְּכָל נְתִינָה וּנְתִינָה מִתְגַּלָּה עוֹד הַהִסְתָּר.

וְהִנֵּה גַם בְּסַפּוֹר הַמְּגַלָּה מְצָאנוּ עוֹד שְׂצוּנָה מְרַדְּכִי עַל אִסְתָּר שֶׁלֹּא תֵאמַר אֶת עֲמָה (עיין אסתר ב, י), וְטַעַמוֹ הִיָּה שֶׁאִם יִדְעוּ שֶׁהִיא מְשׁוֹשְׁלַת מְלָכִים שֶׁל שְׂאוּל הַמֶּלֶךְ וְדַאי יִקְחוּהָ לְאַחֲשׁוּרוֹשׁ, וְכַמְבָּאָר בְּגִמְרָא (מגילה דף טז ע"א) שֶׁבְּתַחֲלָה לֹא הִיָּה אַחֲשׁוּרוֹשׁ מְדַבֵּר עִם אִסְתָּר אֲלָא עַל יְדֵי מִתְרַגְּמָן, שֶׁלֹּא יִדְעוּ שֶׁהִיא מְשׁוֹשְׁלַת מְלָכִים, וְלֹאחֲרַיִם שֶׁגִּלְתָּהּ לוֹ אֶת יְחוּסָהּ דְּבַר עֲמָה יִשְׁרִירֹת, וּבְזֶה מְצָאָה חֵן בְּעֵינָיו יוֹתֵר בְּאוֹתָהּ הַשְּׂעָה, וְנִשְׁמַע לְכָל בְּקִשׁוֹתֶיהָ.

דרוש הכנה לפסח

"הללו עבדי ה'"

'צדה לדרד'

בחג זה אנו חוגגים את ההצלה הגדולה שהקב"ה הוציאנו ממצרים. אנו מקימים בהדור השבתת החמץ והשאור. העבודה המפרכת של סליק החמץ נותנת לנו לחוש קצת את שעבוד אבותינו במצרים. ובבוא החג אנו מקימים בשמחה את מצות "והגדת לבנך" (שמות יג, ח). ואף את החובה להראות כאלו יצאנו ממצרים (עיין ברמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ז הלכה ו), אנו עושים בהדור רב. כזיתות של מצות ומרור, וחרסת ראוייה לשבח, מעטרים את שלחננו, ואנו בהסבה כבני מלכים.

אך הנה חולף החג, ומרגישים שחלף ופרח ללא השארת שום רשם. עלינו להסיק מסקנות שאותן נקח אתנו 'צדה לדרד' גם לאחר החג לכל שאר ימות השנה.

פורים ופסח

בגמרא (מגילה דף יד ע"א) מצינו הסברים שונים מפני מה אנו אומרים הלל בחג הפסח, ואלו ביום הפורים אנו לא אומרים? אחד ההסברים הוא הסברו של האמורא רבא שאמר 'בשלמא התם "הללו עבדי ה'" (תהילים קיג, א) - ולא עבדי פרעה, אלא הלא הללו עבדי ה' ולא עבדי אחשורוש? אכתי עבדי אחשורוש אנן! והינו שאין סבה לומר הלל ביום הפורים כי אנו נשארו עדין עבדי אחשורוש. לא כן בפסח שיצאנו מעל שעבודו של פרעה.

ויש להתבונן מהו ההבדל בין שעבוד פרעה שהשתחררנו ממנו, לבין שעבודו של אחשורוש?

ונראה שההבדל הוא שהשעבוד במצרים היה שעבוד קשה מנשא, עבודת פרך המתישה את הגוף, וגזרות אכזריות היו מנת חלקו של עמנו בהיותם שם.

אך למרות הכל שמרו עם ישראל על קדשת החיים, וכמובא במדרש (רבה ויקרא פרשה לב פסקה ה) 'אמר רבי פינחס בשם רבי חיאי בר אבא, על ידי שגדרו ישראל במצרים עצמן מן הערוה נגאלו ממצרים. רב הונא אמר בשם בר קפרא, בשביל ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים: שלא שנו את שמם, ואת לשונם, ולא אמרו לשון הרע, ולא נמצא ביניהן אחד מהן פרוץ בערוה'. למרות כל טמאת מצרים גדרו עם ישראל את עצמם בעניני פריצות וערוה.

ומנגד, האמה הפרסית שאותה יצג שלטון אחשורוש, הצטיינה בתאונה. לא לחנם אמרו חז"ל (מגילה דף יא ע"א) 'הפרסיים אוכלין ושותין כדב, ומסרבלין בשער כדב, ומגדלין שער כדב, ואין להם מנוחה כדב'. השואה מחלטת של אותם הפרסיים לחית בר, מסמלת את הנטיה התמידית לתאוות שונות ומשנות.

ודבר זה אנו גם רואים בהתנהגותו של אחשורוש כשעשה סעודה מאה ושמונים יום להראות את כבוד עשרו ואת יקר תפארת גדלתו. (עיי' מגילת אסתר פרק א פסוק ד). ובסופו החליט להביא את ושתי המלכה בפריצות נוראה לפני כלם, ושניהם לדבר עברה נתפוננו (עיי' מגילה דף יב ע"ב).

וזהו כונת אמרם שמשעבוד פרעה שהיה שעבוד הגוף ועבודת הפרך נגאלנו. אך 'אפתי עבדי אחשורוש אנן' - אנו עדין לא גדורים מתאוות העמים בעניני הצניעות. וכאשר האדם יעבד על עצמו להיות בחג החרות בן חורין אמתי גם מטמאת אחשורוש, נמצא שלקח אתו לקח לכל ימות השנה. יזכנו ה' להיות עבדיו בלבד, אמן.

דרוש לספירת העמר

ימי הספירה ולקחם

מיתת הצדיקים

ימים אלו הנקראים 'ימי ספירת העמר' - קבעו אותם חז"ל לימי צער על אותם עשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא שמתו בזמן זה. וכן אמרו בגמרא (יבמות דף סב ע"ב) 'שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיוכוס, וכלן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמים'.

ואם נתבונן נראה שדבר זה נורא עד מאד, שבכל יום ויום היו מתים למעלה משבע מאות תלמידי חכמים מפלגים, תנאים קדושים. וכל זה על שלא נהגו כבוד זה בזה.

ולכאורה קשה כיצד נכשלו תנאים קדושים אלו בעון זה. כלום, לא קימו את מצות התורה שצוהה "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח) ?

חביבות ישראל

והנה רבם של אלה התנאים - רבי עקיבא - אמר במשנה (אבות ג, יד) 'חביבין ישראל שנקראו בנים למקום. חבה יתרה נודעת להם שנקראו בנים למקום, שנאמר, "בנים אתם לה' אלהיכם" (דברים יד, א). חביבין ישראל, שנתן להם כלי חמדה. חבה יתרה נודעת להם שנתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם, שנאמר, "כי לקח טוב נתתי לכם, תורתי אל תעזבו" (משלי ד, ב).

ונראה לתן טעם לשבח למה שאמר כן רבי עקיבא, שבא ללמדנו את שבחו של עם ישראל שיש לכל אדם לכבד ולאהב כל אחד ואחד מבני ישראל ללא סבה. שהרי כל אחד הוא בנו של הקב"ה וחביב הוא עד מאד אצלו, וגם זכה לקבל

מתנה נפלאה שהיא התורה. ובעבור מעלות אלו בלבד צריך כל אדם לאהב את חבירו ולכבדו.

ותלמידי רבי עקיבא שנענשו משום 'שלא נהגו כבוד זה בזה', בודאי שידעו את צווי התורה של 'ואהבת לרעך כמוך', אלא שסברו שהינו דוקא רעך וידידך המטיב אתך, אך סתם יהודי אין חיוב לאהבו וכל שכן שלא לכבדו, ועל כן לא נהגו כבוד זה בזה. ולאחר שנענשו, הבין רבי עקיבא שאין הצדק עמהם בפרוש הפסוק, אלא צווי התורה הוא על כל אחד ואחד מבני ישראל, ועל כן אמר 'חביבין ישראל שנקראו בנים למקום. חבה יתרה נודעת להם שנתן להם כלי חמדה'.

בנים ועבדים

והנה בגמרא (בבא בתרא דף י ע"א), מספרת הגמרא 'שאל טורנוסרופוס הרשע את רבי עקיבא - "אם אלהיכם אוהב עניים הוא, מפני מה אינו מפרנסם?" אמר לו - "כדי שנצול אנו בהן מדינה של גיהנם". אמר לו טורנוסרופוס - "אדרבה, זו שמחבתכן לגיהנם! אמשל לך משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שכעס על עבדו וחבשו בבית האסורין, וצוה עליו שלא להאכילו ושלל להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך לא כועס עליו?! ואתם קרוין עבדים, שנאמר "כי לי בני ישראל עבדים" (ויקרא כה, נה). אמר לו רבי עקיבא - "אמשל לך משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שכעס על בנו וחבשו בבית האסורין, וצוה עליו שלא להאכילו ושלל להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך לא דורון משגר לו?! ואנו קרוין בנים, דכתיב "בנים אתם לה' אלהיכם" (דברים יד, א). טורנוסרופוס שהיה מלמד ובקיא בתורה, לא נשאר חיב ואמר לו - "אתם קרוין בנים, וקרוין עבדים, בזמן שאתם עושין רצונו של מקום אתם קרוין בנים! ובזמן שאין אתם עושין רצונו של מקום אתם קרוין עבדים! ועכשו, אין אתם עושין רצונו של מקום". אמר לו רבי עקיבא - "הרי צונו התורה במאמר הפתוב "הלא פרס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית", (ישעיה נח, ז) בכל עת ובכל שעה, גם בזמן שאין הם עושין רצונו של מקום".

והמתבונן יראה, שעל טענת טורנוסרופוס, שכשאין עושים רצונו של מקום נקראים עם ישראל עבדים, לא ענה רבי עקיבא, ומשמע שמסכים עמו בטענה זו. וממילא כאשר עובר אדם על רצונו של מקום אין לו את המעלה הגדולה של חביבין ישראל שנקראים בנים למקום, שהרי כשחוטא אינו נקרא 'בן'. ולזה

הַסְמִיךְ רַבִּי עֲקִיבָא וְאָמַר מִיַּד 'חֲבֵה יִתְּרָה נֹדַעַת לְהֵם שְׁנַתָּן לְהֵם כְּלֵי חֲמֻדָּה שְׁבוּ נִבְרָא הָעוֹלָם, וְהִינּוּ שְׁתָּאָר בְּנֵינִים' שְׁזוֹכִים עִם יִשְׂרָאֵל הוּא כְּרוּךְ בְּחֻבֵיבוֹת הַשְּׁנִיָּה שֶׁל קִיּוּם מִצּוֹת הַתּוֹרָה הַנִּקְרָאֵת 'כְּלֵי חֲמֻדָּה'.

וְזֶהוּ מָה שְׁאָמְרוּ חֲז"ל (אבות פ"ו מ"ב) 'אֵין לָךְ בֶּן חוֹרִין אֶלָּא מִי שִׁיּוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה'. דִּהְיִינוּ שְׁכָל זְמַן שְׁהָאָדָם עוֹסֵק בַּתּוֹרָה הָרִי הוּא נִקְרָא 'בֶּן', שֶׁהוּא בֶּן חוֹרִין. אֵךְ כְּאֲשֶׁר הוּא מְרַפֵּה מִלְמוּדָה הָרִי הוּא בְּכָלל עֶבֶד, שְׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹת עֲצָמוֹ אֶלָּא בְּרִשּׁוֹת תְּאוֹתָיו, שֶׁהֲרִי אִינוּ עוֹשֶׂה רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם.

הַתּוֹרָה הַמְּאֻחָדָת

עוֹד נִרְאֶה לְבָאָר, מָה שֶׁהַסְמִיךְ רַבִּי עֲקִיבָא אֶת 'הַחֻבֵיבִין יִשְׂרָאֵל' לְמַעַלְתָּם 'שְׁנַתָּן לְהֵם כְּלֵי חֲמֻדָּה', שְׁכֹבֵר יְדוּעַ מְאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא - "וְאֶהְבֵּת לְרַעֲךָ כְּמוֹךָ" - זֶה כָּלל גְּדוֹל בַּתּוֹרָה' (ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד), וְלְכֹאֲוֹרָה, כִּי צַד יְכוֹל הָאָדָם לְהִגִּיעַ לְדַרְגָּה זוֹ שֶׁל "וְאֶהְבֵּת לְרַעֲךָ כְּמוֹךָ", כְּאֲשֶׁר יֵשׁ כָּל כֹּף הַרְבֵּה עֲדוֹת וְהִנְהִיגוֹת שׁוֹנוֹת בְּעַם יִשְׂרָאֵל?

וְהַתְּשׁוּבָה לְכֹךְ הִיא - אֵךְ וְרַק עַל יְדֵי הַתּוֹרָה שְׁנַתָּנָה לְכָלל עִם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא הַמְּחַבְּרַת אֶת כָּל הַפְּעָרִים. וְעַל כֵּן בַּתְּחִלָּה פָּתַח רַבִּי עֲקִיבָא בְּשִׁבְחָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרְאוּ בְּנֵי מְקוֹם, שֶׁזוֹ סִבָּה לְאֶהְבָּתָם. וְהוֹסִיף וְאָמַר 'חֲבֵה יִתְּרָה נֹדַעַת לְהֵן שְׁנַתָּן לְהֵם כְּלֵי חֲמֻדָּה' הִיא הַתּוֹרָה, שְׁעַל - יְדָה אֶפְשָׁר לְהִגִּיעַ לְיְדֵי אֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל.

וְלְכַשְׁנִדְקֶדֶק נִרְאֶה שֶׁזֶהוּ עִמָּק תְּשׁוּבַת הַלֵּל הַמוֹבָאֵת בְּגִמְרָא (שבת דף לא ע"א) שְׁעֵנָה לְאוֹתוֹ גּוֹי כְּשִׁבְקָשׁ מִמֶּנּוּ וְאָמַר - "גִּירְנִי עַל מְנַת שְׁתַּלְמִדְנִי אֶת כָּל הַתּוֹרָה עַל רִגְלִי אַחַת", וְאָמַר לוֹ הַלֵּל - "כָּל מָה שֶׁשָּׁנְאוֹי עָלֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה לְחֻבְרָךְ", שֶׁהוּא בְּכָלל מִצּוֹת "וְאֶהְבֵּת לְרַעֲךָ כְּמוֹךָ", שְׁכָלל זֶה שֶׁל אֶהְבֵּת כָּלל יִשְׂרָאֵל, וְהָאִסוּר לְשִׁנְאָם אוֹ לְהִרְעֵ לְהֵם, שְׁלּוּב יַחַד עִם 'הַכְּלֵי חֲמֻדָּה', הִיא הַתּוֹרָה הַמְּחַבְּרַת אֶת כָּל הַפְּעָרִים וְהַהֲבִדִּלִים.

'אֵלוֹ קִרְבָּנוּ...'

וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאָר מָה שְׁאוּמְרִים בְּהַגְדָּה שֶׁל פֶּסַח בְּפִיּוֹט דִּינּוֹ, 'אֵלוֹ קִרְבָּנוּ לְפָנֵי הָרַם סִינִי וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה - דִּינּוֹ, וְקָשָׁה, הֲלֹא עִם יִשְׂרָאֵל בְּלֹא תּוֹרָה כְּגוֹף בְּלֹא נִשְׁמָה, וְכִיצַד מְסַתְּפָקִים אָנוּ וְאוּמְרִים שְׁגָם לְלֹא נְתִינַת הַתּוֹרָה

'דינוי? התשובה לכך היא, שעם ישראל הגיע באותו הזמן לדרגת אחדות מפלגה, וכדרשת חז"ל (עיין פירוש רש"י על התורה שמות יט, ב) "ויחן שם ישראל" - כאיש אחד בלב אחד, והתחברות והתאחדות זו מעלתה לאין ערוך, שכוללת בתוכה את כללות התורה.

יתן ה' ותשוב אהבת ישראל בין כל העדות, החוגים והפלגים, ויזכנו לקיים מצות "ואהבת לרעך כמוך" אמן.

אכילת העומר

בשובו של מסע הנצחון שלו באמריקה ספר הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין - מיסד 'דף היומי':

'כשבקרתי באחת מערי השדה בסביבות ניו - יורק פגשתי ביהודי עשיר, עם הארץ גדול אף מתרברב ויהיר גדול יותר. הלה בקש להפגין בפני את 'למדנותו' ונאמנותו למסרת, וסח לי - כי היות וכל ימי הספירה משמשים כהכנה לחג השבועות שבו אוכלים מאכלי חלב, לפיכך הריהו נוהג לאכל בכל לילה מלילות הספירה לביבות ממלאות בגבינה, בכל לילה מספר הלביבות כמנין הספירה.

שאלתי - "וימה קורה אם יום אחד אפה שוכח במקרה לאכל את הלביבות?"

"אני ממשיך לאכל בלילה הבא בלי ברכה..." - השיב האיש.

דרוש ל"ג בעומר

הלילת רשב"י ומונהגיה

זכות רשב"י

ביום זה שהוא יום הלילת ופטירת התנא הקדוש רבי שמעון בר יוחאי (עיי' בספר פרי עץ חיים שער ספירת העומר פרק ז), נוהגים המוני אלפי בית ישראל לעלות לקברו וחוגגים ושמחים בהלולתו, מה שלא זכה אף צדיק, ויש להתבונן בטעם הדבר! (וע"ע בספר מאור ישראל דרושים למרן הראש"ל הרב עובדיה יוסף זצ"ל עמוד קנט והלאה).

ועלה במחשבה לפני לבאר, שרבי שמעון בר יוחאי העניק לכל המון בית ישראל מה שלא העניק צדיק אחר. שידוע מאמרו (סוכה דף מה ע"ב), 'יכול אני לפטר את כל העולם כלו מן הדין'. הרי שבכח תורתו וקדשתו היה בכחו לפטר את כל העולם כלו מן הדין. נמצא שיש לכל אחד ואחד תועלת פרטית ממנו, ועל כן אלפי המוני בית ישראל מוקירים לו טובה על זה הדבר.

ועל דרך הפשט אפשר לפרש דברי התנא הקדוש הזה - שמובא בבבלי (אבות דרבי נתן פט"ז, מ"ג), 'רבי שמעון בן יוחאי אומר: אין ישראל רואין פני גיהנם לעולם. - משלו משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שהיה לו שדה זבורית, באו בני אדם והשכירוה בעשרת כורין חטין בשנה. זבלוה, עדרוה, והשקוה, וכסחוה, ולא הכניסו ממנה אלא כור אחד חטין בשנה. אמר להם המלך: "מהו זה?" אמרו לו - "אדונינו המלך, אתה יודע בשדה שנתת לנו, שמתחלה לא הכנסת ממנה כלום, ועכשו שזבלוה וכסחוה והשקינוה מים לא הכנסנו ממנה אלא כור אחד חטין בלבד". כך עתידים ישראל לומר לפני הקב"ה: רבוננו של עולם, אתה יודע ביצר הרע שהוא מסית בנו, שנאמר "כי הוא ידע יצרנו" (תהילים קג, יד), ובכל אפן היו פעמים שהתגברנו עליו, הלא מחמת קשי היצר אף זה כדאי הוא ונחשב לרוח.

נמצא שגלה לנו רבי שמעון בר יוחאי טענה שעל ידה נוכל להמלט מן הדין. (ושוב ראיתי שכן ציין בגליון השי"ס בסוכה שם לאבות דר"ג הנ"ל, ונראה שלזה כוון).

והמתבונן יראה שזו היתה עקר מגמתו וענינו של רבי שמעון בר יוחאי, לטהר את נפשות ישראל ולפטורם מן הדין. ולכן חבר את ספר הזהר הקדוש שאף בקריאה בעלמא מזדככת הנפש, ומועיל הדבר עד אין חקר.

למוד תורה למי?

ועל פי דרכנו יבאר עוד מה שמובא בירושלמי (עבודה זרה פ"ב ה"ז), 'תנא רבי שמעון בן יוחאי אומר - "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" (שמות כא, א), - 'מה השימה הזאת אינה נגלית לכל בריה, כף אין לה רשות לשקע את עצמה בדברי תורה אלא לפני בני אדם כשרים'. ומבאר שאל לו לאדם לשקע עצמו בין ללמד ובין ללמד אלא לפני אנשים כשרים.

ואף בטענה זו הקל רבי שמעון בר יוחאי ופתח פתח לזכות בדין לעתיד לבא. שהרי אמרו חז"ל (קידושין דף מ ע"ב) 'אין תחלת דינו של אדם אלא על דברי תורה, שנאמר "פוטור מים ראשית מדון (משלי יז, יד). ולאחר מימרא זו של רבי שמעון בר יוחאי, יוכל האדם לטען שלא מצא אנשים כשרים שיכול לשקע עצמו בתורה אצלם, או שהוא לא היה בדרגת 'אדם כשר' שילמדוהו תורה. ולבדו לא היה יודע ללמד אלא מעט, וזה מה שעשה. נמצא שנמלט במקצת מעון בטול תורה.

טעם הגליתו למערה

ועל פי זה יבאר הטעם שהגלו אותו מן השמים למערה ולקח את בנו עמו, (עיין שבת דף לג ע"ב, ובתיקוני הזוהר בהקדמה דף א ע"א), ושם זכה לחמדת ועמק התורה, וכמאמר המשורר 'במערת צורים שעמדת שם קנית הודך והדרך' - שבמערה לא היה אלא עם בנו רבי אלעזר שהיה תלמיד הגון וכשר, וכפי ששבחו אביו ואמר (סוכה דף מה ע"ב) וראיתי בני עליה והן מועטין, אם אלה הם ובני מהן, אם מאה הם אני ובני מהן, אם שנים הם אני ובני הן. ועוד אמר (שם) 'אלמלא אלעזר בני עמדי יכולני לפטר את כל העולם מן הדין מיום שנברא עד עתה, ואף הרב שהיה ר' שמעון בר יוחאי היה רב הגון וכשר מאין כמהו, ועל כן סובבו שיהיו האב ובנו, הרב ותלמידו בכפיפה אחת של למוד ללא הפרעות וטרדות.

דאגתו לחיי הגוף

ונראה שרבי שמעון בר יוחאי לא רק דאג לענינים רוחניים ולחיי העולם הבא של עם ישראל, אלא אף עשה מעשים שהועילו לחיי העולם הזה, שדרך הצדיק לדאג גם לחיי הגוף. ולכן טהר את העיר טבריה (עיין שבת דף לג ע"ב - לד ע"א, ובזוהר שמות פרשת בא דף לז ע"א, ובראשית רבה פרשה עט, ו). ולכן אמר והזהיר על כמה ענינים המסכנים את גוף האדם, וכמבאר בגמרא (נדה דף יז ע"א), 'אמר רבי שמעון בן יוחאי - ה' דברים הן שהעושה אותן מתחייב בנפשו ודמו בראשו, האוכל שום קלוי, ובצל קלוי, וביצה קלופה, והשותה משקין מזוגין שעבר עליהן הלילה, והלן בבית הקברות, והנוטל צפרניו וזרקן לרשות הרבים, והמקיז דם ומשמש מטו'.

ונראה שלכן אף במעשה המובא במדרש (ס), שטהר לטבריא מהמתים ואחד מהכותיים אמר - 'אלך ואצחק על מעשיו, והלך והטמין מת במקום שכבר טהרו, וראה רבי שמעון בר יוחאי ברוח קדשו מה שעשה, והענישו ואמר - "גוזר אני על העליון שירד, ועל התחתון שיעלה", והמית את הכותי והחיה לאותו אדם המת. שמחמת רחמנותו לא רק שהמית את הרשע, אלא דאג גם שאדם אחר יקום במקומו, שכיון שיש כפר בעד נפשו של אותו המת למה שלא יחיה תחתיו?

מנהג המדורות

ומנהג ישראל תורה הוא להדליק אבוקות אש ומדורות ביום זה לכבוד הצדיק. ועלה בלבי טעם לשבח למנהג זה על פי מה שאמרו חז"ל (בשלהי חגיגה) 'תלמידים חכמים כל גופם אש'. והאש יכולה להועיל מאד בבשול וחימום והסק גדול, אך מנגד יכולה לשרף ולכלות. ולאש השוו החכמים, שיש לאדם מהם תועלת גדולה מאד, אך בד בבד צריך האדם לזהר מאד בכבודם. וכבר אמרו חז"ל (אבות פ"ב מ"י) 'והוי זהיר בגחלתן שלא תכוה, שנשיכתן נשיכת שועל, ועקיצתן עקיצת עקרב, ולחישתן לחישת שרף, וכל דבריהם כגחלי אש'. ואף רבי שמעון בר יוחאי פעמים העניש החוטאים. ולזה רומזת האש הגדולה שמדליקים לכבודו של הצדיק ביום פטירתו.

אלא שעדין צריך לתן טעם מפני מה זכה דוקא רבי שמעון בר יוחאי שינהגו במנהג זה ביום פטירתו?

ונראה שמכיון שגלה רבי שמעון את תורת הנסתר, שאף היא נדמית לאש, שהראוי ללמדה - מוצא בה תועלת עד בלי די, ושאינו ראוי ללמדה - מזיקה לו. שכן דרך האש שהיודע להשתמש בה גאות לאורה, אך השוגה בה מכלה ומזיק עצמו וכל אשר לו, ולכך מסמנים ומסמלים כן עם ישראל ביום פטירתו.

שמחה זו גדולה ועצומה, וגם התנא הקדוש רבי שמעון בר יוחאי נוח לו בזה, ואדרבה, מקפיד על המצטערים ביום זה, וכמו שספר רבי חיים ויטאל (ספר שער הכוונות דף פז ע"א), 'העיד רבי אברהם הלוי שכשהלך יחד עם רבנו האר"י הקדוש לציון רבי שמעון ביום זה, והיה נוהג לומר בכל יום 'נחם' - (היא תפלה המזכירה את חרבן בית המקדש) להצטער על בנן ירושלים, ואחרי שגמר תפלת העמידה, אמר לו רבנו האר"י שראה בהקיץ את רבי שמעון עומד על קברו ואמר לו - "אמר אל האיש הזה אברהם הלוי, שמכיון שאמר את תפלת 'נחם' שענינה צער ביום שמחתי, לכן יצטרך שינחמו אותו בקרוב, ולא יצא חדש ימים עד שמת לו אחד מבניו, וקבל עליו תנחומין'.

ומובא בשם הרב הקדוש מהר"ם מזיוויל צוק"ל (הובא בספר בר יוחאי לשיטתו עמוד עו), שביום ל"ג בעומר נשפעים כל ההשפעות הטובות מכל העולמות, וזה מרמז בראשי התבות של ישפע שפע ר'ב ב'כל ה'עולמות, שעולה לתבת הרשב"י - ה'וא ר'בנו ש'מעון ב'ר י'וחאי.

ויהי רצון שזכות התנא הקדוש רבי שמעון בר יוחאי יעמד לנו בגלות המרה ובשעת הדחק הזו. שכבר אמרו חז"ל (ברכות דף ט ע"א) 'כדאי הוא רבי שמעון בר יוחאי לסמך עליו בשעת הדחק', אמן.

דְרוֹשׁ לְשָׁבוּעוֹת

הקב"ה, התורה וישראל

אהבת ה' לעמו

דְרוֹשׁוּ חַז"ל בַּגְמָרָא (שבת דף פח ע"ב), "לִבְבַתְּנִי אַחֲתִי כְּלָה לִבְבַתְּנִי בְּאַחַת מְעִינֶיךָ" (שיר השירים ד, ט), בְּתַחֲלָה - בְּאַחַת מְעִינֶיךָ, לְכַשְׁתַּעֲשֵׂי - בְּשֵׁתִי עֵינֶיךָ. אָמַר עֲלָא, עֲלוּבָה כְּלָה שְׁמֻזְנָה בְּתוֹךְ חֲפְתָהּ, שְׁאָמַר הַכְּתוּב "עַד שֶׁהִמְלִיךְ בְּמִסְבוּ נִרְדִּי גִתְּנָן רִיחֹו" (שיר השירים א, יב), וְעַדִּין מְחַבְּבֵנוּ הַקַּב"ה, דְּכָתִיב 'גִּתְּנָן' וְלֹא כָּתִיב 'הִסְרִיחִי'.

וַיֵּשׁ לְהַתְּבוּנָן וְלִשְׁאֹל מֵהִי הַסְּמִיכוֹת בֵּין שְׁתֵּי הַדְּרָשׁוֹת, שֶׁפְּתַח תַּחֲלָה וְאָמַר - 'בְּתַחֲלָה בְּאַחַת מְעִינֶיךָ' לְבֵין הַמִּימְרָא הַבָּאָה - 'עֲלוּבָה כְּלָה'. וְעוֹד יֵשׁ לְהִבִּין מֵה שְׁאָמַר "לִבְבַתְּנִי בְּאַחַת מְעִינֶיךָ" - בְּתַחֲלָה בְּאַחַת מְעִינֶיךָ - מֵה שִׁיךְ 'לְבוּב' שֶׁהוּא בְּטוֹי שֶׁל אַהֲבָה בְּעֵין אַחַת? וּמִפְּנֵי מֵה אָמַר 'לְכַשְׁתַּעֲשֵׂי בְּשֵׁתִי עֵינֶיךָ', וְתַלְּה אֶת הַדְּבָר בְּעֵשִׂיָּהּ, וּמִשְׁמַע שְׁקָדָם לְכֵן לֹא?

וַיִּרְאֶה לְבָאָר בְּזֶה, שִׁידוּעַ שֶׁהַקַּב"ה חֲבֵב אֶת עַם יִשְׂרָאֵל עוֹד קִדְּם הֵיחֹו לְעַם. שְׁהָרִי כָּבַר אֶת אָבוֹת הָאֲמָה אַבְרָהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב, חֲבֵב עַד מְאֹד. וְדוֹקָא מִפְּאֵת חֲבִיבוֹת זֶה רָצָה שְׁיִזְכּוּ בְּנֵי בְּנֵיהֶם בְּתוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, שֶׁהִיא מִתְּנָה טוֹבָה מְאִין כְּמוֹתָהּ.

וְהִנֵּה, קִדְּם שְׁנִתְּנָה תוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה אֲסוּר לְבְּנֵי נֹחַ לְלַמְּדָהּ, שֶׁכָּבַר מִצְּאֵנוּ שְׁאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם הָיָה עוֹסֵק בְּתוֹרָה וְכִלְיוֹתָיו הָיוּ יוֹעֲצוֹת לוֹ (עֵיין לִקוּט שְׁמַעוֹנֵי בְּרֵאשִׁית כַּה, קט, וּקִידוּשֵׁין דף פב ע"א וְיוֹמָא דף כח ע"ב), וְעַל אִף שֶׁעַדִּין לֹא הָיָה קַיָּם עִם - יִשְׂרָאֵל. וְרַק כְּשֶׁנִּתְּנָה תוֹרָה לְעַם יִשְׂרָאֵל וְנִכְרְתָה הַבְּרִית עִמָּהֶם, הַתְּחַדָּשׁ הַדִּין שְׁאָמְרוּ חַז"ל (סַנְהֶדְרִין דף גט ע"א), 'נִכְרְיִ שְׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה חֲבֵב מִיתָה'.

וְהַקַּב"ה הַצּוֹפֶה עֲתִידוֹת וְקוֹרָא הַדּוֹרוֹת, יִדַּע קִדְּם מִתֵּן תוֹרָה שְׁעַם יִשְׂרָאֵל, וְחִטָּאוּ בְּעַגְלָה [וְלִךְ גַּא רָאָה לְמָה שְׁאָמְרוּ חַז"ל (שבת דף פט ע"א תוֹרָה הֵיכֵן הִיא),

'טָרְדוּ הַקַּב"ה לְמֵלֶאכֶּה הַמּוֹת בְּשַׁעַת מִתֵּן תּוֹרָה שְׁלֵא יִקְטֹרֵג לֹמֵר אִמָּה שְׁעַתִּידָה לְחַטֵּא לְסוּף מ' יוֹם בְּעֵגֶל אֶתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה'. וְאָף עַל פִּי כֵן חִבַּב אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל. אֵךְ עֵגֶן אֶת אוֹתָהּ חִבִּיבוֹת וְאָמַר 'בְּתַחֲלָה בְּאֶחָת מֵעֵינֶיךָ' - וְהִינּוּ שְׂבַמְעֵשָׂה קִבְּלַת הַתּוֹרָה לְבִדּוֹ חִבְּבָם. וְהוֹסִיף 'לְכַשְׁתַּעֲשִׂי בְּשַׁתִּי עֵינֶיךָ' - שְׂאֵז תְּשַׁלֵּם הַחִבִּיבוֹת, כְּשִׁיעֲשׂוּ אֶת הַמִּצְוֹת.

שְׂמִירָה עַל יִשְׂרָאֵל

וְהִנֵּה, כְּשַׁעַם יִשְׂרָאֵל חוֹטְאִים צָרִיכִים הֵם שְׂמִירָה יִתְּרָה מִהַמְזִיקִים הַחִפְצִים לְהִזְקֵם וְלְכַלּוֹתָם. וּבְאוֹתוֹ הַזְּמַן הַקַּב"ה מְרַבֵּה אֶת שְׂמִירָתוֹ עַל עַם יִשְׂרָאֵל בְּיִתְרָה הַשְּׂגָחָה שְׁלֵא יִשְׁחִית הַמִּשְׁחִית אֶת כָּל זֶרַע יִשְׂרָאֵל. לֹא כֵן כְּשַׁעַם יִשְׂרָאֵל שְׁלֵמִים בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת אֵין שׁוּם פֶּתַח לְמִקְטֹרֵג לְקֹטֵרֵג, וְלָכֵן פָּחוֹת צָרִיךְ הַקַּב"ה לְהַשְׁגִּיחַ עַל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל.

וְיָדוּעַ, שְׁעֵינּוּ שֶׁל הָאָדָם הַיָּא בְּרִיבֵּה הַרְגִישׁ בְּיִתְרָה, וְלָכֵן שׁוֹמֵר הָאָדָם עַל עֵינָיו מִכָּל מִשְׁמֵר. וְכָל שָׁכֵן אָדָם שִׁישׁ לוֹ רַק עֵין אֶחָת, שְׁשׁוֹמֵר עֲלֶיהָ בְּיִתְרָה, שְׁהַרִי אִם תֵּאבֵד לוֹ יִשְׂאֵר סְמָא לְעוֹלָם. וְעַל כֵּן קִדְּם שְׁהַתְּחִילוּ לַעֲשׂוֹת אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה וְרַק הִסְכִּימוּ לְקַבֵּל תּוֹרָה וּמִיד חֲטָאוּ בְּעֵגֶל, שְׁמֵר הַקַּב"ה אֶת עַם יִשְׂרָאֵל 'בְּעֵין אֶחָת' - הִינּוּ שְׂמִירָה מְעֵלָה וְיִתְרָה, וְכִמוֹ אָדָם שְׁשׁוֹמֵר עַל עֵינּוֹ הָאֶחָת בְּיִתְרָה הַשְּׂגָחָה. מָה שְׂאֵין כֵּן 'לְאַחַר שְׁתַּעֲשִׂי בְּשַׁתִּי עֵינֶיךָ' - דְּהִינּוּ לְאַחַר עֲשִׂית הַמִּצְוֹת, שְׁהוּא זְמַן שַׁעַם יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוּם וְאֵין פֶּתַח חוֹן פֶּה לְמִשְׁחִית לְקֹטֵרֵג, הַשְּׂגָחַת הַקַּב"ה עַל עַמּוֹ מְפַחֶתָּה, אֵךְ עֵדִין הִיא שְׂמִירָה מְעֵלָה כְּאָדָם הַשׁוֹמֵר עַל עֵינָיו.

סְמִיכוֹת הַמֵּאֲמָרִים

וּבְזָה תִּתְבָּאֵר סְמִיכוֹת הַמִּימְרוֹת, שְׁחִבִּיבוֹת וְשְׂמִירַת הַקַּב"ה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל הִיָּתָה כְּאֶחָד שִׁישׁ לוֹ רַק עֵין אֶחָת וּמְחַבֵּב וְשׁוֹמֵר עֲלֶיהָ בְּיִתְרָה שְׂאֵת, וְזֶהוּ מִשׁוּם שְׂגָדֵל הַקְּטֹרוֹג שְׁחֲטָאוּ בְּחֲטָא הַעֵגֶל בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן 'וְעֵלּוּבָה כָּלָה שְׂמִזְנָה תַּחַת חֶפְתָּהּ'. וְזֶהוּ שְׂמִסִּים וְאוֹמֵר - שְׁעֵדִין מְחַבְּבֵנו הַקַּב"ה, דְּכָתִיב 'נִתְּנִי וְלֹא כָּתִיב 'הִסְרִיחַ', שְׁנִשְׂאֵר הַחֹן בְּעֵינּוֹ.

וְיִרְאֶה עוֹד לְרַמֵּז בְּמָה שְׁדָרְשׁוּ חַז"ל לְפָסוּק "נִרְדִּי נִתְּנִי רִיחוֹ" - וְ"נִרְדִּי" הוּא שֵׁם בְּשֵׁם, וְנִמְנָה בְּסִמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת הַמְּנוּיִים כְּסִמְמָן הַשְּׂבִיעִי (עֵיין יִלְקוּט שְׂמַעוּנִי ל, שִׁפְח),

וַיִּרְמֵז לָזֶה אֶת חֲבִיבוֹת הַקַּב"ה לְיִשְׂרָאֵל 'שְׁכַל הַשְּׂבִיעִין חֲבִיבִין' (עיין מדרש רבה ויקרא כט, יא). וְזֶהוּ שְׁאָמַר 'וַעֲדִין מַחֲבִבְנוּ הַקַּב"ה'.

זִכְנֵנו ה' לְקַבֵּל אֶת חַג מַתַּן תּוֹרָה, בְּשִׁלְמוֹת וּבִדְבָקוֹת וּבִבְקֻדְשָׁהּ וּבִטְהָרָה, וַיְהִי רְצוֹן שְׁנוֹזְכָה לְכַתְּרָהּ שֶׁל תּוֹרָה אָמֵן.

גִּשְׁמֵי בְּרָכָה

סֵפֶר הַדִּרְשָׁן הַנּוֹדֵעַ הַגָּאוֹן ר' יַעֲקֹב גְּלִינְסְקִי זצ"ל:

זוֹג בְּעֵלֵי תְּשׁוּבָה בָּאוּ לְבַקֵּשׁ בְּרָכָה. לְמַעַן הָאֲמַת אֵינִי יוֹדֵעַ מִי רְאוּי לְבַקֵּשׁ בְּרָכָה מִמִּי, הֲלֹא הֵם חוֹלְלוּ מִהַפָּךְ אֲדִיר שְׂכָזָה בְּאֲמֻצַּע הַחַיִּים, וְהֵם בָּאִים לְקַבֵּל בְּרָכָה? אֲנִי הוּא שְׂצָרִיךְ לְקַבֵּל בְּרָכָה מִפִּיהֶם!

הַכֹּל, סֵפֶרוֹ אֶת סֵפֶרָם, הָאִשָּׁה סֵפְרָה שֶׁהִיא רוֹפְאָה בְּכִינָה, רֹאשׁ מַחְלָקָה בְּאֶחָד מִבְּתֵי הַחוּלָּים הַחֲשׂוּבִים. בְּעֶבֶר הֵיטָה בָּאָה גַּם בְּרָכָב בְּשִׁבְתָּהּ, אֲבָל מֵאֵז שֶׁהִיא חֲזָרָה בְּתְּשׁוּבָה הִיא פּוֹסַעַת בְּרִגְלֵי מְרַחֵק רַב. וְסֵפְרָה מוֹפֵת וּפְלֵא - מֵאֵז שֶׁהִיא הוֹלְכֶת רִגְלֵי לֹא 'תַּפְּסוּ' אוֹתָהּ גִּשְׁמֵי בְּדוֹרְכָהּ. לְפַעְמִים יוֹרְדִים גִּשְׁמִים עֲזִים לְפָנֶי צֵאתָהּ, וְלְפַעְמִים בְּהִגְיָעָהּ, אֲבָל בְּדוֹרְכָהּ מֵעוֹלָם לֹא נִרְטָבָה!

"הֲלֹא זֶה נִס וּפְלֵאוּ" - קִבְּעָהּ בְּהַתְּפַעְלוֹת.

לְפַתַּע שְׂמָה לֵב שְׂאֲנִי לֹא מִתְּפַעֵל מִזֶּה כָּל כָּף, וְשִׂאֲלָה - "מָה, הֲרַב לֹא מִתְּפַעֵל מִהֵנָּס הַגְּלוּי"?

וְעַנִּיתִי - "אֲנִי מִתְּפַעֵל מֵאֵד, אֲבָל אֶשְׂמַח אִם תּוֹדִיעִי לִי שִׁיּוֹרְדִים גִּשְׁמִים בְּדוֹרְכָךְ!"

וְהַסְּבַרְתִּי, "אֵינִי יוֹדֵעַ אִם שְׂמַעְתֶּם עַל הַגָּאוֹן ר' שִׁרְיָאֵל יַעֲקֹב קִנְיִבְסְקִי זצ"ל - הַסְּטִיפְלָר. הוּא הֵיטָה גְּדוֹל הַדּוֹר. וּבָמֹו עֵינֵי רְאוּתִיו פּוֹסַעַת בְּשִׁבְתָּהּ, וְגִשְׁמֵי וְלַעֲפוֹת הַחַל לְרִדְתָּ. כָּלֵם רְצוֹ לְתַפְּסוּ מַחֲסָה וְהוּא הֵלָךְ לְאִטּוֹ, כִּי אֵין לְפַסְעַת פְּסִיעָה גְּסָה בְּשִׁבְתָּהּ. הוּא נִרְטַב כָּלוֹ, הַגִּשְׁמֵי זָלַג נְחִילִים נְחִילִים מְכּוּבָעוֹ.

וְאֵיךְ תִּסְבְּרוּ שֶׁהֵנָּס שְׂקוֹרָה לָךְ מִדִּי שִׁבְתָּ בְּשִׁבְתּוֹ לֹא קָרָה לוֹ?!

נְבוֹכּוֹ בְּנֵי הַזּוֹג.

וְהִסְבֵּר הוּא - אִמְרָתִי, שֶׁכָּכֵל שְׁאֲנוּ יְרוּדִים וּמֵצֵבְנוּ הָרוּחָנִי מְסֻכָּן, כִּי גְדֻלָּה
שְׁמִירָת ה' עָלֵינוּ וְהוּא עִמָּנוּ יוֹתֵר וְיוֹתֵר! אֵךְ כְּאֲשֶׁר אָנוּ מְתַעֲלִים בְּדַרְגָּה, הַשְּׁמִירָה
פְּחוּתָה.

וְלִכֵּן אֲשַׁמַּח כְּשֶׁתִּבְשְׂרוּנִי שֶׁכֶּבֶר הַתְּחִילוֹ הַגְּשָׁמִים לָרֶדֶת כְּשֶׁאַתֶּם בְּדַרְגָּה, אוֹת הוּא
שְׁאִינְכֶם צְרִיכִים הָאֶרֶת פְּנִים מִשָּׁמַיִם הַשְּׁמוּרָה לְאֵלוֹ שֶׁבְּסֻכּוֹ" (וְהַגִּדְתָּ בְּרֵאשִׁית עִמָּי
524-528).

דרוש לי"ז בתמוז

החרבן בעבר ובהווה

החרבנות

אלפי שנים אנו צמים ביום זה. תחושת הרעב האופפת אותנו לא מוסיפה על צלילות הדעת להתבונן מפני מה ועל מה אנו צמים???

כמה אנשים יוכלו לענות על אתר מה קרה ביום זה שצמים בו? כמה אנשים יתבלבלו בתשובה ויפטירו - "קרה משהו נורא, ולכן צריך לצום!" וכמה אנשים שחוץ מהשאלה החוזרת ונשנית בכל שעות הצום "מתי כבר נגמר הצום?" לא מענינת אותם אף שאלה אחרת, ובטח לא מה קרה ביום זה שבגללו הם רעבים!!!

הגמרא (תענית דף כו ע"א - ע"ב) מבארת מה קרה ביום נורא זה - 'חמשה דברים ארעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז: נשתברו הלוחות, ובטל התמיד, והבקעה העיר, ושרף אפוסטומוס את התורה, והעמיד צלם בהיכל'. חמשה אסונות נוראים שכנגד כל אחד ראוי לקבע יום צום ומספד לעצמו, התרחשו וארעו באותו יום מר ונמהר הוא י"ז בתמוז!!!

חמשה מקרים אשר לאורך כל ההסטוריה היהודית התרחשו בזה אחר זה, עד שהסתגל יום זה כיום שיש בו חשש לפרענות, בבחינת 'מגלגלים חובה ליום חיב'.

החרבן שלנו

ואף אנו האנשים הפשוטים הגשמיים, הארציים, צריכים להרגיש ולו במעט את צער החרבן, לא רק בתחושת הרעב המפעמת בקרבנו בכל משך שעות הצום, ולהשתוקק שוב חזרה אל בנין בית המקדש והגאולה השלמה והאמתית לפחות כמו שאנו משתוקקים לאכל בסוף הצום... ועל זה אמר אחד החכמים 'אם אין

בְּשִׁכְלָהּ לְהִצְטַעַר עַל חֲרָבָן זֶה, תִּצְטַעַר עַל חֲרָבְנָהּ הָאִישִׁי שְׁאַתָּה בְּדַרְגָּה כְּזוֹי.

וְאָמַר פֶּעַם הַגָּאוֹן הַצְדִּיק רַבִּי נָסִים יָגֵן וְצ"ל - 'פְּעָמִים וְאֲנִי נִמְצָא בְּבֵית הַכְּנֹסֶת
בְּיוֹם ט' בָּאָב, וְאֲנִי מְרַגֵּשׁ כְּמוֹ בְּמוֹשֵׁב זְקָנִים. אֲנָשִׁים יוֹשְׁבִים מְבֹטְלִים לְלֹא
מַעֲשֵׂה, עִם נְעֻלֵי בַּיִת, וְשׂוֹאֲלִים מְתֵי יָגִיעַ הָאֶכָּל...'

יִזְכְּנוּ ה' לְהַכִּיר בְּצַעַר הַחֲרָבָנוֹת הַנוֹרָאִים הַלְלוּ, וְלִגְאֹלָה הַשְּׁלֵמָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ
אָמֵן.

דרוש לְיוֹמָא דְהַלּוּלָא דְרַבְנּוּ הָאֲרִי"י (ה' אב)

תורת הנסתר ועמל התורה

יגיעת החכם בתורה

הָאָדָם שְׂרוּצָה לְלַמֵּד וְלַעֲסֹק בְּחֻכְמַת הַנְּסֻתָּר, צָרִיךְ לְזַכֵּךְ גּוּפוֹ וּלְטַהֵר מַחְשְׁבוֹתָיו עַד מְאֹד. וְהַכְּסִיל שְׂרוּאָה גְדוֹל הַטְּרַחָה וְהַמְאַמֵּץ לְהַשְׁקִיעַ כְּדֵי לְזַכּוֹת לָהּ, נִמְנָע מִלְּבוֹא בְּשַׁעְרֶיהָ, שְׁחוּשָׁב שְׂאִין הֵצֵר שׁוֹהַ בְּנֻזְק זֶה. לֹא כֵן הַחֶכֶם שְׁעוֹשֶׂה לְכָל אֲשֶׁר יֵשׁ לִידוֹ לַעֲשׂוֹת, לְזַכּוֹת לְחֻכְמָה מִפְּאֲרָה זֹו. וְאִף רַבְּנּוּ הָאֲרִי"י זצ"ל - שֶׁהַיּוֹם יוֹמָא דְהַלּוּלָא שְׁלוֹ - זָכָה לְהַגִּיעַ לְמַדְרַגּוֹתָיו רַק לְאַחַר עֲמַל גְּדוֹל בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת וּבִטּוֹל הַחֶמֶר. וְהָיָה מִיַּגַּע עֲצָמוֹ עַל הַתּוֹרָה עַד כְּלוֹת כְּחוֹתָיו. וְכִפִּי שְׁמֻסְפָּר עָלָיו שְׁהָיָה בְּלִמּוּד מְקֻשָׁה וּמְפָרֵק לְשִׁבְרֵי אֶת הַקְּלָפוֹת בְּקוֹל וּבִכְחַ, וְכִשְׁהָיָה קוֹרֵא הַלְּכָה בֵּין הַחֲבֵרִים הָיָה מְקֻשָׁה בְּכַח עַד שְׁהָיָה מְזִיעַ זַעַה גְּדוֹלָה, וְהַטַּעַם כִּי עֲסַק הַהֲלָכָה הוּא לְשִׁבְרֵי הַקְּלָפוֹת (עֵינִין בְּשׁוּ"ת חוֹת יֵאִיר סִימָן קֶנֶב, וּבִסְפָּר יוֹסֵף אוֹמֵץ דִּינֵי הַנְּהַגוֹת הָאָדָם בְּשַׁעַת לִימּוּדוֹ עַמ' 269, שֶׁהֵבִיא כֵן מִשֵּׁם שַׁעַר הַכּוֹנוֹת. וְעִ"ע בְּמִ"שׁ בּוּזָה בְּשׁוּ"ת אֵךְ טוֹב לְיִשְׂרָאֵל ח"א סִימָן יב אוֹת ב).

וְכָלל שְׁתִּינְגַע הָאָדָם יוֹתֵר וְיוֹתֵר עַל הַתּוֹרָה, כֶּךָ יִמְצָא וְיִגְלֶה רְזִיָּה וְסוּדוּתִיָּה. וְכִבֵּר אָמְרוּ חַז"ל (מַגִּילָה דף ו ע"ב), יִגְעַת' וּמִצְאָת' תִּצְמִינ', וְסוּפֵי תְּבוֹת אֵלוֹ (תַּת"ן) עוֹלִים כְּמִין חֶכֶם בְּגִימְטְרִיא (קֶטְנָה 14), לְהוֹרוֹת שְׁהַחֶכֶם יִגַּע עַל הַתּוֹרָה לְזַכּוֹת לְחֻכְמָתָהּ.

כַּח מַעֲשֵׂיו הַגִּיד לַעֲמוֹ

וְיִדַע הַקַּב"ה שְׁבַע עוֹלָמוֹ יִשְׁכְּנוּ גַם הַכְּסִילִים שְׁלֹא יִרְצוּ לַעֲמַל עַל הַתּוֹרָה, לְכֵן הַבְּטִיחַ עַל זֶה שְׁכָר, וְהִזְהִיר עַל עֲנָשׁ, בְּעֵבּוֹר שְׁיִשְׁמְרוּ תּוֹרָתוֹ וּמִצְוֹתָיו (וְעִ"ע בְּדַבְרֵי הַרַמְבַּ"ם בִּידוֹ הַחֻזְקָה בַּפ"י מֵהַל' תְּשׁוּבָה ה"א).

וַיִּרְאֶה לְרַמְזָא כֵּן בְּמֵאמְרֵי הַפְּסוּק "כִּיחַ מַעֲשֵׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ לְתַת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם" (תהילים קיא, ו) שְׁתַּבַּת כ"ח נוֹטְרִיקוֹן פִּיֶּסֶל ח'כֶּם - שֶׁהַחֶכֶם לֹא מְקִיִּים צְוֵיֵי הַתּוֹרָה כְּדִי לְקַבֵּל שְׂכָר, וְכֵמֵאמֶר רַבּוּתֵינוּ 'אֵל תְּהִי כַעֲבָדִים הַמְּשַׁמְשִׁים אֶת הָרַב עַל מְנַת לְקַבֵּל פְּרִס, אֲלֵא הוּוּ כַעֲבָדִים הַמְּשַׁמְשִׁים אֶת הָרַב שְׁלֹא עַל מְנַת לְקַבֵּל פְּרִס' (אבות א, א), - אֲלֵא רַק כְּדִי לְזַכּוֹת לִידִיעַת הַתּוֹרָה שֶׁהִיא מַעֲשֵׂי ה' שְׁנַתְנָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, וְזֵהוּ שְׂאמֶר הַכְּתוּב "מַעֲשֵׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ". לֹא כֵן הַפְּסִיל שְׁעוֹשָׂה עַל מְנַת לְקַבֵּל שְׂכָר, וְעַלְיוֹ מִמְּשִׁיךְ הַפְּסוּק וְאוֹמֵר "לְתַת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם" - דְּהִינּוּ קַבְּלַת שְׂכָר.

וְלָזָה תְּרַמַּז תַּבַּת "לָהֶם" הָעוֹלָה כְּמַנִּין כְּסִיל בְּגִימְטְרִיא (קטנה 12).

שְׁתִּיקָה בְּשָׁנִים

וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְרַמְזָא לְמָה שְׂאמְרוּ חז"ל (מגילה דף יח ע"א), 'מְלָה שְׁוֹה סֹלַע, וְהַשְׁתִּיקָה שְׁוֹה שְׁנֵי סֹלַעִים'. שְׁתַּבַּת "לָהֶם" שְׁרוּמְזוֹת עַל הַכְּסִיל' הִיא אוֹתִיּוֹת מְלָה. וְאוֹמֵר 'מְלָה בְּסֹלַע' - הִינּוּ שְׁשֻׁכְרָה מוּעֵט, וְרַמַּז בְּזֵה עַל הַכְּסִיל שְׁלֹא עוֹשָׂה לְשֵׁם שְׁמִים אֲלֵא לְשֵׁם קַבְּלַת שְׂכָר, שְׁשֻׁכְרוּ מוּעֵט. וְהַמְּשִׁיךְ וְאוֹמֵר שֶׁהַשְׁתִּיקָה שְׁוֹה שְׁנֵים, רַמַּז בְּזֵה עַל הַחֶכֶם שְׁמַדְתּוֹ הִיא הַשְׁתִּיקָה, וְכֵמוֹ שְׂאמְרוּ חז"ל 'סִיג לְחַכְמָה שְׁתִּיקָה' (אבות ג, יא), בְּשָׁנִים - שְׁשֻׁכְרוּ מְרַבָּה יוֹתֵר, לְפִי שְׁעוֹשָׂה לְשֵׁם שְׁמִים.

"וּדְבַרְתֶּם אֶל הַסֹּלַע"

וּבְלַכְתֶּךָ בְּדֶרֶךְ זֶה, יִרְאֶה לְפָרֵשׁ וְלְדַרְשׁ עוֹד מָה שְׂאמֵר הַקַּב"ה לְמַשָּׂה רַבְּנּוּ וְאוֹהֵרֵן "וּדְבַרְתֶּם אֶל הַסֹּלַע" (במדבר כ, ח), דְּהִינּוּ שְׁיִדְבְּרוּ אֶל אוֹתָם הָאֲנָשִׁים שֶׁהֵם בְּבַחֲיַנַת 'מְלָה בְּסֹלַע' הֵם הַכְּסִילִים. שְׁעַל יְדֵי שְׁיִדְבְּרוּ אֶל הַסֹּלַע יַעֲשׂוּ הֵם קָל וְחֹמֵר בְּעַצְמָם, וְיֵאמְרוּ 'אִם הַסֹּלַע שְׁאִין לוֹ שְׂכָר וְעֵנֶשׁ עוֹשָׂה רְצוֹן מַשָּׂה, אָנוּ עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה' (וכן מבואר בילקוט שמעוני במדבר פרק כ רמז תשסג שקרא להם משה רבנו באותה השעה 'מורים' שפירושו שוטים). אֲךָ הֵם הִכּוּ אֶת הַסֹּלַע, וּבְזֵה הַשְׁאִירוּ אֶת הַכְּסִילִים בְּדֶרֶכָם לַעֲשׂוֹת רַק עַל מְנַת לְקַבֵּל שְׂכָר.

ה' יִזְכְּנוּ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ כְּרְצוֹנוֹ שְׁלֹא עַל מְנַת לְקַבֵּל שְׂכָר אָמֵן.

דְרוֹשׁ לְט' בָּאָב

הַצֵּעַר וְהַתְקוּהָ

בָּאוּ גוֹיִם בְּנַחֲלַתְךָ

נְעִים זְמִירוֹת יִשְׂרָאֵל דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה, מְשׁוֹרֵר וְאוֹמֵר - "מִזְמוֹר לְאַסָּף אֱלֹהִים
בָּאוּ גוֹיִם בְּנַחֲלַתְךָ טְמָאוּ אֶת הַיְכָל קִדְשְׁךָ שָׁמוּ אֶת יְרוּשָׁלַם לְעַיִים" (תהילים עט,
א). וְהִקְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל בַּמִּדְרָשׁ (שׁוֹחֵר טוֹב פֶּרֶק עט, וְעִיעַ בְּדַבְרֵי רַש"י וּבְדַבְרֵי הַתּוֹסֵפוֹת
קִידוּשִׁין דף לא ע"ב ד"ה אִיסְתִּיעַא מִלְתָּא, וּבְדַבְרֵי הָאוֹר הַחַיִּים הַקְדוּשׁ דְּבָרִים ג, כה) 'מִזְמוֹר
לְאַסָּף? קִינָה לְאַסָּף צָרִיךְ לוֹמַר! אֲלֵא, מִזְמוֹר עַל שְׁכֵלָה חֲמַתוֹ עַל עֲצִים וְאַבְנִים
וְלֹא עַל עַם יִשְׂרָאֵל'.

וּבְזָה יִתְגַּלֶּה חֲסֵדוֹ שֶׁל הַקַּב"ה לְעַם יִשְׂרָאֵל, שְׁכֵלָה חֲמַתוֹ וְהַחְרִיב בֵּיתוֹ וְלֹא
כֵּלָה חֲמַתוֹ עַל בְּנָיו, וְזֹאת מִחֲמַת אֲהַבְתּוֹ אֶת בְּנָיו. וְנִרְאָה לְרַמֵּז כֵּן בְּפָסוּק בְּאִמְרוֹ
"בְּיָנִים אֵתֶם לִיה' אֱלֹהֵיכֶם" (דְּבָרִים יד, א), הָעוֹלָה רֵאשִׁי תְבוֹת 'אַבְל', לְרַמֵּז עַל
הָאַבֶּל הַגָּדוֹל שֶׁל ט' בָּאָב שֶׁהַחְרִיב אֶת בֵּיתוֹ וְלֹא כֵּלָה אֶת בְּנָיו מֵאַהֲבָתוֹ אוֹתָם.

וְעַל אִף הַחֲסֵד הַגָּדוֹל, תִּקְנֵנוּ חַז"ל כִּמְהַ פְּרָטִי וְדִינֵי אַבְלוֹת שֶׁנִּגְהַג בְּיוֹם זֶה,
כְּדֵי לְהוֹרֹת וּלְהִרְאוֹת לְכָל בְּאֵי עוֹלָם עַל צַעֲרֵנוּ הַגָּדוֹל עַל הַסְּתַלְקוֹת הַשְּׂרָאָת
הַשְּׂכִינָה וְחֲרַפְּוֹן הַבֵּית. וְלִזְזָה יְרַמֵּז, שְׂרָאשִׁי תְבוֹת "מִזְמוֹר לְאַסָּף אֱלֹהֵיכֶם בְּיָאוּ"
עוֹלִים לְתַבַּת 'אַבְל', רַמֵּז עַל מְנַהֲגֵי הָאַבְלוֹת שֶׁתִּקְנֵנוּ לָנוּ חַז"ל.

טְבַעוּ בְּאַרְצָ שְׁעָרֶיהָ

וְיָדוּעַ הַמַּעֲשֶׂה שֶׁהוֹבָא בַּגְּמָרָא (מְכוֹת דף כד ע"א), שֶׁהָיוּ רַבֵּן גַּמְלִיאֵל וְר' אֶלְעָזָר בֶּן
עֲזַרְיָה וְר' יְהוֹשֻׁעַ וְר' עֲקִיבָא מְהַלְכִין בְּדֶרֶךְ וְשָׁמְעוּ קוֹל הַמוֹנֶה שֶׁל רוֹמִי, הַתְּחִילוּ
בוֹכִין וְר' עֲקִיבָא מְשַׁחֵק. אָמְרוּ לוֹ - "מִפְּנֵי מָה אַתָּה מְשַׁחֵק?" אָמַר לָהֶם - "וְאַתֶּם
מִפְּנֵי מָה אַתֶּם בוֹכִים?" אָמְרוּ לוֹ - "הִלְלוּ כּוֹשִׁיִים שֶׁמְשַׁתְּחוּיִם לְעַצְבִּים וּמְקוֹטְרִים

לעבודת כוכבים יושבין בטח והשקט, ואנו בית ה' היום רגלי אלקינו שרוף באש, ולא נבכה? אמר להם - "לכך אני מצחק, ומה לעוברי רצונו כף, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה".

וקשה, שאף על פי שהתנחם ר' עקיבא שיאם לעוברי רצונו כף לעושי רצונו על אחת כמה וכמה, מכל מקום היה לו להצטער עמהם, שהרי עתה זהו זמן צער, וכבר אמר החכם מכל אדם "עת לבכות ועת לשחוק" (קהלת ג, ד), ומה לו לשחוק בראותו את שאר חכמי ישראל מבכים מרה את החרבון?.

ובדרך הדרוש אמרתי לבאר, שידוע שדרך של ר' עקיבא הייתה תמיד למצא את הטוב בכל דבר ודבר, והיה רגיל לומר - 'כל מה שה' עושה הכל לטובה' (עיין ברכות דף ס ע"ב). וכבר כתבו התוספות (קידושין דף לא ע"ב ד"ה אסתייעא מילתא) 'יש במדרש שאסף אמר שירה על שטבעו במים שעריה, משל לשפחה שהלכה לשאב מים מן הבאר ונפל כדה לבאר, והיתה מצטערת ובוכה. עד שבאתה שפחת המלך לשאב ובדיה כלי של זהב ונפל אותו כלי שם, התחילה הראשונה לשורר ואמרה - "עד עכשו לא הייתי סבורה שיוציא שום אדם כדי שהוא של חרס. עכשו, מי שיוציא כלי של זהב יוציא כדי" - כך בני קרח שהיו בלועים, כשראו שטבעו בארץ שעריה אמרו מי שיוציא את השערים יוציא גם אותנו. וכך אמר אסף מזמור, שהוא ממשפחת קרח'.

ועל פי זה יש לבאר את מאמרו של ר' עקיבא שאמר בראותו את החרבון הנורא - 'אם לעוברי רצונו כף לעושי רצונו על אחת כמה וכמה', שפשראו חכמי ישראל את חרבן הבית ושהבית שמים הצטערו מאד, אך ר' עקיבא ראה שבזכות זה הדבר ממש נצלו בני קרח, ועל זה אמר 'אם לעוברי רצונו' - הינו בני קרח, הרעה שעשה הקב"ה בחרבן הבית היטיבה להם, 'לעושי רצונו על אחת כמה וכמה' - שמה שהחריב הקב"ה את בית המקדש היטיב לנו בזה, שהשליך חמתו על עצים ואבנים ולא כלה זעמו בעמו. ועל זה ודאי יש לשמח, שזה מה שאמר הכתוב "מזמור לאסף" ולא קינה לאסף.

צער החרבון

ומכל מקום צריכים אנו להצטער ביותר על החרבון גופא, שנשרף והתכלה בית המקדש בעונותינו, שאם היינו זכאים לא היה חרב כלל. ועל אף שנגרם בזה הנאה לבני קרח אנו יש לנו להצטער.

דורש טוב על מועדים וזמנים

ובזה יש לרמז למה שאמרו חז"ל (ברכות דף ז ע"א), 'צדיק ורע לו, רשע וטוב לו' - שהצדיקים מתענים ומצטערים בחרבן בית המקדש, על אף שהרשע - הוא קרח ועדתו (שאף חלק לעולם הבא אין להם עיין סנהדרין דף קח ע"א), טוב להם, וכמבאר.

ועל דרך זה יש לפרש מקרא שכתוב "ישבי חשך וצלמות אסירי עני וברזל כי המרו אמרי אל ועצת עליון נאצו ויכנע בעמל לבם כשלו ואין עזר, יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם כי שבר דלתות נחשת ובריחי ברזל גדע" (תהילים קז, י-יז), שרמזו פן על בני קרח שהם "ישבי חשך וצלמות" ובלועים ואסורים באדמה (עיין בבא בתרא דף עד ע"א), כאסירי עני וברזל, וזאת משום שהמרו אמרי אל ועצת עליון נאצו, ולאחר שהקב"ה "שבר דלתות נחשת ובריחי ברזל גדע" - הם דלתות ושערים של בית המקדש, "יודו לה' חסדו" שגם הם יצאו ממקומם.

ובזה המשיך הכתוב ואמר את סבת הדבר שגרגם לחרבן, וזהו "אולים מדרך פשעם" (שם, יז), ולכן ביום ט' באב אנו צריכים לצום ולהתענות וצריך האדם שיהיה בבחינת "כל אכל תתעב נפשם" (שם, יח) מחמת הצער על החרבן.

ויהי רצון שנוזכה שיתקיים בנו סוף המזמור "ויזעקו אל ה' בצר להם ממצקותיהם וישיעם ישלח דברו וירפאם וימלט משחיתותם, ויזבחו זבחי תודה ויספרו מעשיו ברנה" (שם, יט-כב) בבנין בית המקדש במהרה בימינו אמן.

צער אמת

בכל שלשים השנים שהיה הגאון הצדיק ר' חיים סינאוני זצ"ל רבה של חוגרזא שבתימן, חי בארץ ישראל - לא פקד את עיר הקדש ירושלים אלא פעם אחת בלבד. לא הועילו הפצרות המקרבים ותחנוני התלמידים.

באחת הפעמים החליט אחד מתלמידיו לעשות מעשה: הלה שכר מונית, בא לבית הצדיק שביהוד ואמר - "רבי, המונית ממתינה בחוץ, נקומה ונעלה אל ציון".

אמר לו הצדיק בשרון לב - "בעונותינו כי רבו, עדין לא זכינו לבנין בית מקדשנו ותפארתנו, ועדין המקדש חרב. ואיככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי באבדן בית מקדשנו ותפארתנו?"

והמוניית שלקה לדרקה.

וכשהזמין אָדד מתלמידיו אותו לחתונתו שְׁחַגג בירושלים, אָמר לוֹ הָרַב - "סְכַנַּת נְפֻשׁוֹת עֲבוּרֵי לְעֵלוֹת לירושלים בְּרֵאוֹתֵי אוֹתָהּ עֲזוּבָה וְחֵרֶבָה, עַל כֵּן יִמְחַל נָא מִרְשָׁלָא אוֹכַל לְבָא לְהַשְׁתַּתֵּף בְּשִׁמְחָתוֹ" (הגש"פ אבותינו ספרו לנו עמ' 265).

דרוש לזמן אלול

כל ההתחלות

מקום שלבו חפץ

זמן אלול נפתח וכל אחד מלומדי התורה מוצא את מקום למודו. אך תמיד יש מאכזבים, כאלה שצפו ללמד במקום מסים ולא הצליחו מסבות שונות, ועתה הם מאכזבים וממרמרים, ומתחילים את מקומם החדש ברגל שמאל ובפנים חמוצות.

ואמנם מעלה גדולה היא ללמד במקום שהלב חפץ. אין זו הרגשת הלב גרידא ושמחה פנימית, אלא זהו צווי חז"ל שאמרו (עבודה זרה דף יט ע"א), 'אין אדם לומד אלא ממקום ובמקום שלבו חפץ'. ויש מן הפוסקים שכתבו, שמטעם זה מי שהשביעו רבו שילמד אצלו ולא אצל אחר, שבועה זו נקראת לבטל את המצוה ולא חלה, שהרי 'אין אדם לומד אלא במקום שלבו חפץ!' (עיין שו"ת מעיין גנים ח"ב בסוף הספר חיו"ד אות שין סימן א בשם הרדב"ז בתשובה. ובשו"ת שער אשר קובו ח"א חיו"ד סימן יב ד"ה והגם הביא שיש שפירשו שאין אדם לומד אלא במקום שליבו חפץ, הוא רק על סדר הלימוד. ויש שפירשו שהוא גם על הרב שלומד ממנו. וע"ע בשו"ת ארץ צבי פרומר ח"א סימן צב).

ועתה כשלא זכה האדם לזה, והמחשבות טורדות אותו ללא הרף, כפאן לא אצליח כמו שם!, כיצד יצליח ללמד? למחשבות כאלה מחכה היצר הרע, ושמן בהן שיודע שנצל הוא מאבדון, שהרי אמרו חז"ל (קידושין דף ל ע"ב), שעל ידי למוד התורה 'אם אבן הוא נמוח, אם ברזל הוא מתפוצץ'. ובכחו הגדול מוסיף הוא לאדם מחשבות על הקשי להיות שקוע בעולמה של תורה, ומכניס לאדם נושאים מנושאים שונים כדי שיתעסק בהם ולא בתורה הקדושה. ותורתנו הקדושה לא זוכה בה כל אחד, אלא רק הממית האדם עצמו עליה ובאהבתה ישגה תמיד, מגלה היא לו רזיה וסודותיה.

אך זאת יש לדעת שכבר כתב הרמב"ם (בידו החזקה הלכות תלמוד תורה פ"א ה"ח), 'אפלו בעל יסורים חיב בתלמוד תורה', וכל שכן אדם במצב זה, ובכלל חיוב

למוד התורה קיים גם חיוב של הקף בידיעת התורה (עיין מ"ש בזה בשו"ת אך טוב לישראל ח"א סימן יא), ותורה מה תהא עליה? ואם ישקע במחשבותיו מה יתן לו? ומה יוסיף לו? ומה יצא ממנו?

ועל כן צריך האדם להתגבר ולסלק ממחו ולבו כל המחשבות הטורדות את מנוחתו ולקבל על עצמו על תורה.

ספר אחד מתלמידי החכמים הגדולים שבדור: 'בצעירותי חשקה נפשי ללכת לאחת הישיבות המפרסמות. נגשתי לבחינה והצלחתי בה מאד, אך עם כל זה לבסוף לא התקבלתי. מחסר בררה הלכתי לישיבה שבקשי שמעו עליה. הייתי בצער גדול, אך החלטתי להתעלם מהכל ולשבת ללמד. עד מהרה הכירו כל רבני הישיבה בהתמדותי ושבו אותי בכל עת. גם הבחורים בישיבה חפצו בקרבתי, והפכו אותי למעין המנהיג שעל פיו יחנו ועל פיו יסעו. דבר זה גרם לי הערכה עצמית רבה, ושאיפה עצומה לגדל עוד ועוד בתורה, עד שזכיתי להגיע עד הלום. פשוט וברור לי שלא הייתי זוכה לכל זה אם הייתי מתקבל והולך לישיבה המפרסמת...'

עוד צריך האדם לדעת שכאשר הוא מקבל על עצמו על תורה, צריך הוא לכרת ברית עם התורה כברית שכורת עם אשה, שמחשבותיו יהיו אך ורק בתורה, שמצאנו שהשוו חז"ל את התורה בכמה מקומות לאשה (עיין קידושין דף ל ע"ב), ולפי זה חדושי תורתו הרי הם בניו, וכבר אמרו חז"ל (בדרים דף כ ע"ב), שאם יחשב האדם על אשה אחרת באותה שעה הולך שוולד הוא פגום. וכן הדבר בתורה הקדושה, שאם כאשר האדם עוסק בתורה חושב הוא על דבר אחר, הרי החדושים שיצאו לו יהיו גם כן פגומים.

"ראשיתך מצער"

והנה התורה היא בבחינת "משכני אחריתך ברוצה" (שיר השירים א, ד), שבתחלה צריך למשך את האדם וקשה הדבר, אך לאחר זמן כבר ירוץ האדם מעצמו לעסק בתורה הקדושה. וכלשון הפסוק "והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאד" (איוב ח, ז), שבתחלה קשה לעמל ולטרח. וכן מבאר במדרש (דברים רבה פרשת כי תבוא פרשה ז, ג) 'נמשלה התורה לשמן, מה השמן הזה תחלתו מר וסופו מתוק, כך הן דברי תורה, אדם מצטער בהן בתחלה ועושה בהן אחרית טובה'.

וְעַל כֵּן אֵל לְאָדָם לִפְלֵי בְרוּחוֹ אִם רוּאָה שֶׁהִלְמוּד לֹא מְאִיר לוֹ פָּנִים, שְׂאֲדָרְבָּה
זֶהוּ סִימָן שֶׁזָּכָה לְהִתְחִיל לְצַעַד בְּעוֹלָמָהּ שֶׁל תּוֹרָה...

דרוש לימים נוראים - א

התחזקות בתורה

תשובה ותורה

למדונו חז"ל שימי אלול הם ימי הרחמים והסליחות, שבהם יש סיעתא דשמיא גדולה יותר מכל השנה להתקרב לאבינו שבשמים. ורמזו כן במאמר הכתוב "אני ל'דודי ו'דודי ל'י" (שיר השירים ו, ג), העולה בראשי תבות 'אלול'.

ואמנם השב בתשובה צריך שידע שהדרך הטובה אשר ילך בה לאחר ששב בתשובה היא התמדה ועסק התורה. וכפי שידוע מאמר הכתוב "אם בחקתי תלכו... ונתתי שלום בארץ" (ויקרא כו, ג - ו), ועוד שלל הבטחות גדולות ועצומות המבארות בפסוקים שם. ופרש רש"י 'אם בחקתי תלכו - שתהיו עמלים בתורה'. הרי לנו שהדרך של 'עמל התורה' היא הטובה ביותר שעל ידה זוכה בכל ההבטחות הגדולות, בעולם הזה ובעולם הבא (עיין פאה פ"א מ"א).

ויש לרמזו כן בסופי תבות הפסוק "אני ל'דודי ו'דודי ל'י" שעולה בגימטריה מ', רמז למ' יום שנתנה התורה למשה רבנו עליו השלום, ללמדנו שלאחר ששב האדם בתשובה לא די בזה, אלא מיד צריך שישקיע עצמו בעמל התורה, ואז תהיה תשובתו איתנה ושלמה.

וצריך לידע, שדרך של היצר הרע היא לתן לאדם לעשות הרבה מצוות, העקר שלא יעסק בתורה הקדושה. וזאת משום שהתורה היא סם - המות ליצר הרע. וכמו שאמרו חז"ל (קידושין דף ל ע"ב), 'אם פגשך מנוול זה (הוא היצר הרע) משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא - נמוח, אם ברזל הוא - מתפוצץ'. ועל כן עושה היצר הכל על מנת שלא יעסק אדם בתורה. והחכם עיניו בראשו לשקד על תלמודו ולא לחפש מצוות ומצוות שונות על חשבון למוד ועסק התורה, שהמעלה הנעלית ביותר לאדם היא ללמד ולהגות ולעמל בתורה יומם ולילה, ולקיים מאמר הכתוב "והגית בו יומם ולילה" (יהושע א, ח). [שוב ראיתי לאחר זמן שכן מפרש

עולה מדברי הזהר הקדוש (פרשת בהעלותך ברעיא מהימנא דף קנג ע"א) על פי הסבר המתוק מדבש, עין שם].

למוד תורה כהוגן

אמנם כבר הזהירונו רבותינו (עין בדברי התוספות ברכות דף יז ע"א ד"ה העושה) שפעמים ואף בלמוד התורה יכול היצר הרע לטל את חלקו, שכאשר האדם לומד שלא על מנת לעשות, או על מנת לקנות, כיון שכל למודו הוא הפך למוד התורה האמתי יש ליצר הרע חלק בזה ונעשה סגורו קטגורו, שלאחר שכבר יודע ולומד את התורה מפני מה אינו מקימה, ומשתמש בה לקנות. ומלמוד תורה כזה אין היצר הרע חושש כלל, ואדרבה נותן לו שילמד ככל שילבו חפץ.

וזהו שאמרו חז"ל (יומא דף ע"ב ע"ב), 'זכה, נעשית לו - התורה - סם חיים. לא זכה, נעשית לו סם המות'.

ועל פי זה יבאר מה שאמרו חז"ל (ברכות דף ה ע"א), 'לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע. אם נצחו מוטב, ואם לא - יעסק בתורה. אם נצחו מוטב, ואם לא - יקרא קריאת שמע. אם נצחו מוטב, ואם לא - יזכיר לו יום המיתה'. ולכאורה קשה כיצד יתכן הדבר שהאדם ילמד תורה ולא נגף יצרו הרע, הלא אם אכן הוא נמוח ואם ברזל הוא מתפוצץ?

ולפי המתבאר יובן הדבר, שפעמים ולמוד התורה של האדם הוא עצמו נעשה לו סם המות, וכל שכן אין היצר הרע נגף מלמודו, ואדרבה רוצה בקיומו, כדי שיוכל לקטרג עליו לאחר מכן.

קריאת שמע בכונה

ועל פי זה נראה עוד לפרש מה שאמר 'אם נצחו מוטב ואם לא יקרא קריאת שמע', שהמתבונן יראה שבקריאת שמע יש כמה מצות שאינן תלויות בעשית מעשה, אלא בדבור או במחשבה, ומהן קבלת על מלכות שמים, יחוד ה', אמונה בה', זכירת יציאת מצרים.

ועל כן לאחר שעסק האדם בתורה ורואה שלא עזבו יצרו הרע, על כרחנו לומר שלא לומד תורה כהוגן, שכונתו לקנות או שלא על מנת לעשות, ולכן צריך פתרון שבעצם למודו יחשב כלומד ועושה, ולכן אמרו שיקרא קריאת שמע שיש

בה מצות שמקימן בעצם הקריאה והזכירה בלבד, ונמצא שלומד ועושה, ושוב יכולה זכות התורה שלמד להשפיע ולסלק את יצרו הרע מעליו.

ובשעה שקורא קריאת שמע צריך לסלק כל הענינים המטרדיים אותו, וקריאתו תהיה בכונה ולא כזורק מלים מפיו, ואז תועיל לו סגלת קריאת שמע לסלק את יצרו הרע ממנו. ועל כן אמרו 'אם נצחו מוטב, ואם לא' - שקרא קריאת שמע במוצא ללא כונה - 'יזכיר לו יום המיתה', שלמדונו רבותינו (עין ספר פרדס יוסף ויקרא כג, מ), שיתפלה בלא כונה כגוף בלי נשמה, ואדם מת הוא גוף בלי נשמה, וכשיזכר ביום המיתה יזכר ענין זה, שקריאתו היתה ללא כונה ולכך לא הועילה לסלק את היצר הרע, ויתחיל לכוון בה כראוי.

יזכנו ה' לשוב בתשובה ולעבדו בלבב שלם אמן.

הסגלה הכי טובה

בימים אלו יש המרבים לילה ולפקד קברי אבות להעירם ברחמים שיבקשו על בנייהם. על כן כאן המקום לציין מה שספר הגאון הנודע ר' בן ציון מוצפי שליט"א שאחד מתלמידי הישיבה היה אביו חולה מסכן והיה בצער גדול, עלה בדעתו ללכת למירון לשפוף לבבו בקבר ר' שמעון בר יוחאי, שזכות הצדיק תעמד לו. נגש ושאל את ראש הישיבה הגאון הגדול ר' בן ציון אבא שאול זצ"ל האם יכול הוא ללכת עתה בזמן סדרי הישיבה למירון להתפלל לרפואת אביו.

ענה לו חכם בן ציון - "אביך לא יהיה בריא מעון זה של בטול תורה!"

"ומה אעשה? ואני מכרח לשפוף את לביו" - אמר האברך.

ענה לו החכם - "תלך להר הזיתים כאן בירושלים ששם קבורים הרבה צדיקים, ותתפלל על קבר אחד מהצדיקים הקבורים שם, ותחזר לשיבה".

ואכן כך עשה האברך ואביו נרפא מחליו.

ללמדך שלמוד התורה עולה מעלתו על כל המצות שבתורה, וכל שכן כנגד כל הסגלות.

דְּרוֹשׁ לְיָמִים נוֹרְאִים - ב

הַתְּחִיָּקוֹת בְּתִשְׁבָּה

אַרְיֵה יִשְׂאֵג

מְצִינוּ שֶׁהָשׁוּי חֲזו"ל אֶת קוֹל תְּקִיעַת הַשּׁוֹפָר לְאַרְיֵה, וְאָמְרוּ "אַרְיֵה שְׂאֵג מִי לֹא יִירָא" (עמוס ג, ח). וְכֵן בְּסִלְיָחוֹת כְּמֵה פְּעָמִים מְזִכְרִים אֶת הָאַרְיֵה. וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ שֶׁרָצוּ חֲזו"ל לְרַמֵּז בְּזֶה, עַל מִדַּת הָאַרְיֵה שֶׁעַל אֶף הֵיחֹתוֹ מְלַךְ הַחַיּוֹת וְאִמְתּוֹ מוֹטֶלֶת עֲלֵיהֶם, כְּשֶׁרָעַב לְטָרֵף הוּא שׂוֹאֵג וּמְבַקֵּשׁ מֵאֲכָלוֹ מֵהַקֶּב"ה, וְכִמְאֹמֶר הַכְּתוּב "הַכְּפִירִים שְׂאֵגִים לְטָרֵף וּלְבַקֵּשׁ מֵאֵל אֲכָלָם" (תהילים קד, כא). וְכֵן צְרִיכָה שֶׁתִּהְיֶה הַנְּהַגַת הָאָדָם, שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּחִיר הַבְּרִיאָה, מִכָּל מְקוֹם צְרִיךְ לְשֹׂאֵג וּלְבַקֵּשׁ מֵה' אֱלֹקָיו רַחֲמִים לְחַיִּים טוֹבִים.

עוֹד נִרְאֶה לְרַמֵּז שֶׁבְּתַבַּת אַרְיֵה רְמוּזִים יָמֵם הַנוֹרְאִים, שֶׁרָאשֵׁי תְבוּתָיו אֵילוּל, רִ'אֵשׁ ה' שְׁנֵה, יוֹם כְּפוּר. וְזֶה מֵה שֶׁאֲמַר הַכְּתוּב "אַרְיֵה שְׂאֵג מִי לֹא יִירָא", הֵינּוּ שֶׁכְּשֵׁיגִיעוּ יָמִים אֵלוֹ הַנְּקָרָאִים יָמֵם הַנוֹרְאִים, כָּלָם יִהְיוּ יָרְאִים מֵהֶם. (וְשׁוֹב רֵאִיתִי שְׂכֻדוּמָה לִזֶּה הִבִּיא הַשְּׁלִי"ה הַקְּדוֹשׁ בְּסִפְרוֹ פֶּרֶשֶׁת שׁוֹפְטִים - תוֹרָה אֹר) וְכֵן תַּבַּת אַרְיֵה אוֹתִיּוֹת יִרְאָה, שֶׁהָאָדָם צְרִיךְ שִׁיְהִיָּה יָרָא בְיָמֵם אֵלוֹ עַד מָאֵד, אוֹלֵי יַחוּס עָלָיו ה' וִירַחֲמֵהוּ.

אֲנִי אֲשֵׁם

וּבְיָמֵם אֵלוֹ צְרִיךְ הָאָדָם לְהִכִּין אֶת עַצְמוֹ כְּהוֹגֵן, עַל מְנַת שִׁיבּוֹא זְכָאֵי וְנָקִי לְיוֹם הַדִּין הַגָּדוֹל וְהַנוֹרָא. וְזֹאת עַל יְדֵי שִׁיפְשֵׁשׁ הָאָדָם בְּמַעֲשָׂיו, וְיִבְדֵּק עַל מֵה צְרִיךְ לְשׁוֹב בְּתִשְׁבָּה.

וְדֶרֶךְ הַיִּצָּר הָרַע לְשִׁכְנֵעַ אֶת הָאָדָם לְתַלּוֹת אֶת הָעוֹנוֹת שֶׁעָשָׂה בְּאַחֲרִים, כְּדִי לְהַקְלֵל לּוֹ עַל יִסּוּרֵי מַצְפּוֹנוֹ וְשֶׁעַל יְדֵי זֶה לֹא יַחְזוֹר בְּתִשְׁבָּה שְׁלֵמָה. וְהַחֲכֵם עֵינָיו בְּרִאשׁוֹ וְיִודַע שְׁזוּהֵי עֲצַת הַיִּצָּר, וְהוּא מוֹדֵה עַל עוֹנוֹ וּמְתוּדָה. שְׁלֵא כְּמִדַּת הַקֶּב"ה

מדת בְּשֵׁר וְדָם, מדת בְּשֵׁר וְדָם המוּדָה בְּאַשְׁמָתוֹ וְעוֹנוֹ, לוקָה. אֶךְ אֶצֶל הקב"ה "מוּדָה וְעִזָּב יִרְחֵם" (משלי כח, יג). שְׁכַשְׁמוּדָה בְּאַשְׁמָתוֹ וְעוֹזֵב עוֹנוֹ הקב"ה מֵרַחֵם עָלָיו. וְרָמַז לָזֶה הַפְּסוּק "אִרְיָה שִׁיאֵג מִי לֹא יִירָא" שְׁעוֹלָה בְּרָאשֵׁי תְבוֹת אָשֶׁם לִי, הִינּוּ שִׁיתְלֶה הָאָדָם אֶת הָאָשֶׁם בּוֹ.

הִיצֵר וְהָאָדָם

וּלְכַאוּרָה יֹאמֵר הָאָדָם, מֵה לִי לְדַאֵג, הֲלֹא פִתְחוּן פֶּה יֵשׁ לִי לְטַעַן וְלוֹמַר, שְׂאִין יְחִסִּי כַחוֹת שְׂוִים בֵּין הָאָדָם לִיצֵרוֹ הֲרַע, שְׁהָרִי הוּא מְלֹאֲךָ שֶׁל אֵשׁ, וְהָאָדָם הוּא בְּשֵׁר וְדָם וּבּוֹדָאִי שֶׁתְּשַׁרְףֵהָ הָאֵשׁ אֶת הַבְּשֵׁר, וּמֵה לִי לְדַאֵג?

אֶךְ כִּפָּר אָמְרוּ חַז"ל (קידושין דף ל ע"ב), 'אִם פָּגַע בְּךָ מִנּוּל זֶה מְשַׁכְּהוּ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, אִם אָבֵן הוּא נִמוּחַ וְאִם בְּרִזָּל הוּא מִתְפּוֹצֵץ'. נִמְצָא שִׁישׁ תְּקֵנָה לְהַכְנִיעַ אֶת הִיצֵר הֲרַע, וּכְשִׁלָּא מְקִים הָאָדָם תְּקֵנָה זֹו בּוֹדָאִי שִׁיעֲנֵשׁ, שְׁהָרִי גוֹרֵם לְעֲצָמוֹ לְפַל בְּרִשְׁת׃ הִיצֵר הֲרַע, וְדוּמָה בְּמַעֲשָׂיו לְחוּלָה שְׁצוּהוּ הַרוּפָא לְקַח תְּרוּפָה שֶׁתִּרְפָּאֵהוּ מִחֲלָיו, וְהוּא מְסַרְב לְקַחְתָּהּ. כְּשֶׁהִמְחִלָּה תִתְגַּבֵּר עָלָיו וְתִכְנִיעֵהוּ, הוּא יִהְיֶה הָאָשֶׁם בְּזֶה.

וְאִם יִתְבוּנֵן הָאָדָם בְּדֶרֶךְ הִיצֵר הֲרַע הַמְּשִׂאוֹ וּמִסִּיתוֹ לְדַבֵּר עֲבֵרָה, שְׁלִבְסוּף הוּא זֶה שִׁיטֵל אֶת נַפְשׁוֹ וְיַעֲנִשְׁנּוּ עַל חֲטָאוֹ, וְכִמוֹ שְׂאָמְרוּ חַז"ל (בבא בתרא דף טז ע"א), 'הוּא הִיצֵר הֲרַע הוּא הַשֵּׁטֶן הוּא מְלֹאֲךָ הַמּוֹת'. שְׁלֹאֲחַר שְׁמִסִּית אֶת הָאָדָם וּמִחֲטִיאֵו, עוֹלָה וּמְקַטְרֵג וּמְשַׁטֵּין עָלָיו, וּמִבְקֵשׁ רְשׁוֹת וְנוֹטֵל נְשִׁמַת הַחוּטָא.

וְלוֹלִי הַיָּמִים הַנּוֹרָאִים הִלְלוּ הַמַּעוֹרְרִים לְתִשׁוּבָה, לֹא הָיָה יְכוֹל הָאָדָם לְהַמְלִיט בְּנֶקֶל מִצְפָּרְגֵי הִיצֵר הֲרַע הַדּוֹאֵג תְּמִיד לְהַרְדִּימוֹ וּלְהַשְׁכִּיחַ מִמֶּנּוּ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה.

וְכִבֵּר בְּאַרְנוֹ שְׁבַתְבַת אַרְיָה רְמוּזִים הַיָּמִים הַנּוֹרָאִים. וּמִנִּינָם מ' יוֹם (חֲדָשׁ אֱלוֹל ל' יוֹם ו'י יָמִים שֶׁל עֶשְׂרֵת יָמֵי תְשׁוּבָה). וּבְזֶה נִרְאָה לְרָמַז בְּכַתוּב "כִּמָּה יָמֵי עַבְדְּךָ מֵתֵי תַעֲשֶׂה בְרִדְפֵי מִשְׁפָּט" (תהילים קיט, פד) שְׁסוּפֵי תְבוֹת יָמֵי עַבְדְּךָ מֵתֵי עוֹלָיִם בְּגִימְטְרִיא מ', רָמַז לִמ' יָמִים הַנּוֹרָאִים הִלְלוּ, שְׁדוּד הַמְּלָךְ אוֹמֵר מֵתֵי יָבוֹאוּ מ' יָמִים אֱלוֹ שְׁבָהֵם הַקב"ה דָּן אֶת הָעוֹלָם, וְיִדוֹן אֶת רוּדְפָיו וְיִשְׁפָּטֵם, וּבְכֻלָּל זֶה אֶת יָצֵר הֲרַע וְחִילוּתָיו, הַמְּפָרִיעִים לְאָדָם בַּעֲבוּדַת ה'.

עקב ענוה יראת ה'

מעלה נוספת יש בימים אלו, שהקב"ה ממציא את עצמו לפני עם ישראל כדי שיתקרבו אליו וישובו בתשובה. וצריך האדם להתבונן עד כמה גדולה ענותנותו של הבורא יתברך שהוא מלך מלכי המלכים, שמגיע כביכול לכל אחד ואחד, ויורד מרומי השמים אל בניו ומחפש את קרבנם אליו. הרהורים אלו לבדם מעוררים את האדם לתשובה. ובזה אמרתי לפרש במליצה את מאמר הכתוב "עקב ענוה יראת ה'" (משלי כב, ד), שאם האדם יעקב (מלשון עקב) אחרי מדת הענוה של הקב"ה שממציא עצמו אל בניו, יגיע מזה ליראת ה'. וזהו שאומר הכתוב "קול דודי דופק פתחי לי אחתי רעיתי יונתי תמתי" (שיר השירים ה, ב), שהקב"ה דופק ומבקש מעם ישראל שיפתחו לו את לבם.

מפתחי הלב

וכאן גדולה התביעה על האדם שישוב בתשובה, שהרי אמרו חז"ל שהיצר הרע יושב בין מפתחי הלב של האדם (עיין ברכות דף סא ע"א), וכשחפץ להכנס אל לבו דופק ודופק עד שנכנע האדם וחוטא. ועל זה אומר הקב"ה אם אותו פלוני החוטא, פתח את משכן לבבו ליצרו הרע שהוא השטן, הוא מלאך המות, ודאי שיפתח את משכן לבבו אלי שאני אוהבו וחפץ בחייו, וכמאמר הכתוב בתורה - "העדתי בכם היום את השמים ואת הארץ החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים" (דברים ל, יט). ושנוי בנביאים, במאמר הכתוב - "אם אחפץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרך וחייה" (יחזקאל לג, יא), ומשלש בכתובים במאמר הכתוב - "יתמו חטאים מן הארץ" (תהילים קד, לה), ודרשו חז"ל (ברכות דף י ע"א) 'חטאים ולא חוטאים'. והאדם שלא שב בתשובה בימים אלו ולא פותח לבו אל דפיקות הקב"ה, מגדיל את קטרוגו עליו. ומדת הדין זועקת ואומרת לפני הקב"ה - 'רבוננו של עולם, ראה זה האיש אשר פותח משכני לבבו אל מלאך המות ולא פותח לבבו אליך', - היש כסיל ושוטה יותר מזה? וחורץ גזר דינו בידיו.

יזכנו ה' לפתח את משכני לבבנו אליו, ולשוב בתשובה שלמה ואמתית אמן.

דרוש להלדת הבן (ולברית יצחק)

הטוב והמטיב

יש מן הפוסקים שפסקו שכאשר מתבשר אדם בהלדת בנו צריך לברך ברכת "הטוב - והמטיב" [עין במה שפסק מרן בשלחנו הטהור (או"ח סימן רכג סעיף א), שמי שנתבשר שילדה אשתו זכר, יברך הטוב והמטיב. ובספר חסד לאלפים (שם) כתב, שכיום אין נוהגים לברך ברכת הטוב והמטיב, וסומכים על ברכת שהחנינו שמברך אבי הבן בשעת המילה. ועין עוד במה שכתב מרן הראשון לציון הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל בחזון עובדיה טו - בשבט (עמ' שפח)], שבברכה זו מודה לקב"ה על טובו וחסדו.

והמתבונן יראה שיש לאדם להודות על שני דברים - האחד שיצא התינוק בריא ושלם, והשני שלא נזוקה היולדת. שידוע שהקב"ה הוא המסיע לאשה בלדתה, וכמאמר חז"ל (תענית דף ב ע"א), 'שלישה מפתחות לא מסר הקב"ה לאחרי - ואחד מהם הוא - מפתח של יולדת'. וזהו "הטוב - והמטיב", שתי הטבות.

ובזה יש לבאר מאמר הכתוב "טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו" (תהילים קמה, ט), שבא דוד המלך ע"ה להורות על מדת טובו של הקב"ה ואמר "טוב ה' לכלי" - גם ליולדת שלא נזוקה חלילה בלדתה, וגם לרך הנולד. וזאת מכיון ש"רחמיו על כל מעשיו".

גר כנגד גר

וידוע מה שאמרו חז"ל (שבת דף לא ע"ב) 'על שלש עברות נשים מתות בשעת לדתן, על שאינן זהירות בנדה ובחלה ובהדלקת הנר'. ויש לדקדק באמרו 'על שאינן זהירות' - שמשמעות הדבר שחסר זהירות בלבד עלול להביא לענש נורא שקזה!

ובאמת יש להתבונן, שאכן לגבי אסור נדה שהוא אסור תורה וחיובו כרת, מובן הדבר שנענשת במיתה, ואף הפרשת חלה הלא אף היא עקרה מן התורה

(וכבר אמרו חז"ל (מגילה דף כח ע"א, וחולין דף קלב ע"ב), ש'כָּל הָאוֹכֵל מִבְּהֵמָה שְׁלֵא הוֹרְמוּ מִתְּנוּתֶיהָ כְּאֵלוֹ אוֹכֵל טְבָלִים'. וְאֶפְשָׁר שֶׁכֵּן הַדְּבָר בְּחֻלָּה שְׂאֵף הִיא מִתְּנוּת הַכֹּהֲנִים), אֲךָ עַל מִצְוֹת הַדִּלְקָת הַנֵּר יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן, הֲלֹא אֵין עֲקָרָה מִן הַתּוֹרָה, וּמִפְּנֵי מָה הִפְלִיגוּ חֲז"ל כָּל כֶּךָ בְּמַעֲלָתָהּ? (וע"ע בספר בני יששכר מאמרי השבתות מאמר ג).

וַיֵּרָא לְבָאָר בְּזֶה שְׁכָבָר אָמַר הַכְּתוּב "נֵר ה' נִשְׁמַת אָדָם" (משלי כ, כז), וְהִינּוּ שְׁנִשְׁמַת הָאָדָם נִמְשָׁלָה לְנֵר. וְכֹאשֶׁר לֹא מִקְפִּידָה הָאִשָּׁה עַל הַדִּלְקָת הַנֵּר מִדְּקָדְקִים אֲתָה בְּמֵדָה כְּנֹגֵד מֵדָה לְקַחַת לָהּ אֶת נֵרָה - הִיא הַנִּשְׁמָה.

וְהֵם הֵם דְּבָרֵי הַגְּמָרָא (שבת דף לב ע"א), 'נִשְׁמָה שְׁנִתְּתִי בְּכֶם קְרוּיָה נֵר, עַל עֶסְקֵי נֵר הַזֶּהֲרֵתִי אֶתְכֶם, אִם אֲתֶם מְקִימִים אוֹתָם מוֹטָב, וְאִם לֹא הֲרִינִי נוֹטֵל נִשְׁמַתְכֶם'.

נֵר"ן שְׁבָאָדָם

וַיֵּרָא לְרֵמֹז בְּזֶה שְׂיָדוּעַ שְׂיֵשׁ בְּאָדָם שְׁלֵשׁ בְּחִינּוֹת, וְהֵן 'נֶפֶשׁ', 'רוּחַ' ו'נִשְׁמָה', הָעוֹלָם לְתַבַּת נֵר"ן (ו'חַיָּה' ו'יַחֲדָה' הֵם לִיחִידֵי סְגֻלָּה - כִּידוּעַ) וְכֹאשֶׁר מִסְתַּלְקָת נִשְׁמַת הָאָדָם וַיּוֹצֵאת מִן הָעוֹלָם הָרִי מִן הַנֵּר"ן נִשְׂאָר 'נֵר'. נֵרֵמֹז בְּזֶה שְׁכָל זְמַן שְׁמִשְׁמֵר הָאָדָם נֵר שְׁבַת אֵין הַקְּב"ה נִזְקֵק לְטַל נִשְׁמָתוֹ מִנֵּר"ן לְעִשׂוֹתָהּ נֵר.

יְבָרְכוּ כָּל הַמְּשַׁתְּפִים בְּסַעֲוֵדָה, אָבִי הַבֵּן וְהַיּוֹלֵדָת, בְּכָל מְלֵי דְמִיטָב. וְהֲרִף הַנּוֹלֵד שְׂיִזְכָּה לְהַכְּנֵס בְּעֵתוֹ וּבְזִמְנוֹ בְּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ אָמֵן.

דְרוּשׁ לְהַלְדַת הַבַּת

סִימָן יָפֵה

יש עֲדוֹת מְסִימוֹת שְׁכָאֲשֶׁר נוֹלְדַת בַּת וּבְמִיחָד אִם הִיא רֵאשׁוֹנָה, מְנַחֲמִים אֶת הָאָב וּמְשַׁתְּפִים בְּצַעְרוֹ. לֹא כֵן דֶּרֶךְ חַז"ל, שֶׁהוֹרוּ וְאָמְרוּ (בבא בתרא דף קמא ע"א), 'בַּת תַּחֲלָה סִימָן יָפֵה לְבָנִים'. וְזֹאת מַחֲמַת שְׁדַרְכוּ שֶׁל עוֹלָם שְׂאָדָם שׁוֹמֵר עַל בְּנוֹתָיו יוֹתֵר מִבְּנָיו, וְכֵן מְבֹאֵר בְּסֵפֶר בֶּן סִירָא וְהִבִּיאֻהוּ חַז"ל בְּגִמְרָא (סנהדרין דף ק ע"ב ע"ש). וְכַשְׁנוֹלְדָה הַבַּת רֵאשׁוֹנָה וְשׁוֹמֵר עָלֶיהָ מִתְרַגֵּל לְשַׁמֵּר אֶף עַל שְׂאָר בְּנָיו הַבָּאִים אַחֲרֶיהָ. וְזֶהוּ שְׂאָמַר 'סִימָן יָפֵה לְבָנִים', שֶׁעַל יָדֵי זֶה יִהְיוּ הַבָּנִים אֶף הֵם שְׁמוּרִים כְּמוֹתָהּ, וְיִהְיוּ נִכְרִים בְּכָל דְרָכֵיהֶם וּמְדוּתֵיהֶם, וְזֶהוּ הַסִּימָן הַיָּפֵה בְיוֹתֵר.

בְּנָיו נִקְבוֹת

אֲמַנָם יֵשׁ שְׁמִנְפָּנָפִים בְּמֵאֲמַר חַז"ל (קידושין דף פב ע"ב), 'אֲשֶׁרִי מִי שְׁבָנָיו זְכָרִים, אוֹי לוֹ לְמִי שְׁבָנָיו נְקֻבוֹת', כִּהְיָה לְכַךְ שֵׁשׁ לְהַצְטַעַר בְּלִדַת הַבַּת. וְלוֹ חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ יְבִינוּ, שְׂאִין כּוֹנֵת חַז"ל חֲלִילָה לְגִנוֹת אֶת הַבָּנוֹת. שֶׁהִרִי לְכַאוֹרָה סוֹתֶרֶת מִימָרָא זֹלָמָה שְׂאָמְרוּ, 'בַּת תַּחֲלָה סִימָן יָפֵה לְבָנִים', וְכִיצַד יְכַנּוּ שְׁנֵי הַמֵּאֲמָרִים? וְעוֹד, מָה בְּאֵמַת כָּל כֶּךָ גְרוּעַ בְּבָנוֹת עַד שֶׁהִתְבַּטְּאוּ עֲלֵיהֶן חַז"ל 'אוֹי לוֹ לְמִי שְׁבָנָיו נְקֻבוֹת'?

אֵלָא עַל פְּרַחְנוּ הַבְּאוֹר הוּא, שְׂאוֹי לוֹ לְמִי שְׁבָנָיו הַזְכָּרִים הֵם נְקֻבוֹת, וְהִנּוּ שְׁעוֹשִׂים מַעֲשֵׂה נְקֻבוֹת וּמִתְקַנְּגִים בְּתַקּוּנֵי נָשִׁים, וְזֹאת מַחֲמַת שֶׁלֹּא חָנְכֶם לְתוֹרָה וּמִצְוֹת, אֵלָא רַק לְהַשְׁקִיעַ בְּחַיֵּי הַהֶבֶל הַחוֹלְפִים. וְזֶהוּ שְׁדַקְדְּקוֹ וְאָמְרוּ 'אוֹי לוֹ לְמִי שְׁבָנָיו נְקֻבוֹת'.

וְעַל פִּי זֶה יְבֹאֵר מָה שְׁמִבְרָכִים הָאֲנָשִׁים 'שֶׁתִּזְכֶּה לְבֵן זְכָר', הִנּוּ שִׁיְהִיָה גִבֹּר בְּגוֹבְרִין, וְלֹא בְּבַחֲיִנַת נְקֻבָּה.

בתו של אברהם

עוד מצאנו שאמרו חז"ל (בבא בתרא דף קמא ע"א), 'בת היתה לאברהם ובכל שמה, וזהו שאמר הכתוב "וה' ברחך את אברהם בכל"' (בראשית כד, א). והיגו שברכו בבת ששמה היה בכל. ואפשר שזכה לבת ראשונה, והתקיים בו מה שאמרו חז"ל 'בת תחלה סימן יפה לבנים', שאחר כך נולד יצחק.

וידוע שלבת אין דיני בכורה, אלא רק לבן. וכאן אם היה נולד לאברהם בן ראשון היה הוא בכור, אך לא היה זוכה לברכה של 'בת תחלה', ועל כן שנה הקב"ה אותיות בכר "וברך את אברהם בכל" [שאותיות 'ברך' הן אותיות 'בכר' בהפוך אותיות].

והנה אמרו חז"ל (נדה דף לא ע"א), 'אשה מזרעת תחלה יולדת זכר, איש מזריע תחלה יולדת נקבה, שנאמר "אשה כי תזריע וילדה זכר"' (ויקרא יב, ב). ופעמים האדם פוגם בביתו (ה' ירחם) ומחלל ברית קדש, וכשמגיע לשעת המצוה ממש עם אשתו כל תאוותו פגה וחלפה, שכבר התפלתה על עצים ואבנים. [והגם שאמרו חז"ל (סנהדרין דף קז ע"א), 'אבר קטן יש באדם, מרעיבו - שבע, משביעו - רעב' - היגו לאחר זמן ובמשך הזמן, לא כן כשמיד כלה תאוותו אז פגה תאוותו, ולזה יעיד החוש]. לא כן השומר בריתו ונזהר שלא לפגם ולהכשל, תאוותו עומדת בתקפה. ואם כן אדם השומר עצמו ושומר בריתו פעמים ותאוותו בתקפה ומזריע קדם אשתו, ולכן יולדת האשה בת, שהאיש מזריע תחלה.

ובזה יבאר מה שהבאנו לעיל שאמרו חז"ל שברך הקב"ה את אברהם בבת ראשונה, שהרי ודאי ששומר עצמו בקדשה נראה ואפלו על אשתו לא הסתכל, וכמבאר בפסוקים שאמר לה "הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את" (בראשית יב, א), ואמרו חז"ל (בבא בתרא דף טז ע"א), שלא הביט בה קדם. ולזה ירמז מה שאמר הכתוב "בכל" שעולה בראשי תבות "ברית כרתי לעיני" (איוב לא, א). שבזכות ששומר עצמו בקדשה שענינה מתחיל בשמירת העינים שהן סרסורי עברה, לכן זכה לבת תחלה שהיא סימן יפה לבנים.

וכשנולדת לאדם בת במזל טוב צריך הוא לזהר ולשמרה כהוגן, שהסכנות אורבות מבית ומחוץ בכ"פ. וירבה בתפלתו שחס ושלום לא תכשל ולא תכשיל אחרים, וזאת צריך לעשות מינקותה, וה' הטוב יעזר ויסיע לכל העובדים אותו באמת. אמן.

בֵּית נִקְבָּה

ספור חסידי מספר, שפעם אחת נכנס חסיד אחד לרבו וכפיו בקנשה - "רבי, יש לי עֶשֶׂר בָּנוֹת וְאֵף לֹא בֵּן אֶחָד, אֲנִי מְבַקֵּשׁ שֶׁהַרְבִּי יִגְזֹר שֶׁהַיָּלֵד הַבָּא יִהְיֶה בֵּן".

הַרְבִּי נָסָה לְהִתְחַמֵּק, "אֲנִי לֹא גּוֹזֵר" - אָמַר, אֲבָל הַחֲסִיד בִּשְׁלוֹן, חָיָב הוּא בֵּן זָכָר. לְבִסוּף אָמַר הַרְבִּי - "טוֹב, שִׁיְהִיָּה בֵּן".

יָצָא הַחֲסִיד בְּלֵב שְׂמִיחַ מִבֵּית הַרְבִּי וְכָבֵד הִתְחִיל לְהִתְכַּוֵּן לְבְרִית.

כַּעֲבוּר תִּשְׁעָה חֲדָשִׁים, שׁוּב נוֹלְדָה **בַּת** כְּמִזְל טוֹב.

הִתְמַרְמֵר הַחֲסִיד וְנִסַּע מִיַּד לְרֵבּוֹ, הִתְפָּרַץ לְחֲדָרוֹ וְאָמַר - "רְבִּי, אַתֶּם אֲמַרְתֶּם שִׁיְהִיָּה בֵּן - זָכָר וְשׁוּב פַּעַם נוֹלְדָה בַּת".

חִיָּה הַרְבִּי וְאָמַר - "אֲנִי לֹא אֲמַרְתִּי שִׁיְהִיָּה בֵּן - זָכָר, אֲלֵא שִׁיְהִיָּה בֵּן".

"מָה זֶה מְשֻׁנָּה" - הִתְרַעַם הַחֲסִיד, "בֵּן וּבֵן זָכָר זֶה אוֹתוֹ דָּבָר".

"לֹא!" אָמַר הַרְבִּי - "בֵּן הוּא רֵאשִׁי תְּבוּת בֵּית נִקְבָּה, וְיַדְעָתִי שְׂעוּד לֹא הִגִּיעַ הָעֵת שִׁיְהִיָּה לָהּ בֵּן זָכָר וְלָכֵן בִּרְכָתִי שִׁיְהִיָּה בֵּן, וּבְרוּךְ ה' אֲכֵן נוֹלְדָה בַּת נִקְבָּה".

דרוש לברית מילה

לשון הקדש

בספר סודי חמש ושאר לתלמידי ר' יהודה הקסיד (נספחים מאת הרה"ג יעקב ישראל סטל פרק ו' עמ' קצז), הביא בשם הג"ה מרבנו עובדיה על הפסוק "את עם נועז לא תראה, עם עמקי שפה משמוע גלעג לשון אין בינה" (ישעיה לג, יט) שכתב, 'שמעתי ממורי שפעם אחת היה המלך בן הדד שואל לחכמי ישראל - "במה אתם יודעים שלשון הקדש הוא מבחר שבלשונות ושמדברים בלשון הקדש בשמים?" והשיבו לו - "קח שני תינוקות מיום שנולדו ותן עליהם השגחה שלא ידברו עמם שום לשון אפלו לשון הקדש עד שבע שנים, ותראה שלא ידברו לסוף שבע שנים אלא בלשון הקדש!".

עשה המלך כן, ולקח שני ילדים ישראלים ביום שנולדו זכר ונקבה, את הזכר צוו החכמים לקח מבני ישראל ולמולו, וכך עשה.

לסוף שבע שנים לקח אותם מהחדר ודבר עמם בלשון הקדש והשיבו לו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון בלשון הקדש...

עוד לקח המלך שני ילדים ערלים ולא ישראלים ולא מל את הזכר, והושיבם כן, ולא יכול הזכר לדבר כלום אלא היה מרמז כאלם, עד שלמדו אותו לדבר, והנקבה דברה בלשון הקדש. ומי שיש לו מח בקדקדו יבין הדבר על פי שכלו, כי הקב"ה נתן לאדם מעלה עליונה מבהמות וחיות - כח המדבר, ומה שלא יכול הילד הערל לדבר נס היה משום שלא היה נמול!.

אתה הראת לדעת שגדול כח המילה לשנות את האדם מדרגת בעל חיים שלא יכול לדבר, לדרגת אדם בחיר הבריאה שמדבר בלשון הנבחרת היא 'לשון הקדש'.

"שש אנכי"

ועל פי זה נראה לפרש מה שאמר דוד המלך עליו השלום "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב" (תהלים קיט, קסב) ופרשו חז"ל (מגילה דף טז, ע"ב) "ששון" - זו מילה. ששרש תבת "ששון" היא 'שש', שהיא ברית המילה שעושים לאדם, והיא הנותנת לאדם את כח הדבור. וזהו שאמר דוד "שש אנכי" הינו ששמח אני במצות מילה שהביאה אותי ל"על אמרתך", להבין ולדבר באמרתך היא הלשון הטהורה והקדושה ביותר, ולשוננו של הקב"ה, ש"אמרות ה' אמרות טהורות" (תהלים יב, ז).

והמתבונן יראה שבפסוק זה רמוז גם כן חותמו של הקב"ה - שהוא אמת (עיין שבת דף נה ע"א), שסופי תבות שש' אנכי' על' אמרתך' עולים כתבת 'אמת' בגימטריא (קטנה). שלשון הקדש, כל לשונותיה ודבוריה ואותיותיה הם אמת וצדק (וע"ע במ"ש בשו"ת אך טוב לישראל ח"א סימן יב בענין זה). וכן חותם הברית קדש הוא חותמו של הקב"ה בגוף האדם, וכמו שאומרים בברכת המזון בברכה השניה "ועל בריתך שחתמת בבשרנו" ולזה ירמז שתבת 'ברית' עולה גם כן כתבת 'אמת' בגימטריא (קטנה). נמצא שהברית היא חותם האמת של היהודי.

לא כן אצל אדם שהוא ערל ואין בו את חותם האמת של הבורא בגופו, אלא חותם של שקר, שהערלה המכסה את אבר הברית דומה לשקרן המכסה את דבורו. ולכך תבת 'ערל' עולה פעמים כתבת 'שקר' בגימטריא (קטנה), כדרך השקרן שכל שקר גורר שקר נוסף.

ועל פי זה יבאר הכתוב "תתן אמת ליעקב" (מיכה ז, ט), והינו שאת חותם הברית שהיא חותם האמת של הבורא יתברך בבשרנו, נתן הקב"ה רק לבני יעקב. [ומה שבני שמעאל עושים את המילה, כיון שאינה עם פריעה אינה כלום, וכמו שאמרו חז"ל (שבת דף קלז ע"ב) 'מל ולא פרע כאלו לא מל'. והטעם משום ששוב עולה הערלה ומכסה את אבר הברית, ונראה כלא מהול].

מהול וערל

עוד יש לרמז במה שתבת 'ברית' עולה מנינה כתבת 'אמת', על פי מה שאמרו חז"ל (עירובין דף יט ע"א) 'אותם רשעים שנדונו בגיהנם, אם נמולו, יורד אברהם אבינו ומצילם. והינו דוקא כשמכירו על ידי המילה שהוא יהודי, אך הבא על הכותית, נמשכת ערלתו ואינו מכירו שהוא יהודי נמול, ואינו מצילו!'.
 .

ויש לרמז כן בפסוק "אמת מארץ תצמח" (תהלים פה, יב) שכאשר יהיה האדם ב'ארץ' הינו לאחר מיתתו כשקבור באדמה, או בגיהנום שהוא "ארץ ציה ושמה" (עין יואל ב, ט), רק ה'אמת' שהיא חותם הברית תצמח, ותעלהו משאול תחתית. ואדם שאינו מהול נשאר בארץ הרעה הזו היא הגיהנום. נמצא שעולותו גרמה לו להאבד לדראון עולם. ויש לרמז כן שתבת 'ארץ' עולה כתבת 'ערל' בגימטריא (קטנה), שמכיון שלא הסיר הערלה, יש ל'ארץ' שהיא הגיהנום שליטה מחלטת בו, שהוא "נמשל כבהמות" (תהילים מט, יג) שאף הם אינם נמולים (ורמז לזה שתבת 'ערלה' עולה כתבת 'בהמה' בגימטריא קטנה עם הכולל).

ובנה שמעתי מפי קדשו של מרן מאור ישראל הראשון לציון הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל הסבר נאה, שהנה כאשר רצה דוד המלך ע"ה, להלחם עם גלית הרשע שחרף וגדף מערכות ישראל, הלך לבקש רשות מהמלך שאול, וכשראהו שאול שהוא נער צעיר אמר לו "לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה להלחם עמו כי נער אתה והוא איש מלחמה מנערי" (שמואל א, יז, לג). והשיב לו דוד ואמר - "גם את הארי גם הדוב הכה עבדך והיה הפלשתי הערל הזה כאחד מהם" (שמואל א, יז, לו), ולכאורה מפני מה קראו דוד לגלית בלשון "ערל" ולא בלשון גוי או נכרי?

אלא שרצה לומר לשאול, שכמו שהכיתי את אותן החיות כך אני אכה את גלית שגם הוא כחיה. גם חיות אלו וגם גלית שניהם שוים שאינם נמולים, ועל כן אין לחשוש שלא אצליח במלחמה, שהרי יש לי נסיון עם חיות כאלה. [עוד בענין ברית מילה עין בדרוש לפרשת תזריע].

'כלב נוצרי'

הגאון ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל נודע כפקח גדול גם בין גויי העירה. לא פעם נסו הכמרים להתנכח עמו והכו שוק על ירך. הוא עמד כחומה בצורה בחקמתו ובפקחותו להציל את אנשי עדתו מכל צרה.

פעם אחת הלך בדרך וילפתע ראהו כמר העירה שהיה שונא ישראל מבקו. חפץ היה הכמר לקנטר את רכס של היהודים והלך עמו, וחכה לשעת כשר. לפתע ראה הכמר נבלת כלב משלכת, ירק בתעוב ואמר "פוי, היהודים הללו, אפלו הנבלות של הכלבים שלהם משלכות בכל מקום".

חף ר' יהונתן ואמר - "הכלב הזה הוא לא של היהודים, הוא דוקא 'כלב נוצרי'!"

׀ ״מֵהֵיכָן אֲתָה יוֹדֵעַ?״ - שְׁאֵל הַכֹּמֵר.

׀ ״פְּשׁוּט״ - אָמַר הָרֵב, ״הֲלֹא הַכֶּלֶב הַזֶּה לֹא מֵהוּל״.

דרוש לפדיון הבן

מצוה נדירה

זכינו עתה ברוך ה' לקיים את אחת ממצוות התורה, וכפתוב "וכל בכור אדם בבניך תפדה" (שמות יג, יג). ואומר "כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו לה'... אך פדה תפדה את בכור האדם... ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא" (במדבר יח, טו - טז).

והנה מצאנו ששלישים יום זהו זמן המראה על קביעותו של הדבר (עיין בשולחן ערוך יורה דעה סימן ריז סעיף לב, וסימן רפו סעיף כב ועוד), ועל כן לאחר שהתינוק כבר נקבע בזה העולם בזמן של שלישים יום חל עליו החיוב לפדותו. כמה צריכים ההורים ושאר בני המשפחה להודות לה' שזכו לקיים מצוה זו בשלוה ונחת.

מצוה זו הנה נחשבת כנדירה, שהרי מי שנולדה לו בת ראשונה, או שנולד בן זכר אך בנתוח, או שאחד מבני הזוג ממשפחת הכהנה - אינו בכלל מצוה זו.

ומספרים על הגר"א מוילנא - שהיה בכור, שחשש כל ימיו שמא לא נפדה כהוגן בילדותו, שהרי הכהנים של ימינו אינם אלא כהנים המחזקים ככהנים, ותו לא. ועל כן בכל הזדמנות שנקרתה לפניו היה חוזר ופודה את עצמו שוב ושוב.

גם באחרונים (עיין חזו"א שביעית סימן ה ס"ק יב ועוד) פקפקו באמתות חזקת הכהנה הקימת היום. נמצא שיש עוד קשי ומעלה במצוה זו שקשה לקימה בשלמות וכתקנה.

פדיון מהצרות

ומעלת מצות פדיון הבן גדולה עד מאד, ויש בכחה להציל את האדם מצרות וחסרות. וכן כתב הרב חיד"א בספרו מדבר קדמות (מערכת פ אות יוד), 'מסרת בידנו מפי זקנים שקבלו מהקדמונים, כי איש אשר יקים מצות פדיון בנו הבכור כדיון, ויתן ה' סלעים לכהן בשמחה, והיו לו לגמרי שלא יחזיר הכהן שום דבר בשום אופן, יהיה בטוח שהילד יחיה וינצל מפגעי חליי הילדים ויגדל והיה לאיש'.

ספר אחד מחכמי ירושלים: 'יום אחד הגיעה אשה אל בית המדרש ודמעתה על לחיה - "אנא התפללו על בני, חולה הוא מאד", פניתי לחברי ואמרתי להם, "רבותי, בואו נלך אל ביתה של האשה, ונראה במה נוכל לעזור". יצאנו כל החכמים והלכנו אל ביתה. מרחוק כבר נשמעו גניחותיו של החולה. כשנכנסנו ראינו נער מיסר וגונח. הנער היה בערפול חושים ומדי פעם היה גונח וממלמל איזו מלה לא מובנת. הקשבתי ונסיתי להבין את פשר המלה החוזרת ונשנית מפיו. לבסוף הבנתי, החולה היה חוזר ואומר "אפדוני, אפדוני" (פרוש בערבית תפדו אותי), התבוננתי בנער המיסר ואמרתי לחברי - "נראה לי שהחולה בכור ולא פדו אותו, ועל זה הגיע אליו חלי זה". ומיד שאלתי את האשה - "האם בן זה הוא בכור?" והשערתי התאמתה, האשה ענתה בחיוב. "האם עשית לו פדיון?" - שאלתי, "פדיון של מה?" - שאלה האשה, "פדיון הבן, בן שנולד בכור צריך לפדותו ולתת את הכסף לכהן" - הסברתי, "לא ידעתי שצריך לעשות את זה" - מלמלה האשה, "הבה נעשה לו כעת" - אמרתי. בין החכמים היה חכם כהן מיחס, על אחר פדינו אותו, ואף ערכנו במקום סעודה לכבוד מצוה גדולה זו. אט אט פקח החולה את עיניו, התישב על מטתו, וקרא לאמו "אמא, אני צמא". האם המאשרת בכתה מהתרגשות, והודתה לחכמים על רפואת בנה. (ומעשה כדומה לזה הביא בספר חסידים סימן שלד והובאו דבריו בשו"ת יביע אומר ח"ו חיו"ד סימן כה ע"ש).

נמצינו למדים שמצות פדיון הבן בכחה לסלק מעל הבן הבכור מחלות, וחקילה אם לא פודים יכול הבן להסתכן. ונראה לרמז כן בפסוק (תהילים סט, יט) "קרבא אל נפשי גאלה למען אבי פדני" - שכיצד יתקרב האדם לגאלת נפשו וינצל האדם מהמקטרגים שהם אויביו? על די "פדני", פדיון הבן.

ועל כן יכון אבי הבן בשעת פדיון הבן מלבד כונת המצוה, גם לפדות את בנו מפל הגזרות הרעות והצרות.

דרוש ליום - הולדת

יום הולדת - למה לשמח?

כמה שמחה ממלאת את לבנו כשאנו נמצאים בחגיגת יום הולדת. כל שכן אם חתן השמחה הוא בדרגת קרבה ראשונה, וכל שכן אם אנחנו חתני השמחה.

ובאמת מצאנו שגם חכמי ישראל נתנו משנה תקף ליום זה [עייין בשו"ת באר משה ירושלמסקי (ח"ב מאמר זכרון טוב עמ' שכח), ובשו"ת להורות נתן גשטטנר (ח"ט סימן ה), ובשו"ת ברכת יהודה (ח"ג סימן יז) ובספר מזקנים אתבונן להגר"פ זביחי שליט"א (עמ' קצב - קצג) ועוד], וידוע מה שדרשו דורשי רשומות (הובא משם החפץ חיים זצ"ל בספר התפילה במחיצת החפץ חיים עמוד 23), שיום הולדתו של אדם הנו יום המסגל לבקשת בקשות מאת האלקים. וסמכו דבריהם על מאמר דוד המלך עליו השלום "אספרה אל חק ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך שאל ממני ואתנה גוים נחלתך ואחזתך אפסי ארץ" (תהילים ב, ז - ח).

וכאן הבין שואל, מה יש לשמח ביום זה, המראה שעוד שנה חלפה עברה לה ומתקרב האדם אל יום מיתתו? ועוד יש לשאל מה המיוחד ביום הזה שהוא יום המסגל לבקש בו?

נח לאדם שלא נברא

והנה בגמרא (עירובין דף יג ע"ב) מצאנו, 'שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל - הללו אומרים: נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, והללו אומרים: נוח לאדם שנברא משלא נברא. נמנו וגמרו: נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, ועכשו שנברא יפשפש במעשיו'.

הרי שהסכימו כלם ש'נוח לאדם שלא נברא משנברא'. וכבר בארו - שהטעם לכך הוא מפני שמצוי יותר שיכשל האדם בעברה מאשר יעשה מצוה, מפני שיש יותר אסורי לא תעשה בתורה ממצוות עשה.

אך זאת יש לדעת, מפני מה הצרכו לפרט את רבוי הזמן שנחלקו בזה? ועוד, מפני מה הכריעו רק לאחר זמן מרבה כל כך? ומה שיך פשפוש המעשים למחלקת זו?

ונראה לפרש, שכך הוא טבעו של אדם, שפכל שעובר זמנו ומזדקן מרגיש הוא שמתקרב ליום המיתה, וממילא יותר מפשפש במעשיו כיצד יבוא לתן דין וחשבון לפני מלך הכבוד על כל המעשה אשר עשה. ובמחלקת בית שמאי ובית הלל שנחלקו לא היה הכרע אלא עד לאחר שעבר זמן מרבה והתקרב יותר ליום המיתה, וממילא פשפשו במעשיהם והבינו שאם יבוא הקב"ה בדין, מי יצדק לפניו בדין. ולכן אמרו 'שנוח לו לאדם שלא נברא משנברא', ומכיון שלמסקנה זו הגיעו לאחר שפשפשו במעשיהם אמרו 'ועכשו שנברא יפשפש במעשיו', שזו תכלית האדם.

ואם כן בכל שנה ושנה כשמגיע יום הולדתו של האדם והוא מרגיש שהנה עוד שנה חלפה מחיי העולם הזה, ועתה הוא קרוב יותר לפני נתינת דין וחשבון בבית דין של מעלה בבוא העת, הרגשה זו גורמת לו לפשפש במעשיו ולתקנם.

שכר הצדיק השלם

וכאשר זוכה האדם לפשפש במעשיו ולבדקם, והאם הוא עולה במסלה העולה בית אלו? שכרו הרבה מאד. שהרי זוהי תכלית קיום רצון ה', שיתבונן האדם בכל מעשיו ודרכיו וידע כיצד לכלכלם במשפט, דבר שגורם לו ללכת בדרך ה' ולהגביר חילים בתורה ובמצות. ומעתה יבאר לשון הפסוק שאמר "אספרה אל חק בני אתה" - שהרי אמרו חז"ל (בבא בתרא דף י"ע"א), שבזמן שעם ישראל עושים רצונו של מקום נקראים בנים, שנאמר "בנים אתם לה' אלקיכם" (דברים י"ד, א), וכאן כאשר עוסק הוא בחשבון הנפש, ומכלכל את מעשיו ומגביר חילים בתורה ובמצות, אין לה עושה רצונו של מקום גדול מזה, וראוי הוא לתאר בן.

והאדם שנוהג כך, ממילא כלפיו מתברר שנוח לו שנברא ביום זה, ולכן אותו היום מסגל הוא שיתקיימו תפלותיו ובקשותיו. שמאחר שהתברר ביום זה שהוא בכלל נוח לו שנברא, ואף הקב"ה שמח עמו שלא פלה עולמו בחייו, לכן עושה רצונו ביום מסגל זה. ובוה יזכה האדם גם כן ל- "ואחזתה אפסי ארץ" הינו חיי העולם הבא, וכמו שאמרו חז"ל (סוף מסכת עוקצין) 'עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות'.

ויש לרמז כן במאמר דוד המלך ע"ה שאמר, "עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם" (תהילים סח, יט), שהאדם הנוהג כפי רצון אלקיו ועולה ברמות העליונות והוא בבחינת "עלית למרום" ומשבית את יצרו הרע ולוקחו בשביה, זוכה הוא לקחת מתנות ביום שנהיה אדם - הינו יום הולדתו שהוא היום המסגל. ולזה זוכה רק האדם השלם, שלם ראשי תבות ש"בי ל'קחת מ'תנות.

שעון של צדיקים

מספר שאחד מגדולי האדמו"רים טרח במאד מאד לקנות את שעונו של החוזה מלובלין בכסף רב. כששאלוהו תלמידיו - "מה ראה רבנו להוציא על שעון זה הון רב, וכי חסרים שעונים אחרים בשוק?"

ענה להם האדמו"ר - "יש הבדל גדול בין שעון זה לשאר השעונים. שעונים אחרים מראים שעוד דקה או שעה חלפה עברה לה, אך שעונו של החוזה מלובלין מראה שעוד שעה של תורה ומצות נעשתה".

דְּרוֹשׁ לְחִלְאָקָה

הַטְּמָאָה שֶׁבַּשְּׁעַר

מְנַהֵג נְהוּג בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁבִּהְגִיעַ הַתִּינוּק לְגִיל שְׁלֹשׁ גּוֹזְזִים מִחִלְפוֹת רֵאשׁוּ, וְיֵשׁ שְׂנוּהֵגִים אֲף לִילֵךְ בְּחִצְרוֹת צְדִיקִים וְקְדוּשִׁים שֶׁהֵם אֵלֶּה שִׁיקְיָמוּ זֶה הַמְּנַהֵג.

וְהִנֵּה יְדוּעַ שֶׁהַשְּׁעַר שֶׁל הָרֵאשׁ מְעוֹרֵר דִּינִים עַל הָאָדָם (מֵה שָׂאִין כֵּן שְׁעַר הַזְקֵן שֶׁהוּא מְעוֹרֵר רַחֲמִים, כְּמִבְאֵר בְּזֵהר הַקְּדוּשׁ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת) וְהִינוּ מִשׁוּם שְׂכָל מוֹתֵר שֶׁבַּגּוּף כְּגוֹן שְׁעַר אֶרֶךְ וְצַפְרָנִים אֲרֻכוֹת הוּא מִשְׁכֵּן לְכַחוֹת הַטְּמָאָה. וְאִפְשָׁר שֶׁזֶהוּ מֵה שְׂרָמְזוּ חַז"ל (סוּכָה דף נב ע"א), בְּאִמְרָם שֶׁלְרִשְׁעִים נִדְמָה הַיֵּצֵר הָרַע כְּחוֹט הַשְּׁעָרָה. דְּהִינוּ שֶׁמִּחַמַּת זֶה שֶׁלֹּא הַקְּפִידוֹ עַל גְּזִיזַת שְׁעֵרוֹת רֵאשֵׁם כְּפִאָה וְכִפְאוֹת, נַעֲשׂוּ שְׁעֵרוֹתֵיהֶם מִשְׁכֵּן לַסְטְרָא אַחְרָא, וְזֶהוּ שְׂדוּמָה לְחוֹט הַשְּׁעָרָה.

וְהִנֵּה יְדוּעַ שֶׁהַשְּׁעַר שֶׁל אָדָם הוּא הַיֵּצֵר הָרַע, הוּא הַשְּׁטָן, הוּא מְלֹאךְ הַמּוֹת (עֵיין בְּבֵא בְּתֵרָא דף טז ע"א), וְכִבְרָ רֵאִינוּ שִׁישׁ אֲנָשִׁים מֵאֲנָשֵׁי אָדָם הַמִּתְעַסְקִים בְּכִשְׁפִים, וּמְגַדְלִים שְׁעֵרוֹתֵיהֶם וְצַפְרָנֵיהֶם פְּרָא כְּדִי שֶׁתִּשְׁרֶה עֲלֵיהֶם רוּחַ טְמָאָה וְיִהְיוּ מְרַכְבֵּה לַסְטְרָא אַחְרָא [וְיֵשׁ לְרִמְזוּ בְּמֵה שֶׁהַשְּׁעַר הוּא מְקוֹם הַשְּׂכֵנֶת הַסְטְרָא אַחְרָא, שֶׁתִּבַּת יֵצֵר הָרַע עוֹלָה עִם אוֹתִיוֹת כְּתִבַּת שְׁעַר (580)]. וְהַדְרָךְ לְהַכְנִיעַ אֶת הַיֵּצֵר הָרַע הוּא, עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, כְּיְדוּעַ, וְכִמוֹ שֶׁאָמְרוּ חַז"ל (קִידוּשִׁין דף ל ע"ב) 'אִם פְּגִשָׁךְ מְנוּל זֶה - הִינוּ הַיֵּצֵר הָרַע - מְשַׁכְּהוּ לְבֵית הַמְּדַרְשׁ. אִם אֲבָן הוּא - גְּמוּחַ, אִם בְּרֻזְל הוּא - מִתְּפוֹצֵץ'. וְלִכֵּן כְּשֶׁמְגַלְּחִים שְׁעֵרוֹת רֵאשׁוֹ שֶׁל הַיֵּלֵד מִיַּד מְלַמְּדִים אוֹתוֹ אֶת אוֹתִיוֹת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, שֶׁלֹּא דִי לְסַלֵּק אֶת מִשְׁכֵּן הַסְטְרָא אַחְרָא שֶׁהִיא בְּשְׁעֵרוֹת עַל יְדֵי גְזִיזַתוֹ, אֲלֵא יֵשׁ לְהוֹסִיף וּלְמַלֵּא הַמְּקוֹם בְּקְדוּשָׁה, וְהִינוּ עֶסֶק הַתּוֹרָה.

"קְדֻקַּד שְׁעַר"

וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְרִמְזוּ מֵה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב "קְדֻקַּד שְׁעַר מִתְּהַלֵּךְ בִּיאֲשָׁמְיוֹ" (תְּהִלִּים טו, כב), שְׁעוּלָה בְּרֵאשֵׁי תְבוֹת ק"ש ב"ם, וְהִינוּ שֶׁתִּבַּת קש - תְּרִמְזוּ עַל בֵּית עֲשׂוֹ

כְּכַתּוּב "וּבֵית עֶשׂוֹ לְקֵשׁ" (עובדיה א, יח), שֶׁהֵשֵׁר שְׁלֵה כִּידוּעַ הוּא הַיֵּצֵר הָרַע בְּעַצְמוֹ. וְנוֹעֵד שֶׁתַּבַּת קֵשׁ עוֹלָה בְּגִימְטְרִיא אַרְבַּע - מֵאוֹת, שֶׁהוּא מִנִּין שֶׁל הַסְטְרָא אַחְרָא וּמְרַכְבָּתוֹ, וְכִמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב עַל עֶשׂוֹ "וְאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ" (בראשית לב, ז, וע"ע בספר כרם שמעון חיים בראשית עמ' צז) וְאֵין כָּאֵן מְקוֹם לְהֶאָרִיךְ, שֶׁמִּשְׁכְּנוֹ הוּא בְּתוֹךְ קְדֻקַּד הַשְּׁעָר, וְאֶפְשָׁר יִהְיֶה לְהַכְנִיעוֹ עַל יְדֵי הַגְּלוּחַ, וְהֵינּוּ "מִתְהַלֵּךְ בְּאַשְׁמִיּוֹ" - שְׁמוּלִיכִים וּמְסַלְקִים אוֹתוֹ [וְהוּא כְּדִגְמַת הָאָדָם הַמִּתְהַלֵּךְ שֶׁהוֹלֵךְ וּמִתְרַחֵק]. וְמֵה שֶׁאָמַר "בְּאַשְׁמִיּוֹ" - כְּדִגְמַת הַנְּזִיר שֶׁמְבִיא קָרְבָן אֲשֶׁם בְּשַׁעַת גְּזִיזַת שְׁעָרוֹ. וְרֹאשִׁי תְבוֹת שְׁעוּלִים בָּיָם - הֵינּוּ עֶסֶק הַתּוֹרָה, וְכַתּוּב "וְדַבַּרְתָּ בָּם" (דברים ו, ז). וְהִסְמַכּוּ זֶה לְזֶה לְהוֹרוֹת שֶׁמִּיד אַחַר גְּזִיזַת הַשְּׁעָר יֵשׁ לְעֶסֶק בְּתוֹרָה.

מִשְׁכַּן לְקַב"ה

וְכַאֲשֶׁר הָאָדָם יִסְלַק מֵעֲלָיו מְקוֹם מִשְׁכַּן הַסְטְרָא אַחְרָא וְיַעֲסֹק כָּל כְּלוֹ בְּתוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, יִזְכֶּה שְׁבִסּוּפוֹ יִהְיֶה הוּא עֲצֻמוֹ מְרַכְבָּה לְשֵׁם הַוַּי"ה בְּרוּךְ הוּא. וְזֶהוּ הַנְרָמָז בְּפִסּוּק שֶׁהוּבָא לְעֵיל "קְדֻקַּד' שְׁעָר' מִתְהַלֵּךְ' בְּאַשְׁמִיּוֹ" שְׁעוֹלָה בְּסוּפֵי תְבוֹת דָּר - כ"ו, שֶׁלְאַחַר שֶׁסְּלַק מִמֶּנּוּ אֶת כַּחוֹת הַטְּמָאָה עַל יְדֵי גְזִיזַת הַשְּׁעָרוֹת שֶׁהֵן מְשַׁכְּנִים, וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, נִהְיֶה הוּא מִשְׁכַּן לְשֵׁם הַוַּי"ה וְהֵינּוּ דָר - כ"ו (כַּמְנִין שֵׁם הַוַּי"ה), שֶׁהַקַּב"ה דָּר אֲצִלוֹ.

עוֹד יִרְאֶה לְרַמֵּז עַל דְּרֹךְ הַגִּימְטְרִיא, שֶׁתַּבַּת 'תּוֹרָה' כְּשֶׁתַּפְּחִית מִמֶּנָּה תַּבַּת 'שְׁעָר' הַנּוֹתֵר יַעֲלֶה כְּמִנִּין תַּבַּת 'אֵל'. וְהֵינּוּ שֶׁכַּאֲשֶׁר הָאָדָם יַעֲסֹק בְּתוֹרָה וְיִקְפִיד עַל גְּלוּחַ שְׁעָרוֹתָיו שֶׁהֵן מִשְׁכַּן הַטְּמָאָה, נִחְלוֹ 'אֵל'.

שְׁעָרוֹת הַצְּדִיקִים

וְהִנֵּה כִּבְר מְצָאנוּ שֶׁהֵיוּ כִּמְהָ וְכִמְהָ צְדִיקִים וְקְדוּשֵׁי עֲלִיּוֹן אֲשֶׁר הָיוּ מְאָרִיכִים שְׁעָרוֹת רֹאשֵׁיהֶם, כָּל אֶחָד לְסִבְתּוֹ, (וְכַרְבְּנוּ הַמְהַרְש"א זצ"ל, שֶׁהִיא מְאָרִיךְ שְׁעָרוֹת רֹאשׁוֹ עַל מְנַת שְׁיוּכַל לְקֶשֶׁר בְּשַׁעַת לְמוֹדוֹ לְקִיר כְּדִי שֶׁאֵם יָרֵם מִיָּד יִמְשְׁכוּ שְׁעָרוֹתָיו וְיִתְעוֹרֵר. וְכַהֲגָאוֹן ר' יוֹסֵף רוֹזִין זצ"ל הַמְכַנֶּה 'הַרוֹגְצִיבִי', שֶׁשְׁעָרוֹת רֹאשׁוֹ הֵיוּ אַרְכּוֹת, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַטַּעַם לְכַךְ לְפִי שֶׁהֵבִין מֵהָאֲדָמָה הַצִּמְח צְדָק מְלוּבְבִיץ' זצ"ל שֶׁצָּרִיךְ לְקַבֵּל עֲלָיו נְזִירוֹת וְכָךְ עֲשֶׂה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמֵּרַב עֲמָלוֹ בְּתוֹרָה וְאִמּוּץ מֵחוּ בְּלִטּוֹ לוֹ וְרִידֵי הַמַּחַ שֶׁבְּרֹאשׁוֹ עַד שֶׁהִיָּתָה סִכְנָה לְסַפֵּר שְׁעָרוֹתָיו. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁסָּח עַל זְמַנּוֹ מֵרַב עֶסֶקוֹ תְדִיר בְּתוֹרָה וְלֹא הָיָה לוֹ זְמַן לְהִסְתַּפֵּר). וְגַם מְצָאנוּ שֶׁאֲמָרוּ חַז"ל (סוטה דף ב ע"א) 'שֶׁהָרֹאֶה סוּטָה בְּקִלְקוּלָה יִזִּיר עֲצֻמוֹ מִן הַיִּינ'. וְאֵין נְזִירוֹת לְחֻצְאִין

וְכָלוּל בְּזֶה אֶף גְּדוּל הַשְּׁעָר. וְלִכְאוּרָה הָרִי הַשְּׁעָר הוּא מְקוּם מְשֻׁכָּן הַטְּמֵאָה, וְכִיצַד יִתְכַּן שִׁיְהִיָּה מִתֵּר גְּדוּל הַשְּׁעָר?

וְהַנִּרְאָה בְּזֶה שְׂכָל מְקוּם שִׁישׁ תּוֹרָה וּמִצּוֹת כַּחוֹת הַטְּמֵאָה בּוֹרְחִים מֵאוֹתוֹ מְקוּם, שְׂאֵשׁ הַתּוֹרָה וְהַמִּצּוֹת מְלֵהֶטֶם. וְכִבֵּר אָמְרוּ חַז"ל (חגיגה דף כז ע"א), שְׁתַּלְמִידֵי חֲכָמִים כָּל גּוֹפֵם אֵשׁ, וְלִכֵּן אֵין אֵשׁ שֶׁל גִּיהֵנָם שׁוֹלֵטת בָּהֶם. וְאִפְלוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל הַמְּלֵאִים מִצּוֹת כְּרֵמוֹן אֵין אֵשׁ שׁוֹלֵטת בָּהֶם. וְהֵינּוּ שְׂזֻכוֹת הַמִּצּוֹת שְׁעָשׂוּ עוֹמְדֵת וּמִגְנָה עֲלֵיהֶם. וְלִכֵּן לֹא חֲשָׂשׁוּ אֵלוֹ הַצְּדִיקִים מִגְּדוּל שְׁעָרוֹת רֵאשִׁים, שֶׁהֵרִי תַלְמִידֵי חֲכָמִים כָּל גּוֹפֵם תּוֹרָה וְאֵין חֲשָׂשׁ שִׁיבּוֹאוּ כַּחוֹת הַטְּמֵאָה לְשֻׁכָּן שָׁם. וְהוּא הַדְּבָר גַּם כֵּן לְגַבֵּי נְזִיר שְׁעוֹשֶׂה כֵּן לְשֵׁם שְׁמִים וְשְׁעָרוֹתָיו נְהִיּוֹת חֵלֶק מִהַמִּצְוָה, וְאֵין לִיצֵר הָרַע וְחִילוּתָיו שׁוּם חֵלֶק בְּזֶה.

מעשה ברועה

וְעַל פִּי זֶה יְבֹאֵר מַה שְׁמוּבָא בְּגִמְרָא (נדרים דף ט ע"ב וּנְזִיר דף ד ע"ב), 'אָמַר שְׁמַעוֹן הַצְּדִיק 'מִימֵי לֹא אֲכַלְתִּי אֵשׁם נְזִיר טְמֵא אֶלָּא אַחַד'. (וְהֵינּוּ שְׂאֵם מְקַבֵּל אָדָם עַל עֲצֻמוֹ נְזִירוֹת וְנִטְמָא בְּאוֹתוֹ זְמַן צָרִיד לְהִבִּיא קָרְבָּן וְלְהַתְּחִיל הַנְּזִירוֹת מִתְּחִלָּתָהּ) פְּעַם אַחַת בָּא אָדָם אַחַד נְזִיר מִן הַדְּרוֹם, וְרֵאִיתִיו שֶׁהוּא יָפֵה עֵינָיִם וְטוֹב רֵאִי וּקְוֹצוֹתָיו סְדוּרוֹת לוֹ תַלְתְּלִים. אָמַרְתִּי לוֹ - "בְּנִי, מַה רֵאִיתָ לְהַשְׁחִית אֶת שְׁעָרְךָ זֶה הַנְּבֵאָה?"

אָמַר לִי - "רוּעָה הֵייתִי לְאַבָּא בְּעִירִי, הִלְכְּתִי לְמֵלֵאוֹת מִים מִן הַמַּעֲיָן וְנִסְתַּכְּלַתִּי בְּבִבּוּאָה שְׁלִי, וּפְחַז עָלַי יְצָרִי וּבִקֵּשׁ לְטְרַדְנִי מִן הָעוֹלָם, אָמַרְתִּי לוֹ - רְשָׁע, לְמָה אָתָּה מִתְּנַגֵּף בְּעוֹלָם שְׂאֵינּוּ שְׁלָךְ, בְּמִי שֶׁהוּא עֵתִיד לְהִיּוֹת רַמָּה וְתוֹלְעָה, הֲעִבּוּדָה, שְׂאִגְלַחְךָ לְשָׁמַיִם!"

מִיָּד עֲמַדְתִּי וְנִשְׁקַתִּיו עַל רֵאשׁוֹ, אָמַרְתִּי לוֹ - "בְּנִי, כְּמוֹךְ יָרְבוּ נוֹזְרֵי נְזִירוֹת בְּיִשְׂרָאֵל!"

וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לְהַבִּין, מִפְּנֵי מַה הַתְּנַגָּה בּוֹ הִיצֵר הָרַע דּוֹקָא בְּשְׁעָרוֹ וְלֹא בְּשֵׂאֵר גּוּפוֹ הַנְּבֵאָה? וּמָה הַפְּתוּרֹן בְּמַה שְׁקַבֵּל עַל עֲצֻמוֹ נְזִירוֹת, וְכִי עַל יְדֵי זֶה סִלַּק אֶת הִיצֵר הָרַע מִלְּבוֹ, הֲלֹא כְּשִׁיְהִיָּה נְזִיר אֲדַרְבָּהּ הֲיִהָ צָרִיד לְגַדֵּל שְׁעָרוֹת רֵאשׁוֹ?

וּלְפִי מַה שֶׁהַתְּבַאֵר לְעִיל מוּבָן הַדְּבָר הַיָּטֵב, שְׁמַכִּיּוֹן שְׁמֵקוּם מְשֻׁכָּנוּ שֶׁל הִיצֵר הָרַע הוּא בְּשְׁעָרוֹת הָרֵאשׁ לְכֵן הַתְּנַגָּה בּוֹ דּוֹקָא בְּשְׁעָרוֹ. וְאוֹתוֹ נַעַר פִּקַּח הִיָּה וְעַמַּד מִיָּד עַל זֶה הַדְּבָר, וְהַחֲלִיט לְסַלְקוֹ מְעֻלָּיו. וְעַל כֵּן נִדְּרָ וְאָמַר "אִגְלַחְךָ לְשָׁמַיִם" - וְהֵינּוּ שְׁקַבֵּל עַל עֲצֻמוֹ נְזִירוֹת, וְכְשִׁיְהִיָּה נְזִיר, אִפְלוּ שִׁיְהִיּוּ לוֹ שְׁעָרוֹת אֲרָכוֹת לֹא

יִתְגַּדֵּל בּוֹ הַיָּצָר הָרָע, מִפְּנֵי שֶׁשְׁעֵרוֹתָיו הֵם חֵלֶק מִמַּצֹּת הַנְּזִירוֹת. וּבִמְקוֹם מַצֹּה
 לֹא שׁוֹרִים הַיָּצָר הָרָע וְחִילוֹתָיו.

וַיְהִי רָצוֹן שִׁירְבוּ שְׂמֵחוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בָּזָה וּבִבְאָ, וְנִזְכָּה לְגִדְל בְּנֵינוּ וּבְנוֹתֵינוּ בְּדֶרֶךְ
 הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וְיִתְגַּדֵּל בְּנוֹ בּוֹרְאָנוּ יוֹצְרֵנוּ "יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּדָ אֶתְפָּאֵר".

דְּרָשָׁה לַחַתַּן הַבֵּר - מְצוּהָ

דְּבַרֵי פְתִיחָה

בְּרִשׁוֹת מוֹרֵי וְרַבּוֹתֵי, הַרְבַּנִּים הַחֲשׂוּבִים, הַהוֹרִים הַיְקָרִים וְאַתֶּם קָהָל נִכְבָּד!
אוֹדָה ה' בְּכָל לֵבב בְּסוֹד יִשְׂרָאֵל וְעֵדָה, בְּרוּךְ שֶׁחֲחִינּוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעֵנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה,
יוֹם אֲשֶׁר בּוֹ זֹכָה אֲנִי לְהִכָּנֵס לְחֻלֵּית שְׂרָשֶׁרֶת הַדּוֹרוֹת שֶׁל עִם יִשְׂרָאֵל.

מִנְהַג יָפֵה נִהְגוּ בְקַהְלוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁחַתַּן הַבֵּר - מְצוּהָ דוֹרָשׁ בְּמִסְבַּת וְחִגִּיגַת הַבֵּר
- מְצוּהָ. וְאַף נִתְּנוּ לָזֶה כַּמָּה מַחְכְּמֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁנֵה תִקְוָה וְהַגְדָּרָה תִקְיָפָה, וְכַמוֹ
שֶׁמְסַפֵּר עַל הַגָּאוֹן הַרַב מְבַרִּיסק זצ"ל, שֶׁפַּעַם אַחַת הִגִּיעַ אֶחָד מֵעֲשִׂירֵי וְתִקְיָפֵי
הָעִיר לְהַזְמִינּוּ לְסַעוּדַת הַבֵּר - מְצוּהָ שִׁיחַגַּג לְבָנוּ בַּפֶּאָר וְהַדָּר.

אוֹתוֹ עֲשִׂיר סָטָה מְעֻט מְדוּרָה הַיִּשָּׁר, וְנִטָּה לְבוֹ אַחֲרֵי הַמְשַׁכְּלִים אֲשֶׁר פָּרְקוּ עַל
תוֹרָה וְכָל סַמְמֵן יְהוּדִי, אֶךְ עֵדִין הֵיטָה חֲשׂוּבָה לוֹ נוֹכַחֹת הַרַב.

פָּנָה לְרַב וְאָמַר - "רַבִּי, הַיּוֹם בְּנֵי נַעֲשֶׂה בֵּר - מְצוּהָ, וְאוֹדָה מְאֹד לְכַבוֹד הַרַב
אִם יוֹאִיל בְּטוּבוֹ לְסוּר הַיּוֹם בְּעֶרְבֵי לְמַעֲוֹנָנוּ, וְלִשְׁמַח בְּשִׂמְחָתָנוּ".

"בְּשִׂמְחָה אָבוֹא לְבֵר - הַמְצוּהָ, אֶךְ בְּאִיזָה נוֹשֵׂא דְרָשׁ הַנֶּעֱרַר?" - הַתְּעַנִּין הַרַב.

"רַבִּי, אֵה אֵה" - גִּמְגָם הָעֲשִׂיר - "הַנֶּעֱרַר לֹא יְדָרֵשׁ דְּרָשָׁה בְּחִגִּיגַת בֵּר - הַמְצוּהָ!
זֶה לֹא מְקַבֵּל הַיּוֹם, אֲנָשִׁים בָּאִים לְשִׂמְחָה, לְאָכֵל, לְרַקֵּד, אֲבָל לֹא לְשִׂמְעַ דְּרָשׁוֹת!"
- הַפְטִיר הָעֲשִׂיר.

"אִם כֵּן" - אָמַר הַרַב מְבַרִּיסק בְּתִקְיָפוֹת - "אִין מְקוּמֵי אַתְּכֶם, וְלֹא אָבוֹא לְבֵר -
הַמְצוּהָ שֶׁל בְּנֵיכֶם!"

חָפוּ פְּנֵי הָעֲשִׂיר, וְהוּא נָסָה בְּכָל כַּחוֹ לְהַפְצִיר וּלְשַׁכְּנֵעַ אֶת הַרַב - "אוֹלֵי בְּכָל
אִפֵּן יָבוֹא כְּבוֹד הַרַב, וְמָה בְּכָךְ שְׂאִין דְּרָשָׁה?"

"בְּשׁוּם פְּנִים וְאִפֵּן לֹא!!! בֵּר - מְצוּהָ יְהוּדִית הִיא בֵּר - מְצוּהָ עִם דְּרָשָׁה". - אָמַר
הַרַב מְבַרִּיסק בְּתִקְיָפוֹת.

באותו המעמד היה גם אחד מעניי ופשוטי העיר, שבאותו היום גם בנו נכנס לעל המצות, ולא עלה על לבו כלל להזמין ולהטריח את רב העיר למסבה הפשוטה שבביתו. אך לאחר ששמע את דברי הרב, פנה לרב ואמר - "רבי, אולי יואיל כבוד תורתו לבוא לבר - המצוה של בני. אמנם היא לא תהיה מפארת ביותר, אך דרשה תהיה גם תהיה, ובני ברוך השם טרח ויגע עליה רבות וישא דבריו בפני קהל ועדה".

"אכן אליך אבוא" - אמר הרב, ונטל את כובעו וצעד יחד עם העני לביתו עם תלמידיו. פני העשיר חפו ולשמחת העני לא היה גבול...

השלמת החסרון

ובאמת צריך לתן טעם לשבח במנהג הזה שנהגו במשך שנים בכל קהלות ישראל, שידרש חתן הבר - מצוה ביום שמחתו.

ואשר יראה בזה - שהרי עד אותו העת לא היה חתן הבר - מצוה בחיוב תורה ומצות, והרי הוא כבניכול בחסרון של 13 שנים שלא היה מצוה ועושה. וכעת שזכה בחסדי שמים להכנס לעל תורה ומצות, צריך הוא להשלים את החסרון הגדול הזה. ולכן מתחיל מיד לאסוף מצות בעסק התורה, שהוא הדבר הכי משתלם, שהרי ידוע החשבון של החפץ חיים זצ"ל שאפשר לומר כ - 200 תבות בדקה, וכל תבה הנה כ - 4 אותיות, וכל אות בתורה הקדושה הרי היא מצוה. הרי לנו כ - 800 מצות בדקה. לכן יש לפתח בדברי תורה את גיל המצות.

סמיכות הפסוקים

עוד טעם נראה לומר - שהנה הכתוב מצוה ויקשרתם לאות על ידך והיו לטטפת בין עיניך". צווי זה הנו מצות התפלין שמתחייב כל אדם בגיל הבר - מצוה. וקדם לפסוק זה אומר הכתוב "ודברת בם בשבתך בביתך ובכלתך בדרך" והינו בעסק התורה, וכמו שדרשו חז"ל (יומא דף יט ע"ב), "ודברת בם" - בדברי תורה ולא בדברים אחרים. הרי שהסמיכה התורה את מצות תלמוד תורה למצות התפלין, ועל כן אנו נוהגים גם כן כסמיכות הפסוקים להסמיק את עסק התורה למצות תפלין, ומכבדים את חתן הבר - מצוה לומר דרשה של דברי תורה בסעודת הבר - מצוה שחוגג. ובזה יראה לרמז שבתת בם" ממאמר הכתוב "ודברת בם" המלמדנו על עסק התורה, עולה בראשי תבות ב'ר מ'צוה, רמז למה

שְׁנֵהֲגוּ שִׁידוּשׁ חַתָּן הַבֵּר - מִצְוָה בְּדַבְרֵי תוֹרָה.

מִסְבַּה דְּחוּיָה

עוֹד טַעַם נִרְאֶה לוֹמֵר - שְׁפַעְעִים וְלֹא חוֹגְגִים אֶת שְׂמֵחַת הַבֵּר - מִצְוָה בְּזַמְנָה, וְדוּחִים אוֹתָהּ לְיוֹם אַחֵר, וְאִם כֵּן לְשִׂמְחָה מַה זֶה עוֹשֶׂה? עַל כֵּן, כְּדֵי שְׂתִּהְיֶה שְׂמֵחָה וְסֵעוּדָה זֶה שֶׁל מִצְוָה צְרִיכִים לוֹמֵר בֶּה דְּבַרֵי תוֹרָה. וְלֹא תִמְיֵד מִצְוִיִּים תִּלְמִידֵי חֻכְמִים הַיּוֹדְעִים לְדַרְשׁ וּלְזַכּוֹת אֶת הַרְבִּים, לְכַךְ נִהְגוּ שְׂחַתָּן הַבֵּר - מִצְוָה הוּא זֶה שִׁיְהִי דוֹרֵשׁ וּמְזַכֵּה אֶת כָּלֵם בְּסֵעוּדַת הַמִּצְוָה. (וע"ע מג"א או"ח סימן רכה סק"ד מה שכתב בשם המהרש"ל. וע"ע בשו"ת וישמע משה עמ' תיט).

לְמוֹד הַדִּינִים

עוֹד טַעַם נִרְאֶה לוֹמֵר בְּזֶה - דְּהִנֵּה אָמְרוּ חַז"ל (קידושין דף מ ע"ב) 'גְּדוֹל תִּלְמוּד שְׂמֵבִיא לִידֵי מַעֲשֵׂה'. וְהִינוּ שְׂכַדֵּי לְקִיָּם מִצְוֹת הַתּוֹרָה צְרִיךְ קִדְּם לְדַעַת אֶת פְּרִטְיָהּ וְדִקְדוּקָיָהּ. וְכַעַת שְׁנִכְנַס חַתָּן הַבֵּר - מִצְוָה לְחַיִּיב עַל תּוֹרָה וּמִצְוֹת יֵשׁ לוֹ לְלַמֵּד פְּרִטֵי הַדִּינִים. וְעַל כֵּן, כְּשֶׁאֹמֵר דְּרָשָׁה אֲשֶׁר בֶּה עוֹמֵד וּמְבַאֵר אֶחָד מִפְּרִטֵי הַדִּינִים שְׂמֵחֵיב בָּהֶם, מְקַדִּים בְּזֶה אֶת הַתִּלְמוּד שְׂמֵבִיא לִידֵי מַעֲשֵׂה. [וּמְכָאן נִרְאֶה שְׁעַדִּיף שִׁידוּשׁ חַתָּן הַבֵּר - מִצְוָה דְּבַרֵי תוֹרָה הַנוֹגְעִים לְהִלְכָה, וְלֹא פְּלִפּוּלִים בְּעֵלְמָא שְׂלֹא מַעֲלִים וְלֹא מוֹרִידִים מַעֲנִינִים הַנוֹגְעִים לְהִלְכָה וּלְמַעֲשֵׂה].

תּוֹרָה בְּכָל זְמַן

עוֹד טַעַם נִרְאֶה לְבַאֵר - שְׂכָאן נִרְמַז לְחַתָּן הַבֵּר - מִצְוָה שְׁעַסַּק הַתּוֹרָה מְחִיב בּוֹ הָאָדָם בְּכָל עַת וּבְכָל זְמַן, וְאֶפְלוּ בְּעַת שְׂמֵחָה. [שְׁהֵרִי לְחַתָּן הַבֵּר - מִצְוָה זֶה הִיא הַחֲגִיגָה וְהַמְּסַבָּה הָרֵאשׁוֹנָה וְהַמְּשֻׁמְעוּתִית לְגַבְיָו שֶׁהוּא בֵּר דַּעַת]. וְעַל כֵּן אֶפְלוּ כְּשֶׁחוֹגְגִים וְשִׂמְחִים בְּשִׂמְחַת הַבֵּר - מִצְוָה, יֵשׁ לוֹ לְזַכֵּר שְׁעַסַּק הַתּוֹרָה הוּא בְּכָל עַת וּזְמַן.

נעשה ונשמע

עוד טעם נראה לומר בזה - שְׁכַבְר אָמְרוּ חז"ל (שבת דף פח ע"א) שְׁכַשְׁעַם יִשְׂרָאֵל קָבְלוּ אֶת הַתּוֹרָה אָמְרוּ "נַעֲשֶׂה - וְנִשְׁמָע". וְכַאֲן כְּשֶׁחָתַן הֵבֵר - מִצְוָה נִכְנָס לְעַל תּוֹרָה וּמִצְוֹת, הָרִי זֶה בְּבַחֲיַנֵּת מִתֵּן תּוֹרָה הַפְּרָטִי שְׁלוֹ. וְעַל יְדֵי אֲמִירַת הַדְּרָשָׁה שֶׁל דְּבָרֵי תּוֹרָה, הָרִי הוּא עוֹשֶׂה וְשׁוֹמֵעַ בְּבֵת אַחַת. וְזֹאת עַל יְדֵי אֲמִירַת הַדְּרָשָׁה, שְׁגַם מְקִיָּם בְּאֲמִירַתָּה מִצְוֹת תִּלְמוּד תּוֹרָה, וְהֵינּוּ בַחֲיַנֵּת "נַעֲשֶׂה", וְאִף שׁוֹמֵעַ וּמִשְׁמִיעַ לְאַחֵרִים, וְהֵינּוּ בַחֲיַנֵּת "נִשְׁמָע". [וּבִמְתֵן תּוֹרָה לֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת אֶת זֶה הַפְּתָרוֹן שִׁיהִיו עוֹשִׂים וְשׁוֹמְעִים בְּבֵת אַחַת, שֶׁהִרִי עֲדִין לֹא נִתְּנָה הַתּוֹרָה וְלֹא יָכְלוּ לְלַמְּדָה].

מרבּה חיים

עוד טעם נראה לומר - שְׁכַאֲשֶׁר עוֹמֵד הוּא בְּפִתּוּחַ חַיִּיו כְּשֶׁנִּהְיָה לְבָר דַּעַת וּבָר חַיּוּב, מְאַחֲלִים כָּלֶם לְחָתֵן הֵבֵר - מִצְוָה שְׁנַיִם רַבּוֹת, נְעִימוֹת וְטוֹבוֹת. וְיָדוּעַ מֵה שְׁאָמְרוּ חז"ל (אבות פ"ב מ"ז) 'מְרַבֶּה תּוֹרָה מְרַבֶּה חַיִּים'. וְלִכֵּן הָעַת הַמַּתְאִים בְּיֹתֵר שִׁתְּחִיל בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה שֶׁמְרַבֶּה חַיִּים וְכָל טוֹב, הוּא בְּחֻגִיגַת הֵבֵר - מִצְוָה כְּשֶׁנִּכְנָס לְעַל תּוֹרָה וּמִצְוֹת.

ברית ותורה

עוד טעם נראה לומר - שְׁבַחֲיִיו שֶׁל הָאָדָם יֵשׁ שְׁלֹשׁ שְׁמֵחוֹת מְשֻׁמְעוֹתִיּוֹת, וְהֵן: בְּרִית - הַמִּלָּה, בָּר - הַמִּצְוָה, וְהַחֲתָנָה, וְכָלֶם עַנְיָנָם הוּא בְּרִית. בְּרִית הַמִּלָּה הִיא בְּרִית חוֹתֵם בְּבִשְׁרֵנוּ. וְהַחֲתָנָה אִף הִיא בְּרִית עִם הָאִשָּׁה. וְאִף שְׁמֵחַת הֵבֵר - מִצְוָה הִיא בְּרִית עִם הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וְכַכְּתוּב "אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֻקּוֹת שְׁמַיִם וְאָרֶץ לֹא שְׁמַתִּי" (ירמיה לג, כה), וְעַל כֵּן אֵין דְּבָר נְאֻה יוֹתֵר וּמִתְקַבֵּל מִלּוֹמֵר דְּבָרֵי תּוֹרָה וְדָרְשָׁה בְּבֵר - מִצְוָה, לְהִרְאוֹת לְעֵין כָּל אֶת כְּרִיתַת הַבְּרִית עִם הַתּוֹרָה בְּמַעֲמַד זֶה.

ראשיתך מצער

עוד טעם נראה לומר - שִׁדּוּעַ שְׁעֶסֶק הַתּוֹרָה בְּתַחֲלָתוֹ הוּא קָשָׁה עַד אֲשֶׁר זוֹכֵה הָאָדָם לְמִתִּיקוֹת בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה (עיין מדרש רבה דברים פרק ז, פרשה ג). וְלִכֵּן בְּשִׁעַת

הַשְּׂשׂוֹן וְהַשְּׂמֵחָה כְּשֶׁחֻגְגִים וְשִׂמְחִים כָּלָם, דּוֹרֵשׁ חַתָּן הַבֵּר - מְצוּהָ בְּדַבְרֵי תּוֹרָה לְהַקְלִל לוֹ אֶת הַתְּחַלְתּוֹ הַקְּשָׁה בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה.

שְׂמִירָה מְעֵלָה

עוֹד טַעַם נִרְאָה לוֹמֵר - שְׂיִדוּעַ מֵה שְׂאֲמָרוֹ חַז"ל (אבות פ"ה מ"ח) שְׂכַל הַמְּזֻכָּה אֶת הַרְבִּים אֵין חֲטָא בָּא עַל יְדוּי. וְהִנֵּה עַד עֵתָה עֵדִין לֹא הָיָה חֵיב בְּמְצוֹת, וְכַעַת שְׁנֵהִיָּה חֵיב בְּמְצוֹת יֵשׁ לְחַשֵּׁשׁ שְׂיַחֲטָא. עַל כֵּן מְצִיבִים לוֹ שְׂמִירָה מְעֵלָה שֶׁל דְּרָשָׁה וְדַבְרֵי תּוֹרָה שְׂעַל יְדֵי זֶה מְזַכֶּה אֶת הַרְבִּים, הֵם כָּל קְהַל הַמְּזַמְנִים, וּמִמֵּילָא תִּהְיֶה לוֹ סִיעֵתָא דְשְׂמִיָּא שְׂלֹא יִהְיֶה חֲטָא בָּא עַל יְדוּ.

וּלְסוּיֹם אֲנִי מוֹדֶה לְהוֹרֵי הַיְקָרִים שְׂגִדְלוּנִי עַד הַלּוֹם, וְלִמְחַנְכִים וְהַרְבָּנִים שְׂלִמְדוּ וְאֵלְפוּ אוֹתִי בִּינָה. וְיֵהִי רְצוֹן שְׂאֲזַכֶּה לְקַיֵּם אֶת מֵה שְׂאֲנֹו מִתְּפִלִּים בְּכָל בִּקְרָ וְאוֹמְרִים בְּבִרְכוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת שֶׁל קְרִיאַת שְׂמַע 'לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד, לְשָׁמֵר וּלְעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דְּבַרֵי הַתּוֹרָה בְּאַהֲבָה' אָמֵן וְאָמֵן.

סְעוּדַת מְצוּהָ

וְסְעוּדַת בֵּר - מְצוּהָ שְׂעוֹשִׂים, לְכַאוֹרָה אֵין לָהּ סְעוּדַת מְצוּהָ גְדוֹלָה מְזוּ, וְשִׂמְחָה יוֹכִיחַ עֲלֶיהָ. וְעוֹשִׂים שְׂמֵחָה, וְנוֹתְנִים שְׂבַח וְהוֹדָיָה שְׂזַכֶּה הַנַּעַר לְהִיּוֹת בֵּר - מְצוּהָ וְגִדּוֹל הַמְּצוּהָ וְעוֹשָׂה, וְהָאֵב זָכָה שְׂגִדְלוּ עַד עֵתָה לְהַכְנִיסוֹ בְּבִרְיַת הַתּוֹרָה בְּכָלְלָהּ (ים של שלמה בבא קמא פ"ז סימן לז).

דְרוֹשׁ לְאֲרוֹסִין - נְשׂוֹאִין

עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חֹסִיד

אָמְרוּ חַז"ל (ברכות דף ח ע"א), "עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חֹסִיד אֲלֵיךָ לְעַת מְצֵא" (תהילים לב, ו), אָמַר ר' חֲנִינָא: לְעַת מְצֵא - זֹו אִשָּׁה, שְׁנֹאֲמַר "מְצֵא אִשָּׁה מְצֵא טוֹב" (משלי יח, כב). וּבֶאֱרָץ יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁהָיָה אָדָם נוֹשֵׂא אִשָּׁה, הָיוּ שׂוֹאֲלִים אוֹתוֹ 'מְצֵא אוֹ מְצֵא?' הֲיֵנוּ, הָאֵם אֲשֶׁתְּךָ הִיא אִשָּׁה טוֹבָה שְׁעָלֶיךָ נֹאֲמַר - "מְצֵא אִשָּׁה מְצֵא טוֹב וַיִּפֶק רְצוֹן מֶה" (משלי שם), אוֹ חֲלִילָה אֵינָה טוֹבָה שְׁעָלֶיךָ נֹאֲמַר "מוֹצֵא אֲנִי מֵרַמְמוֹת אֶת הָאִשָּׁה" (קהלת ז, כו).

וַיֵּשׁ לַעֲיֵן בְּדַבְרֵי חַז"ל הַלְלוּ, שְׁמִשְׁמַע מְדַבְרֵיהֶם שָׂרַק חֹסִיד צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל עַל דְּבַר זֶה, שֶׁהָרִי דָרְשׁוּ כֵּן מֵהַפְּסוּק הָאוֹמֵר "עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חֹסִיד אֲלֵיךָ לְעַת מְצֵא", וְכִי אָדָם שְׂאֵינוֹ חֹסִיד לֹא צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל שְׂיִזְכֶּה לְאִשָּׁה טוֹבָה? וְעוֹד יֵשׁ לַעֲיֵן מִפְּנֵי מֶה נִהְגוּ לְשָׂאֵל שְׂאֵלַת 'מְצֵא אוֹ מוֹצֵא' רַק בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל?

וְהִנְרָאָה לְפָרֵשׁ בְּזֶה, שְׂכֹבֵר יְדוּעַ עַד כִּמָּה הִפְלִיגוּ חַז"ל 'בְּמַעֲלַת' הָאִשָּׁה הָרָעָה, עַד שְׂאָמְרוּ (עירובין דף מא ע"ב), 'מִי שֵׁישׁ לוֹ אִשָּׁה רָעָה אֵינוֹ רוֹאֶה פְּנֵי גִיְהִנָּם'. וְהַחֹסִיד שְׂמַעְדִּיף אֶת עַנְיָנֵי הָעוֹלָם הַבָּא עַל עַנְיָנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, כִּיּוֹן שֵׁישׁ לוֹ הַבְּטָחָה כְּזוֹ גְדוֹלָה שְׂאֵם תִּהְיֶה לוֹ אִשָּׁה רָעָה יִזְכֶּה הוּא בּוֹדָאֵי לְעוֹלָם הַבָּא, מִתְחִיל לְחַשֵּׁב שְׂמָא עֲדִיף לְהִתְפַּלֵּל שְׂאֵזְכֶה דּוֹקָא בְּאִשָּׁה רָעָה?! עַל כֵּן אוֹמֵר הַכְּתוּב "עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חֹסִיד אֲלֵיךָ לְעַת מְצֵא" - וְדָרְשׁוּ 'מְצֵא אִשָּׁה מְצֵא טוֹב', וְהֵינּוּ שְׂזָה הַחֹסִיד יִתְפַּלֵּל שְׂיִזְכֶּה לְאִשָּׁה טוֹבָה, וְלֹא לְאִשָּׁה רָעָה.

וְהִטְעַם לָזֶה שֵׁישׁ לְחֹסִיד לְהִתְפַּלֵּל שְׂיִזְכֶּה לְאִשָּׁה טוֹבָה וְלֹא לְאִשָּׁה רָעָה שְׂתִצְלִיְהוּ מִהֲגִיְהִנָּם, הוּא מְשׁוּם שְׂאִשָּׁה רָעָה פְּעַמִּים וְתִפְרִיעַ לְבַעֲלָהּ בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וּבַעֲבוּדַת ה', וְהָאָדָם אֲשֶׁר דְּבַק בְּכָל לְבוֹ וְנִפְשׁוֹ בַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, כְּשֵׁיפְרִיעוּ בַעֲבוּדַת ה' שְׂלוֹ אַזִּי חֲיִיו אֵינָם חַיִּים. וְעַל כֵּן מֶה לוֹ לְזַכּוֹת בְּאִשָּׁה רָעָה שְׂעַל יָדָהּ יִנְצַל מִהֲגִיְהִנָּם, בְּעוֹד שְׂאֵת כָּל עוֹלָמוֹ הָרוֹחֲנִי מִפְּסִיד.

וּפְעָמִים, מִכְרַח הַפְּרִנְסָה, דּוֹחֶקֶת הָאִשָּׁה אֶת בְּעֵלָהּ שְׂעֵזֵב אֶת חֶק לְמוּדוֹ וְיֵצֵא לַעֲבֹד לַפְּרִנְסָה בֵּיתוֹ וּבְנָיו הַקְּטָנִים, הָרַעֲבִים לְלֶחֶם. וְאִךָ אִשָּׁה זֹ אֲשֶׁר תִּפְרִיעַ לְבַעֲלָהּ מִכְרַח הַמְּצִיאוֹת לֹא תִמְלֹט מִגְּדֵר 'אִשָּׁה רָעָה', שֶׁהִרִי סוּף סוּף הַפְּסִיקָה אֶת בְּעֵלָהּ מִסֵּם הַחַיִּים - הוּא עֶסֶק הַתּוֹרָה.

וְעַל פִּי זֶה יִתְבָּאֵר הַטַּעַם, מִפְּנֵי מָה דּוֹקָא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָיוּ שׂוֹאֲלִים אֶת הַחֶתָּן 'מִצָּא אוֹ מוֹצָא?' שֶׁהִרִי אָמְרוּ בְּגִמְרָא (עֵיין קִידוּשֵׁין דָּף כֵּט ע"ב) שֶׁבְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָיוּ לּוֹמְדִים תּוֹרָה בְּמִקּוֹמָם וְעַל הַפְּרִנְסָה הָיָה מְנַח עַל כַּתְּפֵיהֶם, וְעַל כֵּן הָיוּ שׂוֹאֲלִים אֶת אוֹתוֹ הַחֶתָּן, כַּעַת שְׁעַל הַפְּרִנְסָה מוּטָל עָלֶיךָ, וְאַתָּה נִשְׂוִי, הָאֵם אֲשֶׁתְּךָ דּוֹחֶקֶת בְּךָ לַעֲבֹד וּלְפָרְנֵס אֶת הַבֵּית, אוֹ שֶׁהִיא אִשָּׁה טוֹבָה שְׁעָלֶיךָ נֹאמֵר "מִצָּא אִשָּׁה מִצָּא טוֹב"?

וְיָדוּעַ מֵאֵמֶר הַגְּמָרָא (בְּרִכּוֹת דָּף ה ע"א), 'אֵין טוֹב אֶלָּא תּוֹרָה, שְׁנֹאֲמֵר "כִּי לֶקַח טוֹב נִתְתִי לָכֶם תּוֹרָתִי אֶל תַּעֲזוּבוּ"' (מִשְׁלֵי ד, ב). וְעַל כֵּן כְּשֹׁאֲמֵר שְׁלֵמָה "מִצָּא אִשָּׁה מִצָּא טוֹב" הֵינּוּ מִצָּא תּוֹרָה. וְכֵן אָמְרוּ בְּגִמְרָא (יְבֻמוֹת דָּף סב ע"ב), 'כָּל הַשְּׂרוּי בְּלֹא אִשָּׁה שְׂרוּי בְּלֹא תּוֹרָה', שְׁכֹאֲשֶׁר הָאִשָּׁה תּוֹמַכְתָּ וּמְסִיעַת לְבַעַל לַעֲלוֹת מַעֲלָה מַעֲלָה בַּתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה יַעֲלָה הוּא עַד אֵין חֶקֶר, עַד שֶׁלֹּא נִכְרַ אֵיךְ הָיָה קָדָם נִשְׂוֹאִיו, מִחֲמַת הַתַּעֲלוֹתוֹ הָאֲמִתִּית בַּתּוֹרָה. וְאֲשֶׁרִי הַזּוֹכָה.

אִשָּׁה רָעָה

וּבְמָה שְׁמֵאֲפִשְׁרַת הָאִשָּׁה לְבַעַל לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, אֵין זֶה דִּי. עָלֶיךָ מוּטָלַת הַחוּבָה לַעֲוֹדְדוֹ וְלִסְיַע בַּעֲדוֹ לְהַתְּעֵלוֹת בַּתּוֹרָה וּבַעֲבוּדַת ה', וְאִזּוֹ יִהְיֶה שְׁכָרָה שְׁלָם.

וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ כֵּן אֶת דְּבָרֵי הַגְּמָרָא (יְבֻמוֹת דָּף סג ע"ב) הַשְּׂוֹאֲלַת, 'מַהִי אִשָּׁה רָעָה? אָמֵר אַבְיִי: מְקַשְׁטָא לָהּ תִּכָּא וּמְקַשְׁטָא לָהּ פּוּמָא (פְּרוּשׁ - עוֹרֶכֶת לוֹ אֶת הַשְּׁלַחֵן אֶךְ מְקַלְלַת וּמַגְדִּיפַת עַד זְמַן סְעוּדָה כְּדִי לַצְּעוּר). רַבָּא אָמַר: מְקַשְׁטָא לָהּ תִּכָּא וּמַהֲדִירָא לָהּ גְּבֵא' (פְּרוּשׁ - שְׁעוֹרֶכֶת שְׁלַחֵן אֶךְ נוֹתֵנַת לוֹ אֶת גְּבֵה וְלֹא אוֹכְלַת עִמּוֹ וּמַצְעֵרְתּוֹ). שְׂאֵין הַכּוֹנֵנָה רַק עַל עֲרִיכַת שְׁלַחֵן וְאֶכְל גְּשָׁמִי, אֶלָּא עַל הָאֶכְל הַרוּחָנִי שֶׁל הָאָדָם, הוּא לְמוּד הַתּוֹרָה. שְׁכֹבֵר מִצָּאנוּ שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרָאת לְחֶם, וְכִדְכָתִיב "לָכוּ לַחֲמוּ בְּלַחְמֵי וְגוֹ'" (מִשְׁלֵי ט, ה). וְזֶהוּ מָה שְׂאֲמֵר אַבְיִי 'מְקַשְׁטָא לָהּ תִּכָּא', הֵינּוּ שְׁנוֹתֵנַת לוֹ לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, אֶךְ מְקַשְׁטָא לָהּ פּוּמָא - כָּל הַיּוֹם רוֹטְנַת וְרוּגְזַת עַל בְּעֵלָהּ 'הַבְּטָלֵן' שֶׁלֹּא עוֹשֶׂה כְּלוּם חוּץ מִלְלָמֵד. וְרַבָּא אָמֵר - 'מְקַשְׁטָא לָהּ תִּכָּא וּמַהֲדִירָא לָהּ גְּבֵא', הֵינּוּ שְׁנוֹתֵנַת לוֹ לְלָמֵד, אֶךְ לֹא מְסִיעַת בַּעֲדוֹ לְשִׁמְעַת חֲדוּשָׁיו וְדְבָרֵי תּוֹרָתוֹ שְׁחֲדָשׁ, וְלֹא

מְעוֹדֶדֶת אוֹתוֹ בְּעֶסֶק לְמוּדוֹ. וְהִינוּ 'מִהֲדָרָא לֵה גַבְא' - שְׁנוֹתַנְת לּוֹ אֶת גַּבְהַ, וְלֹא מִסְבִּירָה לּוֹ פְּנִים בְּלְמוּדוֹ. וְלִזָּה אָמַר הַפְּסוּק "עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חֹסֵד אֵלֶיךָ לְעַת מִצְא" - זֹה אִשָּׁה טוֹבָה, הִינוּ אִשָּׁה הַמְּסִיעַת לְבַעֲלָהּ לְלַמֵּד תּוֹרָה וְקִשׁוּבָה לְדַבְרֵי תוֹרָתוֹ, וּמְסִיעַת בְּעֵדוֹ וּמְעוֹדֶדֶת אוֹתוֹ שִׁמְשִׁיךְ לְעֶסֶק בְּתוֹרָה.

וְנִרְאֶה לְרִמְזוֹ כֵּן בְּמֵאֲמַר הַכְּתוּב שְׁסוֹפֵי תְבוֹת "אֵלֶיךָ" לְעַת מִצְא" עוֹלִים לְתַבַּת 'תְּכָא', לְרִמְזוֹ אֶת דְּבָרֵי אַבְיִי וְרַבָּא הָאֲמוּרִים בְּגַמְרָא.

לוֹלֵי תוֹרָתְךָ שְׁעִשְׂעִי

וְהִנֵּה מִצְאָנוּ שְׁאֲמָרוּ חֲז"ל (שבת דף יא ע"א), 'כָּל רָעָה וְלֹא אִשָּׁה רָעָה'. וּמִשְׁמַע שְׁהָרְעָה הַגְּדוּלָה בְּיוֹתֵר בְּעוֹלָם הַזֶּה הִיא אִשָּׁה רָעָה. וְעַל פִּי דִרְכָּנוּ מוּבָן הַדְּבָר הַיָּטֵב, שֶׁהוּאִיל וְאִשָּׁה רָעָה גּוֹרֶמֶת לְבַעֲלָהּ הַפְּרָעוֹת בְּלְמוּד הַתּוֹרָה, וְלְמוּד הַתּוֹרָה כְּבָר הַעֵיד דּוֹד הַמֶּלֶךְ ע"ה (תהילים קיט, צב) עַל סִגְלָתוֹ וְאָמַר - "לוֹלֵי תוֹרָתְךָ שְׁעִשְׂעִי אֲזוֹ אֲבֹדְתִי בְּעֵנְיִי", וְהִינוּ שֶׁהַתּוֹרָה יֵשׁ בְּכֹחָהּ לְהַשְׁכִּיחַ לְכָל צְרוּתֵינוּ שֶׁל הָאָדָם וְלִסְלַק מִמֶּנּוּ כָּל עֶצֶב וְכָל רַע, שֶׁהִיא "פְּקוּדֵי ה' יִשְׂרָאֵל מִשְׁמַחֵי לֵב" (תהילים יט, ט). לְכֵן כְּשִׁישׁ לְאָדָם אִשָּׁה רָעָה הַמְּפָרִיעָה לּוֹ בְּלְמוּד הַתּוֹרָה, נִמְצָא שְׁמַגְלֵגֶלֶת עָלָיו אֶת כָּל הָרְעוֹת שְׁקִימוֹת אֲצִלוֹ שְׁלֹא יְכוּל לְהַפִּיג צַעְרוֹ בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה, וְלָכֵן אָמְרוּ 'כָּל רָעָה וְלֹא אִשָּׁה רָעָה'.

וּבְלִכְתָּךְ בְּדֶרֶךְ זֶה תִּבְאָר עוֹד הַשְּׁוֹאֵת חֲז"ל שְׁאֲמָרוּ (יבמות דף סג ע"ב), 'קִשְׁתָּה אִשָּׁה רָעָה כְּיוֹם סִגְרִיר, שְׁנֵאֲמַר "דִּלְךָ טוֹרֵד בְּיוֹם סִגְרִיר וְאִשָּׁת מְדִינִים נִשְׁתָּוָה" (משלי כז, טו). וְלֹא מִבְּאָר מֵהוּ הַדְּמוּי וְהַשְּׁוֹאֵת אִשָּׁה רָעָה לְיוֹם סִגְרִיר?

וְעַל פִּי דְבָרֵינוּ יִתְבָּאֵר הַיָּטֵב, שִׁידוּעַ שְׁתְּכוּנַת יוֹם סִגְרִיר לְקַרֵּר וְלְצַנֵּן אֶת הָאָדָם, וְאִם נוֹסֵף לּוֹ גַּם הַדִּלְךָ אֲזִי מְנוּחָתוֹ שֶׁל הָאָדָם נִטְרַדֶּת, הֶרְכוּז מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה, וְהוּא מִחֻכָּה מְתִי יִסְתִּים 'עֵנְשִׁי זֶה. כִּךָּ הִיא דִּרְכָּהּ שֶׁל אִשָּׁה רָעָה, שְׁלֹא מֵאֲפָשְׁרַת לְבַעֲלָהּ לְלַמֵּד תּוֹרָה וּמִצְנִנָּת אֶת הַתְּלַהּבוֹתוֹ בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה, וּמִטְרִידָה אוֹתוֹ בְּבִקְשׁוֹתֶיהָ הַרְבוּת וּמְבַטְלָתוֹ. לֹא כֵן דֶּרֶךְ הָאִשָּׁה הַטוֹבָה, בְּכָל עֵת שׁוֹלַחַת אֶת בְּעֵלָהּ לְלַמֵּד תּוֹרָה וּמְעוֹדֶדֶתוֹ לְהַעֲפִיל אֶל רוּם הַמַּעֲלָה.

וְלֹא לְחִנּוּם אָמְרוּ חֲז"ל (בבא בתרא דף קמה ע"ב), "וְטוֹב לֵב מִשְׁתָּה תְּמִיד" (משלי טו, טו) - זֶה שִׁישׁ לּוֹ אִשָּׁה טוֹבָה. וְעוֹד אָמְרוּ (סנהדרין דף ק ע"ב), 'אִשָּׁה טוֹבָה -

1. וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ מֵה שְׂיִכוֹת הַפְּסוּק "וְטוֹב לֵב מִשְׁתָּה תְּמִיד" לְאִשָּׁה טוֹבָה, שֶׁאִשָּׁה טוֹבָה מְסִיעַת בְּיַד בְּעֵלָהּ

מִתְּנָה טוֹבָה'. כִּי הִיא עֲזָרְתוֹ בַּחַיִּים וְהַמְסִיעַת לוֹ לְגָדֵל וּלְהַתְעַלּוֹת בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה
הַקְּדוּשָׁה.

בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וּמַעוֹדְדָתוֹ, וּמַפְעֵם לַפְעַם כְּשִׁמְתַקְדֵם בְּלִמּוּדוֹ, מְסִים מִסְכָּת, אוֹ כּוֹתֵב וּמוֹצִיא חֲדוּשֵׁי
תּוֹרָתוֹ לְאוֹר. וְעַל זֶה בְּנֻדְאֵי רְאוּי לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה גְּדוּלָה, וְנִמְצָא שֶׁהֲרֵבָה מִיָּמֵינוּ הֵם בְּמִשְׁתָּהּ, וְזֶהוּ שְׂאִמְרוּ "וְטוֹב
לֵב מִשְׁתָּה תְּמִיד" - זֶה שֵׁישׁ לוֹ אִשָּׁה טוֹבָה, הֵינּוּ הַמְסִיעַת בְּעֵדוֹ לְלַמֵּד וְתְּמִיד הוּא טוֹב לֵב וּבְמִשְׁתָּה שֶׁל מַצְוָה.

דרוש לנשואין

שְׁלֵבֵי הַחַיִּים

כְּמָה שְׁלֵבִים יֵשׁ לְאָדָם, מִשְׁעַת הַתְּחִלָּת יְצִיאָתוֹ לְעוֹלָם הַשְּׂדוּכִינַן וְלַחַיִּי הַנְּשׂוֹאִינַן, דְּרָךְ בְּנֵית הַבֵּית וְלִדַּת הַיְלָדִים עַד סוֹף חַיָּיו בְּעוֹלָמָנוּ זֶה. וְעֵלָה בְּמַחְשָׁבָה לְפָנֵי, לְרַמֵּז אֶת עֲנִינַן הַנְּשׂוֹאִינַן וְשְׁלֵבֵי הַחַיִּים בְּכָל בְּרֻכּוֹת הַנְּהַנִּין אֲשֶׁר סִימָנָן מִגִּיעַ אִ"שׁ (שְׁהֵם רִאשֵׁי תְבוֹת מִזִּזְנוֹת גִּפְּן עִץ אֲדָמָה שִׁהְכֵל).

מַגַּע אִשׁ

כָּל חַיִּי נְשׂוֹאִינַן מִתְּחִילִים בְּפִגְיֹשׁוֹת' כְּשִׁיּוֹצְאִים הַבְּחוֹר וְהַבְּחוּרָה לְהַפְגִּישׁ. כָּאֵן יֵשׁ לְתַת לָהֶם תְּזַכֵּרְת שְׁקֵדָם הַנְּשׂוֹאִינַן אֲסוּר נְגִיעָה קָיָם גַּם בְּמִשְׁדָּכַת אוּ מְאֲרָסַת, שְׁעַד לְאַחַר הַחֲתֻנָּה קָיָם אֲסוּר זֶה וְאֵינַן לְהַקֵּל בּוֹ. וְזֶה הַסִּימָן מִגִּיעַ אִ"שׁ מְרַמֵּז לְזֶה, שְׁכָל מַגַּע הוּא אִשׁ, וְיָדוּעַ מַה שְׁאָמְרוּ חַז"ל 'אִשׁ בְּנִעֲרַת וְלֹא תִשְׂרָף' (עֵינַן סְנַהֲדֵרִין דָּף לז ע"א).

הַמַּגִּיד הַנּוֹדֵעַ ר' שְׁלוֹם שְׁבַדְרוֹן זצ"ל, שְׁעָסַק רְבוֹת בְּקִרּוּב רְחוּקִים, בְּאַחַת הַפְּעָמִים לְאַחַר שְׁנֵשָׂא הַרְצָאָה חוֹצְבַת לְהַבּוֹת הַגִּיעָה אֵלָיו אִשָּׁה וּבְקִשָּׁה בְּרָכָה. הָרַב שְׁבַדְרוֹן, כְּכֹהֵן, מִיָּד שְׁמַח לְבְרָכָה. 'מִי שְׁבַרְךָ אֲמוֹתֵינוּ...'

"לא, לא" - מַחְתָּה הָאִשָּׁה, - "בְּרָכָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת עִם יָדַים עַל רֹאשׁ הַמַּתְבָּרָךְ!"

"לא צְרִיךְ, אֲפָשֶׁר גַּם לְלֹא יָדַים עַל הָרֹאשׁ" - אָמַר הָרַב.

אֲךָ הָאִשָּׁה מִתְעַקֶּשֶׁת - "כְּבוֹד הָרַב, אֲבָא שְׁלֵי הִיָּה מְבָרַךְ אוֹתִי כְּשֶׁהֵייתִי קִטְנָה וְהִיָּה נוֹתֵן אֶת יָדָיו עַל רֹאשִׁי, גַּם הָרַב יַעֲשֶׂה זֹאת". לֹא הוֹעִילוּ הַהֶסְבְּרִים, הָאִשָּׁה רוֹצָה שֶׁהָרַב יִשִּׂים לָהּ יָד עַל הָרֹאשׁ.

עַד שְׁמִשְׁמִים עָלָה בְּלִבּוֹ רַעִיוֹן וְהוּא שָׁאַל - "סְלִיחָה גְּבֵרַת נְכַבְּדָה, אֶת מְדַלִּיקָה נְרוֹת שְׁבַת?" "בְּיֹדָאִי, כְּבוֹד הָרַב" - הַתְּלַהֲבָה הָאִשָּׁה.

”את גם מברכת עליהם לאחר ההדלקה?” (כן מנהג האשכנזים) - שאל הרב, -
”בוֹדְאִי!” -

”וכשאת מברכת את שמה עליהם ידים?..”

”לא, אני אֶשְׂרְף!” - אמרה האשה.

”את רואה” - אמר ר' שלום בחיוך, ”לא צריך לשים ידים בשעת הברכה...”

”מיני מזונות”

והברכה הראשונה היא ברכת **”בורא מיני מזונות”** - באמרו 'מיני' הינו שני מינים, ש'מעוט רבים שנים' (עיי'ן אבן עזרא ויקרא ה, כד ועוד), ותבת 'מזונות' היא מלשון זנים שונים. והינו שהאיש והאשה כל אחד לכשעצמו הוא זן שונה מזולתו, שהרי הקב"ה בורא כל אחד עם טבעים ורצונות אחרים. ועם כל זה, כשמזדוגים ומתחתנים הרי הם משלבים את רצונותיהם יחד וזוכים להקים בית לתפארה.

”פרי הגפן”

ולזה תרמז הברכה הבאה **”בורא פרי הגפן”** - שכשהזוג מצליח, עליו נאמר **”ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל”** (עיי'ן פסחים דף מט ע"א).

”פרי העץ”

ואחרי הנשואין זוכה האשה לתן פרות ופירי פרות בילדיה, וזוהי הברכה הבאה **”בורא פרי העץ”** - שידוע מה שאמר הכתוב **”כי האדם עץ השדה”** (דברים כ, יט), ודרך עץ פרי לעשות עוד פרות, וככתוב **”עץ פרי עשה פרי”** (בראשית א, יא).

”האדמה” ו”שהכל”

ולאחר שנשא האדם אשה והקים בית לתפארה ומתחיל להתבגר, עולות בלבו מחשבות על יום המיתה הקרב ובא מיום ליום. ולזה תרמז הברכה הבאה, **ברכת אדמה”** - שהאדמה היא תזכיר לאדם שעתידי הוא למות ולהקבר באדמה. ויש

לו להכין את עצמו לדון בפני בית דין של מעלה, ויעזב את הבלי העולם הזה וישקיע ברוחניות. וזאת יוכל על ידי זה שיאמין בכל לב בברכה הבאה והיא "שהכל נהיה בדברו" - שכל העולם הזה נעשה על ידי הקב"ה והוא המנהלו והכל משגח ממנו, וגם שדוף זה (ועל דרך ההלצה יש לרמז שדבר תורה זה הוא יפה, שתבות "מגע אש" עולים בגימטריא תד"י שהוא ראשי תבות ד'בר תורה י'פה).

רעיון דומה שמעתי לרמז את כל תהליך הפגישות בפרשיות התורה של ספר דברים.

בתחלה דברים - ההורים מדברים עם הבן או הבת שיצאו לשדוכים. כשהדבורים לא עוזרים, ואתחנן - ההורים מתחננים ולוחצים. וכאשר כבר מוכנים לצאת לשדוכים, מגיע עקב - עכובים, שהרי אמרו חז"ל (סוטה דף ב ע"א) שקשה לזוגן כקריעת ים סוף. כשקובעים פגישה הולך 'החתן לעתיד' ורואה את המדברת - הרי ראה, ואז חושבים ושופטים, ומחליטים על עוד פגישה ועוד אחת כי תצא כי תבא, יוצאים ובאים. וכשסוף סוף החליטו להנשא, אם כל צד עומד בשלו ולא מוכן להתפשר, הינו שהם נצבים, אז וילך, מתפרקת החבילה. אך אם כל צד מוכן להאזין - הינו האזינו, אז מגיעים לזאת הברכה...

החתן הצולע

עינינו הרואות כמה וכמה עכובים יש בכל שדוף ושדוף, שצריך להשתדל ולהתאמץ מאד שיצא לאור. ומספר על הגאון ר' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל שהיה משתדל בכל כחו לזוג זוגים. בתור שדכן הצליח בתפקידו עד מאד. אך גם שדכן כמו הגאון ר' יוסף חיים לעתים נתקע בקשיים, שהרי לא לחנם אמרו חז"ל (סוטה דף ב ע"א) 'שקשה לזוגן כקריעת ים סוף'.

והנה קרה וכחדשים אחרי שהצליח ר' יוסף חיים באחת מפעלותיו ושדף בין שתי משפחות חשובות, הופיעה הפלה בבכיה לפני הוריה, כי שמעה מפי חברותיה כי חתנה המצין צולע על ירכו.

מיד רץ אבי הנערה אל ר' יוסף חיים, ובנקיפות לב ספר לו את הדברים, כשהוא מתנצל... "אינני רוצה לפגוע בכבוד הרב חס ושלום, אבל 'העולם' אומרים שהחתן צולע".

ר' יוסף חיים שָׁרָאָה אֶת הַחֶתֶן פֶּעַם אַחַת בְּלִבָּד, הַסְפִּיק לְהַכִּיר שְׂאִינוֹ צוֹלֵעַ, וּבְחֻכְמָתוֹ הִבִּין שֶׁיֵּשׁ דְּבָרִים בְּגוֹ. מִיָּד נִכְנַס לְחִדְרוֹ הַקָּטָן שֶׁבְּבֵיתוֹ הַמְקַמֵּר, חִטַּט בְּאָרוֹנוֹ וּמָצָא שָׁם חֲמֵשׁ עֶשְׂרִיּוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת מְכֹל כֶּסֶפּוֹ. הוּא קָרָא לְנִכְדָּתוֹ רַבָּקָה וּשְׁלֹחָה אֲצֵל הַסַּנְדֵּלָר הַסְמוּךְ לְבֵיתוֹ שֶׁל הַחֶתֶן, כְּדֵי לְרַכֵּשׁ בְּעֵבֹרוֹ זוּג נְעָלִים נְדָשׁוֹת, מִכֵּיִן שֶׁכַּנְרָאָה סַנְדֵּלָר זֶה בְּנֹדָאֵי יוֹדֵעַ מָה מִדַּת נְעָלָיו שֶׁל הַחֶתֶן.

הוא גם צָוָה לִילְדָה שֶׁתַּעֲלֶה לְאַחַר מִכָּן לְמַחְתָּנִים וְתֹאמַר לָהֶם שֶׁר' יוֹסֵף חֵיִים שָׁלַח אֶת הַנְּעָלִים כְּמַחְנָנָה לְחֶתֶן עַל הַתְּמִדָּתוֹ בְּלִמּוּדֵימ, וְלִכְבוֹד הַיּוֹתוֹ חֶתֶן.

הוא נִכְנַס שׁוֹב אֶל הַמְּחֶתֶן הַיּוֹשֵׁב וְדוֹאֵג, וּבְחֵינָהוּ אָמַר לוֹ - "אַל דְּאָגָה, בְּרַחֲמֵי אֶת הָעֵגֶן וְהַחֶתֶן לֹא צוֹלֵעַ, וְאִם אַתָּם רוֹצִים לְהִנְכַּח בְּכֶךָ יַעֲמֵד נָא הַחוּתָן הַנִּכְכָּד בְּעֵצְמוֹ עַל הַמְשַׁמֵּר בִּישִׁיבַת עֵץ חֵיִים עַל יַד מְקוֹם לַמּוּדוֹ שֶׁל הַחֶתֶן הַחַל מִמְּחַרְתִּי וְנִבּוֹא לְהוֹדִיעַנִי מִמָּצָב רַגְלִיו".

הַמְּחֶתֶן עָשָׂה כְּמִצְוָה, וְאַחֲרֵי זְמַיִם אֲחָדִים בָּא לְבַקֵּשׁ סְלִיחָה מִר' יוֹסֵף חֵיִים עַל שֶׁקִּבַּל לְשׁוֹן הָרַע.

הִבִּין ר' יוֹסֵף חֵיִים בְּחֻכְמָתוֹ שֶׁרַק נִעְלוּ הַקְּרוּעָה שֶׁל הַחֶתֶן גְּרָמָה לְכָף, וּבְאִין פְּרוּטָה בְּבֵית הוֹרְיוֹ כְּדֵי לְתַקֵּן אֶת נְעָלָיו הוּא צוֹלֵעַ עַל יָרְכוּ... (ספר עֲנֵבֵי הַגֶּפֶן עִמ' 273).

דרוש לשבת חתן

מחילת עונות

אומר הכתוב "ויקח את מחלת בת ישמעאל בן אברהם אחות נביות על נשיו לו לאשה" (בראשית כח, ט). ואמרו חז"ל בירושלמי (ביכורים פ"ג ה"ג), וכי מחלת שמה? והלא בשמת שמה! אלא מלמד שנמחלו לו כל עונותיו. מכאן לחתן שמוחלין לו כל עונותיו. (ועיין ספר תורה תמימה שם אות ג).

ויש לעיין, מפני מה דוקא כאשר נכנס אדם לחפה נמחלים לו כל עונותיו ולא במארע שמח אחר בחיים?

עוד יש לשאל, מפני מה למדו חז"ל חדוש עצום זה מעשו הרשע אשר הרבה כל כך להרשיע עד אין חקר, ואלו אצל יעקב אבינו ע"ה, שהיה "איש תם ישב אהלים" לא נרמז כלל חדוש זה? (ואפשר שלא היה צריך למחילת עונות כי לא היו לו באותה שעה).

עוד יש לתמה במימרא זו שאמרו חז"ל שנמחלים לחתן כל עונותיו, הלא אפלו יום הכפורים לא מכפר על עברות שבין אדם לחברו (כמבואר בשו"ע או"ח סימן תרו סעיף א) ואיך כאן אמר 'כל עונותיו'?

איך זה קורה?

ואשר יראה לבאר בזה, שהנה דרך העולם כשהשמחה במעונם שוכחים את כל כעסי העבר ולא נותנים את דעתם לזוטות ברגעים גדולים שכאלה (ודלא כהמעשה המובא בגמרא (גיטין דף נה ע"ב) על קמצא ובר קמצא - ששם היתה השנאה שנאת חנם, ושנאה זו לא חולפת לעולם), ולדגמא - אם בזמן החפה קדם נתיבת הטבעת נבא לחתן ונלחש באזנו 'אתה זוכר - כיצד פלוני פגע בך והעליב אותך או רב אתך, ודאי שלא יתן לבו או יתיחס לזה, מחמת שמחתו הגדולה. ושמחה גדולה זו בדרך כלל גורמת לאדם שימחל בלב שלם לכל מי שהכעיסו או הקניטו, כי כל המריבות והפגיעות מתגמדות נכח עצמת השמחה. ואז מתקיים בהם הכתוב

”כַּמִּים הַפְּנִים לַפְּנִים כֵּן לֵב הָאָדָם לָאָדָם” (משלי כז, יט) - וְאִף הַבְּרִיּוֹת מוֹחֲלִים וְסוֹלְחִים לָהֶם וְאִפְלוֹ אוֹהֲבִים אוֹתָם.

וְאִם נִתְבַּוְּנָן נִרְאֶה שְׂאִין זְמַן אַחַר לָאָדָם שֶׁהוּא נָח לַבְּרִיּוֹת כִּיּוֹם חֲפָתוֹ, וְעוֹד יוֹתֵר בְּשַׁעַת חֲפָתוֹ וְשִׁמְחַת לְבוֹ. וְכִבֵּר לְמַדוּנּוֹ חֲז”ל וְאָמְרוּ (אבות פ”ג מ”י), ‘כֹּל שְׂרוּחַ הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה הַיְמָנּוּ רוּחַ הַמָּקוֹם נוֹחָה הַיְמָנּוּ’ - וּמֵאַחַר שֶׁבְּאוֹתָהּ הַשַּׁעָה הוּא נָח לַבְּרִיּוֹת אִף הַקַּב”ה מוֹחֵק אֶת חֲטָאֵיו וְעוֹנוֹתָיו כְּדִי שְׂיִהְיֶה גַם נָח בְּעֵינָיו, וְלָכֵן אָמְרוּ חֲז”ל שֶׁנִּמְחָלִים לַחֲתָן כָּל עוֹנוֹתָיו.

נַחַת’ מַעֲשׂוֹ

וְעַל פִּי דִרְכָּנוּ זֶה יִתְרַץ גַּם כֵּן מִפְּנֵי מַה דִּרְשׁוּ כֵּן עַל עֲשׂוֹ דוֹקָא בְּנִשְׂוֹאִין עִם מַחֲלַת, הֲלֵא כִּבֵּר קָדָם לָכֵן הָיָה נִשְׁוִי עִם יְהוּדִית בַּת בְּאָרִי וּבְשִׁמַּת בַּת אֶלּוֹן הַחֲתָי כְּמִבְּאֵר בְּפִסְוִיקִים (בראשית כו, לד). וְלִפִּי הַמִּתְבָּאֵר נִרְאֶה לוֹמֵר שְׂאֵצֶל עֲשׂוֹ הַרְשַׁע אוֹמֵר הַכְּתוּב ”וַיִּרְא עֲשׂוֹ כִּי רַעוֹת בָּנוֹת כָּנְעַן בְּעֵינָי יִצְחָק אָבִיו וַיִּקַּח אֶת מַחֲלַת בַּת יִשְׁמַעֵאל אַחֹת נְבִיּוֹת” (בראשית כח, ח-ט), וּבְמַעֲשֵׂה זֶה הָיָה עֲשׂוֹ נָח לַבְּרִיּוֹת, הֵם אָבִיו וְאִמּוֹ, שֶׁלֹּא נִשְׂאָ אִשָּׁה שְׂאִין דַּעְתָּם נוֹחָה מִמֶּנָּה. וְאִפְשָׁר שֶׁלָּכֵן לְמַדּוֹ חֲז”ל חֲדוּשׁ זֶה מַעֲשׂוֹ הַרְשַׁע, שֶׁבְּעֵצֶם נִשְׂוֹאֵיו גָּרַם קוֹרַת רוּחַ לְאָבִיו וְאִמּוֹ וְקִיָּם (בְּמִקְצֵת) אֶת דְּבָרֵי חֲז”ל שֶׁכָּל שְׂרוּחַ הַבְּרִיּוֹת וְכוּ’.

[וְאִפְשָׁר שֶׁזֶהוּ הַחֵן הַנְּסוּךְ עַל פְּנֵי הַחֲתָן שֶׁהַשְׂוִוִּהוּ חֲז”ל עִם הַכֶּהֵן הַגָּדוֹל כְּשִׂיּוֹצֵא מִבֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים - כִּי שְׂנִיָּהֶם לְאַחַר הַמַּחֲלָה].

כִּי לֹא יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדַּח’

סֹפֵר לִי אֶחָד מִהָאֲבָרְכִים הַחֲשׂוּבִים בִּירוֹשָׁלַיִם שֶׁהִכִּיר אָדָם שֶׁדִּרְכּוֹ לֹא הָיְתָה סוּגָה בְּשׂוֹשְׁנִים בְּלִשׁוֹן הַמַּעֲטָה. כָּל חַיָּיו הָיוּ דִּרְגָה חֲטָאִים, בֵּית - הַסֵּהֵר הָיָה יוֹתֵר בֵּיתוֹ מֵאֲשֶׁר בֵּית הוֹרָיו.

גַּם לְאַחַר שֶׁהִתְחַתֵּן לֹא הִפְסִיק בְּמַעֲלָלָיו. בְּמִשְׁךְ הַזְּמַן הִתְקַרְבָּה אִשְׁתּוֹ לַיְהוּדוֹת וְחִזְרָה בְּתִשׁוּבָה, וְהָיְתָה מְנֹסָה לְדַבֵּר עִמּוֹ שִׁפְסִיק עִם מַעֲלָלָיו וַיִּשׁוּב בְּתִשׁוּבָה.

עַד שֶׁנִּמְאַס לוֹ וְגָרַשׁ אוֹתָהּ.

דורש טוב על מועדים וזמנים

האשה לא נשברה - והמשיכה בדבקות בדרך שבחרה לה.
 חלפו ימים, ובעלה ממשיך לעשות חיל 'בעבודתו', עד שנתפס ונגזר עליו מאסר
 עולם.
 לאחר כשנה שישב במאסר התגלתה בגופו 'המחלה הנוראה' בשלב מתקדם
 ביותר, והרופאים פסקו את פסקם - "אין מה לעשות וימיו ספורים".
 מטעם שרות בתי הסהר קבל שחרור, לגמור את חייו בביתו.
 כששכב בביתו שבור בגופו ורצוץ בנפשו, וחבריו 'הטובים' כבר לא שחרו לפתחו,
 התחילו הרהורי תשובה מנצנצים בלבו ולא נותנים לו מנוחה.
 'מה יהיה דינו לאחר שימות? איזה ענש יקבל בבית דין של מעלה על כל עונותיו
 ופשעיו?'
 ואז נזכר... שפעם אחת ויחידה כשזכנס לפני עשר שנים לשעור תורה, שמע
 שגרב דרש ואמר - "חתן שמתחתן נמחלים לו כל עונותיו".
 חשב בלבו - 'אולי אהיה חתן וכו' ימחלו לי כל עונותי?' אך הבטיחה היתה איזו
 אשה תרצה להתחתן עם אדם גוסס שימיו ספורים?
 רציון נועז עלה במחו - 'אולי אתחתן עם גרושתי לשעבר?'
 הוא מהר ליצר אתה קשר ושאלה "האם תהיי מוכנה להתחתן אתי שוב?"
 "בשביל מה אתה רוצה עכשו להתחתן?" - שאלה אשתו לשעבר בתמיהה.
 "כדי שאני אחשב כחתן ואמות בלי עברות..." - ענה בפשטות.
 אותה אשה 'אשת חיל היתה, והסכימה להתחתן שוב עם בעלה לשעבר.
 לאחר כמה ימים נפטר 'החתן'.
 "וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח" (שמואל ב, יד, יד).

דְּרוֹשׁ לְשֻׂמְחוֹת (בְּרִית, בַּר מְצוּהָ, חֲתָנָה)

סִימָן טוֹב וּמְזַל טוֹב

הָאָחוּל הַנְּדוּשׁ שְׁאִין לוֹ תַחֲלִיף וְגַם לֹא יִהְיֶה לוֹ, שְׂמֻאָחִלִים בְּשֻׂמְחוֹת הוּא, שְׂיִהְיֶה בְּסִימָן טוֹב וּבְמְזַל טוֹב, אוּ בְקֶצֶרָה 'מְזַל טוֹב'. וְיֵשׁ לְעֵין מֵהוּ הַפְּרוּשׁ שֶׁל אָחוּל זֶה. אֲכֵן מְטַבֵּעַ הַלְּשׁוֹן 'מְזַל טוֹב' מוּבֵן, שְׂמֻאָחִלִים שֶׁהַמְזַל שְׁלָכְם יִהְיֶה טוֹב, וְלֹא רַק עָרַב (עֵיין בְּמַהֲרָשׁ"א בְּח"א תַעֲנִית דָּף לֹא ע"א). אֲלֵא מְטַבֵּעַ הַלְּשׁוֹן 'סִימָן טוֹב' עַל מָה נֶאמַר וְעַל מָה שֶׁיֵּד?

בְּחֲתָנָה

וְשֻׂמְעֵתִי לְפָרֵשׁ בְּשֵׁם הַגָּאוֹן ר' יוֹסֵף שְׁלֵמָה כְּהֵנֶמֶן זצ"ל שֶׁהִטְעַם שְׂמֻאָחִלִים כֵּן בְּחֲתָנוֹת הוּא לְפִי מָה שֶׁאָמְרוּ חז"ל (קִידוּשֵׁין דָּף ב ע"ב), 'תְּנִיָּא, ר' שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: מִפְּנֵי מָה אָמְרָה תוֹרָה "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה" (דְּבָרִים כב, יג), וְלֹא כָּתוּב כִּי תִלְקַח אִשָּׁה לְאִישׁ? מִפְּנֵי שֶׁדִּרְכוֹ שֶׁל אִישׁ לְחַזֵּר אַחֲרֵי אִשָּׁה, וְאִין דְּרָכָה שֶׁל אִשָּׁה לְחַזֵּר עַל אִישׁ! מְשַׁל לְאָדָם שֶׁאֲבָדָה לוֹ אֲבָדָה, מִי חוֹזֵר עַל מִי? בְּעַל הָאֲבָדָה מְחֻזָּר עַל אֲבָדָתוֹ. הֲרִי שֶׁהַשְׂוֹתָה הָאִשָּׁה לְאֲבָדָה הָאִישׁ. וְכִבֵּר הוֹרוּנוּ חז"ל שֶׁאֲבָדָה חוֹזֵרֶת בְּסִימָנִים, לְפִי שֶׁהָאָדָם הַיּוֹדֵעַ אֶת הַסִּימָנִים, מוֹכֵחַ שֶׁהוּא הַבְּעָלִים הָאֲמֵתִים. וְהַסִּימָן שְׂנוֹתָן בְּאֲבָדָה צְרִיךְ שְׂיִהְיֶה סִימָן מְבֹהֵק שְׂיִוָּכַח בְּבִרוּר שֶׁהָאֲבָדָה שְׁלוֹ (עֵיין שו"ע חו"מ סִימָן רסז סעיף ד-ה). וְזֶהוּ מָה שְׂמֻאָחִלִים וְאוֹמְרִים בְּחֲתָנָה 'סִימָן טוֹב', שְׂאֵם רוֹאִים שְׂבִנֵי הַזּוּג מְאֻחָדִים וּמְתַאֲיָמִים זֶה לְזֶה, הֲרִי זֶה סִימָן שְׂנִמְצָאָה הָאֲבָדָה שְׁלוֹ וְהוּא בְּעַלְיָהּ הָאֲמֵתִים. מָה שְׁאִין כֵּן כְּשֶׁאִין הֵם מְתַאֲיָמִים וְיֵשׁ מְרִיבוֹת וְכְדוּמָה, אִין זֶה סִימָן טוֹב, וְיֵשׁ לְחַשֵּׁשׁ שְׁאִין הוּא הַבְּעָלִים שֶׁל זֹאת הָאֲבָדָה, הִיא הָאִשָּׁה.

בַּר - מְצוּהָ

וְאִפְשָׁר לְבָאֵר עוֹד, שְׂאֵף בְּבַר - מְצוּהָ שֶׁיֵּד אָחוּל חֲבִיב זֶה, שֶׁהֲרִי בְיוֹם הַבֵּר - מְצוּהָ נִכְנָס הַנְּעַר לְחִיּוּב תוֹרָה וּמְצוֹת, מָה שֶׁלֹּא הָיָה חֲבִיב עַד כֵּה. וְאָמְרוּ חז"ל

דֹרֵשׁ טוֹב עַל מוֹעֲדִים וְזִמְנִים

(עירוּבִין דָּף נד ע"ב), 'אָמַר רַב חֲסֵדָא: אֵין תּוֹרָה נִקְנִית אֱלָא בְּסִימְנִין, שְׁנֹאֲמַר "שִׁימָה בְּפִיהֶם" (דברים לא, יט) אַל תִּקְרִי שִׁימָה אֱלָא סִמְנָה'. הָרִי שְׁלִזְכוֹת לַתּוֹרָה וּלְזִכְרָה לְכָל פְּרָטִיָּה וְדִקְדוּקָיָה צְרִיךְ לַעֲשׂוֹת סִמְנִים (ועיין עוד במה שהארכתי בזה בשו"ת אך טוב לישראל ח"א סימן יב אות ה). וְהַסִּמְנִים שְׁעוֹשָׂה הָאָדָם בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה צְרִיכִים לִהְיוֹת סִמְנִים טוֹבִים וּמְבַהֲקִים, כְּדֵי שְׂיִזְכֹּר עַל יְדֵיהֶם אֶת פְּרָטֵי וְדִינֵי הַתּוֹרָה וְהַמְצוֹת. וְזֶה מֵה שְׂאוּמְרִים וּמְאַחֲלִים לַחֲתַן הַבֵּר - מְצוּהָ 'בְּסִימֵן טוֹב', הֵינּוּ שְׂיִצְלִיחַ שְׁכָל סִימֵן שְׂיַעֲשֶׂה לְעַצְמוֹ בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה יִהְיֶה טוֹב.

בְּרִית

וְאָף בְּשִׁמְחַת בְּרִית - מִלֵּה שֶׁיְךָ הָאָחוּל 'סִימֵן טוֹב', וַיִּבְאֵר עַל פִּי מֵה שְׂאָמְרוּ חַז"ל (עירוּבִין דָּף יט ע"א), שְׂאֲבָרְהֶם אָבִינוּ עוֹבֵר בְּגִיהֶנּוּם וּמַעֲלָה מִשֵּׁם אֶת רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, חוּץ מִיִּשְׂרָאֵל שְׂבָא עַל גּוֹיָה וְטִמָּא עַצְמוֹ שְׁנִמְשַׁכֵּת עֶרְלָתוֹ וְנִרְאָה כְּאִינוּ מְהוּל, וְאִינוּ מְכִירוֹ שֶׁהוּא יְהוּדִי. הָרִי שְׂאָף עַל פִּי שְׂהָאָדָם נִמּוּל וַיֵּשׁ סִימֵן בְּגוּפוֹ לְמִילָה, אִם חוּטָא וּפּוּגֵם בְּבְרִיתוֹ לֹא נִכְרַ סִימֵן זֶה וְלֹא מְכִיר בּוֹ אֲבָרְהֶם אָבִינוּ ע"ה שֶׁהוּא מְהוּל, וְלֹא מוֹצִיאֻ מֵהַגִּיהֶנּוּם. וְאִפְשָׁר שְׁלַכְן מְאַחֲלִים אָנוּ בְּשִׁמְחַת בְּרִית - הַמִּילָה שְׂיִהְיֶה 'בְּסִימֵן טוֹב', שְׂזֶה הַסִּימֵן שֶׁל חַתוּן הַמִּילָה וְסִלּוֹק הָעֶרְלָה יִהְיֶה וַיִּשְׂאֵר סִימֵן טוֹב, וְשְׁחֲלִילָה לֹא יִכְשַׁל הַתִּינוּק הַזֶּה לְכַשְׂיִגְדֵל וַיִּפְגֵּם בְּבְרִיתוֹ.

קְדֻשַׁת הַגּוּף

וְכֹאשֶׁר יִתְבוּנֵן הָאָדָם בְּשִׁלְשָׁה מְאָרְעוֹת אֵלוֹ שֶׁהֵם בְּרִית, בֵּר - מְצוּהָ וְחַתְנָה, כָּלֶם עֲנִינָם מַעֲנִין הַבְּרִית. שְׂהַמִּילָה עֲנִינָה בְּבְרִית, וּבָאָה לַחֲתָן אֶת הָאָדָם שְׂבִיבֹא בְּקִהֵל ה' הוּא עִם יִשְׂרָאֵל. וְבֵר - מְצוּהָ גַם כֵּן עֲנִינָה בְּבְרִית, שְׂהָרִי מְאוֹתָה הָעַת מְתַבְּגֵר הָאָדָם, וְכִנְגְדוֹ אָף הַיֵּצֵר הָרַע מְגַבִּיר חַלְלִים לְהַכְשִׁילוֹ בְּעֲנִינֵי קְדֻשָּׁה וְצְרִיךְ לְשֹׁמֵר עַצְמוֹ מְאֹד שְׁלֹא יִכְשַׁל. צֹא וּלְמַד מִמָּה שְׂאָמְרוּ חַז"ל (נדה דף יג ע"א), 'כָּל הָאוֹחוֹז בְּאֵמָה וּמִשְׁתֵּין כְּאֵלוֹ מְבִיא מְבוּל לְעוֹלָם'. וְעוֹד אָמְרוּ חַז"ל (פסחים דף קיג ע"א) 'שִׁלְשָׁה מְכַרִּיז עֲלֵיהֶן הַקַּב"ה בְּכָל יוֹם וּמִתְפָּאֵר בָּהֶם, וְאֶחָד מֵהֶם זֶהוּ רִיזֵק הַדֵּר בְּכַרְךָ וְאִינוּ חוּטָא'. וְאָף הַחַתְנָה עֲנִינָה בְּבְרִית, שֶׁהוּא עֲנִין הַזּוּג. וְכֹאשֶׁר יִשְׁמַר הָאָדָם עַל בְּרִיתוֹ בְּשִׁלְשָׁה מוֹעֲדִים אֵלוֹ בְּחַיָּו, בּוֹדָא יִזְכֶּה לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא. וּבְזֶה רְמִזְתִּי מֵה שְׂאָמַר הַכְּתוּב "וּמַעַז יִצָּא מִתּוֹק" (שופטים יד, יד), שְׂרָאשִׁי

תבות "מע"ז הם מ'ילה, ע'ל מצות, ז'ווג, "יצא מתוק" - הינו ש'יזכה לחיי העולם הבא.

דְּרָגוֹת בְּקִדְשָׁה

וכבר צוּתנו התורה לקדש עצמנו, וכדכתיב "והתקדשתם והייתם קדשים" (ויקרא יא, מד. וכ, א). והדבר פשוט שכלל שהאדם מתקדש יותר כן מתקרב הוא יותר לקב"ה, וככל שמקרב הוא לקב"ה, כן יש לו לשמר על עצמו יותר בקדשה. ולפי זה נראה שהכהנים בבית המקדש שהיו תדיר בהיכל ה' ומשרתיו, היו צריכים לשמר על עצמם בקדשה וטהרה נעלית בכל ימי חייהם, מזמן קבלתם את על המצות, וכל שכן לאחר נשואיהם בעניני הזווג. וביוחד בשני המועדים הללו שהם זמני הבר מצוה והנשואין [שהרי לגבי מילה ודאי שהיו נמולים אם היו משרתים בהיכל ה' בבית המקדש, שהרי אמרו חז"ל (זבחים דף כב ע"ב, ותענית דף יז ע"ב), 'אמר ר' חסדא: מדברי יחזקאל בן בוזי הנביא למדנו "כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבוא אל מקדשי לשרתני"' (יחזקאל מד, ט), ואף מחללים את העבודה אם עובדים בה בערלות. וכהן שלא מל לא היה שייך שיהיה מהעובדים בבית המקדש]. ודרגות קדשה אלו הוסיפו על הקדשה הטבעית שהיתה בבית המקדש.

ויראה לרמז כן במה שאמר הכתוב "הוד והדר לפניו עז ותפארת במקדשו" (תהילים צו, ו), שפתי יש "הוד והדר לפניו" - לפני הקב"ה בהיכלו, כששומרים הכהנים על ה"עז", הינו שני הזמנים שצריכים הכהנים לשמר על עצמם בקדשה, שהם ע'ל מצות וז'ווג, וזוהי ה"תפארת במקדשו" של הקב"ה. יזכנו ה" להתקדש ולהטהר ולהדבק בו יתברך אמן.

מְאִירָה בְּשִׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה

בחור חסידי נכנס פעם אל האדמו"ר שלו ליחידות. שאלו האדמו"ר - "בן כמה אתה?"

"בן עשרים" - ענה הבחור.

"נו, אתה כבר נשוי?" - שאל האדמו"ר.

דורש טוב על מועדים וזמנים

”לא! ענה הבחור, ”עדין לא התחלתי בשדוכין”.

”הא כיצד?”, תמה האדמו”ר - ”והלא חז”ל אמרו ‘בן שמונה עשרה עשה לך חפה’ (עין אבות ה, כא), וכיצד אתה אפילו לא התחלת לשמע הצעות שדוה?”

התחכם הבחור ואמר ”אני מאריך ב’שמונה עשרה!’”

יפה - אמר האדמו”ר, ”אך תזכר שמי שמאריך בשמונה עשרה מפסיד קדשה!”.

דרוש לחנכת בית

תפלה לדירה

כל אדם באשר הוא, חפץ שתהיה לו דירה נאה ורחבה משלו ובה יהיה שקט ושלוו ושאנו. ובאמת כבר אמרו חז"ל (ברכות דף גז ע"ב), 'דירה נאה מרחיבה דעתו של אדם', ומי הוא זה שלא יחפץ ברחבות הדעת?

אלא שיש לשאל למה?, למה שיזכה האדם שתהיה לו דירה משלו בעוד שהשכינה נמצאת בגלות, ומיום שנחרב בית המקדש אין לקב"ה בית. וכיצד ישא האדם פני האלקים בחלותו ובתפלתו לזכות לדירה נאה בעולם הזה?

ואכן, דבר זה כבר הפריע לאדוננו דוד מלך ישראל, באמרו "אנכי יושב בבית ארזים וארון האלהים ישב בתוך היריעה" (שמואל ב, ז, ב). ועל כן קבל דוד המלך על עצמו להשתדל כמה שיותר בבניית בית לה'. אך בדורנו אנו, שכבר חרב בית המקדש בעוננו, מה נותר עוד לעשות?

ואשר יראה בזה, על פי מה שמבאר בגמרא (סוטה דף יז ע"א), 'דרש ר' עקיבא: איש ואשה שזכו - שכינה ביניהן, לא זכו - אש אוכלתן'. - והינו שאיש ואשה שזוכים לשלום בית אמתי וחיים בשלום והרמוניה נפלאה, אף הקב"ה נמצא ושוכן אתם וממילא ביתם הוא ביתו של הקב"ה. ועל כן איש ואשה שזכו, בודאי ראויים הם לדירה נאה ורחבה, שביתם הוא משכן למלך הכבוד.

אשתי ביתי

ועל פי זה יש לבאר מה שאמר ר' יוסי 'מעולם לא קריתי לאשתי אשתי, אלא לאשתי ביתי' (עין שבת דף קיח ע"ב). ולכאורה יפלא, הלא הכתוב אומר "לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת" (בראשית ב, כג), וזה התנא קרא לאשתו בלשון דומם - בית? ולפי מה שפרשנו נחא, שכיון שעל ידי שלום הבית שיש לאיש עם אשתו יכול האדם להתפלל ולזכות לדירה שתהיה משכן הקב"ה, שהרי 'איש ואשה שזכו שכינה ביניהם', הרי שחלקה של האשה גדול ברכישת הבית, וזכות

זו רצה ר' יוסי לזכר תמיד כְּדִי לְהוֹקִירָהּ וּלְכַבְּדָהּ, וְעַל כֵּן אָמַר 'מֵעוֹלָם לֹא קָרִיתִי לְאִשְׁתִּי אִשְׁתִּי, אֲלֵא לְאִשְׁתִּי בֵּיתִי'.

בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם

וּבְלִכְתָּךְ בְּדַרְךָ זוֹ, יְבֹאֵר גַּם כֵּן הַמְשַׁךְ מֵאֲמָרוֹ שֶׁל ר' עֲקִיבָא שֶׁאָמַר 'לֹא זָכוּ - אִשׁ אוֹכְלֶתָן', שְׁנֵקֵט דְּוָקָא לְשׁוֹן אִשׁ אוֹכְלֶתָ, וְלֹא אָמַר סֵתָם שֶׁיִּחַרְבַּ הַבַּיִת. שֶׁהִנֵּה כָּל בַּיִת בְּתַחֲלָתוֹ יֵשׁ בּוֹ שְׁלוֹם וְאַחֲוָה. פְּעָמִים וּמְחִזִּיק הַשְּׁלוֹם לְאַרְךָ זְמַן, וּפְעָמִים כְּלָה אַף קִדְּם סִיּוּם יְמֵי הַשְּׁבַע בְּרִכּוֹת, אַךְ מְעַט שְׁלוֹם בּוֹדְאֵי יֵשׁ וְלוֹ לְרַגְעִים אֲחָדִים. וְעַל כֵּן בְּתַחֲלָה בָּא הַקַּב"ה לְשַׁכֵּן בְּזֶה הַבַּיִת, אַךְ לְאַחַר שֶׁפָּרַח הַשְּׁלוֹם וְאִינְנוּ, אַף הַקַּב"ה מְסַתְּלֵק מִשָּׁם. וְהִנֵּה בְּבֵית הַמְקַדָּשׁ קִדְּם חֲרַבְנוּ הִיָּה הוּא מְקוֹם מְשַׁכֵּן לַקַּב"ה. וְלְאַחַר שֶׁהֲרֵעוּ אֶת מַעֲשֵׂיהֶם קִדְּם הַחֲרַבְּן הַסֵּתְלֵק הַקַּב"ה מִשָּׁם, וּנְתַנָּה רְשׁוֹת לְאוֹיֵב לְהַשְׁחִית אֶת הַיֵּכֶל הַקֹּדֶשׁ וְשָׁרְף בָּאִשׁ הַיֵּכֶלְנוּ וּמְקוֹם מְקַדָּשְׁנוּ. וְזֶהוּ שֶׁהַשְּׁוֶה ר' עֲקִיבָא אֶת הַבַּיִת שֶׁלֹּא זָכוּ בּוֹ הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה לְחִיּוֹת בְּשְׁלוֹם וְאָמַר שֶׁאִשׁ אוֹכְלֶתָן, כְּמוֹ שֶׁהִיָּה בְּחֲרַבְּן בַּיִת הַמְקַדָּשׁ שֶׁלְאַחַר שֶׁהִסְתְּלֵק הַקַּב"ה נְתַנָּה רְשׁוֹת לְכָל אֶחָד לְכָלוֹת אֶת הַבַּיִת.

כְּבוֹד אָב וְאָם

גַּם לְאָדָם שְׁעוֹד לֹא זָכָה לְשֵׂאת אִשָּׁה וְהוּא בְּגַפּוֹ יְבוֹא וּבְגַפּוֹ יֵצֵא, יֵשׁ לוֹ אֶת הַזְּכוֹת לְהִתְפַּלֵּל עַל דִּירָה נְאֻה לְמֵרוֹת שֶׁהַקַּב"ה עֲצָמוֹ לֹא שׁוֹכֵן בְּבֵיתוֹ, וְזֶהוּ עַל פִּי מַה שֶׁאָמְרוּ חַז"ל (קִידוּשֵׁין דָּף לֵא ע"א), 'בְּזְמַן שֶׁאָדָם מְצַעֵר אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ, אָמַר הַקַּב"ה יִפֶּה עֲשֵׂיתִי שְׁלֵא דִרְתִּי בִּינֵיהֶם, שֶׁאֲלַמְּלֵא דִרְתִּי בִּינֵיהֶם צַעֲרוֹנִי'. - וּמִשְׁמַע שֶׁכְּאֲשֶׁר הָאָדָם מְכַבֵּד אֶת הוֹרָיו מִשְׁרָה הַקַּב"ה אֶת שְׁכִינָתוֹ וּבָא לְדוֹר שָׁם. הָרִי לָנוּ עוֹד אַפֵּן שְׁעַל יָדוֹ יִהְיֶה לְאָדָם פֶּתַח חוֹן פֶּה בְּתַפְלָתוֹ לְהִתְפַּלֵּל עַל דִּירָה נְאֻה וּרְחֻבָה שֶׁתִּהְיֶה מְקוֹם לְהַשְׁרָאת הַקַּב"ה.

זְכִיָּה בְּדִירָה כִּיצַד?

וּנְרָאָה שֶׁכְּאֲשֶׁר הָאָדָם יִקְבֵּל עַל עֲצָמוֹ דְּבָרִים אֱלוֹ [שְׁלוֹם בַּיִת וְכְבוֹד אָב וְאָם] וְזָכוּ אוֹתוֹ מִן הַשְּׂמִים לְדִירָה נְאֻה וּרְחֻבָה. שְׁמִכִּיּוֹן שִׁיּוּדַע הַקַּב"ה שֶׁזֶה הַבַּיִת יִהְיֶה גַּם כֵּן מְקוֹם מְשַׁכְּנוֹ, יִסִּיעַ בְּעֵדוֹ לְבָרְךְ עַל הַמְּגַמֵּר בְּדִירָה נְאֻה וּרְחֻבָה. אַךְ יֵשׁ

לוֹ לְאָדָם לְזָהָר שְׁלֵא יִבְרִיחַ אֶת הַקַּב"ה מִבֵּיתוֹ, וְכִכְתּוּב "וְלֹא יֵרָאֶה בְּךָ עֲרוֹת דָּבָר וְשׁוֹב מֵאֲחֻרָיֶךָ" (דברים כג, טו). וְהוּא יִזְכְּנוּ בְּבִנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְלִמְקוֹם מְשָׁכֵן הוּא הָאֲמִתִּי בַמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן וְאָמֵן.

בית המלך

מֵעֲשֶׂה בְּגֵאוֹן רַבִּי צְבִי אֲשֶׁכְּנֹזֵי וְצ"ל ה'יחזקאל צבי' שֶׁהָיָה רַבָּה שֶׁל הַקְּהֵלָה הָאֲשֶׁכְּנֹזֵית בְּאֲמֻסְטֵרְדָם, שֶׁפֻּעַם עָלָה לְבֵית עֲמִיתוֹ וְרָעוּ הַגָּאוֹן מִהֲרִים חֲגִזֵי רַבָּה שֶׁל עֲדַת הַסְּפָרְדִים. רָאָה ה'יחזקאל צבי' שֶׁכָּל הַבַּיִת מְלֵא מִצְעוֹת נְאִים וְכֵלִים יְקָרִים, שְׁרִיחַ בְּשָׂמִים נְדָף מֵהֵם. וּמִהֲרִים חֲגִזֵי מִסַּב בְּכֻסָּא מְרֻפְדָּת וְהוֹגָה בְּסִפְרִים מְכֻרָכִים בְּכָרִיכַת עוֹר יְקָרָה.

הַשְּׁתָּאָה ה'יחזקאל צבי', וְחֻכְךָ בְּשִׁפְתֵיךָ כְּאוֹמֵר - "וְכִי אֵלֶּה הֵם חֲזִי צַעַר לְשֵׁהֶם וְדָרְכָה שֶׁל תּוֹרָה?"

חֲשׂ מִהֲרִים חֲגִזֵי בְתַמִּיתָהּ וְאָמַר - "וְכִי נִעְלַם מֵעֵינַי כְּבוֹדוֹ שֶׁהִשְׁכִּינָה שׁוֹרָה בְּמְקוֹם שְׁבוֹ לְוִמְדִים תּוֹרָה? שֶׁכָּל הַתּוֹרָה הִיא שְׂמוֹתָיו שֶׁל הַקַּב"ה, וְנֹאמַר "בְּכָל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אֲזִכִּיר אֶת שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבְרַכְתִּיךָ" (שמות כ, כא)!

וְלֹא בְּמְקוֹם לְמוֹד תּוֹרָה בְּלִבְדּוֹ, אֶלָּא בְּכָל בֵּית מִיִּשְׂרָאֵל שְׁבוּ אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים מִתּוֹךְ הַקְּפָדָה עַל כְּשֵׁרוֹת הַמֵּאֲכָלִים, וּמְבַרְכִים לַקַּב"ה לְפָנָי הָאֵכֵל וְאֲחֻרָיו, וּמְשִׁמְעִים דְּבָרֵי תּוֹרָה עַל הַשְּׁלֶחַן - הֵן מִתְקַיֵּם בָּהֶם הַכְּתוּב - "וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַשְּׁלֶחַן אֲשֶׁר לְפָנָי הוּא" (יחזקאל מא, כב)!

וְעוֹד, הָרִי יֵשׁ בְּכָל בֵּית מִיִּשְׂרָאֵל מְזוּזוֹת, וְטְלִיתוֹת וְתַפְלִין וְכַמָּה סִפְרֵי קִדְשׁ, וְקִדְשֵׁי הַשְּׁבֻטוֹת וְהַשְּׁפָעֵתָן לְכָל יְמוֹת הַשְּׁבוּעָה.

וְנוֹסְפֵת עֲלֵיהֶם קִדְשֵׁי טְהוֹרַת הַמִּשְׁפָּחָה, שֶׁעַל יְדֵה הַקַּב"ה מְשַׁתַּף שְׂמוֹ עִמָּם (כמו שֶׁכָּתַב רַש"י בַּמְדָּבָר כו, ה עַל מִשְׁפַּחַת הַחֲנוּכָה). וְמָה עוֹד כְּאֲשֶׁר שׁוֹרֵר שְׁלוֹם בֵּית בְּמִשְׁפָּחָה, שֶׁעַל כֵּן אָמְרוּ חַז"ל (סוטה דף יז ע"א) 'אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁזָּכּוּ - שְׁכִינָה בֵּינֵיהֶם'.

וְמִי שֶׁהִמְלִיךְ מִתְאַרְחַם בְּבֵיתוֹ - כְּמָה רָאוּ לוֹ לְהִדָּר וּלְנֹאוֹת אֶת הַבַּיִת, וּלְעֵטְרוֹ בְּמִצְעוֹת נְאִים וּבְכֵלִים יְקָרִים. עַל אַחַת כְּמָה וְכַמָּה - מִי שֶׁמְלַךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקַּב"ה מְשַׁרְה שְׁכִינָתוֹ בְּבֵיתוֹ!"

דֹרֵשׁ טוֹב עַל מוֹעֲדִים וְזְמַנִּים

נִרְעֵשׂ "הַחֲכָם צָבִי", נִגַּשׁ אֶל עַמִּיתוֹ וּנְשָׁקוּ בְּרִגְשׁ וְאָמַר - "אֲשֶׁרִיָּה וְאֲשֶׁרִי הַדּוֹר
שֶׁאֲתָה שָׂרוּי בְּתוֹכוֹ! מִי יִתֵּן אֲזַנַּיִם קְשׁוּבוֹת לְכָל יִשְׂרָאֵל לְשִׁמְעַ דְּבַרִי אֶלְקִים חַיִּים
אֱלוֹ הַיּוֹצְאִים מִפִּיָּה וּלְשִׁימָם אֶל לְבָבִם."

דרוש להכנסת ספר תורה - א

המצוה האחרונה חביבה

"ועתה כתבו לכם את השירה הזאת" (דברים לא, יט) זהו הצווי האחרון בתורה (עיי' ספר החינוך מצוה תרי"ג), שנצטוונו בו על מצות כתיבת ספר תורה. וכבר ידוע מה שאמרו חז"ל ש'אחרון אחרון חביב' (עיי' במדרש רבה בראשית פרשה עח פסקה ח). ואכן אנו רואים עד כמה חביבה מצוה זו על עם ישראל, שמכל גוני הקשת של העם היהודי באים ושומחים ומפזזים לכבודה של תורה. גם אנשים הרחוקים מקיום המצות וכל שפן מלמוד התורה, מתרגשים ודומעים במעמד נשגב של הכנסת ספר תורה.

ואכן, יש להבין מהו הקשר המחבר כל אחד ואחד מ'ישראל לבוא ולשמח בשמחת הכנסת ספר תורה, גם כשאין השמחה שלו או של משפחתו. ולא רק לשמח אלא גם להתרגש ולדמע, ו"לשמחה מה זו עושה?" (עיי' קהלת ב, ב).

נשמת ישראל והתורה

והנה ידוע מה שאמרו רבותינו, שתבת 'ישראל' הנה ראשי תבות יש שישים ר'בוא איותיות ל'תורה' (עיי' ספר פרדס יוסף על התורה שמות כה, י), והינו שכל אחד ואחד מ'ישראל הוא כנגד אות בספר התורה. וסך זה היה תחלת מנינם של עם ישראל בראשיתו, בעת יציאתו ממצרים ובמעמד מתן תורה. וכמאמר הכתוב "ויסעו בני ישראל מרעמסס ספתה כשש מאות אלף רגלי" (שמות יב, לז). ומספר זה - של שש מאות אלף - מציין את ראשית ואחדות עם ישראל וחבורו לתורה ולקב"ה, שהרי הקב"ה והתורה ועם ישראל הם מקשרים זה בזה כחטיבה אחת (עיי' זוהר הקדוש ח"ג דף עג ע"א).

ועל פי זה מובן פשר ההתרגשות הגוברת בכל לב של איש יהודי כשמתודע לשמחה של הכנסת ספר תורה, שהרי הוא אחת מאותיות התורה, ונשמתו אשר

שְׂרֵשָׁה מְחַבֵּר לַתּוֹרָה הוֹמָה וּמוֹצֵאת לָהּ פְּרָקֵן וְנִחְמָה פּוֹרְתָא בְּקֶשֶׁר זֶה אֶל הַתּוֹרָה.

שימה בפיהם

הַקֶּשֶׁר הָרוּחָנִי שֶׁל נִשְׁמַת הַיְהוּדִי לַתּוֹרָה הוּא קֶשֶׁר בֵּל יִנְתַּק. וּכְשֶׁחֲסַר לְנִשְׁמָה אֶת הַקֶּרְבָּה לַתּוֹרָה, הִיא מְרַגֵּיֶשָׁה בְּחֶסְרוֹן רוּחָנִי גָדוֹל שֶׁלֹּא נִתֵּן לְהִרְגִיעוֹ, אֲלֵא אֶדְ וְרַק בְּחִבּוּר מִתְמִיד לַתּוֹרָה. וְהִינוּ הַמְשַׁךְ דְּבָרֵי הַפְּסוּק הָאוֹמֵר "וְעַתָּה כָּתְבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת שִׁימָה בְּפִיהֶם", שֶׁהַתּוֹרָה תְּכַלִּיתָהּ הִיא לְמוֹדָה. אִינן לְהִסְתַּפֵּק רַק בְּהַכְּנֵסֶת סֵפֶר תּוֹרָה יָפָה וְתוֹ לֹא, אֲלֵא אֲדַרְבָּהּ, כִּאֵן שְׂכָבֵר זָכִינוּ לְקַיֵּם אֶת תְּחִלָּתוֹ שֶׁל הַפְּסוּק שְׂאוֹמֵר "וְעַתָּה כָּתְבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת", עַתָּה הוּא הַזְּמַן לְהִתְחִיל לְקַיֵּם אֶת הַמְּשֻׁכּוֹ שֶׁל הַפְּסוּק "שִׁימָה בְּפִיהֶם".

אֲנוּ מְאַחֲלִים לְבַעַל הַשְּׂמֻחָה שֶׁזָּכָה לְהַכְּנִיס אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה, וְכֵן לְכָל הַמְּשַׁתְּפִים בְּשְׂמֻחָה, שֶׁיִּזְכּוּ לְעוֹד וְעוֹד מִצּוֹת וּלְכָל מְלִי דְּמִיטָב. וַיְבָרְכוּ בְּכָל הַבְּרָכוֹת הַכְּתוּבוֹת בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה שֶׁהַכְּנֵסוֹ זֶה עַתָּה, אָמֵן.

תשמישי קדשה - כשמים

עַם כָּל הַחֲשִׁיבוֹת שֶׁל מִצּוֹת הַכְּנֵסֶת סֵפֶר תּוֹרָה, כִּמָּה מְצַעֵר לְרֵאוֹת בְּתֵי כְּנִסְיֹת שְׂאוֹרֹן הַקֶּדֶשׁ שֶׁלָּהֶם עֲמוּס וּמְלֵא בְּסִפְרֵי תּוֹרָה, וְאִינן אִישׁ שֶׁם עַל לֵב שְׂאִין צִרְף בְּמִקוֹם זֶה בְּכָל כֶּף הַרְבֵּה סִפְרֵי תּוֹרָה. וּמִמְשִׁיכִים לְתָרֵם עוֹד וְעוֹד סִפְרֵי תּוֹרָה עַל חֲנָם, שְׂמִי יוֹדַע מִתִּי יִזְכּוּ וְיִקְרְאוּ בָּהֶם?

וְלוֹ חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ וְיִתְרַמוּ אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה לְמִקוֹם שֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁוּ בוֹ, אוֹ שִׁיתְרַמוּ בְּמִקוֹם זֶה סִפְרֵי לְמוֹד שֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶם שְׁבוּדָאֵי יוֹעִילוּ יוֹתֵר.

ספור מענין בהקשר לזה ספר -

כְּשֶׁבִקֵּר הַגָּאוֹן ר' שְׁמַעוֹן שְׁקוּפ זְצ"ל בַּעַל הַשְּׁעָרִי - יִשְׂרָאֵל בְּגוֹלַת אֲרָצוֹת הַבְּרִית, לְצִרְף אֲסִיפַת כֶּסָּפִים לִישִׁיבָתוֹ, נִשְׂאָ שְׁעוֹר בִּישִׁיבַת רַבִּי יִצְחָק אֶלְחָנָן בְּמִקוֹם. לְאַחַר הַשְּׁעוֹר נִגְשָׁה אֵלָיו מִשְׁלַחַת תְּלִמִּידִים וּמְסָרָה לוֹ שִׁי מְפָלָא: 'סֵפֶר שְׁעָרֵי - יִשְׂרָאֵל בְּלוֹי וְקָרוֹעַ מִשְׁמוּשׁ...'

הַשִּׁי הַזֶּה רָגַשׁ אֶת אִישׁ הַשְּׁכָל וְעִמְקָן הַמְּחַשְׁבָּה - רַבִּי שְׁמַעוֹן - בְּצוּרָה שֶׁלֹּא תֵאֱמָן. דְּמַעוֹת חֲמוֹת נִשְׂרוּ מֵעֵינָיו עַל קִרְעֵי הַסֵּפֶר הַבְּלוּי. מִתְּנָה כְּזוֹ לֹא קָבַל בְּכָל

יְמֵי חַיָּיו... (ספר חישוקי חמד נדה עמוד צג).

רְעִיּוֹן דּוֹמָה לְזֶה אָמַר הָרַב מְפוֹנִיבֵז' - לְאַנְשֵׁי הַחֲבָרָא קַדִּישָׁא שְׁהִיּוּ מִתְעַסְקִים
בְּקַבּוּרַת וּגְנִיזַת דְּבָרֵי הַקֹּדֶשׁ בְּעִירוֹ, "כִּמָּה יֵשׁ לְשֹׁמֵחַ" - אָמַר הָרַב - "בְּשַׁעָה
שְׁקוּבָרִים סְפָרִים קְרוּעִים בְּלוּיִים מְשֻׁמוּשׁ. דְּבַר זֶה מְרָאָה וּמוֹכִיחַ שְׁהִיּוּ לְסְפָרִים
הֶלְלוּ דוֹרְשִׁים וְהִשְׁתַּמְשׁוּ בָהֶם, וְלֹא יֵשְׁבוּ בְּסִפְרֵיהֶם כְּאֲבָן שְׁאִין לָהּ הוֹפְכִין.

מִשָּׁל לְמָה הַדְּבָר דּוֹמָה? לְיֶלֶד שְׁאָבִיו קָנָה לוֹ בְּגַד יְפֵה. אִם לְאַחַר כֵּמָה זְמַן יִמְצָא
אֶת אוֹתוֹ בְּגַד מְנַח חֶדֶשׁ בְּאֶרֶץ, וְרוֹאֶה שְׁבָנוֹ לֹא מִשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ, יִצְטַעַר! שְׁהֵלָא, לֹא
קָנָה לְבָנוֹ אֶת הַבְּגָד אֲלָא כְּדִי שִׁשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ. אֲדָּהּ, אִם יִרְאֶה אֶת הַבְּגָד קָצַת שְׁחוּקָה,
יִשְׁמַח! שְׁאוֹת הוּא שְׁמִשְׁתַּמֵּשׁ הוּא בְּבִגְדֵי שְׁקָנָה לוֹ שְׁמוּשׁ רַב...!"

דרוש להכנסת ספר תורה - ב

דברי פתיחה

ברשות מורי ורבותי בעלי השמחה וקהל נכבד.

ברוך שהחנינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, יום של הכנסת ספר תורה חדש. ברוכים התורמים וכל המשתתפים בשמחה זו אשר הרבו כבודה של תורה, יהיה שכם שלם מה' אלקי ישראל.

ידוע מה שאמרו חז"ל (מכות דף כב ע"ב) 'כמה טפשים אותם האנשים שעומדים לכבוד ספר תורה ולא עומדים לכבוד תלמידי חכמים'. ולכאורה יש לשאל, מדוע קראו חז"ל לאותם אנשים - שלא מכבדים את לומדי התורה אלא רק את ספר התורה - בשם טפשים, הלא היה יותר שיך לכנותם רשעים, שלא מכבדים תלמידי חכמים?

ונראה לפרש, על פי מה שאמרו חז"ל (תמיד דף לב ע"א) 'איזהו חכם הרואה את הנולד'. ומשמע שאדם שלא רואה וצופה את הנולד אינו חכם אלא טפש. ואם נתבונן נראה שכשמכניסים ספר תורה לבית הכנסת או לבית המדרש, אם לא יקראו בספר התורה הזה אין תועלת בהכנסתו, שישב חס ושלום כאבן שאין לה הופכין? לא כן כאשר ישתמשו בו ויקראו בו בתורה ויזכו בו את הרבים, רק אז מתקיים התועלת הרצויה בהכנסת ספר התורה.

הרי שבעצם ספר התורה לגופו, כשלא משתמשים בו אין במה לשמח כלל כשמכניסים אותו להיכל בבית הכנסת או בבית המדרש, ורק בזכות זה שישתמשו בו ויזכו על ידו את הרבים יש להרבות השמחה לכבודה של תורה.

ספר תורה חי

והנה 'תלמידי חכמים' שיושבים ועוסקים בתורה, אמרו חז"ל עליהם (חגיגה דף כז ע"א, וע"ע תענית דף ד ע"א צורבא מרבנן דקא רתח וכו') שכל גופם הוא אש של תורה - לפי שהתורה נכנסת בגופם, והם עצמם נהפכים לספר תורה חי ומהלך.

נמצא שהם עדיפים על 'ספר תורה', שהוא חפץ קדוש אך דומם, וכשלא לומדים וקוראים בו חבל על הכנסתו. ואלו תלמידי החכמים שכל הזמן עוסקים בתורה (וכמ"ש התוס' בסוטה דף כא ע"א ד"ה זה 'שסתם ת"ח תורתו אומנותו ומהרהר בה כל שעה ולא הולך ד' אמות בלא תורה') אינם צריכים שיעשו עוד פעלה לקדשם, ובזה עדיפים על ספר התורה.

וכאן יתבאר מה שהגדירו חז"ל את האיש שקם לכבוד ספר תורה ולא קם לכבוד תלמידי חכמים בתאר טפש, שהוא לא 'חכם הרואה את הנולד' שתכלית ספר התורה היא רק כשקוראים ולומדים בו, ובזה עדיפים תלמידי החכמים שהם הרי כבר לומדים ועוסקים בתורה.

ומספר שפעם אחת בישיבת סלבודקה בשמחת תורה, רקדו בחורים עם ראש הישיבה כשספר תורה בידו. פתאום נפל ראש הישיבה עם ספר התורה לארץ. הכל נבהלו, אך 'הסבא מסלבודקה' אמר מיד - "תרימו קדם את ראש הישיבה שהוא ספר תורה חי, ואחר כך את ספר התורה הדומם!".

ועלה ברעיוני, שעל פי הדין אף היו צריכים לחגג את כניסת כל אחד ואחד בפעם הראשונה כשנכנס לבית המדרש כשהולך לעסק בתורה, שידרך הוא בהולך ללמד שנעשה אדם גדול' (כתובות דף סג ע"א תוספות ד"ה אדעתא). ואם כן, נצב עתה לפנינו ספר תורה ואף יותר מזה, שהולך להכנס בשערי בית המדרש, כלום לא צריך לשאתו על כפיים בשירה ורקודים!?

דרוש הודאה לחולה שנרפא (נכתב לרגל רפואת אבי מורי שליט"א)

לא אמות כי אחיה

דוד המלך עליו השלום משבח לקב"ה ואומר, "לא אמות כי אחיה ואספר מעשי
יה יסר יסרני יה ולמות לא נתנני. פתחו לי שערי צדק אבא בם אודה יה זה
השער לה' צדיקים יבאו בו" (תהילים קיח, יז - כ).

ויש לעיין, מפני מה כפל ואמר "לא אמות, כי אחיה"? ועוד, מהו פשר היסורין
הקלו ועל מה באו? ומה שיכות יש לפסוקים הבאים אחר כך "פתחו לי שערי
צדק וגו'" ו"זה השער לה' צדיקים יבאו בו"?

מעלת היסורים

והנראה בזה, על פי מה שספרו חז"ל (בבא מציעא דף פד ע"ב), על ר' אליעזר בנו
של ר' שמעון בר יוחאי, שהיה מזמין את היסורים אליו בכל לילה לכפרת עונות,
ואומר להם - 'אחי ורעי בואו'. אך בבקר היה אומר להם - 'לכו', מפני בטול
תורה.

וכן אמרו בגמרא (ברכות דף ה ע"א), שהיסורין מרקין לאדם את עונותיו. אך
הדרגה הגבוהה של היסורים הנקראים 'יסורים של אהבה', הם רק כאלו שאין
בהם בטול תורה.

ולמרות המעלה הגדולה של היסורים, מצאנו בגמרא (ברכות דף ה ע"ב), שכשחלה
אחד מהאמוראים היו הולכים חבריו לבקרו ואומרים לו - 'חביבין עליך יסורים?
וענה - 'לא! ונתנו לו את ידם והקימוהו מחליו. הרי שלא חפצו ב'יסורין עם
כל מעלת היסורים, מפני שפעמים מחמת יסוריו של האדם הוא שואל נפשו
למות וטוב מותו מחייו. [וזהו מה שקלל איוב את יומו שנולד בו (עיין איוב פ"ג
והלאה)]. ואמר (שם פס' י) "למה לא מרחם אמות מבטן יצאתי ואגוע". וכן אמרו
חז"ל (כתובות דף לג ע"ב), 'אלמלא יסרו את חונניה מישאל ועזריה - היו משתחווים

לצלם'. כי יש יסורים שהם קשים מן המיתה. וכן מוכח ממה שאמר שליח המלך לרבה בר נחמני שהסתתר מאימת המלכות: אם יהרגוני לא אגלה היכן אתה נמצא, אך אם ייסרוני אגלה (עיין בבא מציעא דף פו ע"א).

והאדם השלם ששמח ביסוריו נקרא צדיק גמור ואוהב ה', וכמו שאמרו חז"ל (גיטין דף לו ע"ב), 'העושים מאהבה ושמחים ביסורין, עליהם הכתוב אומר "ואהביו כצאת השמש בגברתו"' (שופטים ה, לא), שמראה במה ששמח ביסורים, שמכיר בערכם ובטובתם, ולא מהרהר אחר מדותיו ומעשיו של הבורא יתברך.

שִׁבְחַ וְהוֹדָאת דָּוִד

ובזה יובן מה שאמר אדוננו דוד המלך עליו השלום, "לא אמות כי אֶחֱיָה" - שאני איני שואל נפשי למות, אלא לחיות ולספר מעשי ה', הינו ללמד את התורה הקדושה שהיא מעשי ידיו של הקב"ה, למרות היסורים הרבים "ויסר יסרוני יה" והגיעה נפשי לשערי מות, אך "למות לא נתנני". והפיר בערך היסורים והיה שמח בהם. וכבר התבאר שהאדם השמח ביסוריו נקרא 'צדיק'. וזה מה שהמשיך ואמר "פתחו לי שערי צדק אבא בם אודה יה זה השער לה' צדיקים יבאו בו" - שכאשר אדם מצדיק עליו את הדין ולא מהרהר אחר מדותיו ומעשיו של הקב"ה, ואומר "צדיק הוא ה' כי פיהו מריתי" (איכה א, יח), ראוי הוא לבוא בשערי צדק. וכשמכיר עוד יותר בחסדיו יתברך ובעונותיו הגדולים שהיה מגיע לו יותר יסורין מהנמצאים אצלו כעת, הרי הוא מודה ומשבח לקב"ה. וזה מה שאמר דוד המלך ע"ה "אודה יה".

ולפי זה מתבאר מה שהיו שואלים האמוראים את חברים החולה - 'חביבין עליך יסורין?' וכשהיה עונה 'לא!' היו מסלקים אותם ממנו, שדוקא כשחביבין היסורין על האדם יכול הוא לשמח בהם, ולעלות בדרגה ולהקרא 'צדיק', אך אם אינו שמח ביסורין מתוך זה יכול חלילה להתרעם על מדותיו יתברך. ומטעם זה היה ר' אלעזר בן רבי שמעון קורא ליסוריו 'אחי ורעי', להראות שאין הוא חלילה מתרעם על היסורים אלא אדרבה שמח בהם.

"וְדַבַּרְתָּ בָּם"

והנה, בודאי היסורים שהיו מגיעים לדוד המלך לא היה בהם בטול תורה, אלא היו יסורין של אהבה, המזככים את האדם ומעלים אותו לדרגות עליונות

דורש טוב על מועדים וזמנים

ונראות. ולזה אמר "אבא בם אודה יה", שתבת בם תרמז לצווי התורה "ודברת בם" (דברים ו, ז), ונכבד פרושו שנתרמוז בתבה זו התורה שבכתב, המתחילה באות ב' - בראשית, והתורה שבפעל פה המתחילה באות מ' - מיאמתי, שהיא תחלת המשנה בברכות, הרי ב"ם. וזהו מה שאמרה תורה "ודברת בם" - בדברי תורה ולא בדברים בטלים (עיין יומא דף יט ע"ב). והינו שאלו היסורים שהיו לו לא גרמו לו בטול תורה, ואבוא עם אותן הזכיות של "ודברת בם" בשערי צדק.

ובזה עוד אפשר לפרש, שלכך מוסיף ואומר "אבא בם אודה יה" - שמודה לקב"ה על היסורין, שהרי עתה כשלומד תורה שכרו גדול לאין שעור, שהרי אמרו חז"ל 'טוב אחת בצער ממאה שלא בצער' (אבות דרבי נתן ג, ו), 'ולפום צערא אגרא' (אבות ה, כג). ולכן דוד המלך מודה לקב"ה על היסורין שעל ידיהם גדל שכרו לאין שעור.

ויהי רצון שלא נדע עוד מכאובים ויסורים וחליים, ונעבד את הקב"ה מתוך בריאות הגוף והנפש ואריכות ימים ושנים אמן.

"ולמות לא נתנני"

כמה יש לו לאדם להודות על חיו, ועל האפשרות להודות ולהלל ולשבח את הקב"ה בכל עת.

ספור שהתפרסם בעיר הקדוש בני ברק, ממחיש לנו ביותר את זה הענין:

היתה אשה זקנה ומגבלת, אשר מרב מגבלותיה היתה נזקקת למטפלת צמודה שתטפל בה בכל צרכיה, שכן גם את צרכי הגוף המינימליים לא היתה מצליחה לעשות לבדה.

פעם אחת הגיע לבקרה אחד מרבני העיר. האשה שהיתה מוטלת על המטה בצורה חסרת ישע, בקשה מהרב ברכה.

"ברכה למה?" - שאל הרב.

"שאזכה לחיות עוד הרבה שנים" - אמרה האשה.

- הרב ברך.

לאחר שִׁסִּים פָּנְתָה אֵלָיו הָאִשָּׁה וְאָמְרָה - "בְּטַח כְּבוֹד הָרַב תִּמְהַ, מַה לְאִשָּׁה זְקֵנָה
וּמְגֻבֶּלֶת כְּמִנֵּי שְׂכָל כָּלָה זְקוּקָה לְחִסְדֵי אַחֲרִים, לְשֵׂאף לְחִיּוֹת עוֹד וְעוֹד?"

אָבֵל תִּדַּע שֵׁשׁ כַּמָּה דְקוֹת בְּיוֹם שֶׁבִשְׂבִילֵן שְׁוֶה לִי לְחִיּוֹת גַּם בְּמַצָּב כָּזֶה. הַדְקוֹת
הִלְלוּ הֵן לְאַחַר שְׁמַגִּיעָה הָעוֹזְרֵת שְׁלִי וּמְטַפֶּלֶת בִּי וּמְנַקֶּה אוֹתִי, וְאִז אֲנִי נוֹטֶלֶת
כּוֹס מִים וּמְבַרְכֶת בְּדְבָקוֹת 'שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בְּדְבָרוֹ', בְּשִׂבִיל זֶה שְׁוֶה לִי לְחִיּוֹת אֶת כָּל
שְׂאָר הַיּוֹם, בְּשִׂבִיל לְזִכּוֹת לְאוֹתָן דְקוֹת..."

דרוש לבית האבל

טוב ללכת

שלמה המלך עליו השלום אמר בחכמתו "טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה" (קהלת ז, ב). ולכאורה יש להבין מה טוב יש בבית האבל שעדיף ללכת לשם, מללכת אל בית המשתה?

וידוע, מה שכתב המהרש"א (חידושי אגדות בסוף תענית), שכל עניני העולם הזה מתחלקים לשלשה סוגים, וסימנם טע"ם - ט'וב, ע'רב, מ'ועיל. והינו שיש דבר טוב שאינו ערב, ויש דבר ערב שאינו טוב, ויש דבר מועיל שאינו טוב ואינו ערב. וכאן דקדק שלמה המלך ובחר את ההגדרה לומר 'טוב ללכת'.

ונראה שהטעם הוא שכאשר נמצא האדם בבית האבל, בדרך כלל לבו נשבר בקרבו לשמע ההספדים ולמראה האבלים המצטערים על אבדן הנפטר, ודבר זה גורם לו לחזוק, והוא מקים בעצמו "והחי יתן אל לבו" (קהלת ז, ב). והמחשבה הטובה הזאת, זהו הטוב שאמר שלמה המלך ש"טוב לילך לבית אבל מלכת לבית משתה", שהרי כבר אמרו חז"ל (קידושין דף מ ע"א) 'מחשבה טובה הקבי"ה מצרפה למעשה'.

וגדל מעלת מחשבה טובה או אפלו הרהור חרטה כל שהוא, אין לשער ואין לתאר. וכבר ידוע המעשה ששאל רבנו החפץ חיים זצ"ל את רבו, האם להמשיך להפיץ את ספרו על שמירת הלשון, בראותו שכרוך הדבר בהרבה בטול תורה מצדו, ובטול זמן יקר שייכול ללמד בו תורה? וענה לו רבו - "אפלו אם רק אדם אחד, יתאנח רק אנחה אחת, עקב קריאתו בספרך - קניית את עולמך". - והינו מחשבה טובה.

מאין באת?

וכבר אמרו חז"ל (אבות פ"ג מ"א), 'דע! מאין באת? ולאן אתה הולך? ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון? מאין באת? מטפה סרוחה! ולאן אתה הולך?'

למקום עפר רמה ותולעה! ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון? לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה! ויש לתמה, מפני מה הצרכו חז"ל להאריך בלשונם ולשאל בתחלה 'מאין באת?' וכו' ואחר כך לענות, ולא קצרו בלשונם לומר בפשטות שידע האדם שבא מטפה סרוחה, וילך למקום עפר רמה ותולעה, וימסר דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה?

ונראה, שרמזו חז"ל בזה שאפלו כשיש לאדם רק את השאלות הללו של מאין באת? ולאן אתה הולך? ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון? אף ללא התשובות נחשבים הרהורים ומחשבות אלו כמחשבה טובה שיכולה לעורר את האדם ולהחזירו בתשובה שלמה.

וכדומה לזה ספרו הרבה בעלי תשובה, שהשאלה הגדולה שהפריעה להם וגרמה להם לחזר בתשובה הייתה "למה באתי לעולם", והיא עוררה אצלם את הניצוץ היהודי ובסוף שבו בתשובה.

חי 18 טוב 17

ונראה שכונת חז"ל בשאלת 'מאין באת?' היא שיזכר האדם מהו מקור ביאתו לעולם, וכיצד נחצבה נשמתו עוד קדם שהיה חי בזה העולם מתחת כסא הכבוד. ועוד יזכר, שקדם החיים הללו בזה העולם, חי בעולם אחר גדול ועצום - הוא עולם האמת, שעתידי לשוב אליו בבא העת. וכאשר נמצא האדם בבית האבל ודאי שעולות לו אלו המחשבות המחזירות אותו למוטב והוא מישר את דרכו.

ויראה לרמז בזה, שתבת 'חי' המורה על חיותו של האדם, עולה בגימטריא 18. וקדם למספר זה יש את המספר 17 העולה בגימטריא כתבת 'טוב', והינו שאם האדם יסתכל על עברו מהיכן הגיע לאלו החיים [שרמז לזה מספר 17 הקודם ל - 18] יזכה להיות חלק מקיום הפסוק שאמר שלמה המלך שיטוב ללכת אל בית אבל.

שמחנו כימות עניתנו

וכבר אמר הכתוב "שמחנו כימות עניתנו שנות ראינו רעה" (תהילים x, טו), ובאורו הוא, שאנו מתפללים לקב"ה שישמחנו כמו הימים שהתענינו והצטערנו בהם. ובאמרו "שנות ראינו רעה" - באר הגאון ר' שלום שבדרון זצ"ל (והובא

דורש טוב על מועדים וזמנים

בתחילת ספר 'להגיד דברים', שאדם שמרע לחברו ואחר כך מטיב לו, לא יוכל למחוק את הרעה הקודמת שעשה, ואפלו אם יפייסו, תקונוו יהיה רק מכאן ואילך. לא כן הקב"ה שהוא כל יכול, ויכול להראות לנו בימי השמחה, שאף ימי הרעה לא היו רעים כלל, אלא רק היו נראים כרע אך גם הם היו טובים באמת - וזהו שאמר 'שנות ראינו רעה'.

ויהי רצון שמן השמים תנחמו, בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד. ובמהרה בימינו תושע יהודה, ואף ישראל ישכן לבטח ונזכה לביאת המשיח ולתחית המתים אמן ואמן.

סוף טוב?

כדי להמחיש שאין אנו יודעים מהו טוב ומהו לא טוב, נביא כאן ספור שלא ידוע אם הוא 'מעשה שהיה' או 'מעשה שכמעט היה', אך הלקח העצום נלמד ממנו בכל מצב.

יום אחד הגיע שמוליק הנכד החביב ביותר אל סבו ובפיו בקשה - "סבא, תספר לי ספור שמח!"

"מה זה ספור שמח?" - שאל הסבא.

"ספור שנגמר טוב!" - ענה שמוליק.

"מהיכן אדע אם הספור יגמר טוב" - שאל הסבא את נכדו החביב - "אולי הספור בסוף יתהפך לרע, ושוב פעם לטוב, ושוב לרע."

"איני מבין את כוונתך, סבא!" - אמר שמוליק - "או שהספור טוב או שהוא רע."

"בוא ואספר לך ספור שתבין את כוונתי" - אמר הסבא, והתחיל לספר -

"בכפר קטן חיו בשלוה שלש נפשות בבית כפרי קטן, אלקס זקן הכפר, אשתו מטילדה, והפרה. פרה זו הייתה מקור פרנסתם וכל תייהם.

בלקר אחד התעוררו רק שנים - הפרה מתה - "וי סבא, איזה ספור עצוב" - אמר שמוליק.

"נכון" - אמר הסבא, "אבל בוא ונמשיך - כל אנשי הכפר באו לנחם את אלכס זקן הכפר על אבוד מקור פרנסתו, ולהשתתף בצערו. הם צפו לראות את אלכס הזקן בוכה או לפחות מצטער על אבוד הפרה, אך מה מאד נדהמו לראות את אלכס שמח ומאשר כמו כל יום.

"מה קרה לאלכס הזקן?" - שאל כפרי אחד את חברו - "מדוע הוא שמח?" - "כנראה השתגע מצער!" - לחשש החבר.

אלכס הזקן שמע את הלחישות ופנה אליהם ואמר - "וכי למה שלא אהיה שמח ועליז?"

"כי מתה לה הפרה!" - ענו כולם במקלה.

"ואז מה?" שאל.

"זה דבר נורא ואים, לא יהיה לה ממה להתפרנס, ותגוע ברעב, ו..."

"אני עדין לא יודע אם זה באמת דבר רע" - אמר אלכס הזקן בנחת - "ולכן אני לא מצטער".

חלף יום ועוד יום, ואלכס יושב בביתו ולא יוצא לעבד עם פרתו החביבה.

יום אחד בעודו יושב בביתו, שומע לפתע כרוז מהמלך - 'חק חדש' - הכריז הכרוז - 'כל מי שיש לו בהמות ברשותו חייב לחרש בהן בכל יום כמה שעות לטובת המדינה!'

כל אנשי הכפר שהיו בעלי בהמות הצרכו לחרש בשדות המדינה בעבודה קשה ומפרכת, ואלכס הזקן שלא היתה לו פרה, נשאר בביתו לשמור על הכפר. כמובן שלא היה 'שומר חנם', וקבל תמלוגים נאים מפל אנשי הכפר על שמירתו המסורה.

"וי סבא, איזה ספור טוב" - אמר שמוליק.

"רגע" - אמר הסבא - "עוד לא נגמר הספור".

"יום אחד" - המשיך הסב לומר - "כשנשא אלכס הזקן לשמור על הכפר, הגיעו שוודים לכפר לשדוד. הם חפשו בתחלה בכל הבתים אם יש שם אנשים, ומשמצאו את אלכס הזקן יושב נפחד ורועד, שאלוהו באימים איפה מחביאים אנשי הכפר את כל הכסף?"

"איזה מסכן אלכס הזקן, זה ספור ממש עצוב" - אמר שמוליק.

דֹרֵשׁ טוֹב עַל מוֹעֲדִים וְזִמְנִים

"הספור עוד לא נגמר" - אמר הסבא - "אלכס הזקן הפקח אמר לשוודים: בואו ואראה לכם. והוביל אותם הישר לשדות שאנשי הכפר חרשו תחת פקוחם של שוטרי המלך. כששמעו השוודים לב למלכדת היה כבר מאחר מדי, השוטרים שזוהו את השוודים תפסו אותם ועצרו אותם מיד.

כששמע המלך על תושפיתו ופקוחותו של אלכס הזקן, החליט למנותו ליועצו האישי. בטקס המנוי בקש אלכס הזקן לשאת דברים, ואמר - "אדונים נכבדים, אני מודה היום לאלקים על מיתת הפרה ותקיפת השוודים. שלולי כן לא הייתי מגיע עד הלום".

"נו, כבר הבנת את הרעיון?" - שאל הסב - "אני חושב שכן, ואפשר גם להמשיך את הספור" - אמר שמוליק.

- "נו, בוא נשמע!" אמר הסבא.

עצם שמוליק את עיניו והמשיך לטוות את הספור בחוטי דמיונו, "ואז יום אחד קנאו בו השרים והעלילו עליו עלילה והמלך רצה להרג אותו". - "וי איזה ספור עצוב" - אמר הסבא.

"רגע, עוד לא נגמר הספור, סבא" - אמר שמוליק. "העלילה התבררה כשקרית, והמלך העלה אותו להיות משנה למלך".

"וי, איזה ספור שמח" - אמר הסבא.

"כן, ואפשר להמשיך עוד" - אמר שמוליק ש...

"בוא נעצר כאן" - אמר הסבא. "אני רואה, שמוליק, שהבנת יפה את הרעיון".

בואו נקנה שגם אנו הבנו את הרעיון...

דְּרוֹשׁ הַסֵּפֶד
עַל מָרֵן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן גְּדוֹל דּוֹרְנוֹ
רַבִּי עוֹבְדֵיהָ יוֹסֵף זְצוּקֵלֶלֶה"ה

עִקְבַּתָּא דְּמִשְׁיחָא

בְּגִמְרָא (סוּטָה דָּף מֵט ע"ב) מוּבָא 'בְּעִקְבוֹת מְשִׁיחָא - חֲצָפָא יִסְגָּא, וְיִקָּר יֶאמִיר, הַגִּפֶּן תִּתֵּן פְּרִיָּה וְהֵיִן בִּיקָר, וּמַלְכוּת תִּהְפֹּךְ לְמִיּוֹנוֹת, וְאִין תּוֹכַחַת, בֵּית וְעַד יִהְיֶה לְזֵנוֹת, וְהַגְּלִיל יִחָרֵב, וְהַגְּבֻלן יִשָּׂם, וְאֲנָשֵׁי הַגְּבוּל יִסּוּבּוּ מְעִיר לְעִיר וְלֹא יִחוּנְנוּ, וְחֻכְמוֹת סוֹפְרִים תִּסְרַח, וְיִרְאִי חֻטָּא יִמְאַסוּ, וְהָאֵמֶת תִּהְיֶה נְעֻדְרַת, נְעָרִים פְּנֵי זְקֵנִים יִלְבִּינוּ, זְקֵנִים יַעֲמְדוּ מִפְּנֵי קִטְנִים, בֵּן מְנוּל אָב, בַּת קָמָה בְּאֵמָה, כֻּלָּה בְּחַמְתָּהּ, אִיבֵי אִישׁ אִישׁ אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ, פְּנֵי הַדּוֹר כְּפִנֵי הַכֶּלֶב, הַבֵּן אֵינוֹ מִתְבַּיֵּשׁ מֵאָבִיו, וְעַל מָה יֵשׁ לָנוּ לְהִשְׁעוֹן? עַל אָבִינוּ שְׂבִשְׂמִים'.

מְקַבֵּל לְחַשֵּׁב וּלְפָרֵשׁ שְׁסוּיִם הַמְאָמֵר 'עַל מָה יֵשׁ לָנוּ לְהִשְׁעוֹן? עַל אָבִינוּ שְׂבִשְׂמִים' - הִיא עֲבָדָה שֶׁתִּהְיֶה בְּזִמְנָא 'עִקְבַּתָּא דְּמִשְׁיחָא' שְׂמַחְמַת כָּל הַדְּבָרִים הַנִּזְכָּרִים לְעִיל נְצֻטְרָךְ לְהִשְׁעוֹן עַל אָבִינוּ שְׂבִשְׂמִים.

אֲךָ עֵתָּה לְשִׁמְעַת הַשָּׂדֵה וְהַשֶּׁבֶר, בְּהַסְתַּלְקוֹתוֹ שֶׁל פֶּאָר דּוֹרְנוֹ אֲמִינָא וְלֹא מִסְתַּפִּינָא שְׂמָה שְׂאֲמָרָה הַגְּמָרָא 'עַל מָה יֵשׁ לָנוּ לְהִשְׁעוֹן, עַל אָבִינוּ שְׂבִשְׂמִים' - זֶהוּ עוֹד סִימָן מִסִּימְנֵי עִקְבַּתָּא דְּמִשְׁיחָא, שְׂלֵא יִהְיֶה לָנוּ גְּדוּלֵי הַדּוֹר לְהִשְׁעוֹן עֲלֵיהֶם. שְׁהֵרִי כָּל זִמְנָא שֵׁישׁ אֶת גְּדוּל הַדּוֹר בְּתוֹכְנוֹ אִין אָנוּ מְרַגְּשִׁים בְּ'חֻכְמַת סוֹפְרִים תִּסְרַח', וּבְ'יִרְאִי חֻטָּא יִמְאַסוּ'. גַּם מִשְׁאָר הַגְּזֻרוֹת אִין אָנוּ מְתַרְגְּשִׁים. בְּטוּחִים אָנוּ בְּכַחוֹ שֶׁל זְקוֹן, שְׂיָגוּן עֲלֵינוּ מְכַל רַע.

וְעֵתָּה שְׂנַצְחוּ אֲרָאֵלִים אֶת הַמְּצוּקִים (עֵינֵי כְּתוּבוֹת דָּף קַד ע"א) וְנִשְׁבָּה אַרְוֹן הָאֱלֹקִים, כָּל הַקְּלָלוֹת וְהַסִּימְנִים בְּבַת אַחַת הַתְּעַצְמוֹ וּבְאֹ עֲלֵינוּ. וְעַל פִּי זֶה נִרְאֶה לְפָרֵשׁ אֶת הַקְּשֶׁר בֵּין כָּל מָה שְׂאֲמָרָה הַמְּשֵׁנָה וּלְבִסּוּף סִימָה 'אִין לָנוּ עַל מִי לְהִשְׁעוֹן אֲלֵא עַל אָבִינוּ שְׂבִשְׂמִים', שְׂמֵאֲחַר שְׂפָרְשְׁנוּ שְׂבִדְבָר זֶה נִתְבַּשְׂרְנוּ עַל פְּטִירַת גְּדוּל הַדּוֹר וְשְׂלֵא יִהְיֶה עַל מִי לְהִשְׁעוֹן, יֵשׁ לוֹמֵר שְׂבַעֲבוּר כָּל הַצְּרוֹת שֶׁל הַדּוֹר 'שְׂחֻכְמַת

סופרים תסרוח ויראי חטא ומאסו, יהיה צער כל כך גדול לגדול הדור ויפטר מן העולם.

חסרון גדול הדור

ספר אחד מגדולי הרבנים שהגיע לנחם בשבעה, שכשהתחילה גזרת הגיוס אמר לו מרן הראשון לציון זצ"ל - "איני יודע אם אצליח לעמד בצער הזה", וכשראש הממשלה בא לנחם את מרן זצ"ל על פטירת בנו הגאון רבי יעקב יוסף זצ"ל, אמר לו - "האמן לי, הצער על גזרת גיוס בחורי הישיבות כואב לי יותר מפטירת בני..."

ועל פי זה נראה לפרש מה שאמרו בגמרא (סנהדרין דף צח ע"ב) 'אמר עלא: ייתי ולא אחמינה, וכן אמר רבה: ייתי ולא אחמינה' (פרוש שיבא המשיח אך לא אהיה באותה תקופה), ולכאורה מה בא רבה להוסיף על דברי עלא שאמר כמהו, הלא אין זה ענין של הלכה שיש בו יחיד ורבים וכדומה, ולמה אמר כן? ונראה לפרש בזה, שכבר היה תלמידם של שני גדולי הדור ר' יהודה בבבל [עיי' בסדה"ד ח"ב ערך רבה, והוא ר' יהודה בר יחזקאל שהיה ראש בנהרדעא ופומפדיתא עיי' בסדה"ד ח"ב ערך ר' יהודה] ור' יוחנן בארץ ישראל (עיי' בתוס' עירובין דף כב ע"ב ד"ה קרקפנא ובסדה"ד ח"ב ערך רבה). ושניהם נפטרו בחייו. והוא הכיר את החסרון הגדול של גדולי הדור שנפטרים, ומאחר שהמשנה אמרה שבדור עקבתא דמשיחא אחד מסימניו יהיה שיש לנו להשען רק על אבינו שבשמים, ומשמע שלא יהיו גדולי הדור לסמך עליהם ולהשען עליהם, על זה אמר רבה שלא חפץ להיות באותו הדור מחמת שידע בכאב הנורא ובחסרון הגדול של גדולי הדור.

יהי רצון שבמהרה בימינו תושע יהודה וישראל ישכן לבטח, ונזכה שוב לחזות בזיו פניו המאירים במהרה בימינו אמן.

ספר דורש טוב

דרושים על מועדים וזמנים

הודפס לראשונה בשנת תשנ"ד לפ"ק
ועכשיו יוצא במהדורה שלישית ומנוקדת ע"י
אדגון "בעזרת השם" שנת תשפ"ב לפ"ק
מאת הצב"י אפרים כחלון ס"ט

להורדת ספרי
הרב אפרים כחלון שליט"א סרוק:

<https://www.beezrathashem.org/ebooks>

BEZRAT HASHEM INC.

www.BeEzratHaShem.org

כל הזכויות שמורות לארגון "בעזרת השם"

יצירת קשר עם הרב אפרים כחלון: 054-8447655

RabbiEfraim@BeEzratHaShem.org

דברי פתיחה

"הפעם אודה את ה'" (בראשית כט, לה) על שזכה אותי ברחמי הרבים לכתב ולהוציא את הספר השלישי בסדרת 'דורש טוב' העוסק בדרושים על עניני סיום מסכת והחוט המשלש לא במהרה ינתק.

השבח לבורא עולם ובדורנו אפשר דרא ורבים וטובים קבעו את מושבם בבית המדרש, 'אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכון את לבו לשמים' (עיין מנחות דף קי ע"א). גם מעגל לומדי ה'דף היומי' מתרחב מיום ליום, ועקר העקרים והיסוד של למוד התורה הוא התלמוד בבלי, מסתים פעם אחר פעם.

לא פעם אפשר לנצל את סעודת סיום המסכת לומר דברי חזק ולקרוב את הצבור ללמוד תורה. ברעיון או בספור יכול האדם לנטע רצון עז בלב השומע ולקרבו ולחברו אל עולמה של תורה.

בשביל הזדמנויות כאלה נועד ספר זה. כך יוכל כל מסים או כל אחד שהזמן לדרש בסעודת סיום מסכת לומר רעיון קצר המתאים ומחזק והנלמד מסופה של אותה מסכת.

דרוש על סיום מסכת היה נקרא במשך שנים רבות בעם היהודי כדרוש 'הדרן' – מלשון הדר, שעל ידי דרוש זה מתהדרת המסכת בעיני השומעים המתפעלים מהדברים. ואכן, פחו של דרשן, וכן פחה של דרשה, הוא עצום ורב, וזאת כשיודע האדם כיצד לומר, ומה לומר, וברוח שפתיו יכול להפך אויבים – לאוהבים, מתנגדים – לתומכים, ורשעים – לבעלי תשובה. דגמא לכך הובאה בספר רבי מאיר אומר (עמוד 8) על מעשה שארע עם הנאון רבי מאיר שפירא מלובלין – מיסד הדרף היומי.

טרם נתקבל רבי מאיר לרב ואב בית דין בעירה הגליציאית הקטנה, וזו לו הפתנה הראשונה ברבנות, יצא שמו לפניו כאיש – אשכולות ועלוי נפלא.

עם כל זה היו כאלו שהתנגדו לכהנתו. ברם אחרי ששמעו את הדרשה הראשונה שנשא בבית הכנסת, הסכימו תכף ומיד לקבלו לרב עליהם.

פתח רבי מאיר ודרש באזנם רמן למארע זה:

מצינו במגלת אסתר כשמרדכי היהודי היה "גדול ליהודים" (אסתר י, ג), היה רצוי רק "לרב אחיר" – כיון שנעשה "דרש טוב לעמו" או אז הוא גם "דובר שלום לכל זרעו".

דורש טוב על סיומי מסכתות הש"ס

הי רצון שיהיו הדברים ערבים ומקבלים על לב שומעיהם ותרבה הדעת ולמוד הש"ס בקרב עם ישראל ובמיוחד בקרב בחורי ישראל.

ואמנם סיום הש"ס לבחור צעיר "לא בשמים היא" (דברים ל, יב), וכבר ספר הגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל (הובא בספר שאל אביך ויגדך ה"א עמוד קלז) שב"מי ה'חפץ חיים' שדכו בחור אחד שהתפרסם שגמר את הש"ס בגיל ארבע – עשרה. דבר זה היה חדוש גדול, והתפעלות הורי הכלה מהבחור הובילה להתחייבות של סך גדוניה מיחד.

לימים התברר שהבחור סים את הש"ס לא בגיל ארבע – עשרה, אלא שנה אחר כך בגיל חמש – עשרה. הורי הכלה התאכזבו ורצו לבטל את השדוך, שכן – "בחור בגיל חמש – עשרה שגומר ש"ס אין זו גדלות מיחדתו".

וכבר אמר הרב פינקוס זצ"ל באחת מדרשותיו (הובא בספר שאיפות עמוד לה) שגם היום יש בחורים שמסיימים את הש"ס בגיל ארבע – עשרה ובגיל חמש – עשרה, אך הם מסיימים ש"ס של עתוננים, של חדשות ושטטיות אחרות, שעל זה הם מבזבזים את זמנם, ועל כן אינם מספיקים לגמר את הש"ס האמתי בגיל שכזה.

ובדורנו, שרבו הפתויים עד מאד והיצר הרע אורב בכל פנה, אין דבר ששומר ומגן מהיצר הרע חוץ מלמוד התורה, וכמו שאמרו חז"ל (קידושין דף ל ע"ב) 'תנא דבי רבי ישמעאל: בני, אם פגע בך מגול זה משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא נמוח, ואם ברזל הוא מתפוצץ'. וזוהי הסגולה הבדוקה והמועילה ביותר לסלק מהאדם את כל הנסיונות. צא ולמד ממה שהביא בספר תנא דבי אליהו זוטא (איש שלום פרשה טז. וכן הובא באבות דר"נ פ"ו) 'אמר ר' שמעון בן יוחאי: כל הנותן דברי תורה על לבו מעבירין ממנו הרהורי עברה, הרהורי חרב, הרהורי מלכות, הרהורי שטות, הרהורי יצר הרע, הרהורי זנות, הרהורי אשה רעה, הרהורי עבודה זרה, הרהורי על בשר ודם, הרהורי דברים בטלים'. נמצא שהשקיעות בלמוד התורה היא הפתרון לכל הרהורים הרעים, הצרות והבעיות.

זכנו ה' לעשות רצונו כרצונו ולעבדו בלבב שלם כל הימים בעמל התורה האמתי, ולזכות להאדיר את כבודה של התורה בכל העולם אמן.

הכותב וחותם לכבודה של תורה חדש מר חשון שנת "כי כן יברך גבר ירא יהוה" (תהילים קכח, ד) לפ"ק.

הצב"י אפרים כחלון ס"ט.

דרוש 'הדרן' למסכת ברכות

הזכיה לברכה

מסכת ברכות כשמה כן היא, רבה ככלה עוסקת בדיני ברכות והמסתעף מהם. אך על פי הדרש יראה לפרש שמסכת זו משפעת בברכות משמים שכל אחד רוצה לזכות בהן.

לא פעם אדם עמל לזכות לברכה של צדיק או לעשות סגלה נדירה שנמצאה בכתבי קדמונים, רק כדי לזכות לשפע גדול ושיפתחו לו שערי שמים שיתקיימו משאלותיו ורצונותיו.

והנה עקר הברכה של האדם נובעת משמירת תורה ומצות, שאז הקב"ה משפיע עליו שפע גדול שעושה רצונו, ואפילו אם הקב"ה גוזר גזרה יכול לבטלה, וכמו שאמרו חז"ל (מועד קטן דף טז ע"ב, ותנא דבי אליהו רבא פרק ב) 'צדיק מושל ביראת אלקים, שהקב"ה גוזר גזרה והוא מבטלה'.

ולזה ירמזו המלים הראשונות במסכת ברכות, שפותחת ב'מאימתי קורין את שמע', והינו שההתחלה והיסוד לכל הברכות כֵּלֵן היא הקפדת המצות כתיקון, שעל ידי זה יזכה האדם בשפע אלקי בזה ובבא ובכל טוב.

ברכת השלום

וידוע מה שאמרו חז"ל (עיין עוקצין פ"ג מ"ב) 'לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא שלום, שנאמר "ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום"' (תהילים כט, יא), והינו שאין ברכה גדולה יותר מהשלום, שכשיש שלום בעולם יש הכל, שכל הברכות כלולות בה.

וברכה זו של השלום נתנה ביד תלמידי החכמים, וכמו שמובא בסוף המסכת 'תלמידי חכמים מרבין שלום בעולם' שבזכותם ובזכות למוד תורתם מתרבה השלום בעולם, וממילא יש שפע גדול בכל העולם.

נמצא שעקר הברכה היא רק על ידי עשיית המצות ודבקות בתורה ובחכמים.

ובזה יש לרמז מה שאנו אומרים בברכת 'שים שלום' - 'שים שלום טובה וברכה חיים חן וחסד ורחמים', שמאחר שתלמידיו חכמים מרבים שלום בעולם, ובודאי מקימים דברי התנא שאמר (אבות פ"א מ"ב) 'הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום', ראוי שיקרא שמם 'שלום', שכל מהותם היא 'שלום'. ועל זה הדבר אנו מתפללים ואומרים 'שים שלום' - הינו שישים הקב"ה בינינו תלמידיו חכמים העוסקים בתורה שהיא מקור הברכה, ובזה נזכה ליחיים חן וחסד ורחמים עלינו ועל כל ישראל עמך.

טפל ועקר

ועל דרך זה יש לבאר מה שמובא בגמרא (ברכות דף ט ע"ב) 'כל הסומך גאלה לתפלה לא נזוק כל אותו היום, והסומך בערבית הרי הוא בן העולם הבא'. ומספרת הגמרא על רבי ברונא שפעם אחת סמך גאלה לתפלה ושמח כל היום שמחה גדולה. ומקשה הגמרא איך יתכן שרבי ברונא סמך גאלה לתפלה, הרי אמר רבי יוחנן שצריך קדם התפלה לומר פסוק "ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך" (תהילים נא, יז) ופסוק זה מפסיק בסמיכות הגאלה לתחלת התפלה?! ועין שם מה שתרצה הגמרא. ולכאורה יקשה מה הקשיא, הרי אפשר לומר בפשטות שרבי ברונא לא אמר פסוק זה, כדי לסמך גאלה לתפלה ולזכות להבטחה הגדולה שלא ינזק כל אותו היום ושהוא בן העולם הבא. וכי לא כדאי לעבר על דברי רבי יוחנן כדי 'לזכות' בדברים אלו?

ועל פי מה שהתבאר מובן הדבר היטב, שכל הענינים הסגליים שבועולם לא ישוו לעקר קיום התורה ועסק המצות, ואפלו לא לדבר אחד שאמרו חכמים. ועל כן לא יתכן שרבי ברונא תפס את הטפל והזניח את העקר... [בענין הצרך להקפיד בברכה כתקנה, עין בדרוש למסכת מעילה].

דרוש 'הדרן' למסכת שבת

השקיעות בלמוד

מסכת זו (שבת), מסימת בדיני מדידה בשבת, ובמעשה על 'עלא דאקלע לבי ריש גלותא, חזיה לרבה בר רב הונא דיתיב באונא דמיא וקא משח לה. אמר לה: אימר דאמרי רבנן מדידה דמצוה, דלאו מצוה מי אמור? אמר לה: מתעסק בעלמא אנא!'

וברש"י פרש מתעסק - שלא לצורך, אלא לאיעסוקי בעלמא. ויש לעין מפני מה עסק רבה בר רב הונא במדידה זו בהיותו 'באונא דמיא'?

ועלה במחשבה לפני לפרש, על פי מה שמספר על אחיו של רבי חיים מוואלוז'ין זצ"ל, הוא הגאון המפלא רבי זלמן מוואלוז'ין זצ"ל, שעסקו בתורה ויגיעתו בה היו לשם דבר גם בדורו שהיה מלא בחכמים וגדולים בתורה. ומחמת היותו שקוע כל הזמן בעסק התורה וכדרך של תלמידי חכמים (עיין סוטה דף כא ע"א תוד"ה זה), בהיותו הולך אל בית המרחץ היה מביא עמו מטפחות צבעוניות פרחוניות שונות ומשונות. כששאלוהו לפשר 'מנהג' זה, ענה ואמר - "כיון שבהיותי בבית המרחץ אסור לי להרהר בלמוד, ומחשבותי המרגלות בהרהורי תורה עולות גם שם, מכרח אני להעסיק את מחשבותי שלא אהרהר בדברי תורה, ועל כן לוקח אני מטפחות צבעוניות עמי להעסיק את מחשבותי, ולספור כמה פרחים יש מן הצבע האדם וכמה מן הצבע הפחל וכן על זה הדרך!'

ועל פי זה נראה היה לומר שכן היתה דרכו של רבה בר רב הונא, שכשהיה 'באונא דמיא ופרושה בגיגית מלאה מים - והינו שהתרחץ שם - וחפץ היה להסיח את דעתו מלהרהר בדברי תורה, על כן התעסק במדידה.

ובלכתך בדרך זו יהא ניחא מה שכתב רש"י 'באונא - בגיגית מלאה מים', ולכאורה מפני מה פרש שהיתה מלאה מים? ואלו לא היתה מלאה מים שמה היה משתנה?

דֹרֵשׁ טוֹב עַל סִיּוּמֵי מַסְכְּתוֹת הַש"ס

וּלְפִי דְרָכָנוּ מְבֹאֵר, שְׁלֹכְךָ פֶּרֶשׁ רַש"י שֶׁהִיְתָה הַגִּיגִית מְלֵאָה מִיָּם, לְהוֹרוֹת שֶׁהַתְּרַחֵץ בְּגִיגִית זֹו וְנֶאֱסָר בְּהִרְהוּרֵי לְמוֹד הַתּוֹרָה, וְעַל כֵּן הִתְעַסַּק בְּמִדְיָדָה, לְהַסִּיחַ אֶת הַדְּעִת מְדַבְרֵי תּוֹרָה.

וּמִכָּאֵן יֵשׁ לָנוּ לְלַמֵּד גְּדֹל הַשְּׁקִיעוֹת שֶׁהִיָּה לְרַבּוֹתֵינוּ בְּלִמּוֹד הַתּוֹרָה, שֶׁהַתּוֹרָה הִיְתָה חֲקוּקָה בְּמַחְסָם, וְאֵלוּ לֹא הָיוּ טוֹרְחִים 'לְעַקֵּר' אֶת מַחְשַׁבַּת הַלְמוּד, הָיוּ עַל כֵּרַחֵם מְהִרְהִירִים בְּדַבְרֵי תּוֹרָה גַּם בְּהִיּוֹתָם בְּבֵית הַמְּרַחֵץ.

וּמִסְפָּר עַל הַמַּהְרִ"ל דִּיסקִין זַצ"ל - שֶׁלְאַחַר שֶׁהֶעֱלִילוּ עָלָיו עֲלִילָה שְׁפֹלָה וְאַסְרוּהוּ בְּבֵית הַסֵּהֶר, הִתְאַמָּץ בְּכָל כַּחוֹ שֶׁלֹּא לְהִרְדֹּם, וְזֹאת מִחֲמַת שְׁמִקוּם בֵּית הַסֵּהֶר הָיָה מְקוּם מְטֻנָּף, וְחֻשֵׁשׁ שָׁאֵם יָרַם בּוֹדְאֵי יְהִרְהֵר בְּלִמּוֹד בְּשִׁנְתּוֹ, וְהִרְהוּרוֹ בְּלִמּוֹד בְּמִקוּם כְּזֶה אֲסוּר!

סִפֵּר תְּלַמִּידוֹ שֶׁהִגִּיעַ לְבַקְרוֹ בְּבֵית הַסֵּהֶר - 'כִּשְׂרָאֵיתִי אֶת מוֹרֵי וְרַבֵּי בְּבֵית הַסֵּהֶר יַחַד עִם פּוֹשְׁעִים וְרוֹצְחִים גּוֹיִם, הַזְּדַעְזַעְתִּי. אֵךְ יוֹתֵר הַזְּדַעְזַעְתִּי מֵעֵינָיו הָאֲדָמוֹת שֶׁל הָרֵב, שֶׁהֶאֱדִימוּ מַחְסֵר שָׁנָה. הַזְּדַרְזֹתִי לְפַעַל אֲצֹל הַרְשִׁיאוֹת עַד שֶׁהוֹצִיאוּ אֶת הָרֵב לְחֹדֶר נָקִי, וְשׁוֹב הָיָה יְכוֹל לָנוּם בְּשִׁלּוּהוֹ כְּשֶׁבְּרָאשׁוֹ עוֹלוֹת מַחְשַׁבוֹת שֶׁל דְּבַרֵי תּוֹרָה'.

24 שְׁעוֹת

וְכַמָּה מֵתָאִים רַעֲיוֹן זֶה הַמְרָאָה עַל שְׁקִיעוֹת בְּתוֹרָה וְהַעֲמַל בָּהּ, הַמְתַּבְּאֵר מִתּוֹךְ סִיּוּם מַסְכְּת זֹו (שַׁבָּת), שֶׁהָרֵי מוּבָא בְּשֵׁם הָאֲדָמוּרִי מַגּוּר זַצ"ל שֶׁלֹּא לְחַנֵּם חֲבָרוֹ חֲכָמֵינוּ אֶת מַסְכְּת שַׁבָּת בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבַּעַת פְּרָקִים, שֶׁעָשׂוּ כֵּן כְּנֶגֶד עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שְׁעוֹת שִׁישׁ בְּשַׁבָּת, לְלַמְדָנוּ שֶׁבְּכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת יֵשׁ לִסִּים מַסְכְּת זֹו!!!

דרוש 'הדרן' למסכת ערובין

במחשבה תחלה

מסכת זו מסיימת בדין 'מי שהחשיך חוץ לתחום אפלו אמה אחת לא יכנס'. מלבד הדין הפשוט, נראה עוד שיש ללמד מדין זה רעיון מוסרי על כל צעד ושעל בחיים.

נתאר לעצמנו, אדם יוצא מעירו בערב שבת ולא שער שייכול להכנס לעיר הסמוכה קדם כניסת השבת, וחסר מחשבה זו גרם לו שיאפלו אמה אחת לא יכנס, ויצטרך לשבת את שבתו בין עצי היער וחיות השדה.

וזהו בכלל המשפט שאמרו רבותינו (ומובא בפיוט לכה דודי) 'סוף מעשה במחשבה תחלה' - שבכל מעשה יש לו לאדם להיות מחשב ולראות מה יצא מכל דבר ודבר ועל פי זה לנהג.

וכבר אמרו חז"ל (תמיד דף לב ע"א) 'איזהו חכם הרואה את הנולד' - שראית הנולד, וחשוב כל דבר מראשיתו, אות הוא על חכמה. ומצאנו סעד וסמך לזה במה שאמרו חז"ל (שבת דף עה ע"א) "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים" (דברים ד, ו), איזו חכמה ובינה שהיא לעיני העמים? הוי אומר זה חשוב תקופות! הרי שחשוב דבר מראשיתו נקרא חכמה.

ודבר זה כלל שלמה המלך בחכמתו באמרו, "חכם ירא וסר מרע וכסיל מתעבר ובוטח" (משלי יד, טז), שהחכם הרואה את הנולד, יודע את תכלית החטא שסופו של החוטא לענש, ועל כן נזהר מלחטא וסר מרע. לא כן הכסיל שאינו רואה את הנולד, הרי הוא מתעבר ובוטח, ולא חושש ממה שעתיד לבוא עליו מחמת מעשיו.

והמתבונן יראה שכל דיני ערוב רומזים לרעיון זה, שהרי מי שירצה להתקין ערוב בשבת לא יוכל, שצריך לקנות שביתה מערב שבת במקום אחר, ואם לא יהיה חכם הרואה את הנולד לתכנן מעשיו בערב שבת, לא תועיל לו ההכנה בשבת. וכאמרו (עבודה זרה דף ג ע"א) 'מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, ומי

שלא טרח בערב שבת מהיכן לאכל בשבת?! ועוד אמרו (אבות פ"ד מט"ז) 'התקן עצמך בפרוזדור, כדי שתכנס לטרקלין!', עצה טובה זו שלמדונו חז"ל טומנת בחבה רעיון זה.

דעת ותשובה

ועל פי זה יתבאר מפני מה הקדמה 'ברכת הדעת' ל'ברכת התשובה', שלכאורה מן הדין היה שקדם לכל יש לאדם לבקש על התשובה שיזכה להתנקות מחטאיו כמה שיותר מהר, ורק לאחר מכן לבקש על הדעת, ומפני מה קדם כל מבקש את הדעת?

ולפי המתבאר מישיב הדבר, שכיון שבכלל בקשת החכמה היא שיראה האדם את הנולד, נכלל בזה גם הענין של התשובה, שהרי חלק מדרכי התשובה הוא שיעזב רשע דרכו, ולא ימשיך ללכת עוד בדרך זו שהלך בה. וכן כתב הרמב"ם בידו החזקה (הלכות תשובה פרק ב הלכה ב- ג), 'ומה היא התשובה? שיעזב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמר בלבו שלא יעשהו עוד, שנאמר "יעזב רשע דרכו" (ישעיה נה, ז). וכל המתודה בדברים ולא גמר בלבו לעזב הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו, שאין הטבילה מועלת לו עד שישליך השרץ, וכן הוא אומר "ומודה ועזב ירחם" (משלי כח, ג). ואלו לא תהיה החכמה שוכנת בלבו של אדם, מאן מפיס שלא יכשל שוב, הלא "ככלב שב על קאו כסיל שב על אולתו" (משלי כו, יא), ועל כן קדם מבקשים על החכמה שנזכה להיות בגדר 'חכם הרואה את הנולד' - ואז בנקל נוכל להתגבר על יצר הרע ולא להכשל בחטאים, שנודע את הסוף המגיע מהם.

יזכנו ה' להיות בגדר 'חכם הרואה את הנולד'.

דרוש 'הדרן' למסכת פסחים

גס הבכורים

מסכת זו (פסחים), מסיימת בענייני פדיון הבן. ויש לעין מפני מה נקטו מסדרי התלמוד דוקא בסיום מסכת פסחים ענינים אלו?

ועלה במחשבה לפני לבאר, על פי מה שיש לעין מפני מה נקרא 'חג הפסח' דוקא על שם הנס שפסח הקב"ה על בתי היהודים במצרים, הלא היו עוד גסים שנעשו שיש לעשות להם זכר, כעשר מכות מצרים, וכעצם היציאה ממצרים שהיתה מלאה בכשופים שלא יוכלו לצאת ממצרים (עיי' מדרש רבה פרשה כ' פסקה ט), ומפני מה לא נקרא חג זה אלא בשמו 'פסח'?

והנראה לבאר בזה, שבנס זה שפסח הקב"ה על בתי היהודים ולא נהרגו בכורי היהודים, הראה הקב"ה את מיחדות בכורי ישראל על שאר בכורי מצרים. שבעוד שהיו נוהגים עובדי האלילים לזבח את בכוריהם לאליהם אשר לא יושיעום, וככתוב "פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו אזנים להם ולא ישמעו אף להם ולא יריחון ידיהם ולא ימישון רגליהם ולא יהלכו לא יגו בגרונם. כמוהם יהיו עשיהם כל אשר בטח בהם" (תהילים קטו, ה- ח), הראה הקב"ה שאין דרכו כן, שלא רק שאינו רוצה בזבחת הבכורים, אלא אדרבה הוא זה שהציל את הבכורים!

ועל זה העידה התורה באמרה, "כי לי כל בכור ביום הכתי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל בכור בישראל מאדם עד בהמה לי יהיו אני ה'" (במדבר ג, יג).

והינו שהקדיש הקב"ה את הבכורים בהצלתם, וזאת כדי לקיים את התכלית שלשמה נועדו הבכורים, והיא שיעבדו עבודת הקדש.

ומעתה יבאר, מסכת זו העוסקת בענייני הפסח, ואף שמה 'פסחים' נקרא על שם חג זה כשמו 'חג הפסח', מן הדין הנה שתסים בענייני בכורים ובפרטי מצות פדיון הבן, אשר נצטוינו בתורה לפדות את הבכורים (שוב ראיתי שכן כתב לפרש הגאון רבי יוסף חיים זצ"ל בספרו בן יהוידע כאן).

סוד זה רצו חז"ל להזכירנו, שאין מה לדמות בין הקב"ה לשאר אלהים. שכל רצון הקב"ה הוא להיטיב עם ברואיו ולא יחפץ במות המת (עיין יחזקאל יח, לב).

אנקלוס והחילים

וכשנדקדק נראה שטענה זו כלולה בדברי אנקלוס הגר לחילי הקיסר, כמובא בגמרא (עבודה זרה דף יא ע"א), שלאחר ששלח הקיסר קבוצת חילים והוכיח להם את אמתות התורה וגירם, צוה על חיליו שלא ידברו עמו כלל מעניני אמונה ודת. וכשהגיעו אליו אמר להם - אומר לכם משהו 'מעניני דעלמא', פתח ואמר - "דרך העולם שהחיל הקטן משרת את הגדול, והגדול את מי שמעליו, והגדול שבכלם לא משרת אף אחד. והנה הקב"ה לא עשה כן, אלא האיר ושמש לפני עם ישראל, וככתוב 'והי' הלה לפניהם יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם ולילה'" (שמות יג, כא), שמעו כן והתגירו.

שלח הקיסר כת של חילים שלישית וצוה עליהם: אל תדברו אתו כלל! כשהגיעו אליו ותפסוהו, הלה אנקלוס הגר עמם. כשיצא משם הניח ידיו על המזוזה, ושאל את החילים: מה זה? משלא ידעו להשיב, פתח ואמר - "מנהגו של עולם, מלה בשר ודם יושב מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ, ואלו הקדוש ברוך הוא עבדיו מבפנים והוא משמרן מבחוץ, שנאמר 'ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם'" (תהילים קכא, ח). שעור קצר זה הספיק לחילים אלו וגם הם התגירו.

ויותר לא שלח הקיסר חילים להביאו.

ולכאורה יש לעיין ממה התפעלו חילים אלו, עד כדי כך שטענות פשוטות אלו הצליחו לשנות את כל אורחות חייהם והתגירו?

ולפי המתבאר יש לבאר, שהפירו אותם חילים את סוגי האלהים שגובים תשלום יקר על האמונה בהם, וכל שכן שלא שיך שהאליל ישמש אותם, שהרי 'אל' הוא! אך משהפיר להם אנקלוס את הקב"ה, שלמרות ש'כחו וגבורתו מלא עולם' משמש לפני עם ישראל, וכאב את בן ירצה (עיין משלי ג, יב), חשקו באלוה' כזה והתגירו.

דרוש 'הדרן' למסכת ראש השנה

ההשתדלות לברכה

בסיום מסכת זו (ראש השנה), מובאת מימרא העוסקת בעניני ברכת כהנים, וכך מבאר בגמרא: 'תני אבא ברה דרב בנימין בר חיאי, עם שאחורי כהנים אינן בכלל ברכה!' וברש"י פרש, שהטעם הוא 'שכיון שהיו יכולים לבא לפני הכהנים ויפנו הכהנים אליהם ויברכום, והם לא באו - אינן בכלל ברכה'. וכן נפסק להלכה (יין ברמב"ם הלכות נשיאת כפים פט"ו ה"ח ובטור ובשולחן ערוך או"ח סימן קכח ע"ף כד).

והמתבונן יראה שבדברים אלו טמון יסוד גדול ועצום, וכמו שיבאר להלן.

הנה כל אדם רוצה שתמיד ישרו במעונו כל הברכות הכתובות בתורה, אך כשנשאלהו מה הוא מוכן לעשות בשביל לזכות בברכות שמים הללו, נגלה שהוא לא מוכן לעשות הרבה אם בכלל! וכשהתורה נותנת ברכה היא מציבה לפני כן תנאי של "אם בחקתי תלכו" (ויקרא כו, ג). אין בתורה משג של ברכות חנם, אלא כל אדם מתברך כפי מעשיו ומעשי' יקרבו' ומעשי' ירחקו, מברכת שמים.

רעיון זה טמון בדין חז"ל הנזכר, שיעם שאחורי כהנים אינן בכלל ברכה! והטעם, שכיון שיכלו לעשות איזו שהיא השתדלות לקבלת הברכה ולא עשו, הם לא ראויים לקבל ברכה זו.

ולכשתמצי לומר, כל זה כלול בדברי חז"ל שאמרו במדרש (שיר השירים רבה פרשה ה, פסקה ג) 'אמר הקב"ה: בני, עשו לי נקב כחדה של מחט, ואני אעשהו גדול כפתחו של אולם!'. והינו שכדי לזכות בפתיחת שערי שמים כפתחו של אולם, יש לפני כן לעשות השתדלות קטנה שהיא נקראת פתחו של מחט.

וכאשר האדם לא עושה השתדלות כזו, נראה שאין הוא חפץ בברכה. ומעתה כמה תביעה משמים תהיה על אדם זה שבנגל יכול לזכות לכל ברכות התורה

כְּשִׁילֶךָ בְּחֻקֹתֶיהָ, וְלֹא עוֹשֶׂה הַשְּׁתַדְּלוֹת מוֹעֵטָה זֶה לְזָכוֹת בְּהֵן?!

יִזְכְּנוּ הַקַּב"ה לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ כְּרְצוֹנוֹ אָמֵן.

דרוש 'הדרן' למסכת יומא

כח המזוג

במעמד חגיגי לציון סיום מסכת יומא, פתח רבי מאיר שפירא מלובלין, מחולל הרעיון של דף היומי, ודבר במעלת המזוג של הגדול והקטן. וכך אמר -

'הגמרא (יומא דף נו ע"ב) דורשת על הפסוק "ולקח מדם הפר ומדם השעיר ונתן על קרנות המזבח" (ויקרא טז, יח), שיש לערב את שני מיני הדמים, ורק אחרי שערכו יש להזות מן הדם על הכפרת. בזה רצתה התורה ללמדנו שהגדול חיב להתמזג עם הקטן ולהטמע בקרבו, אסור לו לעמד מרחוק ולשמר על הסתייגות. רק בכח המזוג באה הכפרה והמחילה על החטאי'.

ברעיון זה השתמש הרב מלובלין, כדי לחזק את הנפשות הפועלות, רבני הקהלות די בכל אתר ואתר, לפעל למען עם ישראל בכל הכח, ולא לעמד מנגד ולשקע בלמוד התורה כשאש של כפירה ופריצות משתוללת בחוץ. ואם על דורו דרש כך, מה נאמר על דורנו היתום? כמה מתייבות יש לכל אחד ואחד שיש בכחו להציל אפלו אחד מעם ישראל מלפל לרשתות היצר הרע הטומנם בכל מקום, או לשקע ביון המצולה של תאוות העולם הזה...

חייך קודמים

אמנם על פי רעיונו, יש להמשיך ולומר שאף על פי שהתמזג דם הפר עם דם השעיר, מכל מקום נשאר שמו וחשיבותו עליו (עיין חולין דף צח ע"ב). ללמדנו שגם כשהולך האדם ומוסר נפשו בשביל כלל ישראל ומתמזג ויורד אל העם, עם כל זה צריך לשמר על עצמו שלא יתערב ויתבטל.

ומספר על עשיר מפלג שחפש חתן לבתו. מוכן היה להתחייב לכל טוב, העקר שישב וילמד החתן מבקר עד ערב. ובתנאי נוסף, שלא יסתובב בין אנשי העיר שבה גר, שהיו כופרים בתורה ומתלוצצים מכל דבר שבקדשה.

עד מהרה נשמע קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה, ובגני הזוג נשאוב רבב פאר והדר.

לאחר שבעת ימי המשטה, הזמן החתן אחר כבוד לספריתו הגדולה של חמיו העשיר, שהבהיר לו שכאן יהיה מקום משכנו בשנים הבאות. "כל מה שתצטרך תבקש מהמשרת העומד לרשותך בכל עת, העקר שלא תצא להתרועע עם אנשי העיר" - סיים העשיר והלך לעסקיו.

אך אדם הוא אדם, כמה זמן יכול הוא להיות בחדר לבד? עברו חדשים מספר, והחתן דגן התחיל לחפש לו חברים...

בתחלה נצפה רק אומר שלום לכמה מאנשי העיר, אחר כך שמדבר עמיהם, ועד מהרה נראה הולך לבקרים בביתם.

חמיו העשיר שידע והכיר את כחם ההרסני של אנשי עירו, נסה לדבר עם חתנו הטרי שיש חשש שיתקלקל מהם, אך החתן בטוח שאדרבה, יש בכחו להשיבם בתשובה, ועל כן מתחבר אליהם לקרבם אל התורה.

כשראה חמיו שלא עזרו הדבורים, החליט להמחיש לחתנו את הדבר...

בשעת בקר מקדמת נכנס לבקרו ושאלו - "אמש קנינו בשר כשר מהאטליז לבשלנו להיום לארוחת הצהרים. כשהעמדנו את הסיר על האש נכנסה המשרתת הנכרית וזרקה גם כן חתיכה קטנה של בשר לא כשר שהביאה מביתה, לסיר כדי שתתבשל יחד עם החתיכות. כמוכן שמיד הוצאנו את החתיכה, אך עתה השאלה האם הבשר שלנו שנשאב בסיר כשר?"

"פשוט הדבר" נענה החתן, "הדבר תלוי, אם יש פי ששים בשר כשר כנגד חתיכת הבשר הלא כשר, הבשר כשר למהדרין, אך אם אין פי ששים כנגדו, הבשר אסור".

הביאו את הסיר עם חתיכת הבשר ובדקו, ונמצא שאין פי ששים כנגד אותה החתיכה. השליכו אפוא את הבשר והסתפקו במיני ירקות בארוחת הצהרים.

הודה החותן ונפרד ממנו בלבביות.

למחרת שוב הגיע לבקרו, וכשבת שחוק על פניו אמר לו, "היום יהיה לנו בשר בשפע בארוחת הצהרים, פצוי על יום האתמול שהצרכנו להשליך את הבשר".

"מהיכן קניית כמות גדולה כל כך של בשר?" - התענין החתן.

”מאַחַת הַחַנּוּיּוֹת בְּרַבֵּעַ הַנוֹצְרִי” - עֵנָה הַחוּתָן.

”מָה? הֲנֶךָ רוֹצֵה לְהַאֲכִילֵנִי נְבִלוֹת וּטְרָפוֹת?! מִמֵּתִי קוֹנִים בְּשָׂר מַגּוּיִם?” -
הַזִּדְעָק הַחַתָּן.

”הֲרָגַע, וְתִשְׁמַע! כִּיּוֹם קִנִּיתִי חַתִּיכַת בְּשָׂר גְּדוּלָה מֵהָאֲטָלִיז הַכָּשֶׁר. כְּשֶׁנִּכְנַסְתִּי
לְרַבֵּעַ הַנוֹצְרִי וְעַבְרָתִי לִיד חֲבוֹת הַבְּשָׂר, נִפְלָה חַתִּיכַת הַבְּשָׂר הַגְּדוּלָה לְתוֹךְ יוֹרֵת
הַדוּד הָרוֹתַח שֶׁל מוֹכֵר הַבְּשָׂר. שְׁעָרְתִּי בְּמָקוֹם שָׂאִין פִּי שִׁשִּׁים כְּנֶגֶד הַבְּשָׂר הַכָּשֶׁר
כְּמוֹ שֶׁעֲשִׂינוּ אֶתְמוֹל, וְהַבְּנֵתִי שְׁכַל הַבְּשָׂר הַכָּשֶׁר כְּמוֹ שֶׁאֶתְמוֹל כָּל הַבְּשָׂר הַטְּרָף,
קִנִּיתִי אֶת כָּל הַסִּיר בְּזוֹל, בֹּא וְהִשְׁתַּתֵּף בְּסַעוּדָה”.

חֲרוּ פְּנֵי הַחַתָּן - ”אִיזוֹ שְׁטוּת, אִיזוֹ שְׁטוּת, כְּלוּם אֵינְךָ מִבֵּין שָׂרֵק חַתִּיכָה טְרָפָה
מִטְרִיפָה סִיר שְׁלֵם שֶׁל בְּשָׂר כָּשֶׁר, אַךְ חַתִּיכָה כְּשֶׁרָה גְּדוּלָה כָּלל שְׁתַּהֲיָה, לֹא
מְכַשִּׁירָה אֶת הַבְּשָׂר הַטְּרָף”

”יִשְׁמְעוּ אֲזַנֶּיךָ מֵה שְׁפִיף מְדַבֵּר” - אָמַר הַחוּתָן, ”לֵץ אֶחָד יָכוֹל לְהַטְרִיף בֵּית
מְדַרְשׁ שְׁלֵם, אַךְ חֲכָם אֶחָד לֹא יוֹכֵל לְהַכְשִׁיר עִיר שְׁלֵמָה שֶׁל לְצִיִּים, אֲלֹא אֲדַרְבָּא
הוּא בְּעַצְמוֹ יִלֵּךְ וַיַּעֲשֶׂה כְּמוֹתָם...!”

נִמְצָא שְׁגָם עַל דְּבַר זֶה צְרִיךְ לְתַת אֶת הַדְּעַת, שְׁלֵא יֵצֵא שְׂכָרוֹ בְּהַפְסְדוֹ...

דרוש 'הדרן' למסכת סכה

מעשה מרים

מסכת זו (סכה) מסיימת במעשה שהיה בימי היונים, וכך מספרת הגמרא: 'תנו רבנן, מעשה במרים בת בלגה שהמירה דתה, והלכה ונשאת לסרדיוט אחד ממלכי יונים. כשנכנסו יונים להיכל היתה מבעטת בסנדלה על גבי המזבח, ואמרה - לוקוס לוקוס, עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל ואי אתה עומד עליהם בשעת הדחק! וכששמעו חכמים בדבר קבעו את טבעתה, וסתמו את חלונה. ויש אומרים משמרתו שוהה לבא, ונכנס ישבב אחיו עמו, ושמש תחתיו. אף על פי ששכני הרשעים לא נשתכרו - שכני בלגה נשתכרו, שבלגה לעולם חולקת בדרום וישבב אחיו בצפון'.

ולכאורה יש לעין מפני מה נכנסה אותה מרשעת להיכל וקראה למזבח לוקוס לוקוס, שפרושו זאב זאב, כלום אין עוד חיות הטורפות אף יותר מהזאב?

והנה המהרש"א (חידושי אגדות שם) כתב, פרש רש"י זאב, ועל שם שהזאב דרכו לטרף הכבשים אמרה כן, שמכלה ממונן של ישראל בקרבן התמידין שהיו ב' כבשים בכל יום. וגם בדבריו יש לעין, מפני מה פרש שדברה דוקא על קרבן התמיד, הלא בימות הרגל היו מגיעים לסך עצום של קרבנות שעולה יותר משני קרבנות אלו של התמיד שמקריבים בכל יום, ואם כן אפשר שהיתה כוננתה על קרבנות אלו?!

ועוד יש לעין מה נשתנה מקום זה שכאן שכני הרשעים נשתכרו, הלא כלל אמרו חז"ל (שם), 'אוי לרשע ואוי לשכנו'?

קרבן התמיד

ועלה במחשבה לפני לבאר, שעם ישראל בכל עת היו מקפידים בכל כחם לשמר את קרבנות התמיד, שהרי כל זמן ששמרו על דבר זה לא היו יכולים האויבים להכניעם (עיי' בבא קמא דף פב ע"ב). גם כשלא היה מה לאכל בירושלים

עקב המצור, הקפידו תמיד על קרבן התמיד שבכחו הגן ושמר על העיר לבל יפרצו חומותיה.

במעשה זה הוכיח עם ישראל שלמרות היותם רעבים ובני מעיהם ריקים עקב המצור, מוכנים הם לותר על חלקם בשביל עבודת הקרבנות. ועתה משנפרצה החומה ונכנסו היונים להיכל, הלכה וקראה למזבח דוקא 'זאב זאב', שדרך הזאב לנקב בני מעים (עיין שו"ת הרדב"ז חלק ד סימן קצג), ורמזה על זה שנוטל את ממונם של ישראל ללא תועלת ומשאירם רעבים, והינו נוקב את בני מעיהם.

מחשבה יוגית זו היא ההפך ממחשבת ישראל. בעוד שעם ישראל יודע שעקר קיום האמה הם המעשים הרוחניים, תרבות יון שמה את הדגש רק על הדברים הגשמיים, וכפרה בכח השמימי רוחני שיכול להביא תועלת, וסברה שרק "כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה" (עיין דברים ח, יז), ועל כן למה לתת לאחרים מחלקי, וכטענת הרשעים - "שיצאו לעבד!".

ואמנם הרגיל לחבר את חיי הרוח לכל צעד ושעל בחייו, רואה בעיניו את ההשפעה הישירה של הרוח על החומר, וכשחז"ל אמרו (כתובות דף טו ע"ב) 'מלך ממון חסר', הרי זו מציאות שהבטוח הטוב ביותר שלא יאבד כספו של אדם הוא חסור ממונו לצדקה. וכן כשאמרו (תענית דף ט ע"א) 'עשר בשביל שתתעשר' הרי זו מציאות שכל מי שיעשה אותה יוכח בה ולא יוכל להכחיש. ואלו היתה מרים בת בלגה רגילה מבית אביה ואמה לראות את מעשי החסד הללו ולהוכח בהשפעת הרוח על החומר, לא היתה מגיעה למעשה נפשע זה. ולכך אשמים בזה אביה ואמה, וכמו שאמרה הגמרא 'שותא דינוקא בשוקא או דאבוה או דאמה'.

צדיק ורשע

ובאמת יש להבין, הלא מחשבת יון היא מציאותית ביותר, שאם האדם לא ידאג לעצמו לא יהיה לו מה לאכול, ואם יתן את ממונו לאחרים יחסר לו, ומה לעשות עם מחשבות שכאלה?

על זה יש לומר את מאמר הכתוב "יכין רשע וצדיק ילבש" (עיין איוב כז, יז ובפירוש רש"י שם), שאכן הרשע יכול לטרוח כל חייו ולחשב שהוא טורח בשביל עצמו, אך האמת היא שהוא מכין את כל ממונו לצדיק, ומה' מצעדי גבר להכין לצדיק את כל צרכו.

דָּבַר זֶה רָצוּ חַז"ל לְלַמְּדֵנוּ, שֶׁהַצְּדִיק נִזוֹן מִחֶלְקוֹ שֶׁל הָרָשָׁע גַּם לֹא רָצוּנוּ, וְעַל כֵּן כָּאֵן אָמְרוּ 'אֵף עַל פִּי שֶׁשְׂכָנֵי הָרָשָׁעִים לֹא נִשְׁתַּכְּרוּ - שְׂכָנֵי בִלְגָה נִשְׁתַּכְּרוּ, שֶׁבִלְגָה לְעוֹלָם חוֹלֶקֶת בְּדָרוֹם וַיִּשְׁבַּב אַחֲיוּ בַצָּפוֹן', לְהוֹכִיחַ לְכֻלָּם שֶׁהָרָשָׁע מִפְּסִיד אֶת חֶלְקוֹ וְהַצְּדִיק זוֹכֶה בּוֹ מִן הַהִפְקָר.

וּמִכָּאֵן יֵשׁ לְלַמֵּד לְדוֹרֵנוּ, שֶׁעַל הַהוֹרִים מוֹטְלֵת חוֹבַת הַחֲנוּךְ וּלְלַמֵּד אֶת בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם אֶת הַקֶּשֶׁר בֵּין הַחֹמֶר לְרוּחַ, וּבְהַשְׁפָּעַת הָרוּחַ עַל הַחֹמֶר, וְאֵף לְהִרְאוֹת וּלְהוֹכִיחַ לָהֶם דְּבַר זֶה, וְאֵז יִתְקַיֵּם בָּהֶם הַכָּתוּב "גַּם כִּי יִזְקִין לֹא יִסוּר מִמֶּנָּה" (משלי כב, ו).

[ועיין עוד ב'דורש טוב' חלק המועדים וזמנים דרוש לסוכות].

דרוש 'הדרן' למסכת ביצה

'ויחזר לתלמודו'

המשנה האחרונה במסכת זו (ביצה), עוסקת בבהמות מדבריות וביטיות, שהמדבריות אסור להשקותן ולשחטן ביום טוב משום מקצה, בעוד שאת הביטיות מותר להשקותן ולשחטן. ואומרת המשנה - 'אלו הן ביטיות? הלנות בעיר!', מדבריות הלנות באפר!.

והנה בגמרא (דף מ ע"א) אמרו - 'תנו רבנן, אלו הן מדבריות ואלו הן ביטיות? מדבריות כל שיוצאות בפסח ורועות באפר ונכנסות ברביעה ראשונה! ואלו הן ביטיות? כל שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום!'

נמצא ששני סוגי הבהמות, שתיהן יוצאות ורועות חוץ לתחום, אלא שהביטיות חוזרות ולנות בתוך התחום. שהעקר הקובע הוא היכן מקום לינתה וקביעתה של בהמה זו.

מדין זה יש ללמד לשאר הנהגות החיים, שאף על פי שלפעמים צריך לצאת חוץ לתחום, לעמל ולהביא פרנסה לביתו, או שההכרח גורם להיות טרוד בדבר שמונע ממנו לעסק בתורה לעת עתה, העקר הוא שבסיום הדבר יחזר וילין באהלה של תורה בתוך התחום, שבזה מראה שכל הזמן דעתו על עסק התורה ועד עתה רק נבצר ממנו דבר זה.

וידוע מה שאמרו חז"ל (ברכות דף ו ע"א) 'חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה'. כלל זה תקף גם בעסק התורה, שכשרוצה ללמד ונאנס, מעלה עליו הכתוב כאלו עסק בתורה. ובלבד שלכשיתפנה מאותה הטרדה יחזר לתלמודו'.

מין הרב שד"צ"ל בכל עת היה מתריע ואומר - "בן תורה הוא אחד שמחשבתו תמיד נתונה לתורה, כמו בן שחושב על אביו, ומטכס עצות כיצד להפגש עמו". וכשספרו לו פעם על אדם העמל במוסף בתקון רכבים, אך כל ישותו שואפת ללמד תורה, ובכל עת פנוי יושב ולומד ועוסק בתורה כפי כחו והבנתו, הפטיר

ואמר "זה בן תורה אמת!"

רעיון דומה אמר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, בדברי המשנה (כלים פ"ז מ"ג) האומרת 'כל שבאים טהור, חוץ מכלב המים, מפני שהוא בורח ליבשה - דברי רבי עקיבא' - והינו כשבאים לצוד את כלב הים הוא בורח ומסתתר ביבשה, נמצא שעקר חיותו ביבשה.

ואמר רבי חיים - כשיש לאדם צרות, אם בורח הוא מהן לחיי התורה הרי הוא בכלל 'כל שבאים טהור'. אך אם בעת צרה בורח אל היבשה למקום אחר ולא לתורה הקדושה, הרי הוא ככלב הים הבורח בעת צרה אל היבשה וטמא הוא.

אומר ועושה

ואם נתבונן נראה שבעל המימרא שאמר זאת הוא רבי עקיבא שהיה נאה דורש ונאה מקים, שמפרסם מה שמספר בגמרא (ברכות דף סא ע"ב) 'פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה, בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהלות ברבים ועוסק בתורה. אמר לו - "עקיבא, אי אתה מתירא מפני מלכות?" אמר לו - "אמשל לך משל למה הדבר דומה, לשועל שהיה מהלך על גב הנקר וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום, אמר להם - "מפני מה אתם בורחים?" אמרו לו - "מפני רשות שמביאין עלינו בני אדם לצודנו!" אמר להם - "רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם, כשם שדרו אבותי עם אבותיכם?!" אמרו לו - "אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות? לא פקח אתה אלא טפש אתה! ומה במקום חיותנו אנו מתיראין, במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה!" אף אנחנו, עכשו שאנו יושבים ועוסקים בתורה שכתוב בה "כי הוא חייך וארך ימיה" (דברים ל, כ). כן, אם אנו הולכים ומבטלים ממנה על אחת כמה וכמה!"

אמרו - לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לרבי עקיבא וחיבשוהו בבית האסורים, ותפסו לפפוס בן יהודה וחיבשוהו אצלו, אמר לו רבי עקיבא - "פפוס, מי הביאך לכאן? אמר לו פפוס - "אשריך רבי עקיבא שנתפסת על דברי תורה, אוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים!"

הרי שרבי עקיבא בשעת שמד גזרות וצרות, קים מה שאמר במשנה בכלים - וברח לים, ימה של תורה, והרי 'כל שבאים טהור' (וע"ע בספר פרדס יוסף על התורה שמות לד, ג).

הלקח לדורנו

כמה מוסר גדול יש ללמד מדרכי רבותינו ותהלוכותיהם, כיצד מסרו את נפשם על התורה, ואנו בעדן המודרני, כשיש לפנינו גמרות מדפסות בהוד והדר, אור החשמל מאיר בעז, המזגן פועל כשצריד, ואף אכל ושתיה מצוי סמוך לשלחנו, וכל הנותר הוא רק לשבת וללמד וגם זה לפעמים קשה...!?

דְרוֹשׁ 'הַדְרִין' לְמִסְכַּת תְּעֵנִית

ג' סוגי נשים

מִסְכַּת זוֹ (תְּעֵנִית) מְסַיֶּמֶת, עַל הַיּוֹם הַמֵּיחָד בַּשָּׁנָה, הוּא יוֹם ט"ו בָּאָב, שָׁבוּ בְנוֹת יִשְׂרָאֵל יוֹצְאוֹת וְחוֹלוֹת בְּכַרְמִים, וְכָל אַחַת אוֹמֶרֶת מִשְׁפָּט. 'יְפוֹת שְׁבֵהָן הָיוּ אוֹמְרוֹת - "תָּנוּ עֵינֵיכֶם לִיפִי, שְׂאִין הָאִשָּׁה אֶלָּא לִיפִי". מִיחֲסוֹת שְׁבֵהָן הָיוּ אוֹמְרוֹת - "תָּנוּ עֵינֵיכֶם לְמִשְׁפָּחָה, לְפִי שְׂאִין הָאִשָּׁה אֶלָּא לְבָנִים". מְלַעְרוֹת שְׁבֵהָם הָיוּ אוֹמְרוֹת - "קָחוּ מִקְחָכֶם לְשׁוּם שְׂמִים וּבְלִבְד שְׁתַּעֲטְרוּנוּ בַזְּהָבִים".

מִלְבַּד הַפֶּשֶׁט הַפְּשוּט, נִרְאֶה לְפָרֵשׁ עוֹד עַל דְּרָךְ הַדְרֵשׁ, שֶׁכָּבֵר יְדוּעַ שֶׁהַשּׁוּב חֲזוּ"ל אֶת הַתּוֹרָה לְאִשָּׁה בְּכֶמֶה מְקוֹמוֹת (עֵיין קִידוּשֵׁין דָּף ל ע"ב. וּבְרֻכּוֹת דָּף נז ע"א וּפְסוּחִים דָּף מט ע"ב, דְּרָשׁוּ חֲזוּ"ל אֶת הַפְּסוּק "תּוֹרָה צִיּוּוֹה לְנוּ מִשֶּׁה מוֹרְשָׁה" (דְּבָרִים לֵג, ד), אֵל תִּקְרִי מוֹרְשָׁה אֲלֵא מֵאוֹרְסָה שְׁכַבְיָכוֹל הַתּוֹרָה מֵאוֹרְסָת לְנוּ כֹּאשָׁה עִי"ש). וְעִי"ע בְּמָה שְׁכַתְּבִי בַזָּה בְּדַבְרֵי פְתִיחָה לְסַפֵּר אֵךְ טוֹב לְיִשְׂרָאֵל ח"א עִמ' יָא אוֹת ה). וְנִרְאֶה שְׂאָף ג' סוּגֵי נְשִׁים אֵלוּ יִרְמְזוּ עַל ג' חֻלְקִים בְּתוֹרָה הַקְּדוּשָׁה. שֵׁישׁ דְּבָרֵי תּוֹרָה הַנִּרְאִים מְעַנְיָנִים, וְהֵם בְּבַחֲיַנַּת אִשָּׁה יָפָה שֶׁהַכֹּל סוֹכִין בְּיַפְיָהּ, וְהָאֵדָם חָפֵץ לְלַמֵּד דּוֹקָא חֻלְקִים אֵלוּ מִפְּנֵי שְׁנֵהֲנָה מִלְמוּדוֹ וּשְׁכָרוֹ בְּצִדוֹ. וְיֵשׁ דְּבָרֵי תּוֹרָה שֶׁהָאֵדָם לוֹמֵדָם לֹא מֵצֵד הַנְּאָמֵר, הֵינּוּ דְבָרֵי הַתּוֹרָה בְּעֶצְמוֹתָן, אֶלָּא מֵצֵד הָאוֹמֵר, וְהֵינּוּ שְׁמֻכְבָּד אוֹ מְכִיר אֶת בַּעַל הַשְּׂמוּעָה, וְלִכְן לּוֹמֵד אֶת דְּבָרָיו. וְלַמּוֹד תּוֹרָה זֶה, הוּא בְּבַחֲיַנַּת מִיחֲסוֹת שְׁבֵהָן. [וּפְעָמִים שְׂרוּצָה לְהִרְאוֹת לְאוֹתוֹ בַּעַל הַשְּׂמוּעָה שְׁעָסַק בְּתוֹרָתוֹ וְלִכְן גַּם כֵּן טוֹרַח לְחַדֵּשׁ בְּדְבָרָיו. וְזֶה מָה שְׂאָמְרוּ הַנְּשִׁים הַמִּיחֲסוֹת 'אֵין אִשָּׁה אֶלָּא לְבָנִים' שְׁחִדוּשֵׁי הַתּוֹרָה שֶׁל הָאֵדָם הָרִי הֵם כְּבָנָיו].

תּוֹרָה לְשִׁמָּה

וּמְלַעְרוֹת שְׁבֵהָן, הָרִי הֵן כְּנֶגֶד חֻלְקֵי הַתּוֹרָה שֶׁקֹּשָׁה לְלַמֵּדָם וְקֹשָׁה לְהַשִּׁיגָם, וְכִדִּי לְזוֹכוֹת בָּהֶם צְרִיךְ הָאֵדָם לְמַסֵּר אֶת נַפְשׁוֹ וּלְהִשְׁחִיר פָּנָיו עֲלֵיהֶם (עֵיין עִירוּבִין דָּף כב ע"א), וּפְעָמִים אֵינּוּ לְמוֹדוֹ הִלְכָה לְמַעֲשֵׂה לְדוֹרְנוֹ. וּבְכָל אַפָּן לּוֹמֵדָם. נִמְצָא שֶׁלְמוּד זֶה הָרִי הוּא לְשֵׁם שְׂמִים. וְזֶהוּ מָה שְׂאוֹמְרוֹת הַנְּשִׁים הַמְלַעְרוֹת 'קָחוּ

מקחכם לשם שמים', שהתורה נחשבת היא כמקח שיש לאדם לעסק בה כעוסק במקח. וכן אנו מברכים בכל יום בברכת - התורה 'אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסק בדברי תורה'. ומה שאמרו 'ובלבד שתעטרוננו בזהב' - שגם למוד זה שקשה ללמדו ולהשיגו יש לנהג בדברי התורה הללו בכבוד הראוי להם, ולעמל גם בהם בכל כחו כשאר חלקי התורה, ש"טוב סחרה מסחר כסף". ודוד המלך עליו השלום העיד בגדלו ואמר "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף" (תהילים קיט, עב). [עוד אפשר לפרש לשון 'שתעטרוננו' - מלשון הפוך בעתה, שהוא הכלי המהפך את התבואה (עיין יבמות דף סד ע"א), שיהפך וידקדק בתורה כמו שהעתה מהפך בתבואה].

'אין מים אלא תורה'

ועל פי זה נראה לפרש עוד את מה שהשוו חז"ל את התורה בכמה מקומות - למים (עיין תענית דף ז ע"א, שדרשו את הפסוק "הוי כל צמא לכו למים" (ישעיה נה, א), ובמדרש רבה פרשת תולדות, (פרשה סו פסקה א), על הפסוק "ויתן לך האלוקים מטל השמים" (בראשית כז, כח), ועוד במדרש רבה פרשת כי תבוא (פרשה ז פסקה ג), ע"ש. וע"ע במה שכתבתי בספרי אך טוב לישראל ח"א בדברי פתיחה (עמ' יב) ד"ה ובדרשת חז"ל והלאה). שתבת מים היא ראשי תבות מ'יחסות, י'פות, מ'כערות, שהם ג' סוגי הנשים שנשנו כאן, שהן כנגד ג' חלקי התורה הקדושה שבארנו. והינו שיש לאדם ללמד את כל חלקיה של התורה.

'הדרן עלך שלשה פרקים'

ובזה נראה לרמז כן בסוף הפרק שאנו אומרים 'הדרן עלך שלשה פרקים' ש'הדרן' הוא מלשון הדר וכבוד ואף מלשון חזרה, ו'שלשה פרקים' - הינו ג' חלקי הלמוד שיש בתורה וכמו שבארנו. ואנו אומרים 'הדרן עלך שלשה פרקים' - שנלמד ונחזר על כל ג' חלקי התורה המבארים ונתייחס אליהם בהדר ובכבוד הראוי.

ג' סוגי משקין

ובזה עוד היה נראה לבאר, מה שהמשילו חז"ל את התורה לג' סוגי משקין: חלב, יין ומים (עיין תענית דף ז ע"א), שג' משקאות אלו השוו לכל ג' חלקי התורה

שְׂבָאֲרָנוּ: הַחֶלֶב שֶׁוְהַחֶלֶב שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הַנְּשִׁים הַיְפוֹת, שֶׁהַחֶלֶב הוּא מִשְׁקָה לְבֵן וְיִפָּה וּמִשְׁבַּח, וּכְמֵאֲמַר הַכְּתוּב שֶׁשְׂבָחוּ "מִיָּם שֶׁאֵל חֶלֶב נִתְּנָה" (שׁוֹפְטִים ה, כה), וְעוֹד נֶאֱמַר "דְּבַשׁ וְחֶלֶב תַּחַת לְשׁוֹנֶךָ" (שִׁיר הַשִּׁירִים ד, יא). וְיֵינן הוּא מִשְׁקָה חָשׁוּב [ע"ע בְּשׁו"ת חַתָּם סוֹפֵר (ח"א א"ח סימן מה)], וְהוּא כְּנֶגֶד חֶלֶב הַתּוֹרָה שֶׁכְּנֶגֶד הַנְּשִׁים הַמִּיְחִסּוֹת. וּמִיָּם הֵנָּה מִשְׁקָה פְּשוּט שֶׁמְצוּי לְכָל וְאֵינן קוֹפְצִים עָלָיו, וְזֶהוּ כְּנֶגֶד הַחֶלֶב שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הַנְּשִׁים הַמְּכַעְרוֹת. וְהָאֲדָם צָרִיךְ לְקַיֵּם בְּעַצְמוֹ, "אֲחֻזְ בָּזָה וְגַם מִזָּה אֵל תִּנַּח יָדְךָ" (עֵינן קהלת ז, יח). וְלֵהִיּוֹת יוֹדֵעַ וּמִבֵּין וּמַעֲמִיק בְּכָל חֶלְקֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה.

וְעַל פִּי זֶה נִרְאָה עוֹד לְרַמֵּז בְּמָה שֶׁדָּרְשׁוּ חַז"ל (קְדוּשִׁין שׁם) עַל הַפְּסוּק "רִאֵה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אָהַבְתָּ" (קהלת ט, ט), שֶׁהָאִשָּׁה הַזֹּאת הִיא הַתּוֹרָה. וְהַמְדַקְדֵּק רִאֵה שְׂתִבַּת חַיִּים תִּרְמֹז לְגִי הַמְּשַׁקֵּין הַנְּזַכְרִים שֶׁנִּמְשָׁלָה הַתּוֹרָה בָּהֶם, שְׁעוֹלָה בְּרֵאשִׁי תְבוֹת חֶלֶב, יֵינן, מִיָּם. וְזֶה מָה שֶׁאֲמַר הַפְּסוּק "רִאֵה חַיִּים" הֵינּוּ חֶלֶב יֵינן מִיָּם - עִם הָאִשָּׁה הִיא הַתּוֹרָה שֶׁהַשְׁוֹתָהּ לְגִי סוּגֵי הַנְּשִׁים - יְפוֹת, מִיְחִסּוֹת וּמְכַעְרוֹת, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ, שֶׁצָּרִיךְ הָאֲדָם לְלַמֵּד בְּכָל גִּי חֶלְקִים אֵלָיו. וְאִם יִשְׁאָלְךָ אָדָם כִּי צַד אֲצַלִּיחַ לְלַמֵּד אֶת כָּל חֶלְקֵי הַתּוֹרָה הַלְלוּ? לְזֶה אָמַר "אֲשֶׁר אָהַבְתָּ" - שֶׁאֲדָם שִׁישׁ לוֹ אָהַבַת הַתּוֹרָה בְּדוּדָי יִזְכֶּה לְזֶה.

וְהִי יִזְכְּנוּ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ וְלַעֲסֹק בְּכָל חֶלְקֵי תוֹרָתוֹ הַקְּדוּשָׁה אָמֵן.

רְעִידַת אֲדָמָה

אֲלֵפֵי סְפוּרִים יֵשׁ עַל גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁמְסַרּוּ אֶת נַפְשָׁם בְּאַהֲבַתָּם לַתּוֹרָה. אָחַד מֵנֵי רַבִּים הוּא הַגָּאֹן רַבִּי יִשְׂרָאֵל שְׁלום לְוִרְיָא (רוֹסְמֵן) זצ"ל, ר"מ וּמְשַׁגֵּיחַ בִּישִׁיבַת תּוֹרַת חַיִּים בִּירוּשָׁלַיִם.

הֵרַב עָלָה בְּשִׁנַּת תַּרס"ג לְאֶרֶץ, וְהוּא בֵּין שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּלְבָד. מְעַט הַכֶּסֶף שֶׁהֵבִיא מִבֵּית הוֹרְיֵוֹ תָּם, וְהוּא הִמְשִׁיךְ לְלַמֵּד מִבְּלֵי לְאָכַל עַד שֶׁהָיָה נוֹפֵל בְּאִפְסוּס כַּחוֹת.

לְאַחַר נִשְׁוֵאֵיו הִמְשִׁיךְ לַעֲמַל בְּכָל כַּחוֹ בַּתּוֹרָה. הַכֶּלֶל הָיָה אֲצֵלוֹ - 'לְמוֹד תּוֹרָה בְּכָל מְצָב'.

בְּאַחַת הַפְּעָמִים כְּשִׁיזְצָא רַעֲיָתוֹ הִרְבְּנִית לְקַנְיֹת, הָרַב יָשַׁב בְּבֵיתוֹ וְלָמַד. בְּאוֹתָהּ הִשְׁעָה אֶרְעָה רַעֲיִדַת אָדָמָה בִּירוּשָׁלַיִם, הִרְצָפָה קָרְסָה תַחֲתֶיהָ, גוֹשִׁי אֲבָנִים עָפוּ, וְתִמְרוֹת אָבָק הִתְאַבְּכוּ מִכָּל פֶּנֶה. הִרְבְּנִית מִהֲרָה לְשׁוּב עַל עַקְבוֹתֶיהָ, וּבִהֲפֹנְסָה לְבֵיתָהּ נִדְהָמָה לְרֵאוֹת אֶת בַּעֲלָהּ יוֹשֵׁב בֵּין עֵי הַחֲרָבוֹת, וְלוֹמֵד בְּמִנוּחָה וְשִׁלּוֹת נֶפֶשׁ. כְּשֶׁהִבְחִין הָרַב בְּאוֹתוֹת הַפְּלִיאָה שֶׁעַל פְּנֵיהָ, נִעְנָה וְאָמַר לָהּ בְּנִימָה רְגוּעָה - "בְּרוּךְ ה', הֲרִי לֹא קָרָה מְאוּמָה וְאִין צָרָךְ לְהִתְרַגֵּשׁ מִדְּבָרִים שְׂפָאֵלָה..." (ספר דרכה של תורה ח"ב עמ' רטו - ריז).

דרוש 'הדרן' למסכת מגלה

מסכת זו (מגלה) מסיימת במימרא 'תנו רבנן, משה תקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין בענינו של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת, הלכות חג בחגי - ויש לתן טעם מפני מה מסיימת דוקא מסכת זו במימרא זו?

חנכה ופורים

וכבר מפרסמת השאלה, מפני מה דוקא עשו חז"ל אזכור גדול כל כך על חג הפורים יותר מחג החנכה, בפורים יש את קריאת מגלה - בעוד שבחנכה אין חיוב כזה, על עניני הפורים כתבו חז"ל מסכת שלמה בתלמוד הבבלי והירושלמי - בעוד שעל חנכה יש מספר דפים בודדים בתלמוד, בתחלת פרק שני במסכת שבת, ותו לא? ועוד ועוד הבדלים.

אחת מהתשובות הרבות על שאלה זו היא, שזכירת מעשה הנס של פורים יש בו ענין של קיום מצות "זכור את אשר עשה לך עמלק" (דברים כה, יז) - שהמן עמלקי היה, ועל כן הרבו חז"ל דוקא ענין זה כדי שזכירה במצות זכירת מעשה עמלק!

נמצא שבלמוד מסכת מגלה, אנו עוסקים בזכירת מעשה עמלק, והצווי למחותו!.

עמלק וגאווה

והנה ידוע שקלפת עמלק הנה קלפת גאווה (עיין בספר בת עין לרבי אברהם דב מאווריטש זצ"ל פרשת בלק על הפסוק "וירם מאגג מלכו" ובחידושו בפרשת כי תבוא בסופה. ובספר מאור ושמש - פרשת תצוה ד"ה ונחזור, ועוד) וסימנא מלתא שתבת 'עמלק' עולה כתבת 'גאווה' בגימטריה (קטטה).

גם המן הרשע שהיה מעמלק, היה כל פלו גאווה, ותכלית גאותו היתה להתגאות על הקדוש ברוך הוא, שחשב שאין בכח האל להענישו ולהושיע את עמו, וכמו

שֶׁמְבֹאֵר בְּמִדְרָשׁ (רבה אסתר פרשה ז, פסקה יג) שְׁאָמַר לְאַחַשְׁוֵרוּשׁ - "אַלֵּהֵי־הֵם זָקֵן הוּא!". וְלֹא שָׁם עַל לְבוּ שֵׁשׁ דִּין וְיֵשׁ דִּין וְיֵשׁ מְנַהֵיג לְבִירָה. וְנִרְאָה לְרַמֵּז אֶת תְּכֵלֶת גְּאוֹתוֹ בְּהַתְגַּאוֹתוֹ עַל הָאֱלֹקִים, שֶׁתִּבְתַּשְׁמוּ 'הֶמֶן' תִּרְהַ בְּגִימַטְרִיָּה (קְטֻנָּה) עַל תִּבְתַּשׁ 'אַחַד', בְּסִפְרָה אַחַת. וְהֵינּוּ שְׂרָצָה לְהַתְגַּאוֹת וְלַעֲלוֹת עַל הָ'אַחַד' הוּא הַבוֹרָא יִתְבָּרֵךְ. וּמִנְגֵד מְרֻדְכִי, שֶׁלֹּא הִסִּיר מִחֻשְׁבְּתוֹ מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, עוֹלָה בְּגִימַטְרִיָּה (קְטֻנָּה) כְּתִבְתַּשׁ 'אַחַד'.

חשבון שונה

וְאָכֵן כִּף צְרִיכָה לְהִיט דְרָכּוֹ שֶׁל כָּל יְהוּדִי, תְּמִיד לְהַתְחִיל מ'הָאַחַד' - הוּא הַבוֹרָא יִתְבָּרֵךְ. הַגְּאוֹן מִפּוֹנִיבֵז' - רַבִּי יוֹסֵף שְׁלֵמָה כְּהֵנֶמֶן זצ"ל - נִשְׁלַח לִיצַג אֶת אֲנָשֵׁי קַהֲלָתוֹ מוֹל הַמַּמְשָׁל, שְׂרָצָה לְכַף עַלֵּיהֶם שִׁילְמָדוֹ בְּתַלְמוּדֵי הַתּוֹרָה חֻשְׁבוֹן, עַל יְדֵי מוֹרִים גּוֹיִם מִטַּעֲמָם. עִמָּק כְּוֹנְתָם הַזְדוֹנִית הִיטָה לְשַׁלֵּט גַּם עַל שְׂאָר תְּכֵנֵי הַלְמוּד, וּלְהַשְׁפִּיעַ מִבְּפָנִים. הַקְּהֵלָה הַבִּיעָה הַתְּנַגְדוֹת, וְשִׁלְחוּ אֶת רַבָּם לְבַטֵּל אֶת הַגְּזֵרָה.

כְּשֶׁנִּפְגַּשׁ הָרַב עִם שַׂר הַחַנוּךְ הַגּוֹי, שְׁאָלוּ - "לְמָה אַתֶּם מִתְנַגְּדִים שְׁנֹבָא לְלִמְד אַתְכֶם אֶת תּוֹרַת הַחֻשְׁבוֹן, כְּלוּם הַחֻשְׁבוֹן שְׁלָנוּ וְשִׁלְכֶם לֹא אוֹתוֹ הִדְבַּר?"

"כֵּן, בְּדִיוֹק, עֲנֵה הָרַב, הַחֻשְׁבוֹן שְׁלָנוּ הוּא לֹא אוֹתוֹ דְבַר כְּמוֹ הַחֻשְׁבוֹן שִׁלְכֶם!"

"הֵאֵם תּוֹכֵל לְתַת לִי דְגָמָא?" - שְׁאָל הַשַּׂר.

"בּוֹדָאִי!" - אָמַר הָרַב - "לְדָגְמָא, מֵאִיזָה מִסְפָּר אַתֶּם מִתְחִילִים אֶת הַחֻשְׁבוֹן?"

"מִהַסְפְּרָה אָפֶס" - עֲנֵה הַשַּׂר.

חִיף הָרַב וְאָמַר - "אֲנִי שׁוֹנִים מְכָם, שְׁכֵן בְּכָל 'חֻשְׁבוֹן' אֲצַלְנוּ אֲנִי מִתְחִילִים מִה'אַחַד'!".

גאווה מביאה לשכחה

וְאָכֵן אֲנִי צְרִיכִים לְהִיט שׁוֹנִים מְאֻמוֹת הָעוֹלָם הַרְגִילִים לְהַתְגַּאוֹת, וּלְהַחֲשִׁיב אֶת הַכּוֹחַ וְעֵצֶם יְדֵי בְּכָל מַעֲשֵׂיהֶם, שְׁכֵן כְּאֲשֶׁר הָאָדָם נִכְשָׁל בְּעוֹן הַגְּאוּוֹה הוּא גּוֹרֵם לְעַצְמוֹ לְשַׁכַּחַת הַתּוֹרָה, וְאִסְמְכוּוֹהוּ אֶקְרָא "וְרָם לְבַבְךָ וְשַׁכַּחַת וְגוֹ'" (דְּבָרִים ח, יד), וְעַל כֵּן הַשְּׁפַעַת עֲמַלְק שְׁכָל מִדְתּוֹ 'גְּאוּוֹה' כְּמוֹ שְׁמַצְאָנוּ אֲצַל הֶמֶן הַרְשָׁע, גּוֹרְמַת לְשַׁכַּחַת הַתּוֹרָה (עֵינִי פִירוּשׁ הַרְמַח"ל עַל הַתּוֹרָה דְּבָרִים כה, יז - יח. וּבִסְפָר אֹר תּוֹרָה - לִיקוּטִים).

ספר בת עין - פרשת תבוא דברים כו, ב. ובספר ליקוטי הלכות - הלכות ברכת הפרות הלכה ג ועוד).

צא ולמד ממה שכתב בספר קהלת יעקב לרבי יעקב צבי יאליש בעל 'מלא הרועים' (ערך שך - שכחה), 'כיון שמתגאה אדם משכח תלמודו, כדאיתא בגמרא (יבמות עיין דף קה ע"ב, ובירושלמי יבמות פרק יב הלכה ו), ועל כן עמלק, שהוא הגורם לשכחה, עולה בגימטריה 'רם', קלפות גאות, ועל כן כתיב "תמחה את זכר עמלק לא תשכח" (דברים כה, ט), שאם תמחה את הגאות שהיא קלפת עמלק, אז לא תשכח!

סגלה לזכירת התורה

ומצאתי שכתב בספר בן יהוידע (עירובין דף נד ע"א ד"ה בזמן שדבר) 'יש סגלה לשמירת וזכירת התורה בלמוד הלכות שלה בעתם, דהינו הלכות פסח בפסח, והלכות חג בחג, שעל ידי כך נמצא למוד שלו בהלכות כמו למוד הלכה למעשה, ובזה תתקיים ותתקד בלבד יותר, כי הלכה האמורה בענין מעשה לא תשתכח מלב האדם'. ואפשר שעל כן מסימת מסכת זו שתכליתה היא זכירת מעשה עמלק, במימרא שימשה תקן לישראל שיהיו שואלים בענינו של יום וכ"ו, שזה הדבר הוא סגלה לזכרון התורה שהיא כנגד קלפת עמלק המביאה לשכחת התורה בעולם.

מוסר השכל

וכמה יש לנו ללמד מוסר השכל מדברים אלו, שלא להרבות את כחו של עמלק בעולם על ידי עון הגאווה, מה גם שעל ידי זה גורם רעה לעצמו ובטל מדברי תורה על ידי ששוכח את למודו.

עבודה זו קשה היא עד מאד, והטעם לזה הוא שהיצר הרע יכול להטעות את האדם כאלו הוא ענו ואינו אלא 'גאה שבגאים'.

בימי חרפי שמעתי ספור הממחיש זאת על אחד מגדולי התורה, שכל היום היה עוסק בהרבצת תורה לתלמידים, שעור אחרי שעור. משם היה הולך לבני קהלתו ומוסר עוד שעור.

יום אחד הרהר בדעתו - 'מה יהיה על למוד תורתך, הלא כל מה שאני לומד ומלמד הוא בפרהסיא, ויש לי מזה כבוד, ומתי אזכה ללמד תורה לשמה בטְהֵרְתָּה?'
החליט בלבו לקום באשמרת הבקר, להסתגר בחדרו וללמד לאור הנר כאחד הקדמונים. 'תורה כזאת הרהר בדעתו - תהיה בודאי לשמה!'

וממחשבה למעשה: כבר באותו הלילה קם באשמרת הבקר וישקד על התורה. כך יום אחר יום היה נוהג בסודו, כמה וכמה שנים.

באחת הפעמים שישב ועשה חשבון נפש מעמיק עם עצמו, גלה בקרבו מחשבה שזעזעה אותו - 'שמה כל מה שאני קם בבקר ומסתתר ועמל בתורה לאור הנר, הוא משום שאולי יבא אחד מתלמידי ויראה את רבו עוסק בתורה בצנעה לאור הנר, ויפרסם את הדבר ושוב אקבל כבוד!...'

ספור זה ממחיש עד כמה יכול היצר הרע לתעתע ולהטעות את האדם במדה זו, ואשרי הזוכה לקנות את מדת הענוה האמתית כתקנה!.

דרוש 'הדרן' למסכת מועד קטן

קדשת חל המועד

מסכת זו (מועד קטן) עוסקת בהלכות חל המועד, הנקרא 'מועד - קטן', והחמירו חז"ל בקדשתו, והצרכו לכתב מסכת שלמה בש"ס לבאר אילו דברים מתרים בחל המועד, ואילו אסורים.

צא ולמד מהמובא במשנה (אבות פ"ג, מ"א) 'רבי אלעזר המודעי אומר, המחלל את הקדושים, והמבזה את המועדות, והמלבין פני חברו ברבים, והמפר בריתו של אברהם אבינו עליו השלום, והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה, אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, אין לו חלק לעולם הבא'. כל הדברים המובאים במשנה הנם דברים חמורים, ובתוכם הוסיף ואמר גם 'המבזה את המועדות' שאין לו חלק לעולם הבא!

את גדר 'מבזה את המועדות' - פרושו המפרשים (עיין בפירוש רש"י, ובפירוש רבנו עובדיה מברטנורא שם), 'שעושה בימי חל המועד מלאכה, או נוהג בהן מנהג חל באכילה ושתייה'. ועל כן כמה יש לו לאדם לזהר ולהשתדל בכל כחו שלא יאבד את חלקו בעולם הבא, בעקבות זלזולו בחל המועד.

יעסק בתורה

ומאחר שהאדם לא טרוד בעבודתו, מה טוב ומה נעים שילך ויעסק בתורה, ויהגה בה יותר מכפי הרגלו כל השנה. שהרי כל השנה יש לו 'תרוץ' שהיה טרוד לפרנסת אנשי ביתו, אך עתה בחל המועד, שאסור במלאכה, יכול הוא ללמד, ואם גם בזמן זה לא יעסק בתורה מה יענה ביום דין?

הלא ידעת אם לא שמעת מה שאמרו בירושלמי (שבת פט"ו ה"ג), 'לא נתנו שבתות וימים טובים אלא לעסק בהן בדברי תורה!'

ועל כן דוקא מסכת זו מסימת במימרא אמר רבי לוי: כל היוצא מבית הכנסת לבית המדרש ומבית המדרש לבית הכנסת - זוכה ומקבל פני שכינה, שנאמר "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון" (תהילים פד, ח). אמר רב חי'א בר אשי אמר רב, תלמידי חכמים אין להם מנוחה אפלו לעולם הבא, שנאמר "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון!", והינו שלכל הפחות בימי חל המועד - שעוסקת מסכת זו בעניניהם - יש לו לאדם לעסק בתורה ולהיות בגדר של יכל היוצא מבית הכנסת לבית המדרש. והוסיף רבי חי'א בר אשי לומר - 'תלמידי חכמים אין להם מנוחה וכו'', שלאחר שהאדם בימי חל המועד יעסק ויהגה בתורה, וירדף אחריה להשיגה, ויראה עד כמה יש לעמל להשיגה, יבין ויכיר בכחם של תלמידי החכמים שכל ימי חייהם אין להם מנוחה, שתמיד הם ברדיפה מתמדת אחר השגת דברי התורה וההתעלות בה.

רב דחד יומא

ושמא יאמר אדם: מה יתן לי ומה יוסיף לי שאלמד ימים בוודדים בשנה, כלום אהיה תלמיד חכם מאלו הימים ומזה הלמוד? טענה זו בשקר יסודה, שהרי בכל רגע ורגע, וכל שכן יום ויום שעוסק בתורה הרי הוא מקים את העולם ושכרו לאין ערוך.

צא ולמד ממה שמספר בגמרא (חגיגה דף ה ע"א), על רב אידי שהיה רגיל ללכת ג' חדשים בדרך ויום אחד היה בבית המדרש. חכמי בית המדרש זלזלו בו וקראו לו 'בר בי רב דחד יומא'. חלשה דעתו וקרא על עצמו את הפסוק "שחק לרעהו אהיה" (איוב יב, ד). רבי יוחנן שחשש מחלישות דעתו, שהכיר בערף של אדם שבא ללמד אפלו רק יום אחד תורה, הלך לפיסו ואמר לו - "בבקשה ממך אל תעניש את החכמים שזלזלו בך!". ויצא רבי יוחנן ודרש בבית המדרש - "ואותי יום יום ידרשון ודעת דרכי יחפצון" (ישעיה נח, ב) - וכי ביום דורשין אותו ובקלה אין דורשין אותו? אלא לומר לה, כל העוסק בתורה אפלו יום אחד בשנה מעלה עליו הכתוב כאלו עסק כל השנה כלה!

בגמרא לא מובאת הסבה שהיה רב אידי מטלטל בדרכים ג' חדשים עד שמגיע לבית המדרש, ולומד יום אחד, ושוב חוזר לביתו ג' חדשים. אך רש"י כתב שהיה מהלך שלשה חדשים מביתו לבית המדרש, ונוסע מביתו אחר הפסח ולומד יום אחד, וחוזר לביתו לשמח את אשתו בחג הסוכות.

וּמִדְבְּרֵי רִש"י נִרְאֶה שֶׁהֵיטָה עִירוֹ רְחוֹקָה שֶׁלְּשָׁה חֲדָשִׁים, וְלִמְרוֹת זֹאת הִשְׁתַּדַּל לְטַרַח כָּל כֶּף וְלֵהִטְלִיטֵל בְּדַרְכֵימָם בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ זְמַן רַב כָּל כֶּף, כְּדִי לְלַמֵּד בְּבֵית הַמְדַרְשׁ יוֹם אֶחָד וּכְבֵר לְחֹזֵר.

וּמִצָּאֵנוּ שֶׁאָמַר הַקַּב"ה לְדוֹד הַמֶּלֶךְ (שְׁבַת דף ל ע"א) "כִּי טוֹב יוֹם בַּחֲצִרֶיךָ מֵאֶלְהֶךָ" (תהילים פד, יא), טוֹב לִי יוֹם אֶחָד שֶׁאֵתָה יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה מֵאֶלְהֶךָ עוֹלוֹת שְׁעֵתֶיךָ שְׁלֵמָה בְּנֶךְ לְהַקְרִיב לְפָנַי עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ!

אֵתָה הִרְאֵתָ לְדַעַת עַד כַּמָּה גְּדוּלָּה מַעֲלַת לַמּוֹד תּוֹרָה אֶפְלוּ שֶׁל יוֹם אֶחָד!

וְהַגְּאוֹן רַבִּי יוֹסֵף חַיִּים פֶּרֶשׁ (בספר בן יהוידע שם) שֶׁהִטְעֵם לְשִׁהֲיָתוֹ ג' חֲדָשִׁים עַד הַגְּעָתוֹ לְבֵית הַמְדַרְשׁ, מִשׁוּם טְרַדְתּוֹ בְּמִלְאָכָה, וְעַם כָּל זֶה כְּשֶׁרַבְּנָן יוֹשְׁבֵי בֵּית הַמְדַרְשׁ הַקְּבוּעִים, שֶׁהָיוּ לוֹמְדִים בְּכָל יוֹם וַיּוֹם שְׁעוֹת רַבּוֹת שֶׁל תּוֹרָה, כְּשֶׁזְּלָזְלוּ בּוֹ חֲשַׁשׁ רַבִּי יוֹחָנָן מִקְפִּידְתּוֹ שֶׁיִּכּוֹלָה לְהִזִּיק לְאוֹתָם הַחֲכָמִים...

דרוש 'הדרן' למסכת חגיגה

פושעי ישראל

מסכת זו (חגיגה), מסימת בדברי ריש לקיש האומר - 'אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל קל וחמר ממזבח הזהב, מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעבי דינר זהב כמה שנים אין האור שולטת בו, פושעי ישראל שמלאין מצות כרמון, דכתיב "כפלח הרמון רקתך" (שיר השירים ד, ג), אל תקרי רקתך אלא ריקנין שבך, על אחת כמה וכמה!'.
 ואם נתבונן מי הוא העומד מאחורי מלים אלו, נראה שהוא ריש לקיש. ומי היה ריש לקיש?

מספרת לנו הגמרא (בבא מציעא דף פד ע"א) שהיה בתחלתו ראש הלסטים, ומעשיו מקלקלים, והוא שהכיר מקרוב את פושעי ישראל וידע את שיגם ושיחם, העיד נאמנה שהם מלאים מצות כרמון.

והסבה לכך היא, שנשמת ישראל הרי היא כאש שלא נתנת לכבוי, ולמרות כל הכסויים וערלת הלב, לבסוף היא מפעפעת ועולה.

וכבר מובא במדרש (ילקוט שמעוני פרק כז רמז קטו), "וירח את ריח בגדיו" (בראשית כז, כז) - ריח בגדיו, כגון יוסף משיתא ויקום איש צרורות. יוסף משיתא - בשעה שבקשו שונאים לכנס להר הבית, אמרו: יכנס אחד מבני ישראל תחלה. אמרו ליוסף משיתא - "הכנס תחלה אתה לבית המקדש, ומה שתוציא יהיה שלך". וכנס, והוציא מנורה של זהב. אמרו לו - "אין דרכו של הדיוט להשתמש בו, אלא, הכנס שוב והפעם מה שתוציא יהיה שלך". סרב יוסף משיתא להכנס. נתנו לו את כל המכס הנאסף בשלש שנים ולא הסכים להכנס, אמר - "לא די שהכעסתי לאלהי פעם אחת, אכעיסנו פעם שנייה?!".

ומספר המדרש שהשונאים לא ותרו, 'מה עשו לו? נתנוהו בחמור של חרשים והיו מנסרים בו והיה צווח ואומר - "אוי לי שהכעסתי את בוראי".

עוד מספר המדרש על יקום איש צורות בן אחותו של יוסי בן יועזר איש צרדה, שהיה רוכב על הסוס בשבת. באותה העת נדון יוסי בן יועזר להתלות, וגירוהו האיבים לעץ התליה.

והנה רואה יקום את בן אחותו נגרר על ידי האיבים. הרים קולו ואמר לו - "רבי יוסי, תראה את הסוס שהרכיבך אדונך, ואת הסוס שהרכיבני אדוני!" - כאומר לו: תראה מה עלה בסופך, למרות היותך מאמין בקב"ה ועושה רצונו, ומה עלה בחלקי כשעזבתי את דרך התורה והתחברתי לעובדי אלילים. אמר לו רבי יוסי - "אם כן למכעיסיו, קל וחמר לעושי רצונו", אמר לו יקום "כלום יש אדם שעשה רצונו של הבורא יותר ממה?!", ענה לו רבי יוסי - "אם לעושי רצונו הגיע כך, קל וחמר למכעיסיו!".

ומספר המדרש - 'נכנס בו הדבר כארס של עכנאי, הלך וקים בעצמו ארבע מיתות בית דין: סקילה, שרפה, הרג וחנק. מה עשה? הביא קורה ונעצה בארץ, וקשר בה נימין, והקיפה גדר אבנים, ועשה מדורה לפניו, ונעץ את החרב באמצע, נתלה בקורה ונפסקה נימא ונחנק, קדמתו החרב, ונהפך עליו גדר האבנים ונשרף. נתנמנם יוסי בן יועזר וראה מטתו פורחת באויר. אמר - "אוי לשעה קלה קדמני זה לגן עדן".

הרי לנו דגמא של שני פושעי ישראל, שבתחלתם הלכו לחצב בורות בורות נשברים, אך בסופם זכו להגיע לדרגות עליונות.

והאש הבוערת בנשמת ישראל גוברת על אש הגיהנם, והרי היא בבחינת 'אש אוכלת אש' (עיין יומא דף כא ע"ב, ובתוספות כאן ד"ה שאין בו).

והטעם לזה, שנשמת ישראל הרי היא חלק אלוה ממעל, ועל כן כל זמן שלא התנתקה מצור מחצבתה הרי היא בוערת ויש בכחה לגבר על אש הגיהנם.

ועל פי זה מבאר מה שכתבו התוספות (ד"ה פושעי ישראל) - 'פושעים הללו שאין אור של גיהנם, אינם פושעי ישראל בגופם, ואינם ממושעי ישראל שנכשלו עם הגויה'. ולפי דרכנו מובן הדבר, שכאשר האדם נכנס לגדר פושע ישראל בגופו הרי הוא מנתק כל קשר של נשמתו עם הבורא יתברך, וכן הדבר בנכשל עם הנכרית.

פושעים שבדורנו

גם בדורות אחרונים רואים ושומעים על גבורת נפשם של אחינו בית ישראל בכל מקום שהם, המשתדלים לקיים את מצות התורה למרות כל קשיי ופיתויי הדור.

”אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה” (דברים לג, כט).

אחת הדגמאות לכך בעיני היא זמן ערב פסח, בעת קיום המנהג שנהגו לשמע סיום מסכת כדי לפטר מתענית בכורות, אפשר לראות אנשים שבאים במיוחד לשמע את הסיום אף שלא יבינו על מה נאמר, אך מנהג אבותיהם בידיהם...

ספור הממחיש את גדלותם של עם ישראל בכל מצב שהוא, קרה אתי בערב פסח התשע”ב, כשהייתי בעיר נתניה -

בשעה שלש אחר הצהרים נכנס בחור חלוני לכל דבר. בגדיו הקצרים הראו שכנראה חזר מחוף הים או משהו כזה, וגם הכפה שעל ראשו נראית היתה כארעית לכל דבר. במיוחד הציור שעל חלצתו הסגיר את רמת קרבתו לעולם התורה ושמירת המצות - ציור פרוץ מאד היה מציר על חלצת הטריקו שלבש.

כשנכנס לבית המדרש שאל מיד - ”איפה עושים את המסכת?”, לא כלם הבינו את שאלתו. כשנגש אלי לשאל על המסכת שאלתי אותו מה הוא בדיוק מחפש? והלה הסביר - ”תראה, אני בכור וכל שנה אני מקפיד לצום בערב פסח. השנה נהיה קצת חם, וחשבתני אולי בהמשך היום אני לא אחזיק מעמד ואצטרך לשתות מים, וזכור לי שצריך לעשות מסכת קדם, אז באתי לעשות מסכת.” ”אתה מתכוון לסיום מסכת, הפוסרת מתענית בכורות” - אמרתי, ”כן, בדיוק” - אמר הלה ושמח, סוף סוף הבינו אותו. ”איפה עושים את זה?” - שאל, ”בבקר עשו כמה סיומים אך עכשו לא עושים כבר!” - אמרתי, ”לא, אני חיב עכשו להשתתף בסיום מסכת כזו! תבין, אני לא יכול לשתות כלום אם אני לא משתתף!”, התרגשתי מדבריו ונזכרתי שיש באמתחתי סיום מסכת, ”בא ואעשה לך סיום מסכת!” - אמרתי, ”רק רגע, אני מתארגן ובא!”, הלה נכנס לשרותים ורחץ ידים. רצתי אחריו ונצלתי את ההזדמנות שהיינו לבד, ואמרתי לו - ”אם תוכל תעשה טובה, תהפך את החלצה שלך שלא יראו את הציור המתנוסס, זה לא מתאים!”, עוד לא סימתי את המשפט והלה כבר פשט את חלצתו, הפכה ולבשה. ”אפשר להתחיל!”, הוא אמר.

דֹרֶשׁ טוֹב עַל סִיּוּמֵי מַסְכֹּתוֹת הַש"ס

הַתְחַלְתִּי בְּסִיּוּם שֶׁהִיָּה מִשׁוּם הַזְמַן שֶׁנֶּעְרַךְ וְחִסְרֵי הַהֲתַאֲרָגְנוֹת, לְלֹא כְבוֹד, אֲךָ עִם הַרְבֵּה חֵם וְאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל, וְהַתְּפַעְלוֹת מֵעַם יִשְׂרָאֵל.

לְאַחַר הַסִּיּוּם שִׁמְתִּי לֵב שֶׁהַמַּסְכָּת שֶׁסִּיּוּמֵתִי הִיָּתָה 'מַסְכָּת בְּכוֹרוֹת'. חֲשַׁבְתִּי בְּלִבִּי - 'הֲלֹא זֶה סִיּוּן מִלְתָּא, לְמַאֲמַר הַכְּתוּב הַמְּשֻׁתָּבַח בְּעַם יִשְׂרָאֵל וְאוֹמֵר "בְּנֵי בְּכָרֵי יִשְׂרָאֵל" (שְׁמוֹת ד, כב), וְלִמְעַמְד מְרַגֵּשׁ זֶה שֶׁחֻיֵּנו עֲתָה!'

דרוש 'הדרן' למסכת יבמות

'נתיבותיה שלום'

מסכת זו (יבמות) מסיימת במימרא 'תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם'.

ויש להתבונן מפני מה בחרו מסדרי התלמוד לסים מסכת זו דוקא עם מימרא זו, ומה שיכות מאמר זה למסכת זו? (ע"ע בדרוש לסיום מסכתות ברכות, נזיר, כריתות).

ונראה לפרש בזה, שכיון שכל מסכת זו עוסקת בדיני מצות 'יבום', ומצוה זו כידוע היא בעל כרחיה של האשה, שמא יחשב האדם, הלא נשואי אשה בעל כרחיה בודאי נתנים לכשולן מראש, ומצב הישלוּם ביתו לעולם לא יהיה טוב, וכיצד מצוה התורה צווי כזה ולא חוששת מהרחקת השלוּם?

לזה סדרו מסדרי התלמוד שתסים מסכת זו במימרא 'תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם', ללמדנו שאם לומדי התורה מרבים שלום בעולם, כל שכן התורה עצמה, שעליה נאמר "דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום" (משלי ג, יז), ועל כן אין חשש שמא יצא חסר שלום בית מנשואין אלו.

ובאמת יש להתבונן, הלא על פי טבע בודאי שנשואין מכרחים אינם ערבה לשלוּם בית, וכיצד יתכן שבית כזה שמקימים על פי צווי התורה ישרד?

התשובה לכך היא פשוטה וידועה לכל מי שמאמין בדברי התורה והיא, שכאשר אדם עושה את צווי התורה לא יתכן שתצא תקלה מדבר מצוה זה, ולא ינזק. וכמאמר שלמה המלך בחכמתו "שומר מצוה לא ידע דבר רע" (קהלת ח, ה).

אחור וחינד

אחד מאנשי העסקים הטרוידיים בעסקיהם הגדולים היה מאחר קבוע לשוב אל ביתו. יום יום היה מגיע בשעות הלילה המאחרות. אשתו לא יכלה לסבל זאת, ותמיד היתה רוטנת עליו שאי אפשר לחיות כך ושהיא בקשי רואה אותו.

יום אחד כשהגיע מקדם לביתו, נזכר שיש לו היום שעור. הוא הסתפק מה לעשות, ולבסוף החליט ללכת לשעור...

השעור התארך והתארך, והלה חושב בדעתו כיצד יצליח לפייס את אשתו על האחור הגדול. לבסוף כשהסתיים השעור, הוא מהר לביתו, וכשנכנס לבית קדמה אותו אשתו בחייוך ובשמחה למרות האחור הגדול.

הדבר היה תמוה בעיניו - 'מה קרה שהיא לא כועסת על האחור?' אך הדבר חזר על עצמו, והוא ראה שאם מאחר בגלל עסקיו, האשה אף ללא ידיעת פשר האחור כועסת ורוטנת, אך כשהאחור הוא מחמת הליכתו לשעור תורה, כשחוזר לביתו למרות השעה המאחרת מוצא את אשתו שמחה.

הדבר היה לחידה בעבורו, והוא התקשר לשאל...

את הטעם לכך הסברתי לו, שכאשר האדם מרצה את האשה הראשונה היא התורה הקדושה, (שמצאנו שכמה פעמים השווה חז"ל לאשה) היא דואגת לרצות את האשה השניה, הגשמית. וזאת משום שכאשר אדם עושה מצוה או הולך על פי התורה, לא יתכן שתצא לו תקלה מזה הדבר.

מצוה לשמה

ואפשר שזהו הטעם במאמר אבא שאול (יבמות דף קט ע"א) האומר - 'הכונס את יבמתו לשם נוי, לשם אישות, לשם דבר אחר, כאלו פוגע בערוה וקרוב בעיני להיות הולד ממזר!', והינו שאף על פי שבשאר מצות התורה אמרו חז"ל (סוטה דף כב ע"ב), 'לעולם יעסק אדם בתורה ובמצות אפלו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה', מכל מקום במצות היבום סובר אבא שאול שרק כשעושה זאת לשם מצוה יש בכח המצוה להגן ולקיים את הבית למרות הנשואין שהיו בעל כרחיה של האשה. אך כשעושה זאת לשם כוונות אחרות, לשם נוי או לשם אישות וכדומה, אין ערבה והבטחה 'שלא ידע רע', שהרי אינו שומר מצוה בטוהרתה!

יבמות = חתן

והנה, לא זו בלבד שעסק היבום לא גורם פרוד, אלא שגם מסכת זו 'יבמות' סגלתה לזוג זווגים, וכמו שספר הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל בשנת תשד"מ, כשפתח רבנו את שעורו במסכת יבמות. 'בשעתו כשהיינו בחורים

צְעִירִים, לֹא רָצוּ הַבָּנוֹת לְהִשְׁתַּדֵּד, רַק עִם מִי שֶׁרָכַשׁ מִקְצוּעַ. רַבִּים מִתְלַמְּדֵי הִיְשִׁיבָה נִשְׁאָרוּ רוֹקִים מִבְּגָרִים, מֵהֶם מֶרֶן הָרַב עוֹבְדֵיהֶּ יוֹסֵף זצ"ל וְאֲנִי וְעוֹד כְּמָה מִחֻשׁוֹבֵי הַתְּלַמִּידִים. נָגַע הַדְּבָר לְגֵאוֹן הַגְּדוֹל רַבִּי יְהוּדָה צְדָקָה זצ"ל, וְהוּא פָּנָה אֶל רֹאשׁ הִיְשִׁיבָה הַגֵּאוֹן רַבִּי עֲזָרָא עֲטִיָּה זצ"ל, וְסָח צִעְרוֹ. נִחְמוּ רַבִּי עֲזָרָא - "מָה אִשָּׁה מְשַׁכֶּלֶת!" (מִשְׁלֵי י"ט, יד).

לְמַחֲרַת הַיּוֹם, כְּשֶׁאָךְ רָאָה רַבִּי עֲזָרָא אֶת רַבִּי יְהוּדָה, פָּנָה אֵלָיו בְּצַהֲלָה - "רַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ מְסֻדָּר הַמְּשֻׁנָּה נִגְלָה אֵלַי בְּלִילָה, וְכֵה הָיוּ דְבָרָיו - 'אָמַר לְתַלְמִידָךְ שְׁכָל מִי שִׁילְמַד מִסְכַּת יְבָמוֹת מִתְחַלְתָּה לְסוּפָה, מְבֻטָּח לוֹ שִׁמְצָא מִיד אֶת זְווגוֹ"'. וְרַבִּי עֲזָרָא הוֹסִיף - "יְבָמוֹת בְּגִימַטְרִיא חֲתָן" (458). סֵפֶר זֹאת רַבִּי יְהוּדָה לְתַלְמִידָיו, וְכךָ עָשׂוּ, וְאֲכֵן כְּעִבּוֹר זְמַן קָצָר נִשְׁאָרוּ כְּלָם'.

וְשָׁח לִי אֲבָרְךָ צְעִיר, שֶׁרְחוּק הָיָה מִלְּהִיּוֹת בּוֹ מַעֲלָה כָּל שְׁהִיא, וּמַחֲמַת זֶה הַרְגִּישׁ שֶׁאֶפְסוּ סְכוּיָיו לְהִתְחַתֵּן, שֶׁכְּשֶׁשָּׁמַע עַל סְגֻלָּה זֹאת מִיד עֲשָׂאָה וְאֲכֵן תּוֹךְ זְמַן קָצָר הַפְּלֵא הַגְּדוֹל קָרָה - הוּא הִתְחַתֵּן עִם אִשָּׁה מְצַלַּחַת וְטוֹבָה וְהַקִּים בֵּית לְתַפְאֲרַת, כְּנֶגֶד כָּל הַתְּחִיּוֹת וְהַשְּׁעֵרוֹת.

דרוש 'הדרן' למסכת כתבות

כתבת עם ישראל

בפרק אחרון של מסכת זו (כתבות), אנו לומדים על מעלותיה של ארץ ישראל, ועד כמה חבובה רבנן קדמאי. מספר דגמאות ועבודות הובאו בגמרא (דף קיב ע"א - ע"ב) על כמה מהאמוראים ומהם רבי זירא, 'דכי הנה סליק לארץ ישראל לא אשכח מברא למעבר, נקט במצרא וקעבר', ועל רבי אבא 'דהנה מנשק כפי דעכו', ועוד ועוד אמוראים שהשתוקקו וכמהו לארץ ישראל, וכמאמר הכתוב "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו" (תהילים קב, טו).

ושמעתי לפרש, שההקשר של עניני ארץ ישראל למסכת זו הוא, לפי שהקב"ה ועם ישראל במעמד הר סיני כרתו ברית זה לזה כבעל ואשה, ולכך נתן הקב"ה לעם ישראל את ארץ ישראל שהיא כמתנת הכתבה שהביא הבעל' - הוא הקב"ה, 'לאשה' - היא כנסת ישראל. (והגם שכתבה גובים לאחר מיתת הבעל או לאחר הגרושין, כאן שלא שיך מיתת הבעל, ואף לא גרושין, שנשבע הקב"ה שלא ימירונו באמה אחרת (עיי' גיטין דף נז ע"א), לכך זכינו בזה מעכשו), ולכן בסוף מסכת כתבות מובאים עניני ארץ ישראל שהיא הכתבה שהביא הקב"ה לעם ישראל.

כבוד הארץ

מרעיון זה יש ללמד ולהפגים עד כמה חשובה ארץ ישראל לקב"ה, שנתן דוקא אותה מכל ארצות העולם לבניו.

ועל כן, הקפידו חכמי ישראל בכל הדורות להזהר בכבודה. וכמו שספרו בגמרא (שם) על רבי חנינא שהיה 'מתקן מתקלה' ועל רבי אמי ורבי אסי 'דהוו קימי משמשא לטולא ומטולא לשמשא', ופרש רש"י שהטעם לכך הוא - 'מחמת חבת הארץ שהיתה חביבה עליהם ומחזרים שלא יצא שם רע על הדרךים ושלא יוכלו להתרעם על ישיבת ארץ ישראל'.

כבר בזמן משה רבנו ועם ישראל במדבר, ראינו שמי שמדבר על ארץ ישראל נענש, וכפי שמבאר בפרשת שלח - בחטא המרגלים.

כמה יש לנו לזהר מלהוציא שם רע על כתבה זו שהקב"ה הביא לנו, ובמיוחד יהודי הגולה, שפעמים ומתריצים את עצמם בכל מיני סבות על היותם גרים בחוץ לארץ, וחלק מסבות אלו הן ממש בגדר 'הוצאת שם רע' על ארץ ישראל, שהוא דבר חמור לשעצמו. מלבד הענש הנורא שיכולים חלילה לקבל.

הענש הנורא

איש צדיק היה בירושלים ורבי דב סוקולובסקי שמו, חתנו וחביבו של רבה הנערץ של 'מיר' שבליטא, הגאון רבי אברהם צבי קמאי הי"ד. - אפוף חומה של שתיקה היה רבי דב זה, אך משנפרצה חומה זו ופתח את פיו זכו השומעים בשלל רב.

אחת מהפעמים הבודדות שפתח את פיו היתה כשספר את הספור הבא -

בעיר 'מיר' חי יהודי אמיד בעל בעמיו. נכסיו היו מצלחים ומסעפים וברכה שרתה במעשה ידיו. יום אחד ללא התרעה מקדמת, החליט האיש לסיים את כל עסקיו ב'מיר' ולעלות לארץ ישראל. השמועה הכתה גלים של הערצה וחבה למעשהו המפלא.

וזאת יש לדעת, שעליה לארץ ישראל באותם הזמנים פעמים היתה כרוכה במסירות נפש ממש, ביחוד שהיהודי שהיה גר בארץ לא הצליח להחזיק את עצמו. העני והדלות, הרעב והמחסור היו האורחים הקבועים אצל רב אנשי ארץ ישראל, ועל כן כל תושבי 'מיר' הרהרו במעשהו הנאצל והמפלא.

בבא יום העליה התאספו בני העירה והריעו לכבודו. מעשהו הנאצל נגע עמק בלבבם, ושללהבת קדש וכסופי ערגה לארץ ישראל בעבעו בתוכם.

לסוף נפרדו ממנו אנשי העיר בברכת 'לשנה הבאה בירושלים הבנויה!'

עברו שבועות ואולי חדשים. הארוע כמעט היה נשכח, אלמלי יום בהיר אחד הופיע פתאום היהודי בשערי מיר. "הוא חזר" - לחשו כלם, השמועה עברה מפה לאזן, ותוך זמן קצר היה ביתו מלא אורחים שבאו לתמה על סבת חזרתו לארץ העמים ופשר עזיבתו את ארץ הקדש.

הוא עלה לבמה, והחל לספר בפאתוס על ארץ ישראל, על אבני הכתל, את הקדושה השורה בירושלים, את חכמיה וילדיה המשפיעים בחכמת ארץ ישראל. דמעות של כסופין זלגו מעיני השומעים, "הלואי שהיינו זוכים לזה" - לחשו זה לזה.

כעת, לאחר תאורו המלבב, התעצמה השאלה - אחד מבני הקהל החליט להיות 'הדובר' ושאל, "אם כן, מפני מה עזבת את ארץ הקדש וחרת לארץ העמים???"

לשאלה הזאת חכו כלם. לשמע השאלה התכרכמו פניו, והוא החל לתאר את העני, המחסור והקשי החמרי, אשר מתעצם מיום ליום, - "הרעב הוא אורח קבוע גם אצל ילדי החמד, ואינו נושא פנים לאיש, אי אפשר לחיות במצב כזה" אמר האיש, ולסיום הוסיף ואמר - "עדיף להיות כבשה במיר מאשר להיות אדם בארץ ישראל!".

הדברים יצאו מפיו, ולנכח עיני הקהל המזועזע, התחוללה זועה - האיש חטף ככל הנראה באותו הרגע שֶׁבֶץ מחי, פָּנָיו נִפְלוּ, כֵּל גּוֹפוֹ נִשְׁמַט וְהוּא הֵחֵל צוֹנֵחַ אֵט אֵט אֶרְצָה. הוא לא נפל, גם לא התעלף, ולא אבד את הכרתו. שריריו התאבנו וקומתו הגבוהה והזקופה השפלה. תוך רגעים ספורים נותר האיש שרוע על ידיו ועל ברכיו הולך על ארבע, משהו שהזכיר מאד את הלוכה של הכבשה...

למרבה הפלא גם דבורו נטל מפיו, ולא היה מסגל לדבר, רק הברה אחת מצליח היה להוציא מפיו: 'מה... מה...'

רבי דב זצ"ל מספר הספור, שחשש שהשומעים את ספורו המפלא יתיחסו אליו בספקנות, טרח להדגיש כי עודנו זוכר בהיותו ילד, בעת שהיה הולך עם חבריו אל התלמוד תורה, היו הם עוברים מול ביתו של האיש ההוא, שם במרפסת הוא היה מוטל גחון על ברכיו וידיו, ופולט קולות - 'מה... מה...' - כמו ילדים, היינו מניפים לעברו אצבע מאשימה ומתריסים כנגדו - 'נו, אתה עוד תעז לדבר לשון הרע על ארץ ישראל???'... (ספר ניצוצות במדבר עמוד קסט).

זה לעמת זה

ולצערנו גם כיום, לא רבים האנשים המכירים בערכה של ארצנו הקדושה. ספר הרב דוד שאול גרינפלד שליט"א בספרו נאות דשא (פרשת בראשית עמוד כו), - 'בהיותי בנפש באחד מימי הקיץ הלוהטים בעיר 'בארי לוֹצְה' דרומית לארגנטינה ליד האנטרקטיקה, מול הרי הקרח העצומים (קרחונים) פנת חמד

נפלאה לאין ערוך. "אין ציר פאלקינו!", נכנסתי ללובי של בית המלון הממקם שם, הצצתי בספר ענק, שהוא ספר הזכרונות לכל מבקר, שם מטביע כל אחד את רשומו ממקום נפלא זה. לפתע ראיתי באחד הדפים באותיות ענק בשפה העברית את כתב ידו של מטיל ישראל שכתב - "ימח שמך הרצל! מדוע לא הבאת אותנו לכאן?!...!"

ומנגד, את ההערכה של גדולי ישראל שהכירו במעלת ארץ ישראל אנו מוצאים בבטוי שהיה רגיל לומר רבי מאיר שפירא מלובלין: "יש לי כח לנסע לארץ ישראל, אבל מהיכן נוטלים את הכח לצאת?..."

יהי רצון שנוזקה להפיר במעלת ארץ ישראל, ולראות במהרה את כל יהודי הגולה עולים ומתכנסים לארץ ישראל בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

דְרוֹשׁ 'הַדְרִין' לְמַסְכֵּת נְדָרִים

כַּח הַדְּבוּר

בְּמַסְכֵּת זוֹ (נְדָרִים) נִדְוֹנִים כָּל דֵּינֵי הַנְּדָרִים בְּהִרְחָבָהּ. בְּדִינֵי נְדָרִים טְמוּן הַכֹּחַ הָעֲצָמְתִי שֶׁל הַדְּבוּר שֶׁיְכוּל לְהַפְךָ דְבַר מִתֵּר לְאִסוּר, עַל יְדֵי הַנְּדָר, וְדַבַּר אִסוּר לְמִתֵּר, עַל יְדֵי הַפְּרָתוֹ. כַּח זֶה הוּא אַחַת הַדְּגֻמָּאוֹת לְהַפְרָה בְּכַחוֹ שֶׁל הַדְּבוּר.

גַּם עַל דְּבָרִים גְּשָׁמִיִּים וְדוּמָמִים גָּלוּ לָנוּ חֲז"ל אֶת הַשְּׁפָעַת כַּח הַדְּבוּר וְאָמְרוּ (מִנְחוֹת דף פז ע"א) - 'כְּשֵׁם שֶׁהַדְּבוּר יִפֶּה לְבִשְׁמִים כִּף דְּבוּר רַע לֵינִי!'.

וְאִם בְּסֵתֶם אָדָם כַּחוֹ שֶׁל הַדְּבוּר הוּא עֲצוּם וְרַב, אֲצַל הַצְּדִיק הַשׁוֹמֵר אֶת פִּיו מְלוּמֵר דְּבָרִים אִסוּרִים, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שְׁכָל מְלָה הַיּוֹצֵאת מִפִּיו כַּחַה עֲצוּם וְרַב לְאִין שְׁעוֹר!

נְשׂוּאֵי הוֹשָׁע

כְּדִי לְהַכִּיר אֶת כַּח הַשְּׁפָעַת מְלוֹתָיו שֶׁל הַצְּדִיק גַּם עַל הַנְּהַגַת הַבוֹרָא, יֵשׁ לָנוּ לְלַמֵּד כַּמָּה פְּסוּקִים בְּנִבְיָא, וְכִף כְּתוּב בְּנִבְיָא - "דְּבַר ה' אֲשֶׁר הָיָה אֶל הוֹשָׁע בֶּן בְּאָרִי... תַּחֲלַת דְּבַר ה' בְּהוֹשָׁע וַיֹּאמֶר ה' אֶל הוֹשָׁע לֵךְ קַח לְךָ אִשָּׁת זְנוּנִים וַיִּלְדֵי זְנוּנִים כִּי זָנָה תִזְנֶה הָאָרֶץ מֵאַחֲרֵי ה'. וַיִּלְךָ וַיִּקַּח אֶת גַּמֵּר בַּת דְּבָלַיִם וַתְּהֵר וַתֵּלֶד לוֹ בֶּן. וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו קְרָא שְׁמוֹ זִרְעָאֵל כִּי עוֹד מַעַט וּפְקַדְתִּי אֶת דְּמֵי זִרְעָאֵל עַל בֵּית יְהוּא וְהִשְׁבַּתִּי מִמְּלֻכּוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל. וַתְּהֵר עוֹד וַתֵּלֶד בַּת וַיֹּאמֶר לוֹ קְרָא שְׁמָהּ לֹא רַחֲמָה כִּי לֹא אוֹסִיף עוֹד אֲרַחֵם אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי נִשְׂא אִשָּׁא לָהֶם... וַתִּגְמַל אֶת לֹא רַחֲמָה וַתְּהֵר וַתֵּלֶד בֶּן. וַיֹּאמֶר קְרָא שְׁמוֹ לֹא עֲמִי כִּי אַתֶּם לֹא עֲמִי וְאַנְכִי לֹא אֶהְיֶה לְכֶם" (הוֹשָׁע א, א - ט).

וְהִמְתַּבּוֹנֵן יִרְאֶה שֶׁמִּקְרָה זֶה הֵנוּ חִידָה נִפְלְאָה וְנִשְׁגָּבָה, הַקַּב"ה מְצוּהָ אֶת הַנְּבִיָא הוֹשָׁע שֶׁהָיָה צְדִיק וְקָדוֹשׁ, לְלַכֵּת וְלִשָּׂא אִשָּׁה זְנוּנָה, וְלֹא אִשָּׁה זְנוּנָה רְגִילָה אֲלֵא 'הַפְּרוּצָה', בְּהַה הַיְדִיעָה, שְׁבַתְקוּפָתוֹ וְכִמוֹ שֶׁגָּלוּ לָנוּ חֲז"ל בְּגִמְרָא (עֵיין פְּסוּחִים דף פז ע"א), וְהוֹשָׁע הַצְּדִיק עוֹמֵד בְּנִסְיוֹן נוֹרָא זֶה, וְעוֹשֶׂה אֶת צוּוֵי הַבוֹרָא, וּמוֹלִיד מִמֶּנָּה

שלשה ילדים.

מה אומרים כלם על הצדיק שנראה שסרח בסוף ימיו? מה עם חלול השם שבדבר? כל השאלות הללו עומדות כנגד, ודורשות הסבר!

הסבה לנשואין

חז"ל גלו לנו שקדם לצווי מפלא זה משא ומתן בין הקב"ה להושע, וזה תכנון (הובא בפסחים דף פז ע"א וברד"ק בפירושו על הפסוקים שם), "ויאמר ה' אל הושע" - אמר לו הקב"ה להושע - "חטא ישראל", ה"ה לו לומר לפנ"ו - רבוננו של עולם, בנ"י הם בנ"י בחונ"י הם, בנ"י אברהם יצחק ויעקב, גלגל עליהם רחמים!, לא די שלא אמר כן, אלא אמר לפנ"ו - "כל העולם שלך הוא, העבירם באמה אחרת!". אמר הקדוש ברוך הוא - "מה אעשה לזקן זה? אומר לו, קח לך אשת זנונים, אחר כך אומר לו לך שלחה מעל פניך, אם הוא יכול לשלחה, אף אני אשלח את ישראל!", לאחר שגולדו לו ממנה שני בנים ובת אחת, אמר לו הקדוש ברוך הוא להושע - "לא ה"ה לך ללמד ממשה רבך? כיון שדברתי עמו פרש מן האשה. ב"דל עצמך ממנה!" אמר לפנ"ו - "רבוננו של עולם, יש לי בנים ממנה, ואיני יכול לגרשה!" אמר לו הקדוש ברוך הוא - "ומה אתה שאשתך זונה ובנ"י בנ"י אשת זנונים כן, אני שבנ"י ישראל בנ"י הם, בנ"י בחוני - אברהם יצחק ויעקב, והם אחד מחמשה קנ"נים, ואתה אמת העבירם באמה אחרת". כיון שידע שחטא, עמד לבקש רחמים על עצמו. אמר לו הקדוש ברוך הוא - "עד שאתה מבקש רחמים על עצמך, בקש רחמים על ישראל!", מיד פתח בברכות ואמר - "וה"ה מספר בנ"י ישראל כחול הים".

מעט אור האירו לנו חז"ל בהסבר המקרה המוזר שקרה עם הושע הנביא. אך עדין נצבת השאלה מפני מה הצרך הקב"ה לגרם להושע את כל המצב הזה כדי שיחזור בו מדבריו, כלום שוה הדבר?

והתשובה לכך היא - שזוהו גדל כחו של הדבור, שבשעה שאמר הושע לקב"ה - "העבירם באמה אחרת!", כמה מלים אלו של הושע הצדיק, ה"ה בכחן לחרץ את גזר דינם של כל עם ישראל לכל"ה רוחנית וגשמית לעולמי עד. והקב"ה שלא ה"ה חפץ בכך, עשה כל טצדקי לגרם להושע לחזור בו מדבריו אלו, ולכן הכל ה"ה שוה להצלת כלל ישראל.

דֹרֶשׁ טוֹב עַל סִימֵי מַסְכְּתוֹת הַש"ס

וּמִכָּאן יֵשׁ לְאָדָם לְלַמֵּד כִּמָּה יֵשׁ לוֹ לְזָהָר בְּדַבּוּרוֹ וּבִשְׂפָתָיו, שֶׁלֹּא לְקַלֵּל אוֹ
לְדַבֵּר דְּבָרִים אֲסוּרִים, כִּי כַח הַפֶּה נוֹרָא הוּא, וְאַחֲרֵיתוֹ מִי יִשׁוּרְנָה. (וע"ע במ"ש
בשו"ת אך טוב לישראל ח"ב סימן כג).

דרוש
'הדרן' למסכת נזיר

בענין מעלת התפלה בצבור

מסכת זו (נזיר) בסיומה עוסקת במעלת ענית האמן, עד שאמרו חז"ל 'גדול העונה אמן יותר מן המברך'.

ואת הטעם לכך אמר רבי נהוראי 'שהרי גולירים מתגרין במלחמה וגבורים בנוצחין', נמצא שהעונה אמן על ברכת חברו הרי הוא כגבור המנצח במלחמה.

ואכן, אם יתבונן האדם יראה שעשרות פעמים ביום יש לו את ההזדמנות להיות מאותם הגבורים הנוצחים.

צא ולמד ממה שמביא מרן הבית יוסף (אורח חיים סימן ככד סעיף ו ד"ה וכתב הר' דוד אבודרהם בתחילת ספרו), בשם רבי דוד אבודרהם (בתחילת ספרו עמ' ז), בשם הרב אברהם בן שושן, וזה תכן דבריו, 'שלא תפלות שאנו מתפללים בכל יום, בכל אחת יש י"ט ברכות, ועולים יחד ז"ן ברכות. וראה כמה גדול שכר המתפלל עם הצבור, פי בתפלה אחת שמתפלל עמהם נחשב לו שכר כמתפלל ערב ובקר וצהרים ביחיד. כיצד? תפלתו בלחש י"ט, וחיב אדם שלא לדבר בעוד ששליח צבור מחזיר התפלה, ושיכון לשמע ברכותיה, ושומע כעונה, הרי י"ט ברכות אחרות. וחיב אדם לענות אמן אחר כל ברכה וברכה, ואמרו חז"ל (ברכות דף נג ע"ב), שיגדול העונה אמן יותר מן המברך, הרי כאלו ברך י"ט ברכות אחרות. נמצא כי בתפלה אחת עם הצבור כתקנה נותנים שכר ז"ן ברכות. ובתפלת ערבית שאין שליח צבור מחזיר התפלה, לפיכך תקנו לאחר השכיבנו י"ט פסוקים וחתומה בסוף, תמצא בהם בין אזכרות ובין אמנים עולה מנינם ל"ח, וי"ט ברכות של תפלת לחש הרי ז"ן ברכות גם בערבית'.

אתה הראת לדעת שיכול אדם בתפלה אחת, שבין כה וכה מתפלל אותה ומחיב בה בשכר כפול ומכפל.

מזן אל זן

ובזה אמרתי לפרש את הפסוק "מזוינו מלאים מפיקים מזן אל זן" (תהילים קמד, יג), הינו שרק מתפללות עם ישראל מלאים אוצרותיהם הרוחניים מזין אל זין - הינו מכל תפלה שמתפללים יש בידם זין ברכות שממלאות את אוצרותיהם הרוחניים.

והנה בחשבון העולה יוצא - שבכל ג' התפללות (הינו גם בערבית, שבה יש י"ט הפסוקים שתקנו, וכמו שכתב האבודרהם לעיל, הבט ימין וראה), יש בידו של אדם קע"א ברכות. וברבות הימים והשנים מצטרפים הם לאלפים ורבות. וזהו המשך הפסוק הנ"ל "צאננו מאליפות מרבבות בחוצותינו", שצאננו הם המצות שמעשירות את האדם בעשר רוחני. וכמו שדרשו חז"ל (בחולין דף פד ע"ב), על הפסוק "ועשירות צאנך" (דברים ז, יג) אמר רב חסדא - שמעשירות את בעליהן (וע"ע בפירוש רש"י שם, ובדברים כח, ד). ואף הברכות מעשירות את המברך בעשר רוחני. (ועל דרך הגימטריא אמרתי שראשי תבות של צ'אננו מאליפות מרבבות בחוצותינו עולים קע"ב - כמנין הברכות שזוכה להן במשך היום חסר אחד. וזה האחד הוא שכר מצות התפלה גופא. עוד יש לרמז שתבת 'ברכות' עולה בגימטריא קטנה (עם הכולל) כמנין 'צאנך' - 17).

למוד הלכות

וכדי להתפלל כמו שצריך, יש לאדם ללמד את ההלכות המתאימות. ולולא למודו, יכול לחשב בלבו שיודע להתפלל ואינו אלא טועה. וזה נרמז במה שהמשיך דוד המלך עליו השלום ואמר "אלופינו מסבלים אין פרח ואין יוצאת ואין צוחה ברחבתינו" (שם, יד). שתבת "אלופינו" אפשר לפרשה מלשון למוד (וכמו שכתוב בתרגום על הפסוק "ויעקב איש תם ישב אהלים" (בראשית כה, כז) ויעקב גבר שלים משמש בית אולפנא) - והינו למוד הלכות תפלה. שכאשר אדם שלם בתפלתו בכל פרטיה ודקדוקיה כמבאר בהלכה וזאת על ידי שלמד את ההלכה, ממילא יזכה ל"אין פרח ואין יוצאת ואין צוחה ברחבתינו", וכמו שאמרו חז"ל (סוטה דף כא ע"א), שהתורה מגנה ומצילה. ועוד אמרו (ברכות דף ס ע"א) על הלל הזקן שהיה בא בדרך ושמע קול צוחה בעיר, אמר - "מבטח אני שאין זה בתוך ביתי!" ועליו הכתוב אומר "משמועה רעה לא יירא נכון לבו בטח בה" (תהילים קיב, ז).

תפלה ולמוד

עוד נראה לפרש פסוקים אלו, על פי מה שאמרו חז"ל (גדה דף ע"ב), 'מה יעשה אדם ויחכם? ירבה בישיבה!'

ומקשה הגמרא 'הרבה עשו כן, ולא עלתה בידם? אלא יתפלל למי שהחכמה שלו!'

ולזה ירמזו אלו הפסוקים, שהפסוק "מזוינו מלאים מפיקים מזין אל זין" רומז על התפלה כמו שהתבאר, וכשיתפלל האדם מיד יזכה "לאלופינו מסבלים" - שיהיה מסבל ומלא בלמוד התורה הנקראת אולפנא.

צדי"ק

וכבר דרשו דורשי רשומות (כן הביא בפירוש הרמ"ז על הזוהר הקדוש דברים עמ' 402 משם רבנו האר"י, ועוד), שהאדם בתפלותיו ישתדל להיות צדי"ק בכל יום. והינו שצריך להקפיד שיהיו לו צ' אמנים, ד' ברכו, י' קדישים וק' ברכות. ובזה יזכה האדם שאף הקב"ה יצטדק עמו בדרכיו ויכלכל מעשיו.

ובדרך הרמז אמרתי לפרש בזה את הפסוק "צדיק ה' בכל דרכיו" (תהילים קמה, יז), - שאדם שמקפיד על צ' צדי"ק בתפלותיו, אזי ה' בכל דרכיו ומכלכל מעשיו. ונעוד זוכה האדם בתפלתו לרבוי מצות עד בלי די, ומרבוי המצות שיש בידו מתעלה לדרגת צדיק. והמדקדק יראה שתבת 'צדיק' עולה בגימטריא קטנה (עם הכולל) כמנין 'מזן' (16), וכן תבות אל - זן עולים כן].

אשרי העם

ובזה ממשיך דוד המלך ע"ה (שם פס' טו) ואומר, "אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלקיו". והינו, "אשרי העם שככה לו" - שעל כל פרט ופרט מקבל שָׂכָר, ובתפלה אחת מתמלא במצות רבות. וכל זאת באהבת הקב"ה לבניו, שרצה לזכותם. וכמבאר (אבות פ"ו מט"ז) במימרת רבי חנניא בן עקשיא - רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצות' (ובדרך הגימטריא אמרתי, שתבת 'לזכות' עולה בגימטריא קטנה כתבות 'שככה לו' (21), וזהו שאמר הפסוק "אשרי העם שככה לו").

מונה המצות

מעלת תפלה במנגן גדולה היא עד מאד, אך ערך האדם למצוה נמדד על פי שעור הממון שמוכן להוציא עליה. ועל כך בספור הבא:

סוחר עשיר שר'ב ימיו היה טרוד בעסקים ובטיסות מארץ לארץ, לא תמיד הצליח לקבץ עתים לתורה, אך על קבלה אחת שמר בכל מאדו - תפלה במנגן.

בכל מקום בעולם שהיה צריך לטוס, קדם לכן היה מברר אם יש שם קהלה יהודית, ומהם זמני התפלות. לא פעם בטל טיסה עקב כך שלא מצא קהלה יהודית באזור שיוכל להתפלל עמהם במנגן.

באחד מהלילות, כשנחת בנמל התעופה בארץ קרוב לעלות השחר, נזכר שעוד לא התפלל תפלת ערבית. 'מה אעשה, מאין יבוא עזרי?' - חשב, 'הלא אין מקום שבו מתפללים עכשו ערבית?'

חשב וחשב... -

ורעיון עלה במחשבתו. הוא טלפן לחברת מוניות והזמין תשע מוניות עם נהגים יהודים. כשהגיעו כל הנהגים אמר להם להפעיל מונה ולבא להשלים מנגן.

הנהגים ההמומים לא הבינו בתחלה את הרעיון, והסוחר הסביר - "אני צריך להתפלל ערבית, ולזה אני צריך מנגן. אני אשלם לכם כמה זמן שתשהו פה, לפי המונה..."

הנהגים חיו... "מוכנים" - אמרו כלם פה אהד,

והוא פתח בתפלה - "והוא רחום כפר עון..."

דרוש 'הדרן' למסכת סוטה

מדת הענוה

הגמרא (סוטה דף מט ע"ב) מביאה את המימרא 'משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא'. על מימרא זו אמר רב יוסף לתנא - 'לא תתני ענוה, דאכא אנא'. וכן אמר רב נחמן לתנא - 'לא תתני יראת חטא, דאכא אנא'.

והשאלה כמו מתבקשת מאליה, כיצד רב יוסף מעיד על עצמו שענו הוא?

ומספר על רבנו הרמב"ם ששנה ואמר - שלא יתכן שיהיה האדם ענו, אם לא לומד את דרך התורה כיצד להגיע ולזכות למדה זו! הלכו וספרו לו על 'שיד' גדול, שהוא ענו ושפל ברוך מאין כמהו. הלך הרמב"ם והתגורר אצלו שבוע ימים. ואכן ראה כיצד 'השיד' מתנהג בענוה מפלאה, שפל ברוך, ולא חס על כבודו. התפלא הרמב"ם על המראה הזה, והחליט בדעתו שכנראה טעה והחליט לשוב לביתו.

כשנפרד מ'השיד' הודה על הארוח, ובא ללכת. או אז פנה אליו 'השיד' ושאל - "יאמר לי כבודו אם ראה פעם אדם ענו כמני?". "לא!" - ענה הרמב"ם, ויצא שמח לדרך, ושראה שכל מעשה הענוה שנהג אינו אלא אחיזת עינים, שייחזיקו ממנו שענו הוא. ואכן לא ראה עוד 'ענו' כמהו שמוכן לבזות את עצמו כל כך בשביל טפת כבוד, שישבחוהו בענותנותו. ומעתה מתעצמת השאלה כיצד אמר רב יוסף 'לא תתני ענוה דאכא אנא'?

ועוד יקשה, מה בכך אם ישנה התנא שבטלה ענוה ויראת חטא, ועל מה נחפזו כל כך להודיע לכל באי עולם שהם ענוים ויראי חטא? ועל קשיות אלו כבר עמדו המפרשים.

כונת הצדיקים

וראיתי במהרש"א (בחידושי אגדות) שכתב לפרש, 'שאינ דרוך החכמים להתפאר ולהשתבח במעלתם, ומכל מקום כדי שלא יהא שונה הברייתא בטעות אמרו כן'.

- והיגו שְׁפַל כְּוֹנְתָם הִיְתָה לְהַעֲמִיד אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה עַל דְּיוֹקָם, וְגַם אִם יִצְטָרְכוּ לְהַקְרִיב בְּעַד זֶה אֶת עֲבוֹדַת הַמִּדּוֹת שְׁלֵהֶם, וְיִגְלוּ אֶת שְׁבָחָם בְּרַבִּים, שְׁוֵה הַדָּבָר לְמַעַן דְּיוֹק בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה.

וְהָרַב 'בֶּן אִישׁ חַי' בִּסְפָרוֹ 'בֶּן יְהוּדָע', כָּתַב לְפָרֵשׁ כְּמָה פְּרוּשִׁים בְּזֶה, וְזֶה יִצָּא רֵאשׁוֹנָה - 'שְׁלֵא הִיְתָה כְּוֹנְתָם לְשִׁבְחַ עֲצָמָן, אֲלֵא כִּינּוֹן שְׂדִיּוּעַ שְׁבָרִית כְּרוֹתָה לְשִׁפְתֵימָם, חֲשָׁשׁוּ פֶּן בְּלִמְדָם דְּבָרֵי הַתְּנָא דְקֵאֲמַר בְּטִלָּה עֲנוּה וְיִרְאֵת חֲטָא, יִתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם הַיֵּצֵר הָרָע מִחֲמַת דְּבוּר זֶה וְיִנְצָחֵם לְבַטֵּל מֵהֶם מִדַּת הָעֲנוּה וְיִרְאֵת חֲטָא, אוֹ לְהַחֲלִישׁ אוֹתָם לְפָחוּת. וְלָזֶה הַדְּגִישׁוֹ וְאָמְרוֹ 'דְּאֲכָא אֲנָא'.

עוֹד כָּתַב לְפָרֵשׁ - 'שְׁפִינּוֹן שְׁהַעוֹלָם מִחֲזִיקִים מֵאוֹתָם הַגְּדוֹלִים שְׁהֵם בְּעֲלֵי עֲנוּה וְיִרְאֵת חֲטָא, כְּשִׁשְׁנָה הַתְּנָא וְאָמַר 'בְּטִלָּה עֲנוּה וְיִרְאֵת חֲטָא' יִהְרֶהְרוּ אַחַר דְּבָרָיו, שְׁהֵלֵא גַם בְּדוֹר זֶה שְׁהוּא אַחֲרוֹן וְרַחוּק מִדּוֹר רַבִּי לֹא בְּטִלָּה, וְכֹל שְׁכֵן בְּדוֹרוֹת קוֹדְמִים, לְכֵן מִיָּד פָּרְשׁוֹ וְאָמְרוֹ 'לֹא תִתְּנִי דְאֲכָא אֲנָא'.

עוֹד כָּתַב לְפָרֵשׁ - בְּמָה שְׁאָמַר רַב יוֹסֵף 'לֹא תִתְּנִי עֲנוּה דְאֲכָא אֲנָא', 'שְׁהוּא הִיְתָה עֲנוּה בְּאֲמַת, וְהָיוּ הַתְּלִמִּידִים וְהַחֲכָמִים שְׁבִדּוּרוֹ מְשִׁבְחִים אוֹתוֹ הַרְבֵּה בְּמִדַּת הָעֲנוּה, וְלֹא הִיְתָה רוּצָה שְׁיִשְׁבְּחוּ אוֹתוֹ בְּכֹךְ, לְכֵן נִתְחַכֵּם לוֹמַר בְּפוּמְבִי בְּבֵית הַמְדָרְשׁ לְפָנֵי הַכֹּל, לְאוֹתוֹ תְּנָא 'לֹא תִתְּנִי עֲנוּה דְאֲכָא אֲנָא', כְּדִי שְׁהַשׁוּמְעִין יוֹתֵר לֹא יִחְשִׁיבוּהוּ לְבַעַל עֲנוּה שְׁהָרִי מִתְגָּאָה בְּעֲנוּתָנוֹתוֹ כְּבִיכּוֹל, וּבְאֲמַת הִיְתָה כְּוֹנְתוֹ לְשֵׁם שְׁמַיִם. וְאֲכֵן הָרְאִיָּה הַפְּשוּטָה שְׁכְּוֹנְתוֹ הִיְתָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, שְׁדְּבָרָיו נִחְקְקוּ בְּתִלְמוּד וְנִכְלָלוּ בְּתוֹרַת חַיִּים!

וּמִסְפָּר עַל אַחַד מְגִדּוּלֵי הָאֲדַמּוּרִיִּים שְׁאֲלַפֵּי חֲסִידִים הָיוּ מְגִיעִים אֵלָיו מְכַל קְצוֹת תְּבֵל. חָרָה אַפּוֹ שֶׁל הָרַב הַמְקוּמִי שְׁהַתְּנַגֵּד לְחֲסִידוֹת וְאָמַר לוֹ - "מִפְּנֵי מָה בְּאִים אֵלֵיכֶם מְכַל הָעוֹלָם?, הָרִי אֲתֶם יוֹדְעִים שְׁאִין בְּכֶם כְּלוּם!" גַּם אֲנִי לֹא יוֹדֵעַ מִפְּנֵי מָה הֵם בְּאִים" - עֲנָה הָאֲדַמּוּרִי, "מִפְּנֵי אֲנִי בְּמַעוּט עֲרַכִּי וְחֲטָאֵתִי נִגְדִי תְּמִיד" (תְּהִילִים נֹא, ה) אֵךְ מָה אַעֲשֶׂה, הַחֲסִידִים לֹא מִפְּסִיקִים לְבֹא?"

"יֵשׁ לִי רַעִיוֹן" - אָמַר הָרַב, "תְּאָסֵף אֶת כָּל הַחֲסִידִים, וְתֹאמַר לָהֶם אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, שְׁאִין בְּךָ כְּלוּם, וְחֲטָאֲתָךְ נִגְדֵךְ תְּמִיד, כִּךְ יִפְסִיקוּ לְבֹא!"

שָׁמַע הָאֲדַמּוּרִי לְעֲצָתוֹ וְכִנְסָ אֶת כָּל הַחֲסִידִים וְאָמַר לָהֶם בְּלִב שְׁבוּר - "רְבוֹתִי, אֲתֶם טוֹעִים בִּי, אִין בִּי לֹא תוֹרָה וְלֹא מַעֲשִׂים טוֹבִים, וּמָה מְצִאתֶם בִּי? וְעַל כֵּן מְחִיב אֲנִי לְהוֹדִיעַ לְכֻלָּם שְׁאִין לָהֶם יוֹתֵר בְּשִׁבִיל מָה לְבֹא אֵלַי, אֲנִי יְהוּדִי פְּשוֹט וְתוֹ לֹא!"

כְּשֶׁרָאוּ הַחֲסִידִים אֶת גְּדֹל הָעֲנֹה שֶׁל רַבֵּם הָאֲדֹמו"ר, הִתְלַהְבוּ יוֹתֵר, וְהִגִּיעוּ בְּאַלְפֵיהֶם מְכַל קִצּוֹת תִּבְלִי. הַסְּפּוֹר עָשָׂה לוֹ כְּנַפְיִם, וְעַד מְהֵרָה הִצְטַרְפוּ עוֹד וְעוֹד חֲסִידִים וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם אֶת מְרוֹת הָאֲדֹמו"ר הָעֲנֹו.

כְּשֶׁרָאָה זֹאת הָרַב הִמְתַּנַּגַּד חָרָה אַפּוֹ מְאֹד, רָצָה הוּא לְהַפְרִיעַ וּנְמַצָּא מְסִיעַ. פְּנָה שׁוֹב אֶל הָאֲדֹמו"ר וְאָמַר - "יֵשׁ לִי רַעִיוֹן אַחֵר, שְׁבוּדָאֵי יַפְסִיק אֶת גַּל הַחֲסִידִים הֲלֹא פּוֹסֵק שְׁמַגִּיעַ אֲלֵיכֶם", "אֲדַרְבָּא" - אָמַר הָאֲדֹמו"ר, "אֲחֻזִּיק לָךְ טוֹבָה אִם תִּסִּיעַ בְּעַדִי לְצֵאת מִמְּצַר זֶה שֶׁהָעוֹלָם טוֹעָה בִּי". "פִּשְׁוֹט מְאֹד" - עָנָה הָרַב הִמְתַּנַּגַּד, "תַּעֲשׂוּ שׁוֹב כְּנֶס גְּדוֹל, אֲךָ הַפַּעַם תֹּאמְרוּ לְכֻלָּם שֶׁכָּל הַתּוֹרָה כְּלָה מְנַחַת בְּרֵאשֶׁה, וּמַעֲשִׂים טוֹבִים אִתָּה עוֹשֶׂה לְאַלְפִים, וְעוֹד וְעוֹד תִּשְׁבְּחוּת, וְכִשְׂיֵרָאוּ הַחֲסִידִים אֶת 'הַבַּעַל גְּאוּה' שֵׁשׁ לָהֶם יִתְרַחֲקוּ מִמֶּךָ!".

"תְּרֵאָה" - עָנָה הָאֲדֹמו"ר - "זֶה שְׂאִין בִּי כְּלוּם אֲנִי יוֹדֵעַ, אֲךָ גַּם שֶׁקָּרַן אֲנִי לֹא!"

אֲךָ רַב יוֹסֵף הַכִּיר בְּעֲנֻתָנוֹת עֲצֻמוֹ, וְאָמַר שְׂאֵם יִשְׁתַּבַּח בְּמִדָּה זוֹ יְרוּיַח שְׂיִוֵּתֵר לֹא יִנְהַגוּ בּוֹ כְּבוֹד, וְהַעֲדִיף לְהַקְרִיב דְּבַר זֶה, לְזִכּוֹת בְּקִנְיָן נִצְחִי שֶׁלֹּא יִנְהַגוּ בּוֹ יוֹתֵר כְּבוֹד לְעוֹלָם.

דְּגָמָא עֲצֻמִית

וְאַעֲנָה אֶת חֻלְקֵי גַם אֲנִי לְתַרְצֵי קִשְׁיוֹת אֱלוֹ, שְׂרָצוּ לְלַמֵּד - שְׁגַם בְּדוֹרֵם אֲפִשֶׁר לְהִגִּיעַ לִידֵי מְדַרְגוֹת עֲלִיוֹנוֹת שֶׁל עֲנֹה וְיִרְאֵת חֲטָא. וְעַל כֵּן מִיָּד אָמְרוּ 'לֹא תַתְּנִי', לְלַמֵּד אֶת כָּל אֲנָשֵׁי הַדּוֹר שְׂאֲפִשֶׁר גַּם בְּדוֹרֵנוּ לְהַתְעַלּוֹת בְּדַרְכֵי עֲבוּדַת ה'.

וְשִׁמְעָתִי שֶׁכָּךְ הִיְתָה דְרָכּוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן רַבֵּי חַיִּים חוּרֵי זצ"ל - שֶׁהִיא מְסַפֵּר לְאֲנָשֵׁי קִהְלָתוֹ אֶת הַסְּפָקֵי בְּאִמְרוֹ לָהֶם - "רְאוּ כַּמָּה הַסְּפָקֵי אֲנִי בְּלַמוּדִי, וְכַמָּה הַסְּפָקֵי אִתָּם!" , וְאִמְרוֹת נְעִימוֹת אֱלוֹ הֵיוּ תּוֹכַחוֹת נוֹקְבוֹת חֲדָרֵי בֶטֶן, וְהֵיוּ מְזַרְזִים עֲצֻמָּם לְלַמֵּד בִּיְתֵר שְׂאֵת וְיִתֵּר הַתְּמִדָּה.

דְרוֹשׁ 'הַדְרִין' לְמַסְכֵּת גִּטִּין

תּוֹרָה = אִשָּׁה

עֵתָה אֲמַרְנוּ בְּסִיּוּם הַמַּסְכָּת - 'כָּל הַמְגֵרֵשׁ אִשְׁתּוֹ רֵאשׁוֹנָה אֶפְלוּ מִזְבַּח מוֹרִיד עֲלָיו דְּמָעוֹת' (גיטין דף ז ע"ב). וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לְעֵין הַלֵּא פְּעָמִים וְחֵיב הָאָדָם לְגַרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ גַּם אִם הִיא רֵאשׁוֹנָה, וּמִפְּנֵי מָה הַמְזַבֵּחַ מוֹרִיד עֲלָיו דְּמָעוֹת?

וּבַדְרֵךְ הַדְרוֹשׁ נִרְאָה לְפָרֵשׁ, שֶׁכֶּבֶר יְדוּעַ שֶׁבְכֻמָּה מְקוּמוֹת קָרְאוּ חַז"ל אֶת הַתּוֹרָה 'אִשָּׁה', וְאָף הִשְׁווּ אוֹתָהּ לְאִשָּׁה (עֵיין בְּרִכּוֹת דף נז ע"א, וּפְסוּחִים דף מט ע"ב, "תּוֹרָה צוּוּה לְנוּ מִשֶּׁה מוֹרְשָׁה" (דְּבָרִים לֵג, ד), אֵל תִּקְרִי מוֹרְשָׁה אֵלֶּא מֵאוֹרְשָׁה. וּבִקְדוּשֵׁין דף ל ע"ב דְּרִשׁוּ אֵת הַפְּסוּק "רֵאָה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אֵהַבְתָּ" (קֹהֵלֶת ט, ט), מִלְּבַד עַל הָאִשָּׁה הַגְּשָׁמִית גַּם עַל הַתּוֹרָה, וְעַע שְׁעַר הַגְּלוּלִים שְׁעַר לַד), וְגַם כָּאֵן נִרְאָה לְפָרֵשׁ שֶׁמָּה שֶׁאֲמָרוּ חַז"ל 'כָּל הַמְגֵרֵשׁ אִשְׁתּוֹ רֵאשׁוֹנָה וְכוּ' - הַכּוֹנֵה הִיא עַל הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא אִשְׁתּוֹ הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁל הָאָדָם, שֶׁכֶּבֶר מִיְּנֻקוֹתוֹ צָרִיף לְכָרֶת עִמָּה בְּרִית, וְאֵם כֵּן כְּשֶׁמְגַרְשָׁה וּמִתְעַלֵּם מִמֶּנָּה 'מִזְבַּח מוֹרִיד עֲלָיו דְּמָעוֹת' שֶׁעֲזַב מְקוֹר מֵיִם חַיִּים, 'אֵיִן מֵיִם אֶלֶּא תּוֹרָה' (עֵין בְּבֵא קֵמָא דף יז ע"א), וְהִלֵּךְ לְחֻצַּב בּוֹרוֹת בּוֹרוֹת נְשִׁבְרִים אֲשֶׁר לֹא יִכִּילוּ הַמַּיִם. וְכֶבֶר דְּרִשׁוּ חַז"ל (שְׁבֵת דף כב ע"א), "וְהַבּוֹר רַק אֵיִן בּוֹ מַיִם" (בְּרַאשִׁית לז, כד), - מֵיִם אֵיִן בּוֹ אֲבָל נִחְשִׁים וְעֻקְרָבִים יֵשׁ בּוֹ (וְעַע בְּמָה שֶׁהֵאֲרַכְתִּי בְּעֵינֵן זֶה בְּדְבָרֵי פְתִיחָה לְסַפְרֵי שׁו"ת אֵךְ טוֹב לְיִשְׂרָאֵל ח"א עֵמ' יב).

אַהֲבָה שֶׁל דָּם

וְעַדִּין נוֹתֵר לְבָאָר מִפְּנֵי מָה דְּוָקָא הַמְזַבֵּחַ מְכַל כְּלֵי הַמְקַדֵּשׁ הוּא זֶה שֶׁמוֹרִיד עֲלָיו דְּמָעוֹת?

וְנִרְאָה לְפָרֵשׁ עַל פִּי מָה שֶׁשִּׁמְעֵתִי מִהַגְּאוֹן רַבִּי שֶׁמִּשׁוֹן פִּינְקוּס זַצ"ל, שֶׁבָּאָר - שֶׁעִמְק הַצּוּי הֶאֱלָקִי בְּפָרִשֶׁת הַקְּרָבָנוֹת הוּא לְחִזּוּק קֶשֶׁר הָאַהֲבָה בֵּין הַבּוֹרָא וְתַבְרָךְ וְהַתּוֹרָה לְעֵמוּ יִשְׂרָאֵל. שֶׁהָאַהֲבָה הַגְּדוּלָּה בְּיוֹתֵר הִיא אַהֲבָה שֶׁל 'דָּם', וְכֵן הִנֵּה מְנַהֵג הָרוּמָאִים הַקְּדוּמוֹנִים שֶׁכִּשְׁהֵיוּ רוּצִים לְכָרֶת בְּרִית אַהֲבָה בֵּין אִישׁ

לרעהו, היו פוצעים את עצמם ומחברים את הדמים ביחד, "ודמים בדמים נגעו" (הושע ד, ב). - וכן בשעת מעשה הקרבנות יש לו לאדם לחשב שהוא היה אמור להעניש ולמות בגלל חטאו, ודבר זה מוסיף קשר של קימא ותקף אהבה בין הבורא לתברך והתורה לעמו ישראל.

תורה וקרבנות

ועל פי זה יבאר שכאשר האדם זונח את הקשר שלו עם התורה ומגרש אשתו ראשונה, ומפר את הברית הכרותה בינו לתורה, דוקא המזבח מוריד עליו דמעות, שהוא המתוך והמקשר בין אהבת הבורא והתורה לעם ישראל על ידי מעשה הקרבנות, ורואה עתה בחרבן קשר אהבה שהיה תפקידו לעשות.

וצא ולמד, אם מעשה הקרבנות מחברים כל כך בין עם ישראל לאלקיו, כמה מחבר עסק התורה! שהרי אמר הקב"ה לדוד המלך עליו השלום "כי טוב יום בחצריך מאלף" (תהילים פד, יא) - ופרשו בגמרא (שבת דף ל ע"א), 'אמר הקב"ה לדוד - טוב לי יום אחד שאתה עוסק בתורה, מאלף עולות שעתיד בנך שלמה להקריב לי בכל יום!'

ואשרי הזוכה לחזק את קשר האהבה הזה בכל שעה...

ואכן, אהבת התורה של גדולי ישראל בכל הדורות לא נתנה לתאור. רבים הגדולים אשר על ערש דוי כשנשמת אפם נחלשה ופרפורי הגסיסה כבר החלו, עדין נשמעו ממלמלים את דברי התורה.

התורה היתה כל שיגם ושיחם, בעתות משבר כמו בעתות שמחה, בכל רגע ובכל שעה.

ספור אחד מני רבים על אחד מגדולי ישראל הוא הגאון רבי צבי מיכל שפירא זצ"ל - בשנת תר"ס חלה במחלה אנושה, ותרעש הארץ לקול התפללות אשר הרבו בעד שלומו. בכל הישיבות הקדושות, בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ואף תינוקות של בית רבן העתירו לרפואתו. בעוד כלם מתפללים ומתחננים להצילו מרדת שחת, החל רבי צבי מיכל לעסק בעיון רב בהלכה אחת בחשן משפט. כשנכנסו הרופאים לבקרו ואמרו נוֹאֵש לחייו, הביין בחכמתו את רמיזותיהם, והחל לעסק בדין נוטה למות אומרים לו התודה, המבאר בשלחן ערוך ביורה דעה סימן שלח, והיה למודו בעיון כביר על יסודות נשגבים וחקירות דברי

דֹרֶשׁ טוֹב עַל סִיּוּמֵי מַסְכְּתוֹת הַש"ס

הַתְלַמּוּד בְּבֵלִי וִירוּשְׁלַמִּי וּמְדַרְשֵׁי חַז"ל, וְדַבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ הָרֵאשׁוֹנִים, וְאֵת אֲשֶׁר זָכָה לְחַדֵּשׁ אֶז בְּשַׁעַת דְּכֻדּוּכָהּ שֶׁל גַּפְּשׁ הָעֵלָה אַחַר כֶּף עַל הַנֶּזֶר (סֵפֶר דְּרֻכָה שֶׁל תּוֹרָה ח"ב עֵמוּד קמ"א).

גְּדוּלִים כְּאֵלֶּה וְדוּמִיָּהֶם, הֵם הֵם מְאוּרֵי הָאֵמָה שְׁעֵלֵינוּ לְשִׁאֵף לְזָכוֹת וְלִלְכֵת בְּדַרְכֵיהֶם.

דרוש 'הדרן' למסכת קדושין

ימי הזקנה

מסכת זו (קדושין) מסיימת בדברי רבי נהוראי האומר - 'מניח אני כל אמונות שבעולם, ואיני מלמד את בני אלא תורה, שכל אמונות שבעולם אין עומדת לו אלא בימי ילדותו, אבל בימי זקנותו הרי הוא מוטל ברעב! אבל תורה אינה כן, עומדת לו לאדם בעת ילדותו ונותנת לו אחרית ותקוה בעת זקנותו. בעת ילדותו מהו אומר? "וקול ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים" (ישעיה מ, לא), בזקנותו מהו אומר? "עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו" (תהילים צב, טו).

והמתבונן יראה, שכאן עמדו חז"ל על יסוד ימי הזקנה של כל אדם ואדם, שבעוד שבכל אמונות אחרת אפלו החשובה ביותר, כשהוא זקן וכבר אינו כשיר לעבודה, למרות הפנסיה המכבדת ועברו המפאָר, אף אחד לא יסכים לקחת אותו לעבודה אצלו. וכך חי זקן זה מתוך שעמום עד שנטרפת דעתו, וכמו שאמרו חז"ל (קנים פ"ג מ"ו), 'זקני עם הארץ, כל זמן שמזקינין דעתן מטרפת עליהן, שנאמר "מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח" (איוב יב, כ).

ומנגד זקני תורה תלמידי חכמים, ככל שמזקינים יותר כך מתרבים תלמידיהם וכבודם, שהרי מוסיפים חכמה! וכמו שמסיימת המשנה (שם) 'אבל זקני תורה אינן כן, אלא כל זמן שמזקינין דעתן מתישבת עליהן, שנאמר "בישישים חכמה וארך ימים תבונה" (שם).

ומספר על רב עיר אחד שנשא את דרשת שבת הגדול. לאחר הדרשה נגש אליו אחד מזקני הקהל, עם הארץ גמור שרצה לקנטרו, ואמר לו - "כבוד הרב, שנה שעברה הדרשה היתה יותר טובה מהדרשה השנה, מה קרה שירדתם בדרגה?" השיב הרב - "אין הדבר נכון, שודאי שהדרשה של השנה היא יותר טובה מהדרשה של שנה שעברה, שהרי זקני תלמידי חכמים ככל שמזקינים דעתן מתישבת עליהם יותר, והסבה שלא הבנת זאת משום שגם אתה הזדקנת בשנה, וזקני עמי הארץ ככל שמזקינין דעתן מטרפת ומטפשת עליהם!"

ואכן, אין זו מליצה גרידא אלא מציאות חיה וקיימת, שרק זקני תורה זוכים לאחרית ותקנה.

צא ולמד, ממה שאמרו חז"ל (שבת דף קנא ע"ב), 'אמר שלמה בחכמתו "וזכר את בוראיו בימי בחורתיך עד אשר לא יבאו ימי הרעה" (קהלת יב, א) - אלו ימי הזקנה!'

ויש לעין מפני מה קראו חז"ל לימי הזקנה ימי הרעה, שמשמע שאצל כלם הם ימי הרעה. הלא אצל תלמידי החכמים אדרבא, ימים אלה הם ימי הטובה, שכלל שמזקנים דעתם מתישבת עליהם?

ובפשיטות נראה שכונת חז"ל על רב ככל האנשים שאינם בכלל תלמידי חכמים.

אך אלבא דאמת, אפשר לפרש פן גם על תלמידי חכמים, וזהו על פי מה ששמעתי מאחד מעוזרי מרן הרב שך זצ"ל,

שבשנותיו האחרונות כשראיתו נחלשה, ובקשי יכול היה לקרא את הכתוב בספרי הלמוד, לא נתן לעצמו מנוח והשתדל בכל כחו לקרא את הכתוב. פעם אחת כשלא הצליח, זעק בבכי - 'רבוננו של עולם, למה לי חיים אם איני מצליח ללמוד? אם תרצה תקח אותי, אך אנא אל תשאיר אותי במצב שכזה!'

הרי שימי הזקנה פעמים וגם אצל תלמידי חכמים נקראים ימי הרעה. אשרי מי שזוכה להגיע לימי הזקנה והדבר היחיד שמפריע לו וגורם לו שיהיו ימים אלו בבחינת ימי הרע - זה הקשי בלמוד.

סופרים אוטובוסים

ומנגד ספר המגיד הנודע רבי שלום שבדרון זצ"ל על ימי הרעה של זקני עמי הארץ - 'פעם אחת כשיצאתי מביתי בשעת בקר לתפלה, ראיתי זוג זקנים יושבים על הספסל בחסר מעש. רחמתי עליהם בלבי, אך לא יכלתי באותה שעה לעזר להם, כך שעברתי על פניהם בהנהון ראש. אותו יום הייתי עסוק במיוחד, מהתפלה הלכתי ללמד, ומהלמוד למסר דרשה, ואחרי זה עוד דרשה, ומשם לעוד כמה ענייני מצות שהיו לי. רק בשעות הצהרנים המאחרות, היה לי קצת זמן לחזור אל ביתי.

כְּשֶׁהִגַּעְתִּי לְרַחוּב הַשְּׁתוּמָמְתִּי, זוּג הַזְקָנִים הָיוּ עֹדִין עַל אוֹתוֹ הַסֶּפֶסֶל, כָּבֵר מֵרַחוּק שְׂמַעְתִּי אוֹתָם מֵתוֹכָחִים, הָאִישׁ אָמַר - "שְׁלֹשִׁים וְשִׁבְעֵי", וְהָאִשָּׁה אָמְרָת - "לֹא! שְׁלֹשִׁים וְשִׁמּוֹנָה", וְחֹזֵר חָלִילָהּ. כָּבֵר כְּשָׂאוֹ אוֹתִי מֵרַחוּק נִפְנְפוּ לְעִבְרֵי שְׂאֲגֹשׁ אֲלֵיהֶם. שְׂמַחְתִּי לְעֹזֵר לָהֶם וְנִגְשָׁתִי, "בֵּא רַבִּי, תִּפְתָּר לָנוּ אֶת הוֹכּוּחִי!", 'הִנֵּה נִקְרְתָה לְיָדֵי עוֹד מִצְוָה, גַּם לֵהִיּוֹת מִשְׁכִּין שְׁלוֹם וְגַם לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בֵּיתִי - הִרְהַרְתִּי בְּלִבִּי, - "כֵּן, מָה רָצוֹנְכֶם?"

"תִּשְׁמַע" - אָמַר הַזְקֵן, מִהִבְקָר אֲנַחְנוּ יוֹשְׁבִים כָּאֵן וְסוֹפְרִים כָּל אוֹטוּבוּס שְׁעוֹבֵר. עַד עַכְשָׁו סִפְרָתִי שְׁעָבְרוּ כָּאֵן שְׁלֹשִׁים וְשִׁבְעָה אוֹטוּבוּסִים, לֹא נִרְדַּמְתִּי לְרַגַע כִּף שְׁלֹא תִּכְן שְׁפִסְפִּסְתִּי אוֹטוּבוּס, וְאִשְׁתִּי טוֹעֵנַת שְׁעָבְרוּ שְׁלֹשִׁים וְשִׁמּוֹנָה אוֹטוּבוּסִים, אִיךְ יָכוֹל לֵהִיּוֹת אִם לֹא שֶׁהִיא מִשְׁקַרְתָּ?

'אֲכֵן בְּעֵינָה גְדוּלָה... - חֲשַׁבְתִּי, אִיךְ אוֹכַל לְהִשְׁכִּין שְׁלוֹם בֵּין זוּג זֶה? אֵךְ לִפְתַּע עָלָה בְּמַחִי רַעִיוֹן וְאִמְרָתִי - "הַדָּבָר פָּשׁוּט, אֶחָד מֵהָאוֹטוּבוּסִים הָיָה אוֹטוּבוּס אֶקוֹרְדִיוֹן, כִּף שֶׁאֵתָה סִפְרָת אוֹתוֹ כְּמוֹ אוֹטוּבוּס אֶחָד וְאִשְׁתְּךָ סִפְרָה אוֹתוֹ כְּשֶׁנִּי אוֹטוּבוּסִים!"

"זֶה טוֹב, זֶה טוֹבוֹ!" - צָהַל הַזְקֵן, גַּם אִשְׁתּוֹ הַזְקֵנָה שְׂמַחָה, "תוֹדָה רַבָּה" - הֵם אָמְרוּ בְּמַקְהָלָהּ.

הַלְכָתִי לְדַרְכֵי וְהִרְהַרְתִּי - 'רְאוּ מָה בֵּין בְּנֵי לְבִין חָמִי, זְקָנִים אֵלוּ עֲסוּקִים בְּלִסְפּוֹר אוֹטוּבוּסִים, וְאֵלוּ הַזְקָנִים שְׁלָנוּ זְקָנֵי הָעֵדָה עוֹסְקִים בְּדַבְרֵי הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, נִשְׁמַת אָפוּ שֶׁל עַמְנוּ, אֲשֶׁרִינוּ מָה טוֹב חָלַקְנוּ וּמָה נְעִים גּוֹרְלָנוּ...'

הָאִשָּׁה רוֹחֶנֶת

וְנִרְאָה לְרַמֵּז שְׁלֹכְךָ מְסִימַת מַסְכַּת זוּ (קְדוּשִׁין), בְּסִיּוּם זֶה הָעוֹסֵק בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה, שֶׁהָרִי מִצְאָנוּ כְּמָה פְּעָמִים בְּחַז"ל שֶׁהָשׂוּ אֶת הַתּוֹרָה לְאִשָּׁה, וְכִמוֹ שֶׁאִשָּׁה לֹא תִסְלַח לְבַעֲלָהּ אִם יֵלֶךְ עִם נָשִׁים אַחֲרוֹת, כִּף גַּם הַתּוֹרָה רוֹצָה שִׁיְהִיָּה הָאָדָם שְׂקוּעַ אֵךְ וְרַק בָּהּ, וְאִזּוּ הִיא מִקְנָה לְאָדָם אֶת כָּל סְגוּלוֹתֶיהָ, וְעַל כֵּן בְּסִיּוּם הַמַּסְכָּת לְאַחַר שְׁלִמְדָנוּ אֶת כָּל פְּרֻטֵי הַהִלְכוֹת בְּקְדוּשֵׁי אִשָּׁה, לְמַדוּנוּ בְּעַלֵּי הַתּוֹרָה אֶת מַעְלוֹתֶיהָ שֶׁל הָאִשָּׁה הַרוֹחֶנֶת.

תקון הפרנסה

אחד מחסידיו של רבי דוד מטולנה, שסבל מקשויי פרנסה גדולים, נכנס אליו והתאונן על מצבו. בסיום דבריו אמר: "נראה שהתקיים בי מאמרו של רבי שמעון בן אלעזר בגמרא - הרעתי את מעשי וקפחתי את פרנסתי". כשסים את דבריו נאנח אנחה כבדה.

אמר לו רבי דוד: "ההבדל בין רבי שמעון בן אלעזר ובינך הוא שרבי שמעון נאנח כשאמר 'הרעתי את מעשי', ואלו אתה נאנח כשאתה אומר 'וקפחתי את פרנסתי'..."

התעורר החסיד לתקן את מעשיו, וגם פרנסתו השתפרה.

דְּרוֹשׁ
'הַדְרִין' לְמִסְכַּת בְּבֵא קָמָא

מַעֲשֵׂה גִזְלָה

סוף מסכת זו (בבא קמא), עוסק בדברים שבעל הבית המעסיק את פועליו מקפיד ועל כן יש בהם משום גזל, אך דברים שאין בעל הבית מקפיד עליהן הרי אלו שלו.

ונראה לרמז כאן רעיון מוסרי עמק הנוגע לכל אחד ואחד בחיי היום יום.

כשברא הקב"ה את עולמו ברא בו בריות נאות ואילנות נאות להנות בהם בני אדם, אך קדמה התורה הקדושה לבריאת העולם תתקע"ד דורות (עין זבחים דף קטז ע"א), ובה נתן הקב"ה פרוט מדיק על כל דבר ודבר שבעולם הזה, כיצד מתר להנות בו, וכיצד אסור! אילו דברים מחיבים אנו שלא להנות מהם למרות האפשרות הנתנת לנו, ואילו דברים מוטל עלינו להנות מהם (עין בירושלמי סוף קידושין). והאדם ההולך על פי דרכי התורה ולומד ושומר את הלכותיה, יודע הוא על מה 'בעל הבית' - הוא הבורא יתברך מקפיד, ועל מה לא מקפיד.

והנה כאשר האדם נהנה מדבר אסור בעולם הזה, נמצא שגזל הוא את 'בעל הבית', ואם כן בכל הנאה האסורה על פי התורה מלבד עצם העברה, נוסף על האדם עוד עון גזל. ורמזו לנו כן חז"ל באמרם כאן, 'דברים שבעל הבית מקפיד עליהם הרי זה גזל, ומה שלא מקפיד עליהם בעל הבית - ואדרבא עוד נותן רשות להשתמש בהם - הרי אלו שלו.

רעיון דומה מצאנו בדברי חז"ל (ברכות דף לה ע"ב) שאמרו, 'כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאלו גזל להקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל, שאכילה ללא ברכה כמוה כנטילת דבר ללא רשות, וגזל את הקב"ה וכנסת ישראל.

בעל תשובה

וכאשר האדם שב בתשובה, מן הדין הנה צריך להשיב "את הגזלה אשר גזל" (עין ויקרא ה, כג), - הנינו את כל ההנאות האסורות, הם הדברים שבעל הבית

מקפיד עליהם, ולהשיבם.

אך השבה זו כיצד תעשה, הלא כל קניני העולם הזה שיכים לקב"ה, ומה יכול לתן לקב"ה שעל ידי זה ישיב את הגזלה?

נמצא שעון הגזלה ימצא בידו לעולמי עד, ולא יכול להפטר ממנו!

ידע הקב"ה בצרה זו של השב בתשובה, והיטיב חסדו וגזר אמר 'שבעל תשובה' יהפך לבריאה חדשה, וכאשר נהפך לבריאה חדשה, הרי זה שנוי זהות מחלטת, באפן שהזהות הקודמת נמחקה לחלוטין, ושוב לא קים שום דבר מהחוב הקודם.

ולזה נתפנו רבנו הרמב"ם בידו החזקה (הלכות תשובה פ"ז ה"ו) באמרו - 'התשובה מקרבת את הרחוקים, אמש היה זה שנואי לפני המקום, משקץ ומרחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד'. שנוי זהות מחלטת הגורמת להפך את 'המשקץ והמרחק והתועבה', ל'אהוב, נחמד, קרוב וידיד'.

דְּרוֹשׁ 'הַדְרִין' לְמִסְכַּת בְּבֵא מְצִיעָא

נְסִיוֹנוֹת הַחַיִּים

הַמְשָׁנָה הָאֲחֵרוֹנָה בְּמִסְכַּת זוֹ (בְּבֵא מְצִיעָא), עוֹסֶקֶת בְּדִין שֶׁל 'שְׁתֵּי גִנוֹת זוֹ עַל גַּב זוֹ, וְהִירָק בֵּינֵתִים' - וּמְבִיאָה בְּזֶה מַחֲלָקֶת תְּנָאִים לְמִי שִׁיךְ יִרְק זֶה?

וְעַל דֶּרֶךְ הַדְרֵשׁ נִרְאָה, שֶׁנִּרְמַז כָּאֵן בְּדַבְרֵי הַתְּנָא אֵת כָּל נְסִיוֹנוֹת הַחַיִּים שִׁישׁ לְאָדָם בְּחַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה.

בְּכָל פַּעַם שִׁישׁ נִסְיוֹן לְאָדָם אִם לַעֲשׂוֹת פְּעֻלָּה אוֹ דַּבֵּר מְסִים שֶׁמִּצַּד אֶחָד נִרְאָה שֶׁהִנָּאֵתוּ קְרוּבָה, אֶךְ מִצַּד שְׁנֵי יוֹדַע הוּא שֶׁהַדְּבַר נוֹגֵד אֵת דִּינֵי הַתּוֹרָה, נִמְצָא הוּא בְּמִצָּב שֶׁל 'שְׁתֵּי גִנוֹת זוֹ עַל גַּב זוֹ' - הַנְּשֻׁמָּה הָעֲלִיוֹנָה מִצַּד אֶחָד הַשׁוֹאֶפֶת לְחַיֵּי הַרוּחַ וּמוֹאֶסֶת בְּחַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה וְהַבְּלִי, וּמִנְגִּיד הַגּוֹף הָעֶכוּר, הַמְּבַכֵּר אֵת הַבְּלִי הָעוֹלָם הַזֶּה עַל חַיֵּי הַרוּחַ.

וְהִיצֵר הָרַע שֶׁתִּפְקִידוֹ לְהַסִּית אֵת הָאָדָם, מִפְתָּהוּ שִׁישְׁקִיעַ עֲצָמוֹ בְּהַבְּלִי הָעוֹלָם הַזֶּה, וּמְגִיס לְעֲזָרְתוֹ אֵת 'הִירָק שְׁבִינְתִים' - הִינּוּ אֵת חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה וְתִאֲוֹתָיו הַרְבּוֹת.

וְהָאָדָם הַחֶכֶם עוֹמֵד בְּנִסְיוֹן וּמִנְצֵל אֵת חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה כְּכֹל שִׁיכוֹל לְחַיֵּי הַרוּחַ וּלְעֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ לְצָרְכּוֹ בְּמָה שֶׁצָּרִיךְ בְּעִנְיַי הָעוֹלָם הַזֶּה. אֶךְ עַקֵּר עֶסְקוֹ הוּא בְּעַבֻדַת ה'.

בִּיסוּד זֶה - שֶׁעַקֵּר חַיָּיו שֶׁל אָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּא עַבֻדַת ה', וְשֶׁאֵר הַדְּבָרִים הֵם הַטְּפִלִּים לַתּוֹרָה - הַשְׁתַּמֵּשׁ 'הַנְּצִי"ב מְוָלוּזִין' - רֵאשׁ יְשִׁיבַת וְאוּלוּזִין כְּשֶׁשְׁאֲלוּהוּ - "מָה עוֹשִׂים בִּישִׁיבַת וְאוּלוּזִין שֶׁהִיא כָּל כֶּף מִפְּרִסְמַת לְשֵׁם טוֹב וְתַהֲלָה?" עֲנָה הַנְּצִי"ב - "אַצְלָנוּ בִּישִׁיבָה אוֹכְלִים, שׁוֹתִים וְיִשְׁנִים!", תְּמָהוּ הַשׁוֹמְעִים - "הֲלָזוּ יְשִׁיבָה יִקְרָא?" הַסְּבִיר הַגָּאוֹן - "כָּל אָדָם בְּעוֹלָם, זָקוּק הוּא לְצָרֶךְ קִיּוּם גּוֹפּוֹ לְג' דְּבָרִים אֵלוּ, אֲכִילָה, שְׁתִּיָּה וְשִׁנָּה. עַל מַעֲשִׂים אֵלוּ כְּשֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָם עַל פִּי אֲמוֹת הַמִּדָּה הַנְּכוֹנוֹת, לֹא יְבוֹאוּ אֵלָיו בְּטַעֲנוֹת בְּבֵית דִּין שֶׁל מַעֲלָה לְמָה עָשָׂה אוֹתָם,

היות שפך טבע הקב"ה בבריאה שיצטרף האדם דברים אלו. אך התביעה הגדולה תהיה בשאר הזמן הנותר, מה עשה בו? אצלנו בישיבה מה שעושים הם רק ג' דברים אלו שהם צרכי הגוף ההכרחיים, וחוץ מזה רק לומדים ולומדים ולומדים".

עליון ותחתון

ולכשנדקדק נראה שגם דברי רבי שמעון במשנה רומזים על זה, שבמשנה מבאר - 'אמר רבי שמעון: כל שהעליון יכול לפשט את ידו ולטל הרי הוא שלו, והשאר של תחתון' - והינו שעל האדם להשקיע בחיים הרוחניים שהם המזון לנשמה העליונה, יותר מחיי העולם הזה. ועל כן, 'כל שהעליון' - הינו הנשמה העליונה 'יכול לפשט את ידו ולטל, הרי הוא שלו' - שכל כמה שיכול האדם להשקיע עצמו במשך חיייו בעולם הזה בעסק התורה והמצות, הרי זה קנין נצחי 'שלו' לעולמי עד. 'והשאר של תחתון' - שאר הזמן הנותר שצריך הוא לטפל בענינים גשמיים, שיך לגוף התחתון.

ושמא יאמר אדם שאף את המעט הזה של חיי העולם הזה לא ישתמש בו ויקדיש כלו לחיי הרוח? על זה אמרו בגמרא (דף ק"ט ע"א), 'אמרי דבי רבי ינאי: ובלבד שלא יאנס' - הינו שלא מחיב האדם להכריח ולאנס את עצמו להתעלם כליל מכל עניני העולם הזה, שהרי גם הגוף צריך את שלו, וזהו 'ויבלבד שלא יאנס'.

ועל פי דרכנו יבאר מה שמובא בגמרא 'אמר אפרים ספרא תלמידו של ריש לקיש משום ריש לקיש: הלכה כרבי שמעון, ואף שבור מלפא שבח ואמר 'אפריון נמטיה לרבי שמעון'. שזו הדרך הטובה ביותר לזכות לחיי העולם הבא, ומנגד לא לספן את הגוף ולשמר על צרכיו, ואשרי הזוכה לכך!!!

דרוש
'הדרן' למסכת בבא בתרא

כח הכבוד

מסכת זו (בבא בתרא), מסיימת בדין - 'ערב דבית דין לא בעי קנין', והטעם לכך הוא משום 'דבההיא הנאה דמהימן לה גמר ומשעבד לה!'.
 כָּל תְּלִמוּדֵי זֶה, מְלַמֵּד אוֹתָנוּ עַד כִּמָּה גְדוֹל כַּח הַכְּבוֹד, שֶׁבְּעִבוּר מֵהַהָרָאוּ לוֹ בֵּית דִּין קָצַת נְאֻמָּנוֹת מוּכָן הָאָדָם לְהִשְׁתַּעֲבֵד וְלִהְיוֹת עָרֵב בְּדָבָר.

לא לחנם הפליגו חז"ל ואמרו (אבות פ"ד מכ"א), שהכבוד הוא אחד מהדברים המוציאים את האדם מן העולם, משום שהכירו בכח זה וידעו שהרדיפה אחר הכבוד הורסת כל חלקה טובה ומוציאה את האדם מחיי העולם הזה והעולם הבא.

אך כשם שכח הכבוד להרע ולהשחית, זה כנגד זה עשה אלקים, בכחו של הכבוד גם לבנות, ולהעלות את האדם לדרגות גבוהות, וכמו שנוכח במעשה הבא.

הגמרא (בבא מציעא דף פה ע"א) מספרת - 'פעם אחת הגיע רבי למקומו של רבי אליעזר בן רבי שמעון, שאל הוא את אנשי המקום - "יש לו בן לאותו צדיק?" אמרו לו - "יש לו בן! וכל זונה שנשכרת בשנים שוכרתו בשמנה"'. והינו שמצבו הוא בשפל המדרגה בשאול תחתית של התאוות הבהמיות. אך רבי לא התיאש, הביאו אליו וסמכו בתאר 'רבי' - והטעם לכך פרש רש"י 'כדי שיתקנא וישים לבו על תלמוד תורה', ומצא לו חברותא טובה הוא רבי שמעון בן איסי בן לקוניא. אך קשוי הלמוד ורגילותו לחיי תענוגות הקשו על הרבי החדש לעמד בצפיות של רבי, ובכל יום היה אומר - "אלף לי לעירי, ואחזר למעשי"'.
 אדם אחר היה מתיאש מאדם כזה, אך לא כן בדורו של רבי. אמר לו אחד החכמים (יתכן שהיה זה רבי בעצמו, ויתכן שהיה זה רבי שמעון בן איסי החברותא), "אם תלמד יעשו אותך חכם, ותשב בראש, כלם ירוצו אחריך לכבד אותך, ילבישו אותך בגדי זהב כנאה וכיאה לתלמיד חכם, היכן תקבל כבוד כזה? מה יש לך לחפש בעיר?!" השתכנע ונשבע שיותר הוא לא חוזר לעיר, ומקבל על עצמו על תורה.

אדם אחר היה מתיאש מאדם כזה, אך לא כן בדורו של רבי. אמר לו אחד החכמים (יתכן שהיה זה רבי בעצמו, ויתכן שהיה זה רבי שמעון בן איסי החברותא), "אם תלמד יעשו אותך חכם, ותשב בראש, כלם ירוצו אחריך לכבד אותך, ילבישו אותך בגדי זהב כנאה וכיאה לתלמיד חכם, היכן תקבל כבוד כזה? מה יש לך לחפש בעיר?!" השתכנע ונשבע שיותר הוא לא חוזר לעיר, ומקבל על עצמו על תורה.

לימים עלה והתעלה בתורה, והיה לומד בבית מדרשו של רבי. כשנכנס רבי לבית המדרש ושמע את קולו, אמר - "קול זה דומה הוא לקולו של רבי אלעזר בן רבי שמעון". אמרו לו - "אכן זהו בנו, אותו בחור צעיר שראשיתו היתה בחיי תענוגות ואסורים, נהפך לאחד מחכמי הדור". קרא רבי את הפסוק - "פרי צדיק עץ חיים ולקח נפשות חכם" (משלי יא, ל), "פרי צדיק עץ חיים" - זה רבי יוסי בן רבי אלעזר ברבי שמעון. "ולקח נפשות חכם" - זה החברותא רבי שמעון בן איסי בן לקוניא שלמדו תורה.

אותו רבי יוסי בנו של רבי אלעזר הגיע לדרגות גדולות ועצומות. ומספרת הגמרא - 'לימים כשנפטר אותו רבי יוסי, רצו להכניסו למערת הקבורה של אביו רבי אלעזר, אך לא הצליחו. נחש גדול היה פרוץ על פתח המערה, ונבו בפיו, ומבטו המאיים לא נתן לאנשים להפנס בפתחה. אמרו המלויים לנחש - "נחש נחש, פתח פיה ויכנס בן אצל אביו!" אך הנחש לא הסתלק.

סבורים העם לומר שבו זה לא הגיע למעלת אביו הקדוש רבי אלעזר, ובמיחד שעברו לא היה כל כך בסדר. משמים נרעשו על כבודו של רבי יוסי, ועל כן יצאה בת קול ואמרה - "לא מפני שזה גדול מזה, אלא זה (רבי אלעזר בן רבי שמעון) היה בצער מערה, וזה (רבי יוסי בנו) לא היה בצער מערה".

הרי לנו שהצליח אותו הבן להעפיל לדרגות עליונות בתורה, ואף לדרגת אביו התנא הקדוש רבי אלעזר בנו של רבי שמעון בר יוחאי, הגיע. וההבדל היחיד שהיה ביניהם הוא - 'צער מערה'.

והשאלה הנשאלת כיצד רבנו הקדוש עלה בדעתו להחזיר אדם כזה השקוע כל כך בתאוות גופניות, ולעשותו 'רבי', לקבלו לישיבה ולהשקיע בו?

התשובה לכך היא, שהכיר רבנו הקדוש את נפש האדם ואת הכח של מדת הכבוד, שבכחה לשנות את האדם מקצה לקצה.

ואכן, הכבוד הוציא את רבי יוסי 'מהעולם', מעולם הטמאה אל עולמה של התורה הקדושה!!!

"בכל לבבך"

ולכשנבדק נראה שדבר זה כלול במה שדרשו חז"ל (ברכות דף נד ע"א) את הפסוק "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך" - בשני יצריה, ביצר טוב וביצר הרע!

שָׁגַם בְּאַחַת מִתְכוּוֹנֹתָיו שֶׁל הַיֵּצֵר הָרָע, שֶׁהִיא מִדַּת הַכְּבוֹד, אֶפְשָׁר לַעֲבֹד אֶת הַקַּב"ה וּלְהַגִּיעַ לַיָּדִי אֶהְבֵּתוֹ.

וּבְדוֹרְנוֹ הֵיטוֹם שָׂרְבוּ הַפְתוּיִים וְהַמְכַשׁוּלִים הָעוֹמְדִים בְּפָנָי כָּל אֶחָד מִלּוֹמְדֵי הַתּוֹרָה, וְהַיֵּצֵר הָרָע מִנְסָה לְהַפִּיל בְּרִשְׁתּוֹ עוֹד וְעוֹד מִ'הַטּוֹבִים' שְׁבַעַם יִשְׂרָאֵל, כְּלִי נָשֶׁק זֶה שֶׁל מִדַּת 'הַכְּבוֹד' - כְּשֶׁהוּא לְתוֹעֵלֶת, הֵנוּ אֶחָד מֵהַכְּלִים הַחֲזֻקִים שֶׁאֶפְשָׁר לְנַצַּח בּוֹ אֶת הַיֵּצֵר הָרָע שֶׁבְּדוֹרְנוֹ זֶה.

וּכְבֵּר אָמַר הַחֶכֶם - 'אִם תִּרְצֶה שְׂיִהְיֶה לְךָ חֶבְרֶךְ עֶבֶד, עֲשֵׂהוּ לְשׂוֹר!'. וּפְרוּשׁוֹ - שְׁבַעַד הַכְּבוֹד שֶׁתֵּתֵן לוֹ, יַעֲשֶׂה הוּא אֶת רְצוֹנְךָ.

דרוש 'הדרן' למסכת סנהדרין

צדיק ורשע

מסכת זו (סנהדרין) מסיימת בכמה חלוקים בין הצדיק לרשע, ואומרת - 'תנו רבנן: רשע בא לעולם - חרון בא לעולם, שנאמר "בבוא רשע בא גם בוז ועם קלון חרפה" (משלי יח, ג), רשע אבד מן העולם - טובה באה לעולם, שנאמר "ובאבד רשעים רנה". צדיק נפטר מן העולם - רעה באה לעולם, שנאמר "הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק" (ישעיה נז, א). צדיק בא לעולם - טובה באה לעולם, שנאמר "זה ינחמנו ממעשנו ומעצבון ידיו" (בראשית ה, כט).

ונראה לתן טעם לשבח בדבר זה, על פי מה שאמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"ב) ש'מצוה גוררת מצוה, ועברה גוררת עברה. ששכר מצוה, מצוה. ושכר עברה, עברה'. ועל כן הנהיג הקב"ה בעולם, שטבע הדברים יהיו באופן זה, שהצדיק כשבא לעולם מביא עמו טובה לעולם, ובזה גומל חסד עם הבריות אף ללא דעתו, נמצא שבעבור צדקתו זוכה לעוד מצוה, ש'מצוה גוררת מצוה'. אך הרשע בהפך, ששכבא לעולם ועובר עברות גורם רעה לעולם, נמצא שגורם הזק לבריות אף ללא דעתו, ש'עברה גוררת עברה'.

"תורת חסד"

ועל פי זה תבאר תמיהת בעל ספר התניא (אגרת הקודש סוף פרק ה) על דברי רבנו הארי"ז ז"ל, שכתב - 'יש ב' מיני נשמות בישראל, נשמות תלמידי חכמים העוסקים בתורה כל ימיהם, ונשמות בעלי מצות העוסקים בצדקה וגמילות חסדים'. ותמה על דבריו וכתב - 'לכאורה הרי גם תלמידי חכמים צריכים לעסק בגמילות חסדים, כמאמר רבותינו ז"ל (עין ילקוט שמעוני משלי פרק יא רמז תתקמז), שאפלו תורה אין לז' ועל פי דרכנו ניחא, שהצדיק בעצם עסקו בתורה גורם שפע רב בכל העולמות וטובה גדולה לכל העולם, ובזה זוכה לגמילות חסד, אף

על פי שלא עוסק ב'ידעין ב'זה נמצא שתורתו היא "תורת חסד".

תְּפִקִּיד הַסִּנְהֶדְרִין

ועל פי זה יבאר הטעם שמסכת זו (סנהדרין) מסיימת בסיום זה, שהרי תפקידם של הסנהדרין לעמד בפרץ ולשמור ולגדר את כרם בית ישראל. ואם צריכה, אף לכלות קוצים מן הכרם (עיי' בבא מציעא דף פג ע"ב), ועל ידי זה מסלקים חרון אף מישראל ומכל העולם, שהרי 'כשהרשע בא לעולם - חרון בא לעולם, וכשהרשע אבד מן העולם - טובה באה לעולם'.

ושמא יעלה בלבו של אדם שמעשיהם של הסנהדרין הם מעשה אכזריות חלילה, ומשליטים את מדת הדין בעולם, ומה מועיל קיומם בעולם? לזה סיים ואמר 'צדיק נפטר מן העולם - רעה באה לעולם. צדיק בא לעולם - טובה באה לעולם', שעקר הטובה והרעה תלויה בצדיקים.

דרוש 'הדרן' למסכת מכות

'לטב עביד'

מסכת זו (מכות) מסיימת בספור על רבי עקיבא והחכמים, וכך הוא תכן המעשה - 'פעם אחת היו עולין חכמי ישראל לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם. כיון שהגיעו להר הבית, ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ורבי עקיבא מצחק. אמרו לו - "מפני מה אתה מצחק?" אמר להם - "מפני מה אתם בוכים?" אמרו לו - "מקום שכתוב בו "והזר הקרב יומת" (במדבר ג, לח) ועכשו שועלים הלכו בו ולא נבכה?!", אמר להן - "לכך אני מצחק, דכתיב "ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיהו" (ישעיה ח, ב), וכי מה ענין אוריה אצל זכריה? אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני! אלא, תלה הכתוב את נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתוב "לכן בגללכם ציון שדה תחרש" (מיכה ג, יב), ובזכריה כתוב "עד ישבו זקנים וזקנות ברחבות ירושלים" (זכריה ח, ד), עד שלא נתקימה נבואתו של אוריה, הייתי מתירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשו שנתקימה נבואתו של אוריה, בידוע שנבואתו של זכריה מתקימת!" בלשון הזה אמרו לו - "עקיבא נחמתנו! עקיבא נחמתנו!"

ויש להתבונן מפני מה התנא היחיד שצחק בראותו שועל יוצא מבית קדש הקדשים היה רבי עקיבא, במה התיחד הוא משאר חכמי ישראל, שכשראו שועל יוצא מבית קדש הקדשים בכו בכיה גדולה?

והנראה לפרש על פי מה שמבאר בגמרא (ברכות דף סא ע"א), 'תנא משמה דרבי עקיבא - לעולם יהא אדם רגיל לומר - 'כל דעביד רחמנא לטב עביד', והינו שבכל מצב ועת, למרות כל הקשיים, הנסיונות, הצרות והבעיות שמגיעים על האדם, מלמדנו רבי עקיבא שיש לאדם לומר 'שכל מה שהי עושה הכל לטובה!'.
והגמרא מביאה מעשה עם רבי עקיבא, ללמדנו שהיה נאה דורש ונאה מקים -

רבי עקיבא הלך בדרך עם תלמידיו וחפש מקום להתארח, אך אף אחד לא חפץ היה לארחם. אמר - "כל דעביד רחמנא לטב", הלך עם תלמידיו וישנו בשדה.

ומספרת הגמרא שהיה עמו נר - ללמד לאורו, תרנגול - להתעורר מקריאתו בעלות השחר, וחרמור - לרכב עליו. עוד בהיותו יושב מחוץ לעיר הגיע הרוח וכבתה את הנר, תכף ובא חתול גדול ואכל את התרנגול, וגם מזלו של החמור לא שפר, שהגיע אריה ואכלו.

כל אדם אחר מה היה אומר? כלום לא היה מתרעם על הקב"ה ואומר - "למה התכפה הנר? הלא אני לומד תורה לאורו! והתרנגול שנטרף בודאי שהיה מסייע בעדי לעבודת ה' לקום בעלות השחר ולקיים מצות בוראי! וכיצד הקב"ה עשה שיטרף? גם החמור, הלא עליו אני רוכב ממקום למקום ללמד תורה וללמדה לאחרים, וכי בכל מעשי אלו אין אני עושה את רצונו של הבורא, והיאך עשה לי כך הקב"ה?"

אך טענות אלו לא היו קימות אצל רבי עקיבא. רבי עקיבא אמונת חזיו אחרת מכלם היא, וגם על מקרה כזה אומר - "כל דעביד רחמנא לטבו!".

באותו הלילה הגיעו שוודדים לאותה העיר שהיה חפץ רבי עקיבא להתאכסן בה, שבו את כל אנשי העיר, והסתלקו. את רבי עקיבא ששכב סמוך לעיר לא גלו, הודות לנר הכבוי שלא האיר, ולתרנגול והחמור שנטרפו ולא השמיעו קולם.

בו ברגע אמר רבי עקיבא לתלמידיו - "כלום לא אמרתי לכם שכל מה שעושה הקדוש ברוך הוא הוא לטובה?!"

הרגל חיים זה של רבי עקיבא, הרגילו שבכל דבר ודבר יש למצא את הטוב. ועל כן בעוד שחבריו של רבי עקיבא ראו את החרבן, רבי עקיבא כבר ראה את התקומה החדשה של עם ישראל, ואת נבואת זכריה "כה אמר ה' צבאות עד שבו זקנים וזקנות ברחבות ירושלים ואיש משענתו בידו מרב ימים. ורחבות העיר ומלאו ילדים וילדות משחקים ברחבתי" (שם פסוקים ד - ה).

הטובה שבחרבן

ואכן, רעיון זה - למצא גם בחרבן בית המקדש את הטוב שבדבר, מצאנו כבר בדברי נעים זמירות ישראל האומר - "מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך טמאו את היכל קדשך שמו את ירושלים לעיים. נתנו את נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים בשר חסידיך לחיתו ארץ. שפכו דמם כמים סביבות ירושלים ואין

קובר. היינו חרפה לשכנינו לעג וקלס לסביבותינו" (תהילים עט, א - ד). ועל מזמור זה מקשה המדרש (רבה איכה פרשה ד פסקה יד), 'לא היה צריך לומר אלא בכי לאסף, נהי לאסף, קינה לאסף! ומה זה שאומר 'מזמור לאסף? אלא, משל למלך שעשה בית חפה לבנו וסידה וכידה וצירה ויצא בנו לתרבות רעה, מיד עלה המלך לחפה וקרע את הוילונות ושבר את הקנים, נטל פדגוג שלו כלי זמר והיה מזמר. אמרו לו - "המלך הפך חפתו של בנו ואתה יושב ומזמר?" אמר להם - "מזמר אני שהפך חפתו של בנו, ולא שפך חמתו על בנו!". כך אמרו לאסף - "הקב"ה החריב היכל ומקדש ואתה יושב ומזמר?", אמר להם - "מזמר אני ששפך הקב"ה חמתו על העצים ועל האבנים ולא שפך חמתו על ישראל".

ועל פי דרכנו יש לבאר עוד, אודות המנהג שנהגו חלק מהקהלות שבעת הקינות ביום תשעה באב נהגו לזרק זה לזה קוצים לעורר הצחוק, וטרחו לישב מנהג זה (עיין בשו"ת דברי ישראל וועלץ (ח"א סימן קנה) מה שטרח לישב מנהג זה באמרו - 'מנהג ישראל תורה הוא'), ואענה חלקי גם אני, שפיון שמדה זו לראות את הטוב בכל דבר היא מדת הצדיקים, כדגמת רבי עקיבא שגם במעשה החרבן ראה את התקומה הבאה אחר כך ושמח על אף היותו בדור החרבן. כל שכן אנו, שלמרות כל צער החרבן יש לנו לתת לבנו גם לתקומת ישראל שתהיה לאחר החרבן. ומכיון שאיננו בדרגת רבי עקיבא, נהגו לעשות מעט צחוק כדי לתת מעט שמחה שיתעוררו לשמח למרות החרבן, כמעשה רבי עקיבא בשעתו.

מדות הצדיקים

וראיתי בספר מדרש פליאה האומר - 'צדיקים אומרים כדרלע, ואינם אוכלים אלא מן המבשל ומן הגזל'. ופרשו שראשי תבות כדרל"ע הוא 'כיל ד'עביד ר'חמנא ל'טב ע'ביד'. וזהו שאמר המדרש 'צדיקים אומרים כדרלע'.

ומה שאמר עוד - 'ואינם אוכלים אלא מן המבשל ומן הגזל' הינו שתבת מבשל' הנה ראשי תבות מסתפקים ב'מה שיש ליהם, ותבת גזל' הנה ראשי תבות גים זיו ל'טובה. שזוהי מדת הצדיקים בכל דרכיהם, שמצדיקים עליהם את כל מה שה' עושה להם שהכל לטובה, ולכן גם מסתפקים ב'מה שיש להם, ותמיד מודים לה' על כל חסדיו שמשפיע עליהם, כדרכו של רבי עקיבא.

דרוש 'הדרן' למסכת שבועות

שבועת הפקדון

מסכת זו (שבועות) עוסקת בשבועת השומרים, וכשנשבעו ונמצא ששקרו מה דינם.

והנה מלבד הדין הפשוט המתבאר בדברים אלו, יש עוד לרמז רעיון מוסרי גדול הטמון בחבם.

כידוע נתן הקב"ה בכל אדם חלק אלוה ממעל, היא הנשמה אשר נתנת בגוף כפקדון, על דעת שתחזר זכה וטהורה לפחות כנתינתה (עיין יומא דף פו ע"ב ילואי שתהא יציאה כביאה').

פקדון זה נמסר בשבועה, כמבאר בגמרא (נדה דף ל ע"ב) שאין האדם יוצא מרחם אמו עד שמשביעין אותו - 'תהי צדיק ואל תהי רשע! ואפלו כל העולם כלו אומרים לך צדיק אתה, היה בעיניך כרשע! והוי יודע שהקדוש ברוך הוא טהור ומשרתיו טהורים, ונשמה שנתן בה טהורה היא, אם אתה משמרה בטרה מוטב, ואם לאו הריני נוטלה ממך!'

נמצא שכאשר האדם פושע בשמירת הנשמה ומתפתה ליצרו ומטמאה, מלבד חטאו עוד עובר הוא על 'שבועת השומרים' הזו שנשבע קדם בואו לעולם.

ועל פי זה יבאר מה שאמרו בגמרא (סנהדרין דף קז ע"א) 'לעולם אל יביא אדם עצמו לידי נסיון' - והינו שלמרות שכל נסיון מרומם את האדם ומעלהו לדרגות חדשות שלא היו בו קדם הנסיון, עם כל זה אל לו לאדם להביא את עצמו לידי נסיון, שהרי הוא כשומר, ושומר המכניס את מה ששומר עליו למקום סכנה, הרי זו פשיעה וחייב!!! (ועיין בבבא בתרא דף נז ע"ב 'אי איכא דרכא אחרינא רשע הוא').

וכדברים האלה ראיתי שכתב הש"ך על התורה בפרוש הפסוקים בפרשת 'שבועת השומרים'. וכך אומר הכתוב - 'נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו. או מצא אבדה

וְכַחשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל שְׁקֵר עַל אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם לַחֲטָא בְּהִנֵּה. וְהִיא כִּי יַחֲטָא וְאָשֵׁם וְהִשִּׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזַל אוֹ אֶת הָעֵשֶׂק אֲשֶׁר עָשָׂק אוֹ אֶת הַפְּקֻדוֹן אֲשֶׁר הִפְקֵד אֹתוֹ אוֹ אֶת הָאֲבָדָה אֲשֶׁר מָצָא. אוֹ מִכָּל אֲשֶׁר יִשְׁבַּע עָלָיו לְשֹׁקֵר וְשִׁלֵּם אֹתוֹ בְּרֵאשׁוֹ וְחִמְשָׁתָיו יִסֹּף עָלָיו לְאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם אֲשַׁמְתּוּ. וְאֵת אֲשַׁמּוֹ יָבִיא לְהָ אֵיל תְּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכָּךְ לְאָשֵׁם אֶל הַכֹּהֵן. וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן לְפָנָי ה' וְנִסְלַח לוֹ עַל אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לְאֲשַׁמָּה בָּהּ" (ויקרא ה, כא - כו).

וּפְרַשׁ הַש"ךְ, "וּמַעֲלָה מֵעַל וְכַחשׁ" - רָמַז עַל סוּד הַגְּלָגוּל כְּאִמְרָם ז"ל "בְּעַמִּיתוֹ" - בְּעַם שְׂאֵתוֹ שֶׁהִיא הַנִּשְׁשָׁמָה. "בְּפְקֻדוֹן" - הוּא הַגְּלָגוּל הָרֵאשׁוֹן שֶׁנִּתְּנָת לוֹ הַנִּשְׁשָׁמָה, שֶׁהִיא בְּפְקֻדוֹן אֲצִלוֹ לְהַחֲזִירָה לוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְּנָה לוֹ, וְהוּא מֵעַל בָּהּ. "אוֹ" - בְּתִשׁוּמַת יָד" - זֶהוּ בְּגִלְגוּל שְׁנִי, שֶׁעֵדִין לֹא שָׁב בְּתִשׁוּבָה וּבְחֻטְאָיו הִזִּיק לְנִשְׁשָׁמָה וְשִׁלַּח בָּהּ יָד וּמֵעַל בָּהּ. "אוֹ בְּגִזֵּל אוֹ עֵשֶׂק" - זֶהוּ בְּגִלְגוּל הַשְּׁלִישִׁי שֶׁהַנִּשְׁשָׁמָה כָּבַר עֲשׂוּקָה וְגִזְזָלָה מִב' הַפְּעָמִים הַקּוֹדְמוֹת שֶׁעֵדִין לֹא תִקְנָה. וְזֶהוּ שְׂאֵמֶר "וְכַחשׁ" - שֶׁהַכְּחִישָׁה וְהַחֲלִישָׁה. "אוֹ מָצָא אֲבָדָה" - אוֹ שֶׁנִּשְׁשָׁמְתוֹ אֲבוּדָה לְלֹא גּוֹאֵל שֶׁעֵדִין לֹא הִגִּיעָה לְתִקְוָנָה. "וְנִשְׁבַּע עַל שְׁקֵר" - שֶׁבְּכָל פַּעַם וּפַעַם קִדְּם שְׂבָא, הַשְּׁבִיעִיּוּהוּ קִדְּם צֵאתוֹ מִהַבֶּטֶן שֶׁלֹּא יַחֲטָא וְיִמַּעַל בְּפְקֻדוֹן. "עַל אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם לַחֲטָא בְּהִנֵּה" - אֵךְ הוּא עֵבֵר עַל שְׁבוּעָתוֹ, וְעֲשֶׂה בְּכָל אַחַת וְאַחַת - הִינּוּ בְּכָל גִּלְגוּל וְגִלְגוּל שֶׁהִגִּיעַ לְעוֹלָם - חֶסְרוֹן בְּחֻטְאָיו וְעוֹנוֹתָיו. "וְהִיא כִּי יַחֲטָא וְאָשֵׁם" - שִׁידַע בְּחֻטְאוֹ וּבְאֲשַׁמּוֹ, "וְהִשִּׁיב" - וְרָצָה לְעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, צָרִיךְ לְהִשִּׁיב וּלְתַקֵּן קִדְּם אֶת הַגְּלָגוּל הָאֲחֵרוֹן, שֶׁהוּא הַגְּלָגוּל שֶׁנִּמְצָא בּוֹ כַּעֲתָ, וְזֶהוּ "וְהִשִּׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזַל", וְאַחֵר כֶּךָ אֶת הַפְּקֻדוֹן, וְאַחֵר כֶּךָ אֶת הָאֲבָדָה.

פְּקֻדוֹן הַנִּשְׁשָׁמָה

וְאִם יִזְכֹּר הָאָדָם שֶׁנִּשְׁשָׁמְתוֹ הִיא כְּפְקֻדוֹן אֲצִלוֹ, בּוֹדָאֵי שֶׁלֹּא בְּמַהְרָה יַחֲטָא. צֵא וְלִמַּד מִמָּה שֶׁכָּתַב בְּסִפְרֵי אֲרָחוֹת צְדִיקִים (שַׁעַר הַזְּכוּרָה הַזְּכוּרָה הַשְּׁשִׁי עֶשֶׂר. וְהוּבֵא עוֹד בְּסִפְרֵי מַגְדֵּל עוֹז לְהִיעִבֵּץ בֵּית מִידוֹת עֲלִיית הַחֲרִיצוֹת), שֶׁאֶחָד הַזְּכוּרֹנוֹת הַחֲשׂוּבִים בְּיֹתֵר שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לְזָכֵר, וְעַל יְדֵי זְכוּרָתָם יִהְיֶה רְצוּי לְפָנָי הָאֱלֹקִים הוּא - 'שֶׁהַנִּשְׁשָׁמָה הִיא פְּקֻדוֹן בִּידוֹ, וְאִינוּ יוֹדַע מִתִּי יְבוֹא בְּעַל הַפְּקֻדוֹן וְתוֹבַע פְּקֻדוֹנוֹ, שִׁמְהָר לְנִקּוֹת הַפְּקֻדוֹן שִׁשִּׁיבָהוּ נָקִי כְּאֲשֶׁר בָּא לְיָדוֹ.

וְכֵן בְּקִדְּשׁ חֲזִיתִי בְּסִפְרֵי נַעַם אֱלִימֶלֶךְ (לִיקוּטֵי שׁוֹשְׁנָה), שֶׁפְּרַשׁ אֶת דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה (בְּבֵא מִצִּיעַא פ"ג מ"ב) בְּאִפְסָן דּוּמָה לְדְבָרֵינוּ, וְאֵלּוֹ דְבָרֵינוּ, 'הַשְּׁלִיחַ יָד בְּפְקֻדוֹן' - עַל דְּרָךְ הַמוֹסֵר גֵּרָאָה לְפָרְשָׁה, שֶׁהַנִּשְׁשָׁמָה נִקְרָאת פְּקֻדוֹן שֶׁנִּתְּנָה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְאָדָם

שִׁישְׁמַר אוֹתָהּ וְלֹא יִפְגַּם אוֹתָהּ חֲלִילָהּ. וְזֶהוּ 'הַשּׁוֹלַח יָד בְּפִקְדוֹן' - שָׂאֵם חֶסֶד וְשְׁלוֹם שָׁלַח יָדוֹ בְּפִקְדוֹן הִיא הַנְּשָׂמָה הַקְּדוּשָׁה, אֲשֶׁר הִפְקִיד אֹתוֹ שְׁפָגַם בָּהּ חֲלִילָהּ, 'בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים יִלְקָה בְּחֶסֶד וּבִיתְרִי' - פְּרוּשׁ, שְׁנַעֲנַנְשׁ מִחֶמֶת שְׁנֵי דְבָרִים, הָאֶחָד שְׁחֶסֶד וּפְגָם בְּעוֹלָם הָעֲלִיוֹן, וְעוֹד שְׁפָגַם גַּם בְּעוֹלָם הַתְּחִתּוֹן, וְזוֹ הִיא יִלְקָה בְּחֶסֶד. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים כְּשֶׁעַת הוֹצֵאָהּ - פְּרוּשׁ, אֵיךְ יַעֲשֶׂה וְיִתְקַן אֶת אֲשֶׁר עָנָת וְקִלְקַל? הַתְּשׁוּבָה לְכַף הִיא 'כְּשֶׁעַת הַהוֹצֵאָה' - הֵינּוּ עַל יְדֵי שְׂיִמְסֹר עֲצָמוֹ לְכָבוֹד קִדְשָׁת שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ כְּשֶׁעַת הִיִּצְיָאָה מִן הָעוֹלָם, כְּאִלּוּ יוֹצֵא מִהָעוֹלָם הַזֶּה, וְאִזּוֹ יִזְכֶּה שִׁישְׁיֵב אֶת נִשְׁמָתוֹ כְּשֶׁעַת יִצְיָאָתָהּ מִן הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן. 'רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר כְּשֶׁעַת תְּבִיעָה' - פְּרוּשׁ שְׂאִין לָךְ אָדָם שְׂאִין לוֹ שְׁעָה שֶׁתְּתַעֲוֹרַר עָלָיו הַתְּעוֹרְרוֹת תְּשׁוּבָה מִלְּמַעְלָה, וְזֶהוּ 'שְׁעַת תְּבִיעָה' שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תּוֹבֵעַ אוֹתוֹ שִׁישְׁיֵב אֵלָיו. וְעַל זֶה אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא שְׂכָאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאָדָם תָּמִיד בְּהִרְהוּר תְּשׁוּבָה כִּשְׁעַת הַתְּבִיעָה מִלְּמַעְלָה אִזּוֹ יוּכַל לַעֲשׂוֹת מְסִירַת הַנֶּפֶשׁ בְּשִׁלְמוֹת' (ועי' בספר תולדות יעקב יוסף פרשת משפטים - אות ז, ובספר בני יששכר - מאמרי חדש סיון - מאמר ה).

דרוש 'הדרן' למסכת עבודה זרה

עקביות בחיים

מסכת זו (עבודה זרה) מסיימת בספור על 'מר יהודה ובאטי בר טובי דהווי יתבי קמה דשבור מלכא, אייתו לקמיהו אתרוגא פסק אכל, פסק והב לה לבאטי בר טובי. הדר, דצה עשרה זמני בארעא, פסק, הב לה למר יהודה. אמר לה באטי בר טובי - "וההוא גברא לאו בר ישראל הוא?"... אמר לה - "אדכר מאי עבדת באורתא".

ופרש רש"י 'מאי עבדת באורתא - דרך פרסיים למסר נשים שפחות לאכסנאים, וכששגגן להם בלילה שעבר קבל באטי, ורב יהודה לא קבל'.

מיהו אותו באטי בר טובי, שמצד אחד רוצה שיחזיקוהו כבר ישראל, אך מנגד עושה מעשיו במחשכים?

דבר זה גלו לנו התוספות (ד"ה אידכר מה) וכתבו, שהוא זה שאמרו עליו בגמרא (קידושין דף ע"ב) 'בטי בר טובי ברמות רוחה לא שקיל גטא דחרותא, ולא חטא בזה שעדין היה עבד קצת שמעכב גט שחרור'.

נמצא שבמעשהו לא חטא על פי הדין, אך דבר זה הספיק לשבור מלכא לדונו כאחד שלא מקפיד על שום מצוה.

ממעשה זה יש ללמד שעל האדם להיות עקבי בחייו, וכשמגדיר את עצמו כשיך לקבוצה מסיימת מחיב הוא לעמד בדרישות שחברה זו מיצגת.

הדגמא לכך היא באדם שקורא לעצמו 'חרדי', או מתלבש כמו 'חרדי', או משיך את עצמו לקבוצה זו, אך מנגד התנהגותו לא הולמת תאר זה, מלבד החלול השם שהוא גורם, עוד מראה לכלם שאינו דבק בעקרונותיו, ומלותיו אין להן שום תקף. שקורא ומשיך את עצמו לקבוצה כזו ולא עומד במה שקבוצה זו אמורה ליצג.

ואכן, לא פעם אנו רואים שיש אנשים שרוצים להנות מכל העולמות, מצד אחד הם משקיעים בקיום המצוות ובעניינים רוחניים, אך מנגד אינם מוכנים לוותר על התאווה הקטנה ביותר. מקימים הם חלק מהמצוות אך גם עוברים על חלקן.

וכבר מצאנו בגמרא (יומא דף עב ע"ב) שאמר להו רבא לרבנן 'במטותא מניכו לא תירתון תרתי גיהנם'. ופרש רש"י 'תרתי גיהנם - להיות יגיעים ועמלים בתורה בעולם הזה ולא תקימוה, ותירשו גיהנם במותכם, ובחייכם לא נהניתם בעולמכם'.

ודבר זה יש לדרש גם על אותם השומרים חלק מהמצוות, או עוברים ביודעין על חלק העברות באמתלאות שונות, שבבעולם הזה משתדלים להקפיד על כמה דברים, וחושבים שבזה לבד יזכו לחיי העולם הבא. אך לא יודעים שיש עוד חלק גדול שעליו יקבלו ענש.

תוכו כפרו

ועל דבר זה הזהירו רבותינו בעקר לתלמידי החכמים, באמרם (יומא דף עב ע"ב) 'כל תלמיד חכם שאין תוכו כפרו אינו תלמיד חכם, ונקרא נתעב! שנאמר "אף כי נתעב ונאלח איש שתה כמים עולה"' (איוב טו, טז).

ופרש המאירי 'כל תלמיד חכם שאין תוכו כפרו - רצונו לומר שעושה עברות בסתר אינו תלמיד חכם, אלא שנקרא תועבה. שנאמר "אף כי נתעב ונאלח איש שתה כמים עולה", כלומר שהוא שותה תורה כמים, ועושה עולה שכל שלמד תורה ואין בו יראת שמים לקימה נח לו שלא למד'.

יזכנו ה' לעשות רצונו כרצונו ולעבדו בלבב שלם.

דרוש 'הדרן' למסכת הוריות

סיני ועוקר הרים

מסכת זו (הוריות) מסיימת בחקירה המפרסמת 'סיני ועוקר הרים איזה מהם קודם'? האם אדם שכל המשניות והברייתות סדורות לו כנתינתם מסיני עדיף על העוקר הרים החריף והמפלפל, או שמא ההפך? 'פליגו בה רבן שמעון בן גמליאל ורבנן, חד אמר - סיני עדיף, וחד אמר - עוקר הרים עדיף... שאלו להו, סיני עדיף! דאמר מר הכל צריכין למרי חטיא'.

ועלה במחשבה לפני, שמלבד פשט דברי הגמרא העוסקת בענייני למוד התורה, עוד אפשר לפרש על דרך הדרש, שחקירת 'סיני ועוקר הרים' מי עדיף? תכון גם על ענייני אמונה. ואפרש דברי!

הנה ידוע שיש שתי אפשרויות להגיע לידי האמונה בבורא, הראשונה היא האמונה התמימה והפשוטה שהיתה מסורה לנו מאב לבן מדור לדור. אמונה זו לא בנויה על חקירות ופולפולים, אלא על דרך חיים אשר נספגה בדם לבו הטהור של היהודי. והדרך השנייה היא להגיע להכרה באמונה על ידי חקירות פילוסופיות, שבסופו של דבר לאחר עיון ופולפול מעמיק וסדרת שאלות ותשובות, יגיע האדם להכרה וההכרח להאמין בבורא.

והנה, ראשית עם ישראל כשנתנה להם תורה הצהירו על אמונתם התמימה בבורא יתברך ואמרו 'נעשה ונשמע', ללא חקירות או פולפולים (ע"ן שבת דף פח סו"ע"א), אך במשך השנים כשפשטה חכמת הפילוסופיא, ושאר חקירות אלקיות, חלק מעם ישראל נטה אחרי דרך זו בהכרה בבורא.

ועל זה נשאלת השאלה 'סיני ועוקר הרים' מי עדיף? האם אותו יהודי תמים ופשוט אשר האמונה בבורא ויחודו ספוגה בקרבו בדרך פשוטה ותמימה ללא חקירות, פולפולים, בדיקות או שאלות, אלא אמונה שלמה בטרתה, כמו שהצהירו אבותינו בהר סיני ללא שאלות או חקירות ואמרו 'נעשה ונשמע' הוא עדיף, או שדרך החקירה והפולפול המוכיחה והמכריחה את האדם להגיע להכרה בבורא ויחודו עדיפה?

על זה עונה הגמרא ואומרת 'שלחו להו, סיני עדיף! דאמר מר הכל צריכין למרי חטיא'. והינו שהקיום של דת ישראל והאמונה היא רק על ידי האמונה התמימה והפשוטה, וזהו שאמר 'הכל צריכין למרי חטיא', שגם המאמין בדרך פילוסופית או על ידי חקירות אין ספור ושאלות שונות, גם הוא צריך תחלה את האמונה הראשונית של אמונה פשוטה, ורק אחר כך לחקר. וכדגמת האופה שאופה עוגות יפות ומפארות אך גם הוא זקוק למוכרי החטין, שלולא הם לא היו יוצאות העוגות היפות והמפארות האלו.

דברים אלו רמז החת"ם סופר (הובא בספר ילקוט הגרשוני מסכת שבת דף ל ע"א ד"ה בקשו חכמים) במה שאנו מכריזים ואומרים בתפלת שבת בתחלה - 'אין כאלקינו אין כאדנינו אין כמלכנו אין כמושיענו!' - לאחר הכרזה פשוטה והחלטית זו שלא נתנת לערעור, אז אפשר לצאת לחקר ולשאל - 'מי כאלקינו מי כאדנינו מי כמלכנו מי כמושיענו'.

רבי יוסף יעב"ץ, המכנה - החסיד יעב"ץ, שהיה ממגדשי ספרד, העיד בספרו (אור החיים פ"ב) וכתב, 'החקירה תעכב מלמסור את הנפש על קדוש ה', ובעינינו ראינו בזמן גרוש ספרד, שאותם שהאמינו באמונה תמימה מסרו את גופם, נפשם וממונם על קדשת שמו. לא כן אלה שהאמינו בבורא מתוך חקירות פילוסופיות ושאלות, לא עמדו בנסיון, והמירו דתם לכל הפחות למראית עין'.

אזנים רואות

רעיון עמק בהקשר לזה, מובא בספר אגרא דפרקא להגאון רבי צבי אלימלך שפירא מדינוב (אות רצז) על הפסוק "וְכָל הָעַם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת" (שמות כ טו), וזה תכן דבריו - 'דרשו רבותינו זכרונם לברכה (מכילתא דרשב"י) שהיו רואים את הנשמע. והנראה לפי דעתי הוא שנתן כח באזן לראות! וצריך להתבונן למה עשה ה' ככה שנוי טבע גדול כזה שהפך את כח השמיעה שגם יראה, ולא הראה את הקולות בעין הקימת כבר?

ונראה לומר בזה, שרצה הבורא שתהיה האמונה תקועה בלבנו לעולם, ועל כן השפיע והטה גם את כח העין אל האזן, כדי שתהיה האמונה בטבע נפשות ישראל בקבלת השמיעה מבלי החקירה, מה שאין כן מי שאינו רוצה להספיק בקבלה ומתחכם לחקר בחקירה, וכל חקירה הוא מדבר הנראה בחוש הראות, וכענין 'רואה אני את דברי אדמו"ן' (עין כתובות דף קח ע"ב), הנה אמונתו מסכנת

לְשִׁבְיָהּ, וְזֶה שֶׁהַעִיד הֶחְסִיד מֵהַר"י יַעֲב"ץ, שֶׁהִיא בְּדוֹר שֶׁל שְׂמֵד וְעֵינָיו רָאוּ, אֲשֶׁר כָּל אוֹתָן שֶׁהִשִּׁיגוּ הָאָמוּנָה בַּחֲקִירָה הַמִּירוּ כְּבוֹדִם, וְהַנָּשִׁים וְקָלִי הַדַּעַת קָדְשׁוֹ שֵׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא וְעִמְדוֹ בְּנִסְיוֹן וְנִבְחָנוּ בְּצַרוּף. וְזֶה שֶׁאָמַר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ "הִנֵּה אֲנִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעַב הָעֵנָן בְּעִבּוֹר יִשְׁמַע הָעַם... וְגַם בָּךְ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם" (שְׁמוֹת יט, ט), שֶׁכֹּאֲשֶׁר הָאָמוּנָה נֹבַעַת מִכַּח הַשְּׁמִיעָה וְהַקְּבָלָה לְלֹא חֲקִירָה הַנִּקְרָאת רְאִיָּה, יִהְיוּ בְּדַרְגָּת "גַּם בָּךְ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם". (וְעֵיין עוֹד בַּסֵּפֶר אַגְרָא דְכֻלָּה בְּרֵאשִׁית מו, יג עַל הַפְּסוּק "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל תִּזְכָּר", וּבַסֵּפֶר מִשַׁח חֲכָמָה עַל הַתּוֹרָה שְׁמוֹת לַה, ל, וּבַסֵּפֶר פְּרָדֶס יוֹסֵף עַל הַתּוֹרָה שֵׁם אוֹת כז).

דרוש 'הדרן' למסכת זבחים

זרוז לקיום המצות

מסכת זו (זבחים) מסיימת בחפוש מקור שיהיה הקרבן נפסל בנוטר בבמה קטנה כבמה גדולה. לאחר משא ומתן מביאה הגמרא את הפסוק "וְזֹאת תֹּוֹרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים" - ודורשת ממנו 'תורה אחת לכל השלמים', וכמו שבבמה גדולה נפסל הקרבן בנוטר כך גם בבמה קטנה.

ועל דרך הדרש נראה לומר, שבדרך כלל כל נותר מקרבן נהיה או מחמת עצלות שלא הזדרזו לאכלו קדם שיעבר זמנו, או מחמת שלא היו מספיק אוכלים שאכלו את הקרבן, ועל כן נשאר נותר. והגמרא (כריתות דף כח ע"א), משבחת את יוחנן בן נדבאי הכהן, שבכל ימיו לא היה נותר בעזרה, מחמת שהיה אוכל כמיות גדולות של בשר.

וידוע שאכילת הקרבנות היא מצוה, ולכך אף תקנו ברכה על אכילה זו (עיין תוספתא פסחים פ"י סוף ה"ח 'איזו היא ברכת הזבח ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכל הזבח', וע"ע בפסחים דף קכא ע"א ובזבחים דף לו ע"א וברמב"ם פ"ח מהלי חמץ ומצה ה"ז), ועינינו הרואות שבכל דבר מצוה יש קשיים, גם אם שיכת המצוה לעניני אכילה. שהרי כמה פעמים כשיש מצוה לאכל, כסעודת מצוה, או בסעודת שבת, או בערב יום הכפורים וכדומה, מרגיש האדם שאין לו תאבון, בו בזמן שבכל יום רגיל "בעודה בכפו יבלענה" (ישעיה כח, ד), ואוכל הרבה.

הטעם לכך הוא, שהיצר הרע שתפקידו להפריע לאדם בעשיית המצות ולפתותו שלא יעשה, עושה את תפקידו גם כשמגיע הזמן שיש מצוה באכילה, באמרו - "כיצד תוכל לאכל כל כך הרבה", בעוד שביום רגיל מסיתו ההפך, לתאות אכילה מרבה.

ועד כמה תגדל התביעה על האדם לעתיד לבא, כשיראו לו שכאשר היה סועד סעודות שאינן של מצוה היה אוכל ובלע כמיות גדולות של אכל, "ולא נודע כי באו אל קרבנה" (בראשית מא, כא), בעוד שבסעודות מצוה היה טועם מעט או משתדל שלא לאכל עם פת או שאר תרוצים. ועל טענה זו מה ישיב? הלא זו

אכילה וזו אכילה, ומפני מה לא התגבר על יצרו הרע ואכל כדבעי?!

ומצאנו בגמרא (שבת דף קיח ע"ב) שרבי נחמן השתבח ואמר 'תיתי לי דקמימית (פרוש - תבא לי טובה שקימתי) שלש סעודות בשבת'. והינו שאף על פי שפעמים וקשה הדבר כשהשבת קצרה ואכילת הסעודות תכופות זו לזו, תמיד אכל שלש סעודות בשבת על פי הדין, ולא נשמע לפתוי יצרו.

ונראה לרמז כן בסיום מסכת זו, שלמדונו רבותינו שעל עניני אכילה של מצוה יש הפרעות, ובין בבמה גדולה ובין בבמה קטנה יכולים להגיע לידי נותר, ועל כן יש לאדם להזדרז ולהשתדל באכילת מצוה זו, שיש בה מפריעים ככל מצוה אחרת.

ודבר זה יש בו כדי ללמדנו מוסר גדול על כל הנהגות החיים, שפעמים והאדם בלא שימת לב, מתרשל בעשית המצות באופן קבוע, בעוד שבעניני החלין משקיע את כל כחו. לתפלה מרשה לעצמו לאחר, בעוד שלעבודה הס מלהזכיר. סעודה דשנה אוכל גם אוכל, בעוד שאת ברכת המזון אומר בדרך. לכבוד ארוע חבתי יתלבש כמו שצריך, בעוד שבימי חל המועד יסתובב בבגדים פשוטים. ומעשיו אלו יהיו עליו קטרוג גדול עד מאד, ויאמרו לו - "הרי לצרכיך השקעת והתאמצת, בעוד שלצורך כבוד שמים התרשלת והתעצלת?!"

הפסד הטיסה

הגאון רבי נחום פראצוביץ' זצ"ל, בין תלמידיו הרבים היו לו שני תלמידים שבאופן קבוע בכל יום היו מאחרים לתפלת שחרית. שום דבר לא היה עוזר, בכל יום בעת תחלת התפלה לא היו השנים בבית המדרש. כששאל אותם הרב - "מפני מה אתם מאחרים באופן קבוע לתפלה?" ענו השנים - "קשה לנו מאד לקום בבקר, ואין הדבר תלוי מתי הלכנו לישן בלילה, תמיד בבקר הקשי גדול, ועל כן עד שאנחנו קמים ומתארגנים עובר זמן רב ולכן אנו מאחרים".

שני תלמידים אלו מקום מגוריהם היה בחוץ לארץ, ומפעם לפעם היו טסים לבית הוריהם. באחת הפעמים שהצרכו לטוס נקבעה הטיסה לשעות הבקר המקדמות. השנים ארגנו את הכל מבעוד מועד, והכינו כמה שעונים מעוררים שלא יפסידו את הטיסה. אך כשפקחו את עיניהם היתה זו כבר שעת בקר מאחרת, הם קמו בבקהלה וגלו שהפסידו את הטיסה. לא נותרו להם הרבה בררות

וְהֵם עָלוּ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ עֲצוּבִים.

אֵיךְ שֶׁנִּרְאוּ בְּפֶתַח בֵּית הַמִּדְרָשׁ, פָּנָה אֲלֵיהֶם רַבִּי נְחוּם וְשָׂאל "הֲפִסְדֶּתֶם אֶת הַטִּיסָה?" "כֵּן" - עָנוּ הַשְּׂנַיִם בְּעֶצֶב. "בְּרוּךְ הוּא!" שָׂמַח רַבִּי נְחוּם, וְאָמַר - "כִּמָּה הַתְּפִלָּתִי עֲלֵיכֶם שֶׁלֹּא תִקְוּמוּ בַשָּׁעָה הַיְעוּדָה לַטִּיסָה וּתֵאָחֲרוּ אוֹתָהּ, וּבְרוּךְ הוּא הַתְּקַבְּלָה תְּפִלָּתִי!"

תָּמָהּוּ הַשְּׂנַיִם וְשָׂאוּ - "מִפְּנֵי מָה הַתְּפִלָּל הָרַב שֶׁנִּפְסִיד אֶת הַטִּיסָה?"

"הֵיאֵךְ לֹא תִבְיִנוּ" - אָמַר רַבִּי נְחוּם, "הֲלֹא בְּכָל יוֹם אַתֶּם מַגִּיעִים לַתְּפִלָּת שַׁחֲרִית מֵאַחַר מָאֵד, וְאִמְרַתֶּם לִי שֶׁהִסְבָּה הִיא שֶׁקָּשָׁה לָכֶם לָקוּם בְּבִקְרָא בְּכָל מִצָּב. וְהִנֵּה, אִם הָיִיתֶם קָמִים לַטִּיסָה בַשָּׁעַת בִּקְרָא מִקְדָּמַת כָּל כָּךְ, בְּוֹדָאֵי שֶׁהָיָה עֲלֵיכֶם קִטְרוּג גָּדוֹל וְנוֹרָא, וְהִמְקַטְרַג הָיָה אוֹמֵר - "בְּכָל יָמוֹת הַשָּׁנָה הֵם מֵאַחֲרִים לַתְּפִלָּה כִּי קָשָׁה לָהֶם לָקוּם, וְעַתָּה, כְּשֶׁהִגִּיעַ הַדְּבָר לְעִנְיָנָם הָאִישִׁי, שֶׁהָיוּ צְרִיכִים לָטוֹס, הִצְלִיחוּ לָקוּם מִקְדָּם מָאֵד לְלֹא כָּל קְשִׁי?" - וְלֹא הָיָה שׁוּם סְנִיגוֹר שֶׁהָיָה לוֹ מָה לְסַנְגֵּר עֲלֵיכֶם, כִּי הִטְעֵנָה הַזֹּאת בְּאִמְתּוֹ צוּדְקָתָהּ, לְכֵן בַּשָּׁעָה שֶׁשָּׁמַעְתִּי שֶׁהַטִּיסָה שֶׁלָּכֶם יוֹצֵאת בַּשָּׁעוֹת הַבִּקְרָא הַמְּקַדְמוֹת, הַתְּפִלָּתִי שֶׁתִּפְסִידוּ אֶת הַטִּיסָה לְטוֹבַתְכֶם... וּבְרוּךְ הוּא הַתְּקַבְּלָה תְּפִלָּתִי!"

דרוש 'הדרן' למסכת מנחות

מתעסק בקדשים

מסכת זו (מנחות) מסיימת בלמוד הדין באדם שמתעסק בקדשים שהוא פסול, ומביאה את הפסוק "ושחט את בן הבקר" (ויקרא א, ה) שתהא שחיטה לשם בן בקר. ואף לעכב הוא, כנלמד ממאמר הכתוב "לרצונכם תזבחוהו" (ויקרא יט, ה) - לדעתכם זבחו'.

ועל דרך הדרש נראה לפרש, שהנה בכל מעשי החלין יכול האדם לעשותם ללא כונה כנשימה, אכילה, שתיה, לינה ועוד, משום שלא צריך ליחד לפעולות אלו מחשבה. לא כן בדברים רוחניים, שעל אף שיכול האדם לקיים ללא שמץ מחשבה אלא כמתעסק בעלמא וכמצות אנשים מלמדה, מלמדים אותנו חז"ל שמתעסק בקדשים פסול'.

וכבר ידוע למה שפסק מרן בשלחן ערוך (או"ח סימן ס סעיף ד), 'יש אומרים שאין מצות צריכות כונה, ויש אומרים שצריכות כונה לצאת בעשיית אותה מצוה, וכן הלכה'.

על כן כמה יש לו לאדם לשים לבו בעסק המצות, ולא לעשותן כמצות אנשים מלמדה.

הגעת הקללות

ואפשר שזאת הסבה הנאמרת בפרשת הקללות להגעת כל הקללות, וכמאמר הכתוב "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה" (דברים כח, מז), דהינו שקיום המצות היה ללא הקדשת מחשבה וכונה מרבית שהם המביאים את השמחה, אלא כשאר מעשי העולם הזה ללא כונה תחלה.

וכאשר יתן האדם אל לבו להתבונן בכל מעשה מצוה שעושה, בודאי שיזכה לעשות את המצוה כתקונה, ואם חלילה יטעה יתקן מיד, שהרי שם לבו

למה שעושה.

שימת לב בברכות

דבר זה לא נאמר רק על קיום מצות מעשיות, אלא נכללת בדבר זה אף אמירת הברכות והתפללות, שיש חיוב על האדם לתת לבו ולהתבונן במה שאומר ומוציא מפיו שלא יהיה כזורק התבות מפיו ללא הבחנה כלל.

ומספר על הגאון רבי משה סופר זצ"ל, הנקרא על שם ספרו המפרסם 'החת"ם סופר', שבכל בקר היו שולחים לו מביתו אל בית המדרש מקום יגיעו ועמלו בתורה, מגש עמוס במיני מאכל, שיאכל ויחזק את גופו.

לשליחות זו היה ממנה שמש מיוחד, שאף תפקידו היה לזרו את הרב להפסיק לזמן קצר מלמודו ולאכל.

שמש זה ראה שכל הזרזים לא מועילים, והרב כמעט ולא אוכל מהמגש, טעימה קלה ושוקע בלמודו. חשב בלבו - 'כיון שהרב שקוע בלמוד כל כך, בודאי שלא יזכר אם הבאתי לו את מגש האכל, ועל כן אזכה בו לעצמי, וכשישאל הרב מה עם המגש, אענה ואומר שכבר הגשתי לו והוא אכלו ולא שם לב מחמת שקיעותו בתורה'.

וממחשבה למעשה, כשהביא למחרת את המגש פנה לחדר צדדי ואכלו עד תם. לאחר כמה שעות יצא הרב מחדרו ושאל על מגש האכל. "הרב כבר אכל, ולא שם לב מחמת שקיעותו!" - ענה השמש את התשובה שהכין מבעוד מועד.

"תראה" - אמר 'החת"ם סופר' - "אם אכלתי או לא, באמת שלא שמתי לב, אך אם ברכתי או לא - שמתי לב, ואני זוכר במפורש שבודאי לא ברכתי, ואכילה בלא ברכה ודאי שלא אכלתי, ואם כן היכן המגש עם האכל?" פגי השמש חפו, על מחשבה כזו לא חשב...

דְרוֹשׁ 'הַדְרֹן' לְמַסְכֵּת חֲלִין

'שְׂכַר הַמְצוֹת'

מַסְכֵּת זוֹ (חֲלִין), מְסִימַת בְּנוֹשָׂא שְׂכַר הַמְצוֹת, וּמְסִיקָה 'שְׂשֹׁכַר מְצוֹת בְּהַאי עֲלָמָא לִיכָא'. וּמוֹכִיחָה הַגְּמָרָא כֵּן מִמַּעֲשֵׂה שְׂרָאָה רַבִּי יַעֲקֹב - 'אָדָם אֶחָד שְׂאָמַר לוֹ אָבִיו עֲלֵה לְבִירָה וְהָבֵא לִי גּוֹזְלוֹת, וְעֲלֵה, וְשִׁלַּח אֶת הָאֵם וְלָקַח אֶת הַבְּנִים וּבְחַזְרָתוֹ נִפְל וּמַת, הֵיכֵן אַרְיכוֹת יָמָיו שֶׁל זֶה? וְהֵיכֵן טוֹבְתוֹ שֶׁל זֶה? אֵלָא "לְמַעַן יֵאָרְכוּן יָמֶיךָ" (דְּבָרִים ה', טו) - בְּעוֹלָם שְׂכָלוֹ אַרְךָ! "וּלְמַעַן יִיטֵב לְךָ" (דְּבָרִים כ"ב, ז) - לְעוֹלָם שְׂכָלוֹ טוֹב!

יְסוּד זֶה - מְסַפֶּרֶת הַגְּמָרָא - לֹא הִיָּה יְדוּעַ גַּם לְאַלְיָשָׁע בֶּן אֲבוּיָה, וְכִשְׂרָאָה מַעֲשֵׂה כְּזֶה פָקַד וְעָזַב דְּרָכֵי אֱלֹקִים חַיִּים.

גַּם בְּדוֹרְנוֹ אָנוּ שׁוֹמְעִים מְדִי פַעַם טַעֲנוֹת כְּאַלְהָה, כִּי־צַד יִתְּכֵן שְׂאָדָם פְּלוּנֵי הַלֶּךְ לְקַיָּם מְצוּהָ וְנִזְוֵק בְּדַרְכּוֹ?, אוֹ כִּי־צַד יִתְּכֵן שֵׁישׁ צַדִּיקִים שְׂרַע לָהֶם, וְרַשְׁעִים שְׂטוֹב לָהֶם?

וְאִם נִתְּבוּנָן בְּדַבְרֵי הַגְּמָרָא נִרְאָה אֶת הַתְּשׁוּבָה לְכַךְ, 'שְׂכַר מְצוֹת בְּהַאי עֲלָמָא לִיכָא' - וְעַל כֵּן לְמֵרוֹת כָּל מַעֲשֵׂי הַצַּדִּיקִים וּפְעֻלָּתָם, לֹא מְחִיב הַדְּבָר שִׁיזְכוּ לְשְׂכַר בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּעַד מְצוֹתָם, וְאַף הַצַּדִּיקִים שִׁיזְדַּעִים שְׂקִבְלַת שְׂכַר בְּעוֹלָם הַזֶּה תְּפַחִית מְשֹׁכְרָם בְּעוֹלָם הַבָּא, לֹא מוֹכִינִים לְכַךְ. לֹא כֵן הִרְשָׁעִים, שְׂמַעְשִׂיָּהֶם מוֹכִיחִים שְׂאִין הֵם מְאָמִינִים בְּעוֹלָם הַבָּא, וְעַל כֵּן לֹא טוֹרְחִים לְהַכִּין אֶת עַצְמָם לְכַךְ, וְאֵת כָּל כְּחֵם מְשִׁקִּיעִים בְּחַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה וְהַבְּלִיָּה, וְעַל כֵּן עַל מַעַט הַמְצוֹת שְׂעוֹשִׂים מְשַׁפִּיעַ עֲלֵיהֶם הַקַּב"ה שְׂכַר טוֹב בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי בְּזֹאת בְּחֵרוֹ. וְכִשְׂיִגְעוּ לְעוֹלָם הַבָּא יִשְׂאָרוּ כְּכִלֵּי רִיק לְלֹא אֵף רִיחַ שֶׁל מְצוּהָ, וְיִקְבְּלוּ אֶת עֲנָשָׁם, וְזֶהוּ מְאָמַר הַכְּתוּב "וּמִשְׁלָם לְשׁוֹנְאָיו אֶל פְּנֵיו לְהַאֲבִידוֹ" (דְּבָרִים ז', י).

וְכֵן כְּתַב הַכְּתָב סוֹפֵר (אִסְתֵּר ח', טו), 'כִּי לְפַעְמִים מְשַׁלֵּם הַקַּב"ה שְׂכַר בְּעוֹלָם הַזֶּה וּמִשְׁלָם לְשׁוֹנְאָיו אֶל פְּנֵיו לְהַאֲבִידוֹ, שְׂאִי אֶפְשָׁר שְׁלֹא עָשָׂה מְצוּהָ אַחַת כָּל יָמָיו, וְאִין הַקַּב"ה מְקַפֵּחַ שְׂכָרוֹ, רַק הַצַּדִּיקִים שְׂכָל יְמֵיהֶם עֲבָדוּ אֶת ה' שְׂכָרָם

לעולם הבא הנצחית, אבל לרשע משלם אל פניו בעולם הזה כדי להאבדו מהעולם הבא.

מצות וספריות

והטעם לזה שאין שכר המצות בזה העולם, יבאר על פי מעשה שהיה עם 'החפץ חיים'. אדם שמצבו הכלכלי היה בכי רע, ילדיו רעבו ללחם והוא לא היה מצליח לפרנסם כראוי, בצר לו הגיע אל 'החפץ חיים' ובקשה בפיו - "רבי" - אמר האיש, "כיון ששכר המצות הוא גדול, יואיל נא כבודו לבקש מהקב"ה שיתן לי שכר בעולם הזה בעד מצות תפלין אחת שעשיתי, שבדאי יש בה כדי לפרנסני כל ימי חיי בעשר וכבוד, וכך אוכל לחיות ולפרנס את בני משפחתי!"

חידו החפץ חיים ואמר - "הצעה זו אינה הוגנת כלל, ואספר לך ספור שתבין!"

"בעירת הילדתי היה אדם חסכן. בכל עת מצא היה חוסך מעותיו ומחביאם מעל הספריה שבביתו. לימים כשהתמלאה הספריה במטבעות, פרט אותם לנפוליוני זהב והחזירם למקום חסכונוותיו, מעל הספריה.

כדי שנבין, בימים עברו סך של נפוליון אחד היה מספיק לפרנס משפחה גדולה כמה חודשים בשפע גדול!

יום אחד החליט בנו הקטן לעשות סדר בספריה, סדר מדף אחרי מדף, עד שהגיע למעלה. הוא הושיט את היד והרגיש במטבע, מיד לקח את המטבע שהיתה שם ורץ לחנות לקנות ספריות.

המוכר כשראה את המטבע בידי הילד, שמח. וכששאלו הילד - "כמה ספריות אפשר לקנות במטבע כזה?", ענה לו - "כמה שתרצה!"

שמח הילד, ולקח מלא חפנים ספריות, נתן את נפוליון הזהב שבידו למוכר ויצא שמח לביתו.

כשראוהו בני הבית עמוס בספריות, שאלוהו מהיכן קבל כל כך הרבה ספריות? "לא קבלתי, קניתי!", "קניתי? מהיכן היה לך כסף?" - תמהו בני הבית. "מצאתי מעל הספריה", כששמע אביו את דבריו רץ מבהל לספריה, ספר את המטבעות וגלה שאכן חסרה מטבע אחת. מיד רץ אל החנות וצעק על המוכר, "תחזיר לי מיד את מטבע הזהב, אתה שקרן ורמאי! רמית ילד קטן ולקחת ממנו נפוליון זהב בעד כמה ספריות". וכשנחשב נראה שבדאי הצדק עם האבא, והמוכר לא

התנהג בישׂר."

"עד כאן הספור" - אָמַר הַחֶפֶץ חַיִּים - "וְהֵלֵא תְּבִין, כְּלוּם אֵין אַתָּה דוֹמָה בְּטַעֲנָתְךָ לְאוֹתוֹ יֶלֶד שְׁהוֹלֶךְ לְקִנּוּת בְּנַפְוֹלִיּוֹן זֶהָב כְּמָה סְכָרִיּוֹת? הֲלֵא מְצוּנָה אַחַת שֶׁל תְּפִלִּין, כָּל חֲמוּדוֹת תַּבֵּל בְּעוֹלָם הַזֶּה לֹא יִשׁוּוּ לָהּ, וְאַתָּה מוֹכֵן לְמַכְרָהּ בְּעַד כְּמָה 'סְכָרִיּוֹת' וְהַבְּלִי הָעוֹלָם הַזֶּה, וְעוֹד מִבְּקִשׁ הַנֶּדֶךְ שְׁאַעְזֹר לָךְ בְּזֶה, לֹא וְלֹא, אֵינִי רְמַאִי! וְלִכֵּן לֹא אֶסַּיֵעַ בְּעֵדְךָ!..."

וְכֹאשֶׁר יָדַע הָאָדָם וְיִזְכֹּר יְסוּד זֶה, הֲרֵבָה מֵהַנְּסִיווֹנוֹת הַבָּאִים עָלָיו יוֹכֵל לְעַבְרָם בְּקִלוּת לֹלֵא קִשִּׁי!

דרוש 'הדרן' למסכת בכורות

השליחות התמידית

מסכת זו (בכורות) מסיימת בלמוד המשג 'לתקוני שדרתיך ולא לעויתי' - והינו שבכל שליחות כונת המשלח היא שלא יעשה שלוחו אלא דבר המועיל, 'לתקוני', ולא לעויתי, ולא דבר המענות את השליחות! וכשעושה דבר אחר ומענות את שליחותו, אין אחריות המשלח על כך היות שלא לדבר זה שלחו.

כלל זה, מלבד הדין ההלכתי שבו, יש בו גם תזכורת לכל אדם ואדם החי בזה העולם. שהרי כל אדם ואדם בעולם הוא שלוחו של הקב"ה, ששלח אותו לזה העולם להגדיל את שמו יתברך וילתקן עולם במלכות שדי, (צא ולמד ממה שכתב בספר שפת אמת על התורה (פרשת וארא שנת תרמ"ט) כי בני ישראל הם שלוחים הנאמנין בשליחותם להוציא התבואה והמכנן שזרע השם יתברך בעולם), תקופת השליחות נתנת לפרק זמן של כמה עשרות שנים, אך בסופה יצטרך כל אחד ואחד לתת דין וחשבון על כל מעשה ומעשה שעשה, והאם במעשיו סיע לבצוע השליחות או חלילה מעשיו היו נוגדים את שליחותו. ואם חלילה שנה מדעת הבעלים, הוא הבורא יתברך, ולא קים את שליחותו, אין אחריות הבעלים עליו, ועל האדם לשאת בתוצאה ובמאמר הבורא שאומר 'לתקוני שדרתיך ולא לעויתי'.

ועקר התביעה תהיה על עם ישראל, שהוא עם ה', וכל אחד ואחד ממנו הרי הוא כשליח ה' לפרסם לכל באי עולם את גדולתו יתברך. לא כן שאר אמות העולם שעל אף שמצוים על יחוד השם יתברך, מפל מקום אינם שליחי ה' לפרסם אחדותו וגדלתו, ואף אינם בתורת שליחות וכמובא בגמרא (קידושין דף מא ע"ב ועוד) 'מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית' - והינו שהתמעטו הגוים מתורת שליחות. וגם מתורת שליחות זו התמעטו, שעקר החיוב הוא על כל אחד ואחד מבני ישראל.

בין ישראל לעמים

ספר הרב בן דוד שליט"א - 'פעם אחת כשהצרכתי לטוס לאחת מארצות הנזכר, צעדתי ברחוב. לפתע פנה אלי עובר ארח ושאלני בשפה האנגלית - "אתה יהודי?", "כן" - עניתי לו. התרגש השואל ואמר, - "אני בחיים שלי לא ראיתי יהודי, מהתנ"ך שאני קורא ראיתי שאתם הבנים של האלקים, והוא אוהב אתכם, ואני מתרגש לראות את אחד מבניו של האל!".

לאחר רגעים מספר, פנה אלי שוב ואמר - "האם תרשה לי לשאל אותך שאלה קטנה?" "כן" - עניתי. "זה שנים רבות שאני חושב" - אמר האיש - "אלו מחשבות חושב כל יהודי ויהודי שהוא בן האלקים, האם הוא חושב מחשבות כמו כל אחד אחר, או שהמחשבות שלו הן יותר רמות וגבוהות?"

האמת שהתבישתי, מה יכלתי לענות לו לאותו הגוי? אך מכאן למדתי מוסר השכל, שאם גוי מבין שמחשבות של יהודי צריכות להיות רמות ונשאות, אנו כיהודים בודאי שצריכים להבין זאת ואף לנהג כן.

וכאשר תרגל האדם בהנהגה מלכותית ובהלך מחשבה אחר פנאה וכיאה לבן מלך, כל באי עולם יכירו במעלותיו הללו, ויתקיים בו מקרא שכתוב "ישראל אשר בך אתפאר" (ישעיה מט, ג).

דרוש 'הדרן' למסכת ערכין

חשיבות הדעת

מסכת זו (ערכין דף ב ע"א) פותחת במשנה האומרת 'חרש שוטה וקטן לא מעריכין מפני שאין בהם דעת'. ומבאר שכל הענין של 'ערכין' תלוי בדעת, ואדם שאין לו דעת אינו בפרשת ערכין כלל.

ואכן כמה חשובה הדעת, עד שאמרו חז"ל (נדרים דף מא ע"א) 'נקטינן, אין עני אלא בדעת! והינו שעניות ממונית אינה נחשבת כעניות, שהעניות האמתית היא אדם שחסר דעה, שאז עם כל המון שבעולם נחשב עני.

עוד אמרו בגמרא (שם) 'דדא בה כללא בה, דלא דא בה מה בה? דא קני מה חסר? דא לא קני מה קני?!' - והינו שאדם שיש לו דעת יש לו הכל, כי חכמת הדעת שזה מעל כל מון שבעולם. וממילא כמו שמעלת הדעת היא על דרך השלילה שאדם שאין לו דעת הוא עני, כך גם אדם שיש לו דעת יש לו הכל והוא עשיר.

ומספר על נוד בדואי, שכל חייו חי בהרי המדבר, ומעולם לא ראה חיי ישוב. את לחמו היה אופה, ואת מימיו היה שואב מן הבאר שעל יד אהליו.

יום אחד בשעה שחפר באחת משוחות המדבר, נתקל המעדר בארז. כשחלץ את הארז מצא בו אוצר של ממש - אבנים טובות ומרגליות בגדל ענק חרוצים בפתוחי חותם מרהיבים, גלימת משי מבהיקה בפינה, שזורה באמנות בחוטי זהב וכסף ועוד ועוד.

אך הלה שלא הכיר כלל דברים אלו וערכם, כמעט ולא מצא בהם שמוש. 'מה אוכל לעשות בדברים הללו?' - חשב הבדואי, 'הלא את האבנים הצבעוניות הללו אי אפשר לאכל, ואת הגלימה אי אפשר ללבש, היא עדינה מדי בשביל ללכת אתה במדבר!'

חשב וחשב, עד שלבסוף מצא רעיון: באבנים הצבעוניות המחרצות בחריצים
ישתמש כבסיס להכנת הגבינה, מי הגבינה יזלו דרך החריצים וכך תקרש הגבינה
ותגבן. גם לגלימה מצא שמוש הולם, לעטף בה את גושי הגבינה שעשה.
שמוש יותר הולם מזה לא מצא...

הרי לנו אדם עם עשר אגדי של ממש, אך בגלל חסר דעתו הרי הוא עני ואף
יותר גרוע מכך.

עוד הפליגו חז"ל ואמרו (ברכות דף לג ע"א) 'כל אדם שיש בו דעה, כאלו
נבנה בית המקדש בימיו'. הרי לנו דברים ברורים עד כמה החשיבו חז"ל את
הדעת.

בטול הדעת

אך פעמים וצריך האדם לבטל ולכופף, לשעבד ולהכניע את דעתו, וזו כשהיא
נוגדת לתורה. דעת האדם חשובה עד מאד כל זמן שאין היא נוגדת את דברי
התורה, אך כשנוגדת הרי היא בטלה כחרס הנשבר.

את היסוד הזה רצה הקב"ה ללמד כל אחד ואחד מבני ישראל, ועל כן
לא נתן טעמים לכל המצוות, והשארין בגדר חק, כדי שילמד האדם לכופף
ולהכניע דעתו לדעת התורה. וכן אמרו חז"ל (יומא דף סז ע"ב), "את משפט
תעשו" (ויקרא יח, ד) - דברים שאלמלא נכתבו דין הוא שיכתבו, ואלו הן,
עבודת כוכבים וגלוי עריות, ושפיכות דמים, וגזל, וברכת השם. "ואת חקתי
תשמרו" - דברים שהשטן משיב עליהן, ואלו הן, אכילת חזיר, ולבישת
שעטנז, וחליצת יבמה, וטהרת מצרע, ושעיר המשתלח. ושמה תאמר מעשה
תהו הם! תלמוד לומר "אני ה'" - אני ה' חקקתי ואין לה רשות להרהר
בהן!.

דגמא נוספת מצאנו בסוף מסכת זו (ערכין) לחקה חקקתי, דין שנראה ללא
טעם, והוא לגבי כהן שרוצה לטל את חרמו, ויש לו סברא גדולה בזה, בשל
אחרים אני זוכה, בשל עצמי לא כל שכן?! ואף על פי כן דרשו חז"ל ואמרו
"והיה השדה בצאתו ביבל קדש לה' כשדה החרם" (ויקרא כז, כא), מקיש שדה
חרמו לשדה ארצה של ישראל, מה שדה ארצה של ישראל יוצא מתחת ידו
ומתחלקת לכהנים, אף שדה חרמו יוצא מתחת ידו ומתחלקת לאחיו הכהנים.

נִמְצָא שְׁמִסְכַּת זוֹ לְמִרוֹת שְׁפוֹתַחַת בְּמַעְלַת הָאָדָם שֵׁישׁ בּוֹ דַּעַת וּבִפְחִיתוֹת
 חֶסְרוֹנָה, מְסִימַת בִּידִיעָה שְׁאֵת אוֹתָהּ הַדַּעַת צָרִיךְ לְכַפֵּף לְדַרְךְ הַתּוֹרָה...

הַתּוֹכָחָה וְהַעֲרִינִין

שְׁאֵלוֹ פַּעַם אֶת רַבֵּי מֵאִיר שְׁפִירָא מְלוֹבְלִין - מִיֶּסֶד הָרַעֲיוֹן הַכּבִּיר שֶׁל 'הַדָּף הַיּוֹמִי'
 - מָה עֲנִין סְמִיכוֹת הַפְּרָשִׁיּוֹת בַּתּוֹרָה בֵּין 'הַתּוֹכָחָה' לְפְרָשַׁת 'עֶרְכִין' הַסְּמוּכָה לָהּ?

וְהַשִּׁיב לְשׂוֹאֲלִים - פְּעָמִים וְהַקּוֹרָא 'בַּתּוֹכָחָה' - עֲלוּל לְפַל לְתוֹךְ יְאוּשׁ וְלַחֲשֹׁב
 שֶׁהַיְהוּדִי בְּאֵמַת אֵינְנוּ בַּעַל עֶרְךְ. לְפִיכֵךְ הַסְּמִיכָה הַתּוֹרָה מִיָּד אֶת פְּרָשַׁת עֶרְכִין
 כִּדִּי לְעוֹדְדוֹ וְלַהּוֹכִיחַ לוֹ שֶׁיְהוּדִי, כָּכָל מַצָּב וּבְכָל דְּרָגָה שְׁיִמְצָא, אִם רַק עֶבֶר אֶת
 הַחֹדֶשׁ הָרֵאשׁוֹן לְחַיָּיו, וְהוּא נִמְצָא בְּגִיל שֶׁלְמַעֲלָה מַחֲדָשׁ, תְּמִיד הוּא שְׂוֵה מְשֻׁהוּ...
 (ספר רבי מאיר אומר עמוד 95).

דְרוֹשׁ 'הַדְרֵן' לְמִסְכַּת תְּמוּרָה

הַהֲצִלְחָה וְהַעֲנֵשׂ

מִסְכַּת זוֹ (תְּמוּרָה) עוֹסֶקֶת בְּדִינֵי תְּמוּרָה, וּפּוֹתַחַת בְּמִשְׁנֵה (דף ב ע"א) הָאוֹמְרַת 'הַכֹּל מְמִירִין, אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים. לֹא שְׂאֵדָם רְשָׁאֵי לְהַמִּיר, אֲלֵא שְׂאָם הַמִּיר מוֹמֵר וְסוֹפֵג אֶת הָאֲרָבָעִים'.

מִלְבַּד כְּנֻנַת הַפֶּשֶׁט שֵׁשׁ בְּזָה, נִרְאֶה לְרַמֵּז כָּאֵן רַעִיוֹן מוֹסְרֵי עַמֶּק.

בּוֹאוּ נִחְשָׁב לְרַגַע, אָדָם מְפָרִישׁ קֶרֶבֶן לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ. וּפְתָאוֹם חוֹשֵׁב, אוֹלֵי אֲנִי אֲחַלִּיפוּנוּ בְּקֶרֶבֶן אַחֵר, וּמְמִיר אֶת הַקֶּרֶבֶן. הוּא זוֹכֵר אֶת הַשְׁוֹרָה הָרֵאשׁוֹנָה בְּמִסְכַּת תְּמוּרָה שֶׁיִּהְיֶה מְמִירִין אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים, וּבִטּוֹחַ בְּהֲצִלְחָתוֹ. אֶךְ פְּתָאוֹם כְּשֶׁמְתוּדַע לְאַמֶּת, מִתְגַּלֶּה לוֹ שְׂאֵכֵן הַמְרָתוֹ הַמְרָה, הוּא הַצְּלִיחַ בְּמַחְשְׁבָתוֹ, אֶךְ עֲנֵשׂ גְדוֹל בְּצֵדוֹ - 'סוֹפֵג אֶת הָאֲרָבָעִים'.

כַּמָּה פְּעָמִים בְּחִיּוֹ שֶׁל הָאָדָם קוֹרֶה שְׁעוֹשֶׂה מְשֵׁהוּ וְחוֹשֵׁב שֶׁהוּא מְצָלִיחַ, וְהַכֹּל בְּסִדְרָה, גַּם אִם עוֹלָה בְּמַחְשְׁבָתוֹ 'שְׂמָא מִתֵּר אוֹ רְאוּי' מְדַחֵיק הוּא מַחְשְׁבָה זוֹ, וּפְתָאוֹם מְתוּדַע לְאַמֶּת, שְׁעַל מַה שְׁעֲשֶׂה שְׁלֵא כְּהוֹגֵן צְרִיף לְשֵׁלֶם מְחִיר כְּבֵד. דְּבַר זֶה שִׁיף בְּכֹל צַעַד וְצַעַד בְּשִׁלְבֵי הַחַיִּים. בְּעִנְיַי שְׁלוֹם בֵּית, חַנוּף יְלָדִים, פְּרִנְסָה, וְכָל דְּבַר אַחֵר.

דְרוֹשׁ הַיֵּשֶׁר

נְסִיוֹנוֹת כְּאֵלוֹ מְצוּיִים בְּעֶקֶר בְּעִנְיָנִים שֶׁל פְּרִנְסָה, כְּשֶׁחוֹשֵׁב הָאָדָם שְׂאָם קֶצֶת יַעֲלִים מִהָאַמֶּת, אוֹ יִשְׁנֶה, אוֹ כֹּל דְּבַר אַחֵר שְׂאִינוֹ הוֹגֵן, הוּא יַצְלִיחַ, וּפְעָמִים וּמְצָלִיחַ. אֶךְ עָלָיו לְדַעַת שְׁעַל כֹּל דְּבַר שְׁעוֹשֶׂה שְׂאִינוֹ הוֹגֵן בְּסוֹף יְהִיָּה 'סוֹפֵג אֶת הָאֲרָבָעִים'.

וְעַל זֶה דָּרְשׁוּ דוֹרְשֵׁי רְשׁוּמוֹת א' - ב', ג' - ד'. אֲמוּנָה - בִּירְכָה, גִּזְל -
דִּילוֹת.

דרוש 'הדרן' למסכת כרתות

גדול המעשה

מסכת זו (כרתות) מסיימת באמרה 'ארבע צנחות צוּחה העזרה', הצוּחה הרביעית היתה - 'פתחו שערים והוציאו יששכר איש כפר ברקאי, שמכבד עצמו ומבזה קדשי שמים'. ומבארת הגמרא שעל אף תפקידו ככהן גדול היה לובש כפפות בשעת עבודתו בבית המקדש, ובזה הראה לעין כל שנגעל מעבודת הקרבנות.

אדם המבזה קדשי שמים בפרהסיא, בטוח הדבר שיקבל את ענשו גם בפרהסיא בעולם הזה, ועל כן שואלת הגמרא - 'מאי סליקא לה?' מה עלה בגורלו לבסוף וכיצד נענש?

ומספרת הגמרא שינאי המלך ואשתו המלכה ישבו והתנפחו איזה בשר יותר טוב, המלך אמר - "בשר הגדי משבח יותר", והמלכה אמרה - "בשר הכבש משבח יותר". חשבו מי הוא זה שיכול להכריע במחלקתם, אמרו: נקרא לכהן הגדול שתמיד עוסק בקרבנות, ובודאי בקיא הוא איזה בשר יותר משבח.

נקראו ליששכר איש כפר ברקאי, שהיה הכהן הגדול באותה העת, ושאלוהו.

ענה יששכר בזלזול - בודאי שבשר הכבש טוב ומשבח יותר, ועשה בידו סימן לבטול דברי המלך.

אמר המלך לעבדיו - "הואיל וזלזל בי בידו, תחנתכו לו את יד מינו, שבה הראה את זלזולו כלפני". חשש יששכר שכאשר יקצצו לו את יד מינו יקשה עליו התפקוד, לכן נתן שחוד שיקצצו לו את יד שמאל. לימים כששמע המלך שקצצו לו את יד שמאל שלא כהוראתו, כעס וצוה שיקצצו לו עתה גם את יד מינו.

שאלה גדולה שואל הגאון רבי יוסף חיים בספרו בן יהוידע (פסחים דף נז ע"א ד"ה שמע מלכא) על מעשה זה - 'הרי כל מה שקבל את ענשו בקציצת ידיו נתגלגל עליו מן השמים, ואם כן צריך לדעת למה נתגלגל באופן זה, שתחלה שמו מן

השמים בלבו לתת שחד ופסקו שמאלו, ואחר כך גלגלו שישמע המלך ויגזר לפסק ימינו, והלא הוא היה חייב בזה עבור שהיה כורך יד ימינו בשיראי שבה היה עובד, ואם כן די לו להעגש בפסיקת יד ימינו בלבד?

והתשובה לכך - עונה הבן יהודע - 'לכך נתחייב עגש מן השמים בשתי ידיו, בידי ימין לפי שהיה כורך אותה ועובד בה, וביד שמאל שהיתה עושה את הכריכה על הימין. וכיון שהיא התחילה ברע תחלה, שהלבישה את השיראי, לכך היא לקתה תחלה ואחר כך לקתה הימין'.

והלקח הוא גדול, שאף על פי שיד ימין היא עשתה את עקר העבודה, כיון שיד שמאל היא התחילה ברע והלבישה את הכפפה והיא היתה המעשה, לקתה תחלה, שהמסיע לדבר עברה הרי הוא בכלל מעשה וחרמור מהעושה!

במדה טובה

ואם במדה רעה הדין כן, במדה טובה המרבה ממדת פרענות (עין יומא דף עו ע"א) על אחת כמה וכמה. דגמא לכך מצאנו בגמרא (ברכות דף סב ע"א) 'מפני מה אין מקנחין בימין אלא בשמאל... רבי שמעון בן לקיש אמר, מפני שקושר בה תפליין, והינו שקושר בידי ימין את התפליין על זרוע שמאלו, ואף על פי שהנחת התפליין עצמה היא על יד שמאל, מכל מקום עקר הדבר הוא במעשה, שכאן היא יד ימין (וע"ע במ"ש המהרש"א שם).

ועל כן כמה יש לו לאדם להשתדל להיות מהמעשים לדבר מצוה ולא חליה מהמעשים לדבר עברה!

דרוש 'הדרן' למסכת מעילה

מעילה בימינו

במסכת זו (מעילה) מובאים באריכות פרטי הדינים בענין המועל בנכסי הקדש, בקדשי בדיק הבית או בקדשי מזבח. ולכאורה נראה שכיום אין דינים אלו שיכים לנו, משום שעדין לצערנו הרב עוד לא נבנה בית המקדש!

אך אם נתבונן נראה שהמשג 'מעילה' לא יכון רק על עניני בית המקדש וקדשים, אלא כל מעשה שהאדם עושה שלא מדעת בעליו נקרא מעילה, כמעילה בשליחות, מעילה באמון, ועוד. ואם כן כאשר אדם לא שם לבו לסבת היותו בעולם, ומפני מה בא לזה העולם, הרי הוא מועל בשליחות שנשלח אליה, שהרי לא לחנם נשלח לכאן, אלא כדי לעשות רצון המשלח הוא הבורא יתברך!

ומנגד, כאשר האדם משתדל לשמר על רצון המשלח, הוא הבורא יתברך ששלחו לזה העולם לשמר מצותיו, חקיו ומשפטיו, הרי הוא שליח שעשה שליחותו ולא מעל בשליחות, ויבא על שכרו כראוי!

ונראה לרמז כן במשפט שאמר כאן המסים בסיום - 'הדרן עלך השליח שעשה שליחותו וסליקא לה מסכת מעילה', והינו שכאשר יקפיד האדם להיות שליח שעשה שליחותו ויהדיר את כל ענין השליחות, שעל ידי זה יזכר תמיד את סבת היותו בעולם, 'סליקא לה מסכת מעילה' - בודאי שלא יגיע לידי מעילה בשליחותו וברצון האל. (וע"ע בדרוש 'הדרן' למסכת בכורות).

עוד אפן של מעילה גלו לנו חז"ל ואמרו (ברכות דף לה ע"א), 'תנו רבנן, אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה. וכל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה - מעל. מאי תקנתה? אמר רבא: יקדים לילך אצל חכם שילמדנו ברכות, כדי שלא יבא לידי מעילה! אמר רב יהודה אמר שמואל: כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה, כאלו נהנה מקדשי שמים, שנאמר לה' הארץ ומלואה!'. נמצא שאף כיום שיה' שיגיע האדם לידי עון מעילה, על ידי הנאה מן העולם הזה ללא ברכה. וכאשר מקפיד האדם לברך כהלכה על כל דבר שתקנו בו חז"ל ברכה,

זוכה להנצל מאסור זה של מעילה בקדשי שמים (וע"ע בצ"ח בברכות שם ד"ה אמר רב יהודה).

דיני ברכות

והנה, בכלל למוד הברכות יש לו לאדם ללמד מה מברכים על כל דבר, ולא טעה כאותם האנשים שאינם טורחים לברר מהי ברכת המאכל שאוכלים ואומרים - "שהכל פוטר הכל", שהרי כלל זה לא נפסק אלא במקום של ספק שאי אפשר לברר (עיין שו"ע או"ח סימן רב סעיף יח), ולא במקום שאפשר לברר בקלות.

ומספר על אשה פשוטה ותמימה - בזמן הגאון הקדוש המקבל רבי יהודה פתיה זצ"ל - שבחיותה בדרך ראתה תמר משלך על הארץ, הרימה אותו ונקתה אותו, וברכה עליו בתמימותה ברכת 'בורא פרי האדמה' ואכלתו. בלילה הגיע אליה בחלום אדם אחד שלא הכירתי, והודה לה על מה שברכה על תמר זה, ואמר לה - "נשמתי היתה מגלגלת בתוך הפרי, וכאשר ברכת עליו נגמר תקוני, ועליתי לעולמות עליונים. אך מה חבל, שהברכה שברכת עליו לא היתה ברכה כתקנה, שהרי ברכת התמר היא 'בורא פרי העץ', ומכל מקום כיון שנפסק להלכה בשלחן ערוך (או"ח סימן רב סעיף א), 'ברך על פרות האילן בורא פרי האדמה - יצא', הועיל הדבר לתקון נשמתי, ואם היית מברכת את הברכה הראויה לפרי הזה, אזי הייתי נתקן בשלמות", אַתָּא בקר ותפעם רוחה, ותמהר לבא אל הרב - הוא הגאון הקדוש רבי יהודה פתיה זצ"ל - ותספר לו את כל דברי החלום. אמר לה הגאון הקדוש - "החלום שחלמת חלום אמת הוא, וזכית לגרם לתקונה החלקי של הנשמה המגלגלת בתוך הפרי!".

על כן כמה יש לאדם להשתדל וללמד את עניני הברכות ונסחם הראוי פהוגן! (וע"ע בדרוש 'הדרן' למסכת מנחות שימת לב בברכות).

דרוש 'הדרן' למסכת תמיד

הכמיהה למקדש

מסכת זו (תמיד) מסיימת במשנה 'השיר שהיו הלויים אומרים במקדש' - ומפרטת בכל יום ויום את השיר שהיו הלויים שרים בבית המקדש. גם כיום שאין לנו את הבית הגדול והקדוש, נהגו קהלות ישראל לומר שיר של יום זה. תקנה זו היא נוספת על מכלול התקנות שרצו חז"ל להזכיר לנו את ענין בית המקדש בכל עת ובכל שעה.

והמתבונן יראה שמסכת זו עוסקת בתאור מדיק בפרטים ובפרטי פרטים, אודות מה שהיה מתרחש בכל יום בבית המקדש. ועל אף שהמשנה נכתבה שנים רבות לאחר חרבן בית המקדש, תארו לנו חכמינו את עניני בית המקדש, שלא ישכח מלבנו.

כמה כסופין וגעגועין צריכים להיות לאדם בלמדו מסכת זו, או כל מסכת אחרת העוסקת בעניני הקרבנות, ושאר עבודות בית המקדש. זכרון בית המקדש צריך להיות 'תמיד' (כשם מסכת זו) בכל עת ובכל שעה אצל כל אדם ואדם.

צפית לישועה

וכבר אמרו בגמרא (שבת דף לא ע"א) שאחת מהשאלות ששואלים את האדם לאחר מיתתו היא 'צפית לישועה?' ופרשו המפרשים, דהינו 'צפית לגאולה השלמה של עם ישראל' (עיין בפירוש רש"י שם. ובספר העיקרים מאמר רביעי פרק מח, ובספר בית אלוקים שער התפילה פרק שבעה עשר ועוד).

וספר הרב יוסף שלמה פהנמן הרב מפוניבז' זצ"ל, על כמיהת 'החפץ חיים' לגאולה השלמה ובגית בית המקדש - 'כשרצה החפץ חיים זצ"ל לפתח כולל קדשים' פנה אלי ואמר - "רבי יוסף, הלא אתם כהנים, ותכף יבא המשיח ויבנה בית המקדש, ומה תעשה בעבודת הקרבנות, כיצד תנהג בכל העבודות, הלא אינכם לומדים סדר קדשים?"

היתה לי העזות לענות ל'כהן הגדול' ועניתי - "אני אעמד ליד כבוד הרב, ומה שיעשה אעשה גם אני!" - בטפשותי חשבתי שאזכה לעמד לעתיד לבא ליד החפץ חיים.

אך החפץ חיים לא הסתפק בתרוץ זה, ועל פן אמר שלדעתו צריך לפתח 'כולל קדשים' - שבו ילמדו הכהנים את סדר עבודת הקרבנות, ושאר עבודות בית המקדש. ואכן ב'רוך' אומר ועושה, ופתח כולל גדול שבו הסתופפו תלמידי חכמים וילמדו את כל עניני עבודות בית המקדש'.

ואנו לכשעצמנו, גם אם היינו כהנים, כלום היתה עוברת בדעתנו מחשבה כזו, ללמד הלכות קרבנות והמקדש כדי שידע מה לעשות כשיבנה המקדש? במה שונים אנו מהחפץ חיים זצ"ל בבחינה זו?

התשובה לכך היא, הצפייה הגדולה שהיתה לחפץ חיים זצ"ל לביאת המשיח ולבנין בית המקדש. וצפייה זו של 'החפץ חיים', היתה ממש הלכה למעשה, בפתחת 'כולל קדשים' ובקניית בגד מיוחד לקבל עמו פני משיח.

בלמדנו מסכתות אלו העוסקות בעניני הקדשים והמקדש, למרות קשיין ופעמים אף אריכותן, מראים אנו את הכמיהה והצפייה לבניית בית המקדש ולגאולה השלמה במהרה בימינו אמן.

דְרוֹשׁ 'הַדְרִין' לְמַסְכֵּת נִדְהָ

הַעֲקָר הַמַּעֲשָׂה

מַסְכֵּת זוֹ (נִדְהָ) מְסִימֵת בְּהַבְטָחָה הַנְּפִלְאָה מֵאֵלֶיהוּ הַנְּבִיא 'שְׁכַל הַשְּׁוֹנָה הַלְכוֹת בְּכָל יוֹם מִבְּטָח לוֹ שֶׁהוּא בֵּן הָעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֹאֲמַר "הַלִּיכוֹת עוֹלָם לוֹ" (חֲבֻקֹק ג', ו) אֶל תִּקְרָא הַלִּיכוֹת אֶלָּא הַלְכוֹת'.

וַיֵּשׁ לְעֵין מָה הַמִּיחָד בְּמֵי שְׁשׁוֹנָה הַלְכוֹת עַד שְׁזוּכָה בְּהַבְטָחָה לְדַבֵּר הַנִּכְסָף בְּיֹתֵר, 'שֶׁהוּא בֵּן הָעוֹלָם הַבָּא'? וְעוֹד יֵשׁ לְהַבִּין, מֵה גְדֻלָּה יֵשׁ בְּמֵי שְׁשׁוֹנָה הַלְכוֹת שְׁמִבְטָח לוֹ דְּבַר זֶה, הֲלֹא כָּבֵר אָמְרוּ חֲז"ל (סְנֵהדְרִין דף ז ע"א), 'כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא'? וְעוֹד יֵשׁ לְבַרֵּר מֵהִי הַדְרִשָּׁה מֵהַפְּסוּק 'הַלִּיכוֹת עוֹלָם לוֹ', אֶל תִּקְרָא הַלִּיכוֹת אֶלָּא הַלְכוֹת', הֲלֹא כְּתוּב בַּפְּסוּק 'הַלִּיכוֹת' וְלֹא הַלְכוֹת?

וְנִרְאָה לְפָרֵשׁ בְּזֶה עַל פִּי מֵה שְׁאָמְרוּ חֲז"ל (קִידוּשֵׁין דף מ ע"ב) 'גְּדוֹל תִּלְמוּד שְׁמִבִּיא לְיַדֵּי מַעֲשָׂה' - וְהִינוּ שְׁעָקָר יְצִירַת הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא עוֹלָם הַעֲשִׂיָה, הוּא כְּדֵי שְׁיַעֲשֶׂה וַיִּקְיַם אֶת צְוִיֵּי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה. שְׁהָרִי כָּל מֵה שֶׁהַתְּלֻמוּד גְּדוֹל הוּא מַפְנֵי שְׁמִבִּיא לְיַדֵּי מַעֲשָׂה.

וְהַדְּבַר פְּשוּט שְׁלֹא יוּכַל הָאָדָם לְקַיֵּם צְוִיֵּי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה כָּל זְמַן שְׁלֹא יוֹדֵעַ אֶת הַהֲלָכוֹת הַמּוֹרוֹת וּמִלְמָדוֹת מֵה לַעֲשׂוֹת וְכִיצַד לַעֲשׂוֹת. וְאִם כֵּן יֵשׁ חַיִּיב עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְשַׁנֵּן אֶת הַהֲלָכוֹת, כְּדֵי שְׁיִוְכַל לְקַיֵּם אֶת צְוִיֵּי הַתּוֹרָה וְדִינֶיהָ (וְעִי' עַמָּה שְׁכַת רש"י בְּבִרְכוֹת דף יד ע"א ד"ה וְזֶה לְלַמַּד). וְכָבֵר דְרָשׁוּ חֲז"ל (גִּיטִין דף מג ע"א) אֶת הַפְּסוּק "וְהַמְכַשְׁלָה הַזֹּאת תַּחַת יָדְךָ" (ישעיה ג', ו), 'אֵין אָדָם עוֹמֵד עַל דְּבָרֵי תּוֹרָה אֶלָּא אִם כֵּן נִכְשָׁל בָּהֶם', שְׁכַאֲשֶׁר הָאָדָם נִכְשָׁל בָּהֶם מִתְעוֹרֵר עַל לְבוֹ הַרְצוֹן לְדַעַת וּלְתַקֵּן אֶת מֵה שְׁפָגָם. וּבַתּוֹרָה נֹאמַר "אֲרַכָּה מֵאַרְצְךָ מִדָּה וּרְחַבָּה מִנִּי יָם" (איוב יא, ט), וְאִם כֵּן, כִּיצַד יוּכַל לְקַיְמָהּ?, אִךְ כַּאֲשֶׁר לוֹמַד הוּא אֶת הַהֲלָכוֹת וּמִשְׁנָגָם, מוֹכִיחַ שְׁעָקָר כְּנֻתָו לְקַיֵּם אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּו.

הבטחת אליהו

ועל פי זה יבאר מה שהבטיח אליהו הנביא ואמר 'כל השונה הלכות בכל יום מבטח לו שהוא בן העולם הבא' - שכשמשנן את ההלכות לזכרון כדי שיוכל לקימן ולעשות נחת רוח ליוצרו, בודאי ראוי הוא להיות בן העולם הבא. ולזה אמר 'בן העולם הבא' ולא 'יש לו חלק לעולם הבא', להורות שפיון שהוא נקשר ללמוד ההלכה בשנון מתמיד בכל יום ולא עזבה, הרי הוא כבן שאין מתנתק מאביו לעולם, ואף חלקו לעולם הבא יהיה כן. [וכבר ידוע מה שדרשו בעלי המוסר שכשנכנס אדם לגיל המצות אומרים שנעשה 'בר מצוה', ואדם העובר עברות אומרים שהוא 'בעל עברה' ולא בן עברה, והטעם לזה כי מעברה יכול האדם להתגרש על ידי עשיית תשובה כבעל היכול לגרש את אשתו. לא כן המצוה שאין אדם יכול להתנתק ממנה, לכן נמשלה לבן שלא יכול להתנתק מאביו לעולם].

ולפי זה נראה לפרש את הדרשה שדרשו חז"ל בגמרא ואמרו 'אל תקרי הליכות אלא הלכות' - שהליכות הם הנהגות האדם ופעולותיו, וכיצד ידע האדם כיצד להתנהג בהליכותיו?, על זה אמרו חז"ל 'אל תקרי הליכות אלא הלכות', שרק על ידי למוד ושנון ההלכות ידע האדם את ההליכות כיצד צריך הוא להתנהג בהן. נמצא שכדי להגיע 'להליכות' מחיב האדם ללמד את 'ההלכות'.

סליקא לה מסכת נדה

הגאון מפוניבז' רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל היה נודע כדרשן מפלג וכפה מפיק מרגליות.

באחת הפעמים בקשו מהרב זצ"ל שייבוא לדרש בסעודת סיום מסכת נדה. אותה תקופה הייתה לאחר מלחמת העולם השנייה רווית הדמים, והרב בעצמו שכל במלחמה זו את עשרת בניו ואשתו הראשונה. מאות אלפי תינוקות נשחטו ונטבחו על קדוש השם. הרבה מהמשתתפים בסיום היו אודים מצלים מאש, שנשארו בגפם מכל משפחתם הענפה.

מה אפשר לדרש בפני אנשים רצוצים כאלה? - עלתה מחשבה סוררת במחו של הרב זצ"ל.

דורש טוב על סיומי מסכתות הש"ס

אך מחשבה זו לא יאשה את הרב זצ"ל. הוא נכנס בבטחה לאולם שבו נערכו הסיוס, ומיד כשהגיע נערכו הסיוס. לאחר נטילת הידים לסעודה ובציעת הפת, עלה הרב לדרש ואמר - "כעת אמר המסיום את המשפט 'הדרן עלה תינקת וסליקא לה מסכת נדה', אנו פונים ומתחננים לקב"ה ואומרים 'הדרן עלה תינקת' - רבנו של עולם, כמה הדר יש לה מהתינוקות שנשחטו על קדשת שמה ומסרו את נפשם. הבט באותם הגויות של התינוקות הטבוחים, או באפרם השרוף, ותאמר 'סליקא לה מסכת נדה' - שתסתים ההרקה שהתרחקת מבנייה כטמאת הנדה, ותגאלם בקרוב - אמן".

הרב סים את נאומו ויירד מהדוכן.

עין לא נותרה שם יבשה...

דרוש 'הדרן' לסיום התלמוד בבלי

דברי פתיחה

ברשות מורי ורבותי, קדם לסיום יש להודות ראשית לכל לקב"ה על שהביאנו עד הלם לזכות ללמד את כל התלמוד, דף אחרי דף במשך זמן רב. יהי רצון שימשיך הקב"ה להשפיע עלינו ועל כל בית ישראל סיעתא דשמיא בכל דרכינו ומעשינו.

כן עלי להודות לכל המסיעים והתומכים (אפשר לפרט את השמות), שהקב"ה ימלא כל משאלות לבם לטובה ולברכה.

[כאן יש לומר את הסיום]

למוד ההלכה

חדוש על הסיום: עכשו קראנו בסיום המסכת האחרונה שבש"ס את הברייתא שאמר אליהו הנביא שכל השונה הלכות בכל יום מבטח לו שהוא בן העולם הבא. ברייתא זו מובאת רק פעמים בכל הש"ס, פעם אחת כאן בסיום התלמוד, ופעם אחת במגלה (דף כח ע"ב). אלא ששם בגמרא לא מצינת הגמרא 'כל השונה הלכות בכל יום' כמו שמבאר כאן בגמרא בסוף גדה. ויש לעין בשנוי הלשון.

ועלה במחשבה לפני לבאר על דרך החדוד, שכשהאדם לומד את מסכת מגלה הרי הוא רק באמצע למוד הש"ס, ואין לו לאדם להפסיק את הרצף הלמודי בלמוד הש"ס ועליו לגמר קדם את התלמוד. אך בד בבד ברור שאסור לאדם לזנוח לגמרי את למוד ההלכות, ולכן כתבה הגמרא במגלה רק 'כל השונה הלכות', ללא פרוט של זמן שיהיה בכל יום. מה שאין כן בגמרא בגדה שהוא סיום התלמוד, וכשאוחז האדם בסיום מסכת זו הרי הוא בדרך כלל לאחר שסיים את התלמוד כלו, כעת המקום להדגיש ולומר "כל השונה הלכות בכל יום",

שֶׁמֶכָּאֵן וְאֵילָךְ צָרִיךְ הוּא לְהִתְמַיֵּד בְּלִמּוּד הַהֲלָכוֹת בְּכָל יוֹם (וע"ע בשו"ת יחווה דעת ח"ו סימן נב).

כבוד התורה

עוד נראה לפרש בברייתא זו, שהנה בגמרא במגלה (דף כח ע"ב) מובאת ברייתא זו בין שתי מימרות. המימרא שקדמה לה היא דברי רבי זירא שאמר 'בנות ישראל הן החמירו על עצמן שאפלו רואות טפת דם כחרדל יושבות עליו ז' נקיים'. והמימרא שאחרי ברייתא זו היא 'תנו רבנן, מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת' - והינו שכשהמת הוא תלמיד חכם צריך לבטל מן התלמוד לכבודו וללכת ללוותו, שבזה מקימים 'כבוד תורה', שעדיף הוא על בטול תורה (ועיין שם במה שכתב המצפה איתן ואכמ"ל). והמתבונן יראה ששתי המימרות הללו מוסבות על אותו יסוד, של 'כבוד התורה'. שהמימרא האומרת 'מבטלין תלמוד תורה ללוות את המת' שהוא תלמיד חכם, מראה על עצם מעלת כבודה של התורה, שאפלו תלמוד תורה שאמרו חז"ל עליו (בפאה א, א) ש'תלמוד תורה כנגד כלם', יש לבטלו לכבודה של תורה. ונראה שאף המימרא הראשונה העוסקת בחמרת רבי זירא שיבנות ישראל הן החמירו על עצמן וכו' גם כן ענינה הוא 'כבוד - התורה', וזאת יבאר על פי מה שמדקדק בדברי רבי זירא שמנהג זה שנהגו בנות ישראל, 'הן החמירו על עצמן' - והינו שחששו מלעבר על אסורי כרת של אסור נדה (שמא תראה האשה בימי זיבה וכו' כמבואר ברש"י שם) ועל כן החמירו, וחשש זה מורה על הזהירות בכבודה של תורה שכבודו הנשים את דיניה וקבלו על עצמן חמרא זו.

פנימיות וחיצוניות

והנה אמרו חז"ל בגמרא (בסוטה דף מט ע"א), 'משמת רבי עקיבא בטל כבוד התורה. ומשמת רבן גמליאל הזקן בטל כבוד תורה'. ופרש רש"י: 'רבי עקיבא - שהיה דורש כל קוץ וקוץ של כל אות, וכל שכן תבות ותרבות וכמבאר בגמרא (סנהדרין דף נא ע"ב) - 'אמר רבי עקיבא לרבי ישמעאל, ישמעאל אחי, בת ובת אני דורש', ומזה מרבה שארוסה או נשואה שזנתה נשרפת. עין שם. ובמנחות דף כט ע"ב 'אמר רבי יהודה אמר רב, בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות (הם התגין של ספר התורה), אמר לפניו 'רבונו של עולם, מי מעכב על ידך?', אמר לו - 'אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו, שעתיד לדרש על כל קוץ וקוץ תלין תלין של הלכות',

וזהו כבוד התורה שאין בה דבר לבטלה. רבן גמליאל - שאמרו בגמרא (מגילה דף כא ע"א) שעד שמת היתה בריאות בעולם, ולא היו למדין תורה אלא מעמד ומשמת רבן גמליאל ירד חלי מעים לעולם, והצרכו ללמד תורה מישובי.

הרי לנו ב' אפנים של 'כבוד התורה', האפן הראשון הוא בעצם למוד התורה, וזהו מה שרבי עקיבא היה יושב ודורש כל קוץ וקוץ שבתורה שהוא דבר פנימי בגוף התורה. והאפן השני בצורת למוד התורה, וזהו מה שרבן גמליאל היה עוסק בתורה בעמידה, שהוא דבר חיצוני בעסק למוד התורה.

ואם נתבונן נראה שאף ב' המימרות שהבאנו לעיל על כבוד התורה, אחת ענינה על למוד התורה גופא, שהוא כבוד התורה הפנימי, והשנייה על כבוד התורה החיצוני. שהמימרא שהחמירו בנות ישראל על עצמן מורה על עצם עסק קיום התורה שהוא כבוד התורה הפנימי, וכרבי עקיבא שהיה יושב ודורש כל קוץ וקוץ שבתורה. והמימרא שמבטלין תלמוד תורה להלונית המת מורה על כבוד התורה החיצוני, בצורת כבוד התורה, וכרבן גמליאל שהיה עומד בלמודו, וכל אחד משלים את חברו.

וכשנתבונן נראה שבשני המקומות הללו העוסקים בכבוד התורה, הובאה קדם כל המימרא העוסקת בכבוד התורה הפנימי שהוא עצם הלמוד וקיום התורה, ורק אחר כך המימרא שמשמעותה היא כבוד התורה החיצוני, שהוא צורת הלמוד וכבוד החכמים. וזאת להורות שלא שייך שיזכה האדם לכבוד תורה חיצוני אמתו ללא שקדם לכן עמל ועסק בתורה וקים את כבוד התורה הפנימי.

ומה נאה ומה יאה שמקומה של ברייתא זו של 'תנא דבי אליהו' היא בסוף התלמוד בבלי, ונאמרת בדרך כלל במעמדים מכבדים של סיום התלמוד בבלי וכנאה וכיאה לכבודה של תורה, וזאת להורות שיש להתחיל בכבוד הפנימי של עסק התורה והינו השקיפה והעמל בתורה ועסק קיומה.

"ותורתך בתוך מעי"

מסירות נפשם של עם - ישראל ללמוד התורה לא ננתנת לתאור. אחד מהספורים הפחות מפרסמים על מסירות נפש זו, הוא הספור על כמה נערים ברוסייה הסובייטית שהחליטו ללמד ולעסוק בתורה בחרוף נפש תחת עינם הפקוקה של

שׁוֹטְרֵי הַקַּג.ב.

יֵשׁבוּ וְטָכְסוּ עֲצָה כִּי צָד יִצְלִיחוּ לְהִתְחַמֵּק מִהַמְּשָׁלָה. רַעֲיוֹן עָלָה בְּרֵאשִׁים, וּמִמְחֻשְׁבָּה לְמַעֲשֵׂה, לְקַחוּ כְּרֶךְ שֶׁל גְּמָרָא וְתִלְשׁוּ מִמֶּנּוּ דף אָחַד וְהִחְבִּיאוּ אֶת כְּרֶךְ הַגְּמָרָא, וְכֶךְ יֵשׁבוּ וְעִסְקוּ בַּתּוֹרָה כָּלֵם מִתּוֹךְ אוֹתוֹ דף הַגְּמָרָא הַתְּלוּשׁ. כְּשֶׁלְּפֹתַע נִשְׁמָעוּ נְקִישׁוֹת וְגִלּוּ מִבְּעַד לְחֹר שְׁשׁוֹטְרֵי הַקַּג.ב. נִמְצְאִים מֵאַחֲרֵי הַדְּלָת, מִיַּד כָּל אָחַד קָרַע חֶלֶק מִדֵּף הַגְּמָרָא וּבָלְעוּ.

כְּשֶׁנִּכְנְסוּ הַשׁוֹטְרִים לְרֵאוֹת עַל מָה הַכְּנוּס, הִיָּה כְּכַר דף הַגְּמָרָא בְּלוּעַ בְּמַעֲיָהֶם וְעַל הַשְּׁלֶחַן הִיָּה מִנְּחַ הָעֵתוֹן הַיּוֹמִי הַסּוֹבֵיטִי...

בְּהֵם הַתְּקִיִּים מְקַרָּא שְׁכַתּוּב "לְעֵשׂוֹת רְצוֹנָךְ אֱלֹהֵי חַפְצָתִי וְתוֹרְתְךָ בְּתוֹךְ מַעְי" (תהילים מ, ט) - כְּפִשׁוּטוֹ.

הרב אפרים כחלון, נולד בעיר נתניה, ישראל, למד והתחנך בתלמוד תורה

"עוללים". בגיל 13 נכנס לשיבת "נחלת דוד" בפתח תקווה. במהלך לימודיו בישיבה עד נישואיו עם הרבנית שרה שתחיה, סיים את התלמוד בבלי מספר פעמים, וכן את התלמוד ירושלמי. מסר שיעורי תורה והלכה, ואף הוציא את ספרו הראשון "אך טוב לישראל", עוד לפני היותו בן 20.

לאחר נישואיו, החל בלימודי רבנות ודיינות במוסדות "יורו משפטיך" של הרב הגאון ר' גרעון בן משה אב"ד בירושלים, קיבל סמיכה לרבנות, ולומד באינטנסיביות לקבלת הסמכתו כדיין.

במהלך השנים, הרב כחלון פרסם 7 ספרים משלו, ביניהם: סדרת "אך טוב לישראל" - "שו"ת בנושאי הלכה מגוונים ורלוונטים. סדרת "דורש טוב" - חידושים מאירי עיניים וסיפורים מעניינים על פרשיות השבוע, מועדי ישראל ואירועים יהודיים שונים, פירוש על מגילת אסתר, ועוד. בנוסף, ערך עשרות ספרים אחרים עבור רבנים גדולים, וספרו החדש "אך טוב לישראל-חלק ג" יצא לאור באדר תשע"ח.

בשנת תשע"ו יסד יחד עם הרב ירון ראובן, את ארגון "בעזרת השם". הרב כחלון והרב ראובן מוסרים שיעורים אינטרנטיים, נותנים הרצאות בארץ ומחוצה לה, והשפיעו על חייהם של רבים, לחזרה כתשובה והתקרבות לחיי תורה.

בסיעתא דשמיא, ישנן כיום מעל 1,000 הרצאות מקוונות בנושאים שונים, כולל הלכה, מוסר, אנטי-מיסיונרים, פרשת השבוע, פרקי אבות, תיקון המידות ועוד.

ארגון "בעזרת השם" מוציא לאור ומפיץ (גם באופן חנימי) דיסקים המכילים שיעורי תורה, ספרי הלכה, פוסטרים הקשורים לנושאים תורניים, וערכות קירוב המכילות ספרים ושיעורי תורה. בנוסף, ארגון "בעזרת השם" מלווה אנשים בתהליך גיור לאורך כל הדרך, בנתינת שיעורים, הדרכה, תמיכה רגשית ואף מימון כלכלי לגיור דרך בתי דין אורתודוקסיים מוכרים, ומסייע בכל הנצרך, כדי לעזור לבעלי תשובה וגרי-צדק להתקרב לתורה ומצוות.

פרויקטים רבים של תורה וחסד מנהל ארגון "בעזרת השם" כדוגמת סיוע למשפחות אברכים לומדי התורה, עזרה למשפחות נזקקות, חלוקת מוצרי מזון בחגים, מלחמה במסיון, הדפסת והוצאת ספרי קודש ועוד.

לפרטים נוספים ניתן ליצור קשר באתר www.beezrathashem.org

Be'Ezrat HaShem

